

نام خدا

نقشه راه و الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO)
و بخش کشاورزی

تاریخ انتشار:

شهریور ماه ۱۳۹۷

فهرست برگه

نقشه راه و الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی / تهیه کننده: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی. - تهران: وزارت جهاد کشاورزی، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۳۹۷.
۶۱۹ ص. نقشه (رنگی)، جدول، نمودار (رنگی).

نمایه ها:

ارزش افزوده / امنیت غذایی / توسعه روستایی / ایران / سازمان جهانی تجارت (WTO) / کالاهای خاص و حساس / صادرات / کشاورزی / کشورهای جهان / محصولات کشاورزی / نظام تعرفه ای / واردات.

مشخصات:

عنوان: نقشه راه و الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی

تهیه کننده: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

همکاران: فاطمه پاسبان، فرزانه نجفیان، مهسان صادقی، کامیل مهجوری کارمزدی، الهام کریم نیا

ناظر: منوچهر شاهمرادی فرد، فاطمه پاسبان

کارشناس هماهنگی: اکرم بهاری

مسئول انتشار: فرهاد بلادر

ناشر: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی - مدیریت خدمات پژوهشی

سال / شماره انتشار: RP-۱۳۹۷-۱۹۰۷

قیمت: ۹۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: خیابان کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ - ۸۸۸۹۲۳۹۶ مستقیم

نمبر: ۸۸۸۹۶۶۶۰ - ۸۸۸۹۲۴۰۱

<http://www.agri-peri.ir>

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir & aperi@agri-peri.ir

جمهوری اسلامی ایران

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نقشه راه و الزامات الحاق به
سازمان جهانی تجارت (WTO)
و بخش کشاورزی
جلد اول

(اردیبهشت ۱۳۹۷)

ویرایش اول

پیشگفتار

موضوع الحاق جمهوری اسلامی ایران به سازمان جهانی تجارت (WTO) از دهه ۱۳۷۰ در دستور کار دستگاه‌های ذیربط قرار گرفته است و تاکنون مطالعات متعددی در بخش‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و حقوقی در این زمینه صورت پذیرفته است.

بخش کشاورزی نیز تاکنون به تبع سیاست‌های دولت و علیرغم فراز و فرودهایی که در پیگیری کلیات موضوع در دولت‌های مختلف داشته است مطالعات نسبتاً فراوانی درخصوص بررسی پیش فرض‌ها، آثار و تبعات الحاق و بررسی راهکارهای بهره‌برداری از فرصت‌های الحاق در چارچوب مقررات (WTO) را انجام داده است که عمده‌ترین این مطالعات در مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی صورت گرفته است.

گزارش حاضر جلد شماره (۱) از مجموعه گزارش‌هایی است که در چارچوب تنظیم نقشه راه مطالعاتی برای فراهم‌سازی بسترهای الحاق و چگونگی مواضع جمهوری اسلامی ایران و سیاست‌های اجرایی در راستای حفاظت از منافع ملی، تحقق اسناد بالادستی نظام و به‌ویژه قانون اساسی کشور در زمینه صیانت از امنیت غذایی و خوداتکایی در محصولات اساسی و ایجاد بسترهای رقابت‌پذیر شدن تولید محصولات کشاورزی طراحی و در دست اقدام می‌باشد شامل نقشه راه این مطالعات و مطالعات پایه در مسیر فراهم‌سازی بستر مذاکرات کارشناسی در این زمینه تلقی می‌شود.

فرصت را مغتنم شمرده از تلاش‌های سرکار خانم دکتر فاطمه پاسبان در هدایت مطالعات و همکاران ایشان سرکار خانم مهندس نجفیان و همچنین سرکار خانم صادقی، سرکار خانم کریم‌نیا و آقای مهجوری سپاسگزاری می‌شود.

سید حسن کاظمی

رئیس مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی

اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

اسفند ۱۳۹۶

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فهرست گفتار اول:

۱.....	بخش اول: تبیین نقشه راه الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) در بخش کشاورزی
۲.....	بخش اول: مطالعات
۲.....	الف- مطالعات تطبیقی برای انجام مواضع مذاکرتی
۲.....	ب- بررسی تجربه الحاق کشورها
۲.....	پ- سنجش آثار الحاق
۳.....	د- راهکارهای توانمندسازی برای مواجهه با شرایط الحاق
۳.....	بخش دوم: فعالیت‌های پشتیبانی
۳.....	موضوعات تحقیقاتی پیشنهادی در خصوص سازمان جهانی تجارت
۳.....	محور اول: اثرسنجی و ارزیابی آثار مرتبط بر بخش کشاورزی در فرآیند الحاق
۴.....	محور دوم: بسترسازی و الزامات بخش کشاورزی در فرآیند الحاق
۴.....	محور سوم: تهیه اسناد و گزارشات پشتیبان مذاکرات الحاق
۴.....	محور چهارم: شناخت، آگاهی سازی و اطلاع رسانی
۷.....	بخش دوم: مطالعات انجام شده و نتایج مدیریتی آن
	الف) آسیب‌شناسی وضع موجود نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی بر اساس مطالعات انجام شده، مجری: مهسا صادقی، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵.....
۷.....	تجارب کشورهای جهان مرتبط با نظام تعرفه بخش کشاورزی.....
۸.....	ویژگی‌ها و پیامدهای نظام تعرفه بخش کشاورزی ایران.....
	ب) آثار الحاق به سازمان تجارت جهانی بر بخش کشاورزی کشورهای منتخب (مطالعه موردی: چین، اکراین، روسیه) مجری: فرزانه نجفیان، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶.....
۱۱.....	چین.....
۱۳.....	اکراین.....
۱۵.....	روسیه.....
۱۸.....	نتایج و توصیه‌های سیاستی.....
	ج) ارائه مدل مناسب اثرسنجی تغییر تعرفه‌های محصولات حساس کشاورزی در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت، مجری: فاطمه پاسبان، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵.....
۲۱.....	د) تعیین محصولات خاص و حساس در بخش کشاورزی در مذاکرات WTO مجری: الهام کریم نیا، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵.....
۲۴.....	خلاصه یافته‌ها.....
۲۵.....	کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات.....
۲۷.....	کالاهای حساس به تفکیک گروه محصولات.....
۲۸.....	محدوده نرخ تعرفه محصولات حساس و خاص.....
۲۹.....	

صفحه	عنوان
------	-------

۳۰	توصیه های سیاستی
۳۱	بخش سوم: مطالعات و انتشارات در دست انجام سال ۱۳۹۷

فهرست گفتار دوم:

۳۴	چکیده
۳۶	خلاصه مدیریتی
۴۰	فصل اول: کلیات
۴۰	۱-۱- مقدمه
۴۲	۲-۱- بیان مسأله
۴۴	۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۴۶	۴-۱- اهداف تحقیق
۴۶	۵-۱- سوالات تحقیق
۴۷	۶-۱- ساختار گزارش
۴۷	۷-۱- محدودیت های تحقیق
۴۸	فصل دوم: ادبیات تحقیق (مبانی نظری و تجربی)
۴۸	۱-۲- مقدمه
۴۸	۲-۲- ابزارهای حمایتی و تعرفه
۵۲	۳-۲- مدل های مورد بررسی برای تأثیر تغییر نرخ تعرفه بر محصول
۶۰	۴-۲- مروری بر مطالعات تجربی
۷۵	فصل سوم: روش تحقیق
۷۵	۱-۳- مقدمه
۷۵	۲-۳- روش تحقیق
۷۵	۳-۲- روش گردآوری اطلاعات
۷۵	۴-۲- روش تحلیل داده ها
	فصل چهارم: برآورد آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی محصولات خاص و حساس بخش کشاورزی
۸۲	۱-۴- مقدمه
۸۲	۲-۴- مدل سازی و ساختار مدل
۸۹	۳-۴- نتایج مدل
۹۲	فصل پنجم: نتیجه گیری و ارائه نظام بهینه تعرفه کالاهای مورد بررسی
۹۲	۱-۵- نتیجه گیری
۹۳	منابع

فهرست گفتار سوم:

۱۰۵	چکیده
-----	-------

صفحه	عنوان
۱۰۶	خلاصه مدیریتی
۱۱۶	فصل اول: کلیات تحقیق
۱۱۶	۱-۱- مقدمه
۱۱۶	۱-۲- ضرورت مطالعه
۱۱۸	۱-۳- اهداف تحقیق
۱۱۸	۱-۴- روش مطالعه
۱۲۰	۱-۴-۱- ادبیات تحقیق و مبانی نظری
۱۲۰	۱-۴-۱- ابزارهای حمایتی
۱۲۳	۱-۶-۱- تعریف عوارض گمرکی
۱۲۵	۱-۹-۱- ویژگی‌های تعرفه نسبت به سایر روش‌های حمایتی
۱۲۶	۱-۱۰-۱- کالاهای کشاورزی (کدهای HS)
۱۲۷	۱-۱۱-۱- خصیصه‌ها و ویژگی‌های نظام تعرفه‌ای
۱۲۸	۱-۱۲-۱- سازمان تجارت جهانی و تعرفه (روندها و الزامات)
۱۳۸	۱-۱۵-۱- جمع‌بندی فصل
۱۳۹	فصل دوم: پیشینه تحقیق
۱۳۹	۱-۲- مقدمه
۱۳۹	۲-۲- مروری بر مطالعات گذشته
۱۴۳	۳-۲- مطالعات آزاد سازی تجاری
۱۴۶	۴-۲- خلاصه و جمع‌بندی
۱۴۷	۲-۵-۲- مجموعه‌ای از مقالات، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و کتاب‌ها در زمینه تعرفه‌ها و موانع تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران پرداخته
۱۴۷	۲-۵-۲-۱- مقالات
۱۵۵	۲-۵-۲-۲- طرح‌های پژوهشی
۱۵۷	۲-۵-۲-۵- پایان‌نامه‌ها
۱۶۲	۲-۶-۲- کتاب‌ها
۱۶۲	۲-۷-۲- جمع‌بندی فصل
۱۶۳	فصل سوم: بررسی و تبیین سیاست‌های تجاری و نظام تعرفه‌ای محصولات کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۷۳-۱۳۹۵
۱۶۳	۱-۳- مقدمه
۱۶۴	۲-۳- تعرفه و سیر قانون گذاری تعرفه در ایران
۱۶۵	۳-۳- سیر قانون گذاری تجارت و بازرگانی خارجی در ایران
۱۶۵	۳-۳-۱- دوره اول (قبل پیروزی انقلاب)
۱۷۱	۳-۴- سیاست‌های تعرفه‌ای در نظر گرفته شده برای بخش کشاورزی ایران طی برنامه‌های توسعه

صفحه	عنوان
۱۷۱	۳-۴-۱- برنامه اول توسعه
۱۷۲	۳-۴-۲- برنامه دوم توسعه
۱۷۳	۳-۴-۳- برنامه سوم توسعه
۱۷۵	۳-۴-۴- برنامه چهارم توسعه
۱۷۵	۳-۵- بررسی موانع تعرفه‌ای بخش کشاورزی در دوره ۹۵-۱۳۷۳
۱۷۶	۳-۶- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۸۲
۱۸۰	۳-۷- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۵
۱۸۳	۳-۸- خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۷۳-۱۳۹۵
۱۸۴	۳-۱۰- مشخصات کلی تعرفه بخش کشاورزی (وضعیت موجود)
۱۸۴	۳-۱۰-۱- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۴
۱۸۵	۳-۱۰-۲- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۵
۱۸۶	۳-۱۰-۳- مشخصات کلی بخش کشاورزی
۱۸۶	۳-۱۰-۴- طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی
۱۸۸	۳-۱۰-۵- طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی برحسب گروه‌بندی سازمان تجارت جهانی
۱۹۰	۳-۱۰-۶- میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۱	۳-۱۰-۷- مقایسه تعداد خطوط و میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۳	۳-۱۱- نتیجه‌گیری
فصل چهارم: جمع‌آوری و تحلیل الگوهای مختلف تعیین تعرفه‌های محصولات کشاورزی و تغییرات آنها در کشورهای منتخب	
۱۹۶	۴-۱- مقدمه
۱۹۶	۴-۲- شاخص‌های بازرگانی جهانی بخش کشاورزی
۲۰۳	۴-۳-۱- شاخص‌های بازرگانی بخش کشاورزی ایران
۲۰۳	۴-۳-۱-۱- ارزش واردات کالای کشاورزی
۲۰۵	۴-۳-۱-۲- سهم کالای کشاورزی از واردات کشور
۲۰۶	۴-۳-۱-۳- نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش‌افزوده بخش کشاورزی
۲۰۸	۴-۴- تراز بازرگانی بخش کشاورزی
۲۱۰	۴-۵- سیستم تعیین تعرفه و تغییرات نرخ تعرفه
۲۱۰	۴-۶- ژاپن
۲۱۱	۴-۶-۱- خلاصه تحولات تجاری ژاپن
۲۱۳	۴-۶-۲- وضعیت تعرفه‌ها در ژاپن
۲۱۶	۴-۷- ترکیه
۲۱۷	۴-۷-۱- وضعیت تعرفه‌های ترکیه
۲۱۹	۴-۷-۲- سهمیه‌های تعرفه‌ای ترکیه
۲۱۹	۴-۷-۳- اعتبارات صادراتی ترکیه

صفحه	عنوان
------	-------

۲۲۰	۴-۷-۴- نگرانی‌های غیرتجاری ترکیه
۲۲۱	۴-۸-۸- برزیل
۲۲۴	۴-۸-۱- وضعیت تعرفه‌های برزیل
۲۲۵	۴-۹-۹- استرالیا
۲۲۸	۴-۹-۱- وضعیت تعرفه‌های استرالیا
۲۳۵	۴-۱۰-۱۰- کره جنوبی
۲۳۹	۴-۱۰-۱- وضعیت تعرفه‌های کره جنوبی
۲۴۵	۴-۱۱-۱۱- چین
۲۴۶	۴-۱۱-۱- رژیم تجاری و برخی اصلاحات اقتصادی
۲۴۸	۴-۱۱-۱- وضعیت تعرفه‌های چین
۲۵۰	۴-۱۲- بررسی وضعیت شاخص‌های تطبیقی در کشورهای منتخب
۲۵۱	۴-۱۳- بررسی وضعیت الگوی تعرفه محصولات حیوانی در کشورهای منتخب
۲۵۲	۴-۱۴- بررسی وضعیت الگوی تعرفه لبنیات در کشورهای منتخب
۲۵۴	۴-۱۵- جمع‌بندی فصل چهارم
۲۵۷	فصل پنجم: جمع‌بندی و ارائه پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی
۲۵۷	۵-۱- مقدمه
۲۵۸	۵-۲- خطوط کلی پژوهش
۲۶۱	۵-۲-۲- چالش‌ها و تنگناهای سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای کشور با تأکید بر بخش کشاورزی
۲۶۹	۵-۲-۳- راهکارهایی درخصوص کاهش مشکلات و موانع نظام تعرفه محصولات کشاورزی
۲۷۴	۵-۳- توصیه‌های سیاستی
۲۷۷	منابع

فهرست گفتار چهارم:

۳۰۳	چکیده
۳۰۴	خلاصه مدیریتی
۳۱۰	فصل اول: کلیات پژوهش
۳۱۰	۱-۱- مقدمه
۳۱۱	۱-۲- بیان مساله
۳۱۴	۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق
۳۱۵	۱-۴- سوال (های) تحقیق
۳۱۶	۱-۵- اهداف تحقیق
۳۱۶	۱-۶- خلاصه
۳۱۷	فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

صفحه	عنوان
۳۱۷	۱-۲-۱- مقدمه
۳۱۷	۲-۲-۲- تعریف مفاهیم، واژه‌ها و پایه‌های نظری تحقیق
۳۱۹	۱-۲-۲-۱- علل گزینش کالاهای حساس و خاص
۳۲۰	۲-۳-۲- روش های متداول تعیین کالاهای خاص و حساس
۳۲۱	۲-۳-۱- معرفی روش های متداول تعیین کالاهای خاص
۳۲۱	۲-۳-۱-۱- روش پیشنهادی تعیین کالاهای خاص منتشر شده توسط فائو
۳۲۵	۲-۳-۱-۲- روش پیشنهادی تعیین کالاهای خاص منتشر شده توسط سازمان تجارت جهانی
۳۲۷	۲-۳-۲- معرفی روشهای متداول تعیین کالاهای حساس
۳۲۹	۲-۴-۲- مروری بر مطالعات انجام شده در رابطه کالاهای حساس و خاص
۳۲۹	۲-۴-۱- مطالعات انجام شده داخلی در رابطه کالاهای حساس و خاص
۳۳۴	۲-۴-۲- مطالعات انجام شده خارجی در رابطه کالاهای حساس و خاص
۳۴۵	۲-۴-۳- جمع بندی مطالعات
۳۴۶	فصل سوم: روش تحقیق
۳۴۶	۳-۱- مقدمه
۳۴۶	۳-۲- روش تحقیق پژوهش
۳۴۶	۳-۳- مدل مفهومی تحقیق
۳۴۶	۳-۳-۱- مدل مفهومی تعیین کالای خاص
۳۴۷	۳-۳-۲- مدل مفهومی تعیین کالای حساس
۳۴۸	۳-۴- روش محاسبه شاخص های تحقیق
۳۴۸	۳-۴-۱- روش محاسبه ی شاخص های تعیین کننده ی معیارهای تعیین کالاهای خاص
۳۵۳	۳-۴-۲- روش محاسبه ی شاخص های تعیین کننده ی معیارهای تعیین کالاهای حساس
۳۵۴	۳-۵- روش تجزیه و تحلیل داده ها
۳۵۴	۳-۵-۱- جامعه ی آماری پژوهش
۳۵۵	۳-۵-۲- دوره ی زمانی پژوهش
۳۵۵	۳-۵-۳- روش تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی
۳۵۵	۳-۵-۳-۲- اولویت بندی شاخص های پیشنهادی تعیین کالاهای خاص و حساس به روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP
۳۵۶	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل نتایج
۳۵۶	۴-۱- مقدمه
۳۵۶	۴-۲- بررسی محصولات اساسی در اسناد بالا دستی کشور
۳۵۸	۴-۳- تعیین و اولویت بندی کالاهای خاص و حساس
۳۵۸	۴-۳-۱- شیوه و فرآیند تعیین شاخص های تعیین کالاهای خاص
۳۵۸	۴-۳-۱-۱- زراعت
۳۵۹	۴-۳-۱-۱-۱- بررسی وضعیت محصولات زراعی از نظر میزان تولید و سطح زیر کشت

صفحه	عنوان
۳۶۱	۴-۳-۱-۲- محاسبه شاخص های تعیین محصولات خاص در بخش زراعت
۳۶۹	۴-۳-۱-۲- اولویت بندی و رتبه بندی محصولات زراعی
۳۷۳	۴-۳-۱-۲- محصولات باغی
۳۷۳	۴-۳-۱-۲- بررسی وضعیت محصولات باغی از نظر میزان تولید و سطح زیر کشت
۳۷۵	۴-۳-۱-۲- محاسبه شاخص های تعیین محصولات باغی
۳۸۳	۴-۳-۱-۲- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴
۳۸۴	۴-۳-۱-۲- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴
۳۸۶	۴-۳-۱-۲- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی AHP
۳۸۷	۴-۳-۱-۳- محاسبه شاخص های تعیین محصولات فراوری
۳۹۰	۴-۳-۱-۴- محاسبه شاخص های تعیین محصولات دامپروری
۳۹۱	۴-۳-۱-۵- جمع بندی تعیین کالاهای خاص در بخش کشاورزی
۳۹۳	۴-۳-۲- رتبه بندی محصولات براساس محصولات حساس
۳۹۷	۴-۴- تعیین سطح مناسب تعرفه واردات و ابزار مناسب تعرفه ای کالاهای خاص و حساس
۳۹۷	۴-۴-۱- زراعت
۴۵۳	۴-۴-۲- محصولات باغی
۵۵۴	۴-۴-۵- جمع بندی بررسی محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی
۵۵۸	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۵۵۸	۵-۱- مقدمه
۵۵۸	۵-۲- خلاصه مطالب ارائه شده
۵۵۹	۵-۳- خلاصه نتایج پژوهش
۵۶۰	۵-۴- پیشنهادات پژوهش
۵۶۲	منابع

فهرست گفتار پنجم:

۵۶۹	خلاصه مدیریتی
۵۷۵	۱- مقدمه
۵۷۷	۲- مقایسه تعرفه محصولات منتخب بخش کشاورزی ایران و کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی
۵۷۷	۲-۱- جو
۵۷۹	۲-۲- شکرخام
۵۸۱	۲-۳- شیرخشک صنعتی
۵۸۳	۲-۴- کنجاله سویا
۵۸۵	۲-۵- دانه های روغنی
۵۸۹	۲-۶- روغن های خام

صفحه	عنوان
۵۹۴.....	۳- محصولات عمده وارداتی ایران در سال ۱۳۹۴ و مقایسه نرخ تعرفه آنها در ایران و کشورهای منتخب
۵۹۷.....	۴- محصولات عمده صادراتی ایران در سال ۱۳۹۴ و مقایسه نرخ تعرفه آنها در ایران و کشورهای منتخب
۶۰۱.....	۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۶۰۳.....	منابع و مأخذ

جمهوری اسلامی ایران

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی

گفتار اول:

نقشه راه الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO)
در بخش کشاورزی

(اردیبهشت ۱۳۹۷)

پیشگفتار

طی دو دهه اخیر اصلاحاتی فراگیر و اساسی در سیاستهای اقتصادی - اجتماعی بسیاری از کشورهای جهان اعم از توسعه یافته و در حال توسعه رخ داده که تحت عناوین آزادسازی و جهانی شدن قابل تعریفند. از مشخصه‌های اصلی این تحولات می‌توان به حذف موانع بر سر راه واردات در جهت آزادسازی تجارت خارجی، خصوصی سازی و مقررات زدایی در اقتصاد داخلی و اتکای هر چه بیشتر به نظام بازار اشاره نمود. تحولات در عرصه اقتصاد بین الملل، بازتابهای گسترده‌ای بر اقتصاد داخلی کشورها و بویژه کشورهای در حال توسعه داشته است. از مهمترین پیامدهای این تحولات، ضرورت پیوند فرآیند توسعه اقتصادی کشورها با نیروها و عوامل اقتصاد بین الملل است. اگرچه تا چند دهه پیش، کشورهای در حال توسعه برای رهایی از آثار عقب ماندگی و پیوستن به جریان پویای توسعه اقتصادی، به منافع و عوامل داخلی متکی بودند، امروزه با توجه به تحولات صورت گرفته، تجربیات کشورها و نظریات جدید اقتصاد توسعه، مشخص شده است که توسعه اقتصادی، دیگر مقوله صرف داخلی نیست و هیچ کشوری نمی‌تواند به تنهایی با اتکا به منابع و نیروهای درونی خود به توسعه دست یابد. از سوی دیگر تجربه کشورهای موفق در امر توسعه اقتصادی نشان می‌دهد که بخش خارجی اقتصاد نقش بسیار مهمی بر فرآیند توسعه ایفا نموده و در واقع تجارت به صورت موتور رشد و توسعه کشورها عمل کرده است.

از سوی دیگر همگام با روندهای جهانی سیاستهای تجاری و گرایشات آن، وظایف دولت‌ها ایجاب می‌کند که با اتخاذ و اجرای سیاستهای حمایتی مناسب در جهت تامین رفاه جامعه و همچنین هدایت اقتصاد به سوی اهداف توسعه گام بردارند. سیاستهای حمایتی می‌تواند بر رفاه، اشتغال، ارزش افزوده و سایر متغیرهای اقتصادی تاثیرگذار باشد. از این رو انتخاب سبب بهینه سیاستهای حمایتی برای هر فعالیت ضرورت می‌یابد.

با توجه به تحولات جهانی و از سوی دیگر موضوع پیوستن به سازمان جهانی تجارت ایجاب می‌کند تا قبل از تصمیم گیری در خصوص سیاستهای حمایتی، آثار و پیامدهای آن در سناریوهای مختلف مورد واکاوی قرار گرفته و بهترین سبب حمایتی برای هر محصول ارائه شود. نوشتار حاضر در همین راستا درصدد است تا با ارائه نقشه راه پیوستن به سازمان جهانی تجارت (WTO) در بخش کشاورزی، اقدامات انجام شده را فهرست نموده و اقدامات آتی را برای پیمودن مسیر مناسب به تصویر بکشد.

از این رو مطالب گزارش در سه بخش ارائه شده است. بخش اول: تبیین نقشه راه الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) در بخش کشاورزی، بخش دوم: مطالعات انجام شده و نتایج مدیریتی آن و بخش سوم: مطالعات و انتشارات در دست انجام سال ۱۳۹۷ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	بخش اول: تبیین نقشه راه الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) در بخش کشاورزی
۲	بخش اول: مطالعات
۲	الف- مطالعات تطبیقی برای انجام مواضع مذاکرتهی
۲	ب- بررسی تجربه الحاق کشورها
۲	پ- سنجش آثار الحاق
۳	د- راهکارهای توانمندسازی برای مواجهه با شرایط الحاق
۳	بخش دوم: فعالیت‌های پشتیبانی
۳	موضوعات تحقیقاتی پیشنهادی در خصوص سازمان جهانی تجارت
۳	محور اول: اثرسنجی و ارزیابی آثار مرتبط بر بخش کشاورزی در فرآیند الحاق
۴	محور دوم: بسترسازی و الزامات بخش کشاورزی در فرآیند الحاق
۴	محور سوم: تهیه اسناد و گزارشات پشتیبان مذاکرات الحاق
۴	محور چهارم: شناخت، آگاهی‌سازی و اطلاع‌رسانی
۷	بخش دوم: مطالعات انجام شده و نتایج مدیریتی آن
	الف) آسیب‌شناسی وضع موجود نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی بر اساس مطالعات انجام شده، مجری: مهسا صادقی، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵
۷	تجارب کشورهای جهان مرتبط با نظام تعرفه بخش کشاورزی
۸	ویژگی‌ها و پیامدهای نظام تعرفه بخش کشاورزی ایران
	ب) آثار الحاق به سازمان تجارت جهانی بر بخش کشاورزی کشورهای منتخب (مطالعه موردی: چین، اکراین، روسیه) مجری: فرزانه نجفیان، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶
۱۱	چین
۱۳	اکراین
۱۵	روسیه
۱۸	نتایج و توصیه‌های سیاستی
	ج) ارائه مدل مناسب اثرسنجی تغییر تعرفه‌های محصولات حساس کشاورزی در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت، مجری: فاطمه پاسبان، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵
	د) تعیین محصولات خاص و حساس در بخش کشاورزی در مذاکرات WTO مجری: الهام کریم‌نیا، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵
۲۴	

صفحه	عنوان
۲۵.....	خلاصه یافته ها
۲۷.....	کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات
۲۸.....	کالاهای حساس به تفکیک گروه محصولات
۲۹.....	محدوده نرخ تعرفه محصولات حساس و خاص
۳۰.....	توصیه های سیاستی
۳۱.....	بخش سوم: مطالعات و انتشارات در دست انجام سال ۱۳۹۷.....

بخش اول: تبیین نقشه راه الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) در بخش کشاورزی

امروزه با توجه به تحولات گسترده در جهان، کشورها با آینده‌ای روبرو هستند که انجام برنامه‌ریزی راهبردی در هر موضوع و فعالیت را ضروری می‌سازد. یکی از مهمترین رویکردها برای مدیریت و برنامه‌ریزی، بکارگیری نقشه راه یا ره نگاشت (Road Map) است. نقشه راه، گام‌هایی را که باید برای نیل به یک هدف برداشت، تعیین می‌کند. نقشه راه عبارت است از روش کشف و توصیف آینده مطلوب و تبیین راه رسیدن به آن به زبانی ساده و قابل فهم برای عمل. تکنیک نقشه راه، یک شیوه برنامه‌ریزی فرآیندی به شکل گام-به-گام و لایه-به-لایه در بستر زمان و معطوف به آینده است. نقشه راه، عنصر پیش‌بینی و برنامه‌ریزی را در خود دارد اما ویژگی مهم آن این است که ساختاری مبتنی بر زمان دارد و معمولاً به شکل گرافیکی تدوین می‌شود و به منظور تدوین، نمایش و ایجاد ارتباط میان برنامه‌های مختلف در سطوح مختلف به کار گرفته می‌شود. جنس نقشه راه جنس استراتژیک است و در واقع ابزاری یکپارچه‌کننده است که با در نظر گرفتن همه سطوح در موقعیت مسأله مورد نظر به فرآیند برنامه‌ریزی اثربخش کمک شایانی می‌کند. در موضوع پیوستن و الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) نیازمند نقشه راهی است تا مسیر راه و قدمهایی که ضرورت دارد، طراحی، تدوین و اجرا شود.

نقشه راه الحاق به سازمان تجارت جهانی (WTO) یک ابزاری است که فرایند مسیر عضویت در این سازمان را در بخش کشاورزی به تصویر کشانده و نشان دهنده‌ی یک تکنیک قوی برای حمایت از تولید داخلی و مصرف‌کننده و بازیگران زنجیره ارزش و عرضه هر محصول و برنامه‌ریزی برای حمایت منطقی از بازیگران زنجیره است. فرایند نقشه راه مورد نظر برای شناسایی، ارزیابی و انتخاب ابزارهای حمایتی مناسب (نوع، میزان و تنوع) برای رسیدن به هدف مورد نظر است.

در این نقشه راه به سه سؤال زیر پاسخ داده می‌شود:

۱. ما می‌خواهیم کجا برویم؟ یا اهدافی که نقشه راه در رسیدن به آن کمک خواهد کرد کدامند؟
۲. هم‌اکنون کجا هستیم؟ در چه سطحی از حمایت قرار داریم؟ سایرین در چه وضعیتی قرار دارند؟
۳. چطور می‌توانیم به مقصد برسیم؟ چه الزاماتی مورد نیاز است؟ و چه سیاست‌هایی برای اجرا نیاز داریم؟ موانع، مشکلات و ریسک‌های موجود کدامند؟

با توجه به مطالب فوق، نقشه راه مطالعات و فعالیت‌های پشتیبانی در حوزه الحاق به سازمان جهانی تجارت بخش کشاورزی را می‌توان به شرح ذیل ارائه نمود:

بخش اول: مطالعات**الف - مطالعات تطبیقی برای انجام مواضع مذاکراتی**

- مطالعه وضعیت فعلی فعالیت های اقتصادی (محیط کسب و کار) در کلیه محصولات و زیربخش های کشاورزی
- مطالعه تجربه مذاکراتی و تعهدات کشورهایی که از سال ۱۹۹۵ تاکنون به عضویت قطعی سازمان درآمدند در زیربخش های کشاورزی
- مطالعه اکتشافی برای آگاهی از نظرات ذینفعان هر یک از زیربخش های کشاورزی
- تحلیل و محاسبه حساسیت ها و آستانه تحمل فعالیت های اقتصادی زیربخش های کشاورزی
- تدوین سناریوهای محتمل برای اتخاذ مواضع مذاکراتی

ب - بررسی تجربه الحاق کشورها

- کشورهای ملحق شده ای که از نظر ساختار اقتصادی و سطح توسعه با ایران قرابت هایی دارند مشخص می شوند.
- اطلاعات مربوط به مذاکرات کشورهای مورد نظر در جریان الحاق استخراج و مورد ارزیابی قرار می گیرد.
- تعهدات پذیرفته شده کشورهای مورد نظر در جریان الحاق استخراج و تحلیل می شود.
- پیامد های پس از الحاق کشورهای ملحق شده مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد.
- درسهای تجربه الحاق برای شرایط ایران شناسایی و توصیه های لازم ارایه می شود.

پ - سنجش آثار الحاق

- وضعیت فعلی مقررات و توان اقتصادی فعالیت های مورد نظر بررسی و مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد.
- تعهدات احتمالی ایران در حوزه های مورد بررسی سناریو بندی و تعیین می شود.
- در مواردی بر اساس مدل های تعادل عمومی، اقتصادسنجی و یا سایر مدل های مناسب نتایج مورد بررسی قرار خواهد گرفت.
- توصیه های عملی استخراج و در اختیار متولیان الحاق و ذینفعان قرار خواهد گرفت.

د- راهکارهای توانمندسازی برای مواجهه با شرایط الحاق

- ضعف های رقابتی فعالیت های اقتصادی تحت پوشش مورد بررسی و تحلیل قرار خواهد گرفت.
- راهکارهای مختلف ارتقای سطح رقابت پذیری در رابطه با فعالیت مورد بحث مورد بررسی قرار خواهد گرفت.
- خروجی مشخص: توصیه های عملی برای ایجاد و ارتقای سطح رقابت پذیری فعالیت ها تدوین و به همراه راهنمای عمل ارائه خواهد شد.

بخش دوم: فعالیت های پشتیبانی

- تربیت مذاکره کنندگان با سطح زبان انگلیسی و دانش بالا
- تقویت زبان انگلیسی مذاکره کنندگان بخش کشاورزی
- تقویت دانش مذاکره کنندگان از طریق مشارکت دادن آنها در فرآیندهای مطالعاتی بخش اول
- ترجمه کتب و نشریات سازمان تجارت جهانی و تهیه خلاصه های مدیریتی از آنها برای اطلاع مسئولین و سیاستگذاران بخش کشاورزی
- شرکت مذاکره کنندگان در کارگاه های آموزشی و پژوهشی مرتبط داخلی و خارجی بویژه در کشورهایی که ملحق شده اند و قرابت بیشتری با بخش کشاورزی ایران دارند.

موضوعات تحقیقاتی پیشنهادی در خصوص سازمان جهانی تجارت

محور اول: اثرسنجی و ارزیابی آثار مرتبط بر بخش کشاورزی در فرآیند الحاق

۱. بررسی و تحلیل تغییرات نرخ تعرفه گمرکی و سیاستهای حمایتی بر قدرت رقابتی محصولات کشاورزی (مطالعه موردی محصول) در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت
۲. پیش بینی آثار الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت بر بخش کشاورزی با رهیافت مدل تعادل عمومی و جزئی
۳. تخمین کشش آرمینگتون محصولات کشاورزی و تحلیل رفتار قیمتی محصول در قبال تغییر سیاستهای تجاری و حمایتی
۴. ارائه مدل مناسب اثرسنجی تغییر تعرفه های گمرکی و سیاستهای حمایتی محصولات خاص و حساس کشاورزی در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت

محور دوم: بسترسازی و الزامات بخش کشاورزی در فرآیند الحاق

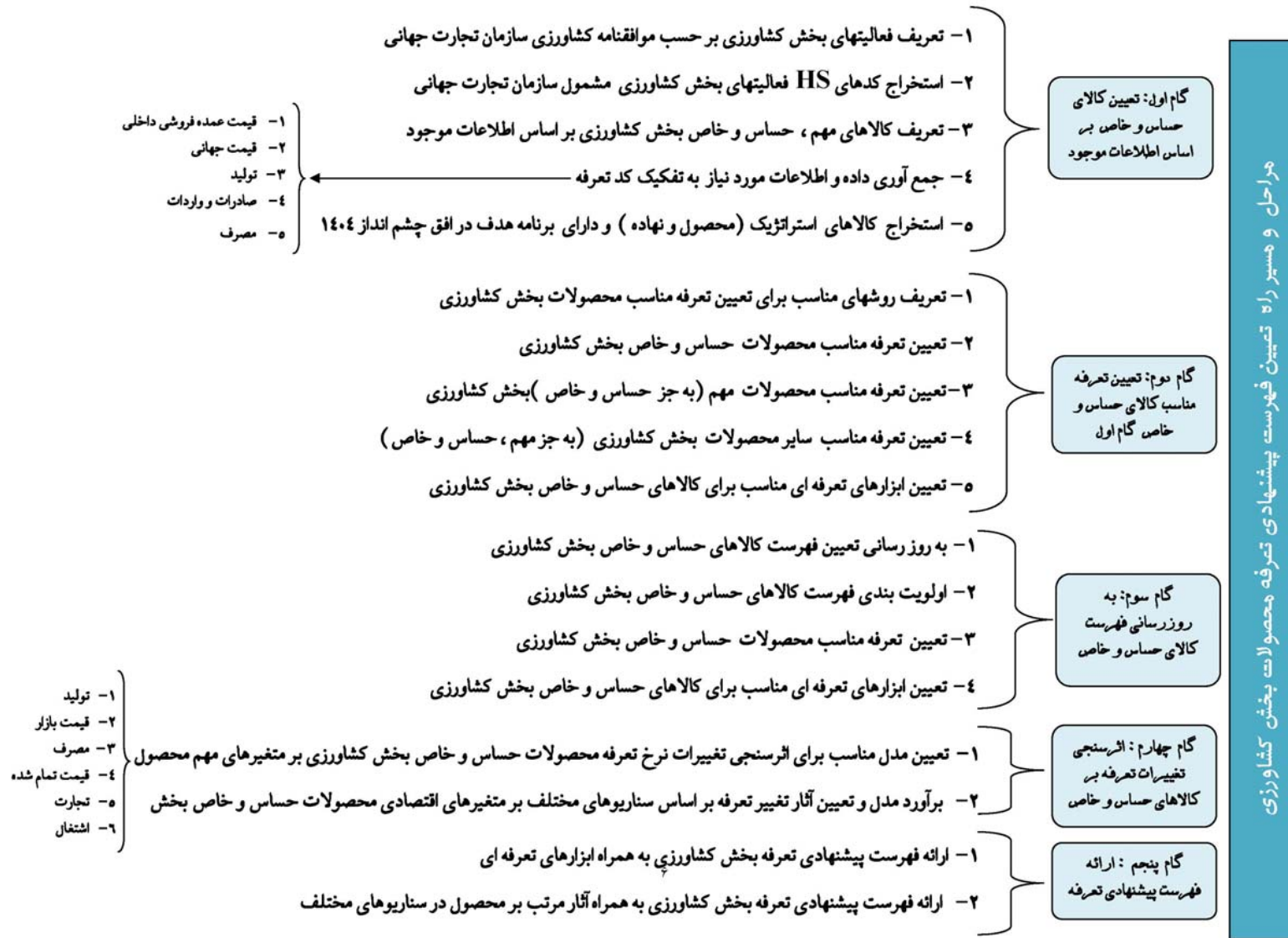
۱. پیش نیازها و الزامات پیوستن به سازمان جهانی تجارت برای بخش کشاورزی و چگونگی اجرایی نمودن آن
۲. ارزیابی تنگناها و مشکلات بخش کشاورزی به منظور پیوستن به سازمان جهانی تجارت

محور سوم: تهیه اسناد و گزارشات پشتیبان مذاکرات الحاق

۱. تهیه سند ACC/۴ (روزآمدی و تکمیل) مرتبط با یارانه های بخش کشاورزی
۲. بررسی و تحلیل رژیم تجاری بخش کشاورزی کشورهای جهان و مقایسه آن با ایران و تعیین خلاءها و کاستی ها در چارچوب الحاق به WTO
۳. تهیه فهرست پیشنهادی تعرفه های کشاورزی در راستای الحاق به WTO
۴. تهیه سبد حمایتی محصولات کشاورزی در راستای الحاق به WTO
۵. بررسی معیارهای تعیین کالاهای خاص و حساس در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت و تعیین کالاهای حساس بخش کشاورزی ایران
۶. بررسی وضعیت استانداردها در حوزه بهداشت نباتات و دامپزشکی و انطباق یا عدم انطباق آن با مقررات سازمان جهانی تجارت
۷. بررسی و تحلیل سیاستهای مدیریت بازار مناسب برای بخش کشاورزی در چارچوب الحاق به WTO
۸. تجربیات جهانی در خصوص نحوه اجرای سیاست سهمیه تعرفه ای و ارائه راهکارهایی برای ایران

محور چهارم: شناخت، آگاهی سازی و اطلاع رسانی

۱. بررسی و تحلیل زیانهای اقتصادی و سیاسی عدم الحاق به WTO در شرایط کنونی برای بخش کشاورزی
 ۲. بررسی و تحلیل وضعیت بخش کشاورزی (تولید، تجارت، درآمد و سهم از بازار جهانی) کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت با کشورهای غیر عضو (مشابه از نظر شاخص های بخش کشاورزی و اقتصادی)
 ۳. آثار الحاق به سازمان جهانی تجارت بر بخش کشاورزی در کشورهای منتخب
 ۴. تحلیل پروتکل الحاق کشورهای منتخب به سازمان جهانی تجارت در حوزه بخش کشاورزی
- به طور خلاصه فرآیند نقشه راه تعرفه و سیاستهای حمایتی بخش کشاورزی را می توان به شرح ذیل ارائه نمود:

بخش دوم: مطالعات انجام شده و نتایج مدیریتی آن

براساس نقشه راه ترسیم شده طی دو سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ مطالعات ذیل انجام شده که خلاصه مدیریتی آن به شرح ذیل می‌باشد:

الف) آسیب‌شناسی وضع موجود نظام تعرفه‌های بخش کشاورزی بر اساس مطالعات انجام شده،

مجری: مهسا صادقی، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵

تجارب کشورهای جهان مرتبط با نظام تعرفه بخش کشاورزی

با بررسی تجارب کشورها در خصوص نرخ تعرفه، نوع تعرفه چرایی و چگونگی تغییر نرخ تعرفه محصولات کشاورزی می‌توان به مهم‌ترین یافته‌های به شرح ذیل اشاره نمود:

۱. مهم‌ترین نکته در بررسی نظام تعرفه کشورهای مختلف، استفاده از تعرفه به‌عنوان ابزار حمایتی (حمایت از تولید داخل) می‌باشد. با توجه به این نگرش، در طول زمان نرخ تعرفه به‌منظور حمایت از تولید داخلی تغییر یافته است که این تغییرات برحسب نوع محصول و درجه اهمیت آن از نظر حمایتی متفاوت بوده است. هر کشوری به دلیل مدیریت واردات و حمایت از تولید داخلی از ابزار تعرفه‌ای مناسب (فارغ از الحاق به سازمان تجارت جهانی) بهره می‌گیرد.
۲. نکته دیگر اینکه تغییر و تحول در نرخ تعرفه و ابزارهای تعرفه‌ای بر اساس یک برنامه تدوین‌شده کوتاه‌مدت و بلندمدت بخش کشاورزی و هماهنگ با دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه بخش کشاورزی بوده است.
۳. ابزارهای متنوع تعرفه‌ای در رژیم تعرفه‌ای کشورهای مختلف به کار گرفته می‌شود. با توجه به ویژگی فصلی بودن تولیدات کشاورزی و احتمال عدم تکاپوی تولید داخل برخی محصولات نسبت به تقاضا، به‌کارگیری ابزارهای متنوع تعرفه‌ای می‌تواند پاسخگوی آن باشد.
۴. درجه و اندازه حمایت تعرفه‌ای برحسب نوع محصولات کشاورزی و برحسب اهمیت تولیدی کالاهای مختلف کشاورزی و امنیت غذایی متفاوت است
۵. هر کشوری برحسب اهمیتی که هر محصول کشاورزی در تولید داشته نرخ تعرفه و میزان حمایت تعرفه‌ای متفاوت اعمال می‌نماید.
۶. شاخص تعداد طبقات تعرفه‌ای که افزایش آن‌ها نشان‌دهنده عدم همسانی و درجه تفاوت در تعرفه‌های مورد استفاده در کالاهای مختلف در کشورهای مختلف متفاوت است.

۷. در کشورهای مختلف به خاطر حمایت تعرفه‌ای بالا از کالاهای حساس و استراتژیک، پراکندگی تعرفه‌ها در این کشورها بالا است. به طوری که نرخ تعرفه در مورد کالاهای حساس و پراهمیت از نظر تولیدی بالا و در مورد بقیه محصولات پایین است.
۸. سازمان جهانی تجارت تأکید زیادی بر استفاده از تعرفه ارزشی به عنوان یکی از معیارهای شفافیت رژیم تجاری کشورها دارد.
۹. استفاده از تعرفه‌های غیر ارزشی به طور عمده مخصوص مناطق توسعه یافته و عمدتاً برای محصولات کشاورزی است. از جمله دلایل استفاده از این ابزارهای پیشرفته توسط کشورهای پیشرفته در مقایسه با کشورهای در حال توسعه می‌توان به قدرت حمایتی مؤثرتر تعرفه‌های غیر ارزشی نسبت به ارزشی در مقابل تولیدات کم ارزش کشورهای در حال توسعه و پیچیدگی و این ابزارها در اشاره نمود.
۱۰. علاوه بر اینکه به منظور حمایت، تعرفه برای محصولات کشاورزی وضع شده اما در کنار آن از سایر ابزارهای حمایتی مانند یارانه، پرداخت‌های درآمدی جبرانی مستقیم برای حمایت از بخش کشاورزی نیز استفاده شده است.
۱۱. نظام تصمیم‌گیری در خصوص نرخ و نوع تعرفه در کشورهای مختلف متفاوت است به طوری که به عنوان مثال در ترکیه از طریق کمیته ملی تعیین می‌شود و فقط شرکت‌هایی که دارای مجوز تجارت هستند می‌توانند درگیر این کار شوند. به نظر می‌رسد عموماً ذینفعان در نظام تصمیم‌گیری حضور دارند.
۱۲. بررسی تغییرات نرخ و نوع تعرفه در طول زمان در کشورهای مورد بررسی حاکی از در نظر گرفتن الزامات سازمان تجارت جهانی است. به عبارتی کشورهایی که فرآیند عضویت را طی کرده و یا در حال گذر از آن می‌باشند در تعیین نرخ و نوع تعرفه علاوه بر جنبه حمایتی آن به این الزامات نیز توجه می‌نمایند.

ویژگی‌ها و پیامدهای نظام تعرفه بخش کشاورزی ایران

۱. بالا بودن دامنه پراکنش تعرفه محصولات و مشخص نبودن مبنای حداقل و حداکثر طبقات تعرفه‌ای.
۲. اعمال تعرفه‌های بالا عمدتاً بر کالاهای دارای ممنوعیت شرعی و کالاهای مزیت دار و عدم امکان واردات برای این قبیل کالاها به دلایل قانونی. (ناهماهنگی در استفاده از موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای)
۳. وضع تعرفه‌های پایین در مورد محصولاتی که در بردارنده محصولات ضروری است که یا با بحث امنیت غذای جامعه در ارتباط هستند و یا جزو مواد اولیه صنعت دام‌پروری محسوب می‌شوند و

- برخی از آن‌ها مانند گندم فقط از طریق دولت وارد می‌شود. (عدم توجه کافی به اصول و مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه)
۴. تک ایزاری (تعرفه ارزشی) بودن نظام فعلی تعرفه‌های کشاورزی و هم سویی نرخ تعرفه‌ها با درآمدهای کشور و به‌ویژه شوک‌های نفتی دارد و همواره با افزایش درآمدهای نفتی افزایش واردات در دستور کار قرار گرفته و برای حصول به این هدف نرخ تعرفه‌ها کاهش می‌یابد. است (عدم توجه کافی به اصول و مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه)
۵. تغییر و نوسان زیاد نرخ تعرفه در طول زمان است. به طوری که به‌عنوان نمونه نرخ تعرفه برنج از ۱۵۰ درصد در سال ۱۳۸۵ به تعرفه ۲۱ درصد در سال ۱۳۸۷ تبدیل شده است. (عدم وجود برنامه بلندمدت برای تعرفه)
۶. کاهش میزان تعرفه‌ها شاید، ساده و کم اثر به نظر بیاید ولی هرگاه دولت تعرفه کالاهای کشاورزی را کاهش داده است کشاورزان با مشکلات اساسی اقتصادی روبرو شده‌اند. از مصادیق این وضعیت می‌توان به واردات بی‌رویه شکر که در اثر کاهش تعرفه واردات از ۱۲۰ درصد سال ۱۳۸۳ به ۴ درصد سال ۱۳۸۶ آن به وجود آمد اشاره کرد.
۷. دولت برای کاهش نرخ تورمی که ناشی از اعمال سیاست‌هایی از قبیل افزایش نقدینگی بوده است با کاهش تعرفه واردات محصولات کشاورزی به میلیون‌ها تولیدکننده زیان وارد کرده است. به عبارتی کاهش نرخ تعرفه نه به دلیل حمایت از تولید کشاورزی و امنیت غذایی بوده بلکه به دلیل جبران هزینه‌های سیاست‌های نادرست دیگر دولت بوده است.
۸. افزایش بی‌رویه واردات محصولاتی مانند برنج، قند و شکر و دیگر محصولات کشاورزی به دنبال کاهش نرخ تعرفه در نبود نظام حمایتی غیر تعرفه‌ای، درخصوص محصولاتی مانند مرکبات ایران از یک کشور صادرکننده خالص این محصول به کشوری واردکننده خالص تبدیل شده است. تأثیر این تغییرات تعرفه‌ای بر واردات محصولات کشاورزی نشان می‌دهد که دلیل اصلی وضع نرخ تعرفه پایین می‌تواند نگاه تنها وارداتی و بیشتر معطوف به مصرف‌کنندگان باشد. به نظر می‌رسد گاه سیاست‌گذاران عرصه تجاری سعی دارند با وضع تعرفه سبک واردات ارزان‌تر این کالاها را عملی کند و جنبه حمایتی تعرفه‌ها در عمل مغفول مانده است.
۹. عدم استفاده از ابزارهای متنوع سیاستی همسو و هم‌جهت در راستای اهداف توسعه‌بخشی و نبود یک بسته سیاستی حمایت از بخش کشاورزی.
۱۰. تعرفه‌های کشاورزی بر مبنای راهبردی درازمدت و پایدار بنا نشده است و تابع تصمیمات کوتاه‌مدت سالانه است.

۱۱. سیستم موجود تعرفه‌ها بسیار ساده است و در صورت کاهش تعرفه‌ها در غیاب ابزارهای غیر تعرفه‌ای قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخل در مقابل واردات نیست.

۱۲. در وضع تعرفه برای محصولات و بخش‌های مختلف به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است. بی‌توجهی به معیارهای علمی و اصل مزیت نسبی و توان رقابت‌پذیری کالاها در وضع تعرفه‌ها برای محصولات و فصل‌های مختلف در سال‌های مختلف صورت گرفته است. به طوری که محصولاتی که کشور در تولید آن‌ها در عرصه جهانی دارای مزیت نسبی بالایی بوده سنگین‌ترین تعرفه‌ها در طول سال‌های گذشته وضع شده است.

۱۳. یکی از مشکلات نظام تعرفه‌ای وجود فشارها از طرف گروه‌ها، اتحادیه‌ها و یا سازمان‌های بخشی بر تغییرات تعرفه‌ای است به نحوی که در برخی موارد توجیه، دلیل، گزارش مکتوب و بررسی علمی برای نحوه تعیین تعرفه‌ها وجود ندارد و برخی از بخش‌های اقتصادی خاص مدت‌های طولانی از مزیت تعرفه‌های بالا برای ادامه فعالیت استفاده می‌کنند، درحالی‌که مصرف‌کنندگان دائماً بهای عدم کارایی آن را در استفاده از تولیدات نامرغوب می‌پردازند که گویای حمایت بی‌قید و شرط، بی‌برنامه و فاقد زمان‌بندی از یک بخش خاص است. اصلاح این رویه گامی مهم برای جلوگیری از نگاه بخشی به مباحث کلان کشور و توجه به توجیهات و دلایل کارشناسی در نظام تعرفه‌هاست.

۱۴. یکی از مشکلات اساسی نظام تعرفه‌ای استفاده از روش‌های غیر شفاف و غیرمنصفانه در روش تعیین و محاسبه تعرفه است.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت نظام تعرفه محصولات بخش کشاورزی از دیدگاه سیاستی به اهداف خود که همانا حمایت از تولید از طریق کنترل واردات موفق عمل نکرده است و میزان واردات تحت تأثیر نرخ‌های تعرفه نبوده است و عدم کارایی این ابزار سیاستی را در بخش کشاورزی نشان می‌دهد. ملاحظه می‌گردد حتی در سال‌هایی که درصد تغییرات میانگین تعرفه افزایشی و فزاینده بوده بازهم میزان واردات بخش کشاورزی روند افزایشی داشته است و برعکس. این شرایط نشان‌دهنده آن است که در بخش کشاورزی ایران سیاست تعرفه‌ای به دلیل روشن نبودن سیاست‌های تولیدی بخش، شفاف نبودن سیاست‌های مرزی و مشخص نبودن جایگاه تعرفه در بسته حمایتی بخش کشاورزی به خوبی نتوانسته است به هدف خود که همانا حمایت از تولید داخلی و مدیریت واردات است نائل گردد.

ب) آثار الحاق به سازمان تجارت جهانی بر بخش کشاورزی کشورهای منتخب (مطالعه موردی: چین، اکراین، روسیه) مجری: فرزانه نجفیان، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

از سال ۲۰۰۰ و ۲۰۰۴ که سال انجام تعهدات اعضای سازمان تجارت جهانی محسوب می‌شود، بازارهای بین‌المللی کشاورزی و سیاست‌های تجاری و کشاورزی کشورها دستخوش تغییراتی شده است. این تحولات انگیزه بررسی اینکه چگونه کشورها شرایط و سیاست‌های خود را با تعهدات تحت موافقت‌نامه کشاورزی و مقررات بعدی تنظیم می‌کنند، را ایجاد می‌کند.

در هر صورت یکی از مراحل سیاست‌گذاری و تدوین برنامه‌های عملیاتی که می‌تواند به آسیب‌شناسی سیاست‌های داخلی کشور در زمینه موضوع مورد بررسی کمک کند مطالعه تجربه کشورهاست. اینکه به‌طور خاص در خصوص الحاق به سازمان تجارت جهانی کشورهای دیگر چه اصلاحاتی قبل از الحاق انجام داده‌اند و به چه نتایجی دست یافته‌اند یا چه میزان تعهدات را به‌ویژه در حوزه کشاورزی و محصولات حساس و خاص قبول کرده‌اند، چشم‌اندازی از الحاق به‌دست خواهد داد که حاوی نکات قابل استفاده‌ای برای کشور خواهد بود. تعهدات الحاق برای بخش کشاورزی طبق «موافقت‌نامه کشاورزی» مصوب ۱۹۹۶ در سازمان تجارت جهانی در سه حوزه «دسترسی به بازار»، «حمایت‌های داخلی» و «یارانه‌های صادراتی» دسته‌بندی می‌شوند. مذاکرات دسترسی به بازار شامل مذاکره بر سر نرخ‌های تعرفه و سهمیه‌های تعرفه‌ای است. در ادبیات سازمان تجارت جهانی، حمایت‌ها با عنوان «جعبه» شناخته می‌شوند که رنگ‌های چراغ راهنمایی به آنها نسبت داده شده است. جعبه سبز به معنی حمایت‌ها و اقدامات مجاز است. جعبه زرد یا کهربایی که شامل اقدامات مربوط به حمایت‌های قیمتی و یارانه بر مقدار تولید است. اما دو جعبه آبی و جعبه توسعه نیز تنها برای بخش کشاورزی در موافقت‌نامه کشاورزی تعریف شده است. سیاست‌های حمایتی در چارچوب معیارهای جعبه آبی و جعبه توسعه از محاسبه نرخ AMS معاف هستند.

بررسی تجارب کشورهای مورد مطالعه در خصوص چگونگی الحاق به سازمان تجارت جهانی نشان می‌-

دهد که:

چین

❖ در اواخر سال ۲۰۰۱ به عضویت سازمان تجارت جهانی درآمد. این کشور یکی از پرچالش‌ترین کشورها برای الحاق به سازمان تجارت جهانی بود و دوره مذاکراتش ۱۵ سال به‌طول انجامید. عمده‌ی چالش‌ها بر سر کشاورزی بود که بخش مهمی از اقتصاد چین را تشکیل می‌دهد. پیش از الحاق به

سازمان تجارت جهانی کشاورزی ۱۱.۸ درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور را تشکیل می‌داد، ۴۱.۳ درصد نیروی کار در این بخش اشتغال داشتند و به‌طور کلی ۵۶ درصد از کل جمعیت کشور در مناطق روستایی زندگی می‌کردند.

❖ از آنجا که چین پیش از الحاق برنامه اصلاحات اقتصادی خود را آغاز کرده بود و پیوستن به سامان تجارت جهانی نیز از جمله اهداف این کشور بود، پیش از الحاق از سال ۱۹۹۲ شروع به کاهش متوسط ساده تعرفه‌های خود نمود. به‌طوریکه از ۴۳.۲ در سال ۱۹۹۲ به ۹.۹ در سال ۲۰۰۴ کاهش داد. تعرفه‌های بخش کشاورزی را نیز از ۳۰ درصد در سال ۲۰۰۰ به ۱۷ درصد در سال ۲۰۰۴ و نهایتاً ۱۵.۶ درصد در سال‌های اخیر کاهش داده است.

❖ چین محصولات برنج، گندم، ذرت، روغن‌های خوراکی، شکر، پنبه و پشم را به دلایل امنیت غذایی و ایجاد حق حاکمیت ملی برای کشور به‌عنوان کالاهای حساس بخش معرفی کرد و توانست تعرفه سهمیه‌ای برای آنها اعمال کند. با این وجود بررسی آمارها نشان داد که واردات برنج، گندم و شکر به میزان قابل توجهی افزایش یافت. آمار فائو برای سال‌های پس از الحاق چین نشان می‌دهد که واردات ذرت علوفه‌ای به میزان قابل توجهی افزایش یافته و با ۴۷۰۰ درصد رشد در سال ۲۰۰۴ نسبت به سال ۲۰۰۳ از ۲ تن به ۹۶ تن و سپس در سال ۲۰۰۵ به رقم ۱۸۷۳ تن رسیده است. سرانجام دولت چین این تعرفه‌های سهمیه‌ای را حذف و معادل تعرفه ارزشی برای آنها وضع کرد. در زمینه محصولات دام و طیور به‌نظر می‌رسد چین از پیوستن به سازمان تجارت جهانی منتفع شود. مهمترین دلیل آن را می‌توان کاربر بودن این صنایع دانست که چین با هزینه‌های رقابتی در آن فعالیت می‌کند.

❖ چین موفق شد تا در جریان مذاکرات به این امتیاز دست یابد که از معافیت‌های اقدامات جعبه زرد که مشمول کشورهای در حال توسعه است استفاده کند.

❖ میزان یارانه‌های صادراتی چین هنوز به درستی مشخص نیست، زیرا همه یارانه‌های مورد استفاده خود را به سازمان تجارت جهانی گزارش نکرده است.

❖ همزمان با آزادسازی تجاری چین در سال ۲۰۰۱ تراز تجاری بخش کشاورزی این کشور که تا پیش از آن مثبت بود، روند منفی و افزایشی داشته به‌طوریکه از ۲.۹ میلیارد دلار به ۶۹- میلیارد دلار بالغ شده که نشان‌دهنده افزایش قابل توجه واردات این بخش پس از الحاق بوده است. در مجموع می‌توان گفت الحاق چین به سازمان تجارت جهانی بیش از کشاورزی برای سایر بخش‌ها آن سودمند بوده است. به‌طوریکه در سال‌های پس از الحاق در بخش صنعت تبدیل به دومین تولیدکننده بزرگ

- اتومبیل با تولید سالانه ۸.۵ میلیون دستگاه در جهان شد. همچنین در حوزه ارتباطات، حمل و نقل، رقابت‌مندی و... پیشرفت قابل ملاحظه‌ای کرد.
- ❖ چین متوسط تعرفه‌های خود را در سال ۲۰۰۴ از ۳۰ درصد به ۱۷ درصد و در سال ۲۰۱۷ به ۱۵.۵ درصد کاهش داده است. محصولات راهبردی چین در طی الحاق که به دلایل امنیت غذایی و ایجاد حق حاکمیت ملی به‌عنوان کالاها خاص معرفی شده و از ابزار حمایتی تعرفه سهمیه‌ای برخوردار شدند عبارتند از: **برنج، گندم، ذرت، روغن‌های خوراکی (شامل روغن سویا، روغن پالم و روغن کانولا)، شکر، پنبه و پشم**. براین اساس نرخ تعرفه درون سهمیه برای این محصولات معادل ۱ درصد (به‌استثنا شکر ۲۰ درصد و روغن‌های خوراکی ۹ درصد) تعیین شد.
 - ❖ مهمترین اقدامات جعبه سبز چین که بیشترین مخارج را به خود اختصاص داده‌اند می‌توان به ذخیره‌سازی عمومی برای حفظ امنیت غذایی، خدمات زیربنایی و توسعه و خدمات مشاوره‌ای که به‌ترتیب ۲۷.۴۴ درصد، ۲۶.۳۸ درصد و ۱۴.۷۹ درصد از کل مخارج جعبه سبز را تشکیل داده‌اند.
 - ❖ محصولات گندم، برنج، ذرت و پنبه در زمره محصولات مشخص شده مزرعه کشور چین قرار داشتند که از نرخ حمایت داخلی منفی برخوردار بودند که در نتیجه محاسبه مالیات و عوارضی که کشاورزان با توجه به سیاست‌های وقت چین در سال‌های آخر پیش از الحاق ملزم به پرداخت بوده‌اند، حاصل شده است. در سال‌های اخیر چین سطح حمایت‌های داخلی خود را از محصولات کشاورزی به‌ویژه محصولاتی که با محصولات وارداتی از ایالات متحده قابل رقابت هستند (برنج، گندم و ذرت) به‌شدت افزایش داده که به یکی از چالش‌های اخیر این کشور در سازمان تجارت جهانی بدل شده است.

اکراین

- ❖ کشور **اکراین** پس از ۱۴ سال و نیم مذاکره سرانجام در ۱۶ می ۲۰۰۸ به عضویت سازمان تجارت جهانی درآمد. الحاق این کشور همزمان با بحران اقتصادی جهان رخ داد که با کاهش سطح تقاضای جهانی همراه بود. لذا اکراین که تا پیش از آن بر صنعت فلزات خود تکیه کرده بود، به بهره‌برداری از پتانسیل‌های بخش کشاورزی خود روی آورد. پس از الحاق تعرفه‌های بخش کشاورزی برای تمام کالاها به‌شکل قابل ملاحظه‌ای کاهش یافت و با انعقاد موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد متعدد با اعضای اتحادیه اروپا تعرفه‌ها برای شرکای موافقت‌نامه حتی بیشتر نیز کاهش یافت.
- ❖ پیرو قوانین سازمان تجارت جهانی، کشور تعهد کرد تا نرخ ساده تعرفه‌های بخش کشاورزی را به ۱۱.۱ درصد و دیگر کالاها را به حداکثر ۵ درصد با سقف حداکثر ۱۰۰ درصد طی ۵ سال کاهش

- دهد. باینحال، میانگین نرخ ساده تعرفه کل خود را به سطح ۴.۵ درصد و میانگین نرخ ساده تعرفه بخش کشاورزی را از ۱۳.۸ درصد در سال ۲۰۰۸ به سطح ۹.۲ درصد در سال ۲۰۱۵ رسانده است.
- ❖ در دوره ۲۰۰۸-۲۰۱۴ نه تنها ستانده تولید بخش کشاورزی افزایش یافت، بلکه سهم کسب و کارهای کشاورزی در تولید ناخالص داخلی نیز افزایش یافت.
 - ❖ اگر چه جهانی شدن اثر قابل توجهی بر رشد واردات کالاهای کشاورزی اکراین نشان نداد، اما افزایش واردات برخی کالاها نگرانی‌هایی را در پی داشت. این کالاها مشتمل بر میوه‌ها، سبزیجات، گوشت و محصولات پروتئینی بود. با این وجود، در حالیکه به‌عنوان مثال واردات گوشت به کشور افزایش یافت اما همزمان نرخ خودکفایی این محصول از ۷۸.۵ درصد در سال ۲۰۰۸ به ۹۴.۱ درصد در سال ۲۰۱۳ افزایش یافت. درخصوص میوه‌ها و سبزیجات نیز نرخ خودکفایی در سطح حداقل ۷۰ درصد باقی ماند و نرخ رشد تولید آن از ۶۶ درصد در سال ابتدای عضویت به ۸۱ درصد در سال ۲۰۱۳ رسید. بنابراین ملاحظه شد که افزایش واردات اثر منفی بر رشد تولید و نرخ خودکفایی این محصولات نداشته است.
 - ❖ در فاصله سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸ برای جلوگیری از تورم قیمت مواد غذایی سهمیه‌های مقداری برای محصولات گندم، جو، ذرت و چاودار و در سال ۲۰۰۸ برای دانه‌های روغنی وضع شد که نتیجه آن کاهش شدید صادرات غلات از ۱۳.۲ میلیون تن در سال ۲۰۰۶ به ۹.۶ میلیون تن در سال ۲۰۰۷ و ۳.۷ میلیون تن در سال ۲۰۰۸ رسید. در حال حاضر کشور متعهد شده تا محدودیت‌های صادراتی را حذف کند.
 - ❖ اکراین موفق به ابقای حق استفاده از عوارض صادراتی شد که طبق قوانین سازمان می‌بایست طی شش سال حذف می‌شد. عوارض صادراتی همچنان برای بذرروغن‌ها، حیوانات زنده، پوست و چرم حیوانات اعمال می‌شود.
 - ❖ نکته قابل توجه در حوزه دسترسی به بازار در کشور اکراین کاهش قابل ملاحظه نرخ‌های تعرفه محصولات حساس (گوشت خوک، مرغ، گاو به صورت یخ زده و کره) با وجود عدم الزام به کاهش تعرفه این محصولات پس از الحاق بود.
 - ❖ در حوزه حمایت از صادرات محصولات خاص و حساس بخش کشاورزی در کشور اکراین عوارض صادراتی تعیین شد که در زمان الحاق مقرر شد نرخ عوارض صادراتی برای دانه آفتابگردان از ۱۴ درصد در سال ۲۰۰۸ به ۱۰ درصد در سال ۲۰۱۲ کاهش یابد. همچنین کشور اکراین تعهد کرده تا ۵۰ درصد عوارض تعیین شده بر روی صادرات گاو سالیانه ۵ درصد کاهش یابد تا به سطح ۱۰ درصد برسد.

- ❖ از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ هیچگونه عوارض صادراتی برای غلات تعیین نشد. اما از سال ۲۰۱۱ دولت برای تنظیم عرضه برخی غلات عوارض صادراتی تعیین کرد.
- ❖ اکراین به‌عنوان عضو سازمان تعهد داده بود تا هیچ‌گونه سهمیه‌ای برای صادرات وضع نکند. اما با این وجود در سال ۲۰۱۰ مجدداً سهمیه‌های صادراتی برای غلات پیشنهاد شد که برای پنج مورد (گندم، ذرت، جو، چاودار و گندم سیاه) مورد موافقت قرار گرفت. این موافقت به دلیل آن بود که در این سال اکراین تابستان بسیار گرمی را تجربه کرد که با خشکسالی همراه شد و تولید محصولات زراعی به شدت افت کرد که منتج به افزایش فرآورده‌های غلات و کاهش دسترسی به علوفه برای دام شد.
- ❖ میزان حمایت‌های جعبه سبز اکراین در زمان الحاق ۲۲ درصد از مجموع حمایت داخلی را تشکیل داده است که عمده این حمایت برای آموزش و بازرسی که از اقدامات زیرمجموعه خدمات عمومی جعبه سبز است صورت گرفته است. همچنین سقف تعیین شده برای نرخ حمایت داخلی را رعایت کرده است. در سال ۲۰۱۰ دولت اکراین گزارش حمایت از محصولات خاص شامل اعطای یارانه به فرآورده‌های شیر از طریق تخفیف در مالیات برارزش افزوده را به سازمان تجارت جهانی ارائه کرد.
- ❖ قبل و بعد از الحاق تراز تجاری بخش کشاورزی اکراین همواره مثبت بوده است. اگرچه در همین دوره تراز تجاری صنعتی منفی بود اما مازاد تراز حتی در دورانی که اقتصاد جهانی با بحران مواجه بود (۲۰۰۸-۲۰۱۰) و تقاضای جهانی به‌شدت کاهش یافته بود ادامه داشت. در سال ۲۰۰۹ کاهش تجارت جهانی به میزان ۱۲ درصد رخ داد اما در همین سال مازاد تراز تجاری کشاورزی اکراین در حدود ۵ میلیارد دلار بوده که نشان دهنده‌ی قدرت بالای رقابت‌پذیری محصولات کشاورزی اکراین در بازارهای جهانی است.
- ❖ به‌طور کلی می‌توان پیوستن به سازمان تجارت جهانی را نقطه عطفی در اقتصاد اکراین و به‌ویژه بخش کشاورزی این کشور دانست که توانست به جایگاه در خور توجهی در سطح جهانی دست یابد.

روسیه

- ❖ روسیه سومین اقتصاد بزرگ جهان محسوب می‌شود. این کشور یکی از بزرگترین واردکنندگان گوشت و شکر بوده و صادرکننده بزرگ گندم از اوایل سال ۲۰۰۰ به شمار می‌رود. تولید بخش کشاورزی روسیه در دهه ۱۹۹۰ به‌استثنای ۱۱ و ۵ درصد کاهش در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۲ به علت خشکسالی، از یک رکود عمیق خارج شد. روسیه سرانجام در سال ۲۰۱۲ پس از طی یک دوره ۱۹ساله به عضویت سازمان تجارت جهانی درآمد.

- ❖ کشور روسیه به شدت به بازار جهانی غذا متکی است و وارد کننده خالص بسیاری از کالاهای کشاورزی با کسری تراز تجاری بخش به میزان ۲۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۳ بوده است.
- ❖ روسیه مکلف به کاهش تعرفه محصولات کشاورزی خود شد اما در خصوص تعرفه‌های سهمیه‌ای توانست تعرفه سهمیه‌ای گوشت را حفظ کند. در این راستا متوسط نرخ تعرفه ساده محصولات کشاورزی با کاهش ۳.۵ درصد تعرفه ساده به‌کاربرده شده (۱۴.۳ درصد) در سطح ۱۰.۸ درصد تثبیت شد. در این راستا مقرر شد تا سال ۲۰۱۶، ۹۴ درصد از خطوط تعرفه بخش کشاورزی تحت پوشش سقف تثبیت شده قرار گیرند و باقی آنها (مشمول بر گوشت خوک) تا سال ۲۰۲۰ به تعرفه موثر تبدیل شوند. بالاترین نرخ نهایی تعرفه برای واردات خارج از سهمیه گوشت قرمز (۵۵ درصد برای کدهای ۰۲۰۱ و ۰۲۰۲) و گوشت مرغ (۸۰ درصد برای کد ۰۲۰۷) تعیین شد.
- ❖ در حوزه دسترسی به بازار روسیه مکلف به کاهش تعرفه محصولات کشاورزی خود شد اما در خصوص تعرفه‌های سهمیه‌ای توانست تعرفه سهمیه‌ای گوشت را حفظ کند. در این راستا متوسط نرخ تعرفه ساده محصولات کشاورزی با کاهش ۳.۵ درصد متوسط تعرفه ساده به‌کاربرده شده (۱۴.۳ درصد) در سطح ۱۰.۸ درصد قرار گرفت.
- ❖ مقرر شد در سال اول عضویت تعرفه بیشتر میوه‌ها از ۱۰ درصد به ۵ درصد، چای از ۲۰ درصد به ۱۲.۵ درصد و محصولات برنج، شیر، کره، آبمیوه‌ها و سبزیجات از ۱۵ درصد به ۱۰ درصد کاهش یابد.
- ❖ محصولات حساس بخش کشاورزی شامل انواع گوشت خوک، گاو، مرغ و کشک بود. با اینحال نرخ تعرفه این محصولات را به‌شدت کاهش داد. دیگر محصولات کلیدی و مهم صنایع غذایی بخش کشاورزی روسیه فرآورده‌های شیر و لبنیات است.
- ❖ روسیه در زمان الحاق تعهد کرد هیچ‌گونه یارانه صادراتی وضع نکند و در حال حاضر نیز یارانه صادراتی به کار نمی‌برد. در خصوص محدودیت‌های صادراتی، روسیه مجاز شد زمانی که کمبود بحرانی در عرضه داخلی محصولات روی می‌دهد، از ابزارهای غیرتعرفه‌ای به‌طور موقت تا مرتفع شدن مشکل استفاده کند.
- ❖ در حوزه حمایت داخلی روسیه تعهد کرد تا اقدامات مشمول جعبه کهربایی که در سال ۲۰۱۲ در سطح ۹ میلیارد دلار قرار داشت، تا سال ۲۰۱۸ به‌تدریج تا سطح ۴.۴ میلیارد دلار کاهش یابد. مهمترین مؤلفه نرخ حمایت داخلی وام‌های بخش کشاورزی با رقم ۱.۶ میلیارد دلار بود.
- ❖ روسیه میزان حمایت‌های جعبه کهربایی خود را در سال ۲۰۱۴ به‌میزان قابل توجهی کاهش داده است. در مقابل حمایت‌های جعبه سبز را افزایش داده است.

- ❖ در خصوص محدودیت‌های صادراتی مجاز شد زمانی که کمبود بحرانی در عرضه داخلی محصولات روی می‌دهد، از ابزارهای غیرتعرفه‌ای به‌طور موقت تا مرتفع شدن مشکل استفاده کند. عوارض صادراتی در چارچوب مقررات داخلی ابقا شدند.
- ❖ **گوشت مرغ** از محصولات حساس بخش کشاورزی روسیه از جمله محصولاتی است که صادرات آن پس از الحاق افزایش قابل توجهی داشته است. **گوشت قرمز و گوشت خوک** نیز که جزو محصولات حساس بخش بودند و کشور وارد کننده خالص این محصولات به‌شمار می‌رود، پس از الحاق در سال ۲۰۱۳ با کاهش واردات به میزان به ترتیب ۳۲ و ۶ درصد مواجه بوده است. پس از الحاق، واردات **گندم** که از کالاهای حساس و خاص بخش کشاورزی روسیه بوده و طی سال‌های متمادی در صدر تولیدات بخش بوده است به شدت افزایش یافته است. صادرات **ذرت** در سال ۲۰۱۲ به میزان ۲۰۴ درصد رشد داشته درحالی‌که در همین سال واردات با رشد منفی معادل ۶۴ درصد همراه بوده است. صادرات **بذر آفتابگردان** در سال ۲۰۱۲، ۱۰۸۰ درصد و در سال ۲۰۱۳ نیز ۱۴۱ درصد رشد داشته در حالی‌که واردات آن در سال ۲۰۱۲ کاهش یافته و در سال ۲۰۱۳ تنها ۶ درصد رشد داشته است.
- شیرخشک** نیز که به‌عنوان یکی دیگر از کالاهای حساس بخش کشاورزی معرفی شد، افزایش واردات و صادرات را با هم تجربه کرده است. در سال ۲۰۱۲ واردات ۱۹۲ درصد و صادرات ۱۷۵۷۵ درصد رشد داشته است. رقم بالای صادرات بدین دلیل است که روسیه کشور واردکننده خالص صادرات تا سال ۲۰۱۲ بوده بوده اما در این سال موفق به صادرات این محصول نیز شده است.
- ❖ با توجه به اینکه روسیه از جمله کشورهای تازه ملحق شده به سازمان تجارت جهانی به‌شمار می‌رود و تنها حدود چهار سال از دوره عضویت آن سپری می‌شود، آمارهای موجود محدود بوده و نمی‌توان به‌طور دقیق اثرات الحاق را بر بخش کشاورزی این کشور نشان داد اما نکته مهمی که در مذاکرات الحاق این کشور به‌عنوان یک امتیاز مهم قابل ذکر است این بوده که روسیه توانست طی مذاکرات دوره گذار خود پس از الحاق را بر اساس برنامه توسعه بخش کشاورزی خود که سال پایانی آن سال ۲۰۲۰ است تعیین کند. لذا اجباری برای کاهش آنی تعرفه‌های واردات و همچنین حمایت‌های داخلی خود در بخش کشاورزی نداشت.

نتایج و توصیه‌های سیاستی

۱. بررسی تعهدات کشورها در حوزه دسترسی به بازار نشان می‌دهد که کشورهایی که نسبت به مبدا زمانی تاسیس سازمان تجارت جهانی، دیرتر به سازمان پیوسته‌اند ملزم به ایجاد کاهش بیشتری در تعرفه‌های خود شده‌اند. به‌طوریکه در این بررسی ملاحظه شد، چین متوسط ساده تعرفه‌های بخش کشاورزی خود را از ۳۰ درصد به ۱۵.۵ درصد، اکراین از ۱۳.۸ درصد به ۹.۲ درصد و روسیه نیز از ۱۳.۲ به ۱۰.۸ درصد رساند. بنابراین بازنگری در ساختار تعرفه‌ها به‌ویژه تعرفه‌های بخش کشاورزی که در حال حاضر در حدود ۲۶.۲۸ درصد است، زمینه‌های کاهش پلکانی این رقم را فراهم نمود تا حضور در مذاکرات الحاق با آمادگی بیشتر کشور توأم باشد.
۲. در حال حاضر فهرست کالاهای خاص و حساس بخش کشاورزی کشور به‌طور دقیق مشخص نیست و کالاهای راهبردی و مهم بخش کشاورزی نیز که نیاز به حمایت در چهارچوب قوانین سازمان تجارت جهانی و بر اساس ابزارهای مورد قبول سازمان وجود دارد، از سطوح تعرفه مناسب برخوردار نیستند. از سوی دیگر استفاده از ابزار حمایتی مهم تعرفه سهمیه‌ای در نظام تعرفه ایران مغفول مانده است. به‌عنوان مثال در تجربه کشور چین مشاهده شد که این کشور محصولات حساس بخش کشاورزی خود را که شامل **برنج، گندم، ذرت، روغن‌های خوراکی (شامل روغن سویا، روغن پالم و روغن کانولا)، شکر، پنبه و پشم** بودند را با استفاده از ابزار تعرفه سهمیه‌ای کنترل و حمایت نموده است.
- کشور روسیه نیز از ابزار تعرفه سهمیه‌ای برای محصولات حساس بخش کشاورزی خود شامل گوشت و فرآورده‌های گوشتی، گوشت مرغ و کشک استفاده کرده است.
۳. کشور اکراین کالاهای حساس بخش کشاورزی شامل **گوشت خوک و گاو، گوشت پرندگان و کره** که پیش از الحاق از تعرفه‌های نسبتاً بالا برخوردار بودند را در زمان الحاق به حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد کاهش داد در مقابل تعرفه تنباکو را تا سطح ۴۴۵ (ماکزیمم نرخ تعرفه کاربردی) افزایش داد. برای گروه **غلات** به دلیل خشکسالی و تامین مصرف داخلی با موافقت سازمان، سهمیه‌های صادراتی وضع کرد و **دانه‌های روغنی** که از مزیت نسبی در تولید برخوردار بودند، عوارض صادراتی مقرر نمود.
- بنابراین می‌توان با استفاده از الگوی حمایتی این کشورها، سیاست‌های حمایتی بخش کشاورزی کشور را به شکل کارآمدتر و همسو با مقررات سازمان تجارت جهانی بازنگری و اصلاح کرد.
۴. باید توجه داشت که در حوزه حمایت داخلی و اقدامات جعبه سبز و جعبه کهربایی در سال‌های اخیر همانگونه که در تجربه کشورهای مورد بررسی نیز ملاحظه شد، تغییرات اساسی رخ داده است، اغلب

حوزه حمایت‌ها در چهارچوب جعبه سبز افزایش یافته و حمایت‌های جعبه کهربایی کاهش یافته است. به‌عنوان مثال یارانه‌ها و وام‌های بخش کشاورزی که در کشور اکراین و روسیه مورد استفاده واقع شده و در چارچوب اقدامات جعبه کهربایی قرار می‌گیرند از سوی سازمان مکلف به کاهش شده‌اند. از جمله اقدامات جعبه سبز در کشورهای چین و اکراین بیشترین هزینه را به خود اختصاص داده است، امنیت غذایی، آموزش و خدمات مشاوره‌ای و توسعه‌ای بوده است. بنابراین توزیع حمایت‌ها در بخش کشاورزی بر اساس میزان اهمیت آن و انطباق با مقررات سازمان با توجه به ساختار بخش کشاورزی کشور از اهمیت بسزایی برخوردار است.

۵. نکته دیگر قابل استخراج از این مطالعه این است که استفاده از یارانه‌های صادراتی در مذاکرات اخیر سازمان تجارت جهانی به‌ویژه در کنفرانس وزرا در سال ۲۰۱۵ در نایروبی حاکی از حذف بلافاصله و فوری یارانه‌های صادراتی است. با این توضیح که کشورهای در حال توسعه جدیدالاحاق براساس سطح مذاکرات خود می‌توانند زمان بیشتری را برای کاهش و حذف یارانه‌های صادراتی خود اخذ کنند و به‌علاوه اجازه دارند تا اعطای یارانه برای جبران هزینه‌های بازاریابی و حمل و نقل بخش کشاورزی را تا سال ۲۰۲۳ ادامه دهند.

۶. طبق ماده ۶ موافقت‌نامه کشاورزی سازمان تجارت جهانی، کشورهای در حال توسعه به‌منظور تشویق به ایجاد تنوع در کشاورزی و توسعه روستایی از مقررات جعبه زرد (کاهش حمایت‌های قیمتی و یارانه بر تولید) مستثنی هستند. در این راستا کاهش نرخ حمایت داخلی (AMS) برای این گروه تنها ۱۰ درصد تعیین شده است. ایران به‌عنوان کشور در حال توسعه می‌تواند از این مزیت استفاده کرده و حمایت‌های داخلی را بازنگری کرده و با محاسبه نرخ حمایت داخلی آن را به حد مجاز کشورهای در حال توسعه برساند. همچنین مطابق بند ۲ ماده ۱۵ موافقت‌نامه کشاورزی، کشورهای در حال توسعه می‌توانند دوره اجرای تعهدات خود را تا سقف ۱۰ سال تعیین کنند که این موضوع نیز بایستی در مذاکرات مورد توجه قرار گیرد.

۷. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که کشورهای مشترک‌المنافع بیشترین تجارت خود را با همسایگان‌شان انجام می‌دادند که در جریان الحاق برخی از این شرکا در گروه کاری آنها حضور داشتند و طی مذاکرات خواستار کاهش حداکثری نرخ حمایت داخلی طرف‌های مقابل و همچنین کاهش دوره اجرای تعهدات بودند تا بتوانند قدرت رقابت خود را حفظ کنند. با توجه به اینکه ایران نیز بخش اعظم تجارت خود را با چند شریک عمده انجام می‌دهد بایستی این موضوع را در نظر داشته باشد و از پیش با شناسایی شرکای عمده خود، آمادگی لازم برای این چالش را داشته باشد.

۸. انجام اصلاحات ساختاری در بخش کشاورزی در جهت آمادگی برای الحاق از ملزومات این اقدام مهم است. همان‌گونه که در تجربه کشورها نیز ملاحظه شد، کشورهای مورد بررسی کاهش نرخ‌های تعرفه و اصلاحات بنیادین را در برنامه‌های توسعه‌ای خود قرار دادند. در بین این کشورها شاید بتوان گفت که چین طولانی‌ترین دوره اصلاح ساختار بخش کشاورزی را تجربه کرد که نتایج خوشایندی برای این کشور به همراه داشت. این کشور طی یک دوره ۱۲ ساله متوسط تعرفه‌های خود را با کاهش سالیانه به حدود یک‌چهارم نرخ ابتدای دوره رساند. از تجربه چین همچنین استفاده می‌شود که پیش از الحاق می‌بایست سیاست‌های ارزی و برابری قیمت‌های داخلی و جهانی بازنگری، اصلاح و بهینه شود. به طوری که ملاحظه شد، زمانی که چین ارز خود را تک نرخی کرد (پیش از الحاق)، قیمت‌های داخلی ذرت بالاتر از سطح جهانی آن باقی ماند و این امر موجب شد تا چین که سابقاً صادرکننده خالص این محصول بود تبدیل به واردکننده آن شود.
۹. نکته مهم و قابل توجه در مذاکرات و کاهش نرخ‌های تعرفه محصولات کشاورزی به‌ویژه با وجود حساسیت‌های بخش در مورد کالاهای حساس و خاص، این است که تعرفه تنها ابزار حمایتی برای تولید داخل و تنظیم بازار محصولات نیست و بسیاری از کشورها مانند اکراین به راحتی کاهش قابل ملاحظه در نرخ‌های تعرفه محصولات حساس خود را پذیرفته‌اند (به‌عنوان مثال تعرفه گوشت مرغ ۳۰۰-۲۵۹ درصد، دانه آفتابگردان ۲۵۰-۲۰۰ درصد و شکر ۱۵۰ درصد بود که پس از الحاق به ترتیب به ۱۵-۱۰، ۱۰ و ۵۰ درصد کاهش یافت) اما در مقابل از ابزارهای دیگر مانند یارانه به نهاده، تدوین برنامه حمایت از قیمت بازار (یکی از مقررات دولت در حوزه حمایت داخلی) برای حفظ حداقل قیمت، یارانه صادراتی (علیرغم ممنوعیت این ابزار) و... استفاده کرده‌اند.
۱۰. ارتقای کیفیت محصولات تولید داخل نیز همزمان با این ملاحظات و اقدامات می‌بایست مد نظر قرار گیرد و اقدامات اساسی در زمینه اصلاح بذر و کود و شیوه‌های تولید انجام داد. چراکه کیفیت تولیدات و دارا بودن قدرت رقابت در مقابل محصولات مشابه خارجی فاکتور مهمی برای حمایت از تولید داخل و حفظ بازار آنهاست. در این خصوص نیز تجربه اکراین در خصوص گوشت مرغ قابل ذکر است. همان‌گونه که ذکر شد از سال ۲۰۰۸ عرضه گوشت مرغ داخلی در این کشور به حدی رسید که تقریباً تمام گوشت‌های وارداتی تازه و منجمد را از بازار داخلی این کشور خارج کرد و عرضه برای صادرات را افزایش داد، به طوری که صادرات آن سالیانه به میزان دوبرابر افزایش می‌یافت. این در حالی است که کشور اکراین تجارب موفق خود را پس از طی دو دوره بحران (پس از فروپاشی شوروی و تحمل رکود و تورم شدید در اقتصاد و پس از آن بحران اقتصادی جهان در سال ۲۰۰۸) کسب کرد.

۱۱. در بررسی تجربه کشور روسیه ملاحظه شد که این کشور توانست این امتیاز را در جریان مذاکرات بدست آورد که در مواقعی که کمبود بحرانی در عرضه داخلی محصولات روی می دهد (به عنوان مثال در مواقع خشکسالی)، از ابزارهای غیرتعرفه‌ای به طور موقت تا مرتفع شدن مشکل استفاده کند. در همین راستا مقرر شد عوارض صادراتی در چارچوب مقررات داخلی ابقا شوند. می توان در نظر داشت که می توان در مواقع خاص از امتیازات استثنایی اینچنینی که بنا بر پشتوانه و علل متقن برنامه ریزی شده باشد، در آینده با جلب نظر و تصویب کمیسیون الحاق استفاده کرد که به آمادگی و قدرت چانه زنی مذاکره کننده بستگی دارد. لذا طرح ریزی برای چنین پیشنهادهایی نیز مناسب است صورت گیرد تا با آمادگی بیشتر در مذاکرات حضور داشت.

ج) ارائه مدل مناسب اثرسنجی تغییر تعرفه های محصولات حساس کشاورزی در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت، مجری: فاطمه پاسبان، گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست های حمایتی، سال ۱۳۹۵

بررسی منابع و مطالعات کشورهای جهان و ایران در خصوص تعیین معیارهای کالاهای حساس حاکی از آن است که معیارهای استاندارد و یکسانی برای تعیین کالاهای حساس وجود ندارد و هر کشوری بر حسب ساختار بخش کشاورزی و اقتصاد خود و برنامه های توسعه کوتاه مدت و بلندمدت، خود معیارهای تعیین کالاهای حساس را تعیین نموده و کالاهای حساس خود را انتخاب می نماید. مهمترین معیارهایی که در مطالعات بررسی شده برای تعیین کالاهای حساس در نظر گرفته شده که می تواند برای ایران هم مورد توجه قرار گیرد عبارتست از:

نحوه محاسبه	معیارها
<ul style="list-style-type: none"> - هر محصولی که دارای تعرفه بالاست کالای حساس محسوب می شود. - نزدیکی قیمت واردات پس از کاهش تعرفه به قیمت داخلی به عنوان شاخص حساسیت محصول در نظر گرفته شده است. 	معیار حسابداری
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش واردات پس از کاهش تعرفه 	معیار تجاری
<ul style="list-style-type: none"> - یک تابع رفاه اقتصادی و سیاسی طراحی می شود. تعرفه ها و قیمتها طوری انتخاب می شوند که این تابع رفاه حداکثر شود. 	معیارهای اقتصادی
<ul style="list-style-type: none"> - اولویت بندی بر حسب نرخ تعرفه موجود 	کالاهای با نرخ تعرفه بالا
<ul style="list-style-type: none"> - بالا بودن سهم در کل واردات - کالاهای دارای تعرفه کاربردی بالا - کالاهای دارای تعرفه کاربردی که با توجه به فرمول کاهش تعرفه ها به شدت کاهش می یابند (حساسیت به فرمول کاهش عمومی تعرفه) 	شاخص های ترکیبی
<ul style="list-style-type: none"> - کالاهایی که کشور برای مصرف آنها برنامه تولید گسترش داده است. - تولیدات با مصرف داخلی بالا 	معیار تولید و مصرف
<ul style="list-style-type: none"> - کالاهایی که دارای بالاترین سهمیه تعرفه ای هستند - کالاهای دارای اقدامات حفاظتی - کالاهای مشمول تهرفه سهمیه ای - کالاهای با بالاترین نرخ تعرفه تثبیت شده 	معیارهای مبتنی بر تجارب کشورهای عضو

مأخذ: مطالعات تحقیق

درخصوص تحلیل آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای بخش کشاورزی و محصول مدلهای تعادل جزئی، مدل های تعادل عمومی، مدل های سیستمی اقتصادسنجی، مدل های ریاضی و مدل های سازمانهای بین المللی از قبیل مدل شبیه سازی سیاستهای تجاری بخش کشاورزی (ATPSM) و مدل پروژه تحلیل تجارت جهانی (GTAP) و سایر مدل های دیگری به کار گرفته شده است. در این میان کاربرد مدل های تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE) بیش از سایر مدلهاست.

به طور کلی می توان مدلهایی که برای ارزیابی سیاست های اقتصادی تا بحال بکار گرفته شده اند را به دو

گروه کلی دسته بندی می شود:

۱. مدل های تعادل جزئی

۲. مدل های تعادل عمومی

در مدل‌های تعادل جزئی به بررسی اثرات سیاست‌های مختلف بدون لحاظ نمودن آثار و پیامدهای آن در سایر بازارها و بخش‌های اقتصادی پرداخته و از این رو از جامعیت و دقت کافی برخوردار نمی‌باشند. بنابراین پیش‌بینی‌های حاصل از مدل تعادل جزئی ممکن است با نتایج آن در جهان واقعی تفاوت بارزی داشته باشد. بدین ترتیب تاکید بر این مدل‌ها برای اهداف سیاست‌گذاری و برنامه‌های بلندمدت و کلان‌نگر خالی از اشکال نمی‌باشد. برخلاف مدل‌های تعادل جزئی، مدل‌های تعادل عمومی به آثار و پیامدهای سیاست در سایر بازارها و بخش‌های اقتصادی پرداخته و از این رو مقبولیت بیشتری در سیاست‌گذاری دارد.

همچنین از دیگر مدل‌های متداول اقتصادی، مدل‌های اقتصادسنجی بوده که به تحلیل سیاست‌های اقتصادی با برآورد روابط اقتصادسنجی می‌پردازند. این مدل‌ها از آنجاکه در بررسی اثرات سیاست‌های مختلف به تحلیل جزئی یک پدیده پرداخته و آثار این سیاست‌ها را در سایر بازارها و بخش‌های اقتصادی نادیده می‌انگارند، از جامعیت لازم در بررسی‌های اقتصادی برخوردار نمی‌باشند. به عبارت دیگر وابستگی‌های بین بخشی، آثار بازخوردی در تجزیه و تحلیل مدل‌های تعادل جزئی در نظر گرفته نمی‌شود. همچنین مدل اقتصادسنجی به دلایل ارائه شده توسط دی ملو (۱۹۸۲)، جهت ارزیابی سیاست‌ها در کشورهای در حال توسعه از اعتبار کافی برخوردار نمی‌باشند. این دلایل عبارتند از:

۱. فقدان داده‌های سری زمانی برای دوره‌های بلندمدت.
۲. نامناسب بودن داده‌ها در زمانی که قابل دسترسی می‌باشند.
۳. کوتاه بودن دوره مورد بررسی برای تست آزمون‌ها (مثلاً نتیجه یک تغییرات مهم و سریع در نظام سیاستی).

بدین ترتیب با توجه به ارجحیت مدل‌های تعادل عمومی در بررسی آثار و نتایج اتخاذ سیاست‌های مختلف نسبت به مدل‌های تعادل جزئی و همچنین با پیشرفت روش‌های محاسبه و افزایش قدرت محاسبات توسط رایانه‌ها این مدل‌ها در سال‌های اخیر بسیار رشد نموده‌اند.

به منظور تعیین کالاهای حساس و طراحی و مدل سازی اثرسنجی تغییر تعرفه بر متغیرهای اقتصادی محصول الزاماتی مورد نیاز است که عبارتند از:

۱. بررسی قوانین و سیاست‌های توسعه ایران و احصا معیارهای تعیین کالای حساس
۲. هم اندیشی خبرگان بخش کشاورزی در موضوع تجارت به منظور تعیین معیارهای مناسب برای تعیین کالاهای حساس بخش کشاورزی
۳. بررسی تجارب کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت در خصوص وضعیت موجود کالاهای بخش کشاورزی و چگونگی تعیین کالاهای حساس

۴. اطلاعات آمار مورد نیاز برای هر محصول از قبیل تولید، قیمت، ارزش افزوده، تجارت، قیمت نهاده ها، قیمت تمام شده، اشتغال و درآمد
۵. ماتریس حسابداری اجتماعی به طوری که اطلاعات محصول مورد نظر را شامل باشد.
۶. بانک اطلاعات سری زمانی متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول
۷. آموزش‌های مورد نیاز برای کار با نرم افزار
۸. تهیه نرم افزارهای مورد نیاز

(د) تعیین محصولات خاص و حساس در بخش کشاورزی در مذاکرات WTO مجری: الهام کریم نیا،

گروه پژوهشی تجارت خارجی سیاست‌های حمایتی، سال ۱۳۹۵

پیوستن به سازمان تجارت جهانی هر چند به چندین سال گذشته بر می گردد اما به دلایل مختلف تاکنون این امر حاصل نشد. فرآیند الحاق به WTO به این شکل است که ابتدا یک کشور اراده خود را مبنی بر الحاق به سازمان تجارت جهانی به شکل تقاضای مکتوب به سازمان ارائه می‌کند. سپس این تقاضا معمولاً در عرض چند ماه در اجلاس شورای عمومی سازمان (که هر دو ماه یکبار تشکیل جلسه می‌دهد) مطرح می‌شود و در صورت وجود اجماع (یعنی عدم مخالفت حتی یک عضو) درخواست الحاق کشور مورد پذیرش قرار می‌گیرد. به محض اینکه کشوری عضو ناظر می‌شود قدم بعدی این است که گزارشی تحت عنوان گزارش رژیم تجاری تهیه و به یکی از زبان‌های سازمان تجارت جهانی به این نهاد تحویل می‌دهد. این گزارش دقیقاً مطابق سرفصل‌های تنظیم شده سازمان تجارت جهانی تهیه شود. در واقع فهرست مطالب این گزارش دقیقاً همان است که سازمان تعیین کرده است. در کنار آن باید متن کامل یا خلاصه‌ای از قوانین و آیین‌نامه‌های مرتبط با تجارت هم ترجمه و به سازمان ارائه شود. برای پیوستن به این سازمان کشورها برخی از کالاها را از جریان مذاکرات مستثنی می‌شود و این کالاها به عنوان کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی معرفی می‌شوند.

محصولات خاص به محصولات کشاورزی اطلاق می‌شود که به دلیل امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. محصولات خاص نسبت به محصولات دیگر کشاورزی از کاهش تعرفه کمتر برخوردار هستند و محصولات حساس محصولاتی هستند که از فرمولهای عمومی کاهش تعرفه در ازای گسترش سهمیه‌ها معاف هستند. تعیین محصول به عنوان کالای حساس دو پیامد دارد:

۱. کالاهای حساس نسبت به فرمول عمومی کاهش تعرفه کاهش کمتری را متحمل می‌شوند.

۲. به منظور جبران کاهش کمتر تعرفه لازم است اقدام به ایجاد سهمیه تعرفه ای و یا گسترش سهمیه‌های موجود به منظور ایجاد فرصت‌های جدید دسترسی به بازار نمود.

برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی نیاز است که این نوع کالاها شناسایی شوند تا سیاست های لازم برای آنها در نظر گرفته شود. لذا در این پژوهش به بررسی تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی در مذاکرات WTO پرداخته شد. برای این منظور معیارهایی برای معرفی کالاهای خاص در چهار گروه محصولات زراعی، باغی، فراوری و دامی در نظر گرفته شد و سپس بر اساس الگوهای وزنی و رتبه بندی الگوریتم سلسله مراتبی سعی در رتبه بندی محصولات شد. همچنین با استفاده از شاخص هایی به شناسایی کالاهای حساس پرداخته شد.

همچنین در بخشی از پژوهش به بررسی و تعیین محدوده ی تعرفه ی کالاهای کشاورزی به تفکیک محصولات کشاورزی پرداخته شد. هدف از این کار شناسایی محدوده ی نرخ تعرفه، وضعیت ایران نسبت به نرخ تعرفه بوده است.

خلاصه یافته ها

در بررسی و تعیین کالای خاص به سه روش و در چهار گروه محصولات زراعی، باغی، فراوری و دامی اقدام به تعیین کالای خاص در بخش کشاورزی شد.

- **محصولات زراعی:** به روش وزنی در سال ۱۳۹۴ محصولات گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه ای به عنوان محصولات خاص تعیین شدند. در روش وزنی طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ محصولاتی از قبیل: گندم، جو، سیب زمینی، سویا، چغندر، نیشکر، گوجه فرنگی، پیاز، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، شلتوک و برنج، نخود و کنجد به عنوان کالای خاص انتخاب شدند. مشاهدات به روش AHP نشان دهنده ی این بوده است که محصولات گندم، ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای، یونجه، چغندر قند، هندوانه و سیب زمینی، جو، پیاز، برنج و عدس گروه محصولات خاص می باشند. در مجموع به ترتیب محصولات: گندم، ذرت علوفه ای، گوجه فرنگی، یونجه، ذرت دانه ای، چغندر قند، سیب زمینی، جو، هندوانه، پیاز، شلتوک، عدس و سیر در گروه محصولات خاص زراعی جای گرفتند.
- **محصولات باغی:** مشاهدات به روش وزنی در سال ۱۳۹۴ نشان دهنده ی این بوده است که محصولات پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش به عنوان محصولات خاص تعیین شد. طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ به عنوان محصولاتی از قبیل: سیب، زردآلو، پرتقال، انار، خرما،

نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، لیموترش به عنوان کالای خاص انتخاب شدند. به روش AHP محصولاتمانند انار، خرما، سیب، انگور، شلیل، پسته، بادام محصولات خاص می باشند. در مجموع به ترتیب محصولات: انار، پرتقال، زردآلو قیسی، سیب، خرما، پسته، انگور، گردو، لیمو ترش، لیمو شیرین، موز، گلابی، شلیل، کیوی در گروه محصولات خاص جای گرفتند.

- **محصولات فراوری:** به روش وزنی محصولاتی مانند شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست، پنیر و نان محصولات خاص محسوب شدند و به روش سلسه مراتبی محصولاتی مانند روغن، آبمیوه، ماست، پنیر، نان به عنوان کالای خاص اولویت بندی شدند.

- **محصولات دامی:** هر چهار محصول دامی نیز به عنوان کالای خاص محسوب شدند. به روش وزنی به ترتیب: گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت سفید، عسل به روش ۱۳۸۸-۱۳۹۴ گوشت قرمز، تخم مرغ، شیر، گوشت سفید، عسل، به روش AHP گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت قرمز، عسل به ترتیب به عنوان کالای خاص انتخاب شدند.

و در مجموع محصولات گوشت قرمز، گندم، گوشت سفید، شیر، برنج و شلتوک، گوجه فرنگی، تخم مرغ، جو، یونجه، شیرخشک، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا، ماست، ذرت علوفه ای، خیار، پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو، لیمو ترش، خرما، انگور، پنبه، سیب، عدس، سیر، آلو، خربزه، موز، ذرت دانه ای، سویا، به به عنوان کالای خاص انتخاب شدند.

کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات

گروه محصولات	نتایج روش وزنی سال ۱۳۹۴	نتایج بررسی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴	نتایج AHP	جمع بندی
محصولات زراعی	گندم، شلتوک، گوجه‌فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر، قند، پیاز، لوبیا و ذرت، علوفه ای	گندم، جو، سیب زمینی، سویا، چغندر، نیشکر، گوجه فرنگی، پیاز، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، شلتوک و برنج، نخود و کنجد	گندم، ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای، یونجه، چغندر قند، هندوانه و سیب زمینی، جو، پیاز، برنج و عدس	گندم، ذرت علوفه‌ای، گوجه فرنگی، یونجه، ذرت دانه ای، چغندر قند، سیب‌زمینی، جو، هندوانه، پیاز، شلتوک، عدس و سیر
محصولات باغی	پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش	سیب، زردآلو، پرتقال، انار، خرما، نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، لیموترش	انار، خرما، سیب، انگور، شلیل، پسته، بادام	انار، پرتقال، زردآلو، قیسی، سیب، خرما، پسته، انگور، گردو، لیمو ترش، لیمو شیرین، موز، گلابی، شلیل، کیوی
محصولات فراوری	شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست، نان، پنیر	به دلیل عدم انتشار اطلاعات این بخش محاسبه نشد.	روغن، آبمیوه، ماست، پنیر، نان	شیرخشک، روغن، آب میوه، آرد، ماست، نان
محصولات دامی	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت سفید، عسل	گوشت قرمز، تخم مرغ، شیر، گوشت سفید، عسل	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت قرمز، عسل	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت سفید، عسل
در مجموع به ترتیب	گندم، گوشت سفید، شیر، برنج و شلتوک، گوجه فرنگی، تخم مرغ، جو، یونجه، شیرخشک، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا، ماست، ذرت علوفه ای، خیار، پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو، لیمو ترش، خرما، انگور، پنبه، سیب، عدس، سیر، آلو، خربزه، موز، ذرت دانه ای، سویا، به			

مأخذ: مطالعات تحقیق

بررسی کالاهای حساس نشان دهنده ی این بوده است که در گروه محصولات زراعی محصولاتی مانند: گوجه فرنگی، شلتوک، گندم، نخود، جو، یونجه، لوبیا، پیاز، سیب زمینی، هندوانه و چغندر قند، در گروه محصولات باغی محصولاتی مانند: پسته، گردو، بادام، فندق، زردآلو و قیسی، گلابی، موز، لیمو ترش، زرشک و در گروه محصولات فراوری کالاهایی مانند: آرد، شیر و خامه، نان، سس، شیرخشک، سرکه، نوشابه، پنیر، آب میوه، شکلات ده محصول حساس فراوری و محصولاتی مانند: گوشت قرمز، گوشت مرغ، تخم مرغ، شیر و عسل حساس ترین محصولات دامی می باشند. در مجموع و به ترتیب نان، گندم، شربت، بیسکویت، ذرت دانه ای، ذرت علوفه ای، نوشابه، گوجه فرنگی، یونجه، چغندر قند، هندوانه، سیب زمینی، آرد، آب میوه، جو، کره، روغن، کره، روغن، قند و شکر، پیاز، برنج و شلتوک، شیرخشک، عدس، سیر، انار به عنوان محصول حساس انتخاب شدند.

کالاهای حساس به تفکیک گروه محصولات

گروه محصولات	محصولات کشاورزی
محصولات زراعی	گوجه فرنگی، شلتوک، گندم، نخود، جو، یونجه، لوبیا، پیاز، سیب زمینی، هندوانه و چغندر قند
محصولات باغی	پسته، گردو، بادام، فندق، زردآلو و قیسی، گلابی، موز، لیمو ترش، زرشک
محصولات فراوری	آرد، شیر و خامه، نان، سس، شیرخشک، سرکه، نوشابه، پنیر، آب میوه، شکلات ده محصول حساس فراوری
محصولات دامی	گوشت قرمز، گوشت مرغ، تخم مرغ، شیر و عسل
در مجموع به ترتیب	نان، گندم، شربت، بیسکویت، ذرت دانه ای، ذرت علوفه ای، نوشابه، گوجه فرنگی، یونجه، چغندر قند، هندوانه، سیب زمینی، آرد، آب میوه، جو، کره، روغن، کره، روغن، قند و شکر، پیاز، برنج و شلتوک، شیرخشک، عدس، سیر، انار

مأخذ: مطالعات تحقیق

همچنین در بخشی از پژوهش به تعیین نقطه سطح مناسب تعرفه واردات و ابزار مناسب تعرفه ای کالاهای خاص و حساس پرداخته شد. جدول زیر محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی را به تصویر کشانده است. به طور کلی کمترین نرخ تعرفه برای همه ی محصولات در جهان صفر می باشد. و بیشترین نرخ تعرفه مشاهده می شود. در ایران میانگین نرخ تعرفه ی برای تمام محصولات بیش تر از یک بوده است.

محدوده نرخ تعرفه محصولات حساس و خاص

وضعیت نرخ تعرفه در جهان بیشترین	میانگین نرخ تعرفه در ایران میانگین	محصول	وضعیت نرخ تعرفه در جهان بیشترین	میانگین نرخ تعرفه در ایران میانگین	محصول	بیشترین نرخ تعرفه در جهان بیشترین	میانگین نرخ تعرفه در ایران میانگین	محصول
۲۲۳.۲	۳۶.۸۸	بادام	۱۰۴.۹	۴.۲۵	روغن	۳۵۰.۵	۴	جو
۶۴.۳	۶۳.۱۳	به	۱۶۹.۲	۶۲.۵	کره		۳۴	شلتوک
۸۵.۴	۶۳.۱۳	پرتقال	۹۴	۴.۲۵	آب میوه	۳۹۶.۲	۴	ذرت
۵۰	۸۲.۵	پسته	۹۹۸.۶	۴.۲۵	نوشابه	۵۴.۵	۵.۳	نخود
۱۴۴.۱	۵۲.۵	چای	۷۴.۳	۴۲.۵	بیسکویت	۵۶۸.۳	۳۵.۷	لوبیا
۸۱.۴	۷۹.۷۵	خرما	۷۴.۳	۴۲.۵	نان	۵۱.۵	۵.۵	عدس
۹۰	۷۰	زردآلو و	۱۳۴.۴	۲۰	قند و شکر	۶۸.۶	۴.۲	پنبه
۲۲۶.۱	۶۸.۷۵	زرشک	۸۰	۷۰	شیرینی	۹۸۲.۵	۴.۲	توتون و تنباکو
۹۰	۷۷.۵	زعفران	۱۰۲.۸	۳۰.۵	سرکه	۲۴.۹	۴.۲	چغندر قند
۶۳.۳	۵۰	زیتون	۵۱.۵	۴۲.۵	سس	۴۷۷	۴.۲	سویا
۷۸.۹	۶۳.۱۳	سیب	۱۲۵.۹	۱۱.۵	مربا	۳۳.۴	۴.۲	آفتابگردان
۵۸	۳۵.۸۸	شفتالو	۲۴۵.۵	۶۲.۵	پنیر	۳۲.۹	۷.۸	کلزا
۶۳.۵	۳۵.۸۸	شلیل	۳۴۱.۸	۲۳.۵	خامه	۲۹۸.۴	۵۶.۷	سیب زمینی
۶۷	۷۱.۲۵	کیوی	۱۴۱.۲	۴۲.۵	بستنی	۱۴۱.۱	۵۳.۳	پیاز
۳۸.۱	۸۰	گردو	۸۷.۶	۵۷.۵	شکلات	۱۸۹.۸	۵۰	گوجه فرنگی
۸۱.۴	۶۱.۲۵	گریپ فروت	۲۲۵.۲	۴.۲۵	ماست	۸۳.۵	۳۹.۲	باقلا
۷۴	۶۱.۲۵	گللابی	۹۶.۷	۳۹.۵	آرد	۳۵۸.۱	۹۶.۷	سیر
۶۳.۵	۶۱.۲۵	لیموترش	۱۳۴.۴	۳۱	شربت	۱۰۱.۴	۷۶.۷	هویج فرنگی
۱۴۴.۶	۶.۷۵	موز	۲۲۵.۲	۴.۲۵	شیر	۱۴۰.۲	۷۶.۷	خربزه
۹۰	۴۰	نارگیل	۲۱۲.۴	۵	گوشت قرمز	۱۴۰.۲	۷۶.۷	هندوانه
۱۴۰.۹	۶۳.۱۳	نارنگی	۵۶۱	۵	گوشت مرغ	۸۰.۱	۴۸.۳	خیار
۶۳.۵	۳۵.۸۸	هلو	۱۲۳.۵	۲۵.۳۷	تخم مرغ	۷۳.۱	۴.۲	یونجه
۶۶	۸۰	فندق	۲۴۱.۶	۸۷.۵	عسل	۳۹۹.۹	۴.۲	ذرت علوفه ای
			۲۲۶.۱	۷۱.۲۵	انار	۳۰۱.۶	۵.۵	ارزن
			۶۹.۱	۸۱.۲۵	انگور	۴۹.۸	۴۲.۸	زیره

مأخذ: مطالعات تحقیق

توصیه های سیاستی

۱. برای محاسبه ی شاخص های کالای خاص و حساس تعدادی از شاخص ها به دلیل محدودیت آماری قابل محاسبه نبوده اند بنابراین پیشنهاد می شود سامانه ی آماری جامع برای همه محصولات در نظر گرفته شود و اطلاعات بروز شود تا بتوان برای محاسبه ی شاخص ها آن محصولات را در نظر گرفت و همچنین شاخص های بیشتری برای تعیین کالاهای خاص و حساس لحاظ کرد. این امر سبب می شود که علاوه بر روش های وزنی و رتبه ای برای تجزیه و تحلیل از روش هایی از قبیل روش های رگرسیونی و روش های جامع تر آماری استفاده کرد.
۲. در تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی مشاهده شد که در سال های مختلف شاخص های تعیین کالاهای خاص و حساس دارای نوسان است. بنابراین پیشنهاد می شود عوامل ایجاد کننده ی نوسان شناسایی شده و در صورت امکان برای رفع این مشکلات اقدام کرد. و در جهت ثبات نسبی آنا برنامه ریی شود. از سوی دیگر این نوسانات نشان می دهد که تعیین کالای خاص و حساس پویا بوده و نیازمند برآورد آن در طول زمان است. از این رو پیشنهاد می شود سامانه تعیین کالاهای حساس و خاص طراحی و راه اندازی شده تا به صورت مستمر و پویا امکان محاسبه شاخص ها و تعیین کالاهای خاص و حساس در هر برهه زمانی امکان پذیر گردد.
۳. در این پژوهش تعرفه مناسب به عنوان یک ابزار حمایتی مورد بررسی قرار گرفت و محدوده ی نرخ تعرفه در داخل و جهان مشخص شد. این نکته لازم ذکر است که تعیین نرخ تعرفه بهینه نیازمند مدل سازی و برآورد آن با سناریوهای مختلف است. از این رو پیشنهاد می شود در مطالعات آتی به این مهم پرداخته شود. از سوی دیگر این نکته نیز قابل توجه است که در نظام تعرفه ای بخش کشاورزی محدودیت های غیر تعرفه ای از قبیل مجوزها و محدودیت های وارداتی وجود دارد که لازم است این محدودیتهای غیر تعرفه ای به تعرفه ای تبدیل شده و پس از آن در خصوص نرخ تعرفه بهینه از طرق مدل سازی اقدام شود.
۴. این نکته قابل توجه است که دولت های جهان برای حمایت از بخش کشاورزی علاوه بر تعرفه از ابزارهای حمایتی دیگری مانند یارانه ی سبز، تحقیق و توسعه، استفاده می کنند، به عبارتی بسته حمایتی بای بخش کشاورزی در نظر گرفته می شود. از این رو پیشنهاد می شود برای تدوین بسته حمایتی بخش کشاورزی در ابتدا ابزارهای حمایتی بخش کشاورزی متناسب با قوانین سازمان جهانی تجارت شناسایی شوند. سپس در گام بعدی میزان حمایت از هر محصول مشخص شده و در گام بعدی تعیین شود به منظور این میزان حمایت از هر محصول کدام ابزارها مناسب بوده و سهم هر کدام از این میزان حمایت چقدر می باشد طبیعتاً در این فرآیند از مدل های مناسب برای تعیین اندازه بهینه هر یک از ابزارهای حمایتی استفاده خواهد شد. و در نهایت بسته حمایتی هر محصول تعیین و مشخص می گردد.

بخش سوم: مطالعات و انتشارات در دست انجام سال ۱۳۹۷

مطالعات در دست انجام سال ۱۳۹۷ در ادامه نقشه راه الحاق به سازمان جهانی تجارت به شرح ذیل

می‌باشد:

۱. بررسی سیاستهای حمایت از محصولات کشاورزی در کشورهای عمده تولید کننده عضو سازمان جهانی تجارت (مطالعه موردی: ذرت و دانه های روغنی، گندم، جو، برنج)
۲. تحلیل رفاهی تغییر نرخ تعرفه وارداتی محصولات کشاورزی (گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه های روغنی و روغن خوراکی)
۳. انتشار سلسله گزارشات "سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی" با هدف آگاهی رسانی، ترویج و انتشار یافته‌های تحقیقاتی، علمی و اجرایی

جمهوری اسلامی ایران

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی

گفتار دوم:

تحلیل آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی

و ارائه نظام تعرفه‌ای بهینه محصولات کشاورزی حساس و خاص

(مطالعه موردی: گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی

و روغن خوراکی)

(اردیبهشت ۱۳۹۷)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۴	چکیده
۳۶	خلاصه مدیریتی
۴۰	فصل اول: کلیات
۴۰	۱-۱- مقدمه
۴۲	۲-۱- بیان مسأله
۴۴	۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۴۶	۴-۱- اهداف تحقیق
۴۶	۵-۱- سوالات تحقیق
۴۷	۶-۱- ساختار گزارش
۴۷	۷-۱- محدودیت‌های تحقیق
۴۸	فصل دوم: ادبیات تحقیق (مبانی نظری و تجربی)
۴۸	۱-۲- مقدمه
۴۸	۲-۲- ابزارهای حمایتی و تعرفه
۵۲	۳-۲- مدل‌های مورد بررسی برای تأثیر تغییر نرخ تعرفه بر محصول
۶۰	۴-۲- مروری بر مطالعات تجربی
۷۵	فصل سوم: روش تحقیق
۷۵	۱-۳- مقدمه
۷۵	۲-۳- روش تحقیق
۷۵	۳-۲- روش گردآوری اطلاعات
۷۵	۴-۲- روش تحلیل داده‌ها
	فصل چهارم: برآورد آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی محصولات خاص و حساس بخش کشاورزی
۸۲	۱-۴- مقدمه
۸۲	۲-۴- مدل‌سازی و ساختار مدل
۸۹	۳-۴- نتایج مدل
۹۲	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و ارائه نظام بهینه تعرفه کالاهای مورد بررسی
۹۲	۱-۵- نتیجه‌گیری
۹۳	منابع

چکیده

با وجود عدم اطمینان قطعی درخصوص آزادسازی تجاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی و زیربخش‌های آن براساس زمان مورد بررسی و ساختار اقتصادی هر کشور، در حال حاضر نیز موضوع پیوستن کشورها به معاهدات تجاری بین‌المللی از جمله سازمان جهانی تجارت (WTO) در میان صاحب نظران و سیاست‌گذاران به صورت جدی‌تر دنبال می‌شود به طوری که طی دهه اخیر پذیرش اکثر کشورها به خصوص کشورهای درحال توسعه جهت عضویت در سازمان تجارت جهانی مطرح شده و ۱۶۴ کشور جهان تا ۲۹ ژوئیه ۲۰۱۶ در سازمان جهانی تجارت عضو می‌باشند. گسترش حجم و روابط تجاری در سطح بین‌المللی، فعالیت‌های اقتصادی و روش سیاست‌گذاری اکثر کشورها را تحت تأثیر قرار داده و این امر سبب شده هر کشوری نسبت به حفظ و افزایش جایگاه و سهم بین‌المللی خود در بازار جهانی تلاش‌های جدی متناسب با امکانات و قابلیت‌های تجاری خود را بکار بندد. در این فرآیند تنها الحاق به سازمان جهانی تجارت به معنای بهره‌مند شدن از مزایای تجارت جهانی نیست بلکه مهمتر از آن بسترسازی مناسب برای گسترش رقابت و ایجاد مزیت رقابتی در بازار خارجی و کاهش هزینه‌های تولید از جمله اقداماتی ضروری و اساسی برای دستیابی به منافع حاصل از تجارت جهانی است.

مطالعات جهانی نشان می‌دهد که عضویت کشورها در سازمان جهانی تجارت، بدون استفاده منطقی از مزیت‌های اقتصادی و بسترسازی مناسب برای آزادسازی تجاری، موجب گشودن درها بر روی کالاهای خارجی شده و احتمالاً آسیب‌های اقتصادی بر فعالیت‌های تولیدی را به همراه خواهد داشت. لذا یکی از قدم‌های اساسی برای کاستن از خسارت‌های احتمالی و افزایش منافع ناشی از عضویت قبل از پیوستن به سازمان جهانی تجارت، شناخت الزامات و سیاست‌های مناسب و به عبارتی بسترسازی برای دستیابی به تجارت آزاد در صحنه تجارت جهانی است. در این راستا بخشی از بسترسازی تجارت آزاد (الزامات پیوستن به سازمان جهانی تجارت) درخصوص سیاست‌های تجاری و از جمله تعرفه و نرخ آن می‌باشد. بررسی این موضوع که تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول چه اثری داشته و تعرفه مناسب چه می‌باشد، هدف این

تحقیق است. برای محصول ذرت در شرایط فعلی نرخ تعرفه واردات ذرت برابر با ۵ درصد می باشد. در این مطالعه سعی شده است با در نظر گرفتن درآمد دولت و مازاد رفاه ایجادشده برای مصرف کننده، به محاسبه تعرفه بهینه پرداخته شود. در این صورت با توجه به پارامترها و کشش های مورد استفاده از مطالعات قبلی، محاسبات مربوط به کالیبراسیون نشان داده است که مقدار تعرفه بهینه تقریباً برابر با ۲ درصد محاسبه می گردد. در این حالت مقدار قیمت های جهانی از ۷۲۷ تومان فعلی به ۷۱۲ تومان کاهش می یابد. در این شرایط، مقدار قیمت داخلی ذرت از ۱۰۰۰ تومان به ۱۰۲۰ تومان افزایش می یابد. با این تغییرات، مقدار تولیدات داخلی از ۱,۱۰۰,۰۰۰ تن به ۹۹۰,۰۰۰ تن کاهش یافته و واردات از ۵,۹۹۱,۴۳۰ تن به ۸,۹۸۷,۱۴۵ افزایش می یابد. در این صورت می توان میزان تغییرات رفاه را مورد محاسبه قرار داد. در این شرایط، مقدار رفاه از تفاضل بین کاهش درآمد دولت، افزایش مازاد رفاه مصرف کننده و کاهش درآمد تولید داخلی، محاسبه می گردد. به عبارتی دیگر، مقدار رفاه در حالت تعادلی و نرخ تعرفه ۲ درصد، به میزان ۲,۵۳۴,۹۳۱,۸۲۳ تومان افزایش می یابد.

واژه های کلیدی:

سازمان تجارت جهانی / کشاورزی / کالای حساس / نرخ تعرفه / آثار تعرفه

JEL: Q1, Q170

خلاصه مدیریتی

مقدمه

جهانی شدن فرآیند پیچیده‌ای است که بر جنبه‌های مختلف زندگی مردم جهان در همه کشورها تأثیر می‌گذارد. فرآیند جهانی شدن باید مورد هدایت قرار گیرد تا استفاده بهینه از آن حاصل و از معایب آن اجتناب شود. در این زمینه توصیه می‌شود که کشورها به خوبی ابعاد و زوایای آن را شناخته و محدودیت‌ها و مزیت‌های خود را در ارتباط با آن شناسایی و آنگاه استراتژی بهینه را تنظیم نمایند. کشورها لازم است فعالانه با این پدیده برخورد نمایند یعنی پیامدهای منفی آن را کاهش و از فرصت‌های آن حداکثر استفاده را نمایند. اثرات جهانی شدن اقتصاد را می‌توان در چهار مورد خلاصه کرد:

۱. گسترش روزافزون جریان‌های مالی که اثرات زیادی بر سیاست‌های پولی و ارزی اقتصاد ملی بر جا می‌گذارد.

۲. دومین اثر جهانی شدن اقتصاد را می‌توان جهانی شدن محصول یا تولید نامید به طوری که شاهد تولید یک کالا در چندین مرحله و در چندین کشور مختلف هستیم. این ویژگی منجر به افزایش رقابت برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی میان کشورهای در حال توسعه می‌شود.

۳. سومین اثر جهانی شدن اقتصاد را می‌توان در همگرایی و همسان شدن نهادها و سازمانها در کشورهای مختلف مشاهده کرد. جهانی شدن تولیدات، نیازمند آن است که قوانین حاکم در کشورها تا حدودی همگرا و مشابه هم شوند تا شرایط یکسانی را برای همه کشورها فراهم سازد. این مهم به عهده سازمان جهانی تجارت است.

۴. چهارمین اثر جهانی شدن مربوط به تحولی است که در روش‌های تولید با ایجاد زمینه‌های رقابتی به وجود آمده است. هر کشوری نسبت به دیگری برحسب کیفیت نیروی انسانی، دانش و فناوری که از آن برخوردار است صاحب روش‌های تولیدی متفاوتی نیز است (پاسبان، ۱۳۸۹، ص ۲۰-۲۲).

از آنجایی که یکی از اقدامات اساسی برای بهره‌گیری از منافع جهانی شدن اقتصادی، آزادسازی تجاری است، لازم و ضروری است که به الزامات سازمان جهانی تجارت در این مقوله توجه خاصی شود. براساس قواعد، برای عضویت در مجامع بین‌المللی، پذیرش شرایط عضویت الزامی است. در هر سازمان و ارگانی برحسب موضوع فعالیت آن، شرایط عضویت متفاوت می‌باشد. در سازمان جهانی تجارت شرایط عضویت حول و حوش مسایل و موضوعات مرتبط با تجارت و اقتصاد بین‌الملل می‌باشد که به عنوان نمونه می‌توان به کاهش تعرفه‌ها، محدودیت‌های غیرتعرفه‌ای و یارانه‌ها اشاره نمود. در شرایط کنونی، کشورهای جهان به دلایل گوناگون (از جمله حمایت از صنایع نوزاد، حمایت از تولیدات داخلی، خودکفایی در تولید کالاهای استراتژیک و...) به اعمال تعرفه‌ها، محدودیت‌های تجاری و غیرتعرفه‌ای و یارانه‌ها و غیره می‌پردازند. در این وضعیت به منظور

عضویت در سازمان جهانی تجارت و پذیرش شرایط عضویت، لازم است که ساختارهای موجود در تجارت خارجی کشورها تغییر و تحول یابد. مسلماً تغییر و تحول در ساختار و سیاستهای بازرگانی، بر تولید، صادرات و واردات، اشتغال و سایر متغیرهای اقتصادی تأثیرگذار خواهد بود. در این میان مسأله مهم و اساسی بررسی این موضوع است که تأثیر تغییر و تحول در ساختار و سیاستهای بازرگانی بر متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول مورد نظر کشور چه می‌باشد تا از این طریق بتوان با آگاهی و شناخت کامل از تأثیرات عضویت و در نهایت در تعامل با اقتصاد جهانی، بسترسازی مناسبی انجام شود تا آثار مثبت را تقویت و آثار منفی را به حداقل کاهش دهد.

در این میان یکی از مهمترین اهداف سازمان جهانی تجارت (WTO) دسترسی آسانتر به بازار کلیه کالاها و خدمات سایر اعضا به منظور افزایش رفاه اقتصادی است. به طور معمول بدنبال آغاز مذاکرات الحاق به سازمان جهانی تجارت، کشور ناظر به معرفی فهرست کالاهای درخواستی به منظور دریافت امتیازات از سایر کشورها و همچنین تعیین فهرست کالاهای پیشنهادی به منظور اعطای امتیازات به کشورهای مذکور می‌پردازد. اما در مورد اعطای امتیازات، هر یک از کشورهای عضو مجاز به معرفی برخی از کالاهای خود به عنوان کالاهای حساس می‌باشند که امکان خارج نمودن آنها از فهرست و عدم اعطای امتیاز در مورد آنها به سایر اعضا در چارچوب شرایط تعیین شده موافقت‌نامه وجود دارد. ویژگی کالاهای یادشده آن است که کشورهای عضو از ابتدای مذاکرات اقدام به حذف حمایت از آنها نخواهند نمود بلکه از میان برداشتن حمایت‌ها در قالب موافقت‌نامه مورد نظر طی یک فرایند طولانی‌تر صورت می‌پذیرد (کاکاوند قلعه نویی و ثاقب، ۱۳۸۷، ص ۴۹). این نوع کالاهای به عنوان کالای حساس در ادبیات موضوع شناخته می‌شوند. به عبارت دیگر یکی از عناصر تشکیل دهنده سیاست تجاری هر کشوری تعریف و تعیین کالاهای حساس می‌باشد. این کالاها در مذاکرات تجاری به دلیل حساسیت و اهمیت اقتصادی (درآمدی) یا اجتماعی و یا سیاسی (اشتغال) از جریان مذاکرات مستثنی شده و آنها را در فهرست کالاهای بدون ترجیحات و یا با ترجیحات و انعطاف‌پذیری کمتر قرار می‌گیرند (فاضل، ۱۳۸۷، ص ۱۱). در واقع هدف از تعیین کالاهای حساس، ادامه روند حمایت است که به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برخی از کالاها از حوزه رقابت بین‌المللی خارج شده و با ابزارهای مختلف حمایتی تحت پوشش قرار می‌گیرند. دلایل مختلفی همانند حمایت از صنایع نوپا و حفظ قدرت رقابتی آنان، حفظ اشتغال داخلی در مقابل هجوم واردات، حفظ درآمدهای دولت بابت مالیات بر واردات و از این قبیل عنوان می‌شود. در مورد محصولات کشاورزی نیز امنیت غذایی، عدم اطمینان به نوسانات بازارهای جهانی و قرار گرفتن کشاورزان در رده‌های پایین درآمدی در اکثر کشورها موجب رفتار ویژه و حمایتی با محصولات کشاورزی و کشاورزان می‌شود (فاضل، ۱۳۸۷، ص ۱۳). همه دلایل برشمرده شده درخصوص حمایت از تولید و بخش کشاورزی در قالب تعیین کالاهای حساس به مقوله آسیب‌پذیری بخش در مقابله با دنیای آزاد تجاری مرتبط است. حال این سوال مطرح می‌شود که چگونه می‌توان کالای حساس بخش کشاورزی را تعریف و تعیین نمود؟ بطور کلی در منابع علمی موجود،

تعریف واحدی از کالاهای حساس وجود نداشته و تعبیر از کالای حساس از بعد بازرگانی داخلی و خارجی متفاوت است. مطالعاتی که در زمینه چگونگی تعیین کالاهای حساس تجاری در موافقت‌نامه‌ها به انجام رسیده حاکی از آن است که در تعیین اینگونه کالاها از سوی کشورهای عضو از روش مشخصی به عنوان یک مدل به منظور تعمیم آن به سایر مطالعات مشابه، پیروی نمی‌شود زیرا هر کشور پارامترها و ملاک‌های تعیین‌کننده کالاهای حساس تجاری را با توجه به منافع تجاری، اقتصادی و ملی خود تعیین می‌نماید (کاکاوند قلعه نویی و ثاقب، ۱۳۸۷، ص ۵۲). در این میان در مطالعات معیارهای متفاوتی همچون خوداتکایی، رقابت پذیری، نقش و سهم کالا در سبد تغذیه خانوار، تأمین سلامت جامعه، حفظ هویت فرهنگی، در تعریف و تعیین کالاهای حساس در نظر گرفته شده است (کاکاوند قلعه نویی و ثاقب، ۱۳۸۷، ص ۵۳). در همین راستا، کشور ایران در آغاز مذاکرات جدید سازمان جهانی تجارت، برای تعیین رژیم تجاری، نیازمند تعیین محصولات حساس بخش کشاورزی است که این مهم با مطالعه و تعیین معیارهای مناسب در مطالعات خارجی و داخلی و تطبیق آن با توجه به شرایط اقتصادی کشور و بخش کشاورزی فراهم می‌شود. بخشی از تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که معیارهای تعیین کالاهای حساس بخش کشاورزی چیست؟ و چگونه محاسبه می‌شود؟ از طرف دیگر عضویت ایران در هر موافقت‌نامه‌ای به دلیل تغییر در شرایط دسترسی به بازار سایر اعضا، فرصت‌ها و تهدیدهای تجاری مختلفی برای ایران ایجاد می‌نماید. از بعد اثراتی که کاهش تعرفه‌ای در قالب موافقت‌نامه بر کالاها بر جای می‌گذارد، کالاها به دو دسته عمده تقسیم می‌شوند؛ دسته اول کالاهایی که صادرات آنها افزایش یافته و به تبع آن تولید و اشتغال مرتبط نیز افزایش می‌یابد و دسته دوم کالاهایی که واردات آنها افزایش یافته و تولید داخلی و صادرات این کالاها در صورت وجود، به مخاطره افتاده و در پی آن ارزش‌افزوده و اشتغال مرتبط بدلیل عدم توان رقابت‌پذیری کاهش و یا از بین خواهد رفت (گلکاران مقدم، ۱۳۹۳، ص ۷۰). درخصوص مطالعات بررسی آثار پیوستن به سازمان جهانی تجارت بر بخش کشاورزی، نتایج نشان می‌دهد که اثر از کشوری به کشور دیگر و برحسب نوع کالا متفاوت بوده و الحاق به WTO، بر واردات، صادرات، ارزش‌افزوده، اشتغال و رفاه خانوار و تولیدکننده اثر متفاوت دارد (پاسبان، ۱۳۸۹، ص ۸۹). اینکه کاهش تعرفه‌های تجاری محصولات حساس بخش کشاورزی بر متغیرهای اقتصادی محصول چه تأثیری خواهد داشت؟ بخش دیگری از تحقیق حاضر است که با بررسی الگوها و مدل‌های جهانی و بین‌المللی، الگوی مناسب شرایط ایران برای تعیین آثار تغییر نرخ تعرفه تجاری بر متغیرهای اقتصادی محصولات حساس بخش کشاورزی را ارائه خواهد نمود. ارائه الگو می‌تواند در طراحی و تدوین سیاست تجاری بخش کشاورزی در فرآیند الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت به کار گرفته شود.

خلاصه یافته‌ها

برای محصول ذرت در شرایط فعلی نرخ تعرفه واردات ذرت برابر با ۵ درصد می‌باشد. در این مطالعه سعی شده است با در نظر گرفتن درآمد دولت و مازاد رفاه ایجادشده برای مصرف‌کننده، به محاسبه تعرفه

بهینه پرداخته شود. در این صورت با توجه به پارامترها و کشش های مورد استفاده از مطالعات قبلی، محاسبات مربوط به کالیبراسیون نشان داده است که مقدار تعرفه بهینه تقریباً برابر با ۲ درصد محاسبه می گردد.

در این حالت مقدار قیمت های جهانی از ۷۲۷ تومان فعلی به ۷۱۲ تومان کاهش می یابد. در این شرایط، مقدار قیمت داخلی ذرت از ۱۰۰۰ تومان به ۱۰۲۰ تومان افزایش می یابد. با این تغییرات، مقدار تولیدات داخلی از ۱,۱۰۰,۰۰۰ تن به ۹۹۰,۰۰۰ تن کاهش یافته و واردات از ۵,۹۹۱,۴۳۰ تن به ۸,۹۸۷,۱۴۵ افزایش می یابد. در این صورت می توان میزان تغییرات رفاه را مورد محاسبه قرار داد. در این شرایط، مقدار رفاه از تفاضل بین کاهش درآمد دولت، افزایش مازاد رفاه مصرف کننده و کاهش درآمد تولید داخلی، محاسبه می گردد. به عبارتی دیگر، مقدار رفاه در حالت تعادلی و نرخ تعرفه ۲ درصد، به میزان ۲,۵۳۴,۹۳۱,۸۲۳ تومان افزایش می یابد.

توصیه های سیاستی

به منظور تعیین کالاهای حساس و طراحی و مدل سازی اثرسنجی تغییر تعرفه بر متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول، الزاماتی مورد نیاز است که در صورت فراهم سازی آنان، می توان در این خصوص اقدام نمود: این الزامات عبارتند از:

۱. بررسی قوانین و سیاستهای توسعه ایران و احصا معیارهای تعیین کالای حساس
۲. هم اندیشی خبرگان بخش کشاورزی در موضوع تجارت به منظور تعیین معیارهای مناسب برای تعیین کالاهای حساس بخش کشاورزی
۳. بررسی تجارب کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت در خصوص وضعیت موجود کالاهای بخش کشاورزی و چگونگی تعیین کالاهای حساس
۴. اطلاعات آمار مورد نیاز برای هر محصول از قبیل تولید، قیمت، ارزش افزوده، تجارت، قیمت نهاده ها، قیمت تمام شده، اشتغال و درآمد
۵. ماتریس حسابداری اجتماعی به طوری که اطلاعات محصول مورد نظر را شامل باشد.
۶. بانک اطلاعات سری زمانی متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول
۷. آموزش های مورد نیاز برای کار با نرم افزار
۸. تهیه نرم افزارهای مورد نیاز

فصل اول: کلیات

۱-۱- مقدمه

در چند دهه گذشته در عرصه جهانی، توجه به گسترش روابط تجاری بین‌المللی با توجه به منافع ناشی از تجارت آزاد (به لحاظ نظری) که عاملی در جهت تخصیص بهینه منابع و توسعه افق‌های جدید برای تولید کالاها و خدمات براساس مزیت‌های نسبی کشورها، موضوعات مهم قابل بحث در تجارت بین‌الملل بوده است. به طوری که در دهه ۱۹۸۰ بخش وسیعی از تغییرات و تحولات در سیاست‌های تجاری کشورهای در حال توسعه به وقوع پیوسته و تعداد زیادی از این کشورها به سیاست آزادسازی تجاری روی آورده و آن را به عنوان عاملی اصلی و مهم در استراتژی‌های جدید توسعه خود لحاظ نمودند. آزادی تجاری یا درجه پیوستن هر کشوری به اقتصاد جهانی طی زمان مقوله‌ای است که مورد توجه اقتصاددانان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کشورهای مختلف جهان می‌باشد. برخی از اقتصاددانان و سیاستگذاران بر این باورند که باز بودن تجارت (محدودیت تجاری کمتر) باعث عملکرد اقتصادی بهتر و رشد سریعتر اقتصادی می‌شود. از سوی دیگر گروهی از اقتصاددانان به تأثیر مثبت سیاست تجاری آزادتر بر رشد اقتصادی تردید دارند و بر این باورند که مطالعات تجربی موجود با تنگناهای روش شناختی و با توجه به تصریح مدل، انتخاب نمونه و دوره زمانی نتایج این تحقیقات ثبات ندارد و بنابراین نتایج آنها در بهترین و بدترین حالت گمراه‌کننده می‌باشد. مطالعات تجربی فراوانی از دیدگاه نخست حمایت می‌کند. نهادهای بین‌المللی همانند صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه اقتصادی به کشورهای عضو این باور را توصیه می‌کنند که آزادسازی تجاری بر رشد اقتصاد تأثیر مثبت دارد (گرین وی، مورگان و رایت، ۲۰۰۲، ص. ۲۳۰-۳۲).^۱ با اینکه مطالعات و پژوهش‌های متعددی در خصوص رابطه آزادسازی تجاری و رشد اقتصادی و صادرات وجود دارد اما مطالعات اندکی به رابطه میان آزادسازی تجاری و بخش کشاورزی پرداخته است. مطالعات انجام شده در این خصوص نتایج متفاوتی را نشان می‌دهد به طوری که آزادسازی تجاری در کشورهای توسعه یافته به نفع بخش کشاورزی بوده است. مطالعات دیگر نشان می‌دهد در میان کشورهای با درآمد متوسط نظیر برزیل، آرژانتین، استرالیا، نیوزیلند، کانادا، آمریکای لاتین و کارائیب آزادسازی به نفع بخش کشاورزی بوده و در کشورهای با درآمد کم در حال توسعه این منافع بسیار کم می‌باشد (مارون، ۲۰۰۶، ص. ۸۰).^۲

۱. Greenaway, D., Morgan, W., Wright, p

۲. Marron, Donald B.

با وجود عدم اطمینان قطعی در خصوص آزادسازی تجاری و تأثیر آن بر رشد اقتصادی و زیربخش‌های آن براساس زمان مورد بررسی و ساختار اقتصادی هر کشور، در حال حاضر نیز موضوع پیوستن کشورها به معاهدات تجاری بین‌المللی از جمله سازمان جهانی تجارت (WTO) در میان صاحب نظران و سیاست‌گزاران به صورت جدی‌تر دنبال می‌شود به طوری که طی دهه اخیر پذیرش اکثر کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه جهت عضویت در سازمان تجارب جهانی مطرح شده و ۱۶۴ کشور جهان تا ۲۹ ژوئیه ۲۰۱۶ در سازمان جهانی تجارت عضو می‌باشند. گسترش حجم و روابط تجاری در سطح بین‌المللی، فعالیتهای اقتصادی و روش سیاست‌گذاری اکثر کشورها را تحت تأثیر قرار داده و این امر سبب شده هر کشوری نسبت به حفظ و افزایش جایگاه و سهم بین‌المللی خود در بازار جهانی تلاش‌های جدی متناسب با امکانات و قابلیت‌های تجاری خود را بکار بندد. در این فرآیند تنها الحاق به سازمان جهانی تجارت به معنای بهره‌مند شدن از مزایای تجارت جهانی نیست بلکه مهمتر از آن بسترسازی مناسب برای گسترش رقابت و ایجاد مزیت رقابتی در بازار خارجی و کاهش هزینه‌های تولید از جمله اقداماتی ضروری و اساسی برای دستیابی به منافع حاصل از تجارب جهانی است.

مطالعات جهانی نشان می‌دهد که عضویت کشورها در سازمان جهانی تجارت، بدون استفاده منطقی از مزایای اقتصادی و بسترسازی مناسب برای آزادسازی تجاری، موجب گشودن درها بر روی کالاهای خارجی شده و احتمالاً آسیب‌های اقتصادی بر فعالیتهای تولیدی را به همراه خواهد داشت. لذا یکی از قدمهای اساسی برای کاستن از خسارتهای احتمالی و افزایش منافع ناشی از عضویت قبل از پیوستن به سازمان جهانی تجارت، شناخت الزامات و سیاستهای مناسب و به عبارتی بسترسازی برای دستیابی به تجارت آزاد در صحنه تجارت جهانی است. در این راستا بخشی از بسترسازی تجارت آزاد (الزامات پیوستن به سازمان جهانی تجارت) در خصوص سیاستهای تجاری و از جمله تعرفه و نرخ آن می‌باشد. به عبارتی دیگر شناسایی نقاط قوت و ضعف سیاستهای تجاری و اصلاح آن با توجه به قوانین سازمان جهانی تجارت در یک دوره زمانی مشخص، جهت دستیابی به منافع حاصل از تجارت و کاهش زیانهای احتمالی آن می‌باشد. هدف از اصلاح سیاستهای تجاری در بازرگانی خارجی کشور به منظور فراهم آوردن فضای رقابتی برای بخش‌های مختلف اقتصادی، از جمله بخش کشاورزی است. آنچه مسلم است حضور در بازارهای جهانی (به صورت مستمر و پایدار) و ایجاد اشتغال، تولید، درآمد و ارتقای سطح رفاه جامعه در اثر توسعه بازارهای فروش محصول در بازارهای جهانی، جهت‌گیری به سمت و سوی تخصص و استفاده از مزیت‌های نسبی در تولیدات داخلی است که اساس و پایه اهداف سیاست‌های سازمان جهانی تجارت است. در این راستا، به منظور دستیابی به اهداف فوق، ضمن پیاده‌سازی قوانین و مقررات سازمان جهانی تجارت مرتبط با بخش کشاورزی و فراهم سازی مقدمات پیوستن به سازمان، لازم و ضروری است آثار و تبعات جهانی شدن مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. (پاسبان، ۱۳۸۹، ص ۲۰).

شواهد بیانگر آن است که پدیده جهانی شدن در هیچ حوزه‌ای به اندازه اقتصاد پیشرفت نداشته است و بدین جهت بررسی ابعاد اقتصادی جهانی شدن قابل تامل است. از همین رو مطالعات گوناگونی در کشورهای مختلف جهان و ایران در زمینه آثار و تبعات جهانی شدن صورت گرفته است. در همین راستا این تحقیق به دنبال برآورد آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی برخی محصولات هاس و حساس بخش کشاورزی است. هدف این فصل ارائه کلیاتی در مورد مسأله تحقیق، ضرورت و اهداف تحقیق و در نهایت محدودیت‌های اجرایی طرح است تا در ابتدای شروع تحقیق چارچوب کاری آن مشخص شده و ادامه کار براساس آن پایه‌گذاری شود.

۲-۱- بیان مسأله

جهانی شدن فرآیند پیچیده‌ای است که بر جنبه‌های مختلف زندگی مردم جهان در همه کشورها تأثیر می‌گذارد. فرآیند جهانی شدن باید مورد هدایت قرار گیرد تا استفاده بهینه از آن حاصل و از معایب آن اجتناب شود. در این زمینه توصیه می‌شود که کشورها به خوبی ابعاد و زوایای آن را شناخته و محدودیت‌ها و مزیت‌های خود را در ارتباط با آن شناسایی و آنگاه استراتژی بهینه را تنظیم نمایند. کشورها لازم است فعالانه با این پدیده برخورد نمایند یعنی پیامدهای منفی آن را کاهش و از فرصت‌های آن حداکثر استفاده را نمایند. اثرات جهانی شدن اقتصاد را می‌توان در چهار مورد خلاصه کرد:

۱. گسترش روزافزون جریان‌های مالی که اثرات زیادی بر سیاست‌های پولی و ارزی اقتصاد ملی بر جا می‌گذارد.
۲. دومین اثر جهانی شدن اقتصاد را می‌توان جهانی شدن محصول یا تولید نامید به طوری که شاهد تولید یک کالا در چندین مرحله و در چندین کشور مختلف هستیم. این ویژگی منجر به افزایش رقابت برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی میان کشورهای در حال توسعه می‌شود.
۳. سومین اثر جهانی شدن اقتصاد را می‌توان در همگرایی و همسان شدن نهادها و سازمانها در کشورهای مختلف مشاهده کرد. جهانی شدن تولیدات، نیازمند آن است که قوانین حاکم در کشورها تا حدودی همگرا و مشابه هم شوند تا شرایط یکسانی را برای همه کشورها فراهم سازد. این مهم به عهده سازمان جهانی تجارت است.
۴. چهارمین اثر جهانی شدن مربوط به تحولی است که در روش‌های تولید با ایجاد زمینه‌های رقابتی به وجود آمده است. هر کشوری نسبت به دیگری برحسب کیفیت نیروی انسانی، دانش و فناوری که از آن برخوردار است صاحب روش‌های تولیدی متفاوتی نیز است (پاسبان، ۱۳۸۹، ص ۲۰-۲۲).

از آنجایی که یکی از اقدامات اساسی برای بهره‌گیری از منافع جهانی شدن اقتصادی، آزادسازی تجاری است، لازم و ضروری است که به الزامات سازمان جهانی تجارت در این مقوله توجه خاصی شود. براساس قواعد، برای عضویت در مجامع بین‌المللی، پذیرش شرایط عضویت الزامی است. در هر سازمان و ارگانی برحسب موضوع فعالیت آن، شرایط عضویت متفاوت می‌باشد. در سازمان جهانی تجارت شرایط عضویت حول و حوش مسایل و موضوعات مرتبط با تجارت و اقتصاد بین‌الملل می‌باشد که به عنوان نمونه می‌توان به کاهش تعرفه‌ها، محدودیتهای غیرتعرفه‌ای و یارانه‌ها اشاره نمود. در شرایط کنونی، کشورهای جهان به دلایل گوناگون (از جمله حمایت از صنایع نوزاد، حمایت از تولیدات داخلی، خودکفایی در تولید کالاهای استراتژیک و...) به اعمال تعرفه‌ها، محدودیتهای تجاری و غیرتعرفه‌ای و یارانه‌ها و غیره می‌پردازند. در این وضعیت به منظور عضویت در سازمان جهانی تجارت و پذیرش شرایط عضویت، لازم است که ساختارهای موجود در تجارت خارجی کشورها تغییر و تحول یابد. مسلماً تغییر و تحول در ساختار و سیاستهای بازرگانی، بر تولید، صادرات و واردات، اشتغال و سایر متغیرهای اقتصادی تأثیرگذار خواهد بود. در این میان مسأله مهم و اساسی بررسی این موضوع است که تأثیر تغییر و تحول در ساختار و سیاستهای بازرگانی بر متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول مورد نظر کشور چه می‌باشد تا از این طریق بتوان با آگاهی و شناخت کامل از تأثیرات عضویت و در نهایت در تعامل با اقتصاد جهانی، بسترسازی مناسبی انجام شود تا آثار مثبت را تقویت و آثار منفی را به حداقل کاهش دهد.

در این میان یکی از مهمترین اهداف سازمان جهانی تجارت (WTO) دسترسی آسانتر به بازار کلیه کالاها و خدمات سایر اعضا به منظور افزایش رفاه اقتصادی است. به طور معمول بدنبال آغاز مذاکرات الحاق به سازمان جهانی تجارت، کشور ناظر به معرفی فهرست کالاهای درخواستی به منظور دریافت امتیازات از سایر کشورها و همچنین تعیین فهرست کالاهای پیشنهادی به منظور اعطای امتیازات به کشورهای مذکور می‌پردازد. اما در مورد اعطای امتیازات، هر یک از کشورهای عضو مجاز به معرفی برخی از کالاهای خود به عنوان کالاهای خاص و حساس می‌باشند که امکان خارج نمودن آنها از فهرست و عدم اعطای امتیاز در مورد آنها به سایر اعضا در چارچوب شرایط تعیین شده موافقت‌نامه وجود دارد. ویژگی کالاهای یادشده آن است که کشورهای عضو از ابتدای مذاکرات اقدام به حذف حمایت از آنها نخواهند نمود بلکه از میان برداشتن حمایت‌ها در قالب موافقت‌نامه مورد نظر طی یک فرایند طولانی‌تر صورت می‌پذیرد (کاکاوند قلعه نویی و ثاقب، ۱۳۸۷، ص ۴۹). این نوع کالاهای به عنوان کالای حساس و خاص در ادبیات موضوع شناخته می‌شوند. به عبارت دیگر یکی از عناصر تشکیل دهنده سیاست تجاری هر کشوری تعریف و تعیین کالاهای خاص و حساس می‌باشد. این کالاها در مذاکرات تجاری به دلیل حساسیت و اهمیت اقتصادی (درآمدی) یا اجتماعی و یا سیاسی (اشتغال) از جریان مذاکرات مستثنی شده و آنها را در فهرست کالاهای بدون ترجیحات و یا با

ترجیحات و انعطاف‌پذیری کمتر قرار می‌گیرند (فاضل، ۱۳۸۷، ص ۱۱). در واقع هدف از تعیین کالاهای خاص و حساس، ادامه روند حمایت است که به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برخی از کالاها از حوزه رقابت بین‌المللی خارج شده و با ابزارهای مختلف حمایتی تحت پوشش قرار می‌گیرند. دلایل مختلفی همانند حمایت از صنایع نوپا و حفظ قدرت رقابتی آنان، حفظ اشتغال داخلی در مقابل هجوم واردات، حفظ درآمدهای دولت بابت مالیات بر واردات و از این قبیل عنوان می‌شود. در مورد محصولات کشاورزی نیز امنیت غذایی، عدم اطمینان به نوسانات بازارهای جهانی و قرار گرفتن کشاورزان در رده‌های پایین درآمدی در اکثر کشورها موجب رفتار ویژه و حمایتی با محصولات کشاورزی و کشاورزان می‌شود (فاضل، ۱۳۸۷، ص ۱۳). همه دلایل برشمرده شده درخصوص حمایت از تولید و بخش کشاورزی در قالب تعیین کالاهای حساس و خاص به مقوله آسیب‌پذیری بخش در مقابله با دنیای آزاد تجاری مرتبط است. در همین راستا، کشور ایران در آغاز مذاکرات جدید سازمان جهانی تجارت، برای تعیین رژیم تجاری، نیازمند برآورد آثار ناشی از تغییر تعرفه‌ها در قالب موافقت‌نامه بر متغیرهای اقتصادی کالاهای خاص و حساس بخش کشاورزی است (گلکاران مقدم، ۱۳۹۳، ص ۷۰). درخصوص مطالعات بررسی آثار پیوستن به سازمان جهانی تجارت بر بخش کشاورزی، نتایج نشان می‌دهد که اثر از کشوری به کشور دیگر و برحسب نوع کالا متفاوت بوده و الحاق به WTO، بر واردات، صادرات، ارزش افزوده، اشتغال و رفاه خانوار و تولیدکننده اثر متفاوت دارد (پاسبان، ۱۳۸۹، ص ۸۹). اینکه کاهش تعرفه‌های تجاری محصولات خاص و حساس بخش کشاورزی بر متغیرهای اقتصادی محصول چه تأثیری خواهد داشت؟ هدف تحقیق حاضر است که با بررسی الگوها و مدل‌های جهانی و بین‌المللی، الگوی مناسب شرایط ایران برای تعیین آثار تغییر نرخ تعرفه تجاری بر متغیرهای اقتصادی محصولات حساس بخش کشاورزی را ارائه خواهد نمود و در نهایت با برآورد آثار به ارائه نظام تعرفه بهینه برای محصولات مورد نظر خواهد پرداخت.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

نظام تعرفه بخش کشاورزی ایران در طول زمان و برنامه‌های توسعه، از نظر میانگین نرخ تعرفه، خطوط تعرفه‌ای و محدودیتهای غیرتعرفه‌ای تغییراتی داشته به طوری که با کاهش نرخ تعرفه و طبقات تعرفه‌ای و محدودیتهای غیرتعرفه‌ای مواجه بوده است. مطالعه و بررسی وضعیت و روند سالهای گذشته سیاستهای تعرفه‌ای بخش کشاورزی نشان می‌دهد که:

۱. تعرفه‌های کشاورزی بر مبنای راهبردی درازمدت و پایدار بنا نشده است و تابع تصمیمات کوتاه‌مدت سالانه است.

۲. روند تعرفه‌های کشاورزی با اصول اعلام شده برنامه‌های توسعه کشور همراهی کافی نداشته است.

۳. در استفاده توأم از ابزارهای تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای دقت کافی نشده است.
 ۴. بین تعرفه‌های ساده و وزنی شکاف عمیقی وجود دارد و سطح تعرفه‌های وزنی بسیار پایین است.
 ۵. سیستم موجود تعرفه‌ها بسیار ساده است و در صورت کاهش تعرفه‌ها در غیاب ابزارهای غیرتعرفه‌ای قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخل در مقابل واردات نیست.
 ۶. در وضع تعرفه برای محصولات و بخشهای مختلف به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است.
 ۷. روند میانگین ساده کل محصولات و میانگین تعرفه‌ها در فصلهای مختلف تقریباً شبیه یکدیگر است و نشان می‌دهد که تغییرات سالانه تعرفه‌ها بدون در نظر گرفتن توان رقابتی و حساسیت فصلها، به تمام آنها سرایت داده شده است (پاسبان، ۱۳۹۱، ص ۲۰۰-۲۰۵).
- این شرایط سیاست تعرفه‌ای در کشور هنوز با تغییرات اندکی سالانه ادامه دارد به طوری که با وجود برخی اقدام‌های اصلاحی کماکان ورود محصولات کشاورزی منوط به اخذ مجوز واردات از دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط یا ممنوعیت و محدودیت واردات است. در حال حاضر در رژیم تجاری فعلی ایران به‌طور عمده از ابزار تعرفه ارزشی استفاده می‌شود در صورتی که برای انجام حمایت مؤثرتر، امکان استفاده از سایر ابزارهای پیچیده تعرفه‌ای نظیر تعرفه سهمیه‌ای، تعرفه مرکب، تعرفه مخلوط و غیره نیز وجود دارد که با توجه به فرآیند عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت (WTO)، تضادی با تعهدهای کاهش سطح حمایت مندرج در موافقت‌نامه کشاورزی سازمان مزبور نداشته و از این رو ضروری است درخصوص تعریف نظام تعرفه بهینه کشاورزی مطالعات علمی دقیقی صورت گیرد. تعریف نظام بهینه مستلزم آن است که است که مدل‌سازی مناسب به منظور تحلیل آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای مختلف اقتصادی و اجتماعی هر محصول طراحی شده و پس از آن تعرفه بهینه محصول تعیین شود. با توجه به روند جهانی تولید و صادرات کشاورزی از یک سو و نقش بخش کشاورزی در اقتصاد کشور از سوی دیگر، لزوم توجه عمیق‌تر به مسأله تولید و صادرات کشاورزی و تمرکز بر روی سیاستهای تأثیرگذار بر آن بیش از پیش احساس می‌شود. در این خصوص نظام تعرفه‌ای مناسب می‌تواند نقش مهمی در حمایت از تولید و صادرات داشته باشد. با توجه به مطالب بیان شده، ضرورت و اهمیت تحقیق حاضر مشخص می‌شود.

۴-۱- اهداف تحقیق

الف). هدف اصلی:

هدف اصلی تحقیق ارائه الگویی برای تعیین اثرگذاری تغییر نرخ تعرفه تجاری بر کالاهای حساس و خاص مورد مطالعه بخش کشاورزی برحسب سناریوهای مختلف بر متغیرهای اقتصادی محصول مورد نظر (تولید، تجارت، قیمت، رفاه تولیدکننده و رفاه مصرف کننده، درآمد دولت) در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت بوده که در نهایت آثار مورد نظر از طریق مدل برای هر محصول برآورد می شود.

ب). اهداف فرعی:

۱. بررسی تجارب کشورهای مختلف و سازمانهای بین المللی درخصوص چگونگی مدل سازی واکاوی تغییرات نرخ تعرفه تجاری محصولات حساس و خاص کشاورزی بر متغیرهای اقتصادی هر محصول و چگونگی تعیین نظام بهینه تعرفه
۲. استخراج و تدوین مدل مناسب سنجش اثر تغییر نرخ تعرفه تجاری محصولات حساس و خاص مورد مطالعه بر متغیرهای اقتصاد بخش کشاورزی در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت و چگونگی تعیین نظام بهینه تعرفه
۳. بررسی تأثیر تغییر نرخ تعرفه برخی کالاهای حساس و خاص مورد مطالعه برحسب سناریوهای مختلف بر متغیرهای اقتصادی محصول مورد نظر (تولید، تجارت، قیمت، رفاه تولیدکننده و رفاه مصرف کننده، درآمد دولت) در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت
۴. ارائه نظام تعرفه بهینه هر محصول براساس روش مناسب
۵. ارائه توصیه های سیاستی درخصوص چگونگی تعیین راهبردهای تغییر نرخ تعرفه درخصوص کالاهای حساس و خاص مورد مطالعه

۵-۱- سوالات تحقیق

الف). پرسش اصلی:

در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت، میزان اثرگذاری تغییر نرخ تعرفه تجاری کالاهای حساس و خاص کشاورزی بر متغیرهای اقتصادی محصول مورد نظر (تولید، تجارت، قیمت، رفاه تولیدکننده و رفاه مصرف کننده، درآمد دولت) چقدر است؟ نظام تعرفه بهینه برای هر محصول چیست؟

ب). پرسش‌های فرعی:

۱. تجارب جهانی و بین‌المللی در خصوص مدل‌سازی مختلف به منظور بررسی اثر تغییر نرخ تعرفه محصولات حساس و خاص کشاورزی مورد مطالعه بر متغیرهای مختلف اقتصادی محصول چه می‌باشد؟
۲. آثار تغییر نرخ تعرفه محصولات حساس و خاص کشاورزی مورد مطالعه بر متغیرهای اقتصادی محصول مورد نظر (تولید، تجارت، قیمت، رفاه تولیدکننده و رفاه مصرف‌کننده، درآمد دولت) چه می‌باشد؟
۳. تجارب جهانی و بین‌المللی در چگونگی تعیین نظام بهینه تعرفه برای محصولات حساس و خاص کشاورزی مورد مطالعه چه می‌باشد؟
۴. نظام تعرفه بهینه هر محصول چه می‌باشد؟
۵. چه توصیه‌های سیاستی در خصوص چگونگی تعیین راهبردهای تغییر نرخ تعرفه در خصوص کالاهای حساس و خاص مورد مطالعه می‌توان ارائه داد؟

۱-۶- ساختار گزارش

در تحقیق حاضر به منظور دستیابی به اهداف تحقیق موضوعات مورد بررسی دسته‌بندی و فصل‌بندی شده است:

- ✽ فصل اول: کلیات
- ✽ فصل دوم: ادبیات تحقیق
- ✽ فصل سوم: روش تحقیق
- ✽ فصل چهارم: برآورد آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی محصولات خاص و حساس بخش کشاورزی
- ✽ فصل پنجم: نتیجه‌گیری و ارائه نظام بهینه تعرفه کالاهای مورد بررسی

۱-۷- محدودیت‌های تحقیق

در انجام تحقیق حاضر محدودیت‌هایی زمانی و دسترسی به منابع آماری مورد نیاز از مهمترین مواردی بود که در انجام تحقیق، محقق را با مشکلاتی روبرو ساخته است.

فصل دوم: ادبیات تحقیق (مبانی نظری و تجربی)

۲-۱- مقدمه

هدف از این فصل ارائه‌ی مباحثی پیرامون مبانی نظری و پیشینه‌ی پژوهش است. بنابراین در ابتدای فصل و در راستای اهداف تحقیق، مطالبی پیرامون ابزارهای حمایتی و تعرفه و مدل‌های مورد بررسی برای تأثیر تغییر نرخ تعرفه بر محصول اشاره می‌شود. پس از آن و در بخش بعد به ارائه‌ی پیشینه پژوهش پرداخته می‌شود، به طوری که ابتدا به بررسی مطالعات خارجی و پس از آن مطالعات داخلی مرتبط با موضوع پرداخته می‌شود.

۲-۲- ابزارهای حمایتی و تعرفه

برگزیدن ابزارهای حمایتی از تمایل دولتها برای تغییر در حجم و الگوی تجاری رقابت آزاد ناشی می‌شود. در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه از ابزارهای متعددی برای حمایت از تولیدآندگان استفاده می‌شود. در یک دسته بندی، ابزارهای حمایتی به سه گروه موانع تعرفه ای، غیرتعرفه ای و شبه تعرفه ای تقسیم می‌شود.

تعرفه مالیاتی است که بر نقل و انتقال کالا و خدمات از مرزهای یک کشور وضع می‌شود. براساس این تعریف، سه گونه تعرفه قابل شناسایی است (فتحی و همکاران، ۱۳۸۱).

۱. تعرفه های صادراتی: برای تضمین عرضه داخلی و یا صرفاً درآمدی برای دولت وضع می‌شود.
 ۲. تعرفه های مربوط به حمل و نقل کالا: بر کالاهای ترانزیتی از یک کشور وضع می‌شود و صرفاً جنبه درآمدی دارد.

۳. تعرفه های وارداتی: رایجترین شکل تعرفه است. هدفهای متفاوتی همچون تولیدی، درآمدی و ارشادی دارد (فتحی و همکاران، ۱۳۸۱)

در کنار تعرفه ها، شبه تعرفه ها به تمامی هزینه ها و مالیاتهای گمرکی که تحت عنوان حقوق گمرکی و سود بازرگانی دریافت نشوند شبه تعرفه می‌گویند. شبه تعرفه اقسامی مانند حق ثبت سفارش، عوارض بندری، عوارض هوایی، هزینه های سربار گمرکی، مالیات بر تسعیر ارزهای خارجی و غیره را در بر می‌گیرد (همان منبع).

در این میان، استفاده از سازوکارهای مختلف به منظور محدود کردن حجم و کردات به جای ساز و کار تعرفه ای در رژیم تجاری کشورها به موانع غیر تعرفه ای موسوم است. موانع غیرتعرفه ای معیارهایی غیر از

تعرفه است که ارتباط تنگاتنگ با سیاستها و اقدامات دولت در عرصه تجارت دکرد و بر سطح قیمت‌ها، ساختار و جریان تجارت و جریان بین‌المللی کالا و خدمات و منابع مورد استفاده در تولید آنها اثر می‌گذارد (Movchan & Eremenko, ۲۰۰۳). این موانع در مقایسه با تعرفه‌ها شفافیت کمتری دکرد و دارای آثار سوئی همچون ناکارایی سازوکار تجاری و مختل کردن روابط تجاری میان کشورهاست. از جمله موانع غیرتعرفه‌ای می‌توان سهمیه و کرداتی، محدودیت صادرات به صورت داوطلبانه، موانع فنی تجاری، سیاستهای ارزی، مؤسسات تجاری دولتی، حداقل قیمت و کرداتی، ممنوعیت‌های و کرداتی و... را نام برد (همان منبع).

روند حمایت‌گرایی در جهان دارای تحولات بسیاری از منظر ابزار و میزان بوده است. از اواسط دهه ۱۹۵۰، دوره رشد چشم‌گیر در تجارت جهانی و گشایش اقتصادها شروع شد. مطابق داده‌های آماری، از سال ۱۹۶۵، تجارت جهانی در تمامی سالها بجز معدودی سالهای مصادف با افت ادواری با سرعت بیشتر نسبت به درآمد جهانی رشد کرد و در کل دوره، رشد تجارت دو برابر رشد درآمد بود. این رشد سریع، بازتاب چند عامل از جمله کاهش موانع و محدودیت‌های تجاری است.

در کشورهای صنعتی طی دهه ۱۹۳۰، سطح بالایی از حمایت‌ها تجربه شد ولی پس از تأسیس موافقت‌نامه (GATT) در سال ۱۹۴۷ سطح حمایت‌ها رو به کاهش گذاشت و این روند تحت ادوار متوالی مذاکرات گات تداوم یافت. فرآیند اصلاح تنها محدود به کاهش تعرفه‌ها نبود، بلکه طی دهه ۱۹۵۰، یک مؤلفه مهم آزادسازی، لغو محدودیت‌های مقداری (اعمال شده به دلایل تراز پرداخت‌ها) بود.

فرآیند آزادسازی همواره و مداوم نبود، بلکه با نوساناتی همراه بود. بطور مثال طی دهه ۱۹۵۰، در نتیجه مستثنی شدن بخش کشاورزی و ایجاد امکان تداوم برنامه‌های قیمتی حمایت داخلی، کشاورزی از نظام چندجانبه تجاری بطور مؤثر کنار گذاشته شد و بدین ترتیب طی دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، در صادرات پوشاک و منسوجات به دلیل وجود نظام سهمیه‌ها تبعیض بین کشورها روا می‌شد و تمام اصول اساسی گات را نقض می‌کرد. وقتی تعرفه‌ها کاهش یافتند، نقش محدودکننده انواع حمایت‌های غیرتعرفه‌ای اعم از محدودیت‌های داوطلبانه صادرات و اقدامات ضدقیمت شکنی افزایش پیدا کرد. اما، برای کالاهای صنعتی که در کانون فرآیند آزادسازی تجاری گات قرارداشتند، کاهش حمایت تعرفه‌ای، چشمگیر بود کشورهای درحال توسعه طیفی از اقدامات سیاستی را برای اجرای سیاست تجاری استفاده کردند. موانع تعرفه‌ای همانند موانع غیرتعرفه‌ای نظیر سهمیه‌ها و مجوزها در همه جا اعمال می‌شد. محدودیت‌های ارزی غالباً مالیات‌های اضافی را بر تجارت تحمیل می‌کردند. مطالعات کروگر گویای آن است که تحت رژیم‌های تجاری جانشینی واردات، سهمیه‌های وارداتی غالباً رانت‌های سهمیه‌ای ایجاد کرده‌اند که سهم با اهمیتی از تولید ناخالص داخلی است. غالباً چنین سهمیه‌ها و مجوزها به نحوی تخصیص یافته بودند که انگیزه‌های قوی برای استفاده از منابع حقیقی جوپای رانت فراهم، و به اتلاف توأم با اسراف منابع کمیاب منجر می‌شدند. این سیاست‌ها انگیزه‌های

قوی برای فساد به بارمی آورد و تبعات منفی بر کیفیت نهادی توسعه داشت. اثرات حمایتی تعرفه ها، سهمیه ها و مجوزها در این کشورها غالباً با اختلال در بازارهای ارز تقویت می شد. در ساده ترین و شفاف ترین شکل، محدودیت ارزی برحساب جاری متضمن ارزش بیش از حد نرخ ارز رسمی است که به موازات نرخ ارز بازار ثانویه دیده می شود و در این بازار، قیمت داخلی نرخ ارز تعیین و ارز کمیاب بین مصارف مختلف تخصیص می یابد. با وجود رژیم های ارزی و تجاری تحریف شده که ویژگی اغلب کشورهای در حال توسعه تا قبل از دهه ۱۹۸۰ است، مشکل می توان دانست که چه اصلاحات سیاستی بهبوددهنده رفاه هستند. با این حال، تحولات سیاستی که شفافیت را افزایش داده و تحریفات بین بنگاهها را یکدست می سازد، بهبوددهنده رفاه هستند. برای مثال جایگزینی تخصیص ارزی، با رویکرد بازار موازی عموماً بهبوددهنده رفاه است یا، استقبال از سرمایه گذاری خارجی بدون کاستن از موانع، کاهنده رفاه می تواند باشد و سیاست هایی که الزامات عملکرد صادراتی را روی سرمایه گذاری خارجی اعمال نموده اند، بهبوددهنده بهینه دوم رفاه هستند. جذابیت سیاسی سیاست های جانشینی واردات با نظام تجاری چند برای کشورهای در حال توسعه قبل از دوراروگوئه (۱۹۹۴-۱۹۸۶) جنبه تضادی نداشت. در این دوره، در این کشورها، عموماً نظریه جانشینی واردات را تجویز می کردند و بر تلاشهایشان در گات روی کسب بهبودهای برگشت ناپذیر در دسترسی شان به بازارهای کشورهای صنعتی تحت عنوان "رفتار ویژه" تمرکز داشتند. در سایه این تجربه، این کشورها شروع به تعدیل سیاستهایشان به سمت رژیم های تجاری بازتر کردند، این تغییر وضعیت خود را در دوراروگوئه نشان داد که در آن کشورهای در حال توسعه ابتدا شروع به ایفای نقش در "بازی اصلی" امتیازات دسترسی به بازار در حال تحول کردند. این کشورها تمایل داشتند تعرفه هایشان را بر ۱۰۰ درصد واردات کشاورزی و بالغ بر ۶۰ درصد واردات محصولات صنعتی تثبیت کنند. به علاوه، آنها موافقت کردند که از حقوق مالکیت فکری در قبال لغو سهمیه ها در منسوجات و پوشاک و پیگیری ضوابط محدودکننده حمایت از کشاورزی حمایت نمایند. با این حال گسترده ترین نمایش علاقه کشورهای در حال توسعه به مشارکت بیشتر در تجارت، نشان از موج اصلاحات تجاری یک جانبه دارد که این کشورها را در بر گرفته است.

این اصلاحات تمام مناطق و انواع مهم تحریفات سیاستی را تحت تأثیر قرار داده است. گزارش بانک جهانی تحت عنوان "چشم اندازهای اقتصادی جهان در سال ۲۰۰۱"، میانگین نرخ تعرفه در کشورهای در حال توسعه از ۳۰ درصد در اول دهه ۱۹۸۰ به حدود ۱۵ درصد در اواخر دهه ۱۹۹۰، یعنی به نصف کاهش یافته است. کاهش مطلق در نرخ های تعرفه در کشورهای در حال توسعه بسیار بیشتر از کشورهای صنعتی بوده است، البته کاهش از سطوح بالاتر احتمال منافع رفاهی بیشتری را نسبت به کاهش های متناظر در سطوح پایینی تر تعرفه دارد. پراکنش نرخ های تعرفه، اساساً کاهش یافته بود. در واقع کاهش تعرفه ها بازتابی از

جایگزینی موانع غیرتعرفه ای بجای تعرفه هاست. علاوه بر کاهش تعرفه ها، پوشش موانع غیرتعرفه های شامل انحصارات مؤسسات تجاری دولتی نیز کاهش چشمگیری یافته است.

در دور اروگوئه، پس از تقریباً ۸ سال مذاکرات مداوم، قوانین جدیدی جهت اعمال بر تجارت کشاورزی مورد توافق قرار گرفت. در مورد کشاورزی که تا پایان دور اروگوئه از اعمال قواعد و موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت بری می بود، قوانین بین‌المللی جدیدی سامان یافتند و محدودیت هایی بر حمایت مرزی، یارانه های صادراتی و حمایت داخلی وضع شدند. در بین مهمترین تغییر و تحولات قانونی می توان به تعرفه ای کردن، تثبیت تعرفه ها، تعهدات حداقل دسترسی در محصولاتی که واردات آنها قبلاً محدود یا ممنوع بود، ممانعت از استفاده از یارانه های صادراتی جدید و تعهد به کاهش ارزش و حجم یارانه های صادراتی موجود اشاره کرد.

طی دهه ۱۹۹۰، سهم صادرات کشورهای در حال توسعه در کل تجارت جهانی کشاورزی به سبب بهبود دسترسی به بازارهای کالایی کشورهای توسعه یافته از ۴۰.۵ درصد به ۴۳ درصد افزایش، و از اواسط دهه ۱۹۸۰ تا اواسط دهه ۱۹۹۰، حمایت از تولیدات کشاورزی کاهش یافته است. با این حال، متوسط ارزش سالانه یارانه ها در اتحادیه اروپا حدود ۶۰ درصد از کل تجارت جهانی کشاورزی و حدود ۲ برابر ارزش صادرات کشورهای در حال توسعه است. دور اروگوئه در محدود کردن افزایش تعرفه واردات کشاورزی موفق بود. شواهد گویای آن است که با کاهش تعرفه ها و یارانه ها، صادرات کشاورزی این کشورها افزایش خواهد یافت. برای نمونه اگرچهارکشور ژاپن، ایالات متحده، اتحادیه اروپا و کانادا برای صادرات کشورهای کم درآمد آفریقا عوارضی وضع نکنند، صادرات خالص کشاورزی ۶ درصد افزایش خواهد یافت. شواهد تجربی و ارزیابی سیاستهای قیمتی و تجاری کشاورزی منتخبی از کشورهای در حال توسعه گویای آن است که از کشاورزی حمایت منفی صورت می گیرد. دخالت غیرمستقیم منفی از کشاورزی بطور عمده ناشی از عدم تعادلهای موجود در سیاستهای اقتصاد کلان و بدلیل حمایت از صنعت بوده که سبب انتقال درآمد قابل ملاحظه از کشاورزی به بخش غیرکشاورزی گردیده است.

به عبارتی سیاست های قیمتی در بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه تبعیض گسترده ای به زیان کشاورزی و انتقال درآمد از کشاورزی به غیرکشاورزی و دولت را سبب شده که ریشه های آن در سیاست های توسعه صنعتی و استراتژی جایگزینی واردات و بالا نگه داشتن نرخ ارز نهفته است.

کشورهای در حال توسعه به جای حمایت عملاً بر اغلب صادرات کشاورزی مالیات وضع می کنند و در این میان تعداد کشورهایی که تعهدات کاهش یارانه صادراتی را پذیرفته اند (شامل برزیل، کلمبیا، جمهوری چک، لهستان و ونزوئلا)، کم بوده است. با وجود کاهش چشمگیر در یارانه صادراتی اغلب محصولات، حجم مجاز یاران ههای صادراتی برای کالاهای عمده در پایان دوره اجرا، قابل توجه خواهد بود و بیشترین میزان به گندم، غلات دامی، گوشت گاو و گوساله و روغن های نباتی تعلق خواهد یافت. به هر حال هنوز هم یارانه های

صادراتی باقی مانده، اختلال مهمی در تجارت کشاورزی جهانی محسوب می‌شوند. استفاده از معیارهای غیرتعرفه‌ای طی دو دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ رشد یافت اما برخی مطالعات نشان می‌دهند که استفاده از موانع غیرتعرفه‌ای در سالهای اخیر کاهش یافته، اما همچنان معیارهای غیرتعرفه‌ای مانع تجارت در بخش‌های معینی هستند.

بررسی ای که توسط OECD انجام شده، گویای آن است که استفاده از موانع غیرتعرفه‌ای توسط کشورهای صنعتی طی سالهای ۹۶-۱۹۸۹ بخصوص از سال ۱۹۹۵ به سبب تعرفه‌ای کردن موانع غیرتعرفه‌ای روند نزولی در استفاده از معیارهای OECD کشاورزی کاهش یافته است و مطالعه جدید غیرتعرفه‌ای بویژه معیارهای اصلی را تأیید می‌کند که براساس آن تحقیق برای کشورهای APEC بین سال‌های ۹۸-۱۹۹۵ استفاده از معیارهای غیرتعرفه‌ای به نصف رسید و نتایج مقدماتی از یک نظرسنجی، گویای آن است که معیارهای غیرتعرفه‌ای نظیر: موانع فنی تجارت، مقررات قرنطینه‌ای و اقدامات تجاری دولتی، مهمترین موانع به حساب می‌آیند (حسینی، ۱۳۸۳).

شواهد کشورهای مختلف جهان حاکی از آن است که ابزار و میزان حمایتها از فعالیتهای بخش کشاورزی به سمت حمایتهای درآمدی و پشتیبانی و یارانه سبز سوق داده شده است. این نکته حائز اهمیت است که در تدوین سیاستهای حمایتی از بخش کشاورزی به ابزارهای مختلفی برای حمایت محصول توجه شده و سهم هر ابزار در میزان حمایت تعیین و مشخص گردد.

۲-۳- مدل‌های مورد بررسی برای تأثیر تغییر نرخ تعرفه بر محصول

مدل‌های تعادل عمومی، عموماً با عناوین مدل‌های تعادل عمومی کاربردی^۱ (AGEM) یا «تعادل عمومی قابل محاسبه»^۲ (CGE) شناخته می‌شوند که مدل‌های تعادلی غیرخطی چند بخشی در کل اقتصاد محسوب بوده و با مدل والراسی در یک اقتصاد رقابتی ارتباط نزدیک دارد. ایده اولیه مدل تعادل عمومی چند بخشی توسط جوهانسن^۳ (۱۹۶۰) مطرح گردیده که برای اقتصاد نروژ طراحی شده است. او در رساله دکتری خود تحت عنوان مطالعه چند بخشی رشد اقتصادی، سعی در بررسی عوامل مؤثر بر رشد اقتصاد نروژی داشته است. او در این مدل روند تخصیص منابع (کار و سرمایه) و روابط مبادله تجاری را در جریان رشد اقتصادی به

۱. Application General Equilibrium Models

۲. Computable General Equilibrium

۳. Johansen, L.

تصویر کشید. این نوع الگوها نسخه کاربردی ساختار تعادل عمومی والراس می‌باشند، که در دهه ۱۹۵۰ توسط کنت آرو^۱، جرارد دبرو^۲ و دیگران فرمول بندی شده است.

الگوهای تعادل عمومی قابل محاسبه کاربرد وسیعی در ارزیابی سیاستها در اقتصاد بخش عمومی و تجارت بین‌الملل دارند. از جمله این الگوها می‌توان به انواع اشاعه یافته از سوی درویس، دی ملو و رابینسون^۳ و دی ملو و تار^۴ اشاره کرد. این الگوها برای اقتصادهای کوچک و باز، با فرض رقابت کامل، اشتغال کامل و بازدهی ثابت نسبت به مقیاس نوشته شده‌اند و در ادبیات اقتصادی جنبه استاندارد یافته‌اند.

به طور کلی می‌توان مدلهایی که برای ارزیابی سیاست‌های اقتصادی تا بحال بکار گرفته شده‌اند را به دو

گروه کلی دسته بندی می‌شود:

۱. مدل‌های تعادل جزئی

۲. مدل‌های تعادل عمومی

در مدل‌های تعادل جزئی به بررسی اثرات سیاست‌های مختلف بدون لحاظ نمودن آثار و پیامدهای آن در سایر بازارها و بخش‌های اقتصادی پرداخته و از این رو از جامعیت و دقت کافی برخوردار نمی‌باشند. بنابراین پیش‌بینی‌های حاصل از مدل تعادل جزئی ممکن است با نتایج آن در جهان واقعی تفاوت بارزی داشته باشد. بدین ترتیب تاکید بر این مدل‌ها برای اهداف سیاست‌گذاری و برنامه‌های بلندمدت و کلان‌نگر خالی از اشکال نمی‌باشد. بر خلاف مدل‌های تعادل جزئی، مدل‌های تعادل عمومی به آثار و پیامدهای سیاست در سایر بازارها و بخش‌های اقتصادی پرداخته و از این رو مقبولیت بیشتری در سیاست‌گذاری دارد.

در الگوی تعادل عمومی جریان چرخشی مخارج و درآمد اقتصاد مطرح می‌باشد. در این الگو تولید با استفاده از کالاها و خدمات واسطه و ترکیب آن با عوامل اولیه تولید که توسط خانوارها ارائه می‌گردد، صورت می‌گیرد. خانوارها درآمد حاصل از فروش عوامل تولیدی را بعد از کسر مالیات توسط دولت و انواع انتقالات، مصرف و یا پس انداز می‌نمایند. دولت در این الگو درآمد خود را از طریق مالیات‌های مستقیم (دریافتی از خانوارها) و یا مالیات غیرمستقیم و پرداخت‌های انتقالی خارجی تامین نموده و این درآمدها را یا مصرف نموده و یا اینکه به صورت پس انداز دولتی (مازاد بودجه) در اختیار بازار سرمایه می‌دهد. بازار سرمایه با استفاده از منابع پس انداز خصوصی و دولتی و پس‌اندازهای خارجی، اقدام به سرمایه‌گذاری در کالاها و خدمات مختلف

۱. K.Arrow,(۱۹۵۱), "Social Choice and Individual Values". New York:Wiley.

۲. G.Debreu&K.Arrow(۱۹۵۴). "Existence of an Equilibrium for a Competitive Economy *Econometrica*. Vol۲۲,PP:۲۶۵-۲۹۰.

۳. Dervis, De Melo and Robinson (۱۹۸۲)

۴. De Melo and Tarr (۱۹۹۲)

می‌نماید. لازم به ذکر است که در این الگو بازار کالاها و خدمات در تعامل با دنیای خارج بوده بنحوی که کالا و خدمات صادر و وارد می‌شود.^۱

به طور کلی تعادل عمومی به مدل رقابتی والراس اطلاق می‌گردد، به طوری که بنگاهها در آن قیمت‌پذیر و درصدد حداکثر نمودن سود یا مطلوبیت خود می‌باشند. در این مدل‌ها قیمت‌ها تا تسویه کامل بازار تعدیل شده، به طوری که نتیجه این چارچوب منجر به برابری عرضه و تقاضا در کلیه بازارها می‌گردد.^۲

همچنین از دیگر مدل‌های متداول اقتصادی، مدل‌های اقتصادسنجی بوده که به تحلیل سیاست‌های اقتصادی با برآورد روابط اقتصادسنجی می‌پردازند. این مدل‌ها از آنجاکه در بررسی اثرات سیاست‌های مختلف به تحلیل جزئی یک پدیده پرداخته و آثار این سیاست‌ها را در سایر بازارها و بخش‌های اقتصادی نادیده می‌انگارند، از جامعیت لازم در بررسی‌های اقتصادی برخوردار نمی‌باشند. به عبارت دیگر وابستگی‌های بین بخشی، آثار بازخوردی^۳ در تجزیه و تحلیل مدل‌های تعادل جزئی در نظر گرفته نمی‌شود. همچنین مدل اقتصادسنجی به دلایل ارائه شده توسط دی ملو (۱۹۸۲)، جهت ارزیابی سیاست‌ها در کشورهای در حال توسعه از اعتبار کافی برخوردار نمی‌باشند.^۴ این دلایل عبارتند از:

۱. فقدان داده‌های سری زمانی برای دوره‌های بلندمدت.
۲. نامناسب بودن داده‌ها در زمانی که قابل دسترسی می‌باشند.
۳. کوتاه بودن دوره مورد بررسی برای تست آزمون‌ها (مثلاً نتیجه یک تغییرات مهم و سریع در نظام سیاستی).

بدین ترتیب با توجه به ارجحیت مدل‌های تعادل عمومی در بررسی آثار و نتایج اتخاذ سیاست‌های مختلف نسبت به مدل‌های تعادل جزئی و همچنین با پیشرفت روش‌های محاسبه و افزایش قدرت محاسبات توسط رایانه‌ها این مدل‌ها در سال‌های اخیر بسیار رشد نموده‌اند.

کاربرد این مدل‌ها در اقتصاد کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در موضوعات مختلفی بوده است. شوون و والی (۱۹۸۴-۱۹۸۸) اقدام به بکارگیری مدل CGE به منظور بررسی آثار مالیات و تجارت خارجی

۱. لازم به ذکر است که در تعامل با دنیای خارج، به هنگام واردات کالاها و خدمات، دولت با توجه به مورد مبلغی را به عنوان تعرفه گمرکی از کالاهای وارداتی اخذ می‌نماید و برای صادرات مبلغی را به عنوان جایزه یا سوبسید صادراتی به آن ارائه می‌نماید که کلیه این سیاست‌ها در ادبیات اقتصادی بمنظور حمایت از تولید داخلی و افزایش قدرت رقابت آن صورت می‌گیرد.

۲. با توجه به نظر درویس (۱۹۸۲) چارچوب CGE اصرار بر رقابت کامل، تسویه آتی بازار و عدم مداخله دولت ندارد. به عبارت دیگر رفتار رقابتی ناقص، تعدیل قیمت‌ها و مقادیر تولیدات، دخالت گسترده دولت در چارچوب CGE سازگار بوده و قابل تعریف است. عملکرد اصلی این مدل‌ها، شبیه سازی اثرات سیاست‌های اقتصادی دولت و یا بخش عمومی است که بطور طبیعی در مدل ایجاد و متحد شده‌اند.

۳. Feed back Effect

۴. Dervis, K., de Melo, J. and Robinson, S. (۱۹۸۲), *General Equilibrium Models for Development Policy*, Cambridge University Press: London.

روی اقتصاد کشورهای در حال توسعه یافته، نمودند.^۱ همچنین کاربرد این مدل‌ها در کشورهای توسعه یافته در زمینه مسائل انرژی منتسب به جورگینسون^۲ (۱۹۸۳) و یلگوسن^۳ (۱۹۹۰) و برگزمن^۴ (۱۹۹۰ و ۱۹۸۸) می‌باشد. در کشورهای در حال توسعه نیز این مدل‌ها در برنامه ریزی‌های میان مدت و بلند مدت سناریوهای اقتصاد خرد و کلان به کار گرفته شده است. درویس (۱۹۸۲) و رابینسون (۱۹۸۹) در کاربردهای CGE در کشورهای در حال توسعه پیش قدم بوده‌اند. دی واریجان^۵ (۱۹۸۸) مدل‌های تعادل عمومی را در منابع طبیعی و مالیات در کشورهای در حال توسعه به کار برده‌اند. دی ملو (۱۹۸۸) نیز این مدل‌ها را برای تحلیل سیاست تجاری در کشورهای در حال توسعه به کار گرفته است. با این وجود به دلیل محدودیت آماری مدل‌های تعادل جزئی در حال حاضر از کاربرد وسیعی برخوردار است به خصوص مدل چند بازاری که می‌توان اثرات همزمان را در چند بازار دید. به عنوان مثال، در یک مدل چند بازاری، که در مورد بازار دانه های روغنی در نظر گرفته شود، اگر قیمت دانه افزایش یابد پارامترها مجبور می‌کنند که منحنی های عرضه و تقاضا به بالا منتقل شوند. به طور مشابه، عرضه و تقاضا در بازار غلات نیز به قیمت دانه های روغنی بستگی دارد، و عرضه دام به تغییرات قیمت دانه و دانه های روغنی، و غیره حساس می‌باشد. همچنانکه مدل های چند بازاره می‌توانند به عنوان بسیاری از چند ده بازار واحد به تصویر کشیده شوند و پیوند بخورند، بستگی به آن دارند که چه بازارها و چه ارتباطات مناسبی در کشور وجود دارد، و چه سوالاتی طرح و سیاست گذاران برای کدام یک از آنها علاقه مند بکار هستند (پاسبان، ۱۳۹۵).

به طور کلی مدل های تعادلی، مدل های به طور گسترده ای برای ارزیابی تأثیر سیاست های مختلف و مداخلات در بخش کشاورزی هستند. تجزیه و تحلیل چند بازاری یک ابزار برای شبیه سازی اثرات سیاست های قیمتی محصولات کشاورزی بر نتایج مورد نظر سیاست گذاران است (Braverman Hammer, ۱۹۸۷). از مدل های مهم در این بررسی ها، مدل های تعادل عمومی و مدل تعادل جزئی می‌باشد. در این تحقیق به دلیل در دسترس نبودن ماتریس اجتماعی برای هر محصول از مدل های تعادل جزئی چند بازاری استفاده خواهد شد.

۱. Shoven, J. B. and Whally J., "Applying General Equilibrium", Cambridge University Press, Cambridge, ۱۹۹۲.

۲. Jorgenson, D.

۳. Wilcoxon, H.

۴. Bergsman, J.

۵. Devarajan, H.

مدل تعادل جزئی

استفاده از مدل تعادل جزئی در کشور ایران برای بررسی اثرات مختلف در بازارهای مرتبط به تعرفه واردات محصولات کشاورزی پیشنهاد می گردد. اولاً، استفاده از تجزیه و تحلیل تعادل جزئی از لحاظ تجربی پیچیده نیست و آنالیز آن در بررسی تأثیرات تغییرات سیاست تجاری در جایی که ارتباطات ضعیف بین کالاها و تأمین کنندگان وجود دارد، ممکن است (Perali, ۲۰۰۳). دوم، تجزیه و تحلیل تعادل جزئی اطلاعات مفیدی در مورد تأثیر تغییرات تجاری و سیاستها در محصول خاص و در سطح بخشی ایجاد کرده و همچنین امکان استفاده از اطلاعات تجاری که به طور گسترده‌ای در دسترس وجود دارد فراهم می‌کند (Lang, ۲۰۰۶؛ et al. Thurlow, ۲۰۰۵؛ Wubehen, ۲۰۰۶). در ادامه مبانی نظری این مدل ارائه شده است.

ساختار مدل

در مدل های تعادل جزئی به بررسی اثرات سیاست خاص بر محصولات مشخص استفاده می گردد که ممکن است با بازارهای چندگانه مواجه باشند. در یک بازار به عنوان محصول نهایی و در بازار دیگر به عنوان نهاده در نظر گرفته می شود. در نتیجه اثرات بازارها بایستی در کنار هم مورد بررسی قرار گیرد. با این وجود، سادگی مدل مانع ارزیابی معنی دار برخی از موارد مهم خصوصیات بخش کشاورزی مانند جانشین بودن در تولید، مکمل بودن در تولید و پیوندهای آن با بازار های دیگر از طریق تأثیرات تولید و مصرف نمی شود.

تولید

انتظار می‌رود که تصریح توابع عرضه و تقاضا در مدل از یک تابع سود مشتق شود. تولید کنندگان به دنبال حداکثرسازی سود هستند. تابع عرضه تحت تأثیر قیمت تمام محصولات و عوامل (P)، و همچنین عوامل ثابت (Z) قرار دارد:

$$S = f(p, z) \quad (1)$$

با این حال، با توجه به ماهیت تجزیه و تحلیل تعادل جزئی، تنها متغیرهای موثری که باقی می ماند، متغیر قیمت می باشد که تغییرات آنها در نظر گرفته می شود. سیستم لگاریتمی خطی به صورت زیر است:

$$\log(S_i) = \alpha_i^s + \sum_j \xi_i^j \log(p_j)$$

$$\log(D_y) = \alpha_y + \xi_y^p \log(p_p) + \xi_y^{yc} \log(p_p^c) \quad (2)$$

J, I: محصولات مختلفی مانند گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی

S عرضه کالا است؛

D_v تقاضای مشتق شده نهاده برای محصولات مختل مانند گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی،
 P_j قیمت تولید کننده،

ξ_i^j کشش‌های عرضه (یا تقاضای مشتق) با توجه به P_j

P_p : قیمت یک محصول که از محصولات مختلفی مانند گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی به عنوان نهاده استفاده می کند (مانند مرغ).

P_p^c : قیمت پرداختی تولیدکننده مرغ بابت محصولات مختلفی مانند گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی

ξ_y^{yc} : کشش‌های تقاضا با توجه به P_p^c

مصرف

فرض شده است که تقاضای مصرف کننده برای هر کدام از محصولات از به حداکثر رساندن مطلوبیت بدست می آید. این تقاضای مصرف کنندگان به قیمت کالاها و درآمد خانوار بستگی دارد.

$$D_i = f(p, Y) \quad (۳)$$

D_i تقاضای مصرف کننده برای کالای I است

Y به معنای درآمد قابل تصرف است. سیستم تقاضا نیز به صورت زیر می باشد:

$$\log(D_i) = \alpha_i + \sum_j \eta_i^j \log(p_j^c) + \eta_i^y \log(Y) \quad (*۳)$$

η_i^j : کشش تقاضای محصول I ام

P_j^c : قیمت مصرف کننده بابت محصول J ام

η_i^y : کشش درآمدی محصول I ام

درآمد

درآمد قابل تصرف Y مجموع درآمد کشاورزی و غیرکشاورزی است، که نه تنها نتیجه عرضه کالاهای غیرکشاورزی است، بلکه به صورت برونزا نیز تعیین می‌گردد. فرض بر این است که درآمد غیرکشاورزی با سیاست در نظر گرفته شده متفاوت نیست.

$$Y = \Pi(p, z) + RNA = \sum_i p_i S_i - p_y^c D_y + RNA \quad (۴)$$

$\Pi(p, z)$: حداکثر سود در بخش کشاورزی است.

RNA درآمد غیر کشاورزی است.

در نتیجه داریم:

$$\log(Y) = \sum_i \frac{p_i S_i}{Y} \log(p_i) - \frac{p_y^c D_y}{Y} \log(p_y^c) \quad (*۴)$$

شرایط تعادل

برای دستیابی به تعادل در اقتصاد، هر یک از بازارهای محصول بایستی شفاف باشد. برای محصولات در نظر گرفته شده، مجموع عرضه داخلی و خالص واردات برابر با کل تقاضا است.

$$S_i(p_i, p_y^c) + M_i = D_i(p_i^c, Y)$$

$$S_y(p_i, p_y^c) + M_y = D_y(p_w, p_p, p_p^c, p_y^c) \quad (۵)$$

قیمت

فرض بر این است که قیمت تولید کننده و مصرف کننده با یک حاشیه چند گانه ثابت، MRG متفاوت است. این امر باعث می شود زمانی که از نظر میزان تغییرات ارزیابی می شود تمایز بین آنها غیر ضروری باشد.

$$p_i^c = p_i (1 + mrg_i) \quad (۶)$$

برای کالاهای قابل تجارت، قیمت در حد کالاهای جهانی برای هزینه حمل و نقل تنظیم شده است. پس قیمت مصرف کننده از مجموع قیمت مرزی و هزینه های تجاری محاسبه می شود.

$$p_i^c = p_i^w . e . (1 + tr_i) . (1 + tmg_i) \quad (۷)$$

PI^w قیمت جهانی کالا است، E نرخ ارز است، TR_i هزینه حمل و نقل مربوط محصول قابل تجارت و TMG_i نشانه گذاری مربوط به موضع سیاست تجاری است. این تنها متغیری است که به عنوان یک نتیجه از سیاست

تجاری در این مطالعه ذکر شده است. معادلات (۱) تا (۵) نتیجه ی مدل ۱۳ معادله ای در ۱۳ متغیر درونزا (۴ متغیر برونزا) (P_p^c, P_y^c, P_p, P_y) می باشد. با استفاده از رابطه (۶) و (۷) دو قیمت (P_p^c, P_y^c) برونزا باقی مانده است. P_y^c متغیر سیاستی را نشان می دهد. به عبارتی دیگر یعنی حذف TMG_I

با استفاده از خطی سازی تمام معادلات، این سیستم برای نرخ های تغییر متغیرهای درونزا به عنوان تابع نرخ تغییر در متغیرهای خارجی منتج از سیاست های مد نظر حل شده است.

اثرات رفاه

تغییرات در درآمد واقعی Y حاصل از مدل که در بالا نشان داده شده به شکل ذیل است:

$$d \log y = d \log Y - d \log P \quad (۸)$$

درصد تغییر در شاخص قیمت مصرف کننده با توجه به مجموع تغییرات در قیمت وزن داده شده محصولات از مصرف محصولات در کل مخارج است که به عنوان یک معیار کلی از تأثیر کلی سیاست مورد استفاده قرار می گیرد. برای نشان دادن تغییرات بلندمدت در رفاه ناشی از اجرای سیاست تعرفه ای جدید، از معیار رفاه مرتبه دوم استفاده می گردد.

$$\left(\frac{dw}{Y}\right) = \sum \phi_{hi} (d \log p_i) + \frac{1}{2} \left[\sum \phi_{hi} \xi_i (d \log p_i)^2 + \sum_i \sum_j \phi_{hi} \xi_i^j (d \log p_i) (d \log p_j) \right] - \sum \theta_{hi} (d \log p_i) - \frac{1}{2} \left[\sum \theta_{hi} \eta_i (d \log p_i)^2 + \sum_i \sum_j \theta_{hi} \eta_i^j (d \log p_i) (d \log p_j) \right] \quad (۹)$$

W معیار رفاه است، و ϕ_{hi} و θ_{hi} به ترتیب سهم خانوار H از مصرف و تولید کالای h در کل درآمد خانوار است (نماینده کل مخارج خانوار است). در معادله (۹) تغییر در رفاه خانواده H به عنوان درصد درآمد خانوار با تغییر در مازاد تولید کننده به عنوان یک درصد از مخارج خانوار است - دو عبارت اول - منهای تغییر در مازاد مصرف کننده به عنوان یک درصد از مخارج خانوار - دو عبارت دوم - اگر انعطاف پذیری تقاضا صفر باشد، این معیار از بین می رود (برود و گالفات، ۲۰۰۶).^۱

۱. Barraud, A. A., & Calfat, G. (۲۰۰۶). The effects of liberalizing the yellow maize market in Guatemala: a partial equilibrium multi-market approach.

۴-۲- مروری بر مطالعات تجربی

مطالعات مختلفی در زمینه آثار اقتصادی تعرفه بر بخش کشاورزی صورت گرفته است که در این بخش، مرور مختصری به برخی از این مطالعات صورت می‌گیرد.

مطالعات خارجی

مالکی (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای تأثیر تعرفه واردات را بر تجارت و درآمد ملی اندونزی مورد کنکاش قرار داده است. تجزیه و تحلیل با استفاده از یک مدل خطی پویا صورت گرفته است. نتایج نشان داد که اعمال تعرفه واردات تأثیر مثبت و معناداری بر افزایش مازاد بازرگانی در بلند مدت دارد. همچنین تعرفه واردات بر محصولات کشاورزی و تولید تأثیر مثبت دارد و نیز بر رشد تجارت اثر مثبت دارد. در نهایت رشد تجارت تأثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی ملی دارد.

لسیتر و نارنایاتان (۲۰۱۵) تعرفه‌های خاصی که بر واردات اعمال می‌شود را باعث تبعیض علیه کشورهای فقرا می‌دانند. تعرفه‌های ویژه همچنین دارای جنبه‌های مثبت است و اقتصاد داخلی از نوسانات قیمت جهانی محافظت می‌کند. مکانیسم حفاظت ویژه (SSM) یک سیاستی پیشنهاد شده است که سازمان تجارت جهانی (WTO) که هدف آن کمک به کشورهای فقیر است تا کشاورزی خود را از قیمت‌های پایین واردات محافظت نمایند. با انعطاف‌پذیری برای افزایش تعرفه‌ها؛ SSM سبب افزایش نوسان قیمت می‌شود. بنابراین، تعرفه‌های خاص ممکن است اثرات نوسان قیمت را کاهش دهد. در قالب چارچوب مدل سازی تعادل عمومی (CGE)، ما تغییرات قیمت‌های تولیدکننده، بر واردات مشخص شده است. قیمت‌ها و خروجی در بیشتر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، زمانی که تعرفه‌های خاصی برای آنها تعیین می‌شود. دارای اثرات بالقوه تثبیت را برای تعرفه‌های خاص را در حضور SSM نشان داده است.

بکمن و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی مشارکت تجاری و سرمایه‌گذاری بین ایالات متحده و اتحادیه اروپا با موانع مهم تعرفه‌ای پرداخته است. که در تجارت کشاورزی، از جمله تعرفه‌ها، مقررات تعرفه (صدور مجوز) و اقدامات بدون تعرفه (NTMs) مورد بررسی قرار گرفته است. معادل تعرفه‌ها و NTM ها تا ۱۲۰ درصد در نظر گرفته شده است. این مطالعه از شبیه‌سازی مدل برای ارزیابی اثرات T-TIP در کشاورزی استفاده شده است. تحت سه سناریوی، حذف کامل تعرفه‌ها و ترازنامه‌ها؛ حذف از NTM ها انتخاب شده است. تعرفه‌ها باعث کاهش تمایل مصرف‌کنندگان برای خرید کالاهای وارداتی شده است. نتایج همه سناریوها نشان داد، افزایش تجارت اتحادیه کشاورزی اتحادیه اروپا از T-TIP، به نفع هم ایالات متحده و

اتحادیه اروپا. است در حالی که ایالات متحده افزایش نسبی صادرات کشاورزی را درک می کند مزایای اتحادیه اروپا از قیمت های واردات پایین و منافع اقتصادی بزرگتر نسبت به متحدان بیشتر ایالت ها می شود. فیض آبادی (۲۰۱۴) به بررسی سیاست های تعرفه در کشاورزی کشورهای در حال توسعه پرداخته است. ساختار تعرفه بخش کشاورزی کشورهای در حال توسعه مشخص می شود که در ابتدا تعرفه های متوسط به بالا دوم وجود افزایش عوارض ثالثا پراکندگی از تعرفه های اسمی در نهایت یک شکاف گسترده بین تعرفه های اسمی و متوسط و تعرفه های وارداتی به صورت وزنی پرداخته شده است. الگوهای مشاهده شده نشان داد که تعرفه در کشورهای در حال توسعه که تعرفه های متوسط بالاتر در بخش کشاورزی نسبت به کشاورزی در کشورهای توسعه یافته وجود دارد و کاهش تعرفه ها باید در یک دوره طولانی صورت گیرد.

محمودی (۲۰۱۴) در مطالعه خود تأثیر کاهش تعرفه واردات کالای کشاورزی از ایران به اعضای سازمان تجارت جهانی را با استفاده از مدل GTAP مورد بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش نشان می دهد که رفاه ایران از سه ناحیه تخصیص کارا، رابطه مبادله و درآمدهای تعرفه افزایش پیدا کرده است. اعضای WTO از درآمدهای مالیاتی واردات عوامل تولید و کالای مصرفی بهره برده اند که بیشترین مقدار نیز می باشد (به ترتیب ۲۳ و ۱۴ میلیون دلار). تمرکز اصلی این مطالعه، بیان تئوریکی مدل GTAP بوده و براساس آن نتایج اقتصادی ناشی از کاهش ده درصدی قدرت تعرفه واردات کشاورزی از ایران به کشورهای عضو WTO مورد بررسی قرار گرفته است.

پیتر وار (۲۰۱۴) اثر آزادسازی تجاری بخش کشاورزی را بر فقر و نابرابری در دو کشور اندونزی و تایلند مورد بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که در هر دو کشور با آزادسازی تجاری در بخش کشاورزی، افزایش رفاه نسبت به حالتی که آزادسازی تجاری به طور کلی صورت می گیرد، کمتر است. همچنین با آزادسازی یکطرفه، سطح قیمت های داخلی کاهش می یابد. در اندونزی دستمزد نیروی کار غیرماهر کاهش می یابد در حالی که در تایلند این اثر ناچیز است. چون در اندونزی گرایش به سمت نیروی کار غیرماهر بیشتر است. نتیجه آزادسازی کشاورزی در هر دو کشور باعث کاهش در بروز فقر شهری و افزایش فقر در مناطق روستایی می شود.

لی و همکاران (۲۰۱۳) به بررسی افزایش نرخ تعرفه یکی از مسائل مهم در مذاکرات دور دوحه پرداخته اند کشورهای در حال توسعه هنگامی که تعرفه های محصولات افزایش می یابد، نرخ موثر تعرفه به عنوان بخشی از ارزش محصول نیز افزایش می یابد. بنابراین، افزایش نرخ بالای تعرفه از ارزش افزوده یا محصولات فرآوری شده، می تواند تجارت بین الملل کالاها را مهار کند. هدف اصلی این مطالعه بررسی میزان افزایش تعرفه کالاهای مربوط به کشاورزی در تایوان است. از یک مدل تعادل عمومی قابل محاسبه شده برای نشان دادن اثرات ساختاری ناشی از کاهش تعرفه بر رفاه استفاده شده است. نتایج شبیه سازی نشان داد که کاهش

تعرفه رفاه، رفاه عمومی تایوان را بهبود می بخشد. با این حال، اگر رفاه کشاورزان، نگرانی عمده سیاست باشد باید تایوان با این کاهش مقابله کند.

کوروراتون (۲۰۱۳) در پژوهشی اثرات اقتصادی کاهش تعرفه شکر تحت توافقنامه کالایی کشورهای عضو آسه آن را، با استفاده از مدل GTAP در فیلیپین مورد ارزیابی قرار داده است. در این پژوهش نرخ تعرفه شکر به طور تدریجی از ۳۸ درصد در دوره اول به ۵ درصد در دوره پنجم کاهش یافته است و تعرفه ۵ درصد تا دهمین دوره برای تحلیل اثرات پویا حفظ می شود. نتایج نشان می دهد که واردات شکر در فیلیپین افزایش یافته و قیمت شکر در منطقه آسه آن نسبت به قیمت آن در سایر نقاط جهان کاهش می یابد. واردات شکر از آسه آن، افزایش می یابد درحالیکه واردات شکر از سایر مناطق جهان کاهش می یابد.

قلی پور و همکاران (۲۰۱۱) تأثیر آزاد سازی تجاری کشاورزی بر سهم صادرات و واردات بخشهای کشاورزی و خدمات را در ایران مورد مطالعه قرار دادند. نتایج به دست آمده به این صورت است که در کوتاه مدت، آزادسازی تجاری بخش کشاورزی، عامل کاهش صادرات کشاورزی و خدمات است اما در بلندمدت به دلیل نبود رابطه علی با توجه به ضرایب جملات تصحیح خطا نمی توان چنین نتیجه ای گرفت. همچنین افزایش آزادسازی تجاری بخش کشاورزی، باعث افزایش سهم واردات کشاورزی و خدمات درکل واردات شده است. افزون بر این، نتایج آزمون والد نیز بیانگر این است که در کوتاه مدت آزادسازی تجاری عامل افزایش واردات بخش کشاورزی و خدمات بوده است.

وانزاتی و پیتتر (۲۰۱۰) به بررسی تعرفه مشترک مشترک خارجی برای کشورهای خلیج فارس (بحرین، کویت، عمان، قطر، عربستان سعودی و امارات متحده عربی) پرداختند. صادرکنندگان نفت و گاز و واردکنندگان محصولات کشاورزی، شورای همکاری خلیج فارس علاقه مند به تأثیر کاهش تعرفه در این محصولات کشاورزی هستند. پس از اتمام دوران دوحه علاقه خاصی به چهار بخش (مواد خام، کالاهای مرتبط با گاز، ماهیگیری و مواد شیمیایی) وجود دارد که انتظار می رود تعرفه ها حذف شود. این امر دسترسی بازار به کشورهای شورای همکاری خلیج را بهبود می بخشد، اما ممکن است باعث افزایش رقابت گردد و بسته به تعرفه های دوجانبه می باشد. در بخش کشاورزی، افزایش قیمت های واردات تغییرات سیاستی را در جاهای دیگر صورت می دهد و هزینه های واردات کشورها را در شورای همکاری خلیج افزایش خواهد داد. سود و زیان بالقوه با استفاده از یک مدل تجارت دوجانبه مشخص شده است.

سالارپور (۲۰۰۹) در مطالعه ای با عنوان "کاهش تعرفه در بخش کشاورزی در ایران" به بررسی نتایج اصلاحات تجاری در حوزه تعرفه ها را برای همه کالاهای وارداتی مندرج در دور اوروگوئه (UR) از سال ۱۹۹۵ پرداخته است. در این مطالعه برای تجزیه و تحلیل داده ها از مدل تعادل عمومی محاسبه پذیر و برای داده های از سال ۱۹۹۱، به شبیه سازی اثرات کوتاه مدت و بلندمدت پرداخته شد. در نتیجه پیشنهاد شد که

تعرفه های مربوط به کالاهای وارداتی کشاورزی و غیر کشاورزی در کوتاه مدت به ترتیب ۲۴ درصد و ۲۷ درصد کاهش یابد. نتایج حاصل از این سناریو برای سه محصول مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که این سیاست تأثیر مثبتی بر اقتصاد ایران نشان می دهد. قیمت های داخلی و هزینه های تولید کاهش می یابد و عوامل اصلی مانند کار و سرمایه دارای مزیت نسبی بیشتری می گردند.

چوهاری (۲۰۰۹) در مطالعه خود طبیعت تبعیض آمیز تعرفه های خاص را مورد بررسی قرار داده است. نتایج این پژوهش نشان می دهد که تعرفه های خاص وضع شده توسط کشورهای ثروتمند بر واردات کشاورزیشان، ۸۰ درصد از مزایای رفاهی و ۷۳ درصد از مزایای دسترسی به بازار کشورهای فقیر از تعرفه های تدریجی را از بین می برد. یک مفهوم سیاستی این مطالعه این است که سازمان تجارت جهانی باید تلاش برای حذف تعرفه ای خاص را افزایش دهد.

در تحقیق هریسون و دیگران (۲۰۰۸)، تحت عنوان «بزارهای سیاست تجاری برای شیلی» از یک مدل تعادل عمومی استفاده شده است که علاوه بر آن، توافقات شیلی با مرکوسر (اتحادیه گمرکی بین آرژانتین، برزیل، پاراگوئه، اروگوئه) و نفتا نیز توجه شده است. مقاله به نتایج زیر رسیده است:

- کاهش برخی از تعرفه ها نمی تواند منافع بزرگی برای شیلی داشته باشد. این کشور لازم است تمام تعرفه های خود را به ۱۱ درصد برساند.
- کاهش برخی از تعرفه ها با منحرف کردن جریان تجارت، باعث کاهش رفاه کشور می شود، مگر آنکه شیلی بتواند بهتر به بازارهای خارجی دسترسی پیدا کند.
- توافق مرکوسر نمی تواند منافع شیلی را تأمین کند، اما نفتا می تواند سودمند باشد.
- چنانچه نرخ های مالیات بر ارزش افزوده یکسان شود، شیلی می تواند به منفعت برسد.
- برای جبران درآمد ناشی از کاهش تعرفه ها، شیلی احتیاج به افزایش مالیات های داخلی خود دارد.

میتال^۱ (۲۰۰۸) در مطالعه خود تأثیر اصلاحات تجاری مربوط به محصولات برنج، گندم، پنبه و نیشکر را بررسی کرد. او با استفاده از داده های سال ۲۰۰۷ برآوردهای مختلفی انجام داد. نتایج نشان داد که اثر حذف یارانه ها، کاهش تعرفه و آزادسازی کامل بر تغییر قیمت و تغییر تولید برنج و گندم در هند بسیار کم است. علیرغم تغییر کوچک تولید، ۰.۱۹ درصد برای برنج و ۲.۳۸ درصد برای گندم، تحت تعرفه و آزادسازی کامل، تولید برنج با ۱۶ میلیون تن افزایش می یابد.

طیبی و مصری نژاد (۲۰۰۷) در پژوهش خود به مطالعه اثر آزادسازی تجاری بخش کشاورزی و کاربرد مدل CGE در بین خانوار ایرانی پرداختند. نتایج این مطالعه نشان دهنده آن است که تعدیل تعرفه های

۱. Mittal, S. (۲۰۰۷). OECD agricultural trade reforms impact on India's prices and producers welfare. New Delhi, India: Indian Council for Research on International Economic Relations.

وارداتی در راستای آزادسازی تجاری بخش کشاورزی ضمن بهبود رفاه خانوارها آثار مثبتی بر سطح درآمد و مصرف آنها دارد. همچنین آنها به این نتیجه رسیدند که در آزادسازی تجاری بخش کشاورزی، آثار کاهش تعرفه خانوارهای روستایی نسبت به کاهش تعرفه‌ها از خود واکنش نشان می‌دهند و میزان مصرف خانوارها از این محصولات تغییر می‌کند. مصرف کالاهای صنعتی و خدمات، تأثیرات مشابهی را از تغییر قیمت‌ها می‌پذیرند و با کاهش تعرفه‌ها کاهش می‌یابند. بنابراین، آزادسازی تجارت کشاورزی، رفاه خانوارها را از لحاظ مصرف محصولات کشاورزی افزایش می‌دهد، اما درآمد خانوارهای روستایی کاهش می‌یابد. چنین اتفاقی برای اقتصاد یک کشور، نگران کننده است.

ورتنبرگر و همکاران (۲۰۰۶) نیز در پژوهش خود به بررسی اثر آزادسازی تجاری در بخش کشاورزی پرداختند. نتایج حاکی از آن است که آزادسازی تجاری شرایط لازم برای رشد و گسترش صادرات کالاهای کشاورزی را در سال ۲۰۰۲ نسبت به سال ۱۹۶۱ فراهم آورده است. همچنین این محققان در مطالعه‌ای دیگر مزایای تجارت را براساس مزیت نسبی بررسی کرده‌اند و به این نتیجه رسیدند که آزادسازی بازار گندم در سوئد موجب افزایش واردات می‌شود.

مکدونالد و همکاران (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان دیدگاه‌هایی در مورد اصلاحات تجارت جهانی پنبه با استفاده از یک مدل تعادل عمومی ایستا، اثرات حذف موانع تعرفه‌ای و دیگر موانع تجاری پنبه توسط همه کشورهای روی رفاه جهانی را بررسی کردند و به این نتیجه دست یافتند که رفاه جهانی افزایش می‌یابد و همچنین باعث افزایش تجارت جهانی پنبه می‌شود.

اتیکی (۲۰۰۲) در مطالعه‌ای با عنوان اثر آزادسازی کامل تجاری بر گروههای خانوار در ترکیه را به کمک مدل‌های تعادل عمومی قابل محاسبه مورد بررسی قرار دادند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که بعد از یک دوره بلندمدت، آزادسازی تجاری کشاورزی اقتصاد ترکیه را منتفع می‌سازد، GDP را افزایش می‌دهد و درآمد خانوارها نیز در اثر کاهش تعرفه‌های کشاورزی افزایش می‌یابد اما گروههای پردرآمد بیشتر نفع می‌برند. همچنین آزادسازی یارانه‌های صادراتی تأثیر اندک بر درآمد دارد.

هوکمان و همکاران (۲۰۰۲) در مطالعه‌ای با عنوان کاهش تعرفه‌های کشاورزی در مقابل حمایت‌های داخلی و اهمیت آنها در کشورهای در حال توسعه، نشان می‌دهند که سطح بالای حمایت‌های داخلی که در کشورهای توسعه یافته از کشاورزان صورت می‌گیرد، هم به طور مستقیم و هم از طریق اثر کاهش قیمت سیاستهای حمایت از کشاورزی، بر کشورهای در حال توسعه اثرگذار می‌باشد. در این مطالعه دو سناریو در نظر گرفته شده که یکی کاهش ۵۰ درصدی تعرفه‌ها و دیگری کاهش ۵۰ درصدی حمایت‌های داخلی می‌باشد نتایج نشان داد که که کاهش تعرفه‌ها اثر مثبت بزرگتری بر صادرات و رفاه دارد. همچنین تعرفه‌های بالا و حمایت‌های داخلی ممکن است قیمت جهانی محصولات کشاورزی را کاهش دهد.

مطالعات داخلی

زراعت کیش (۱۳۹۴) در مطالعه ای به بررسی تطابق ساختار تجاری با موازین بین‌المللی و حرکت به سمت آزادسازی تجاری در سال های اخیر با توجه به نظام تعرفه‌ای در ایران پرداخته است. در این ساختار، حذف موانع غیرتعرفه ای و معادل‌سازی آنها با تعرفه در ماده ۱۱۵ قانون برنامه سوم و ماده ۳۳ قانون برنامه چهارم به وضوح تصریح شده است. در این پژوهش گزینش روش مناسب کمی سازی موانع غیرتعرفه ای و تعیین معادل‌های تعرفه‌ای برای محصولات گوشتی و لبنی ایران بررسی شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که کاربردی ترین روش در مطالعات محصولی رویکرد شکاف قیمتی است که در این روش معادل تعرفه‌ای با محاسبه شکاف قیمتی بین کالاهای وارداتی و کالاهای مشابه داخلی محاسبه می‌شود. بررسی معادل‌های تعرفه‌ای در خصوص محصولات مورد مطالعه با این روش گویای این است که معادل تعرفه ای محصولات لبنی و گوشتی رو به افزایش است به گونه ای که هم اکنون برای کلیه اقلام گوشتی معادل تعرفه ای مثبت می باشد. در مورد اقلام لبنی نیز اگرچه علی رغم رشد زیاد قیمت‌های داخلی نسبت به قیمت‌های جهانی هنوز معادل تعرفه‌ای منفی است اما قدر مطلق آن در حال افزایش می‌باشد و در صورت ادامه روند فعلی تولیدات لبنی به وضعیت مشابه تولیدات گوشتی دچار می شود.

مهرآرا و برخورداری (۱۳۸۶) آثار کاهش تعرفه از طریق الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی بر ارزش افزوده و اشتغال بخش های مختلف اقتصادی کشور براساس طراحی یک الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه سال ۱۳۸۰ برای ایران و با به‌کارگیری ماتریس حسابداری اجتماعی قالب دو سناریو، مورد بررسی قرار گرفته است. در سناریو ی اول، کاهش ده درصد و در سناریوی دوم، کاهش پنجاه درصد در نرخ های تعرفه، در نظر گرفته شده است. در هر دو سناریو، فرض شده که پس انداز دولتی متغیر و عامل نیروی کار تحرک کامل داشته باشد. نتایج حاصله حاکی از آن است که رشته فعالیت نفت و به طور کلی صنایع بیشترین افزایش اشتغال و ارزش افزوده و رشته فعالیت غذایی و پوشاک، بیشترین کاهش رادر هر دو سناریو دارا هستند. به علاوه در هر دو سناریو، اشتغال و ارزش افزوده رشته فعالیت های بخش صنعت، افزایش و اشتغال و ارزش افزوده رشته فعالیت‌های بخش‌های خدمات و کشاورزی کاهش داشته است.

تحقیق ابراهیم علی رازینی و دیگران (۱۳۸۶) تحت عنوان «سیاست‌های حمایتی و پیامدهای آن در ایران» برای بررسی تأثیر تعرفه بر متغیرهای خاص در اقتصاد از مدل تعادل جزئی به جای تعادل عمومی استفاده شده است. بدین منظور، ابتدا کشش‌های تقاضا برای کالاهای وارداتی و کالاهای صادراتی در بخش‌های مختلف اقتصادی محاسبه شده و سپس با استفاده از شبیه‌سازی تأثیر تعرفه و نرخ ارز بر متغیرهای اقتصادی مانند مقدار واردات، مقدار صادرات و خالص صادرات بخش‌های مختلف بررسی شده است. در هر یک از سناریوها سعی شده تا حداقل پیامد اجرای یکی از سیاست‌ها از طریق قیمت‌ها و به طور مشخص ضریب کشش جانشینی بر متغیرهای مورد نظر نشان داده شود. در مرحله اول از شبیه‌سازی به یکی از ابزارهای

سیاست‌گذاری یعنی حذف نرخ‌های تعرفه توجه شده است. در حالت دوم سیاست حذف تعرفه همراه با افزایش نرخ ارز در نظر گرفته شده و در حالت سوم به بررسی اثرات دریافت مابه‌التفاوت نرخ ارز برای صادرات توجه شده است. در حالت چهارم به سیاست حذف نرخ‌های تعرفه همراه با افزایش نرخ ارزش و افزایش قیمت کالاهای تولید و مصرف شده در داخل توجه شده است. در حالت پنجم تأثیر تغییر نرخ ارز، حذف نرخ‌های تعرفه و افزایش قیمت کالاهای تولید شده در داخل توجه شده است. حالت‌های اول، دوم، چهارم و پنجم ابزارهایی که می‌تواند طرف تقاضا برای واردات را تحت تأثیر قرار دهد و حالت‌های سوم و پنجم نیز طرف تقاضا برای کالاهای صادراتی را بررسی می‌کند. فقط حالت پنجم است که هر دو طرف واردات و صادرات را بررسی می‌کند، لذا در این حالت تجزیه و تحلیل تأثیر حذف تعرفه افزایش نرخ ارز و افزایش قیمت کالاهای تولید و مصرف شده، در داخل بر واردات و صادرات و خالص صادرات از اهمیت خاصی برخوردار است. همان‌طور که انتظار می‌رود حذف تعرفه و افزایش قیمت کالاهای تولید و مصرف شده در داخل باعث افزایش واردات می‌شود. همچنین با افزایش نرخ ارز از یک طرف واردات کاهش و از طرف دیگر صادرات افزایش می‌یابد. ترکیب این سه سیاست (یعنی حذف تعرفه‌ها، افزایش نرخ ارز، افزایش قیمت کالاهای تولید و مصرف شده در داخل) با توجه به ضریب کشش جانشینی تأثیرات گوناگونی روی واردات، صادرات و خالص صادرات بخش‌های مختلف اقتصاد ایران دارد. ترکیب سه سیاست مذکور بیشترین اثر را بر واردات بخش پتروشیمی، لاستیک و پلاستیک خواهد داشت. همچنین بیشترین اثر را در صادرات بخش کشاورزی داشته و درباره خالص صادرات نیز بیشترین اثر مربوط به بخش نساجی، پوست و چرم خواهد بود. در قسمت دیگری از این طرح به تأثیر سیاست‌های حمایتی بر تولید پرداخته شده که با استفاده از مدل اقتصادسنجی اثر تغییر در نرخ‌های تعرفه روی تولید بررسی می‌شود. نتایج حاصل از این برآورد، حاکی از آن است که ضریب به دست آمده برای متغیر مورد نظر عددی منفی است و این امر بیانگر آن است که در بلندمدت به کارگیری سیاست‌های حمایتی و افزایش حمایت‌ها تأثیر معکوس بر تولید داشته و به تبع آن بر اشتغال نیز تأثیر معکوس خواهد گذاشت.

عباس رحیمی و ابراهیم رازینی (۱۳۷۴) تحت عنوان سیاست‌های حمایتی با تأکید بر سیاست‌های بازرگانی به بررسی آثار سیاست‌های حمایتی برخی از متغیرهای اقتصادی به روش تعادل جزئی پرداخته‌اند. در این مدل، ارزش کل واردات و ارزش کل صادرات غیرنفی به عنوان متغیرهای وابسته و متغیرهای درآمد ارزی، جمعیت، نرخ تعرفه، تولید ناخالص ملی و شاخص تولید ناخالص داخلی کشورهای صنعتی به عنوان متغیرهای وابسته معرفی شده است. برای محاسبه نرخ تعرفه از روش کل مالیات دریافتی از کالاهای وارداتی (حقوق گمرکی، سود بازرگانی و مابه‌التفاوت) بر ارزش کل واردات استفاده شده است. برآورد توابع به روش حداقل مربعات معمولی است. نتایج حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد که نرخ تعرفه اثر منفی بر میزان واردات داشته و کشش واردات نسبت به نرخ تعرفه کوچک‌تر از یک است. هنگامی که متغیر درآمد ارزی به

جای تولید ناخالص ملی در مدل جایگزین شود از قدر مطلق کشش واردات نسبت به تعرفه کاسته شده و این امر حاکی از شدت وابستگی ساختار واردات نسبت به درآمدهای ارزی در ایران است. نویسندگان این تحقیق به طور خلاصه چنین نتیجه‌گیری می‌کنند:

- قبل از طراحی نظام بازرگانی باید جهت‌گیری اقتصادی و رژیم تجاری کشور مشخص شود.
- حمایت از تولید بدون یک سیاست صنعتی مشخص همان قدر غیرکاراست که عدم حمایت از تولید داخلی می‌تواند اقتصاد کشور را با بحران بیکاری و رکود فعالیت‌های اقتصادی مواجه سازد.
- سیاست گذاران صنعتی کشور باید براساس تعیین اولویت صنعتی در سطح کلان، براساس مزیت نسبی و جدول داده-ستانده اقدام به مشخص‌سازی اولویت‌های صنعتی نظام تجاری کشور کنند.
- ابزارهای موجود برای این سیاست عبارتند از: سیاست‌های بازرگانی که آن را می‌توان به سیاست‌های تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای تقسیم کرد و سیاست‌های تعرفه‌ای به دلایل متعددی تأثیر مهمی در نظام واردات و صادرات کشور ندارد و ابزار عمده کنترل واردات در ایران سیاست‌های غیرتعرفه‌ای است.

نتیجه گیری

همان طور که ملاحظه می شود در خصوص تأثیر گذاری تعرفه ها (افزایش / کاهش) بر متغیرهای اقتصادی و بخش کشاورزی برحسب کشور و ساختار اقتصادی آن و زمان و موضوع مورد بررسی متفاوت می باشد. از سوی دیگر تغییر در ساختار نظام تعرفه های نیز در کشورهای مختلف اثرات متفاوتی داشته است که توجه به تفاوتها را در سیاست گذاریهای تجاری گویا می نماید.

از مطالعات انجام شده در کشور به طور خلاصه می توان به معادلات تعادل جزئی و متغیرهای در نظر گرفته شده در آن به شرح ذیل اشاره نمود:

توابع عرضه

۲- از مقاله: علی دینی ترکمانی و مصیب پهلوانی (گندم)

$$S_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 PW_{t-1} + \alpha_2 SI_{t-1} + \alpha_3 BI_{t-1} + U_e$$

که در آن S_{it} مقدار تولید گندم، SI_{t-1} مقدار تولید گندم در دوره قبل، PW_{t-1} قیمت تضمینی گندم در دوره قبل، BI_{t-1} شاخص بهای عمده فروشی سرخرمن جو در دوره قبل. در این مقاله معادله عرضه به صورت زیر است:

$$SW_t = -405.686 + 42.963288PW_{t-1} + 0.2299448SW_{t-1} - 10.912190PBI_{t-1} + U_e$$

که در آن SW_t مقدار تولید گندم در کل کشور طی دوره t ، PW_{t-1} مقدار تولید گندم در کشور طی دوره قبل، SW_{t-1} قیمت تضمینی گندم در دوره قبل و PBI_{t-1} شاخص بهای عمده فروشی (سرخرمن) جو در دوره قبل است.

۳- از مقاله: فاطمه حیات غیبی، ناصر شاهنوشی و دیگران (گندم)

$$Q = \alpha_0 + \alpha_1 \ln HY + \alpha_2 \ln FZ + \alpha_3 \ln A + \alpha_4 \ln RAIN + \alpha_5 \ln P + \alpha_6 \ln PB$$

که در آن Q مقدار تولید گندم، HY استفاده مقدار استفاده از بذر اصلاح شده، FZ مصرف کود، A سطح زیر کشت، $RAIN$ بارندگی سالانه، P قیمت گندم، PB قیمت جو است. در این مقال معادله عرضه به صورت زیر است:

$$Q = -90277 + 0.111Q(-1) + 2920.6 \ln HY - 2132.2 \ln FZ + 11222 \ln A + 1596.9 \ln RAIN + 1774.9 \ln PST + 123.89 \ln PBST$$

که در آن $Q(-1)$ تولید سال قبل گندم، $\ln PST$ لگاریتم قیمت پیش‌بینی شده گندم، $\ln PBST$ لگاریتم قیمت پیش‌بینی شده جو است.

۵- از مقاله: موسوی (زنجیره عرضه نان)

$$Q_{tw}^s = \hat{\alpha}_{tw} + \sum_{m=1}^M [Y_{twm} \ln(P_{tw}^s)]$$

که در آن Q_{tw}^s عرضه گندم منطقه‌ای، $\hat{\alpha}_{tw}$ ضریب ثابت عرضه گندم منطقه‌ای، Y_{twm} کشش قیمتی عرضه گندم، P_{tw}^s قیمت عرضه گندم و m نوع غلات است.

در این مقاله مقدار ضریب‌ها ارایه نشده است اما در صورت لزوم می‌توان از آقای دکتر موسوی تهیه کرد ان‌شالله. هر چند ضریب‌های مورد نظر به صورت منطقه‌ای به کار رفته است.

۶- از مقاله: بهالدین نجفی و زکریا فرج‌زاده (گندم و نان)

$$\ln WRP_t = \theta_0 + \theta_1 S_t + \theta_2 \ln KP_t$$

که در آن WRP قیمت خرده فروشی نان، S عرضه نان و KP قیمت سرمایه است.

در این معادله θ_0 برابر ۲/۹۵، θ_1 برابر ۰/۱۳، θ_2 برابر ۰/۱۵، ضریب قیمت تولیدکننده با یک وقفه برابر با ۰/۹۳، $MA(1)$ برابر با ۰/۱۸ و $MA(2)$ برابر با ۰/۹۶ است.

۷- مقاله از: اکبر کمیجانی، کیومرث نوری و دیگران

$$S_t^* = \alpha_0 + \alpha_1 P_{t-1} + \alpha_2 PS_{t-1} + U_t$$

که در آن S_t^* عرضه محصول مورد نظر در سال t ، P_{t-1} قیمت محصول مورد نظر در سال قبل، PS_{t-1} قیمت محصول جانشین کشت محصول مورد نظر در سال قبل و U_t جز اخلال است.

در این مقاله معادله عرضه گندم به صورت زیر است:

$$\begin{aligned} \ln PRO = & -4.013 + 0.169 \ln PCT + 0.943 \ln ACR(-1) + 0.341 LRM \\ & + 0.23 \ln PROH(-1) \end{aligned}$$

که در آن PRO تولید داخلی گندم (عرضه داخلی گندم) برحسب هزار تن، PCT قیمت تضمینی گندم برحسب ریال/کیلوگرم، ACR سطح زیر کشت گندم با یک دوره تاخیر برحسب هزار هکتار، LRM بارندگی در کشور برحسب میلی‌متر، $PROH$ متغیر ابزاری برای PRO (به‌علت کاربرد روش انتظارات تطبیقی) است.

۸- از مقاله: حمید محمدی، محمد نقشینه‌فرد

$$LY = \alpha + bLP_w + cLA + dLILT + eLP_{pw}$$

تابع عرضه گندم که در آن LY لگاریتم طبیعی تولید داخلی گندم، LP_w لگاریتم طبیعی قیمت خرده فروشی گندم، LA لگاریتم طبیعی سطح زیر کشت، $LILT$ لگاریتم طبیعی سطح تجارت خارجی، LP_{pw} لگاریتم طبیعی متغیر ابزاری قیمت عمده فروشی است. در این مقاله تابع عرضه گندم به‌صورت زیر است:

$$LY = -1.28 + 0.072LP_w + 1.4LA + 0.0081LILT + 0.164LP_{pw}$$

توابع تقاضا

۲- از مقاله: بهالدین نجفی و زکریا فرج‌زاده (گندم و نان)

$$\ln WRP_t = \theta_0 + \theta_1 S_t + \theta_2 \ln KP_t$$

$$\ln WD_t = \delta_0 + \delta_1 \ln WRP_t + \delta_2 \ln RRP_t + \theta_3 \ln GDP_t$$

که در آن WRP قیمت خرده فروشی نان، S عرضه نان و KP قیمت سرمایه، WD تقاضای سرانه نان، RRP قیمت خرده فروشی برنج به‌عنوان کالای مرتبط با نان، GDP درآمد ناخالص داخلی سرانه است.

که در این معادله θ_0 برابر $-۲/۹۵$ ، θ_1 برابر $۰/۱۳$ ، θ_2 برابر $۰/۱۵$ ، ضریب قیمت تولیدکننده با یک وقفه برابر با $۰/۹۳$ ، $MA(1)$ برابر با $۰/۱۸$ و $MA(2)$ برابر با $۰/۹۶$ است. همچنین δ_0 برابر $۵/۶۷$ ، δ_1 برابر $۰/۰۱$ ، δ_2 برابر $-۰/۰۲$ و θ_3 برابر $۰/۱۲$ ، $AR(1)$ برابر $۰/۹۲$ و $MA(1)$ برابر $۰/۹۸$ است.

۳- از مقاله: خسروی‌نژاد (نان)

$$\ln Q_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln P_{it} + \theta \ln L_t + \varepsilon_t$$

که در آن $\ln Q_{it}$ لگاریتم مخارج مصرف‌شده برای نان توسط خانوار شهری نام در سال t ام، $\ln P_{it}$ لگاریتم شاخص قیمت نان در مناطق شهری، $\ln I_t$ لگاریتم مجموع مخارج خانوار خوراکی و غیر خوراکی خانوارهای شهری نام در سال t ام است.

در این مقاله معادله‌ی بالا در دو حالت مقید (با ثابت بودن عرض از مبدا) و نامقید (با متفاوت بودن عرض از مبدا) برآورد شده است. که در مدل مقید β_0 برابر ۴/۳۵۲۹، β_1 برابر ۱/۰۲۶۹، θ برابر ۰/۷۳۸۸ است. در مدل نامقید β_1 برابر با ۰/۶۸۷۷۹ و θ برابر ۲/۰۶۲۸۸ است.

۵- از مقاله: موسوی (زنجیره عرضه نان)

$$Q_{it}^d = \omega_{it} + (Y_{it}/P_{it}^d)\theta_{it}$$

که در آن Q_{it}^d تقاضای نان برای هر خانوار در هر منطقه، ω_{it} سهم انواع نان در مخارج خوراک خانوار، Y_{it} کل درآمد سرانه، θ_{it} جمعیت در هر منطقه و P_{it}^d قیمت تقاضای نان است. همان‌طور که پیش از این گفته شد، در این مقاله مقدار ضرایب مشخص نیست.

۶- مقاله از: اکبر کمیجانی، کیومرث نوری و دیگران

$$Q_{it} = b_1 P_{it}^{b_2} P_{jt}^{b_3} Y_t^{b_4} e^{u_{it}}$$

که در آن Q_{it} مقدار مصرف محصول مورد نظر، P_{it} قیمت محصول مورد نظر، P_{jt} قیمت محصول جانشین یا مکمل، Y_t درآمد مصرف‌کننده و u_{it} جز اخلال است. در این مقاله معادله تقاضای گندم به صورت زیر است:

$$\ln PCC = 2.811 - 0.035 \left(\frac{DPPR}{CPI} \right) + 0.134 \left(\frac{WRP}{CPI} \right) + 0.458 \ln PCC(-1)$$

که در آن PCC مصرف سرانه گندم برحسب کیلوگرم، $DPPR$ قیمت عمده فروشی یک کیلو گندم یا آرد برحسب ریال، WRP قیمت عمده فروشی یک کیلوگرم برنج برحسب ریال، CPI شاخص قیمت مصرف‌کننده سال پایه ۱۳۶۹ است.

۷- از مقاله: حمید محمدی، محمد نقشینه‌فرد

$$LD = \alpha + bLP_t + cLI + dLIET$$

تابع تقاضای گندم که در آن LD لگاریتم طبیعی تقاضا برای گندم، LP_t لگاریتم طبیعی قیمت خرده فروشی گندم، LI هزینه مصرفی خانوار است.

در این مقاله تابع تقاضا به صورت زیر است:

$$LD = 1.78 - 0.062LP_t + 0.12LI - 0.13LILT$$

توابع تولید گندم

۲- از مقاله: علی دینی ترکمانی و مصیب پهلوانی (گندم)

$$S_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 PW_{t-1} + \alpha_2 SI_{t-1} + \alpha_3 BI_{t-1} + U_{it}$$

که در آن S_{it} مقدار تولید گندم، SI_{t-1} مقدار تولید گندم در دوره قبل، PW_{t-1} قیمت تضمینی گندم در دوره قبل، BI_{t-1} شاخص بهای عمده فروشی سرخرمن جو در دوره قبل. در این مقاله معادله عرضه به صورت زیر است:

$$SW_t = 405.686 + 42.963288PW_{t-1} + 0.2299448SW_{t-1} - 10.912190PBI_{t-1} + U_{it}$$

که در آن SW_t مقدار تولید گندم در کل کشور طی دوره t ، PW_{t-1} مقدار تولید گندم در کشور طی دوره قبل، SW_{t-1} قیمت تضمینی گندم در دوره قبل و PBI_{t-1} شاخص بهای عمده فروشی (سرخرمن) جو در دوره قبل است.

قیمت محصولات

۱- از مقاله: سیام گمل، اندره کرپنستد (گندم، مصر)

$$PC_{chr} = PP_{chr} (1 + MARG_{chr}) (1 - PSUB_c)$$

که در آن PC قیمت مصرف کننده، PP قیمت تولیدکننده، $MARG$ حاشیه بازار داخلی و $PSUB$ یارانه‌ی قیمت مصرف کننده و C و h و r نشان دهنده کالا، خانوار و منطقه است.

در این معادله $MARG$ نان دهنده حاشیه بازار داخلی و به عنوان نمونه هزینه‌های حمل و نقل به منظور ایجاد زیرساخت بهتر را می‌توان نام برد.

همچنین:

$$PM_{tm} = PW_{tm} \cdot er \cdot (1 + RMARG_{tm}) \cdot (1 + tm_{tm})$$

که در آن PM قیمت کلای وارداتی، PW قیمت جهانی، er نرخ ارز، tm تعرفه واردات، $RMARG$ حاشیه بازاریابی بین‌المللی. همچنین:

$$PX_{iv} = \frac{PW_{iv} \cdot er}{(1 + RMARG_{iv}) \cdot (1 + ts_{iv})}$$

که در آن PX قیمت صادرات، PW قیمت جهانی، er نرخ ارز، $RMARG$ حاشیه بازاریابی بین‌المللی است.

۲- مقاله از: بهاء‌الدین نجفی و زکریا فرج‌زاده (گندم و نان)

$$\ln WRP_t = \theta_0 + \theta_1 S_t + \theta_2 \ln KP_t$$

که در آن WRP قیمت خرده فروشی نان، S عرضه نان و KP قیمت سرمایه است. در این معادله θ_0 برابر ۲/۹۵، θ_1 برابر ۰/۱۳، θ_2 برابر ۰/۱۵، ضریب قیمت تولیدکننده با یک وقفه برابر با ۰/۹۳، $MA(1)$ برابر با ۰/۱۸ و $MA(2)$ برابر با ۰/۹۶ است.

رفاه خانوار

۱- مقاله از: بهاء‌الدین نجفی و زکریا فرج‌زاده (گندم و نان)

$$\Delta CS = \int_{P_0}^{P_1} Q_D(P) dp$$

که در آن ΔCS تغییرات مازاد مصرف‌کنندگان به‌عنوان تغییر رفاه، Q_D تقاضای نان و P_0 و P_1 قیمت نان پیش و پس از تغییر سیاست است.

۲- مقاله از: موسوی (زنجیره عرضه نان)

$$CV \cong Q_0^d(Y) \Delta P^d + [Q_0^d(P_0^d, Y) \epsilon_0 (\Delta P^d)^2] / 2P_0^d$$

که در آن CV شاخص تغییرات جبرانی که توسط بسط سری دوم تیلور و با استفاده از لم شفارد برآورد شده و ϵ_0 کشش خودقیمتی تابع تقاضای نان مارشالی است.

۳- مقاله از: افسانه نیکوکار، سید صفدر حسینی و آرش دوراندیش

$$\Delta CS = \int_{P_C}^{P_W} \alpha P_C^\eta dP_C = \frac{Q_d}{P_C^\eta (\eta + 1)} (P_W^{(\eta+1)} - P_C^{(\eta+1)})$$

که در آن ΔCS تغییر رفاه مصرف‌کننده، P_C قیمت مصرف‌کننده، P_W قیمت جهانی و η کشش تقاضا است.

۴- مقاله از: زکریا فرج‌زاده و بهاء‌الدین نجفی (یارانه مواد غذایی)

$$CV = c(u^0, P^1) - c(u^0, P^0)$$

$$C = \sum_i p_i q_i$$

که در آن CV شاخص رفاه، P^0 و P^1 قیمت در دوره پایه و جدید، C تابع هزینه و q_i تقاضا برای کالای i است.

$$[\partial \log c(u, p) / (\partial \log p_i)] = \left(\frac{1}{C}\right) (p_i q_i)$$

$$\frac{dc}{c} = W \cdot P$$

که در آن $[\partial \log c(u, p) / (\partial \log p_i)]$ اثرات تغییر قیمت بر روی درآمد واقعی به صورت درصد، W بردار سهم بودجه و P بردار تغییرات قیمت است.

شرایط تسویه بازار و بستار الگو

۱- از مقاله: سید کمیل طیبی و شیرین مصری نژاد

$$Q_i = INT_i + CD_i + GD_i + ID_i + DST_i$$

که این معادله شرایط تعادل در بازار کالا و خدمات را نشان می‌دهد و به معنی برابر عرضه‌ی بخشی کالاها، مرکب و تقاضا است. که در آن Q عرضه کل کالا و خدمات واسطه‌ای و نهایی، INT تقاضا برای عامل تولید واسطه‌ای، CD تقاضای نهایی مصرف خصوصی، GD تقاضای دولت برای کالای نهایی، ID تقاضای کالای سرمایه‌ای برای بخش مبدا و DST تقاضا برای موجودی انبار است. متغیرهای تعادلی در این قسمت، قیمت‌های بخشی هستند

فصل سوم: روش تحقیق

۳-۱- مقدمه

در این فصل از پژوهش به ارائه‌ی روش‌شناسی تحقیق پرداخته می‌شود. تحقیق در واقع فرآیند شناخت نظام‌مند یک پدیده یا یک موقعیت ناشناخته است که در این فرآیند به سبک و سیاق گردآوری شواهد و تبدیل آنها به یافته‌ها و نتایج، روش‌شناسی تحقیق گفته می‌شود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۱). بنابراین روش‌شناسی یک پژوهش، روش کشف مسائل است که اصلی‌ترین نقش را در تحقیق دارد. این فصل مشتمل بر تعیین روش مورد استفاده در تحقیق، و روش گردآوری داده‌ها و در نهایت مدل تحقیق می‌باشد.

۳-۲- روش تحقیق

روش تحقیق حاضر روش تطبیقی و توصیفی است. بدین ترتیب که ابتدا با بررسی ادبیات موضوع و مطالعات تجربی مدل‌های ارائه شده برای اثرسنجی تغییرات نرخ تعرفه بر بخش کشاورزی و محصولات کشاورزی بررسی شده و در نهایت مدل مناسب ارائه می‌شود.

۳-۲- روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق روش کتابخانه‌ای است. به منظور تدوین مبانی نظری و تجارب جهانی و داخلی به مقالات، اسناد و کتب منتشر شده (کاغذی و اینترنتی) مراجعه می‌شود.

۳-۲- روش تحلیل داده‌ها

مدل سازی تحقق براساس شرح خدمات شامل موارد ذیل می باشد:

۱. استخراج و تدوین مدل مناسب سنجش اثر تغییر نرخ تعرفه تجاری محصولات حساس و خاص مورد مطالعه بر متغیرهای اقتصاد بخش کشاورزی در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت و چگونگی تعیین نظام بهینه تعرفه
۲. بررسی تأثیر تغییر نرخ تعرفه برخی کالاهای حساس و خاص مورد مطالعه برحسب سناریوهای مختلف بر متغیرهای اقتصادی محصول مورد نظر (تولید، تجارت، قیمت، رفاه تولیدکننده و رفاه مصرف کننده، درآمد دولت) در چارچوب مقررات سازمان جهانی تجارت

مدل سازی در راستای تحلیل آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی و آرایه نظام تعرفه‌ای بهینه محصولات کشاورزی حساس و خاص شامل گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه ای، دانه های روغنی و روغن گیاهی به صورت زیر انجام گرفته است.

مدل تعادلی جزئی چند بازاری

هر سیاست اقتصادی علاوه بر تأثیرات مستقیم بر بخش‌هایی که هدفگذاری شده‌اند، به طور غیر مستقیم بر بخش‌های مرتبط با آن سیاست نیز تأثیر دارد. تأثیرات سیاست‌های پیچیده مانند توافقنامه‌های تجاری را می‌توان با استفاده از روش‌های متنوع ارزیابی کرد، که ممکن است گاهی به نتایج مختلف و یا حتی متناقض منتهی شود. در این مطالعه از مدل تعادلی جزئی استفاده می‌گردد. مدل‌های تعادلی جزئی اغلب برای ارزیابی تأثیر مورد انتظار یک سیاست خاص در سطح تولید و مصرف، قیمت‌ها و تجارت بین‌المللی یک واحد محصول یا کل بخش کشاورزی استفاده می‌شود. با این حال، سیاست‌هایی مانند توافقنامه‌های تجاری مربوط به یک بخش تولید (یا یک منطقه) بر بخش‌های مرتبط (یا مناطق) در اقتصاد اثر دارد. به عنوان مثال، یک سیاست اقتصادی مربوط به بخش کشاورزی، ممکن است تأثیرات قابل توجهی بر بخش‌های مرتبط با آن سیاست از طریق سیستم مصرف یا تولید داشته باشد.

بنابراین، استفاده از این مدل رابطه بین بازارها را در نظر می‌گیرد و مناسب برای انجام تجزیه و تحلیل جامع اثرات سیاست‌های اقتصادی است. پیوندهایی که در بالا ذکر شد، به طور کامل در مدل‌های اقتصادی مانند مدل‌های تعادلی جزئی چند بازاری و مدل‌های تعادل عمومی قابل محاسبه که تعاملات بخش‌ها را به طور دقیق‌تر ترکیب کرده است، مشاهده می‌شود. واضح است که هیچ مدلی قادر به اندازه‌گیری تمام تأثیرات یک سیاست مشخص نیست.

بنابراین، در تجزیه و تحلیل باید تعدادی از بازارها، محصولات، سیاست‌ها و مناطق، با قابلیت دسترسی به داده‌ها و منابع مورد نیاز مشخص شود. در نتیجه، گاهی استفاده از یک تجزیه و تحلیل که تنها عوامل مرتبط را شامل گردد، به یک مدل تعادل عمومی ترجیح داده می‌شود. به ویژه هنگامی که تجزیه و تحلیل در مورد بخش کشاورزی و خانوارهای مرتبط با آن می‌باشد. علاوه بر این، استفاده از یک مدل پیچیده با تعداد زیادی از بخش‌های مرتبط با یکدیگر همیشه مورد اطمینان و همراه با یافته‌های دقیق نیست و حتی می‌تواند به درک نادرست از نتایج منجر شود.

بنابراین، مدل‌های تعادلی ناپیوسته چند بازاری برای تجزیه و تحلیل رابطه مستقیم و غیر مستقیم فعالیت‌های تولید یا مصرف مناسب است. به همین ترتیب، این مدل‌ها زمانی مفید هستند که سیاست‌هایی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد که بر یک گروه از محصولات کشاورزی تأثیر بگذارد و کالاهای مرتبط

(جایگزین و مکمل) و عوامل مربوط با آن به خوبی و منطقی مشخص گردد. علاوه بر این، تغییرات قیمت‌ها و مقادیر به دست آمده از طریق این مدل‌ها می‌تواند مربوط به معیارهای رفاه برای خانواده‌هایی باشد که به احتمال زیاد تحت تأثیر این سیاست قرار می‌گیرند. در نهایت، باید توجه داشت، در حالی که این روش نباید یک ابزار پیش بینی در نظر گرفته شود، اما می‌توان از آن در بررسی اثرات یک سیاست استفاده کرد.

تجزیه و تحلیل تعادل جزئی چند بازاری ثابت کرده است که یک ابزار موثر برای اجرای پیش‌آزمون برای ارزیابی تأثیر اصلاحات سیاستی است که هدف آن تغییر عملکرد یک بازار یا بخش می‌باشد. مزیت اصلی این مدل در مقایسه با یک تجزیه و تحلیل تک بازاری آن است که این مدل به صراحت وابستگی متقابل میان بازارها را در نظر می‌گیرد و نتایجی که می‌توان از این نوع مدل‌ها را استخراج کرد، کامل‌تر است.

در مقابل، از جمله اشکالات این مدل‌ها آن است که اغلب نقش بخش سرمایه‌گذاری یا بخش عمومی را نادیده می‌گیرند (که مدل‌های تعادل عمومی آن را در نظر می‌گیرند). با این وجود، این نقص ممکن است در تجزیه و تحلیل بخش کشاورزی چندان قابل توجه نباشد. به طور خاص، بسیاری از مدل‌های چند بازاری تاکنون در بررسی سیاست و بازارهای مربوط به بخش کشاورزی مورد استفاده قرار گرفته است. براومن و همکاران (۱۹۸۷)؛ دوروش و همکاران (۱۹۹۵) و مینوت و گولتی (۱۹۹۸) یکی از بهترین نمونه‌ها را رویکرد چند بازاری برای ارزیابی نتایج سیاست‌های کشاورزی دانسته‌اند. در ادامه، مدل تعادل جزئی چند بازاری مطالعه با جزئیات بیشتر ارائه شده است.

ساختار مدل

مدل این مطالعه برای محصولات کشاورزی حساس و خاص شامل گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی ارائه می‌گردد. این محصولات نه تنها در میان بیشتر کالاهای مصرف شده و تولید شده مهم است، این محصولات در توافقنامه CAFTA در فهرست کالاهای حساس قرار دارند. این محصولات به عنوان کالاهای قابل تجاری هستند و به عنوان نهاده (خوراک حیوانات) در تولیدات بعدی استفاده می‌شوند. با این وجود، سادگی مدل مانع ارزیابی معنی‌دار برخی از موارد مهم خصوصیات بخش کشاورزی مانند جانشین بودن در تولید، مکمل بودن در تولید و پیوندهای آن با بازارهای دیگر از طریق تأثیرات تولید و مصرف نمی‌شود.

تولید

انتظار می‌رود که تصریح توابع عرضه و تقاضا در مدل از یک تابع سود مشتق شود. تولید کنندگان به دنبال حداکثرسازی سود هستند. تابع عرضه تحت تأثیر قیمت تمام محصولات و عوامل (P)، و همچنین عوامل ثابت (Z) قرار دارد:

$$S = f(p, z) \quad (۱)$$

با این حال، با توجه به ماهیت تجزیه و تحلیل تعادل جزئی، تنها متغیرهای موثری که باقی می‌ماند، متغیر قیمت می‌باشد که تغییرات آنها در نظر گرفته می‌شود. سیستم لگاریتمی خطی به صورت زیر است:

محصولات مورد نظر عبارتند از گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی

$$\log(S_i) = \alpha_i^s + \sum_j \xi_i^j \log(p_j)$$

$$\log(D_y) = \alpha_y + \xi_y^p \log(p_p) + \xi_y^{yc} \log(p_p^c) \quad (۲)$$

برای محصول ذرت:

عرضه:

$$\log(s_{maize}) = \alpha_i^s + \xi_{maize}^{beans} \log(p_{beans}) + \xi_{maize}^{wheat} \log(p_{wheat}) + \varepsilon$$

$$\log(s_{beans}) = \alpha_i^s + \xi_{beans}^{maize} \log(p_{maize}) + \xi_{beans}^{wheat} \log(p_{wheat}) + \varepsilon$$

$$\log(s_{wheat}) = \alpha_i^s + \xi_{wheat}^{maize} \log(p_{maize}) + \xi_{wheat}^{beans} \log(p_{beans}) + \varepsilon$$

تقاضا

$$\log(D_{maize}) = \alpha_{maize} + \xi_{maize}^{poultry} \log(p_{poultry}) + \xi_{maize}^{maize^c} \log(p_{maize}^c) + \varepsilon$$

I, J: گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی

S عرضه کالا است؛

D_y تقاضای مشتق شده نهاده برای گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن

گیاهی،

P_j قیمت تولید کننده،

ξ_i^j کشش‌های عرضه (یا تقاضای مشتق) با توجه به P_j

P_p: قیمت یک محصول که از محصولات گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و

روغن گیاهی به عنوان نهاده استفاده می‌کند (مانند مرغ).

P_p^c : قیمت پرداختی تولیدکننده مرغ بابت محصولات گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه‌های روغنی و روغن گیاهی

ξ_y^{yc} : کشش‌های تقاضا با توجه به P_p^c

مصرف

فرض شده است که تقاضای مصرف کننده برای هر کدام از محصولات از به حداکثر رساندن مطلوبیت بدست می‌آید. این تقاضای مصرف کنندگان به قیمت کالاها و درآمد خانوار بستگی دارد.

$$D_i = f(p, Y) \quad (۳)$$

D_i تقاضای مصرف کننده برای کالای I است

Y به معنای درآمد قابل تصرف است. سیستم تقاضا نیز به صورت زیر می باشد:

$$\log(D_i) = \alpha_i + \sum_j \eta_i^j \log(p_j^c) + \eta_i^y \log(Y) \quad (*۳)$$

تقاضا برای محصول ذرت:

$$\log(D_{maize}) = \alpha_i^d + \eta_{maize}^{beans} \log(p_{beans}) + \eta_{maize}^{wheat} \log(p_{wheat}) + \eta_{maize}^y \log(Y) + \varepsilon$$

$$\log(D_{beans}) = \alpha_i^d + \eta_{beans}^{maize} \log(p_{maize}) + \eta_{beans}^{wheat} \log(p_{wheat}) + \eta_{beans}^y \log(Y) + \varepsilon$$

$$\log(D_{wheat}) = \alpha_i^s + \eta_{wheat}^{maize} \log(p_{maize}) + \eta_{wheat}^{beans} \log(p_{beans}) + \eta_{wheat}^y \log(Y) + \varepsilon$$

که در آن:

$$p_{beans} = p_{beans}^w \cdot e(1 + tr_{beans}) \cdot (1 + tmg)_{beans}$$

$$p_{wheat} = p_{wheat}^w \cdot e(1 + tr_{wheat}) \cdot (1 + tmg)_{wheat}$$

$$p_{maize} = p_{maize}^w \cdot e(1 + tr_{maize}) \cdot (1 + tmg)_{maize}$$

PI^W قیمت جهانی کالا است، E نرخ ارز است، TR_i هزینه حمل و نقل مربوط محصول قابل تجارت و TMG_i

نشانه گذاری مربوط به موضع سیاست تجاری است.

η_i^j : کشش تقاضای محصول I ام

P_j^c : قیمت مصرف کننده بابت محصول J ام

η_i^y : کشش درآمدی محصول I ام

درآمد

درآمد قابل تصرف Y مجموع درآمد کشاورزی و غیرکشاورزی است، که نه تنها نتیجه عرضه کالاهای غیرکشاورزی است، بلکه به صورت برونزا نیز تعیین می‌گردد. فرض بر این است که درآمد غیرکشاورزی با سیاست در نظر گرفته شده متفاوت نیست.

$$Y = \Pi(p, z) + RNA = \sum_i p_i S_i - p_y^c D_y + RNA \quad (۴)$$

$\Pi(p, z)$: حداکثر سود در بخش کشاورزی است.

RNA درآمد غیر کشاورزی است.

در نتیجه داریم:

$$\log(Y) = \sum_i \frac{p_i S_i}{Y} \log(p_i) - \frac{p_y^c D_y}{Y} \log(p_y^c) \quad (*۴)$$

شرایط تعادل

برای دستیابی به تعادل در اقتصاد، هر یک از بازارهای محصول بایستی شفاف باشد. برای محصولات در نظر گرفته شده، مجموع عرضه داخلی و خالص واردات برابر با کل تقاضا است.

$$S_i(p_i, p_y^c) + M_i = D_i(p_i^c, Y)$$

$$S_y(p_i, p_y^c) + M_y = D_y(p_w, p_p, p_p^c, p_y^c) \quad (۵)$$

قیمت

فرض بر این است که قیمت تولید کننده و مصرف کننده با یک حاشیه چند گانه ثابت، MRG متفاوت است. این امر باعث می شود زمانی که از نظر میزان تغییرات ارزیابی می شود تمایز بین آنها غیر ضروری باشد.

$$p_i^c = p_i (1 + mrg_i) \quad (۶)$$

برای کالاهای قابل تجارت، قیمت در حد کالاهای جهانی برای هزینه حمل و نقل تنظیم شده است. پس قیمت مصرف کننده از مجموع قیمت مرزی و هزینه های تجاری محاسبه می شود.

$$p_i^c = p_i^w . e . (1 + tr_i) . (1 + tmg_i) \quad (۷)$$

PI^w قیمت جهانی کالا است، E نرخ ارز است، TR_1 هزینه حمل و نقل مربوط محصول قابل تجارت و TMG_1 نشانه گذاری مربوط به موضع سیاست تجاری است. این تنها متغیری است که به عنوان یک نتیجه از سیاست

تجاری در این مطالعه ذکر شده است. معادلات (۱) تا (۵) نتیجه ی مدل ۱۳ معادله ای در ۱۳ متغیر درونزا (۴ متغیر برونزا) (P_p^c, P_Y^c, P_p, P_Y) می باشد. با استفاده از رابطه (۶) و (۷) دو قیمت (P_p^c, P_Y^c) برونزا باقی مانده است. P_Y^c متغیر سیاستی را نشان می دهد. به عبارتی دیگر یعنی حذف TMG_1 با استفاده از خطی سازی تمام معادلات، این سیستم برای نرخ های تغییر متغیرهای درونزا به عنوان تابع نرخ تغییر در متغیرهای خارجی منتج از سیاست های مد نظر حل شده است. در این مطالعه، سیاست مورد نظر شامل کاهش تعرفه برای محصولات مورد نظر می باشد.

اثرات رفاه

تغییرات در درآمد واقعی Y حاصل از مدل که در بالا نشان داده شده به شکل ذیل است:

$$d \log y = d \log Y - d \log P \quad (۸)$$

درصد تغییر در شاخص قیمت مصرف کننده با توجه به مجموع تغییرات در قیمت وزن داده شده محصولات از مصرف محصولات در کل مخارج است که به عنوان یک معیار کلی از تأثیر کلی سیاست مورد استفاده قرار می گیرد. برای نشان دادن تغییرات بلندمدت در رفاه ناشی از اجرای سیاست تعرفه ای جدید، از معیار رفاه مرتبه دوم استفاده می گردد.

$$\left(\frac{dw}{Y}\right) = \sum \phi_{hi} (d \log p_i) + \frac{1}{2} \left[\sum \phi_{hi} \xi_i (d \log p_i)^2 + \sum_i \sum_j \phi_{hi} \xi_i^j (d \log p_i) (d \log p_j) \right] - \sum \theta_{hi} (d \log p_i) - \frac{1}{2} \left[\sum \theta_{hi} \eta_i (d \log p_i)^2 + \sum_i \sum_j \theta_{hi} \eta_i^j (d \log p_i) (d \log p_j) \right] \quad (۹)$$

W معیار رفاه است، و ϕ_{hi} و θ_{hi} به ترتیب سهم خانوار H از مصرف و تولید کالای h در کل درآمد خانوار است (نماینده کل مخارج خانوار است). در معادله (۹) تغییر در رفاه خانواده H به عنوان درصد درآمد خانوار با تغییر در مازاد تولید کننده به عنوان یک درصد از مخارج خانوار است - دو عبارت اول - منهای تغییر در مازاد مصرف کننده به عنوان یک درصد از مخارج خانوار - دو عبارت دوم - اگر انعطاف پذیری تقاضا صفر باشد، این معیار از بین می رود.

فصل چهارم: برآورد آثار تغییر نرخ تعرفه بر متغیرهای اقتصادی محصولات خاص و حساس بخش کشاورزی

۴-۱- مقدمه

در این فصل از پژوهش به ارائه‌ی نتایج حاصل از برآورد مدل تحقیق پرداخته می‌شود. در این بخش به بررسی مدل ذرت و نتایج آن پرداخته می‌شود.

۴-۲- مدل‌سازی و ساختار مدل

سناریوی پایه برای بخش‌های مورد مطالعه برای سال ۹۵ است. داده‌ها برای متغیرها در مدل مربوط به سال ۱۳۹۵ است. این سال به عنوان سال پایه برای کالیبراسیون انتخاب شد چراکه یک سال نسبتاً کم تنش می‌باشد.

اطلاعات مربوط به مقادیر تولید، مصرف و معامله شده از وزارت جهاد کشاورزی استخراج شد. داده‌های مربوط به قیمت تولید کننده و مصرف کننده از سایت‌های مهندسی و پشتیبانی امور دام کشور جمع‌آوری شده است. قیمت‌های بین‌المللی و هزینه‌های حمل و نقل از آمار صندوق بین‌المللی پول است. قیمت بین‌المللی برای محصولات با استفاده از نرخ ارز رسمی سال ۱۳۹۵ به ریال تبدیل شده است. با توجه به کمبود داده‌ها و وجود تنها یک سال داده، که مانع از تخمین کشش‌ها شده است؛ کشش‌های مورد استفاده در این مطالعه، شامل کشش‌های خودی و متقاطع قیمتی تقاضا و عرضه بر روی مطالعات قبلی متکی است. کشش عرضه از مطالعه Sadoulet De Janvry (۱۹۹۵) کشش‌ها عرضه و کشش درآمدی از مطالعه Nicita در سال (۲۰۰۴) استفاده شد. با این وجود، هنگام استفاده از این کشش‌ها، محدودیت‌های تقارن نظریه تابع سود و اثرات جایگزینی Slutsky اعمال می‌گردد.

در این بخش از مطالعه به بررسی و تحلیل سیاست تغییر تعرفه برای ذرت در سال ۱۳۹۵ پرداخته می‌شود. در این سال، تعرفه برای ذرت ۵٪ بوده است، اختلاف بین قیمت مرز و قیمت داخلی (tmgi) به دلیل وجود یک سهمیه معین، بالا است.

تغییرات شدید قیمت ذرت (برای مثال سیاست تغییرات (۴۸٪) تعرفه) تا حدودی موجب عدم تناسب در مدل برای ارزیابی چنین تغییر قیمتی می‌گردد. در نتیجه با توجه به ماهیت مدل مناسب است که از تغییرات در محدوده تعادل اصلی مورد ارزیابی قرار گیرد. در این راستا از معادلات زیر استفاده می‌گردد:

ساختار مدل

مدل این مطالعه برای محصولات کشاورزی حساس و خاص شامل گندم، جو، زعفران، کیوی، ذرت دانه‌ای، دانه های روغنی و روغن گیاهی ارایه می گردد. این محصولات نه تنها در میان بیشتر کالاهای مصرف شده و تولید شده مهم است، این محصولات در توافقنامه CAFTA در فهرست کالاهای حساس قرار دارند. این محصولات به عنوان کالاهای قابل تجاری هستند و به عنوان نهاده (خوراک حیوانات) در تولیدات بعدی استفاده می شوند. با این وجود، سادگی مدل مانع ارزیابی معنی دار برخی از موارد مهم خصوصیات بخش کشاورزی مانند جانشین بودن در تولید، مکمل بودن در تولید و پیوندهای آن با بازارهای دیگر از طریق تأثیرات تولید و مصرف نمی شود.

بازار تولید

انتظار می رود که تصریح توابع عرضه و تقاضا در مدل از یک تابع سود مشتق شود. تولید کنندگان به دنبال حداکثرسازی سود هستند. تابع عرضه تحت تأثیر قیمت تمام محصولات و عوامل (P)، و همچنین عوامل ثابت (Z) قرار دارد:

$$S = f(p, z) \quad (1)$$

با این حال، با توجه به ماهیت تجزیه و تحلیل تعادل جزئی، تنها متغیرهای موثری که باقی می ماند، متغیر قیمت می باشد که تغییرات آنها در نظر گرفته می شود. سیستم لگاریتمی خطی به صورت زیر است:

$$\log(S_i) = \alpha_i^s + \sum_j \xi_i^j \log(p_j)$$

$$\log(D_y) = \alpha_y + \xi_y^p \log(p_p) + \xi_y^{yc} \log(p_p^c) \quad (2)$$

در نتیجه برای عرضه محصول ذرت داریم:

$$\log(s_{maize}) = \alpha_i^s + \xi_{maize}^{maize} \log(p_{maize}) + \xi_{maize}^{beans} \log(p_{beans}) + \xi_{maize}^{wheat} \log(p_{wheat}) + \varepsilon$$

تابع تقاضای محصول ذرت توسط مرغدارانها به صورت زیر است:

$$\log(D_{maize}) = \alpha_{maize}^d + \xi_{maize}^{maize^c} \log(p_{maize}^c) + \xi_{maize}^{wheat} \log(p_{wheat}) + \xi_{maize}^{poultry} \log(p_{poultry}) + \varepsilon$$

که در آن داریم:

ξ_{maize}^{wheat} : مقدار عرضه ذرت به تن

ξ_{maize}^{maize} : کشش خودی قیمت تقاضای ذرت مرغداران

P_{maize} : قیمت ذرت برای مرغداران: $P_{maize} = P_{maize}^w \cdot e^{(1+tr_{maize})} \cdot (1+tmg)_{maize}$

کشش متقاطع ذرت و سویا: ξ_{maize}^{beans}

$$P_{beans} = P_{beans}^w \cdot e(1 + tr_{beans}) \cdot (1 + tmg)_{beans} \quad \text{قیمت سویا: } P_{beans}$$

کشش متقاطع ذرت و گندم: ξ_{maize}^{wheat}

$$P_{wheat} = P_{wheat}^w \cdot e(1 + tr_{wheat}) \cdot (1 + tmg)_{wheat} \quad \text{قیمت گندم: } P_{wheat}$$

مقدار تقاضای ذرت توسط مرغداران: D_{maize}

کشش متقاطع قیمتی گوشت مرغ در تابع تقاضای مرغداران: $\xi_{maize}^{poultry}$

کشش تقاضای قیمتی ذرت در تابع تقاضای مرغداران: $\xi_{maize}^{maize^c}$

قیمت پرداختی مرغداران برای ذرت: P_{maize}^c

قیمت گوشت مرغ: $P_{poultry}$

بازار مصرف کننده

فرض شده است که تقاضای مصرف کننده برای هر کدام از محصولات از به حداکثر رساندن مطلوبیت بدست می آید. این تقاضای مصرف کنندگان به قیمت کالاها و درآمد خانوار بستگی دارد.

$$D_i = f(p, Y) \quad (۳)$$

D_i تقاضای مصرف کننده برای کالای I است

Y به معنای درآمد قابل تصرف است. سیستم تقاضا نیز به صورت زیر می باشد:

$$\log(D_i) = \alpha_i + \sum_j \eta_i^j \log(p_j^c) + \eta_i^y \log(Y) \quad (*۳)$$

تقاضا برای محصول ذرت:

$$\log(D_{maize}) = \alpha_i^d + \eta_{maize}^{maize} \log(p_{maize}) + \eta_{maize}^{beans} \log(p_{beans}) + \eta_{maize}^{wheat} \log(p_{wheat}) + \eta_{maize}^y \log(Y) + \varepsilon$$

که در آن:

$$P_{beans} = P_{beans}^w \cdot e(1 + tr_{beans}) \cdot (1 + tmg)_{beans}$$

$$P_{wheat} = P_{wheat}^w \cdot e(1 + tr_{wheat}) \cdot (1 + tmg)_{wheat}$$

$$P_{maize} = P_{maize}^w \cdot e(1 + tr_{maize}) \cdot (1 + tmg)_{maize}$$

PI W قیمت جهانی محصول است، E نرخ ارز است، TRI هزینه حمل و نقل مربوط محصول قابل تجارت و

TMGI نشانه گذاری مربوط به موضع سیاست تجاری است. در این مطالعه از درصد تعرفه مربوط به محصولات

ذرت، گندم و سویا استفاده می گردد. در این معادلات داریم:

η_i^j : کشت تقاضای محصول I ام

p_j^c : قیمت مصرف کننده بابت محصول J ام

η_{maize}^y : کشت درآمدی ذرت

D_{maize} : مقدار تقاضای ذرت

درآمد

درآمد قابل تصرف Y مجموع درآمد کشاورزی و غیرکشاورزی است، که نه تنها نتیجه عرضه کالاهای غیرکشاورزی است، بلکه به صورت برونزا نیز تعیین می‌گردد. فرض بر این است که درآمد غیرکشاورزی با سیاست در نظر گرفته شده متفاوت نیست.

$$Y = \Pi(p, z) + RNA = \sum_i p_i S_i - p_y^c D_y + RNA \quad (۴)$$

$\Pi(p, z)$: حداکثر سود در بخش کشاورزی است.

RNA درآمد غیر کشاورزی است.

در نتیجه داریم:

$$\log(Y) = \sum_i \frac{p_i S_i}{Y} \log(p_i) - \frac{p_y^c D_y}{Y} \log(p_y^c) \quad (*۴)$$

شرایط تعادل

برای دستیابی به تعادل در اقتصاد، هر یک از بازارهای محصول بایستی شفاف باشد. برای محصولات در نظر گرفته شده، مجموع عرضه داخلی و خالص واردات برابر با کل تقاضا است.

$$S_i(p_i, p_y^c) + M_i = D_i(p_i^c, Y)$$

$$S_y(p_i, p_y^c) + M_y = D_y(p_w, p_p, p_p^c, p_y^c) \quad (۵)$$

قیمت

فرض بر این است که قیمت تولید کننده و مصرف کننده با یک حاشیه چند گانه ثابت، MRG متفاوت است. این امر باعث می‌شود زمانی که از نظر میزان تغییرات ارزیابی می‌شود تمایز بین آنها غیر ضروری باشد.

$$p_i^c = p_i(1 + mrg_i) \quad (۶)$$

برای کالاهای قابل تجارت، قیمت در حد کالاهای جهانی برای هزینه حمل و نقل تنظیم شده است. پس قیمت مصرف کننده از مجموع قیمت مرزی و هزینه های تجاری محاسبه می شود.

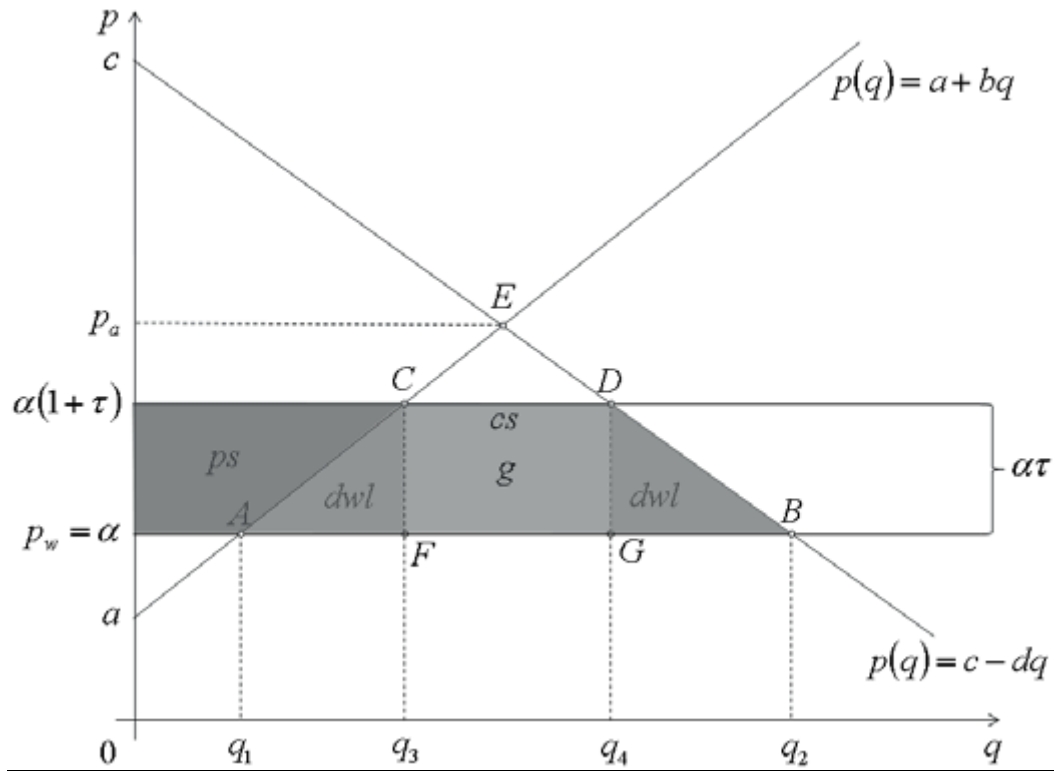
$$p_i^c = p_i^w \cdot e \cdot (1 + tr_i) \cdot (1 + tmg_i) \quad (7)$$

PI^W قیمت جهانی کالا است، E نرخ ارز است، TR_i هزینه حمل و نقل مربوط محصول قابل تجارت و TMG_i نشانه گذاری مربوط به موضع سیاست تجاری است. این تنها متغیری است که به عنوان یک نتیجه از سیاست تجاری در این مطالعه ذکر شده است. معادلات (۱) تا (۵) نتیجه ی مدل ۱۳ معادله ای در ۱۳ متغیر درونزا ($P_p^c, P_y^c, P_p, P_y, Y, M_p, M_y, P_w, P_b, D_p, D_y, D_w, D_b, S_p, S_y, S_w, S_b$) و ۴ متغیر برونزا (P_p^c, P_y^c, P_p, P_y) می باشد. با استفاده از رابطه (۶) و (۷) دو قیمت (P_p^c, P_y^c) برونزا باقی مانده است. P_y^c متغیر سیاستی را نشان می دهد. به عبارتی دیگر یعنی حذف TMG_i

با استفاده از خطی سازی تمام معادلات، این سیستم برای نرخ های تغییر متغیرهای درونزا به عنوان تابع نرخ تغییر در متغیرهای خارجی منتج از سیاست های مد نظر حل شده است. در این مطالعه، سیاست مورد نظر شامل کاهش تعرفه برای محصولات مورد نظر می باشد.

اثرات رفاهی

برای بررسی اثرات رفاهی فرض می گردد که یک تعرفه بر ذرت وارداتی اعمال گردد، که در آن $T > 0$ (نرخ تعرفه). یک افزایش قیمت داخلی از α به $\alpha(1 + \tau)$ منجر به افزایش تولید مازاد (PS)، کاهش مازاد مصرف کننده (CS) می شود و درآمد (T) را برای دولت ایجاد می کند. در این صورت، کاهش وزن (DWL) به عنوان تغییر خالص در رفاه کشور می باشد. همانطور که در شکل زیر نشان داده شده است.

نمودار ۴-۱: تغییرات رفاه ناشی از تغییرات نرخ تعرفه

که در این نمودار داریم:

$$q_1 = \frac{\alpha - a}{b} \tag{A1}$$

$$q_2 = \frac{c - \alpha}{d} \tag{A2}$$

$$q_3 = \frac{\alpha(1 + \tau) - a}{b} \tag{A3}$$

$$q_4 = \frac{c - \alpha(1 + \tau)}{d} \tag{A4}$$

$$ps = q_3[\alpha(1 + \tau) - \alpha] - \frac{\alpha\tau(q_3 - q_1)}{2} \tag{A5}$$

$$ps = \frac{\alpha\tau(2\alpha - 2a + \alpha\tau)}{2b}$$

$$cs = q_2[\alpha(1 + \tau) - \alpha] - \frac{\alpha\tau(q_2 - q_4)}{2} \tag{A6}$$

$$cs = \frac{\alpha\tau(2c - 2\alpha - \alpha\tau)}{2d}$$

$$g = (q_4 - q_3)[\alpha(1 + \tau) - \alpha]$$

$$g = \alpha\tau(q_4 - q_3) \quad (A7)$$

$$g = \alpha\tau \left(\frac{a - \alpha(1 + \tau)}{b} + \frac{c - \alpha(1 + \tau)}{d} \right)$$

$$dwl = \frac{(q_3 - q_1)[\alpha(1 + \tau) - \alpha]}{2} + \frac{(q_2 - q_4)[\alpha(1 + \tau) - \alpha]}{2}$$

$$dwl = \frac{(\alpha\tau)^2 \left(\frac{1}{b} + \frac{1}{d} \right)}{2} \quad (A1)$$

$$dwl = \frac{(\alpha\tau)^2 \left(\frac{1}{b} + \frac{1}{d} \right)}{2}$$

با توجه به اینکه با افزایش تعرفه واردات ذرت، درآمد دولت افزایش می‌یابد و در مقابل، اثر مزاد رفاه مصرف‌کننده و تولیدکننده کاهش می‌یابد. در نتیجه برای بررسی رفاه کل، اثر این دو عامل در مقابل هم قرار می‌گیرند. در نتیجه می‌توان داشت:

$$\begin{aligned} &\text{maximize } g(\tau) \\ &\text{minimize } dwl(\tau) \\ &\text{s.t. } \alpha, a, b, c, d > 0 \end{aligned}$$

که تابع لاگرانژ به صورت زیر خواهد بود:

$$\Lambda(\tau, \lambda) = g(\tau) + \lambda \cdot dwl(\tau)$$

$$\Lambda(\tau, \lambda) = \alpha\tau \left(\frac{a - \alpha(1 + \tau)}{b} + \frac{c - \alpha(1 + \tau)}{d} \right) + \lambda \left[\frac{(\alpha\tau)^2 \left(\frac{1}{b} + \frac{1}{d} \right)}{2} \right]$$

$$1. \frac{\partial \Lambda}{\partial \tau} = 0 \Rightarrow \alpha \left(-\frac{\alpha}{b} - \frac{\alpha}{d} \right) \tau + \left(\frac{1}{b} + \frac{1}{d} \right) \alpha^2 \lambda \tau + \alpha \left(\frac{a - \alpha(1 + \tau)}{b} + \frac{c - \alpha(1 + \tau)}{d} \right) = 0$$

$$2. \frac{\partial \Lambda}{\partial \lambda} = \frac{(\alpha\tau)^2 \left(\frac{1}{b} + \frac{1}{d} \right)}{2} = 0$$

با حل معادله فوق نرخ تعرفه بهینه را به صورت زیر خواهیم داشت:

$$\tau_1^* = 0$$

$$\tau_2^* = \frac{ad - ab + bc - \alpha d}{2\alpha(b + d)}$$

اگر تعرفه برابر با صفر باشد، در این صورت رفاه از دست رفته صفر می‌باشد. اگر نرخ تعرفه به صورت زیر باشد، درآمد دولت به حداکثر می‌رسد:

$$\tau^* = \frac{ad - \alpha b + bc - \alpha d}{2\alpha(b + d)}$$

در این صورت درآمد دولت به صورت زیر خواهد بود:

$$g^* = \frac{[d(a - \alpha) + b(c - \alpha)]^3}{8bd(b + d)^2 \alpha}$$

۴-۳- نتایج مدل

در این بخش در ابتدا نتایج شبیه سازی سیاست‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد، سپس به ارزیابی تغییرات در رفاه کل پرداخته می‌شود.

نتایج تحلیل چندبازاری

تغییرات در متغیرهای درون‌زا در سناریوهای مختلف در جدول زیر دیده می‌شود. نتایج نشان داد که مدل به تغییرات نسبتاً بزرگ در کشش‌ها در هر یک از سناریوهای مذکور واکنش چندانی نشان نمی‌دهد. ارتباطات ویژه بین بازارها تا حد زیادی نتیجه اتخاذ سیاست‌ها را اثبات می‌کند. به دلیل کاهش قیمت نسبی ذرت، این محصول جایگزین گندم و به نسبت کمتر، جانشین سویا است. تولیدکنندگان گوشت مرغ برای نهاده‌هایی که قیمتشان کاهش می‌یابد، تقاضای بیشتری خواهند داشت. در این صورت عرضه گوشت مرغ نیز افزایش می‌یابد. واردات ذرت به دلیل ترکیبی از این اثرات افزایش می‌یابد. برای تنظیم بازار قیمت گندم و سویا نیز کاهش می‌یابد. از آنجا که فرض می‌شود قیمت گوشت مرغ ثابت می‌ماند، تقاضا و واردات برای مرغ کاهش می‌یابد. درصد افزایش درآمد اسمی و واقعی که در مدل از تغییرات درآمد کشاورزی به دست آمده است، با توجه به کاهش مجموعه محصولات موجود در مدل قابل توجه است.

اثرات تغییر تعرفه

در بررسی اثرات درآمد، فرض می‌شود که تمام خانوارها در اقتصاد دارای الگوی تولید و مصرف یکسانی هستند. داده‌های مورد استفاده در این مطالعه، شامل داده‌های مربوط به تولید و مصرف ذرت، سویا، گندم و گوشت مرغ است. همچنین، کالاهای تولید شده و مصرف شده، با قیمت‌های تولیدکننده ارزش گذاری و در

محاسبه مصرف گنجانده شده است. در این راستا از پارامترهای محاسبه شده از مطالعات قبلی در راستای کالیبراسیون استفاده شد. پارامترها شامل عرض از مبدا و شیب در تابع تقاضا و عرضه می باشد. پارامترها و کشش های مورد استفاده در این مطالعه در جدول زیر خلاصه شده است.

جدول ۴-۱: پارامترها و کشش های مورد استفاده در مطالعه

قیمت (ریال در کیلو)			مقدار (تن)					محصول		
قیمت لب مرز	مصرف کننده	قیمت خرید (مرغداری)	تولید کننده	خالص واردات	تقاضای نهایی	تقاضای مشتق شده	عرضه			
۱۲۹۵۰	۱۴۶۶۹	۱۵۶۰۰	۲۴۶۹۴	۳۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰		۸۰۰۰۰۰	سویا		
۶۵۵۰	۷۲۵۰	۸۲۰۰	۱۰۶۵۰	۵۹۹۱۴۳۰		۷۰۹۱۴۳۰	۱۱۰۰۰۰۰	ذرت دانه ای		
۸۳۲۱	۱۲۰۰۰	۷۲۸۶	۱۳۰۰۰	۱۳۹۴۶۳۰			۱۴۵۹۲۰۰۰	گندم		
۸۰۰۰۰	۷۱۰۹۸		۶۸۰۰۰	۴۷۰۸۰	۲۲۲۶۰۸۰		۲۱۷۹۰۰۰	گوشت مرغ		
کشش ها										
کشش قیمتی مصرف کننده و درآمدی			کشش قیمتی تولید کننده و کاربرد (مرغداری)							
درآمد	گوشت مرغ	گندم	ذرت دانه ای	سویا	کاربر ذرت دانه ای (مرغداری)	گوشت مرغ	ذرت دانه ای	گندم	سویا	محصول
۰.۴	۱.۵۸	۰.۲	-۰.۰۲	-۰.۱۶	۰	۰	-۰.۰۵	۰.۱	۰.۲	سویا
۰.۴	۱.۲۵	۱	-۰.۷۴	-۰.۰۱	۰	۰	-۰.۱	۰.۲	۰.۰۳	گندم
۰.۴	۰	-۰.۵	۲.۰۹	۰.۱۱	۰	۰	۰.۵	-۰.۷۸	-۰.۱	عرضه ذرت دانه ای
۰.۹	-۱.۱۶	۰	۰.۸۸	۰.۲۹	-۰.۰۵	۰.۱	۰	۰	۰	گوشت مرغ
				-۰.۱	۰.۱۳	۰.۱۳	۰	۰	۰	تقاضا ذرت دانه ای
									۴۵۰۰	نرخ ارز
									۶۱۷۰۹۳۶۹	درآمد کل - هزار ریال

مأخذ: محاسبات تحقیق

در شرایط فعلی نرخ تعرفه واردات ذرت برابر با ۵ درصد می باشد. در این مطالعه سعی شده است با در نظر گرفتن درآمد دولت و مزاد رفاه ایجاد شده برای مصرف کننده، به محاسبه تعرفه بهینه پرداخته شود. در این صورت با توجه به پارامترها و کشش های مورد استفاده از مطالعات قبلی، محاسبات مربوط به کالیبراسیون نشان داده است که مقدار تعرفه بهینه تقریباً برابر با ۲ درصد محاسبه می گردد.

در این حالت مقدار قیمت های جهانی از ۷۲۷ تومان فعلی به ۷۱۲ تومان کاهش می یابد. در این شرایط، مقدار قیمت داخلی ذرت از ۱۰۰۰ تومان به ۱۰۲۰ تومان افزایش می یابد. با این تغییرات، مقدار تولیدات داخلی از ۱/۱۰۰/۰۰۰ تن به ۹۹۰/۰۰۰ تن کاهش یافته و واردات از ۵/۹۹۱/۴۳۰ تن به ۸/۹۸۷/۱۴۵ افزایش

می یابد. در این صورت می توان میزان تغییرات رفاه را مورد محاسبه قرار داد. در این شرایط، مقدار رفاه از تفاضل بین کاهش درآمد دولت، افزایش مازاد رفاه مصرف کننده و کاهش درآمد تولید داخلی، محاسبه می گردد. به عبارتی دیگر، مقدار رفاه در حالت تعادلی و نرخ تعرفه ۲ درصد، به میزان $2/534/931/823$ تومان افزایش می یابد. حال می توان با تغییراتی در نرخ تعرفه و یا متغیرهای دیگر، اثرات ایجاد شده روی متغیرهای کل مدل را نیز مورد ارزیابی قرار داد اما با توجه به هدف مطالعه مبنی بر تعیین نرخ تعرفه بهینه و بررسی اثرات آن بر سایر متغیرهای اقتصادی، به همین میزان اکتفا شده است.

متغیرهای اقتصادی	شناسه	نرخ تعرفه فعلی	نرخ تعرفه تعادلی براساس کششها	مازاد	تغییرات نهایی در رفاه
قیمت جهانی (ریال)	pw	۷۲۷	۷۱۲.۴۶	-۱۵	
قیمت داخلی	pi	۱۰۰۰	۱۰۲۰	۲۰	
عرض از مبدا در تابع عرضه داخلی	a	۵۰	۸۰۰	۷۵۰	
شیب در تابع عرضه داخلی	b	۰.۵	۰.۵	-	
عرض از مبدا در تابع تقاضای داخلی	c	۸۷۸۰	۴۰۰۰	-۴۷۸۰	
شیب در تابع تقاضای داخلی	d	۰.۱	۰.۱	-	
واردات	M	۵,۹۹۱,۴۳۰	۸,۹۸۷,۱۴۵	۲,۹۹۵,۷۱۵	
تولیدات داخلی ذرت	Q	۱,۱۰۰,۰۰۰	۹۹۰,۰۰۰	-۱۱۰,۰۰۰	
تقاضای کل	demand	۷,۰۹۱,۴۳۰	۹,۹۷۷,۱۴۵	۲,۸۸۵,۷۱۵	
کاهش درآمد تولید داخلی	R	۱,۱۰۱,۰۰۰	۹۹۱,۰۲۰	-۱۰۹,۹۸۰	
درآمد دولت	g	۵۹۲,۶۴۳,۸۵۰	۴۲,۴۲۷,۷۵۲	-۵۵۰,۲۱۶,۰۹۷	
مازاد رفاه مصرف کننده	w	۷,۰۹۱,۴۳۰,۰۰۰	۱۰,۱۷۶,۶۸۷,۹۰۰	۳,۰۸۵,۲۵۷,۹۰۰	$2,534,931,823$
نرخ تعرفه	t	۵	۱.۸۳		

فصل پنجم: نتیجه گیری و ارائه نظام بهینه تعرفه کالاهای مورد بررسی

۵-۱- نتیجه گیری

در شرایط فعلی نرخ تعرفه واردات ذرت برابر با ۵ درصد می باشد. در این مطالعه سعی شده است با در نظر گرفتن درآمد دولت و مازاد رفاه ایجادشده برای مصرف کننده، به محاسبه تعرفه بهینه پرداخته شود. در این صورت با توجه به پارامترها و کشش های مورد استفاده از مطالعات قبلی، محاسبات مربوط به کالیبراسیون نشان داده است که مقدار تعرفه بهینه تقریباً برابر با ۲ درصد محاسبه می گردد. در این حالت مقدار قیمت های جهانی از ۷۲۷ تومان فعلی به ۷۱۲ تومان کاهش می یابد. در این شرایط، مقدار قیمت داخلی ذرت از ۱۰۰۰ تومان به ۱۰۲۰ تومان افزایش می یابد. با این تغییرات، مقدار تولیدات داخلی از ۱,۱۰۰,۰۰۰ تن به ۹۹۰,۰۰۰ تن کاهش یافته و واردات از ۵,۹۹۱,۴۳۰ تن به ۸,۹۸۷,۱۴۵ افزایش می یابد. در این صورت می توان میزان تغییرات رفاه را مورد محاسبه قرار داد. در این شرایط، مقدار رفاه از تفاضل بین کاهش درآمد دولت، افزایش مازاد رفاه مصرف کننده و کاهش درآمد تولید داخلی، محاسبه می گردد. به عبارتی دیگر، مقدار رفاه در حالت تعادلی و نرخ تعرفه ۲ درصد، به میزان ۲,۵۳۴,۹۳۱,۸۲۳ تومان افزایش می یابد.

توصیه های سیاستی

به منظور تعیین کالاهای حساس و طراحی و مدل سازی اثرسنجی تغییر تعرفه بر متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول، الزاماتی مورد نیاز است که در صورت فراهم سازی آنان، می توان در این خصوص اقدام نمود: این الزامات عبارتند از:

۱. بررسی قوانین و سیاستهای توسعه ایران و احصا معیارهای تعیین کالای حساس
۲. هم اندیشی خبرگان بخش کشاورزی در موضوع تجارت به منظور تعیین معیارهای مناسب برای تعیین کالاهای حساس بخش کشاورزی
۳. بررسی تجارب کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت در خصوص وضعیت موجود کالاهای بخش کشاورزی و چگونگی تعیین کالاهای حساس
۴. اطلاعات آمار مورد نیاز برای هر محصول از قبیل تولید، قیمت، ارزش افزوده، تجارت، قیمت نهاده ها، قیمت تمام شده، اشتغال و درآمد
۵. ماتریس حسابداری اجتماعی به طوری که اطلاعات محصول مورد نظر را شامل باشد.
۶. بانک اطلاعات سری زمانی متغیرهای اقتصادی و اجتماعی محصول
۷. آموزش های مورد نیاز برای کار با نرم افزار
۸. تهیه نرم افزارهای مورد نیاز

منابع

۱. پاسبان، فاطمه (۱۳۹۱)، اصلاح نظام تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران، تهران: اتاق بازرگانی ایران.
۲. پاسبان، فاطمه، پورمقیم، سیدجواد، افشاری، زهرا (۱۳۸۹)، تحلیل و ارزیابی اثرات تعامل با اقتصاد جهانی بر صادرات بخش کشاورزی ایران، پایان نامه دکترا، دانشگاه الزهرا.
۳. پاسبان، ف، افشاری، ز، پورمقیم، ج. (۱۳۸۹). *تعامل با اقتصاد جهانی و آثار کاهش نرخ تعرفه بر بخش کشاورزی ایران: رویکرد مدل تعادل عمومی قابل محاسبه*، فصلنامه روسا و توسعه، شماره ۱۳: ۸۳-۱۰۹.
۴. پیرایی، خسرو و بیت الله اکبری (۱۳۸۴)، اثر کاهش یارانه بخش کشاورزی (زراعت) و تغییر در نرخ مالیات بر کار، تولید بخشی و رفاه خانوار شهری و روستایی در ایران (براساس روش شبیه‌سازی تعادل عمومی محاسباتی و ماتریس حسابداری سال ۱۳۷۵)، فصلنامه پژوهشهای اقتصادی ایران، شماره ۲۲.
۵. تاری، فتح اله (۱۳۸۹)، تأثیر تعرفه‌ها در واردات (نظام مناسب در تعیین تعرفه کالاهای وارداتی)، تهران: مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌های مجلس، ص ۱۱۷-۱۱۰.
۶. زراعت کیش، سیدیعقوب، (۱۳۹۴)، ارزیابی روشهای مختلف کمی سازی موانع غیر تعرفه ای و محاسبه معادل تعرفه ای محصولات شیلاتی مجله علمی شیلات ایران (۴)۲۴، ۱۰۳-۱۱۶.
۷. فاضل، م. (۱۳۸۷). *نگاهی به موضوع کالاهای حساس، خاص و استراتژیک در ایران*. فصلنامه پژوهشهای تجارت جهانی بازرگانی، شماره ۱۲ و ۱۳: ۳۹-۹.
۸. مهرآرا محسن، برخوردار، سجاد (۱۳۸۶)، بررسی آثار کاهش تعرفه از طریق الحاق ایران به WTO و بر بخش های اقتصادی در قالب مدل تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE/AGE)، تحقیقات اقتصادی، ۱۷۱-۸۰-۱۹۴.
۹. Atici C. ۲۰۰۲. The Impact of a Complete Trade Liberalization on Household Groups in Turkish Economy: A CGE Approach. Erc/METU International Conference in Economics VI, Ankara - Turkey.
۱۰. Beckman, J., Arita, S., Mitchell, L., & Burfisher, M. (۲۰۱۵). Agriculture in the Transatlantic Trade and Investment Partnership: Tariffs, Tarriff-rate Quotas, and Non-tariff Measures (No. ۲۱۲۸۸۶). United States Department of Agriculture, Economic Research Service.
۱۱. Cororaton C. B. ۲۰۱۳. Economic Impact Analysis of the Reduction in Sugar Tariffs under the ASEAN Trade in Goods Agreement: The Case of the Philippine Sugar Sector. Global Issues Initiative/Institute for Society, Culture and Environment. Virginia Tech. Available at: http://www.gii.ncr.vt.edu/docs/GII_WP۲۰۱۳-۱.pdf

۱۲. Chowdhury S. ۲۰۰۹. The Discriminatory Nature of Specific Tariffs. Purdue University. West Lafayette. IN ۴۷۹۰۷. USA.
۱۳. Feizabadi, Y. (۲۰۱۴). The Theory of Political Tariff Protection for Agricultural Sector in Developing Countries. International Journal of Agricultural Management and Development, ۴(۱), ۱-۵.
۱۴. Gholipour S., mohamadzade R., bakhshoude M., azinfar Y., and rafati M. ۲۰۱۱. Investigation of effect of agricultural trade liberalization on export and import share of Iranian agricultural and services sectors. Journal of Economics and Agricultural Development. Ferdosi Mashhad University. ۲۵(۴): ۳۹۲-۳۹۹. (In persian)
۱۵. Hoekman B., Ng F. and Olarreaga M. ۲۰۰۲. Reducing Agriculture Tariffs Versus Domestic Support: What's More Important for Developing Countries? provided by C.E.P.R. Discussion Papers in its series CEPR Discussion Papers, ۳۵۷۶.
۱۶. Kar, S., & Majumdar, D. (۲۰۱۶). MFN Tariff Rates and Carbon Emission: Evidence from Lower-Middle-Income Countries. *Environmental and Resource Economics*, ۶۴(۳), ۴۹۳-۵۱۰.
۱۷. Lee, H. L., Chang, C. C., Weng, Y., Hsu, S. M., Hsu, S. H., & Chen, Y. C. (۲۰۱۴). An economy-wide analysis of impacts on Taiwan of reducing tariff escalation on agriculture-related products in WTO Doha Round negotiations. *China Agricultural Economic Review*, ۶(۱), ۵۵-۷۲.
۱۸. Leister, A. M., & Narayanan, B. (۲۰۱۵). Price Volatility, Tariff Structure and the Special Safeguard Mechanism. In ۲۰۱۵ AAEA & WAEA Joint Annual Meeting, July ۲۶-۲۸, San Francisco, California (No. ۲۰۵۸۰۶). Agricultural and Applied Economics Association & Western Agricultural Economics Association.
۱۹. Macdonald S., Meyer L., and Somwaru A. ۲۰۰۳. Perspectives on cotton global trade reforms, U.S. Department of Agriculture, Paper Prepared for Presentation at the American Agricultural economics Association Annual Meeting.
۲۰. Malik, N. (۲۰۱۷). THE INFLUENCE OF IMPORT TARIFF TOWARDS INDONESIAN BALANCE OF TRADE AND NATIONAL INCOME. *Journal of Innovation in Business and Economics*, ۲(۰۲).
۲۱. Mahmoudi A. ۲۰۱۴. The effect of trade liberalization on welfare partners using the GTAP (Case Study: Iran). *Quarterly Journal of Economic Research (sustainable development)*. ۱۴(۱): ۱۲۷-۱۵۰. (In persian)

۲۲. Peter W. ۲۰۱۴. Agricultural liberalization, poverty and inequality: Indonesia and Thailand. *Journal of Asian Economics*, ۳۵: ۹۲-۱۰۶.
۲۳. Qi, C., & Zhang, J. X. (۲۰۱۷). The economic impacts of the China-Australia Free Trade Agreement-A general equilibrium analysis. *China Economic Review*.
۲۴. Tayebi S. K., and mesrinezhad Sh. ۲۰۰۷. Trade liberalization in the agricultural sector and the use of computable general equilibrium models (CGE): study of Iranian households. *Quarterly Journal of Economic Review*. ۴(۱): - ۲۴. (In persian)
۲۵. Vanzetti, D., & Peters, R. (۲۰۱۰). Impact of Tariff Reductions in NAMA and Agriculture WTO Negotiations on GCC Common External Tariffs. In ۲۰۱۰ Conference (۵۴th), February ۱۰-۱۲, ۲۰۱۰, Adelaide, Australia (No. ۵۹۱۷۵). Australian Agricultural and Resource Economics Society.
۲۶. Wurtenberger L., Koellner T., and Binder C.R. ۲۰۰۶. Virtual land use and agricultural trade: estimating environmental and socio-economic impacts. *Ecological Economics*, ۵۷:۶۷۹-۶۹۷.
۲۷. Salarpour, M., & Hasanpour, H. (۲۰۰۹, February). The tariff reduction on Agricultural sector in Iran. In *The ۵۳rd Conference of Australian Agricultural and Resource Economics Society, February* (pp. ۱۱-۱۳).

جمهوری اسلامی ایران

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی

گفتار سوم:

آسیب‌شناسی وضع موجود نظام تعرفه‌ای کشور
با استفاده از مطالعات انجام شده

(اردیبهشت ۱۳۹۷)

پیشگفتار

لزوم گسترش تعامل با اقتصاد جهانی و پیگیری عضویت در سازمان جهانی تجارت به همراه پذیرش این منطق که کشور نمی‌تواند بر تولید کلیه کالاها در داخل اصرار ورزد، امکان حمایت تعرفه‌ای بالای کشور از تمامی کالاها را سلب می‌نماید. در این راستا نظام تعرفه‌ای از دیدگاه جهانی یک نظام کارآمد و شفاف شناخته می‌شود، که ضمن استفاده حداقلی از تعرفه‌های غیرارزشی و موانع غیرتعرفه‌ای غیرمجاز، دارای حداقلی پراکندگی در سطح تعرفه‌ها باشد.

بخش کشاورزی جدا از سایر بخش‌های اقتصادی برای همه کشورهای عضو یا در شرف عضویت به سازمان جهانی تجارت از جمله کشور ایران از پرچالش‌ترین بخش‌های اقتصادی بوده و هست. با توجه به اهمیت این بخش در توسعه پایدار کشور، تأمین امنیت غذایی و تأمین نیازهای بسیاری از صنایع و مبنای استقلال ملی لازم به توجه خاص در ایجاد توسعه پایدار این بخش می‌باشد. پایداری توسعه بخش کشاورزی مستلزم اتخاذ سیاست‌های مناسب در برابر قوانین و مقررات موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت گات و سازمان‌های بین‌المللی از جمله سازمان تجارت جهانی است. اهداف سیاست‌های گات و سازمان جهانی تجارت بر پایه حضور در بازارهای جهانی (به صورت مستمر و پایدار) و ایجاد اشتغال، تولید، درآمد و ارتقای سطح رفاه جامعه در اثر توسعه بازارهای فروش محصول در بازارهای جهانی، برای جهت‌گیری به سوی تخصصی شدن و استفاده از مزیت‌های نسبی در تولیدات داخلی استوار است. در همین راستا، سازمان جهانی تجارت بر اساس موافقتنامه امضاشده از سوی اعضای آن، قوانین و مقرراتی را بر تجارت بین‌المللی حاکم کرده که با توجه به گستردگی حوزه‌های شمول موافقتنامه و اقدام کشورهای امضاکننده معاهده، طبیعی است که از این پس همه کشورها برای حضور در عرصه تجارت بین‌الملل ناگزیر از پیروی این قوانین باشند. در این میان نقش سیاست‌های تعرفه‌ای از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

بررسی سیاست‌های تعرفه‌ای نظام تعرفه‌ای کشور در بخش کشاورزی نشان می‌دهد این سیاست‌ها با راهبردهای جایگزینی واردات، امنیت غذایی و خودکفایی در محصولات استراتژیک و برون‌گرا و توسعه پایدار مطرح بوده‌اند، متاثر بودن این سیاست‌ها از درآمدهای نفتی و عدم تمرکز بر مزیت‌های نسبی ورقابتی این بخش و تغییرات پی‌درپی این سیاست‌ها دلیلی بر ناکارایی آنها بوده است؛ و نشان می‌دهد این سیاست‌ها نتوانسته است حمایت مؤثر و کارآمدی از تولیدات داخلی به عمل آورد. و همچنین ناکارآمدی ابزار تعرفه‌ها در سالیان گذشته در پناه انواع ابزارهای غیر تعرفه مستتر شده است و تلاشی برای کارآمد شدن آن صورت نگرفته است. در این تحقیق سعی می‌گردد تا با بررسی نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی (بررسی نرخ تعرفه و تغییر آن، قوانین و مقررات، دولت و نهادهای مردم‌مدار، فرآیند و مراجع تصمیم‌گیری و الزامات جهانی و سازمان‌های بین‌المللی) تصویری از وضعیت موجود ارائه شده و چالش‌ها و موانع آن جهت ارائه راهکارهایی برای بهبود نظام موجود تعرفه بخش کشاورزی برجسته نماید.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۵	چکیده
۱۰۶	خلاصه مدیریتی
۱۱۶	فصل اول: کلیات تحقیق
۱۱۶	۱-۱- مقدمه
۱۱۶	۲-۱- ضرورت مطالعه
۱۱۸	۳-۱- اهداف تحقیق
۱۱۸	۴-۱- روش مطالعه
۱۲۰	۴-۱- ادبیات تحقیق و مبانی نظری
۱۲۰	۱-۴-۱- ابزارهای حمایتی
۱۲۳	۶-۱- تعریف عوارض گمرکی
۱۲۵	۹-۱- ویژگی‌های تعرفه نسبت به سایر روش‌های حمایتی
۱۲۶	۱۰-۱- کالاهای کشاورزی (کدهای HS)
۱۲۷	۱۱-۱- خصیصه‌ها و ویژگی‌های نظام تعرفه‌ای
۱۲۸	۱۲-۱- سازمان تجارت جهانی و تعرفه (روندها و الزامات)
۱۳۸	۱۵-۱- جمع‌بندی فصل
۱۳۹	فصل دوم: پیشینه تحقیق
۱۳۹	۱-۲- مقدمه
۱۳۹	۲-۲- مروری بر مطالعات گذشته
۱۴۳	۳-۲- مطالعات آزاد سازی تجاری
۱۴۶	۴-۲- خلاصه و جمع‌بندی
۱۴۷	۵-۲- مجموعه‌ای از مقالات، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و کتاب‌ها در زمینه تعرفه‌ها و موانع تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران پرداخته
۱۴۷	۱-۵-۲- مقالات
۱۵۵	۲-۵-۲- طرح‌های پژوهشی
۱۵۷	۵-۲- پایان‌نامه‌ها
۱۶۲	۶-۲- کتاب‌ها
۱۶۲	۷-۲- جمع‌بندی فصل

صفحه	عنوان
	فصل سوم: بررسی و تبیین سیاست‌های تجاری و نظام تعرفه‌ای محصولات کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۷۳-۱۳۹۵
۱۶۳	۱-۳-۱- مقدمه
۱۶۳	۲-۳-۲- تعرفه و سیر قانون گذاری تعرفه در ایران
۱۶۴	۳-۳-۳- سیر قانون گذاری تجارت و بازرگانی خارجی در ایران
۱۶۵	۳-۳-۱- دوره اول (قبل پیروزی انقلاب)
۱۶۵	۳-۳-۴- سیاست‌های تعرفه‌ای در نظر گرفته شده برای بخش کشاورزی ایران طی برنامه‌های توسعه
۱۷۱	۳-۴-۱- برنامه اول توسعه
۱۷۱	۳-۴-۲- برنامه دوم توسعه
۱۷۲	۳-۴-۳- برنامه سوم توسعه
۱۷۳	۳-۴-۴- برنامه چهارم توسعه
۱۷۵	۳-۵- بررسی موانع تعرفه‌ای بخش کشاورزی در دوره ۹۵-۱۳۷۳
۱۷۶	۳-۶- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۸۲
۱۸۰	۳-۷- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۵
۱۸۳	۳-۸- خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۷۳-۱۳۹۵
۱۸۴	۳-۱۰- مشخصات کلی تعرفه بخش کشاورزی (وضعیت موجود)
۱۸۴	۳-۱۰-۱- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۴
۱۸۵	۳-۱۰-۲- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۵
۱۸۶	۳-۱۰-۳- مشخصات کلی بخش کشاورزی
۱۸۶	۳-۱۰-۴- طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی
۱۸۸	۳-۱۰-۵- طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی برحسب گروه‌بندی سازمان تجارت جهانی
۱۹۰	۳-۱۰-۶- میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۱	۳-۱۰-۷- مقایسه تعداد خطوط و میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۳	۳-۱۱- نتیجه‌گیری
	فصل چهارم: جمع‌آوری و تحلیل الگوهای مختلف تعیین تعرفه‌های محصولات کشاورزی و تغییرات آنها در کشورهای منتخب
۱۹۶	۴-۱- مقدمه
۱۹۶	۴-۲- شاخص‌های بازرگانی جهانی بخش کشاورزی

صفحه	عنوان
۲۰۳	۱-۳-۴- شاخص‌های بازرگانی بخش کشاورزی ایران
۲۰۳	۱-۳-۴-۱- ارزش واردات کالای کشاورزی
۲۰۵	۲-۳-۴-۱- سهم کالای کشاورزی از واردات کشور
۲۰۶	۳-۳-۴-۱- نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی
۲۰۸	۴-۴- تراز بازرگانی بخش کشاورزی
۲۱۰	۵-۴- سیستم تعیین تعرفه و تغییرات نرخ تعرفه
۲۱۰	۶-۴- ژاپن
۲۱۱	۱-۶-۴- خلاصه تحولات تجاری ژاپن
۲۱۳	۲-۶-۴- وضعیت تعرفه‌ها در ژاپن
۲۱۶	۷-۴- ترکیه
۲۱۷	۱-۷-۴- وضعیت تعرفه‌های ترکیه
۲۱۹	۲-۷-۴- سهمیه‌های تعرفه‌ای ترکیه
۲۱۹	۳-۷-۴- اعتبارات صادراتی ترکیه
۲۲۰	۴-۷-۴- نگرانی‌های غیرتجاری ترکیه
۲۲۱	۸-۴- برزیل
۲۲۴	۱-۸-۴- وضعیت تعرفه‌های برزیل
۲۲۵	۹-۴- استرالیا
۲۲۸	۱-۹-۴- وضعیت تعرفه‌های استرالیا
۲۳۵	۱۰-۴- کره جنوبی
۲۳۹	۱-۱۰-۴- وضعیت تعرفه‌های کره جنوبی
۲۴۵	۱۱-۴- چین
۲۴۶	۱-۱۱-۴- رژیم تجاری و برخی اصلاحات اقتصادی
۲۴۸	۱-۱۱-۴- وضعیت تعرفه‌های چین
۲۵۰	۱۲-۴- بررسی وضعیت شاخص‌های تطبیقی در کشورهای منتخب
۲۵۱	۱۳-۴- بررسی وضعیت الگوی تعرفه محصولات حیوانی در کشورهای منتخب
۲۵۲	۱۴-۴- بررسی وضعیت الگوی تعرفه لبنیات در کشورهای منتخب
۲۵۴	۱۵-۴- جمع‌بندی فصل چهارم

صفحه	عنوان
۲۵۷.....	فصل پنجم: جمع‌بندی و ارائه پیشنهادهای و توصیه‌های سیاستی
۲۵۷	۱-۵- مقدمه
۲۵۸	۲-۵- خطوط کلی پژوهش
۲۶۱.....	۲-۲-۵- چالش‌ها و تنگناهای سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای کشور با تأکید بر بخش کشاورزی
۲۶۹.....	۳-۲-۵- راهکارهایی در خصوص کاهش مشکلات و موانع نظام تعرفه محصولات کشاورزی
۲۷۴	۳-۵- توصیه‌های سیاستی
۲۷۷	منابع

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۲۵	جدول ۱-۱: ویژگی‌های مثبت و منفی تعرفه نسبت به سایر روش‌های حمایتی
۱۳۲	جدول ۲-۱: سیاست‌های اجرایی مهم اعضای سازمان جهانی تجارت
۱۳۴	جدول ۳-۱: تعهدات اصلی موافقت‌نامه کشاورزی دور اروگوئه
۱۴۲	جدول ۱-۲: تأثیر وضع تعرفه بر گندم کاران سه گروه کشورها
۱۸۳	جدول ۲-۳: خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۸۲-۱۳۷۳
۱۸۳	جدول ۳-۳: خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۳
۱۸۸	جدول ۴-۳: وضعیت تعداد خطوط و سهم خطوط تعرفه‌ای طبقات تعرفه ای ۱۳۹۵
۱۸۹	جدول ۵-۳: طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی برحسب گروه‌بندی سازمان تجارت جهانی
۱۹۰	جدول ۶-۳: تعداد خطوط تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۰	جدول ۷-۳: میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۱	جدول ۸-۳: مقایسه تعداد خطوط و میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۸	جدول ۲-۴: ارزش‌افزوده بخش کشاورزی درصد از GDP
۱۹۹	جدول ۳-۴: سهم صادرات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل صادرات کالاها
۲۰۰	جدول ۴-۴: سهم واردات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل واردات کالاها
۲۰۱	جدول ۵-۴: سهم خطوط تعرفه تجاری کل محصولات
۲۰۲	جدول ۶-۴: سهم خطوط تعرفه تجاری فرآورده‌های اولیه
۲۰۴	جدول ۷-۴: ارزش واردات کالای کشاورزی به ایران در برنامه های توسعه ۹۳-۱۳۷۳
۲۰۷	جدول ۸-۴: نسبت واردات به ارزش‌افزوده بخش کشاورزی و سهم واردات بخش کشاورزی از واردات کل کشور
۲۰۹	جدول ۹-۴: تراز بازرگانی ایران
۲۱۶	جدول ۱-۴: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی ژاپن
۲۲۰	جدول ۲-۴: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی ترکیه ۲۰۱۵-۲۰۱۶
۲۲۴	جدول ۳-۴: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی برزیل
۲۳۵	جدول ۴-۴: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی استرالیا
۲۴۴	جدول ۵-۴: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی کره جنوبی
۲۵۰	جدول ۶-۴: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی چین
۲۵۱	جدول ۶-۴: خلاصه وضعیت الگوی تعرفه بخش کشاورزی در کشورهای منتخب
۲۵۲	جدول ۷-۴: خلاصه وضعیت الگوی تعرفه محصولات حیوانی در کشورهای منتخب
۲۵۲	جدول ۸-۴: خلاصه وضعیت الگوی تعرفه لبنیات در کشورهای منتخب
۲۵۳	جدول ۹-۴: خلاصه گروه‌های کالایی برحسب طبقه‌بندی سازمان تجارت جهانی کشورهای منتخب

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۸۷	نمودار ۱-۳: وضعیت تعداد خطوط و سهم خطوط تعرفه‌ای طبقات تعرفه ای ۱۳۹۴-۱۳۹۵
۱۸۹	نمودار ۲-۳: طبقات تعرفه و تعداد خطوط تعرفه فصول کشاورزی برحسب تعریف سازمان تجارت جهانی
۱۹۰	نمودار ۳-۳: تعداد خطوط تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۱	نمودار ۴-۳: میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۱۹۲	نمودار ۳-۳: مقایسه تعداد خطوط و میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل
۲۵۳	نمودار ۱-۴: خلاصه گروه‌های کالایی برحسب طبقه‌بندی سازمان تجارت جهانی کشورهای منتخب

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۱۳۲	شکل ۱-۱: مزایای عضویت در سازمان تجارت جهانی
۱۳۳	شکل ۲-۱: اهداف سازمان تجارت جهانی
۲۱۰	شکل (۱): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور ژاپن
۲۱۳	شکل (۲): وضعیت تعرفه‌ها در ژاپن ۲۰۱۵-۲۰۱۶
۲۱۶	شکل (۳): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور ترکیه
۲۱۷	شکل (۴): وضعیت تعرفه‌های ترکیه ۲۰۱۵-۲۰۱۶
۲۲۱	شکل (۵): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور برزیل
۲۲۲	شکل ۶: خدمات صادراتی برزیل
۲۲۳	شکل ۷: خدمات وارداتی برزیل
۲۲۴	شکل (۸): وضعیت تعرفه‌های برزیل ۲۰۱۵-۲۰۱۶
۲۲۵	شکل (۹): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور استرالیا
۲۲۸	شکل ۱۰: وضعیت تعرفه‌های استرالیا ۲۰۱۵-۲۰۱۶
۲۳۵	شکل (۱۱): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور کره جنوبی
۲۳۹	شکل (۱۲): وضعیت تعرفه‌های کره جنوبی
۲۴۵	شکل (۱۳): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور چین
۲۴۸	شکل (۱۴): وضعیت تعرفه‌های چین ۲۰۱۵-۲۰۱۶

چکیده

شفافیت رژیم تجاری کشور به عنوان پیش شرط لازم برای تعامل اقتصاد جهانی، حذف ابزارهای غیر تعرفه‌ای و سیاست‌های ناپایدار ارزی را ضروری ساخته است و در این راستا قدم‌هایی نیز برداشته شده است. لذا ابزار تعرفه‌ها اهمیت شایانی برای حمایت از تولیدات داخلی یافته است و چنانچه وضع تعرفه‌ها بخواهد بر مدار سالیان گذشته با کمترین هوشمندی و دقتی صورت گیرد تولیدات داخلی با آسیب جدی روبه رو خواهد شد. از سوی دیگر صرفاً اتکا بر ابزار تعرفه‌ای و نبود بسته حمایتی مناسب، با توجه به عدم کارایی ابزارهای تعرفه‌ای در سال‌های گذشته و هم سو نبودن با برنامه و اهداف توسعه‌ای کشور و همچنین تأثیر شوک و درآمدهای نفتی بر این ابزارها (ناهماهنگی در استفاده از موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای) و (عدم توجه کافی به اصول و مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه) و (عدم وجود برنامه بلندمدت برای تعرفه) نیز مشکلات زیادی را باعث شده است و در مورد محصولاتی که تولید داخلی آنها جوابگوی مصرف داخلی نبوده و یا دارای تولید فصلی هستند به خاطر عدم وجود سیستم تعرفه سهمیه‌ای و فصلی در وضع تعرفه‌ها برای این قبیل محصولات سردرگمی و ابهامات اساسی بروز می‌کند. از دیگر مسائل و مشکلات نظام فعلی تعرفه‌ها می‌توان به ناپایداری و نوسان سالانه این نظام اشاره کرد که برای فعالان عرصه تجارت به عنوان یک معضل اساسی است. ایرادات دیگر وارد بر نظام فعلی عدم توجه کافی به مزیت نسبی کالاها، درجه اهمیت و حساسیت آنها در وضع تعرفه‌ها و استفاده غلط ابزارهای تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای در کنار هم است. در بحث معادل‌های تعرفه‌ای نیز بین موانع تعرفه‌ای اعمال شده و معادل‌های تعرفه‌ای محاسبه شده ناسازگاری و عدم هماهنگی وجود دارد.

خلاصه مدیریتی

مقدمه

مطالعات جهانی نشان میدهد که عضویت کشورها در سازمان تجارت جهانی، بدون استفاده منطقی از مزایای اقتصادی و بسترسازی مناسب برای آزادسازی تجاری، موجب گشودن درها بر روی کالاهای خارجی شده و احتمالاً آسیب های اقتصادی بر فعالیتهای تولیدی را به همراه خواهد داشت. لذا یکی از قدمهای اساسی برای کاستن از خسارتهای احتمالی و افزایش منافع ناشی از عضویت قبل از پیوستن به سازمان تجارت جهانی، شناخت الزامات و سیاستهای مناسب و به عبارتی بسترسازی برای دستیابی به تجارت آزاد در صحنه تجارت جهانی است. در این راستا بخشی از بسترسازی تجارت آزاد (الزامات پیوستن به سازمان تجارت جهانی) در خصوص سیاستهای تجاری و از جمله تعرفه و نرخ آن می باشد.

با توجه به این مهم، در این تحقیق سعی می گردد تا با بررسی نظام تعرفه ای بخش کشاورزی (بررسی نرخ تعرفه و تغییر آن، قوانین و مقررات، دولت و نهادهای مردممدار، فرآیند و مراجع تصمیم گیری و الزامات جهانی و سازمان های بین المللی) تصویری از وضعیت موجود ارائه شده و شناخت چالش ها و موانع آن جهت ارائه راهکارهایی برای بهبود نظام موجود تعرفه بخش کشاورزی برجسته گردد. در مطالعات پیشین تمرکز اساسی بر روی شناخت مشکلات نظام موجود و یا تعیین سطح تعرفه برای محصولات مختلف بوده است. اما در مطالعه اخیر تمرکز اساسی بر روی چارچوب و نحوه طراحی نظام تعرفه کشاورزی و پایه ریزی یک نظام بهینه است. تلاش مطالعه حاضر بر این است تا با شناخت چالش ها و مشکلات شکلی و علمی نظام موجود و گزینش ابزارهای تعرفه ای مناسب برای محصولات (حسب شرایط) پایه های یک نظام تعرفه ای کارآمد را بنا نهد.

مجموعه حاضر کوششی است به منظور شناسایی ساختار (۲۳ ساله ۱۳۹۵-۱۳۷۳) تعرفه کشور در بخش کشاورزی و سعی شده است تا نظام تعرفه ای کشاورزی در یک دوره بلندمدت مورد ارزیابی قرار گرفته و راهکارهایی برای اصلاح آن پیشنهاد شود. در مطالعه حاضر شاخص های ارزیابی کننده یک نظام تعرفه ای از نظر مقررات سازمان جهانی تجارت (مقررات دسترسی به بازار) از قبیل میانگین اسمی، پراکندگی و فرازهای تعرفه ای، طبقات تعرفه ای، خطوط تعرفه ای، سهم ممنوعیت های ورودی برای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی بررسی شده است.

از جمله نوآوری های مورد نظر در این تحقیق، بررسی وضعیت موجود نظام تعرفه کشاورزی تا سال ۹۵، بررسی کلیه مطالعات داخلی و خارجی شامل مقالات، پژوهش ها، پایان نامه ها و... در مورد موضوع مورد بررسی است. و بررسی رژیم تجاری و نظام تعرفه ای کشورهای منتخب می باشد.

خلاصه یافته ها

از وضعیت و روند سال‌های گذشته سیاست‌های تعرفه‌ای براساس کلیه مطالعات و تحقیقات صورت گرفته در این زمینه به‌طور خلاصه می‌توان موارد زیر را نتیجه‌گیری کرد:

۱. تعرفه‌های کشاورزی بر مبنای راهبردی درازمدت و پایدار بنا نشده است و تابع تصمیمات کوتاه‌مدت سالانه است.
۲. روند تعرفه‌های کشاورزی با اصول اعلام‌شده برنامه‌های توسعه کشور همراهی کافی نداشته است.
۳. در استفاده توأم از ابزارهای تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای دقت کافی نشده است.
۴. سیستم موجود تعرفه‌ها بسیار ساده است و در صورت کاهش تعرفه‌ها در غیاب ابزارهای غیر تعرفه‌ای قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخل در مقابل واردات نیست.
۵. در وضع تعرفه برای محصولات و بخش‌های مختلف به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است. بی‌توجهی به معیارهای علمی و اصل مزیت نسبی و توان رقابت‌پذیری کالاها در وضع تعرفه‌ها برای محصولات و فصل‌های مختلف در سال‌های مختلف صورت گرفته است. بر محصولاتی که کشور در تولید آنها در عرصه جهانی دارای مزیت نسبی بالایی بوده سنگین‌ترین تعرفه‌ها در طول سال‌های گذشته وضع شده است

با بررسی تجارب کشورها در خصوص نرخ تعرفه، نوع تعرفه چرایی و چگونگی تغییر نرخ تعرفه

محصولات کشاورزی می‌توان به مهم‌ترین یافته‌های به شرح ذیل اشاره نمود:

۱. مهم‌ترین نکته در بررسی نظام تعرفه کشورهای مختلف، استفاده از تعرفه به‌عنوان ابزار حمایتی (حمایت از تولید داخل) می‌باشد. با توجه به این نگرش، در طول زمان نرخ تعرفه به‌منظور حمایت از تولید داخلی تغییر یافته است که این تغییرات برحسب نوع محصول و درجه اهمیت آن از نظر حمایتی متفاوت بوده است. هر کشوری به دلیل مدیریت واردات و حمایت از تولید داخلی از ابزار تعرفه‌ای مناسب (فارغ از الحاق به سازمان تجارت جهانی) بهره می‌گیرد.
۲. نکته دیگر اینکه تغییر و تحول در نرخ تعرفه و ابزارهای تعرفه‌ای براساس یک برنامه تدوین‌شده کوتاه‌مدت و بلندمدت بخش کشاورزی و هماهنگ با دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه بخش کشاورزی بوده است.
۳. ابزارهای متنوع تعرفه‌ای در رژیم تعرفه‌ای کشورهای مختلف به کار گرفته می‌شود. با توجه به ویژگی فصلی بودن تولیدات کشاورزی و احتمال عدم تکاپوی تولید داخل برخی محصولات نسبت به تقاضا، به‌کارگیری ابزارهای متنوع تعرفه‌ای می‌تواند پاسخگوی آن باشد.

۴. درجه و اندازه حمایت تعرفه‌ای برحسب نوع محصولات کشاورزی و برحسب اهمیت تولیدی کالاهای مختلف کشاورزی و امنیت غذایی متفاوت است
۵. هر کشوری برحسب اهمیتی که هر محصول کشاورزی در تولید داشته نرخ تعرفه و میزان حمایت تعرفه‌ای متفاوت اعمال می‌نماید.
۶. شاخص تعداد طبقات تعرفه‌ای که افزایش آنها نشان‌دهنده عدم همسانی و درجه تفاوت در تعرفه‌های مورد استفاده در کالاهای مختلف در کشورهای مختلف متفاوت است.
۷. که در کشورهای مختلف به خاطر حمایت تعرفه‌ای بالا از کالاهای حساس و استراتژیک، پراکندگی تعرفه‌ها در این کشورها بالا است. به طوری که نرخ تعرفه در مورد کالاهای حساس و پراهمیت از نظر تولیدی بالا و در مورد بقیه محصولات پایین است.
۸. سازمان جهانی تجارت تأکید زیادی بر استفاده از تعرفه ارزشی به‌عنوان یکی از معیارهای شفافیت رژیم تجاری کشورها دارد.
۹. استفاده از تعرفه‌های غیر ارزشی به‌طور عمده مخصوص مناطق توسعه‌یافته و عمدتاً برای محصولات کشاورزی است. از جمله دلایل استفاده از این ابزارهای پیشرفته توسط کشورهای پیشرفته در مقایسه با کشورهای در حال توسعه می‌توان به قدرت حمایتی مؤثرتر تعرفه‌های غیر ارزشی نسبت به ارزشی در مقابل تولیدات کم‌ارزش کشورهای در حال توسعه و پیچیدگی و این ابزارها در اشاره نمود.
۱۰. علاوه بر اینکه به‌منظور حمایت، تعرفه برای محصولات کشاورزی وضع شده اما در کنار آن از سایر ابزارهای حمایتی مانند یارانه، پرداخت‌های درآمدی جبرانی مستقیم برای حمایت از بخش کشاورزی نیز استفاده شده است.
۱۱. نظام تصمیم‌گیری در خصوص نرخ و نوع تعرفه در کشورهای مختلف متفاوت است به طوری که به‌عنوان مثال در ترکیه از طریق کمیته ملی تعیین می‌شود و فقط شرکت‌هایی که دارای مجوز تجارت هستند می‌توانند درگیر این کار شوند. به نظر می‌رسد عموماً ذینفعان در نظام تصمیم‌گیری حضور دارند.
۱۲. بررسی تغییرات نرخ و نوع تعرفه در طول زمان در کشورهای مورد بررسی حاکی از در نظر گرفتن الزامات سازمان تجارت جهانی است. به عبارتی کشورهایی که فرآیند عضویت را طی کرده و یا در حال گذر از آن می‌باشند در تعیین نرخ و نوع تعرفه علاوه بر جنبه حمایتی آن به این الزامات نیز توجه می‌نمایند.

ویژگی‌ها و پیامدهایی نظام تعرفه بخش کشاورزی:

۱. بالا بودن دامنه پراکنش تعرفه محصولات و مشخص نبودن مبنای حداقل و حداکثر طبقات تعرفه‌ای.
۲. اعمال تعرفه‌های بالا عمدتاً بر کالاهای دارای ممنوعیت شرعی و کالاهای مزیت دار و عدم امکان واردات برای این قبیل کالاها به دلایل قانونی (ناهماهنگی در استفاده از موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای).
۳. وضع تعرفه‌های پایین در مورد محصولاتی که در بردارنده محصولات ضروری است که یا با بحث امنیت غذای جامعه در ارتباط هستند و یا جزو مواد اولیه صنعت دام‌پروری محسوب می‌شوند و برخی از آنها مانند گندم فقط از طریق دولت وارد می‌شود (عدم توجه کافی به اصول و مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه).
۴. تک‌ابزاری (تعرفه ارزشی) بودن نظام فعلی تعرفه‌های کشاورزی و هم‌سویی نرخ تعرفه‌ها با درآمدهای کشور و به‌ویژه شوک‌های نفتی دارد و همواره با افزایش درآمدهای نفتی افزایش واردات در دستور کار قرار گرفته و برای حصول به این هدف نرخ تعرفه‌ها کاهش می‌یابد، است (عدم توجه کافی به اصول و مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه).
۵. تغییر و نوسان زیاد نرخ تعرفه در طول زمان است. به‌طوری‌که به‌عنوان نمونه نرخ تعرفه برنج از ۱۵۰ درصد در سال ۱۳۸۵ به تعرفه ۲۱ درصد در سال ۱۳۸۷ تبدیل شده است (عدم وجود برنامه بلندمدت برای تعرفه).
۶. کاهش میزان تعرفه‌ها شاید، ساده و کم‌اثر به نظر بیاید ولی هرگاه دولت تعرفه کالاهای کشاورزی را کاهش داده است کشاورزان با مشکلات اساسی اقتصادی روبرو شده‌اند. از مصادیق این وضعیت می‌توان به واردات بی‌رویه شکر که در اثر کاهش تعرفه واردات از ۱۲۰ درصد سال ۱۳۸۳ به ۴ درصد سال ۱۳۸۶ آن به وجود آمد اشاره کرد.
۷. دولت برای کاهش نرخ تورمی که ناشی از اعمال سیاست‌هایی از قبیل افزایش نقدینگی بوده است با کاهش تعرفه واردات محصولات کشاورزی به میلیون‌ها تولیدکننده زیان وارد کرده است. به عبارتی کاهش نرخ تعرفه نه به دلیل حمایت از تولید کشاورزی و امنیت غذایی بوده بلکه به دلیل جبران هزینه‌های سیاست‌های نادرست دیگر دولت بوده است.
۸. افزایش بی‌رویه واردات محصولاتی مانند برنج، قند و شکر و دیگر محصولات کشاورزی به دنبال کاهش نرخ تعرفه در نبود نظام حمایتی غیر تعرفه‌ای، در خصوص محصولاتی مانند مرکبات ایران از یک کشور صادرکننده خالص این محصول به کشوری واردکننده خالص تبدیل شده است. تأثیر این تغییرات تعرفه‌ای بر واردات محصولات کشاورزی نشان می‌دهد که دلیل اصلی وضع نرخ تعرفه پایین می‌تواند

نگاه تنها وارداتی و بیشتر معطوف به مصرف‌کنندگان باشد. به نظر می‌رسد گاه سیاست‌گذاران عرصه تجاری سعی دارند با وضع تعرفه سبک واردات ارزان‌تر این کالاها را عملی کند و جنبه حمایتی تعرفه‌ها در عمل مغفول مانده است.

۹. عدم استفاده از ابزارهای متنوع سیاستی همسو و هم‌جهت در راستای اهداف توسعه‌بخشی و نبود یک بسته سیاستی حمایت از بخش کشاورزی.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت نظام تعرفه محصولات بخش کشاورزی از دیدگاه سیاستی به اهداف خود که همانا حمایت از تولید از طریق کنترل واردات موفق عمل نکرده است و همان‌طور که در فصل چهارم براساس شاخص‌های بازرگانی بررسی شد، میزان واردات تحت تأثیر نرخ‌های تعرفه نبوده است و عدم کارایی این ابزار سیاستی را در بخش کشاورزی نشان می‌دهد. ملاحظه می‌گردد حتی در سال‌هایی که درصد تغییرات میانگین تعرفه افزایشی و فزاینده بوده بازهم میزان واردات بخش کشاورزی روند افزایشی داشته است و برعکس. این شرایط نشان‌دهنده آن است که در بخش کشاورزی ایران سیاست تعرفه‌ای به دلیل روش نبودن سیاست‌های تولیدی بخش، شفاف نبودن سیاست‌های مرزی و مشخص نبودن جایگاه تعرفه در بسته حمایتی بخش کشاورزی به‌خوبی نتوانسته است به هدف خود که همانا حمایت از تولید داخلی و مدیریت واردات است نائل گردد.

چالش‌ها و تنگناهای سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای کشور با تأکید بر بخش کشاورزی^۱

بررسی سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای کشور طی برنامه‌های توسعه نشان‌دهنده چالش‌ها و نقاط ضعفی برای تأثیرگذاری مثبت جهت دستیابی به اهداف موردنظر دارد. مهم‌ترین مواردی که می‌توان اشاره نمود به شرح ذیل می‌باشد:

۱. (عدم وجود برنامه بلندمدت)
۲. (ناهماهنگی در استفاده از موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای)
۳. (عدم توجه به مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه)
۴. عدم توجه به شاخص‌هایی مانند میزان ارزآوری اشتغال‌زایی و ارتباط محصولات مختلف با بحث امنیت غذایی و به‌ویژه با توجه به برنامه‌های بلندمدت کشور نظیر چشم‌انداز بیست‌ساله برنامه‌های توسعه در تعیین نرخ تعرفه به دلیل نبود معیارهای تعریف‌شده علمی برای تعیین نرخ تعرفه، بیشتر مقطعی و براساس تغییرات بازار است.

۱. این بخش برگرفته از مجموع نتایج این تحقیق و مطالعات بررسی شده مختلف که درخصوص موضوع مورد بررسی است.

۵. حمایت تعرفه‌ای در کشور ما به سمت زیر بخش یا کالاهایی خاص هدفمند نیست. در حالی که اتحادیه اروپا سهم بالایی از تعرفه‌های فراتر از ۲۰ درصد در ساختار تعرفه‌ای خود را به بخش‌های حساس و اولویت‌دار خود مانند تولیدات دامی، لبنی شکر و غلات اختصاص داده است. (هدفمند نبودن و پراکنش نامتناسب تعرفه)
۶. عدم بهره‌گیری از ابزارهای متنوع تعرفه‌ای در نظام تعرفه‌ای، کشورهای پیشرفته از انواع ابزارهای تعرفه‌ای در حمایت از تولید داخلی خود سود می‌برند و موفقیت یک نظام تعرفه‌ای هر چند منطقی و هدفمند تا حد زیادی به نحوه اجرای آن و برخورداری از ابزارهای متنوع بستگی دارد.
۷. عدم رعایت سیاست‌های برنامه‌های توسعه در وضع تعرفه‌ها یکی از مشکلات نظام تعرفه‌ای است.
۸. یکی از مشکلات نظام تعرفه‌ای وجود فشارها از طرف گروه‌ها، اتحادیه‌ها و یا سازمان‌های بخشی بر تغییرات تعرفه‌ای است به نحوی که در برخی موارد توجیه، دلیل، گزارش مکتوب و بررسی علمی برای نحوه تعیین تعرفه‌ها وجود ندارد و برخی از بخش‌های اقتصادی خاص مدت‌های طولانی از مزیت تعرفه‌های بالا برای ادامه فعالیت استفاده می‌کنند، در حالی که مصرف‌کنندگان دائماً بهای عدم کارایی آن را در استفاده از تولیدات نامرغوب می‌پردازند که گویای حمایت بی‌قید و شرط، بی‌برنامه و فاقد زمان‌بندی از یک بخش خاص است. اصلاح این رویه گامی مهم برای جلوگیری از نگاه بخشی به مباحث کلان کشور و توجه به توجیهات و دلایل کارشناسی در نظام تعرفه‌هاست.
۹. یکی از مشکلات اساسی نظام تعرفه‌ای استفاده از روش‌های غیر شفاف و غیرمنصفانه در روش تعیین و محاسبه تعرفه است.
۱۰. فشارهای تورمی (به دلیل افزایش تقاضا و شکاف میان تقاضا و عرضه و تأثیر آنها بر قوانین واردات و صادرات به جهت تنظیم بازار و کاهش نرخ‌های تعرفه.
۱۱. یکی از مشکلات عمده و اساسی نظام قانون‌گذاری که در اغلب اوقات، موجبات اختلال در نظام اجرایی قوانین را نیز فراهم می‌آورد، وجود اصلاحیه‌های متعدد، تبصره‌های متنوع و استثنائات گوناگون است
۱۲. بعد از پیروزی انقلاب انتظار می‌رفت که ساختار اقتصادی کشور دستخوش تغییرات اساسی گردد اما بروز بحران‌های پی‌درپی مانع هرگونه سیاست‌گذاری منسجم در این زمینه گردید. با این‌همه دولت با توجه به اهداف خود و مشکلاتی که با آن مواجه بود انحصارت خود بر تجارت خارجی را شدت بخشید به نحوی که دولتی بودن تجارت خارجی یکی از مواد قانون اساسی کشور گردید. علاوه بر این به دلیل مشروعیت بیش‌ازپیش حضور دولت در عرصه‌های مختلف اقتصادی طی سال‌های مختلف قوانین صادرات واردات مختلفی به تصویب رسید که از آن، ۷۲، ۷۳، ۶۷، جمله می‌توان از قوانین سال‌های ۶۵ و ۶۷ و ۶۷ و ۷۲ و ۷۳ و ۷۵ نام برد. (دولتی بودن و حضور کمرنگ نهادهای مردم‌مدار در تصمیم‌سازی)

۱۳. موضوع مهم دیگر تغییر و نوسان زیاد نرخ تعرفه در طول زمان است.

اگر بخواهیم از دیدگاه جزییی و مؤلفه‌ای به مشکلات و موانع نظام تعرفه‌ای موجود بخش کشاورزی نظری اجمالی داشته باشیم می‌توان عناصر مهم مشکل‌زا را از حوزه اهداف، معیارها و ضوابط تعیین نرخ تعرفه، ساختار نظام تعرفه و ساختار نظام تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری به شرح شکل برشمرد. ملاحظه می‌گردد که عناصر گوناگونی مانند هم‌جهت نبودن سیاست‌های حمایتی و تعرفه، عدم توجه به مزیت نسبی و رقابتی در تعیین نرخ تعرفه، ضعف حضور تشکل‌های کشاورزی در تصمیم‌سازی نرخ تعرفه و کالاهای مشمول آن و غیره خود باعث ایجاد مشکل و نارسایی نظام فعلی و عدم کارایی آن با توجه به هدف سیاستی این ابزار یعنی حمایت از تولید داخلی و کاهش واردات شده است. با توجه به نتایج بررسی‌های مطالعه حاضر، نظام تعرفه‌ای محصولات کشاورزی در کشورهای مورد مطالعه برحسب معیارها و شاخص‌هایی باهم متفاوت می‌باشد. مهم‌ترین معیارها عبارت‌اند از:

۱. نوع محصول و اهمیت نسبی آن در تولید و صادرات بخش کشاورزی

۲. مزیت نسبی و رقابتی محصول

۳. اهداف و استراتژی میان‌مدت و بلندمدت تولید محصولات بخش کشاورزی

۴. میزان و درجه خودکفایی محصول

۵. امنیت غذایی مردم

براساس تفاوت معیارهای فوق برحسب محصول مشاهده می‌گردد که به‌عنوان نمونه در کشورهای اروپایی نرخ تعرفه و ابزارهای تعرفه‌ای در مورد محصولات دامی متفاوت از سایر محصولات زراعی و باغی است. از این‌رو اصلاح نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی در ایران با توجه به معیارهای فوق و مشکلات و تنگناهای موجود امکان‌پذیر می‌باشد. بر همین اساس راهکارهای اصلاحی به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد:

۱. رعایت ملاحظات، برنامه‌های بلندمدت و قوانین و مقررات در طراحی نظام تعرفه

۲. مطابقت با معیارهای جهانی

۳. بهره‌گیری از ابزارهای متنوع تعرفه‌ای و سایر موانع مجاز

۴. نگاه به سیاست تعرفه‌ای به‌عنوان جزئی از بسته سیاست‌های کشاورزی و کلان کشور

وضع سیاست‌های حمایتی اهدافی را دنبال می‌کند که در رأس آن حمایت از تولید داخلی، حفظ سطح اشتغال و کسب درآمدهای بودجه‌ای قرار دارند. با این حال در تبیین این سیاست‌ها توجه به عمل متقابل کشورهای طرف تجاری جهت جلوگیری از آسیب‌های احتمالی و انزوا در محیط بین‌المللی ضروری است. الف) نرخ‌های بالای تعرفه، می‌تواند با حمایت از یک بخش اقتصادی منافی برای تولیدکنندگان داخلی ایجاد کند.

این نرخ‌ها دارای آثاری به شرح ذیل هستند:

۱. معمولاً بهای این حمایت را مصرف‌کنندگان با اجبار به خرید محصولات بی‌کیفیت می‌پردازند.
 ۲. حمایت‌های افراطی و بلندمدت معمولاً به کاهش کارایی و بهره‌وری در بخش مربوطه می‌انجامد.
 ۳. از دیگر آثار منفی تعرفه‌های بالا ایجاد و تقویت انگیزه برای قاچاق است.
 ۴. هزینه‌های اجتماعی این حمایت‌ها بسیار بیش از منافع خواهد بود که عاید یک یا چند بخش خاص اقتصادی می‌شود.
 ۵. افزایش ناگهانی تعرفه منجر به کاهش واردات رسمی شده و نیاز داخلی را تا اشعار قرار می‌دهد.
 ۶. این حمایت‌ها در کالاهایی که امکان قاچاق آنها میسر است به توسعه اقتصاد زیرزمینی و پنهان می‌انجامد؛ بنابراین افزایش تعرفه الزاماً به افزایش درآمد مالیات بر واردات و یا حمایت از بخش خاصی منتهی نمی‌شود و می‌تواند منجر به افزایش قاچاق و یا افزایش تولیدات ناکارآمد شده به زیان مصرف‌کننده نیز تمام می‌شود. که همین امر می‌تواند به کاهش درآمدهای دولت از طریق واردات قانونی نیز بیانجامد. هرگونه افزایشی در تعرفه بیش از حد بهینه آن بالاتر باشد، هرچند ممکن است به بهبود رابطه مبادله منجر شود اما منافع جامعه از بابت به‌اندازه‌ای نخواهد بود که بتواند زیان‌هایی را که توجه آن کاهش حجم تجارت جبران کند.
- جلوگیری از افزایش نرخ‌های تعرفه بدون انجام کار کارشناسی و پرهیز از نگاه صرف به نرخ تعرفه به‌عنوان عاملی جهت افزایش درآمدهای دولت می‌تواند تأثیر بسزایی در اصلاح نظام تعرفه‌ها و افزایش بهره‌وری در کشور داشته باشد.
- ب) برنده اصلی سیاست‌های حمایتی، صاحبان صنایع جانشین واردات هستند. حتی اگر این صنایع نوپا باشند، حمایت از آنها موجب عدم رشد و بهره‌وری خواهد شد؛ زیرا تعرفه‌های اعمال‌شده به‌ندرت حذف می‌شوند و این صنایع با اعمال فشار بر تصمیم‌گیران اقتصادی به تداوم حمایت اصرار خواهند داشت. اصلاح این مشکل گامی مؤثر در راستای تخصیص بهینه منابع و جلوگیری از رانت‌های اقتصادی برای بخش‌های خاص و توسعه رقابت است.
- ج) تغییرات متعدد تعرفه‌ای بدون توجه به مباحث کارشناسی آسیبی جدی در نظام تعرفه‌ای است. کاهش شدید نرخ‌های تعرفه منجر به ایجاد مزیت برای کالاهای خارجی و افزایش شدید واردات می‌شود و همین امر می‌تواند در صورت عدم انعطاف تولید داخلی منجر به وارد آمدن صدمات جدی به تولید داخلی شود. تغییرات نرخ‌های تعرفه‌ای بر صادرات نیز مؤثر است. از طرفی هرگونه ضربه تولید داخلی بازار صادراتی کشور را نیز تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و از طرف دیگر در صورت افزایش نرخ‌های تعرفه و وجود بازار انحصاری در تولید داخلی نسبت به قیمت‌های جهانی بیشتر شده و به این دلیل تولیدکنندگان انگیزه خود برای

صادرات را از دست می‌دهند. اصلاح این مهم گامی مؤثر برای توسعه تجارت و امانده‌ی امور مربوط به فضای کسب‌وکار شامل تولید، واردات و صادرات است.

د) یکی از مشکلات نظام تعرفه‌ای وجود فشارها از طرف گروه‌ها، اتحادیه‌ها و سازمان‌ها بخشی بر تغییرات تعرفه‌ای است به‌نحوی که در برخی موارد توجیه، دلیل، گزارش مکتوب و بررسی علمی برای نحوه تعیین تعرفه‌ها وجود ندارد و برخی از بخش‌های اقتصادی خاص مدت‌های طولانی از مزیت تعرفه‌های بالا برای ادامه فعالیت استفاده می‌کنند، درحالی که مصرف‌کنندگان دائماً بهای عدم کارایی آن را در استفاده از تولیدات نامرغوب می‌پردازند که گویای حمایت بی‌قیدوشرط، بی‌برنامه و فاقد زمان‌بندی از یک بخش خاص است. اصلاح این رویه گامی مهم برای جلوگیری از نگاه بخشی به مباحث کلان کشور و توجه به توجیهات و دلایل کارشناسی در نظام تعرفه‌هاست.

ه) هرچند شرایط فعلی نظام تعرفه‌ای نسبت به سال‌های قبل از تصویب قانون تجمیع عوارض (۱۳۸۱) از نظر سطوح تعرفه‌ای و اختلاف کرانه‌های تعرفه‌ای در شرایط مناسب‌تری است، ولی هنوز کرانه‌های وسیع تعرفه‌ای و تفاوت‌های متعدد در بخش‌های مختلف یکی از مشکلات اساسی نظام تعرفه‌ای است. توسعه معافیت‌های تعرفه‌ای نیز در ایجاد این تفاوت‌ها مؤثر است. استفاده از روش شفاف و دقیق ارزشی برای عموم کالاها اصلی است که موجب ارتقای کارایی نظام تعرفه‌ای شده و استفاده از دیگر روش‌ها از جمله روش تعیین تعرفه به‌صورت خاص باید به برخی کالاها در زمانی که روند قیمت‌ها کاهشی است محدود شود.

و) یکی از مهم‌ترین مسائلی که لازم است در اصلاح نظام تعرفه‌ای موردتوجه قرار گیرد ادامه روند تکیه‌بر استفاده از ابزار تعرفه و حذف کلیه موانع غیرتعرفه‌ای می‌باشد. تحولات و اصلاح‌های نظام تعرفه کشاورزی در راستای افزایش هدفمندی و سطح حمایتی آن نبوده است و نظام تعرفه کشاورزی که تنها بر پایه ابزار تعرفه ارزشی است، حمایت مؤثر و متوازی از کالاهای کشاورزی نمی‌کند. نگاهی مقایسه‌ای به نظام تعرفه کشاورزی در ایران و سایر کشورها نشان می‌دهد تنوع ابزاری، کاربرد اقدام‌های فنی و بهداشتی، شکاف اندک میانگین ساده تعرفه، تعدد طبقات تعرفه برای حمایت تعرفه‌ای هدفمند و مؤثر، از شاخصه‌های آن است درحالی که ساختار حمایت تعرفه‌ای ایران وضعیتی متضاد از این دارد.

توصیه‌های سیاستی

با توجه به مباحث قبلی مشخص می‌شود که به‌طور کلی سیاست‌های حمایتی نتوانسته اثر مثبتی در رشد تولید و صادرات بخش کشاورزی بگذارد و حتی گاهی اوقات این سیاست‌ها باعث گرفتن مالیات پنهان از کشاورزان شده است. لذا برای بهبود این سیاست‌ها و اثرگذاری مؤثرتر پیشنهادت زیر ارائه می‌شود:

۱. با توجه به این واقعیت که ترکیب بهینه چندین ابزار سیاستی حداقل از تک تک این ابزار کارا تر عمل می نماید. بهتر است از مجموعه ای از حمایت ها تحت عنوان **سبد حمایتی** استفاده کنیم که این سبد حمایتی می تواند شامل قیمت تضمینی، قیمت اعتباری، قیمت هدف، قیمت جبرانی، حمایت های بازاریابی، یارانه صادراتی، اقدام مرزی، بیمه خطر، بیمه درآمد، حمایت برای تغییر الگوی کشت و یارانه نهاده باشد. البته مهم ترین مسئله استفاده متنوع از ابزارهای حمایتی و به کارگیری ابزارهای حمایتی مربوطه متناسب با اختلال بازار و کارکرد آن است.
۲. سیاست های کنترل و تثبیت نرخ ارز عامل مهمی در ثبات صادرات محصولات کشاورزی بشمار می آید.
۳. اطلاعات شفاف درباره ی روند آینده تغییرات نرخ ارز می توان نقش مؤثری در افزایش درآمد صادرکنندگان و حفظ موقعیت ایران در بازارهای جهانی محصولات کشاورزی داشته باشد.
۴. نتایج نشان می دهد که تعرفه به عنوان یک ابزار حمایتی، تقریباً نقشی در حمایت از کالاهای داخلی در مقابل واردات بر عهده نداشته است. در راستای موافقت نامه کشاورزی سازمان تجارت جهانی بایستی برای محاسبه حمایت داخلی جهت شفافیت بیشتر سیاست های وارداتی، موانع غیر تعرفه ای (محدودیت های مقداری، مجوز واردات، محدودیت های بهداشتی، ممنوعیت ورود برخی از کالاها و...) به موانع تعرفه ای تبدیل شود. به این اساس افزایش نقش موانع غیرتعاملی ای، حرکت درجهات عکس موافقت نامه کشاورزی سازمان تجارت جهانی را نشان می دهد، که در راستای سیاست کلی پیوستن به این سازمان نیست. در این خصوص لازم است معافیت های تعرفه ای ویژه ی در نظر گرفته شده برای افراد و مناطق مختلف نیز حذف شود، چراکه در غیر این صورت امکان تنظیم بازار با استفاده از ابزار تعرفه ای وجود نخواهد داشت.

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه:

تعامل و گسترش مناسبات با اقتصاد جهانی نیازمند شفافیت، پایداری و انعطاف پذیری رژیم تجاری و نظام تعرفه کشور است. دستیابی به این خصوصیات طراحی یک نظام نوین و بهینه تعرفه کشاورزی را ضروری ساخته است. به منظور طراحی بهتر نظام نوین تعرفه کشاورزی ارزیابی ساختار و وضعیت گذشته نظام تعرفه کشاورزی بسیار مؤثر است. تحقیق حاضر به منظور شناخت نقاط ضعف و کاستیهای نظام فعلی و وضعیت موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای در سالین گذشته صورت گرفته است.

محدودیت‌های تجاری یکی از شیوه‌های رایج سیاست‌گذاری تجاری کشورها می‌باشد. از عمده‌ترین دلایل حمایت تعرفه‌ای می‌توان به بهبودی نرخ مبادله، حمایت از صنایع نوزاد، ایجاد اشتغال، جلوگیری از دامپینگ و بهبودی موازنه تراز پرداختها... اشاره نمود.

امروزه در تجارت بین‌الملل ثابت گردیده است که تعرفه تحت شرایطی به کشور وضع‌کننده نفع می‌رساند و اقتصاددانان سعی می‌کنند نرخ تعرفه بهینه را محاسبه کنند. زیرا معتقدند وضع تعرفه بهینه به طور همزمان بهبودی رابطه مبادله را به دنبال دارد، گرچه سبب محدودیت تجارت از طریق کاهش حجم واردات و صادرات می‌گردد. در این مقاله مختصراً به تبیین مفهوم تعرفه و موانع غیرتعرفه‌ای و نیز کارآیی آن در ایران پرداخته می‌شود.

۱-۲- ضرورت مطالعه: (ضرورت مطالعه؟)

شفافیت رژیم تجاری^۱ کشور به‌عنوان پیش‌شرط لازم برای تعامل اقتصاد جهانی، حذف ابزارهای غیر تعرفه‌ای و سیاست‌های ناپایدار ارزی را ضروری ساخته است و در این راستا گام‌هایی نیز برداشته است. لذا ابزار تعرفه‌ها اهمیت شایانی برای حمایت از تولیدات داخلی یافته است و چنانچه وضع تعرفه‌ها بر مدار سالیان گذشته، با کمترین هوشمندی و دقتی صورت گیرد، تولیدات داخلی با آسیب جدی روبه‌رو خواهد شد همسویی با موافقت‌نامه‌های و اجرای تعهدات سازمان جهانی تجارت می‌تواند اثرات مهمی بر چگونگی توسعه بخش کشاورزی کشورهای عضو و غیر عضو داشته باشد. به‌طوری‌که اجرای مقررات فوق، قیمت کالاهای کشاورزی و نهاده‌ها را تغییر داده و موجب برهم زدن روابط قیمتی بین محصولات صادراتی و غیر صادراتی از یک‌سو و نهاده‌های یارانه‌دار و بدون یارانه از سوی دیگر خواهد شد. حذف تدریجی یارانه‌ها موجب تغییر قیمت

۱. Trading system

نسبی نهاده‌ها و نحوه و میزان مصرف آنها خواهد شد و ضمن تأثیر بر فرایند تولید و درآمد صاحبان و عرضه‌کنندگان آن، اثرات اجتماعی و اقتصادی قابل توجه و درعین حال ناشناخته‌ای برجای خواهد گذاشت. مقررات جدید سازمان تجارت جهانی، جهت مخارج حمایتی دولت، بخش کشاورزی را از پرداخت مستقیم یارانه به سرمایه‌گذاری بیشتر در امور زیربنایی سوق خواهد داد که این خود بر توسعه بخش و روابط بین بخشی مؤثر خواهد بود.^۱ از سوی دیگر مقررات توافق‌نامه‌های بخش کشاورزی درخصوص تعرفه، نیازمند اصلاح ساختار نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی در راستای دستیابی به این مقررات از یک سو و توسعه بخش کشاورزی از سوی دیگر می‌باشد. از این رو توجه به اصول و ضوابط سازمان تجارت جهانی از دیدگاه مهندسی مجدد نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی بایستی مورد توجه قرار گرفته شود. از آنجایی که ایران خواهان پیوستن به سازمان تجارت جهانی است لذا بسترسازی مناسب برای این منظور در بخش‌های اقتصادی از جمله کشاورزی قبل از پیوستن ضروری است که یکی از این موارد نظام تعرفه‌ای می‌باشد. چگونگی در نظر گرفتن این الزامات در ساختار مطلوب یکی از اهداف و از ضروریات این تحقیق می‌باشد.

ابزار تعرفه‌ای^۲ از بهترین و متداول‌ترین ابزارهای حمایت مرزی در کلیه کشورهای جهان است. اما در ایران این ابزار، در سالیان گذشته، انواع سیاست‌های غیرتعرفه‌ای و ارزی استفاده شده است و ابزارهای تعرفه‌ای به‌عنوان ابزار حمایت مرزی کمتر استفاده شده است تا جایی که ماده ۱۱۵ قانون برنامه سوم سعی در کاهش و حذف ابزارهای غیرتعرفه‌ای داشته است.

در لایحه برنامه چهارم نیز بر رویکرد تعامل با اقتصاد جهانی، به‌عنوان یکی از اصول این برنامه تأکید و دولت موظف شده است در طول این برنامه، نظام تعرفه‌ای بازرگانی کشور را بر پایه حمایت منطقی از تولید داخلی، شفاف‌سازی مقررات، کاهش تعدد رویه‌های واردات و فراهم‌سازی بستر مناسب برای الحاق به سازمان جهانی تجارت تنظیم کند. برخی از اقداماتی که دولت موظف به انجام آن در طول برنامه چهارم شده به این شرح است:

۱. حذف کلیه موانع غیرتعرفه‌ای و غیر فنی با رعایت ممنوعیت‌های شرعی و قانونی با زمان‌بندی معین و وضع معادل‌های تعرفه‌ای در قالب پیش‌آگهی حداکثر تا پایان سال اول برنامه چهارم.
۲. کاهش دامنه و تعداد طبقات تعرفه با رعایت نرخ حمایت مؤثر از تولیدات داخل.
۳. برقراری تعرفه‌های ترجیحی و انعقاد موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه تجاری و در صورت لزوم تجارت آزاد با کشورها و تشکل‌های اقتصادی منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای^۳

۱. (سلامی، ۱۳۷۹)

۲. Tools tariff

۳. (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ۱۳۸۲)

تعامل و گسترش مناسبات با اقتصاد جهانی نیازمند شفافیت، پایداری و انعطاف‌پذیری در رژیم تجاری کشور است و در یک رژیم تجاری با این مشخصات، سطح تعرفه‌ها، ابزارهای نظام تعرفه‌ای، پایداری نظام تعرفه، انعطاف‌پذیری نظام تعرفه‌ای و میزان نوسان‌های سالانه تعرفه‌ها از جمله موارد درخور توجه است. در نظر گرفتن مشخصات فوق خلاً یک نظام بهینه‌ی تعرفه‌ای را در بخش کشاورزی آشکار و ایجاد آن را ضروری می‌سازد.

در این راستا و به‌منظور طراحی هر چه بهتر نظام بهینه تعرفه کشاورزی سعی شده است در ابتدا ساختار و روند گذشته تعرفه‌ها ارزیابی شود، تا با شناخت نقاط ضعف و کاستی‌های نظام فعلی، طراحی نظام تعرفه‌ای به نحو مطلوبی صورت پذیرد.

۱-۳- اهداف تحقیق

دستیابی به شفافیت، پایداری و انعطاف‌پذیری رژیم تجاری و نظام تعرفه کشور به منظور تعامل و گسترش مناسبات با اقتصاد جهانی، طراحی یک نظام نوین و بهینه تعرفه کشاورزی را ضروری ساخته است. برای طراحی بهتر نظام نوین تعرفه کشاورزی، ارزیابی ساختار و وضعیت گذشته نظام تعرفه کشاورزی بسیار مؤثر است. اهداف مطالعه حاضر عبارت‌اند از:

۱. آسیب‌شناسی نظام فعلی تعرفه‌ای بخش کشاورزی
۲. بررسی و تحلیل نارسایی‌های نظام تعرفه‌ای محصولات کشاورزی ایران
۳. بررسی نظام تعرفه‌ای محصولات کشاورزی کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته (از نظر نرخ تعرفه بخش کشاورزی)
۴. بررسی سیاست‌های تعرفه‌ای بخش کشاورزی ایران طی دوره ۱۳۷۳-۱۳۹۵

۱-۴- روش مطالعه

از جمله مهم‌ترین عوامل رشد و ترقی هر پدیده‌ای، شناسایی آسیب‌ها و رفع آن برای تداوم حیات آن پدیده است. در این پژوهش سعی شده است با بررسی نظام تعرفه‌ای و نرخ تعرفه محصولات کشاورزی در دوره ۲۳ ساله (۱۳۷۳-۱۳۹۵) به شناخت موانع و چالش‌های نظام تعرفه‌ای موجود پرداخته شود. و همچنین به مطالعه نظام تعرفه‌ای محصولات کشاورزی کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته و تجارب کشورهای موردنظر می‌پردازیم و نهایتاً بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادات و راهکارهای مناسب برای اصلاح نظام تعرفه‌ای موجود بخش کشاورزی ارائه خواهد شد.

همچنین سعی شده است که ردیف‌های تعرفه‌ای، میانگین ساده، حداکثر و حداقل ردیف‌های تعرفه‌ای، انحراف معیار ردیف‌های تعرفه‌ای، سهم ردیف‌های ممنوع برای هر سال در طول دوره ۹۵-۱۳۷۳ و همچنین برای هر فصل ارائه گردد.

موضوعات مربوط به سیاست‌های تجاری به دلیل ماهیت قراردادی بودن آن و وابستگی به شرایط و اوضاع اقتصادی همواره دستخوش تغییرات می‌باشد. در چنین فضایی انعطاف‌پذیری برنامه‌های سیاستی تنها راه موفقیت آن خواهد بود.

در این تحقیق ابتدا با مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسناد و مدارک در خصوص نظام تعرفه‌ای کشور و کشورهای منتخب و روش استدلال قیاسی تحلیل و ارزیابی شد و با استفاده از شاخص‌های بازرگانی و تجاری مورد بررسی قرار گرفت. سپس با توجه به عوامل مؤثر شناسایی شده در اثرگذاری بیشتر ابزار سیاستی تعرفه بر تولید و الزامات خاص بخش کشاورزی، راهکارهای مناسب برای اصلاح نظام تعرفه‌ای و طراحی مؤثر آن، ارائه خواهد شد.

اجزای اصلی طراحی شده در الگوی مفهومی تحقیق عبارت است از:

- ویژگی‌ها و اصول حاکم بر تجارت خارجی و سیاست‌های مربوط به آن با بررسی شاخص‌های بازرگانی و قوانین سیاستی موجود
- ویژگی و اصول حاکم بر بخش کشاورزی و نقش آن در توسعه ملی
- بازرگانی و تحلیل وضعیت موجود
- ویژگی‌ها و اصول حاکم بر نظام تعرفه بخش کشاورزی کشورهای منتخب

هریک از اجزای فوق با توجه به اهداف و سؤالات تحقیق طراحی شده‌اند تا در نهایت بتوانند راهکارها و پیشنهادات مطلوب جهت اصلاح نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی ایران باشد.

در مطالعه اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی تهران تحت عنوان اصلاح نظام تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران، برای بررسی نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی ایران معیارها و شاخص‌هایی به منظور ارزیابی و بررسی نظام موجود مورداستفاده قرار گرفته است. شاخص‌ها متغیرهایی هستند که نشان می‌دهند که سیستم در عمل چه خصوصیتی دارد. شاخص‌ها ممکن است کمی یا کیفی باشند که با توجه به موضوع مورد مطالعه در این تحقیق با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده و به روز شده تا سال ۱۳۹۵ شاخص‌های بررسی نظام تعرفه‌ای کشور به شرح زیر گروه‌بندی شده:

۱. تفاوت و پراکندگی نرخ تعرفه محصولات کشاورزی
۲. قوانین و مقررات تجاری و بازرگانی
۳. ساختار تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی

۴. چگونگی تعیین نرخ تعرفه گمرکی محصولات بخش کشاورزی

۵. ساختار نظارت و ارزیابی نظام تعرفه موجود و اصلاح آن

این شاخص‌های برای بررسی نظام تعرفه‌ای کشورها در این تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۴-۱- ادبیات تحقیق و مبانی نظری

۴-۱-۱- ابزارهای حمایتی

برگزیدن ابزارهای حمایتی از تمایل دولت‌ها برای تغییر در حجم و الگوی تجاری رقابت آزاد ناشی می‌شود. در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه از ابزارهای متعددی برای حمایت از تولیدکنندگان استفاده می‌شود.^۱ منابع مختلف تعرفه را به اشکال مختلفی تعریف کرده‌اند که در ادامه به بعضی از این تعاریف در منابع گوناگون اشاره می‌شود.

در یک دسته‌بندی کلی، ابزارهای حمایتی را به سه گروه موانع تعرفه‌ای، غیرتعرفه‌ای و شبه تعرفه‌ای تقسیم می‌کند.

الف). موانع تعرفه‌ای

تعرفه، مالیاتی است که بر نقل و انتقال کالا و خدمات از مرزهای یک کشور وضع می‌شود. براساس این تعریف، سه گونه تعرفه قابل شناسایی است.

۱. **تعرفه‌های صادراتی:** برای تضمین عرضه داخلی و یا صرفاً درآمدی برای دولت وضع می‌شود.

۲. **تعرفه‌های مربوط به حمل و نقل کالا:** بر کالاهای ترانزیتی از یک کشور وضع می‌شود و صرفاً جنبه درآمدی دارد.

۳. **تعرفه‌های وارداتی:** رایج‌ترین شکل تعرفه است و هدف‌های متفاوتی همچون تولیدی، درآمدی و ارشادی دارد.

ب). موانع شبه تعرفه‌ای

به تمامی هزینه و مالیات‌های گمرکی که تحت عنوان حقوق گمرکی و سود بازرگانی دریافت نشوند، شبه تعرفه می‌گویند. شبه تعرفه اقسامی مانند حق ثبت سفارش، عوارض بندری، عوارض هوایی، هزینه‌های سربار گمرکی، مالیات بر تسعیر ارزهای خارجی و... را در بر می‌گیرد.

ج). موانع غیر تعرفه‌ای

استفاده از سازوکارهای مختلف به منظور محدود کردن حجم واردات به جای سازوکار تعرفه‌ای در رژیم تجاری کشورها به موانع غیرتعرفه‌ای موسوم است.

موانع غیرتعرفه‌ای معیارهایی غیر از تعرفه است که ارتباط تنگاتنگ با سیاست‌ها و اقدامات دولت در عرصه تجارت دارد و بر سطح قیمت‌ها، ساختار و جریان تجارت و جریان بین‌المللی کالا و خدمات و منابع مورد استفاده در تولید آنها اثر می‌گذارد. این موانع در مقایسه با تعرفه‌ها شفافیت کمتری دارد و دارای آثار سوئی همچون ناکارایی سازوکار تجاری و مختل کردن روابط تجاری میان کشورهاست. از جمله موانع غیرتعرفه‌ای می‌توان سهمیه وارداتی، محدودیت صادرات به صورت داوطلبانه، موانع فنی تجاری، سیاست‌های ارزی، مؤسسات تجاری دولتی، حداقل قیمت وارداتی، ممنوعیت‌های وارداتی و... را نام برد^۱.

در تعریف پور مقیم، تعرفه (حقوق گمرکی) عبارت است از مالیات و عوارضی که دولت به دلایل حمایتی و مالی، یا ترکیبی از این دو در هنگام عبور کالاهای خارجی از مرزهای کشور اخذ می‌گردد. بدیهی است که تعرفه‌های گمرکی (هر نوع که باشند) قیمت کالاهای وارداتی را افزایش می‌دهند. ناحیه‌ی گمرکی ناحیه‌ای جغرافیایی است که در آن، کالاها بدون آن که مشمول حقوق گمرکی و تعرفه باشند، آزادانه جابه‌جا شوند. عموماً، و نه لزوماً، با مرز کشور تطبیق پیدا می‌کند. اگر ناحیه‌ی گمرکی بیشتر از نواحی کشوری باشد، اتحادیه گمرکی نام دارد. اصولاً اهمیت اقتصادی ناحیه گمرکی به جابه‌جایی کالاها در داخل این ناحیه بدون آن که به آنها تعرفه یا حقوق گمرکی تعلق گیرد، می‌باشد^۲.

به عبارتی دیگر تعرفه گمرکی عبارت است از فهرست منظم و مرتب کلیه اقسام عوارض گمرکی که بنا به تصمیم مراجع قانونی بر کلیه کالاهای وارداتی کشور و یا برخی از آنها در یک زمان تعلق می‌گیرد. به عبارتی دیگر تعرفه عبارت است از مالیاتی که بر نقل و انتقال کالاها و خدمات از مرزهای یک کشور یا منطقه وضع می‌شود. تعرفه‌ها از قدیمی‌ترین ابزارهای دخالت دولت در تجارت آزاد محسوب می‌شود^۳. سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان دریافت می‌شود (فریادرس، ۱۳۸۳).

گیلان پور در تعریف خود از تعرفه تعرفه‌ها را به صورت زیر طبقه‌بندی نموده است^۴:

الف) تعرفه‌های سهمیه‌ای: مقدار مالیات دریافتی متناسب با مقدار واردات تعیین می‌گردد.

ب) تعرفه‌های غیر سهمیه‌ای: مقدار مالیات اخذشده مستقل از مقدار واردات تعیین می‌گردد و شامل

۱. (ارمنکو و موواچان، ۱، ۲۰۰۳).

۲. (پورمقیم، ۱۳۷۰).

۳. همان منبع

۴. (گیلان پور، ۱۳۸۳)

تعرفه‌های ذیل می‌باشد:

۱. تعرفه ارزشی که درصدی از ارزش کالاهای وارداتی به‌عنوان تعرفه تعیین و اخذ می‌گردد.
 ۲. تعرفه غیر ارزشی شامل تعرفه‌ی ثابت، مرکب، مخلوط، فنی است. در تعرفه ثابت صرف‌نظر از ارزش کالا مبلغ معینی به‌عنوان تعرفه تعیین و اخذ می‌گردد.
- در تعریف فریادرس انواع نرخ‌های تعرفه به شرح زیر می‌باشد:
- نرخ‌های عمومی:** نرخ‌هایی است که به‌وسیله قوانین تجاری هر کشور وضع می‌شود.
- نرخ‌های دولت کامله‌الوداد:** در موافقت‌نامه‌های دول کامله‌الوداد مزایایی از جمله تخفیف در حقوق گمرکی و هرگونه مالیاتی که از کالاهای کشورهای دیگر دریافت می‌شود، بین طرفین متعاقد موضوع مبادله کالا برقرار می‌شود.

نرخ‌های محدود شده به‌وسیله گات: شامل نرخ‌های جداول الحاقی به گات است.^۱

- (۱) **تعریف اصطلاحات و واژه‌های اساسی^۲ تعرفه ارزشی^۳:** به‌عنوان درصدی از ارزش کالاهای وارداتی یا صادراتی با محاسبه هزینه حمل‌ونقل یا بدون آن اخذ می‌شود.
- تعرفه خاص^۴:** به‌صورت مبلغ معینی بر واحد فیزیکی واردات یا صادرات تعیین می‌شود.
- تعرفه مختلط^۵:** ترکیبی از دو تعرفه خاص و ارزشی است.
- تعرفه مخلوط^۶:** انتخاب بین نرخ‌های مختلف تعرفه ارزشی و (یا) تعرفه ثابت بسته به شرایط به‌منظور دسترسی به‌سطح معینی از حمایت است (برای نمونه ۱۰ درصد یا ۵ دلار بر کیلوگرم هرکدام که بیشتر باشد).
- تعرفه فصلی^۷:** استفاده از سطوح مختلف تعرفه در طول یک سال به‌منظور حمایت از کالاهای دارای تولید و عرضه گسترده در زمان خاصی از سال می‌باشد.
- تعرفه سهمیه‌ای^۸:** شامل دو نرخ تعرفه است. نرخ تعرفه در حد سهمیه که برای واردات در حد سهمیه تعیین می‌شود. نرخ تعرفه فراتر از سهمیه که برای واردات خارج از حد سهمیه تعیین می‌شود. نرخ تعرفه در حد سهمیه کمتر از نرخ تعرفه خارج از سهمیه است.

۱. فریادرس ۱۳۸۹

۲. همان منبع

۳. Ad - Valorem

۴. Specific

۵. Compound

۶. Mixed

۷. Seasonal

۸. Tariff Rate Quota

تعرفه تثبیت شده^۱: تعرفه تثبیت شده سطحی از تعرفه است که فراتر رفتن از آن امکان پذیر نیست و افزایش آن منوط به مذاکره با دیگر اعضای سازمان جهانی تجارت است.

فراز تعرفه‌ای^۲:

اصطلاحاً به تعرفه‌های فراتر از برابر میانگین ساده تعرفه‌ها گفته می‌شود و چنانچه این تعرفه‌ها در سطح یک کشور به کار گرفته شوند فراز ملی^۳ تعرفه نامیده می‌شوند. اما به تعرفه‌های فراتر از^۳ برابر میانگین جهانی تعرفه‌ها، اصطلاحاً فراز بین‌المللی^۴ تعرفه گفته می‌شود.

تعرفه پلکانی^۵:

بسیاری از کشورها به منظور حمایت از محصولاتی که ایجاد ارزش افزوده و اشتغال بیشتری نموده و ارزآوری بالاتری دارند اقدام به اعمال تعرفه‌های بالاتر می‌نمایند. اعمال تعرفه‌های متفاوت بر مواد اولیه و کالاهای فرآیندی اصطلاحاً تعرفه پلکانی نامیده می‌شود.

۱-۶- تعریف عوارض گمرکی

عوارض گمرکی وجوهی است که گمرک بنا بر قوانین مصوب از کالاهای وارداتی دریافت می‌کند. عوارض گمرکی درصدی از ارزش یا مبلغی متناسب با وزن محصول است که از واردکنندگان دریافت می‌شود. عوارض گمرکی لزوماً از همه محصولات دریافت نمی‌شود و محصولات خاصی را شامل شده که هنگام تصویب مجلس تعیین می‌شود. هم‌اکنون نیز کلیه عوارض گمرکی ایران طبق قانون جمیع عوارض در حقوق گمرکی جمع شده و تنها از برخی کالاها مابه‌التفاوت گمرکی سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان دریافت می‌شود.^۶

دلایل استفاده از تعرفه ثابت عبارت‌اند از:

- ❖ توانایی بیشتر تعرفه برای حمایت در شرایط کاهش شدید قیمت‌ها در بازارهای بین‌المللی.
- ❖ شفافیت کمتر این سیستم تعرفه‌ای که می‌تواند پوششی برای نرخ‌های بالای حمایت باشد.

۱. Bound Tariff
 ۲. Tariff Peak
 ۳. National Peak
 ۴. International Peak
 ۵. Tariff Escalation

❖ برای اعمال آن نیازی به اطلاع از ارزش کالای وارداتی نیست.

در تعرفه مرکب یک تعرفه ارزشی به یک تعرفه ثابت افزوده یا کم می‌شود. در تعرفه مخلوط به جای ترکیب عطفی تعرفه‌های ارزشی و ثابت ترکیبی فصلی این دو تعرفه به نحوی که سطح معینی از حمایت را در هر شرایط تضمین می‌نماید. در تعرفه فنی میان تعرفه برحسب محتویات کالای فرآوری شده مانند حجم یک نهاده، تعیین می‌گردد.

بخش قابل توجهی از تعرفه‌ها، تعرفه ثابت هستند. بخش کشاورزی تقریباً تنها بخشی است که هنوز از تعرفه ثابت استفاده می‌کند. به عنوان نمونه حدود ۴۴ درصد از نرخ‌های تعرفه‌ای کشاورزی در ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا، تعرفه ثابت هستند. به طور کلی ۶/۶ درصد از نرخ‌های تعرفه‌ای کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت تعرفه غیر ارزشی است. این در حالی است که این نسبت به خصوص کالاهای کشاورزی و صنعتی به ترتیب ۱۹ و ۴ درصد می‌باشد که خود مؤید گستردگی کاربرد تعرفه‌های غیر ارزشی در بخش کشاورزی است. نکته جالب‌تر آن است که کشورهای توسعه یافته بزرگ‌ترین استفاده‌کنندگان از این تعرفه‌ها هستند. در بین کالاهای کشاورزی استفاده از این سیستم در مورد کالاهای فصول ۲ (محصولات گوشتی)، ۴ (محصولات لبنی)، ۱۷ (شکر)، ۱۸ (کاکائو)، ۱۹ (فراورده‌های غلات) و ۲۲ (نوشابه‌ها) مرسوم‌تر است. بسیاری از کشورها از تعرفه‌های غیر ارزشی در بخش کشاورزی خود استفاده می‌کنند که به ترتیب بزرگ‌ترین استفاده‌کنندگان از تعرفه‌های غیر ارزشی، اتحادیه اروپا، ایالات متحده، ژاپن و کانادا هستند. براساس اطلاعات موجود تعرفه‌های ثابت و مرکب از کاربرد بیشتری برخوردارند. البته میزان استفاده از این تعرفه‌ها در همه محصولات کشاورزی یکسان نیست.

نوع دیگر سیستم تعرفه‌ای مرسوم در بخش کشاورزی سهمیه تعرفه‌ای است. سهمیه تعرفه‌ای هر ارزش یا مقدار از پیش تعیین شده مجاز برای صادرات یا واردات کالای معین طی یک دوره مشخص، با تخفیف در حقوق گمرکی است که پس از سپری شدن این دوره، هر مقدار اضافی از این کالاها را می‌توان با پرداخت حقوق گمرکی معمول، وارد یا صادر کرد. در این سیستم به دلیل این که کشور اعمال‌کننده تعرفه قادر به تأمین تمامی نیازهای خود از طریق تولید داخلی نیست و درعین حال قصد دارد از تولیدکنندگان محصول موردنظر حمایت نماید، تعرفه اندکی را بر واردات مقدار معینی از کالا اعمال می‌نماید و واردات بیشتر از این حد تعیین شده مشمول تعرفه بالاتر خواهد شد. به تعرفه اندک اعمال شده تعرفه در حد سهمیه گفته می‌شود و به تعرفه بالای اعمال شده تعرفه بیش از حد سهمیه اطلاق می‌گردد.

نوعی دیگر از تعرفه‌ها تعرفه فصلی است. از تعرفه فصلی هنگامی استفاده می‌شود که توازن عرضه و تقاضا به طور معنی‌داری در فصول مختلف سال تغییر نماید. بنابراین تعرفه فصلی نوعی از تعرفه گمرکی است که در مقاطع مختلف زمانی با نرخ متفاوتی وضع می‌شود. این تعرفه اغلب بر محصولات کشاورزی و در زمان برداشت

محصول در کشور وضع کننده تعرفه دارای بالاترین نرخ می باشد. باین حال شمول تعرفه فصلی صرفاً به محصولات کشاورزی اختصاص نداشته و می تواند حوزه نسبتاً وسیع تری نظیر آب، برق و غیره نیز به دلیل تغییرات فصلی در تقاضا و عرضه را در بر گیرد. ماهیت شکل گیری و فلسفه وجودی تعرفه فصلی عمدتاً بر کاهش نوسان قیمت ها و ضرورت تنظیم بازار استوار است.

مطالعه سابقه تعرفه فصلی از منظر سازمان جهانی تجارت نشان می دهد که ماهیت و کارکرد تعرفه فصلی به سبب شفافیت، قابل پیش بینی بودن و اثر درآمدی، مشابه تعرفه گمرکی است و لذا در دسته بندی موضوعی، در زمره تعرفه گمرکی قرار می گیرد. همچنین مطابق تعرفه های تثبیت شده و کاربردی از منظر سازمان جهانی تجارت، بالاترین تعرفه فصلی اعمال شده در دوره زمانی برداشت را می توان همان تعرفه های تثبیت شده دانست و در خارج از دوره برداشت تعرفه فصلی استفاده شده را همان تعرفه کاربردی تلقی نمود^۱.

تعرفه ها دو نقش عمده دارند (۱) یا وسیله ای جهت افزایش درآمدهای دولت هستند و (۲) یا ابزاری برای حمایت از تولیدات داخلی در مقابل رقابت خارجی است. گاهی اوقات تعرفه ها نقش حمایت از تراز پرداخت ها را با کاهش واردات ایفا می کنند^۲.

۹-۱- ویژگی های تعرفه نسبت به سایر روش های حمایتی

تعرفه نسبت به سایر ابزارهای حمایتی دارای جنبه های مثبت و منفی است که به طور خلاصه در جدول ۱-۱ آمده است. اینکه این ابزار سیاستی مناسب است یا نه نیازمند تحلیل هزینه فایده آن نسبت به سایر روش های حمایتی است.

جدول ۱-۱: ویژگی های مثبت و منفی تعرفه نسبت به سایر روش های حمایتی

منفی	مثبت
قیمت نسبی کالاها را دچار اختلال می کند	تأمین درآمد برای دولت از طریق وضع نرخ تعرفه (نوعی مالیات) بر اساس نوع کالا
اثر تعرفه بر تراز پرداخت ها و تحدید واردات قطعی نیست	حمایت از تولید داخلی
تعرفه برای محدود کردن واردات مصرفی تجملی کفایت نمی کند	قدرت انتخاب نوع واردات
حساس بودن سایر کشورها نسبت به وضع تعرفه	هزینه های اجرایی کمتر
مشکلات تصمیم گیری در تغییر نرخ تعرفه	

مأخذ: رحیمی، عباس و دیگران، سیاست های حمایتی با تأکید بر سیاست های بازرگانی ص ۷۰ تا ۷۲

۱. united state departemant of agriculture USDA ۲۰۰۱

۲. پورمقیم ۱۳۷۰

۱-۱- کالاهای کشاورزی (کدهای HS)^۱

نظام هماهنگ، نظامی برای توصیف و طبقه‌بندی کالا است که به وسیله سازمان جهانی گمرک تعیین می‌شود. هدف این نظام طبقه‌بندی کالاها در تجارت بین‌الملل بوده و از اول ژانویه ۱۹۹۸ به مرحله اجرا درآمده است. این نظام دارای بیش از ۵۰۰۰ زیر عنوان شش رقمی است که می‌تواند به زیر بخش‌های دیگر نیز تقسیم شود. از اهداف مهم دیگر این نظام می‌توان نیل به طبقه‌بندی مشابه و یکسان برای کالاها در سطح بین‌المللی برای مقاصد گمرکی؛ ایجاد تسهیلات درآمر جمع آوری، تجزیه و تحلیل و مقایسه آمار جهانی؛ و فراهم‌سازی یک نظام بین‌المللی مشترک بای کدبندی، توصیف و طبقه‌بندی کالاها برای ارائه نمائکلماتور (فهرست) بهنگام، برای منظور داشتن تغییرات فناوری و تغییر در الگوهای تجارت بین‌الملل، اشاره نمود. این نظام در سطح هشت رقمی مورد استفاده مقامات گمرکی کشور می‌باشد.^۲

بخش کشاورزی براساس نظام هماهنگ تعرفه‌ای شامل ۲۴ فصل می‌باشد که عبارت‌اند از: فصل (۱) حیوانات زنده، فصل (۲) گوشت و احشای خوراکی، فصل (۳) ماهی‌ها، قشر داران، صدف داران و سایر آبزیان فاقد ستون فقرات، فصل (۴) شیر و محصولات لبنی، تخم پرندگان، عسل طبیعی، محصولات خوراکی که منشأ حیوانی دارند و در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد، فصل (۵) سایر محصولات حیوانی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد، فصل (۶) نباتات زنده و محصولات گل‌کاری، فصل (۷) سبزی‌ها و نباتات، ریشه و غده‌های زیرخاکی خوراکی، فصل (۸) میوه‌های خوراکی، پوست مرکبات یا پوست خربزه، فصل (۹) قهوه، چای، ماته و ادویه، فصل (۱۰) غلات، فصل (۱۱) محصولات صنعت آردسازی، مالت، نشاسته و فکول، اینولین و گلوتن گندم، فصل (۱۲) دانه و میوه‌های روغن‌دار، دانه و بذر میوه‌های گوناگون، نباتات صنعتی یا دارویی، کاه و نواله، فصل (۱۳) انگم‌ها، رزین‌ها و سایر شیرها و عصاره‌های نباتی، فصل (۱۴) مواد قابل بافت، سایر محصولات نباتی که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد، فصل (۱۵) چربی‌ها و روغن‌های حیوانی و نباتی یا فرآورده‌های حاصل از تفکیک آنها، چربی‌های خوراکی آماده، موم‌های حیوانی یا نباتی، فصل (۱۶) فرآورده‌های گوشت، ماهی، قشر داران، صدف داران یا سایر آبزیان فاقد ستون فقرات، فصل (۱۷) قند و شکر و شیرینی، فصل (۱۸) کاکائو و فرآورده‌های آن، فصل (۱۹) فرآورده‌های غلات، آرد، نشاسته، فکول یا شیر و نان‌های شیرینی، فصل (۲۰) فرآورده‌هایی از سبزی‌ها، میوه‌ها یا از سایر اجزای نباتات، فصل (۲۱) فرآورده‌های خوراکی گوناگون، فصل (۲۲) نوشابه‌ها، آب‌گونه‌های الکلی و سرکه‌ها، فصل (۲۳) آخال و تفاله صنایع خوراک سازی، خوراکی‌های آماده برای حیوانات و

۱. Harmonized System

۲. فرهنگ توصیفی اصطلاحات بین‌الملل و سازمان تجارت جهانی

فصل (۲۴) توتون و تنباکو^۱.

۱۱-۱- خصیصه‌ها و ویژگی‌های نظام تعرفه‌ای

در ادبیات تئوری عمومی، نظام به مجموعه‌ای از اجزای به هم وابسته گفته می‌شود که در راه نیل به هدف‌های معینی هماهنگ‌اند^۲، با توجه به این تعریف، منظور تحقیق از نظام تعرفه‌ای عبارت است از: تعریف نرخ تعرفه و نحوه فرآیند تعیین نرخ تعرفه و تغییر آن، قوانین و مقررات مربوط به آن، نقش دولت و نهادهای مردم‌مدار در تعیین آن، مراجع تصمیم‌گیری و الزامات جهانی و سازمان‌های بین‌المللی.

نظام هماهنگ یک فهرست کالایی بین‌المللی ارائه شده توسط شورای همکاری گمرکی که براساس کدهای شش‌رقمی تنظیم گردیده و به تمامی کشورهای شرکت‌کننده امکان می‌دهد که کالاهای مورد مبادله را بر مبنایی مشترک طبقه‌بندی کنند. فراتر از این کدهای شش‌رقمی، کشورها آزادند که برای تعرفه‌ها و بسیاری مقاصد دیگر، از ارقام متمایزکننده خود استفاده کنند.

تجارت بین‌الملل شامل اقلام بسیار زیادی است و تعداد آنها نیز با افزایش محصولات جدید روزبه‌روز افزایش می‌یابد. جهت اداره‌ی تعرفه نوعی طبقه‌بندی یا فهرست گمرکی ضروری است. اکثر کشورها دو نوع لیست یا فهرست گمرکی دارند. لیست کالاهای مشمول تعرفه و لیست کالاهای آزاد و غیرمشمول تعرفه‌های گمرکی. طبقه‌بندی در لیست کالاهای مشمول تعرفه ممکن است به صورت زیر باشد:

۱. براساس حروف الفبا

۲. براساس مقدار تعرفه

۳. برحسب کالا

هر کدام از این طبقه‌بندی‌ها مزایا و معایبی دارند. طبقه‌بندی برحسب حروف الفبا یا برحسب مقدار تعرفه ساده می‌باشد. ولی ارتباط دادن آنها به کالای خاص یا گروهی از کالاها مشکل است. طبقه‌بندی برحسب کالا منطقی‌تر و در سیستم‌های تعرفه‌ای جدید به کار گرفته می‌شود. این روش طبقه‌بندی ممکن است براساس مواد فیزیکی محصول ساخته شده، مصارف نهایی کالا و یا مراحل تولید کالا باشد.

برای هر کالای مشمول تعرفه، فهرست تعرفه گمرکی ممکن است یک، دو یا سه ستون داشته باشد. براساس تعداد متفاوت تعرفه‌های گمرکی بر هر کالا در فهرست گمرکی گفته می‌شود یک کشور دارای یک سیستم یک ستونه، یا دو ستونه یا سه ستونه است. وقتی حقوق گمرکی به وسیله قانون برقرار گردید، آن را مستقل و اگر نتیجه بستن موافقت‌نامه باشد، آن را قراردادی می‌نامند.

۱. سازمان تجارت جهانی

۲. چارلزوست، ۱۳۶۹ و مدنی، ۱۳۷۳

۱-۱۲- سازمان تجارت جهانی^۱ و تعرفه (روندها و الزامات)^۲

بررسی سازمان تجارت جهانی و شناخت تحولات آن برای تعیین نرخ تعرفه محصولات کشاورزی در صورت پیوستن به این سازمان برای ایران، الزامی است و از این رو لازم است این الزامات در تغییر و تحول نظام موجود تعرفه بخش کشاورزی در نظر گرفته شود. از این رو در این بخش به اجمال به تاریخچه این سازمان و الزامات آن در خصوص تعرفه اشاره می‌گردد.

جنگ جهانی اول اروپا را با نابسامانی‌های عظیم اقتصادی از قبیل کسری موازنه پرداخت‌ها، تورم، کاهش شدید ارزش پول، اختلال در مبادلات بازرگانی و بیکاری گسترده مواجه نمود و سبب شد که دولت‌های اروپایی و همچنین آمریکا به اتخاذ سیاست‌های حمایتی شدید جهت حمایت از صنایع داخلی و اقدامات تلافی جویانه در قبال شرکای تجاری خود متوسل شوند. پس از جنگ جهانی اول، نخستین گردهمایی بین‌المللی به منظور مذاکره درباره مسائل مربوط به تولید و تجارت در سال ۱۹۲۷ زیر نظر جامعه ملل در شهر ژنو برگزار شد. در این کنفرانس نمایندگان حدود ۵۰ کشور حضور داشتند و هدف دولت‌های بزرگ آن بود که تضادها و اختلافات به وجود آورنده جنگ جهانی اول را حتی‌المقدور از طریق همزیستی سیاسی و نیز اتخاذ سیاست‌های لیبرالی و توسعه همکاری متقابل در زمینه‌های اقتصادی از میان بردارند. در آن هنگام، با گذشت حدود ۱۰ سال از خاتمه جنگ جهانی اول اروپا توانسته بود با ترمیم خرابی‌ها بر عواقب ناگوار جنگ تا حد زیادی فائق آید. از سوی دیگر، افزایش تولیدات صنعتی و امکانات بالقوه مبادلات تجاری نیز یک آینده روشن اقتصادی را نوید می‌داد. ولی در عین حال، اعمال سیاست‌های حمایتی از طرف دولت‌ها و وجود محدودیت‌های متعدد در مبادلات بین‌المللی در عمل موانعی در راه شکوفایی تجارت ایجاد کرده بود. در چنین شرایطی، مذاکرات و توصیه‌های کنفرانس ژنو بر این مبنا قرار گرفت که موانع تجاری باید مرتفع شود و دولت‌ها با تعدیل سیاست‌های حمایتی و گرایش به اصول لیبرالیسم اقتصادی، راه را برای رعایت شرط " دولت کامله‌الوداد"^۳ در مورد یکدیگر هموار سازند. اما اعلامیه پایانی اجلاس ژنو، پیش از آنکه بازتابی از اراده و خواست واقعی شرکت‌کنندگان باشد، تمهیدی جهت حفظ ظاهر امور بود. در نتیجه، آرزوهایی که برای آزادی تجاری مطرح گردیده بود جامه عمل نپوشید و دولت‌های شرکت‌کننده در کنفرانس به‌جای حرکت در یک مسیر هماهنگ، هریک در پی حمایت از منافع خود برآمدند و چندی بعد نیز ضربه هولناک بحران بزرگ ۱۹۲۹ تمام امیدها را به یأس تبدیل کرد.

اقتصاد آمریکا طی دهه ۱۹۲۰ شاهد موفقیت قابل توجهی بود اما بخش کشاورزی این کشور در این دوره با شرایط نامطلوبی مواجه گردید. از این رو کنگره آمریکا به منظور کمک به این بخش و حمایت از آن در مقابل

۱. world trade organization

۲. مطالعه اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

۳. Most-favoured nation

رقابت خارجی، خواهان افزایش بیشتر عوارض بر واردات محصولات کشاورزی شد. اما طرفداران بخش کشاورزی در کنگره جهت کسب حمایت کلیه نمایندگان مجبور بودند با افزایش تعرفه‌ها بر واردات بسیاری از محصولات صنعتی نیز موافقت نمایند و در واقع، تعرفه‌هایی که قرار بود تنها به منظور حمایت از بخش کشاورزی افزایش یابد، طبق قانون تعرفه‌ای اسموت-هاولی^۱ نزدیک به ۸۰۰ قلم کالای کشاورزی و صنعتی را شامل گردید، به طوری که متوسط نرخ تعرفه‌های گمرکی از ۳۸/۵ درصد بین سال‌های ۱۹۲۲-۲۹ به ۵۲/۸ درصد بین سال‌های ۱۹۳۰-۳۳ بالغ شد.

اقدام آمریکا در مورد افزایش تعرفه‌ها بر واردات، عکس‌العمل دیگر کشورها به‌ویژه کشورهای اروپایی را به دنبال داشت. انگلستان نیز که بعد از آمریکا دومین صادرکننده بزرگ جهان به شمار می‌رفت، در سال ۱۹۳۱ پایه پولی طلا را ترک کرد و با تصویب قانون عوارض وارداتی در سال ۱۹۳۲ به حدود یک قرن تجارت آزاد پایان داد. این تحولات که با بحران بزرگ در اوایل دهه ۱۹۳۰ مقارن گردید، تجارت جهانی را به شدت متأثر گرداند، به طوری که ارزش صادرات آمریکا از ۵/۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۲۹ به ۱/۶ میلیارد دلار در سال ۱۹۳۲ کاهش یافت و حجم تجارت جهانی کالاهای ساخته‌شده در این سال حدود ۴۰ درصد تنزل پیدا کرد.

در سال ۱۹۳۲ مفهوم جدیدی از نقش آمریکا در جهان شروع به شکل‌گیری نمود و آن اینکه آمریکا باید ابتکار غلبه بر سیاست‌های حمایتی را در دست گیرد. مبنای نظری این اعتقاد آن بود که حذف موانع تجاری، ابزار اصلی جلوگیری از رکود در تجارت بین‌المللی، دستیابی به ثبات و موفقیت در اقتصاد جهان و نیز کاهش تنش‌های سیاسی خواهد بود. در نتیجه این تفکر، قانون تجاری دیگری به نام قانون موافقت‌نامه‌های تجاری متقابل^۲ در سال ۱۹۳۴ در کنگره آمریکا به تصویب رسید. در این قانون به رئیس‌جمهور آمریکا اختیار داده می‌شد که برای مدت سه سال^۳ در خصوص کاهش تدریجی عوارض گمرکی تا ۵۰ درصد اقدام به عقد موافقت‌نامه‌های تجاری با کشورهای مختلف نماید. تا سال ۱۹۴۷ آمریکا موفق گردید براساس اصل دولت کامله‌الوداد (در قانون فوق پیش‌بینی شده بود) با ۲۹ کشور جهان موافقت‌نامه تجاری دوجانبه منعقد نماید که در نتیجه متوسط نرخ تعرفه‌های گمرکی طی این مدت از ۴۸ درصد به ۲۵ درصد کاهش یافت. اگرچه تأثیر این توافقات بر تعرفه‌ها چندان زیاد نبود، اما اقدام مهم برای ایجاد چارچوب مذاکراتی بود که کاهش بیشتر تعرفه‌ها در آینده منجر گردید.

خرابی‌های ناشی از جنگ جهانی دوم، قدرت اقتصادی و تولیدی کشورها را به شدت تقلیل داد و ترکیب و جهت مبادلات بازرگانی را دچار تغییرات وسیعی نمود. کشورهای صنعتی غرب درصدد برآمدند که حتی قبل از

۱. Smoot- Hauley

۲. Reciprocal Trade Agreements Act (RTAA)

۳. این اختیار که ابتدا برای مدت سه سال بود، تا سال ۱۹۶۲ که قانون گسترش تجارت به تصویب رسید دائماً تمدید گردید.

پایان جنگ اقداماتی را جهت پایه‌گذاری یک نظام مالی، پولی و تجاری جهت تأمین نیازهای دوران پس از جنگ به عمل آوردند. یکی از اهداف منشور آتلانتیک (۱۹۴۱) و موافقت‌نامه وام - اجاره^۱ (۱۹۴۲) ایجاد یک نظام تجاری جهانی بر مبنای اصل عدم تبعیض و مبادله آزاد کالا و خدمات بود، چراکه به منافع تجارت آزاد و کاهش طی سال‌های قبل پی برده بودند. طبیعتاً ابتکار عمل و هدایت این اقدامات در دست چند کشور غربی و به‌ویژه آمریکا بود که هم بزرگ‌ترین قدرت اقتصادی و تجاری جهان به شمار می‌رفت و هم این‌که در زمان جنگ کمترین صدمات را متحمل شده بود. در سال ۱۹۴۴ (قبل از پایان جنگ) به دعوت رئیس‌جمهور وقت آمریکا (روزولت) کنفرانسی با شرکت نمایندگان ۴۴ کشور در برتن وودز^۲ تشکیل گردید و طی آن موافقت‌نامه تأسیس صندوق بین‌المللی پول و همچنین بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه امضا شد.

در راستای این فعالیت‌ها، پس از پایان جنگ ضرورت تأسیس یک نهاد بازرگانی جهانی جهت انتظام بخشیدن به مبادلات آزاد و از میان برداشتن محدودیت‌ها و امتیازات و کاهش حقوق گمرکی احساس گردید و به تدریج حرکت‌هایی در این جهت آغاز شد. متعاقب این تحولات، در دسامبر ۱۹۴۵ دولت آمریکا پیشنهاد نمود کنفرانسی مرکب از نمایندگان کشورها جهت بررسی مسائل مربوط به منع محدودیت‌های کمی، کاهش حقوق گمرکی و به‌طور کلی تأسیس یک سازمان تجارت بین‌المللی^۳ تشکیل شود. دولت انگلیس به ازای وام ۳۷۵۰ میلیون دلاری که از آمریکا دریافت داشته بود، متعهد شده بود که:

۱. از ۱۵ ژوئیه ۱۹۴۷ مجدداً قابلیت تبدیل استرلینگ را احیا نماید.
۲. اقداماتی در جهت رفع تبعیضات در تجارت خارجی خود به عمل آورد. و
۳. در جهت تأسیس چنین سازمانی همکاری نماید.

کنفرانس پیشنهادی آمریکا سرانجام بین ۱۸ اکتبر تا ۲۶ نوامبر ۱۹۴۶ در لندن برگزار شد، لکن به سبب مخالفت کشورهای شرکت‌کننده، بدون دستیابی به هیچ نتیجه‌ای پایان یافت. چندی بعد در شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد^۴ اندیشه تشکیل کنفرانسی درباره تجارت بین‌الملل به وجود آمد و کمیته‌ای مرکب از نمایندگان کشورهای آمریکا، کانادا، انگلستان، فرانسه و کشورهای بنلوکس (بلژیک، هلند و لوکزامبورگ) مأمور تدارکات مقدمات آن شد. کنفرانس هاوانا از ۲۱ نوامبر ۱۹۴۷ تا ۲۴ مارس ۱۹۴۸ با حضور نمایندگان ۵۶ کشور تشکیل شد. در این کنفرانس بسیاری از کشورها از جمله کشورهای در حال توسعه با منشور سازمان تجارت بین‌المللی به مخالفت برخاستند و در نتیجه بحث و تبادل نظر تعداد زیادی پیشنهاد به منشور اضافه گردید. یکی از بخش‌های منشور تجارت جهانی، یک قرارداد ۳۴ ماده‌ای بود که در ۳۰ اکتبر ۱۹۴۷ بین ۲۳ کشور که عمدتاً

۱. Lend - Lease Agreements

۲. Bretton Woods

۳. International Trade Organization (ITO)

۴. Economic and Social Council (ECOSOC)

کشورهای پیشرفته صنعتی بودند امضا گردید. این قرارداد همان موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت یا گات^۱ می‌باشد.

در کنفرانس هاوانا، درنهایت پس از ۵ ماه مذاکره کشورهای شرکت‌کننده در مورد طرح منشور به توافق رسیدند و طرح مذکور از طرف ۵۳ هیئت نمایندگی به امضا رسید^۲. منشور هاوانا پیمان جامعی بود که علاوه بر موضوع مبادلات بازرگانی مسایلی چون توسعه اقتصادی، اشتغال کامل، بازرگانی دولتی و فعالیت کارتل‌ها را نیز در بر می‌گرفت. علاوه بر این یکی از خواسته‌های مهم این منشور تأسیس یک سازمان جهانی جهت انتظام بخشیدن به تجارت بین‌المللی بود. از ۵۳ دولتی که منشور را امضا کرده بودند تنها دو کشور استرالیا و لیبریا توانستند آن را از تصویب پارلمان خود بگذرانند، زیرا کشورهای درحال توسعه منشور را در جهت منافع کشورهای صنعتی می‌دانستند و بالعکس جهان پیشرفته نیز آن را به سود جهان سوم می‌پنداشت. حتی آمریکا نیز که خود از مبتکران منشور تجارت جهانی بود، نتوانست آن را از تصویب کنگره بگذراند.

بدین ترتیب منشور هاوانا راه به جایی نبرد و طرح تشکیل سازمان تجارت بین‌المللی که مهم‌ترین پیشنهاد آن بود در پندارها ماند و هرگز صورت واقعیت نیافت. اما گات که به‌عنوان یک قرارداد موقتی در فصل ۴ منشور هاوانا منظور شده بود به‌عنوان تنها یادگار این کوشش‌ها به موجودیت خود ادامه داد.

سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ برای گسترش تجارت بین‌المللی به وجود آمد و جانشین گات شد. سازمان تجارت جهانی یک سازمان بین‌المللی است؛ که قوانین جهانی تجارت را تنظیم و اختلافات بین اعضا را حل و فصل می‌کند. با گسترش روند جهانی شدن، ضرورت کشورها برای فراهم آوری زمینه‌های رشد تجارت و توسعه اقتصاد بیشتر شده و پیوستن کشورها به سازمان تجارت جهانی از ضرورت‌های مبرم در روند جهانی شدن به حساب می‌آید.

اعضای سازمان تجارت جهانی کشورهایی هستند که موافقت‌نامه‌های این سازمان را امضا کرده‌اند. مقر سازمان تجارت جهانی در ژنو سویس قرار دارد. مهم‌ترین هدف سازمان کمک به جریان آزاد تجارت از طریق برداشتن موانع تا حدی است که عوارض دیگری در قبال نداشته باشد و در این راستا با درک قوانین به‌صورت شفاف و قابل پیش‌بینی به اشخاص، سازمان‌ها و دولت‌ها اطمینان داده می‌شود که این قوانین شفاف و قابل پیش‌بینی، تحت تأثیر تغییرات ناگهانی در نخواهد آمد بر این اساس کشورهای عضو حق ندارند با شرکای تجارتي با تبعیض رفتار نمایند یعنی زمانی که کشوری تعرفه وارداتی خود را کاهش دهد و یا عوارض گمرکی برای محصول یکی از کشورها کم شود باید همان برخورد با تمام کشورهای عضو این سازمان عملی گردد که این

۱. General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)

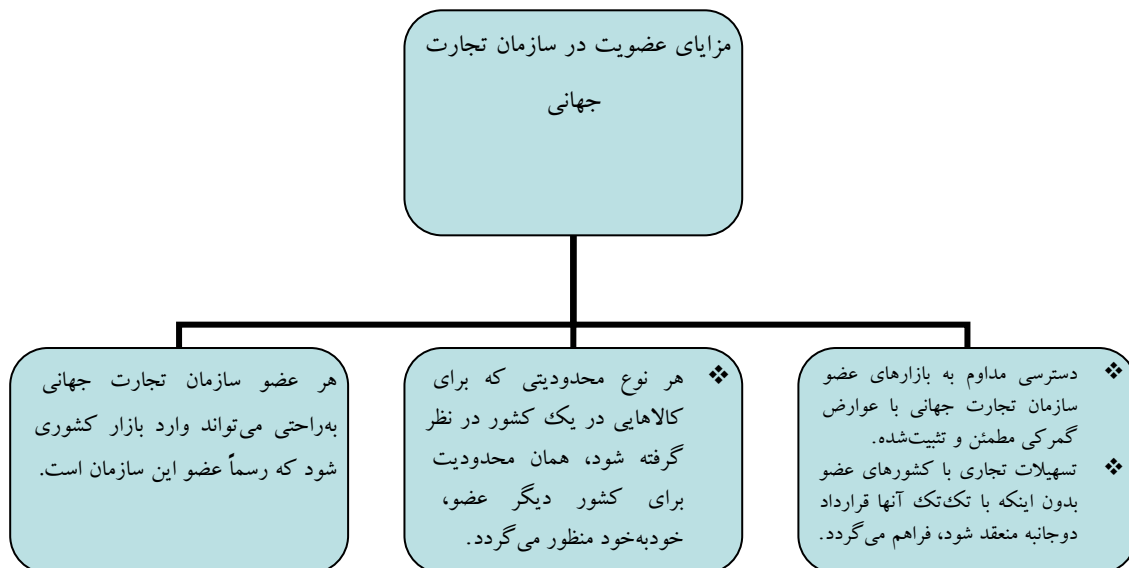
۲. نماینده دائم ایران در سازمان ملل متحد نیز در این کنفرانس حضور داشت ایران با امضای منشور هاوانا به عضویت ناظر در گات درآمد که تا پایان سال ۱۹۳۳ ادامه داشت.

اصل بنام اصل دولت کامله الوداد نامیده می‌شود و در سازمان تجارت جهانی از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. همچنین کاهش تعرفه گمرکی و حذف یارانه از شروط اصلی عضویت در این سازمان است.

جدول ۱-۲: سیاست‌های اجرایی مهم اعضای سازمان جهانی تجارت

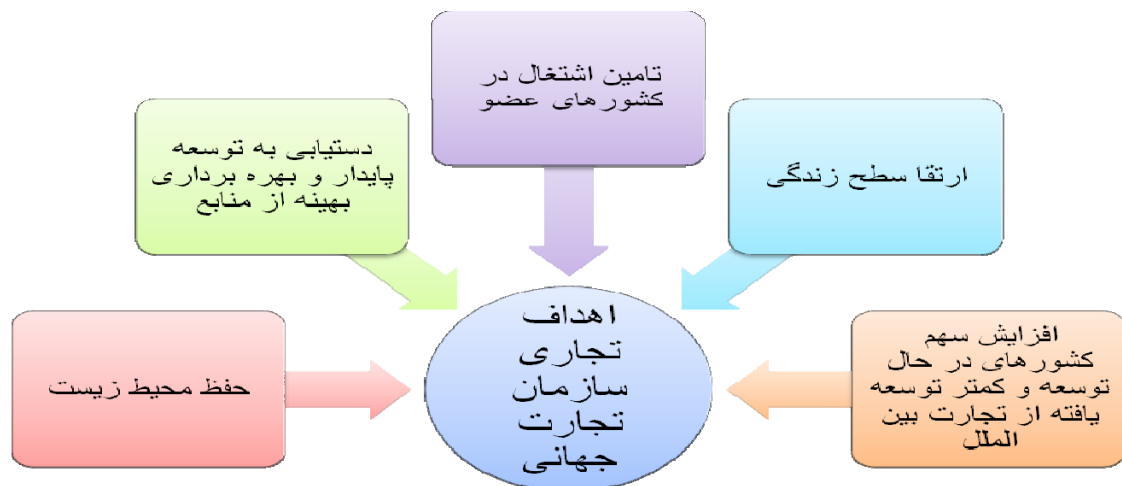
آزادسازی تجارت خارجی	(۱) شامل برداشتن موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای یا کاهش آنهاست. همچنین وضع موانع تجاری غیرتعرفه‌ای، غیرقانونی می‌باشد. البته برای کشورهای در حال توسعه در این زمینه استثناء قائل شده‌اند.
آزادسازی قیمت کالاها و خدمات	حذف یارانه‌ها و کمک‌های دولتی که به تولید کالا و خدمات داده می‌شود برای تحقق این مورد می‌باشد. بخشی از یارانه‌ها مثل یارانه‌های تحقیق و توسعه، یارانه‌های خصوصی‌سازی و یارانه کالاهای مصرفی، یارانه سبز محسوب شده و کشورهای عضو ملزم به حذف آنها نمی‌باشند.
آزادسازی نرخ ارز	شامل حذف ارائه هرگونه ارز یارانه‌دار می‌باشد.
جریان آزاد اطلاعات	شامل در اختیار گذاشتن اطلاعات و مقررات و قوانین تصویبی توسط کشور عضو به سایر اعضا می‌باشد
لغو انحصارات دولتی و خصوصی در تولید و قیمت‌گذاری کالاها و خدمات	
تخصیص بهینه منابع به وسیله بازار	
آزادسازی نرخ بهره	

منبع: رحیمی - عباس و دیگران سیاست‌های حمایتی با تأکید بر سیاست‌های بازرگانی صص ۷۲-۷۰

شکل ۱-۱: مزایای عضویت در سازمان تجارت جهانی

منبع: سازمان تجارت جهانی

شکل ۱-۲: اهداف سازمان تجارت جهانی

منبع: سازمان تجارت جهانی

این سازمان همچنین برای دستیابی به اهداف تعیین شده، اصولی را تدوین کرده است که کشورهای عضو می‌بایست به این اصول پایبند باشند و در صورت پایبند نبودن، مجازات‌هایی علیه این کشورها اعمال می‌شود. مهم‌ترین این اصول عبارت‌اند از:

۱- اصل عدم تبعیض و اصل دولت کامله‌الوداد:

طبق این اصل، اگر کشوری امتیاز بازرگانی یا تعرفه‌ای را در مورد یکی از کشورهای عضو اعمال نماید، این امتیاز یا تعرفه می‌بایست در مورد تمام شرکای تجاری عضو سازمان تجارت جهانی تعمیم یابد. البته این اصل یک استثنا نیز دارد که به همگرایی‌های اقتصادی مانند اتحادیه‌های گمرکی بین چند کشور مربوط می‌شود. این استثنا بدین معناست که سازمان تجارت جهانی، سایر پیمان‌های تجاری (مانند اتحادیه اروپا یا نفتا) را نیز به رسمیت می‌شناسد.

۲- استفاده از محدودیت‌های غیرتعرفه‌ای در تجارت همچون سهمیه‌بندی و صدور پروانه واردات ممنوع است و کشورها تنها با استفاده از وضع تعرفه‌های گمرکی مجازند از صنایع داخلی حمایت نمایند. هیچ‌یک از اعضا حق ندارند جز تعرفه‌های گمرکی و مالیات‌ها، محدودیت‌های دیگری را در واردات و یا صادرات کالاها به وجود آورند.

۳- کاهش و تثبیت تعرفه‌های گمرکی و حذف موانع تجاری و غیرتجاری مگر در مورد محصولات کشاورزی که با مشکل در پرداخت موجه هستند. هر کشوری که عضو سازمان تجارت جهانی می‌شود علاوه بر الحاق به موافقت‌نامه‌های چندجانبه سازمان، وارد مذاکرات دو یا چندجانبه با دیگر اعضا می‌گردد و تعرفه‌های خود را کاهش می‌دهد. حداکثر میزان تعرفه در جدول تعرفه‌های کشور وارد می‌شود و حق ندارد بیش از آن تعرفه‌ای

اخذ نماید. کشورها متعهد می گردند به تدریج تعرفه‌ها را کاهش دهند.

توافقات میان اعضای سازمان تجارت جهانی در خصوص تجارت کالاهای کشاورزی را می توان به طور خلاصه به شرح زیر برشمرد:

۱. مقرر شد کلیه‌ی موانع غیرتعرفه‌ای^۱ به معادل تعرفه مستقیم تبدیل شود و سقف معلوم و محدودی بر روی تعرفه‌ها گذاشته شود.
۲. مقرر شد نرخ تعرفه و معادل تعرفه در کشورهای پیشرفته به میزان ۳۶ درصد ظرف مدت ۶ سال کاهش یابد و این نرخ به میزان ۲۴ درصد طی ۱۰ سال برای کشورهای در حال توسعه تقلیل داده شود.
۳. مقرر شد نرخ یارانه صادرات در کشورهای صادرکننده به میزان ۳۶ درصد طی مدت ۶ سال کاهش یابد و کل حجم صادراتی یارانه‌دار نیز به میزان ۲۱ درصد طی همین مدت کاهش یابد.
۴. مقرر شد سیاست‌های حمایت داخلی از جمله یارانه‌ها محدود گردد، به طوری که کل حجم پولی این حمایت‌ها به میزان ۲۰ درصد برای کشورهای توسعه یافته ۱۳/۳ درصد برای کشورهای در حال توسعه کاسته شود.

تعهدات کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی در بخش کشاورزی به طور کلی در قالب ۴ مقوله خلاصه می شود:^۲

الف) تعهدات مربوط به دسترسی به بازار،

ب) تعهدات مربوط به کاهش حمایت داخلی،

ج) تعهدات مربوط به کاهش یارانه‌های صادراتی، و

د) تعهدات مربوط به رعایت مفاد موافقت‌نامه بهداشتی و بهداشت نباتی.

جدول ۱-۳: تعهدات اصلی موافقت‌نامه کشاورزی دور اروگوئه

دوره پایه	حداکثر مهلت اجرا در کشورهای		توافق در مورد کشورهای		شرح	
	توسعه یافته	در حال توسعه	در حال توسعه	توسعه یافته		
-	توسعه یافته	در حال توسعه	در حال توسعه	توسعه یافته	حذف موانع غیرتعرفه‌ای و تبدیل به تعرفه	
-	در ابتدای دوره	در ابتدای دوره	حذف کامل و تبدیل به تعرفه	حذف کامل و تبدیل به تعرفه	کاهش تعرفه‌ها	
-	۱۰ سال	۶ سال	٪۲۴	٪۳۶	کاهش حمایت داخلی غیرمعاف	
۸۶-۸۸	۱۰ سال	۶ سال	٪۱۳	٪۲۰	کاهش مخارج	یارانه های صادراتی
۸۶-۸۸	۱۰ سال	۶ سال	٪۲۴	٪۳۶	کاهش مقادیر صادرات یارانه ای	
۸۶-۹۰	۱۰ سال	۶ سال	٪۱۴	٪۲۱		

مأخذ: سازمان تجارت جهانی

۱. (NTTS)

۲. World Trade Organization

قبل از جنگ جهانی اول تعداد محدودی موانع غیرتعرفه‌ای برای کشاورزی وجود داشت که بیشتر آنها ممنوعیت‌های ورودی بودند. در دهه‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰ تعدادی از معیارهای حمایتی شامل، سهمیه‌ها، مجوزها، کنترل‌های ارزی، یارانه‌های صادراتی، ترتیبات دوجانبه، تجارت دولتی و قوانین محدودکننده فنی و بهداشتی در عرصه تجارت کشاورزی پدیدار گردید. تعرفه‌ها نیز در این دوره افزایش یافتند. میزان حمایت از کشاورزی بعد از جنگ جهانی دوم باز هم افزایش یافت. در خلال دور اول مذاکرات (GATT)^۱ در ژنو (۱۹۷۴) بر کاهش تعرفه‌ها تأکید شد اما موانع غیرتعرفه‌ای مورد توجه قرار نگرفتند. در مجموع می‌توان گفت که در ۵ دوره اول مذاکرات گات دقت بسیار کمی به بخش کشاورزی معطوف شد. در خلال دوره ششم مذاکرات معروف به مذاکرات دور کندی (۱۹۶۲-۶۷) موانع غیرتعرفه‌ای به دنبال کاهش تعرفه‌ها افزایش یافتند. در این دوره موانع غیرتعرفه‌ای به‌عنوان موانع اصلی محدودیت تجاری شناخته شدند. این دوره اولین دوره‌ای است که کشاورزی موردتوجه قرار گرفت.

قبل از شروع دور کندی گروه مذاکره‌آمیز آمریکا پیشنهاد تبدیل همه موانع غیرتعرفه‌ای به تعرفه را ارائه کرد. اما این پیشنهاد هرگز در پروپوزال آمریکا گنجانده نشد، چرا که به خاطر ناسازگاری با قوانین مالیاتی (گمرکی) جامعه مشترک اروپا غیرقابل انجام ارزیابی شد. همچنین در این دوره سازوکار مذاکره‌آمیز کشور با کشور و محصول به محصول تغییر کرد و روش مذاکره‌آمیز از رویکرد دوجانبه^۲ به چندجانبه^۳ تغییر کرد که منشأ موفقیت‌های بسیاری شد در دوره هفتم مذاکرات دور توکیو (۱۹۷۳-۷۹) تکنیک سراسری^۴ تعقیب شد. در این دوره بر روی فرمول کاهش تعرفه‌ها مباحثات زیادی صورت گرفت. جامعه مشترک اروپا پیشنهاد کرد که به جای کاهش خطی تعرفه‌ها که در دور کندی پیشنهاد شد بهتر است از یک فرمول غیرخطی همگن^۵ استفاده شود، به این صورت که فرمول در بردارنده کاهش کمی در تعرفه‌های پایین و کاهش بیشتر در تعرفه‌های بالا باشد. آمریکا کاهش بیشتر اما یکسان در کلیه تعرفه‌ها را پیشنهاد کرد. در این دور کوشش طاق‌فرسایی توسط مذاکره‌کنندگان صورت گرفت تا در نهایت بعد از دو سال فرمول معروف سوئیس برای کاهش تعرفه‌ها پذیرفته شد. این دور از دوره‌های پیش برجسته‌تر و مورد توجه بیشتر است چرا که در این دوره مذاکره‌کنندگان به ارتباط نزدیک بین سیاست‌های تجاری و داخلی کشورها پی بردند. این آگاهی باعث شد که در دوره‌های بعدی مذاکرات (دور اروگوئه) بر روی کاهش حمایت‌ها در بخش کشاورزی تأکید شود. همچنین در این دور از مذاکرات روش مذاکره‌آمیز بخشی ایجاد شد. در نهایت در مذاکرات دور اروگوئه که طولانی‌تری و درعین حال موفق‌ترین دور

۱. The General Agreement on Tariffs and Trade

۱. Bilateral

۳. Multilateral

۴. ACROSS the –board

۵. Harmonization formula

مذاکرات درخصوص کشاورزی است و بیشتر موفقیت خود را مدیون توافق بر سر حذف و تبدیل موانع غیرتعرفه‌ای به تعرفه‌ای است مذاکره‌کنندگان توافق کردند که تعرفه‌های خود را برای بخش‌ها و محصولات مختلف محدود کنند و حداقل ۱۵ درصد تعرفه‌های خود را کاهش دهند. کشورهای توسعه‌یافته تعهد کردند که به‌طور متوسط کاهش ۳۶ درصدی در طول ۶ سال در تعرفه‌های کشاورزی خود ایجاد کنند و کشورهای درحال توسعه نیز متعهد شدند که در طول ۱۰ سال سطح تعرفه‌های کشاورزی خود را به‌طور متوسط ۲۴ درصد کاهش دهند. کشورهای کمتر توسعه‌یافته تعهد کاهشی را عهده‌دار نشدند.

همچنین کشورها متعهد شدند برای تضمین حداقل دسترسی به بازار ۳ درصد مصرف داخلی خود را به واردات اختصاص دهند که این امر عمدتاً تحت رژیم تعرفه سهمیه‌ای و با تخصیص تعرفه‌های صفر یا بسیار پایین به واردات داخل سهمیه‌ای و ارائه جداگانه به WTO صورت پذیرفت.

به طور کلی کشورها متعهد می‌شوند که تعرفه‌ها را به شرح زیر کاهش دهند^۱:

الف) برای کشورهای توسعه‌یافته به میزان میانگین غیر وزنی ۳۶ درصد، در ضمن این کشورها موظف‌اند که طی یک دوره شش‌ساله اجرا، هر دسته از تعرفه‌ها را حداقل ۱۵ درصد کاهش دهند.

ب) برای کشورهای درحال توسعه به ترتیب ۲۴ درصد و ۱۰ درصد، دوره اجرا نیز به ده سال افزایش می‌یابد.

ج) کشورهای دارای کمترین سطح توسعه‌یافتگی، هیچ نوع تعهدی برای کاهش تعرفه‌ها ندارند.

این ارقام در سند شیوه‌ها قید شده است، درحالی‌که نرخ تعرفه‌های تعیین‌شده برای هر کالا و در نتیجه، حداقل کاهش‌هایی که تعرفه‌ها باید مشمول آن شوند، در جدول‌های زمانی کشورها - که به لحاظ حقوقی الزام‌آورند - آمده است. در پایان دوره اجرا، تمامی تعرفه‌ها در همان سطوح نهایی ثابت می‌مانند و نمی‌توان آنها را بیش از این افزایش داد، مگر در شرایط ویژه.

باین‌حال، این قاعده دارای استثنائاتی است که در چارچوب مقررات مربوط به حفاظت ویژه، به اجرا درمی‌آیند. این مقررات اجازه می‌دهند که کشورها در شرایطی که قیمت‌های وارداتی فوق‌العاده کم است یا واردات به‌صورت ناگهانی افزایش می‌یابد، بر برخی کالاهای خاص، تعرفه بیشتری وضع کنند.

اثر کاهش‌های مورد توافق در دور اروگوئه، تا حدی به علت سطح زیاد نرخ پایه عوارض و اصلاحاتی که از دوره پایه به بعد در سیاست‌های تجاری انجام شده است، کاهش خواهد یافت. با وجود این، ممکن است شیوه کاهش نرخ پایه نیز باعث کاهش بیشتر این تأثیر شود.

تعهد کاهش سطح کلی تعرفه‌ها به میزان ۲۴ درصد (که در مورد کشورهای توسعه‌یافته ۳۶ درصد است)

براساس میانگین غیر وزنی تمامی تعرفه‌ها استوار است. به بیان دیگر، تا آنجا که به کاهش تعرفه‌ها مربوط

می‌شود در مورد کالاهایی که حجم تولید و تجارتشان به طرز نامتناسبی زیاد است، وزن‌بندی بیشتری اعمال نمی‌شود.

به‌علاوه، در مقایسه با کاهش تعرفه‌های کم، وزن بیشتری بر کاهش تعرفه‌های زیاد حمل نمی‌شود. برای مثال، تا آنجا که به تعهدات جهانی کاهش تعرفه‌ها مربوط می‌شود، اگر کالایی فرعی فقط به اندازه یک درصد مشمول نرخ پایه عوارض شود و کالای عمده دیگری، دارای عوارض ۲۰۰ درصدی باشد، کاهش ۱۰۰ درصدی تعرفه‌ها در مورد این دو کالا، به یک نتیجه واحد ختم می‌شود.

تعهدات دسترسی به بازار، برحسب تعهدات مربوط به سهمیه معین تعرفه‌ها، دسترسی مطمئنی را به بازارها فراهم می‌آورد، کاهش تعرفه‌های موجود می‌تواند باعث بهبود فرصت‌های دسترسی شود. در ضمن، فرآیند تعرفه‌بندی به الزام‌آور شدن تمامی تعرفه‌های کشاورزی منجر می‌گردد. تعهداتی که کشورهای در حال توسعه در زمینه دسترسی به بازار بر عهده گرفته‌اند، سه موضوع را آشکار می‌کنند که نیازمند توجه خاصی است:

نخست آنکه، در فرایند تعرفه‌بندی، عملاً نباید هیچ مانعی غیرتعرفه‌ای تأثیرگذار بر تجارت کشاورزی باقی بماند و این فرایند باید برای تاجران و سیاست‌گذاران کشاورزی، شفافیت بیشتری داشته باشد. دوم آنکه، فرایند تعرفه‌بندی، به وضع تعدادی از تعرفه‌های بسیار بالا در میان کشورهای در حال توسعه انجامیده است. در برخی موارد، این تعرفه‌ها صرفاً نمایانگر کاهش‌های حداقل هستند. محصولات تحت تأثیر، مشابه همان محصولات کشورهای توسعه‌یافته است (یعنی غلات، دانه‌های روغنی، گوشت و فرآورده‌های لبنی). به‌علاوه، این محصولات برخی فرآورده‌های گرمسیری چون قهوه، چای و ادویه‌جات را نیز شامل می‌شود. محصولات یادشده، مشمول (تعرفه‌های حداکثری) هستند که به کشورهای در حال توسعه اعطا شده است. این تعرفه‌های حداکثر، در کل تعرفه‌هایی هستند که از تعرفه‌های پیشین اما غیر کرانه‌ای، که مشمول اصل دولت کامله‌الوداد بودند، بیشترند (البته صرف‌نظر از تأثیرات موانع غیرتعرفه‌ای) سوم آنکه، تعهدات مربوط به سهمیه تعرفه‌ها، دارای اهمیت خاصی است. بیشترین تعهدات در مورد غلات و سپس در مورد روغن نباتی و سبزیجات اعمال می‌شود. در موارد بسیاری، سهمیه تعرفه‌ها صرفاً ابزاری برای تبدیل محدودیت‌های صادراتی داوطلبانه بوده است، به این صورت که سهمیه‌ها به همان کشورها اختصاص می‌یابد. این امر در ابتدا تأثیر چشمگیری بر جای نمی‌گذارد، زیرا صادرکننده وارد همان ساختار قیمت می‌شود و این ساختار، همان رانت‌های سهمیه‌ای را در اختیار می‌گذارد. منافع حاصل از سهمیه تعرفه‌ها به این صورت است که بر طبق شرایط ذکرشده در موافقت‌نامه، این سهمیه‌ها کاهش نمی‌یابند و امنیت بیشتری را در ارتباط با بازار برای کشورهای ذینفع فراهم می‌آورند. آخرین نکته قابل ذکر این است که بسیاری از محدودیت‌های صادراتی داوطلبانه، به‌صورت تعهدات مربوط به دسترسی جاری، در جدول‌های زمانی کشورها قید شده است.

کشورها می‌توانند از یک مقیاس متغیر تعرفه‌ها که رابطه‌ای معکوس با سطح قیمت واردات دارد، استفاده کنند. این مقیاس، به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه، که برای دست یافتن به این نوع انعطاف‌پذیری، سطح بالایی را برای تعرفه‌ها در نظر می‌گیرند، امکان‌پذیر است. تا زمانی که سطوح مختلف اتخاذ شده در این مقیاس متغیر، از نرخ تعرفه‌های تعیین شده در جدول زمانی کشورها بیشتر نباشد، این اقدام با اصول و مقررات سازمان تجارت جهانی همخوان است. برای دستیابی به این امر می‌توان از سیاست نوار قیمت استفاده کرد. به‌موجب این سیاست، تنها وقتی که قیمت واردات از نوار میان قیمت‌های حداقل و حداکثر خارج می‌شود، تعرفه‌ها تغییر می‌کنند. مادام که نوار قیمت بیش از حد باریک نشده باشد، نشانه‌های قیمت جهانی هنوز قابل‌رؤیت هستند، بنابراین قیمت‌های داخلی همچنان در راستای قیمت‌های جهانی قرار می‌گیرد.

۱-۱۵- جمع‌بندی فصل

در این فصل پس از بیان مقدمه‌ای کوتاه به بررسی ضرورت و اهمیت موضوع پرداختیم در بخش بعدی به تعریف بخشی از ابزارهای حمایتی و انواع آن (شامل تعرفه، عوارض گمرکی و سود بازرگانی) پرداختیم. سپس به تعریف اصطلاحات و واژه‌های اساسی و ویژگی‌های تعرفه نسبت به سایر روش‌های حمایتی پرداخته شد. در ادامه سازمان تجارت جهانی و تعرفه و تعهدات اصلی موافقت نامه کشاورزی دور اروگوئه بررسی شد و در بخش آخر خصیصه‌ها و ویژگی‌های نظام تعرفه‌ای ایران و حمایت‌های تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران بررسی شد. در فصل بعدی نیز به بررسی مطالعات صورت گرفته در داخل و خارج از کشور پیرامون موضوع مورد بررسی خواهیم پرداخت.

فصل دوم: پیشینه تحقیق

۲-۱- مقدمه

در این بخش به بیان مطالعات صورت گرفته در ارتباط با موضوع مطالعه حاضر پرداخته می‌شود. در بخش اول، مطالعات خارجی ذکر شده (شما ابتدا مطالعات خارجی را آورده‌اید!) و سپس در بخش دوم، مطالعات صورت گرفته در داخل از کشور آورده می‌شود. در بخش نهایی نیز به جمع آوری و تدوین آرشیوی از کلیه مقالات، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی انجام شده در زمینه تعرفه‌ها پرداخته شده است. همچنین در آخر فصل نیز جمع‌بندی مطالب آمده است.

۲-۲- مروری بر مطالعات گذشته

در زمینه موضوع مورد بررسی، در اینجا مطالعاتی آورده شده است. که در زمینه بحث اثرگذاری تعرفه‌ها بر جریان واردات و سطح بهینه و ساختار مناسب تعرفه‌ای مطرح هستند. لذا در این بخش از پروژه، به مطالعات خارجی و داخلی در این دو زمینه اشاره شده است.

تار (۱۹۹۸) در تحلیلی با عنوان طراحی سیاست تعرفه بهینه برای روسیه، استفاده از تعرفه‌های همسان برای کلیه بخش‌ها و صنایع را پیشنهاد می‌کند. ایشان سیاست تعرفه همسان را کاربردی و کارا می‌داند و در عین حال عنوان می‌کند که استفاده از این شیوه به جای کاربرد تعرفه‌های مختلف برای بخش‌های مختلف، لابی‌های موجود در این زمینه را به حداقل می‌رساند. یافته‌های این مطالعه حذف موانع فنی و حمایت توسط ابزار تعرفه، کاهش نرخ‌های تعرفه حداکثر، کاهش و حذف تعرفه‌های ثابت (خاص) برای افزایش شفافیت و افزایش تعرفه‌های پایین و حذف استثنائات وارداتی به منظور دسترسی آزاد به نهاده‌های کالاهای صادراتی و تثبیت تعرفه‌ها در سطحی نزدیک به تعرفه‌های مورد عمل را پیشنهاد می‌کند.

مدنی و الاریگو (۲۰۰۱) در کشور مصر تعرفه محصولات را بر مبنای شاخص‌های سیاستی نظیر سطح تمرکز، نسبت نفوذ واردات، تجارت درون صنعت و دستمزد تعادلی در بخش (کالای) مربوطه محاسبه کردند. آنگاه با مقایسه تعرفه اسمی و برآوردی برای محصولات مختلف، شاخص حمایت از محصولات مختلف محاسبه و محصولات بر این اساس به محصولات با حمایت بالا و پایین تقسیم‌بندی شده‌اند.

سکستون و همکاران (۲۰۰۳) به بررسی تأثیر تعرفه بر واردات در بازارهای عمودی مبادرت کردند. آنها دریافتند که بدون توجه به ارتباطات عمودی موجود در بازارها نمی‌توان تأثیر تعرفه‌ها را بر واردات محصولات کشاورزی به درستی برآورد نمود.

مک کریستون و شلدون (۲۰۰۴) به بررسی اثر دیوار تعرفه‌ای کشورهای توسعه‌یافته بر کشاورزی کشورهای در حال توسعه پرداختند و دریافته‌اند که کاهش دیوار تعرفه‌ای کشورهای توسعه‌یافته می‌تواند به نحو مؤثری واردات محصولات کشاورزی از کشورهای در حال توسعه را افزایش دهد.

زوانگ (۲۰۰۵) در رساله دکتری خود به بررسی سیستم تعرفه بهینه در تجارت کشاورزی چین پرداخت. در این مطالعه با فرض کشور بزرگ بودن چین در تجارت برخی کالاهای کشاورزی، تعرفه بهینه (از دیدگاه حداکثرسازی رفاه) برای محصولات مورد بررسی محاسبه شده است. محصولات تحت بررسی شامل گندم، ذرت، برنج، گوشت خوک و گوشت مرغ هستند. مدل سیستم تقاضای تقریباً ایده‌آل برای تخمین مصرف به کار گرفته شد. عرضه داخلی، تقاضای ذخیره‌سازی، تقاضای خوراک دام، عرضه صادرات و تقاضای واردات با استفاده از معادلات هم‌زمان برآورد گردید. از یافته‌های این مطالعه، رد فرضیه وزن‌دهی یکسان سیاستی به بازیگران مختلف تولید و تجارت محصولات مورد بررسی در دهه گذشته بود و مشخص شد که دولت چین وزن بیشتری به مصرف‌کنندگان می‌دهد. اما مشخص شد که در سال‌های اخیر اهداف سیاستی به سمت حمایت از تولیدکنندگان غلات منحرف شده است ولی همچنان در تجارت گوشت خوک، وزن قالب با مصرف‌کنندگان است.

رگمی و همکاران (۲۰۰۵) نشان دادند که تغییر تعرفه بر واردات محصولات کشاورزی با ارزش بالا بیشتر از مواد اولیه کشاورزی است.

میر و زیگناگو (۲۰۰۵) با استفاده از مدل جاذبه به بررسی اثر تعرفه بر واردات محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف پرداخت. بعد از مطرح شدن ضرورت توجه به محصولات خاص در کشاورزی کشورهای مختلف، سازمان خواربار و کشاورزی^۱ و مرکز بین‌المللی تجارت و توسعه پایدار^۲ (پاورقی بزینید) الگوهایی را برای تعیین محصولات خاص ارائه کردند و پس از آن برتل (۲۰۰۷) در چهار کشور آفریقایی محصولات خاص کشاورزی را تعیین کرد و گرت (۲۰۰۸) نیز روش‌های مختلف تعیین کالاهای خاص را بررسی کرد. در مطالعات فائو شاخص‌های مختلفی برای تعیین کالاهای حساس و خاص کشاورزی پیشنهاد شده است. در زمینه محصولات خاص شاخص‌های کلی نظیر امنیت غذایی، معیشت غذایی و توسعه روستایی به عنوان معیارهای کلان در نظر گرفته شده و ذیل این شاخص‌ها، معیارهای جزئی‌تری در نظر گرفته و در مطالعات فائو شاخص‌های مختلفی برای تعیین کالاهای حساس و خاص کشاورزی پیشنهاد شده است. در زمینه کالاهای حساس نیز مطالعات مختلفی مطرح است و از جمله جین و همکاران (۲۰۰۸) در بحث انتخاب

۱. FAO. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

۲. International Trade Center for Sustainable Development

شاخص انتخاب کالاهای حساس، این موضوع را از نگاه سیاست‌گذار مطرح می‌نماید و ضمن ارائه تابع رفاهی سعی در ارائه معیارهایی برای انتخاب کالاهای حساس دارد.

در داخل کشور نیز مطالعاتی در زمینه نظام تعرفه بخش کشاورزی صورت گرفته است که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

فریادرس، و.ا. (۱۳۸۴) در کتاب کشاورزی و سازمان جهانی تجارت جلد ۵ (مقررات دسترسی به بازار در بخش کشاورزی ایران) ضمن بررسی نظام تعرفه محصولات کشاورزی طی دوره‌ی ۸۲-۱۳۶۱ مشکلات و مسائل موجود این نظام را شناسایی نمود و در ادامه برای برخی از مهم‌ترین محصولات کشاورزی با استفاده از روش شکاف قیمتی اقدام به محاسبه معادل تعرفه‌ای نمود.

در مطالعه‌ای دیگر فیض‌آبادی و مقدسی (۱۳۸۶) میزان بهینه حمایت تعرفه‌ای تعدادی از محصولات کشاورزی بر مبنای تحلیل اقتصاد سیاستی برای ۱۵۶ محصول در سال ۱۳۸۳ را محاسبه کردند. تعرفه محصولات در این مطالعه بر مبنای شاخص‌های سیاستی نظیر سطح تمرکز، نسبت نفوذ واردات، تجارت درون صنعت و دستمزد تعادلی در بخش (کالای) مربوطه محاسبه شده است. آنگاه با مقایسه تعرفه اسمی و برآوردی برای محصولات مختلف، شاخص حمایت از محصولات مختلف محاسبه و محصولات بر این اساس به محصولات با حمایت بالا و پایین تقسیم‌بندی شده‌اند.

مهرآرا و برخورداری (۱۳۸۶) طور کلی بیان می‌کنند که وضع تعرفه منجر به تخصیص درآمد از مصرف‌کنندگان به تولیدکنندگان و دولت می‌شود. در نگرش عمومی، تعرفه‌ها منجر به انتقال تقاضا از محصولات خارجی به محصولات داخلی شده و لذا تولیدکنندگان داخلی را به افزایش تولید تشویق می‌کند. در حقیقت وضع تعرفه‌ها، تولید داخلی و اشتغال را، با پذیرش هزینه زیان‌های رفاهی مصرف‌کنندگان و قیمت‌های بالاتر، افزایش می‌دهد. براساس نظریه استاندارد (سنتی تجارت بین‌الملل، کاهش تعرفه‌ها در یک کشور کوچک موجب افزایش رفاه ملی می‌شود) تعرفه‌ها، هزینه‌ای را بر همه کالاهایی که از مرز عبور می‌کنند، تحمیل می‌کنند و بنابراین قیمت‌های این کالاها در درون کشور افزایش می‌یابد. بالا رفتن قیمت بر میزان عرضه تأثیر می‌گذارد، چرا که کشاورزان با افزایش محصول پاسخ می‌دهند؛ و از طرفی بالا رفتن قیمت بر تقاضا تأثیر می‌گذارد، چرا که مشتریان کمتر خرید می‌کنند. همچنین اثرات تعرفه بر بازار محلی می‌تواند به بازارهای جهانی منتقل شود چرا که ترکیب اثرات عرضه بیشتر و تقاضای کمتر، واردات را کاهش می‌دهد. اگر کشوری که تعرفه وضع می‌کند، یک واردکننده بزرگ باشد، قیمت‌های جهانی ممکن است کاهش یابد. جدول نشان می‌دهد که تعرفه چگونه بر دیگر بخش‌های اقتصاد کشاورزی در سه دسته از کشورها تأثیر می‌گذارد:

- کشوری که تعرفه وضع می‌کند،

- کشور صادرکننده و
- کشور واردکننده محصولات کشاورزی.

اثرات وضع تعرفه بر مصرف‌کنندگان نهایی، کشاورزان، صنعت فرآوری، درآمد دولت و سود خالص در این سه دسته کشورها نشان داده شده است (USDA، ۲۰۱۱) همان‌گونه که اطلاعات جدول نشان می‌دهد، سود خالص کشوری که تعرفه وضع می‌کند، کاهش می‌یابد. این کاهش ناشی از دو دلیل می‌باشد: اول اینکه بالا رفتن قیمت داخلی منجر به جذب منابع به کشت گندم می‌شود به جای اینکه در سایر فعالیت‌های کشاورزی و یا غیرکشاورزی به کار گرفته شود، که ممکن بود در آن صورت ارزش بیشتری تولید کند. برای مثال، سرمایه و نیروی کار مورد استفاده در تولید گندم اضافه ممکن است در جای دیگر مانند تولید محصولات دیگر یا فناوری ارتباطات بیشتر، مثرتر باشد. دوم اینکه قیمت بالاتر برای گندم، قدرت انتخاب مشتری را کم می‌کند و درآمد واقعی کمتر می‌شود. تعرفه‌ها علاوه بر اینکه موجب افزایش قیمت در کشورهای وضع‌کننده تعرفه می‌شوند، قیمت‌های بازار جهانی را نیز می‌توانند کم کنند. تولیدکنندگان در سایر کشورها از پایین رفتن قیمت‌ها رنج می‌برند. بنابراین با این وجود که تعرفه در یک کشور ممکن است از کشاورزان گندم‌کار داخلی حمایت کند، اما به گندم‌کاران کشورهای دیگر آسیب می‌زند. افزایش قیمت برای مصرف‌کننده، به صنایعی که از محصولات استفاده می‌کنند، به‌طور مثال صنایعی که از گندم در تولید ماکارونی استفاده می‌کنند، نمی‌توانند ماکارونی خود را با قیمت ارزان به بازارهای خارجی عرضه کنند، بنابراین قدرت رقابت خود را از دست می‌دهند.

جدول ۲-۱: تأثیر وضع تعرفه بر گندم‌کاران سه گروه کشورها

اثر تعرفه بر			شرح
کشورهای واردکننده (قیمت‌های جهانی پایین‌تر)	کشورهای صادرکننده (قیمت‌های جهانی بالاتر)	کشورهای وضع‌کننده تعرفه (با قیمت‌های محلی بالاتر)	
-	-	+	گندم‌کاران
+	+	-	صنعت فرآوری (نان ماکارونی)
+	+	-	مصرف‌کنندگان (نان، ماکارونی)
		+	درآمد دولت تعرفه
+	+	+	سود خالص

منبع: USDA ۲۰۱۰

(worldbank ۲۰۰۷) صادرات کشاورزی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، از طریق تعرفه‌های بالا کنترل می‌شود. این در حالی است که اقتصادهای با درآمد بالا به حمایت داخلی از کشاورزان روی می‌آورند. این مسئله به صادرکنندگان کشورهای در حال توسعه آسیب می‌زند، چرا که باعث افزایش تولید داخلی کشورهای توسعه‌یافته، کاهش قیمت‌های جهانی، تشدید میزان افت و خیز قیمت‌های جهانی به ضرر کشورهای در حال توسعه و کاهش فرصت رقابت در واردات برای این کشورها می‌شود. اما از سوی دیگر تعرفه‌های بالاتر ممکن است موجب شود که واردکنندگان محصولات کشاورزی در کشورهای در حال توسعه به خاطر دسترسی به کالاهای یارانه‌دار با قیمت پایین‌تر سود ببرند.

۲-۳- مطالعات آزاد سازی تجاری

مطالعات متعددی در خصوص آثار اقتصادی آزادسازی تجاری بر کشورهای مختلف صورت گرفته است. در ادامه به برخی مطالعات صورت گرفته در این زمینه پرداخته می‌شود:

آگین و مونتل (۱۹۹۶) بحث می‌کنند که آزادسازی تجاری در ابتدا ممکن است منجر به کاهش اشتغال، ستانده و منفی شدن موازنه پرداخت‌ها شود ولی چنین سیاستی نمی‌تواند به‌طور فزاینده چنین آثاری به دنبال داشته باشد. به عبارت دیگر آزادسازی تجاری در نهایت موجب افزایش اشتغال، ستانده و بهبود موازنه پرداخت‌ها می‌شود.

برنو (۱۹۹۷) اعتقاد دارد که آزادسازی تجاری (کاهش موانع تعرفه‌ای)، کارایی تخصیصی را در بلندمدت بهبود داده و رشد اقتصادی را از طریق ایجاد محیط رقابتی و کاهش هزینه مصرف‌کنندگان افزایش می‌دهد؛ هرچند که آزادسازی تجاری در کوتاه‌مدت می‌تواند به دلیل کاهش حمایت از برخی فعالیت‌های اقتصادی منجر به توزیع هزینه‌های عدم‌حمایت بین آنان و منفی شدن موازنه تراز پرداخت‌ها شود.

سانتوز (۲۰۰۲) به بررسی نقش کاهش موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای بر واردات ۲۲ کشور در حال توسعه پرداخت. نتایج این تحقیق نشان داد که حذف این موانع اثر قابل توجهی بر واردات کشورها، به‌ویژه کشورهایی که قبلاً به میزان زیاد و یا خیلی زیاد مرزهای خود را در مقابل واردات حفاظت می‌کرده‌اند، داشته است. در این کشورها، آزادسازی تجاری، واردات را به‌طور متوسط ۱۴۵ درصد افزایش داده است. در کشورهایی که میزان حمایت «کم و متوسط» بوده است، واردات در اثر آزادسازی تجاری به‌طور متوسط ۱۹ درصد افزایش داشته است. علاوه بر آزادسازی تجاری، واردات هر کشور تحت تأثیر دو متغیر درآمد داخلی و قیمت نسبی از یک سو و از سوی دیگر انعطاف قیمت‌ها در اثر آزادسازی تجاری افزایش یافته است.

فرناندس (۲۰۰۵) نشان داد که تعرفه‌ها از نظر آماری اثر منفی معنی‌دار بر بهره‌وری کلی (TFP)^۱ دارد به این معنی که تعرفه‌های بیشتر، باعث کاهش بهره‌وری و تعرفه کمتر موجب افزایش بهره‌وری می‌شود. اثر منفی تعرفه بر صنایع کمتر رقابتی، بیشتر است.

جین (۲۰۰۶) به مطالعات اثرات آزادسازی بر رشد اقتصادی و تورم در اقتصاد کره جنوبی پرداخت. یکی از مهم‌ترین اثرات آزادسازی، کاهش سرمایه‌گذاری داخلی می‌باشد. از سوی دیگر با کاهش تعرفه‌ها، قیمت کالاهای وارداتی کاهش می‌یابد. لذا این محقق اعتقاد دارد که اگر بازارهای مالی به اندازه کافی برای رقابت با سرمایه‌گذاران خارجی آماده نباشند، اقتصاد داخلی با آزادسازی تجاری آسیب خواهد دید.

ساجز و وارنر (۲۰۰۷) با تجزیه و تحلیل بخشی نشان دادند که آثار آزادسازی تجاری بر رشد اقتصادی یک کشور بستگی به ساختار اقتصادی آن دارد.

کونیک و پینستراب (۲۰۰۷) به بررسی تأثیر آزادسازی تجارت کشاورزی بر کشورهای کمتر توسعه‌یافته (LDCs)^۲ پرداختند. به نظر این نویسندگان، وضع تعرفه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته برای حفاظت از کشاورزی، نوعی سیاست ضد دامپینگ به شمار می‌آید. اما در واقع تعرفه ممکن است فراتر از سیاست‌های ضد دامپینگ باشد.

در مطالعه بانک جهانی در سال ۲۰۰۷ اینگونه آمده است؛ در حال حاضر تعرفه‌ای که کشورهای کمتر توسعه‌یافته (LDCs) بر واردات وضع می‌کنند، بسیار پایین است و یک سؤال کلی که مطرح می‌شود این است که آیا افزایش تعرفه‌ها در کشورهای کمتر توسعه‌یافته باعث حرکت بخش کشاورزی در این کشورها می‌شود؟ تعرفه‌های ضد دامپینگ ممکن است برای کشورهای کمتر توسعه‌یافته جهت حمایت از بخش کشاورزی در مقابل واردات کالاهای با قیمت پایین مناسب باشد؛ اما اگر این کشورها بخواهند برای مقابله با دامپینگ تعرفه را بیشتر بالا ببرند، باید سیاست‌های دیگری مانند سرمایه‌گذاری در بازارهای محلی، بخش زیربنایی، تحقیق، تکنولوژی و سایر کالاهای عمومی را افزایش دهند. سیاست‌ها نیز باید در جهت توسعه روستایی و کشاورزی تغییر یابد. بدون وجود چنین سیاست‌هایی، افزایش تعرفه واردات محصولات کشاورزی در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، می‌تواند به شدت به مشتریان کم‌درآمد آسیب بزند، رشد اقتصادی را به شدت کاهش داده و موجب افزایش بهره‌وری در بخش غیرکشاورزی شود. اصلاحات سیاست تجاری کشاورزی، مشکلاتی را برای کشورهای در حال توسعه به وجود آورده است. این کشورها باید هزینه‌های زیادی را برای بهبود عملکرد بازار کشاورزی بپردازند. از جمله اصلاحاتی در اسناد مالکیت زمین به منظور امنیت حقوق مالکیت، اصلاح نهادهای قانون‌گذار برای اجباری کردن وضع قرارداد، اصلاحاتی در بدنه دولت و فراهم‌سازی زیرساخت‌ها و توجه بیشتر به گروه‌های

۱. TOTAL FACTOR PRODUCTIVITY

۲. less-developed-countries

آسیب‌پذیر لازم است. به‌علاوه، بهبود وضعیت آموزش رسمی و غیررسمی در فراهم‌سازی تخصص برای توسعه طیف وسیعی از فعالیت‌های اقتصادی برای کمک به فرایند تعدیل ساختاری لازم است. در این مطالعه آمده است؛ در حال حاضر مشکل عمده اقتصادی سیاسی سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی) ایجاد انگیزه در کشورها برای آزادسازی تجاری کشاورزی می‌باشد. بیشتر کشورهای در حال توسعه مخالف آزادسازی بیشتر در محیطی هستند که حمایت‌های گسترده از کشورهای صنعتی به عمل می‌آید. تجربه نشان داده است که اثر تجزیه بازار ناشی از سیاست‌های یارانه‌ای کشورهای صنعتی، نتایج و منافع آزادسازی را برای کشورهای در حال توسعه کمرنگ ساخته است. در برخی موارد ثابت شده است که آزادسازی تجاری در کشورها از نظر سیاسی ناپایدار بوده است، چرا که کشاورزان در معرض تغییرات بطنی یا شدید قیمت‌ها در اثر واردات کالاهای یارانه‌دار قرار می‌گیرند. بنابراین به‌منظور ایجاد مزایای مستقیم در کشورهای در حال توسعه صادرکننده محصولات کشاورزی، کاهش اساسی حمایت‌های کشاورزی از سوی کشورهای صنعتی لازم است. چنین اقدامی به کشورهای در حال توسعه اجازه می‌دهد که به اصلاحات داخلی پرداخته و در تجارت خارجی سود ببرند.

همچنین در مطالعه اداره بودجه کنگره ایالت متحده آمریکا در سال ۲۰۰۵ در این زمینه آمده است؛ علاوه بر حمایت‌های مستقیم (مانند تعرفه) از محصولات کشاورزی که جهت حمایت از تولیدکننده انجام می‌شود، دولت‌ها سیاست‌های دیگری را برای منفعت‌رسانی به بخش کشاورزی و تولیدکنندگان کشاورزی اتخاذ کرده‌اند. بخشی از سیاست‌ها شامل حمایت عمومی مانند تحقیق و توسعه، آموزش رسمی و غیررسمی در بخش کشاورزی و بازاریابی و بهبود وضعیت می‌باشد (۲۰۰۵، ایالات متحده آمریکا اداره بودجه کنگره^۱) (وقتی دارید مطالعات را مرور می‌کنید بهتر است ابتدا عنوان گزارش و مطالعه را بیابید).

بانک جهانی در پژوهش خود در سال ۲۰۱۰ در این زمینه کشورهایی که با کاهش موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای سعی در آزادسازی تجارت در بخش کشاورزی دارند، را ملزم به تنظیم صادرات و واردات، انجام اقداماتی در جنبه‌های استانداردهای غذایی و بهداشتی و حمایت از بخش کشاورزی (بدون وضع تعرفه و موانع غیرتعرفه‌ای) میدانند. برای پاسخ به چالش‌هایی که در نتیجه‌ی وضع استانداردها برای صادرات مواد غذایی به وجود می‌آید، کشورهای مختلف، راهکارهای متفاوتی را استفاده کرده‌اند. یکی از این راهکارها، ایجاد نظام آموزش و بازدید برای کشاورزان خرده‌پا و کسب و کارهای کوچک و متوسط در بخش کشاورزی می‌باشد. این نظام می‌تواند توسط انجمن‌ها و دیگر گروه‌ها و شبکه‌های منطقه‌ای کشورهای کوچک تشکیل شود.

در این پژوهش همچنین بیان شده است؛ آزادسازی تجاری به معنای عدم حمایت از بخش کشاورزی نیست. کشورهایی که به حذف و یا کاهش موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای می‌پردازند، اقدامات دیگری را جهت

۱. THE United States Congressional Budget Office

حمایت بخش کشاورزی خود انجام می‌دهند. به‌طور مثال، میزان حمایت از بخش کشاورزی در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)^۱ از طریق سه ابزار اندازه‌گیری می‌شود. اول حمایت از قیمت بازار است که عبارت است از تفاوت بین قیمت‌های داخلی و بین‌المللی که از طریق موانع مرزی مانند تعرفه‌ها و محدودیت‌های کمی ایجاد می‌شود. این ابزار که اثر موانع مرزی را بر قیمت‌های محصولات داخلی می‌سنجد، به معنی حفاظت مرزی است. موانع مرزی ابزار مهمی برای حفاظت بوده و حدود ۷۰ درصد از کل حفاظت در کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) می‌باشد. دومین ابزار، حمایت مستقیم از کشاورزی است که از طریق دادن یارانه‌های تولید به کشاورزان انجام می‌شود. سومین ابزار، حمایت عمومی است که از طریق تحقیق، آموزش، حمایت بازاری و زیرساخت‌ها انجام می‌شود. علاوه بر این، برخی کشورها یارانه‌هایی به مصرف‌کننده می‌دهند. یارانه‌ها معمولاً بر تولید تأثیر نمی‌گذارند و بنابراین جزء ابزارهای حمایت از تولیدکنندگان به شمار نمی‌آیند. بانک جهانی پیشنهاد می‌دهد که کشورهای در حال توسعه باید همه سیاست‌های تجاری خود را در یک برنامه رفاه اجتماعی جهانی بگنجانند، که شامل آموزش مجدد شغلی و موارد مشابه می‌باشد. این برنامه می‌تواند برای کمک به کشاورزان خرده‌پا مناسب باشد و با سیاست‌های سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی) همراه است (WorldBank, ۲۰۱۰).

مانول و اسپاتارانو (۲۰۱۰) با بررسی داده‌های مربوط به ۱۳۱ کشور توسعه‌یافته و در حال توسعه به بررسی رابطه بین آزادسازی تعرفه‌ها و درآمد پرداختند. نتیجه این مطالعه نشان داد که نرخ‌های کمتر تعرفه موجب درآمد سرانه بیشتر برای کشورها می‌شود. متغیرهای جغرافیایی و سازمانی نیز در این رابطه تأثیر دارند.

۲-۴- خلاصه و جمع‌بندی

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در خصوص تأثیرگذاری تعرفه‌ها (افزایش/ کاهش) بر متغیرهای اقتصادی و بخش کشاورزی، برحسب کشور و ساختار اقتصادی آن و زمان و موضوع مورد بررسی متفاوت می‌باشد. از سوی دیگر تغییر در ساختار نظام تعرفه‌ای نیز در کشورهای مختلف اثرات متفاوتی داشته است که توجه به تفاوت‌ها را در سیاست‌گذاری‌های تجاری گوشزد می‌نماید.

همان‌طور که مطالعات مختلف در کشورهای جهان نشان می‌دهد اثرات تعرفه و آزادسازی تجاری برحسب ساختار اقتصادی کشورها، زمان اجرا، میزان نرخ تعرفه و تغییر آن و سیاست‌های حمایتی دیگر (همانند تحقیق و توسعه، آموزش و...) بر متغیرهای اقتصادی کشورهای متفاوت است. لذا لازم است در هنگام اصلاح سیاست‌های تجاری، با توجه به این موارد بسته سیاستی مناسب جهت دستیابی به اهداف اقتصادی موردنظر تدوین گردد.

۱. Organisation for Economic Co-operation and Development

۲-۵- مجموعه‌ای از مقالات، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و کتاب‌ها در زمینه تعرفه‌ها و موانع

تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران پرداخته

در ادامه به ارائه مجموعه‌ای از مقالات، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و کتاب‌ها در زمینه تعرفه‌ها و موانع تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران پرداخته شده است.

۲-۵-۱- مقالات

۱- رامین ذوالجناحی اسکویی در مطالعه خود تحت عنوان اثرات کاهش تعرفه‌های وارداتی بر اقتصاد ایران مجموعه مقالات همایش سیاست‌ها و مدیریت برنامه‌های رشد و توسعه در ایران، سال ۱۳۸۲ عنوان می‌کند، با توجه به آثار متعدد عضویت در سازمان تجارت جهانی در زمینه اشتغال، تولید، درآمد و رفاه و وضعیت خاص اقتصاد ایران برای این که ایران بتواند از جایگاه نیرومند چانه‌زنی در مذاکرات اولیه ورود به این سازمان بهره‌مند باشد، اتخاذ یک سلسله تدابیر و اقدامات بسترسازی اقتصادی و تجاری قبل از الحاق به آن ضروری می‌نماید. بنابراین برای تسریع در نیل به پیامدهای مثبت عضویت در سازمان و جلوگیری از پیامدهای منفی آن به روش منطقی، لازم است که عواقب و آثار آن در چارچوب الگویی جامع، به نحوی که آثار منفی به حداقل برسد، اقدام شود. در این مطالعه برای بررسی این مهم یک الگوی تعادل عمومی مبتنی بر ماتریس حسابداری اجتماعی طراحی می‌شود. در این الگو، اثرات کاهش نرخ تعرفه به‌عنوان یکی از شناسه‌های مهم الحاق در سازمان بر عمده متغیرهای اقتصادی بررسی می‌شود. نتایج بررسی نشان می‌دهد که با کاهش نرخ‌های تعرفه در قالب سه چشم‌انداز ۲۰، ۳۵ و ۵۰ درصدی، قیمت کالاهای کشاورزی وارداتی افزایش و کالاهای صنعتی و خدماتی وارداتی کاهش می‌یابد و متقابلاً سطح تولید و اشتغال فعالیت‌های تولید کالاهای کشاورزی افزایش و سایر کالاها کاهش می‌یابند. ولی کاهش در میزان تولید کالاهای صنعتی به اندازه‌ای است که کاهش نرخ‌های تعرفه، کاهش سطح تولید افزایش بیکاری اقتصاد را به دنبال دارد. با ذکر این نکته که درآمد خانوارهای روستایی بیشتر از خانوارهای شهری کاهش یافته است، همچنین با توجه به کاهش قیمت داخلی کالاهای کشاورزی و خدماتی و افزایش قیمت داخلی کالاهای صنعتی، صادرات این کالاها افزایش و کالاهای صنعتی کاهش می‌یابد. پیش‌بینی می‌شود با افزایش حجم واردات و کاهش صادرات، نرخ ارز افزایش می‌یابد، ضمن اینکه کاهش درآمدهای متعدد مالیاتی دولت بعد از کاهش نرخ تعرفه و افزایش مخارج آن کسری بودجه را به دنبال خواهد داشت.

۲- امید گیلان پور در مقاله خود تحت عنوان مقایسه چگونگی استفاده از تعرفه برای حمایت از بخش

کشاورزی در ایران و دیگر کشورها همایش کشاورزی و توسعه ملی، سال ۱۳۸۲ با درک اهمیت تعرفه‌ها در

شکل‌دهی به رژیم تجاری و نگاهی به طرح موضوع تعرفه‌ها در مذاکرات جاری ایران با اتحادیه اروپا برای امضای موافقت‌نامه تجارت و همکاری‌های اقتصادی، تلاش شده است که از یک سو براساس شیوه مطالعه کتابخانه‌ای نحوه استفاده از تعرفه در رژیم تجارت کشاورزی دیگر کشورها و از دیگر سو نحوه استفاده از این ابزار حمایتی در رژیم تجارت محصولات کشاورزی ایران به تفکیک فصل‌های مختلف (۲۴ فصل اول سیستم هماهنگ شده) طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۲ بررسی و با یکدیگر مقایسه شود.

براساس این مطالعه، حمایت زیاد محصولات کشاورزی همچنان مهم‌ترین عامل اختلال در تجارت بین‌المللی محصولات کشاورزی است. برآوردها نشان می‌دهد که متوسط نرخ تعرفه‌های کشاورزی در جهان ۶۲ درصد است، درحالی که تعرفه‌های بخش صنعت به مراتب پایین‌تر از این حد است (Hertal & Martin, ۲۰۰۰). نکته بسیار مهم این است که نحوه پراکنش چنین تعرفه‌های بالایی در بین کالاها و کشورهای مختلف نیز بسیار ناموزون است.

یکی از مهم‌ترین دستاوردهای موافقت‌نامه کشاورزی دور اروگوئه الزامی کردن تبدیل موانع غیرتعرفه‌ای مثل سهمیه واردات و تعرفه‌های متغیر به تعرفه و تثبیت تعرفه‌های جدید بوده است. این فرایند که تعرفه‌ای کردن نامیده می‌شود، زمینه لازم را برای کاهش تعرفه‌ها فراهم می‌سازد.

نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که رژیم تعرفه‌ای محصولات کشاورزی در ایران در مقایسه با بسیاری از کشورهای دنیا سیستمی بسیار ساده است که بدون اعمال موانع غیرتعرفه‌ای به هیچ وجه توانایی حمایت از تولید داخلی را ندارد.

۳- میرعبداله حسینی در پژوهشی تحت عنوان سیاست تجاری کشاورزی ایران و تعیین معادل تعرفه‌ای

واردات محصولات آن "پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۳۲، سال ۱۳۸۳، صفحات ۱ تا ۴۰ براین باور است که اصلاحاتی که در سیاست تجاری کشاورزی ایران و در برنامه سوم توسعه صورت گرفته، در دو دهه گذشته کم‌سابقه بوده است. در این مقاله ابتدا تلاش شده عملکرد گذشته و موجود سیاست تجاری کشاورزی ایران را مطالعه نماید و آنگاه در شرایط برچیده شدن کلیه موانع و محدودیت‌های تجاری غیر تعرفه‌ای، اینکه چه معادل تعرفه‌ای می‌بایستی جایگزین شود را تحلیل نماید. بدین منظور این مقاله ابتدا مطالعه‌ای جامع از سیاست تجاری کشاورزی ایران در ابعاد مختلف در گذشته و حال به دست می‌دهد و سپس روند و تجزیه سیاست تجارت کشاورزی در مقیاس جهانی بیان می‌شود و آنگاه نتایج تحقیق برای دوره زمانی ۸۰-۱۳۶۸ با روش تحقیق استفاده شده در مذاکرات تجاری دور اروگوئه ارائه می‌شود و در نهایت مباحث ارائه در مقاله مورد جمع‌بندی قرار گرفته و با ارائه پیشنهادها خاتمه می‌یابد. براساس این پژوهش سیر تحولات سیاست تجاری طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۶۸ گویای آن است که اصلاحات در سیاست تجاری کشاورزی ایران در دو برنامه اول و دوم توسعه تدریجی بوده است و اما در برنامه سوم توسعه اصلاحات مناسبی در سیاست تجاری

کشاورزی ایران صورت گرفته است سپس به بررسی موانع غیر تعرفه ای اعمال شده بر واردات ایران پرداخته که به دو دسته موانع غیر تعرفه ای موجه منطقی و غیر موجه مشمول حذف دسته‌بندی می‌کند. و دریک نتیجه گیری کلی موانع غیر تعرفه ای بر محصولات کشاورزی ایران را درظاهر باهدف حمایت از تولیدات داخلی میدانند اما اساساً نه تنها حمایت تجاری معنی داری از تولیدات داخلی نبوده بلکه مالیات پنهان محسوب می‌شود.

۴- ولی اله فریادرس، رضا مقدسی درمقاله ای تحت عنوان "بررسی نظام تعرفه بخش

کشاورزی ایران طی دوره ۸۲-۱۳۶۱" اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۴۸، سال ۱۳۸۳، صفحات

۱ تا ۲۴ اینگونه آورده اند، در تحقیق حاضر برای اولین بار سعی شده است موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات کشاورزی مشمول موافقت‌نامه کشاورزی سازمان جهانی تجارت طی دوره ۱۳۶۱-۱۳۸۲ بررسی شود. در این مطالعه آمده است که تعرفه از مهم‌ترین و متداول‌ترین ابزارهای کنترل مرزی در کلیه کشورهای جهان محسوب می‌شود. در ایران این ابزار بر اثر سیطره ساختار دولتی تجارت، انواع ابزارهای غیر تعرفه‌ای و سیاست‌های ارزی مغفول مانده است. تعامل و گسترش مناسبات با اقتصاد جهانی نیازمند شفافیت، پایداری و انعطاف‌پذیری رژیم تجاری و نظام تعرفه کشور است. دستیابی به این خصوصیات طراحی یک نظام نوین و بهینه تعرفه کشاورزی را ضروری ساخته است. به‌منظور طراحی بهتر نظام نوین تعرفه کشاورزی ارزیابی ساختار و وضعیت گذشته نظام تعرفه کشاورزی بسیار مؤثر است. تحقیق حاضر به‌منظور شناخت نقاط ضعف و کاستی‌های نظام فعلی و وضعیت موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای در سالیان گذشته صورت گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که به‌رغم سطح بالای تعرفه محصولات کشاورزی، این ابزار قادر به حمایت مؤثر از تولیدات داخلی نبوده است. از دیگر نتایج تحقیق حاضر می‌توان به اتکای رژیم تعرفه‌ای به تصمیمات کوتاه‌مدت سالانه، استفاده نامناسب ابزارهای تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای در کنار یکدیگر، شکاف زیاد بین تعرفه اسمی و وزنی و تک ابزاری و انعطاف‌ناپذیر بودن نظام تعرفه بخش کشاورزی اشاره کرد.

۵- امید گیلان پور (۱۳۸۳)، در مقاله خود تحت عنوان "چگونگی استفاده از تعرفه برای حمایت از

بخش کشاورزی" مقالات برگزیده نخستین همایش کشاورزی و توسعه ملی، جلد سوم: کشاورزی و

جهانی‌شدن اقتصاد، آورده است؛ که حمایت زیاد از محصولات کشاورزی همچنان مهم‌ترین عامل اختلال در تجارت بین‌المللی محصولات کشاورزی است. برآوردها نشان می‌دهد که متوسط نرخ تعرفه‌های کشاورزی در جهان ۶۲ درصد است، درحالی‌که تعرفه‌های بخش صنعت به مراتب پایین‌تر از این حد است. نکته بسیار مهم این است که نحوه پراکنش چنین تعرفه‌های بالایی در بین کالاها و کشورهای مختلف نیز بسیار ناموزون است. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای موافقت‌نامه کشاورزی دور اروگوئه الزامی کردن تبدیل موانع غیر تعرفه‌ای

مثل سهمیه واردات و تعرفه‌های متغیر به تعرفه و تثبیت تعرفه‌های جدید بوده است. این فرایند، که تعرفه‌ای کردن نامیده می‌شود، زمینه لازم را برای کاهش تعرفه فراهم می‌سازد.

در این مقاله با درک اهمیت تعرفه‌ها در شکل‌دهی به رژیم تجاری و نگاهی به طرح موضوع تعرفه‌ها در مذاکرات جاری ایران با اتحادیه اروپا برای امضای موافقت‌نامه تجارت و همکاری‌های اقتصادی، تلاش شده است از یک سو براساس شیوه مطالعه کتابخانه‌ای نحوه استفاده از تعرفه در رژیم تجارت کشاورزی دیگر کشورها و از دیگر سو نحوه استفاده از این ابزار حمایتی در رژیم تجارت محصولات کشاورزی ایران به تفکیک فصل‌های مختلف (۲۴ فصل اول سیستم هماهنگ شده) طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۲ بررسی و با یکدیگر مقایسه شود.

نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که رژیم تعرفه‌ای محصولات کشاورزی در ایران در مقایسه با بسیاری از کشورهای دنیا سیستمی بسیار ساده است که بدون اعمال موانع غیر تعرفه‌ای به هیچ وجه توانایی حمایت از تولیدات داخلی را ندارد.

۶- ولی‌اله فریادرس، رضا مقدسی "بررسی روش‌های مختلف کمی‌سازی موانع غیرتعرفه‌ای و

محاسبه معادل تعرفه‌ای محصولات کشاورزی "اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۵۲، سال ۱۳۸۴،

صفحات ۶۱ تا ۸۶

براساس این مقاله، ایران نیز همچون کشورهای دیگر به‌منظور تطابق ساختار تجاری خود با موازین بین‌المللی و حرکت به سمت آزادسازی تجاری در سال‌های اخیر قدم‌های برداشته است. حذف موانع غیر تعرفه‌ای و معادل‌سازی آنها با تعرفه در ماده ۱۱۵ قانون برنامه سوم و ماده ۳۳ قانون برنامه چهارم به‌وضوح تصریح شده است. در این راستا در سال ۱۳۸۲ برای اولین بار سعی شده است جریان تجاری حمایت‌های تعرفه‌ای متکی شود و موانع غیر تعرفه‌ای حذف معادل تعرفه‌ای جایگزین آن گردد. گزینش روش مناسب کمی‌سازی موانع غیر تعرفه‌ای و تعیین معادل‌های تعرفه‌ای برای آنها، حداقل از دو منظر اساسی درخور توجه جدی است. از بعد مطالعاتی اشتباه احتمالی در مقداری کردن این موانع موجب اریب نتایج مطالعاتی متکی به این اندازه‌ها (همچون بررسی اثرگذاری این موانع بر جریان تجارت و رفاه اجتماعی) خواهد شد. از منظر سیاست‌گذاری و اجرایی اشتباه محاسباتی در این زمینه منجر به تعیین معادل‌های تعرفه‌ای اشتباه و در نتیجه عدم حمایت مناسب از تولیدات داخلی یا حمایت‌های بیش از اندازه و غیر ضرور می‌شود. لذا لازم است روش‌های مختلف کمی‌سازی و تعیین نرخ‌های معادل تعرفه‌ای برای گزینش روش مناسب مقایسه و ارزیابی شوند. در مطالعه حاضر این مهم در حد آمار و اطلاعات موجود بر روی محصولات کشاورزی ایران طی دوره ۸۲-۱۳۷۶ بررسی شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که کاربردی‌ترین روش در مطالعات محصولی،

رویکرد شکاف قیمتی است و بررسی معادل‌های تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ایران با این روش گویای این واقعیت است که در اکثر محصولات روندی افزایشی بر معادل‌های تعرفه‌ای حاکم بوده و نتایج معادل تعرفه‌ای در مطالعات مختلف از حیث علامت عمدتاً سازگار اما از لحاظ عددی نتایج متفاوت بوده است. همچنین وضعیت معادل تعرفه‌ای با استفاده از روش شکاف قیمتی نشان می‌دهد که تولیدات گوشتی، غلات، برخی از سبزی‌ها، حبوبات در تمام دوره یا در سال‌های پایانی معادل تعرفه‌ای مثبت داشته‌اند. معادل تعرفه‌ای بیشتر محصولات باغی، تولیدات لبنی و تخم‌مرغ و عسل و برخی از سبزی‌ها نیز منفی بوده است.

۷- حسن ثاقب، علی زاهدطلبان در مقاله خود تحت عنوان "بررسی وضع موانع غیر تعرفه‌ای

(تجاری و غیرتجاری) در ایران" بررسی‌های بازرگانی، شماره ۱۵، سال ۱۳۸۴، صفحات ۲۲ تا ۴۳

ضمن طبقه‌بندی موانع غیرتعرفه‌ای به دو نوع فنی و غیرفنی، به تعریف آنها و شناسایی مصادیق هر کدام در اقتصاد ایران می‌پردازد.

۸- یاسر فیض‌آبادی، رضا مقدسی "برآورد معادل تعرفه و محاسبه میزان بهینه حمایت

تعرفه‌ای در بخش کشاورزی" ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، سال ۱۳۸۶

براساس این پژوهش، کشاورزی یکی از بخش‌های اصلی اقتصاد ایران است که به سبب سهم آن در تولید ناخالص ملی، اشتغال، بخش خارجی و تأمین امنیت غذایی باید مورد توجه خاصی در حیطه سیاست‌های تجاری قرار گیرد. در این تحقیق با استفاده از تئوری سیاست تجاری از دیدگاه اقتصاد سیاستی معادله تعرفه بخش کشاورزی ایران برای ۱۵۶ محصول عمده در ۲۴ فصل مشمول موافقت‌نامه کشاورزی در سال ۱۳۸۳ (براساس آخرین اطلاعات موجود) برآورد گردیده و تأثیر و میزان معنی‌دار بودن متغیرهای سیاستی شامل ضریب تمرکز، نسبت نفوذ واردات، تجارت درون صنعت، دجه فرآوری و دستمزد بر روی تعرفه‌های محصولات تشریح شده است. مدل با استفاده از نرم‌افزار Eviews^۳ و با استفاده از روش OLS برآورد گردیده است. نتایج حاصل از برآورد معادله تعرفه بخش کشاورزی نشان می‌دهد که متغیرهای اقتصاد سیاستی لحاظ شده در مدل در سطح بالایی معنی‌دار شده و علائم ضرایب به دست آمده هماهنگ با نتایج تجربی و تئوریک مبنای نظری تحقیق بوده است. در این میان متغیرهای ضریب تمرکز، تجارت درون صنعت و درجه فرآوری اثر مثبت و متغیرهای نسبت نفوذ واردات و دستمزد، اثر منفی بر روی وضع تعرفه‌ها داشته‌اند. سپس شاخص حمایت سیاستی محصولات مورد مطالعه به همراه نرخ تعرفه مطلوب سیاستی محاسبه می‌شود. همچنین تحلیل اقتصاد سیاستی ما را قادر به تفکیک دو مجموعه از محصولات با حمایت بالا و پایین تعرفه‌ای می‌سازد. نتایج کلی نشان‌دهنده این واقعیت است که محصولات فرآوری بخش کشاورزی شامل فرآورده‌های سبزیجات و میوه‌ها بیشترین حمایت تعرفه‌ای را دریافت کرده‌اند. بنابراین کاهش سریع تعرفه‌ها در مورد محصولات دارای

تعرفه بالا و با شاخص حمایت بالا از نظر سیاستی هزینه بر نبوده و لذا هر چه سریع‌تر بایستی صورت پذیرد، اما کاهش سریع تعرفه در مورد محصولات دارای تعرفه بالا اما دارای شاخص حمایت پایین هزینه‌بر بوده و مستلزم دوره تعدیل بلندمدت است.

۹- داریوش رحمتی، منصور زیبایی "تأثیر کاهش تعرفه‌های وارداتی بر فقر ایران" فصلنامه

اقتصاد کشاورزی، شماره ۲، سال ۱۳۸۷، صفحات ۳۵ تا ۵۰

در این مطالعه، اثرهای کاهش تعرفه‌های وارداتی بر شاخص‌های فقر در چارچوب مدل تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE) که به‌عنوان روشی برتر برای بررسی اثر سیاست‌ها بر کل اقتصاد شناخته شده است، مورد بررسی قرار گرفت. مطالعه بر پایه دو نوع داده بنا شده است. نخست ماتریس حساب‌های اقتصادی سال ۱۳۸۰ که پارامترهای مدل تعادل عمومی براساس آن کالیبره شده است و دوم داده‌های مربوط به مخارج ۲۰۰۰ خانوار است که به دو گروه روستایی و شهری تقسیم شده است. چندین شاخص برای بررسی فقر، ارائه شده‌اند که در این پژوهش از FGT که متداول‌تر است، استفاده گردید. نتایج مطالعه نشان داد که در سال پایه، ۲۵/۴۳ درصد خانوارهای روستایی و ۳۶/۷ درصد از خانوارهای شهری زیر خط فقر قرار دارند. همچنین نتایج مشخص کرد که دو شاخص شکاف و شدت فقر برای هر دو گروه مورد مطالعه (خانوارهای روستایی و شهری) با کاهش تعرفه‌های وارداتی به گونه‌ی پیوسته کاهش می‌یابد، اما میزان بهبود در هر دو شاخص یادشده در مورد خانوارهای روستایی بیش از خانوارهای شهری است. سرانجام اینکه با کاهش میزان تعرفه‌های وارداتی به میزان ۱۰۰ درصد، شاخص شکاف فقر در خانوارهای روستایی و شهری به ترتیب به میزان ۴/۰۵ و ۳/۳۳ درصد کاهش می‌یابد. در صورتی که در همین سطح کاهش تعرفه، شاخص شدت فقر در جوامع روستایی و شهری به ترتیب به میزان ۴/۵ و ۴ درصد کاهش می‌یابد. اثر تمامی سطوح کاهش تعرفه (۱۰، ۲۰، ۳۰، ۵۰ و ۱۰۰ درصد) بر شاخص نسبت سرشمار فقر در خانوارهای روستایی یکسان و به میزان کمتر از یک درصد است. حال آنکه در خانوارهای شهری با کاهش تعرفه به میزان ۱۰۰ درصد، نسبت سرشمار به میزان ۲/۳۲ درصد کاهش می‌یابد.

۱۰- میر عبدالله حسینی، زوار پرمه "موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای صادرات زعفران ایران"

بررسی‌های بازرگانی، شماره ۳۵، سال ۱۳۸۸، صفحات ۱۴ تا ۳۱

مقاله حاضر با محوریت تعرفه گمرکی و موانع تجاری غیرتعرفه‌ای اعمال‌شده بر صادرات زعفران ایران براساس جدیدترین اطلاعات قابل‌دسترس (۲۰۰۶) به انجام رسیده است. از دسته‌بندی تعرفه گمرکی کشورها در بازار جهانی نتیجه می‌شود بازرترین بازارها (دسترسی آسان به بازار داخلی) از آن کشورهای توسعه‌یافته و اقتصادهای باز واردکننده اصلی زعفران است. از هشت کشوری که بیشترین واردات در بازار جهانی زعفران را

دارند، نرخ تعرفه اتحادیه اروپا، آمریکا، عربستان، سوئیس، تایوان، ژاپن، آرژانتین و امارات پایین بوده است و عمده واردکنندگان از جمله اتحادیه اروپا و آمریکا زعفران را با حداقل نرخ تعرفه وارد کرده‌اند. در مقابل، بسیاری از کشورهای توسعه‌نیافته و اقتصادهای بسته‌ای که واردکننده مهم زعفران نبوده‌اند، نرخ تعرفه بالایی را وضع کرده‌اند. در بازار جهانی زعفران، بالغ بر ۴۵ کشور بر واردات زعفران موانع تجاری غیرتعرفه‌ای وضع کرده‌اند. این موضوع گویای آن است که افزون بر تعرفه ورودی، بسیاری از کشورها بر واردات زعفران موانع تجاری غیرتعرفه‌ای اعمال کرده‌اند. تنها ژاپن و اتحادیه اروپا تعرفه پلکانی بر واردات زعفران اعمال کرده‌اند. دامنه تعرفه گمرکی ژاپن ۳/۶۰- درصد و اتحادیه اروپا ۸/۵۰- درصد بوده است.

بالاترین نرخ تعرفه (MFN^۱) در واردات بازار جهانی زعفران به ایران تعلق دارد. ایران با وجود آن که قسمت اعظم تولید و صادرات جهانی زعفران را در اختیار دارد و در تولید و صادرات این محصول از مزیت طبیعی و نسبی بالایی برخوردار است، اما بالاترین نرخ تعرفه وارداتی (۱۰۰ درصد) را در بازار جهانی زعفران اعمال کرده است. پس با هدف حمایت از مزیت رقابتی کشور در صادرات زعفران، تجدیدنظر و کاهش نرخ تعرفه وارداتی این محصول ضرورت دارد.

۱۱- ژاله پاکباز، سید کمیل طیبی، کریم آذربایجانی، محمد واعظ برزانی "اثرات موانع غیرتعرفه‌ای بر تقاضای واردات کالاهای واسطه‌ای، سرمایه‌ای و مصرفی ایران در دوره (۱۳۸۶-۱۳۶۵)"

فصلنامه تحقیقات اقتصادی راه اندیشه، شماره ۱، سال ۱۳۹۰، صفحات ۶۳ تا ۸۸

هدف این مقاله ارزیابی اثرات موانع غیرتعرفه‌ای بر تقاضای واردات کالاهای واسطه‌ای، مصرفی و سرمایه‌ای ایران است. لذا اثرات این موانع بر تقاضای واردات این گروه کالاها در ایران در دو حالت بررسی شده است. حالت اول از واردات غیرگمرکی به‌عنوان شاخص موانع غیرتعرفه‌ای استفاده شده است، سپس در حالت دوم از ظرفیت وارداتی به‌عنوان شاخص این نوع موانع استفاده شده است. الگوی مورد استفاده روش رگرسیون‌های به‌ظاهر نامرتب (SUR) است. پس از برآورد نتایج نشان می‌دهد که در هر دو حالت متغیر نماینده موانع غیرتعرفه‌ای بر تابع تقاضای واردات کالاهای واسطه‌ای، سرمایه‌ای و مصرفی تأثیر داشته و واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای بیشتر از کالاهای مصرفی تحت تأثیر این موانع قرار گرفته‌اند و این نشان می‌دهد که در فرآیند آزادسازی تجاری ورود این گروه کالاها افزایش می‌یابد و می‌تواند در رشد اقتصادی کشور مؤثر واقع شود.

۱. Most favoured nation

۱۲- بهنام سالم، نفیسه یوسف پور "بررسی آثار آزادسازی تجاری در کشورهای در حال

توسعه"

مجله اقتصادی ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، جلد ۱۲، شماره ۱، سال ۱۳۹۱،

صفحات ۹۳ تا ۱۰۴

در این مقاله ضمن تبیین آزادسازی تجاری، منافع و ضررهای آن مورد بحث واقع شده است. معمولاً در بحث نظری بیشتر بر منافع آزادسازی تأکید شده که به صادرات بیشتر و رشد اقتصادی بالاتر منجر می‌شود. اما ممکن است به علت رشد سریع‌تر واردات نسبت به صادرات و در نتیجه وضعیت ناپایدارتر از پرداخت‌ها منافع آزادسازی خنثی شود. تجارت و آزادسازی در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه تا حد زیادی رشد نمود. هم‌زمان با افزایش آزادسازی در سطح جهان، مطالعات تجربی مختلفی در زمینه ارزیابی آثار آزادسازی انجام شد که اکثر این مطالعات اثر مثبت آزادسازی را مورد تأیید قرار داده‌اند. در نهایت نتیجه‌گیری شده که در صورت هماهنگی با سیاست‌های داخلی و اصلاح ساختاری و اتخاذ نظام ارزی مناسب همراه با ثبات اقتصادی، آزادسازی می‌تواند موفق و ثمربخش باشد.

۱۳- بررسی تأثیر کاهش موانع تعرفه‌ای بر واردات کل کالا در ایران با استفاده از مدل ARDL

باند

فصلنامه راهبرد اقتصادی، شماره ۳، سال ۱۳۹۱، صفحات ۱۲۰ تا ۱۴۷

محمد رضا لطفعلی پور، اکرم زین‌الیان، نازگل اشراقی

در این مطالعه آمده است، هر کشوری با توجه به اهداف ملی و بین‌المللی خود، سیاست‌های خاصی را در زمینه‌های مختلف و از جمله تجارت در پیش می‌گیرد. در سال‌های اخیر یکی از مباحث اصلی اقتصاددانان، بر تبیین رابطه آزادسازی تجاری و عملکرد واردات در کشورهای در حال توسعه تمرکز یافته است. انگیزه اصلی کشورها در حرکت به سوی آزادسازی تجاری، دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی و سهم بالاتری در اقتصاد جهانی است. مطالعه حاضر به بررسی اثر کاهش نرخ عوارض گمرکی و حذف موانع غیرتعرفه‌ای بر واردات کل کالاها در ایران با استفاده از داده‌های سالانه طی دوره (۱۳۸۶-۱۳۵۰) می‌پردازد. در این مطالعه برای به دست آوردن رابطه بین واردات کالاها و آزادسازی تجاری از مدل اقتصادسنجی ARDL باند، با استفاده از سه متغیر اصلی واردات حقیقی کالا، نرخ تعرفه وارداتی، متغیر مجازی آزادسازی (به‌عنوان ساده‌سازی اقدامات غیرتعرفه‌ای) و تعدادی متغیر کنترل (مانند: قیمت نسبی واردات، تولید ناخالص ملی) استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که تقاضا برای واردات کالا در ایران، نسبت به قیمت‌های نسبی و تولید ناخالص داخلی واقعی در بلندمدت و کوتاه‌مدت با کشش است. همچنین واردات کالا نسبت به نرخ تعرفه وارداتی

در بلندمدت و کوتاهمدت بی کشش است، درحالی که با آزادسازی کامل تجاری، کشش واردات کالاها افزایش خواهد یافت. به علاوه، نتایج الگوی تصحیح خطا نشان می دهد که ضریب تصحیح تعادل نسبت به مسیر بلندمدت (تعادل) به سرعت تعدیل می شود، به طوری که در هر دوره ۸۴ درصد از عدم تعادل، تعدیل می شود.

۱۴- محمد مهدی بهکیش، سمیرا نصیری "نقش تعرفه در گسترش مبادلات بازرگانی ایران با

طرف های منطقه ای (هندوستان و ترکیه)"

سمینار اقتصاد ایران، سال ۱۳۹۳

براساس این مطالعه، جریان های تجاری و آزادسازی آن یکی از مهم ترین موضوعات اقتصادی در نیم قرن اخیر بوده است. ورود به فرآیند جهانی شدن نیازمند ایجاد فضای رقابتی، افزایش تولید و حذف موانع موجود در داخل کشورها برای گسترش تجارت خارجی به خصوص صادرات است. با توجه به ممنوعیت موانع غیرتعرفه ای در سازمان تجارت جهانی و ضرورت تبدیل این موانع به تعرفه، مهم ترین ابزار سیاست گذاری تجاری کشورها برای دسترسی به بازارهای صادراتی تعرفه است. در همین راستا تجربه آزادسازی دو کشور هندوستان و ترکیه در این مقاله مورد بررسی قرار گرفته است. دلایل انتخاب این دو کشور نزدیکی جغرافیایی، وجود شرایط اقتصادی مکمل و شاهراه ارتباطی بودن آنها با شرق و غرب است. چگونگی انعقاد موافقت نامه تجاری منطقه ای با این کشورها به عنوان تمرینی در مقیاس کوچک از فرآیند جهانی شدن (پیوستن به سازمان تجارت جهانی) از یک طرف و تلاش در برای گسترش مبادلات با کشورهای همسایه از طرف دیگر، مورد بررسی قرار گرفته است.

در این مقاله با انتخاب دو کشور ترکیه و هندوستان و همچنین انتخاب سه نمونه کالای دارای مزیت برای صادرات و همچنین واردات، چگونگی به کارگیری تعرفه ها در برای توسعه روابط تجاری متقابل را به آزمون گذاشته ایم. بر این اساس توصیه سیاستی مقاله، ترغیب دولت به اقدام برای انعقاد قراردادهای تجاری منطقه ای - حداقل با دو کشور هندوستان و ترکیه- است. الزامات فضای مناسب کسب و کار برای انعقاد قراردادهای تجاری دوجانبه از منظر رقابتی بودن، مقررات زدایی و قیمت گذاری، در سه مقاله جداگانه ارائه خواهد گردید.

۲-۵-۲- طرح های پژوهشی

در این بخش طرح های پژوهشی انجام شده توسط نهادها و سازمان ها و دانشگاه های کشور در ارتباط با تعرفه ارائه گردیده است.

۱- بررسی تأثیر نظام تعرفه‌ای بر درآمدهای دولت

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، سال ۱۳۷۴

هدف این طرح بررسی و تعرفه و اثرات تغییر در نرخ تعرفه‌ها روی درآمدهای دولت و کسری بودجه دولتی می‌باشد. پرسش پژوهش این است که آیا حساسیت درآمدهای مالیاتی نسبت به تغییرات نرخ تعرفه مثبت می‌باشد و همچنین تأثیر افزایش درآمدهای دولت بر تغییر در قیمت کالاها به دلیل تقاضا (ناشی از افزایش درآمدهای مالیاتی) چیست؟

۲- بررسی تأثیر تغییر در نرخ‌های تعرفه بر درآمدهای دولت

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران، سال ۱۳۷۴

در این طرح کوشش شده است علاوه بر مطالعه و بررسی در مورد تأثیر انواع رفورم‌های تجاری بر درآمدهای دولت و نیز سیاست‌های کلان اقتصادی که برای رمزهای فوق مورد نیاز است، مورد بحث قرار گیرد. از طرف دیگر تأثیر هرگونه در نرخ‌های تعرفه بر درآمدهای مالیاتی دولت اندازه‌گیری می‌شود. در واقع درآمد مالیاتی به‌عنوان متغیر وابسته و نرخ تعرفه و واردات به‌عنوان متغیرهای مستقل مورد استفاده قرار خواهند گرفت. به‌علاوه تأثیر تغییر در نرخ تعرفه بر درآمد مالیاتی کالاهای مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرد، کسش مربوط به تغییرات نرخ تعرفه بر درآمد مالیاتی هر طبقه به‌طور جداگانه محاسبه و تأثیرپذیری گروه‌های مختلف کالا نسبت به تغییرات نرخ تعرفه مقایسه خواهد شد. ضمن آن که تأثیر تغییر نرخ بر کسری بودجه دولت مورد توجه قرار می‌گیرد.

۳- بررسی موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای صادرات ایران در بازارهای هدف

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سال ۱۳۸۱

در این طرح ابتدا مزیت‌های نسبی صادراتی ایران معرفی شده و سپس بازارهای هدف صادراتی آنها تعیین گردیده است. در مرحله بعدی موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای صادرات مزیت دار کشور در هرکدام از بازارهای هدف شناسایی شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. همچنین در این طرح برای شناسایی، بررسی و تجزیه و تحلیل موانع و نیز فرصت‌ها و تهدیدهایی که خارج از نظام تعرفه‌ای طرف‌های تجاری در برابر صادرات کشور وجود دارد، در سه فصل مجزا اثرات جهانی شدن اقتصاد، منطقه‌گرایی و نیز الزامات و پیامدهای الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت (سازمان تجارت جهانی) بر تجارت خارجی ایران مورد بررسی قرار گرفته و در خاتمه ضمن جمع‌بندی و نتیجه‌گیری از مباحث انجام‌شده توصیه‌های سیاستی لازم ارائه شده است.

۴- بررسی و شناسایی موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای در صدور کالا به کشورهای OECD

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سال ۱۳۸۳

مروری بر تعاریف و انواع موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای رایج در جهان. بررسی کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی در توسعه OECD و موضوعی که در این کشورها بر صادرات کالای ایران اثر می‌گذارند.

۵- اصلاح نظام تعرفه‌ای در بخش کشاورزی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، سال ۱۳۹۱

اهمیت بخش کشاورزی در تأمین امنیت غذایی و همچنین نیازهای بسیاری از صنایع، ایجاد اشتغال و کسب درآمدهای ارزی و استقلال ملی ایجاب می‌کند که توسعه پایدار آن در تمامی برنامه‌های کشور مورد توجه خاص قرار بگیرد. در این میان نقش سیاست‌های تعرفه‌ای از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. سیاست‌هایی که با راهبردهای جایگزینی واردات، امنیت غذایی و خودکفایی در محصولات استراتژیک و برون‌گرا و توسعه صادرات مطرح شده‌اند.

در ایران عمدتاً این سیاست‌ها تحت تأثیر درآمدهای نفتی واقع گردیده‌اند و کمتر مزیت نسبی و رقابتی محصولات و توسعه پایدار بخش مورد توجه قرار گرفته است و تغییرات پیاپی سیاست‌ها در ایران هم بر عدم کارایی افزوده است.

پژوهش انجام‌شده با استفاده از اسناد و مدارک موجود و دیدگاه صاحب‌نظران به این مسئله مهم پرداخته که روندهای تاریخی نظام تعرفه‌ای و تحولات آن در ایران چگونه بوده است و با توجه به چالش‌ها و فرصت‌ها چه راهبردهایی برای اصلاح نظام تعرفه‌ای در بخش کشاورزی باید مدنظر قرار بگیرد که این راهبردها در چهارچوب «اهداف، معیارها و ساختار نظام تعرفه‌ای تدوین و ارائه گردیده‌اند.

۲-۵- پایان‌نامه‌ها

در این بخش پایان‌نامه‌های انجام‌شده در دانشگاه‌های کشور در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری در ارتباط با نظام

۱- بررسی سیاست‌های حمایتی در ایران و برآورد نرخ تعرفه مؤثر در بخش کشاورزی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۶، کارشناسی ارشد

استاد راهنما: رضا نجارزاده | دانشجو: فاطمه پاسبان

استقلال و خودکفایی اقتصادی یکی از اصول قانون اساسی کشور ماست. از طرفی کشاورزی از بخش‌هایی است که اهمیت زیادی در استقلال و خودکفایی اقتصادی کشور دارد. لذا به دلیل این اهمیت، دولت درصد

حمایت از تولیدات آن می‌باشد و بدین منظور سیاست‌های حمایتی گوناگونی را اعمال می‌کند. از آن جمله می‌توان به نرخ ارز، سود بازرگانی، محدودیت‌های مقداری واردات و غیره اشاره نمود. حال باید مشخص شود که میزان واقعی حمایت از این بخش به چه میزان است. به این منظور باید نرخ‌های حمایت مؤثر برآورد شود. تحقیق حاضر نیز درصدد مشخص نمودن میزان این حمایت است. در این راستا ابتدا مبانی نظری سیاست‌های حمایتی بررسی می‌شود و سپس انواع مختلف ابزارهای حمایتی، چگونگی محاسبه نرخ حمایت اسمی (تعرفه اسمی) و حمایت مؤثر (تعرفه مؤثر)، و انواع سیاست‌های حمایتی در ایران عنوان می‌شود. در پایان نرخ‌های حمایت اسمی و مؤثر تعدادی از محصولات منتخب بخش کشاورزی برای دو سال زراعی ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳ برآورد شده است و مقایسه‌ای بین نرخ‌های حمایت اسمی و مؤثر صورت گرفته تا بدین‌وسیله میزان واقعی حمایت مشخص شود. پس از آن تأثیر تعرفه بر برخی از متغیرهای کلان اقتصادی (درآمد ملی واقعی، نرخ بیکاری، تراز بازرگانی واقعی و تورم) بررسی شده است.

۲- تحلیل و ارزیابی اثرات تعامل با اقتصاد جهانی بر صادرات بخش کشاورزی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه الزهراء - دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی،

۱۳۸۹، دکترای تخصصی

استاد راهنما: زهرا افشاری | استاد مشاور: | دانشجو: فاطمه پاسبان

با توجه به اهمیت موضوع و اهمیت بخش کشاورزی در سبد صادرات غیرنفتی کشور (در سال ۱۳۸۶ سهمی حدود ۲۲ درصد)، آثار کاهش تعرفه که از الزامات الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی است، بر متغیرهای مهم بخش کشاورزی مورد بررسی قرار گرفته است. در سناریوی کاهش تدریجی نرخ تعرفه وارداتی بخش کشاورزی به تدریج واردات افزایش، صادرات کاهش، اشتغال کاهش، عرضه کالاها افزایش و مصرف خانوار از کالاهای کشاورزی افزایش می‌یابد. در سناریوی یکسان‌سازی نرخ تعرفه وارداتی بخش کشاورزی واردات کاهش، صادرات افزایش، اشتغال افزایش، عرضه کالاها کاهش و مصرف خانوار از کالاهای کشاورزی کاهش می‌یابد. با توجه به اطلاعات حاصله، در راستای توسعه صادرات بخش کشاورزی همگام با قوانین و مقررات سازمان تجارت جهانی یعنی کاهش تدریجی تعرفه‌ها، لازم است قدرت رقابتی صادراتی کالاهای کشاورزی در مقابل واردات آن از طریق ابزارهای گوناگون از قبیل کاهش قیمت تمام‌شده و رعایت استانداردهای بهداشتی و غذایی به‌منظور حفظ سهم از بازار جهانی در قالب بسته‌های سیاستی مناسب تدوین و اجرا گردد. از سوی دیگر به دلیل کاهش اشتغال در بخش کشاورزی لازم است راهکارهای مناسب برای توسعه فرصت‌های شغلی در بخش غیر زراعی به‌منظور جذب نیروی انسانی به کار گرفته شود.

۳- بررسی تأثیر کاهش تعرفه بر تجارت محصولات کشاورزی با استفاده از مدل‌های

شبیه‌سازی تجارت کشاورزی مطالعه موردی: ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه یزد، ۱۳۹۰، کارشناسی ارشد

استاد راهنما: زهرا نصراللهی | استاد مشاور: حسن ثاقب | دانشجو: سمیه افشاریان

یکی از استراتژی‌های مؤثر برای کشورهای در حال توسعه، دستیابی به منافع حاصل از آزادسازی تجاری است. طی دو دهه اخیر کشورهای در حال توسعه به منظور بهره‌برداری از منافع حاصل از تجارت یکی پس از دیگری در این راه گام برداشته و بازارهای خود را بر روی تجارت بین‌الملل گشوده‌اند. برای کشور در حال توسعه‌ای چون ایران که آمادگی ورود ناگهانی را به تجارت آزاد ندارند، ایجاد موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای می‌تواند یک روش مؤثر برای گشودن تدریجی درهای اقتصاد ملی و ادغام در اقتصاد جهانی باشد. با توجه به اهمیت بخش کشاورزی در رشد و توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، در این مطالعه به بررسی کاهش تعرفه محصولات کشاورزی در تجارت با کشورهای عضو اتحادیه اروپا و آکو پرداخته شده است. دو سناریوی کاهش تعرفه ۵۰ درصد و ۱۰۰ درصد در نظر گرفته می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که در هر دو سناریوی کاهش تعرفه میزان واردات، صادرات و نیز رفاه افزایش می‌یابد.

۴- تأثیر تغییر تعرفه‌ها بر حجم واردات محصولات منتخب کشاورزی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه شهید باهنر کرمان - دانشکده کشاورزی، ۱۳۹۰،

کارشناسی ارشد

استاد راهنما: حمیدرضا میرزایی خلیل آبادی | استاد مشاور: امید گیلان پور . حسین مهربانی

بشرآبادی | دانشجو: مریم نصیری

در این پژوهش آمده است، در بخش تجارت خارجی ایران، واردات از مقولاتی است که اهمیت و جایگاه آن به‌ویژه با ظهور بخش نفت، دائماً در حال گسترش است. به‌طوری‌که واردات کالایی در کشور، در سال ۱۳۷۶ از ۱۰۵۰۰ قلم کالا به ۴۲۰۹۶ قلم کالا در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته و ارزش دلاری واردات در همین سال‌ها از ۱۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۶ به ۶۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است که این میزان می‌تواند بازگویی اهمیت و رشد بخش واردات در کشور باشد. در بین متغیرهای تأثیرگذار بر حجم واردات، تعرفه از اهمیت خاصی برخوردار است. تعیین تعرفه بهینه می‌تواند ثبات تجاری کشور و بهره‌گیری از منافع تجارت را به همراه داشته باشد. لذا در مطالعه حاضر تابع واردات برای کالاهای منتخب فصل ۲ (گوشت و احشاء خوراکی)، فصل ۳ (ماهی‌ها و قشرداران، صدف داران و سایر آبزیان فاقد ستون فقرات) و فصل ۱۵ (چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا نباتی، فرآورده‌های حاصل از تفکیک آنها، چربی‌های خوراکی آماده، موم‌های

حیوانی یا نباتی) کتاب مقررات صادرات و واردات تخمین زده شد تا تأثیر تغییر تعرفه بر روند واردات این محصولات در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۶ بررسی شود. این مطالعه با روش‌های اقتصادسنجی در قالب داده‌های پانل مورد بررسی قرار گرفته و داده‌های موردنیاز از گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی، جهاد کشاورزی، موسسه پژوهش‌های بازرگانی و وزارت صنایع گردآوری شد. نتایج حاکی از تأثیر بالای تعرفه بر تابع واردات کالاهای مورد مطالعه است، نوسان تعرفه در این سال‌ها نشان از عدم وجود روند مناسب و منطقی داشته و تعرفه‌ها بر مبنای راهبرد بلندمدت و پایدار برنامه‌ریزی نشده‌اند، بنابراین ثبات نظام تعرفه‌ای به همراه استراتژی‌های بلندمدت در این بخش می‌تواند مؤثر باشد.

۵- ساخت و کاربرد مدل تعادل عمومی قابل‌محاسبه چندمنطقه‌ای ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه زابل - دانشکده کشاورزی، ۱۳۹۱، پایان‌نامه دکترا

استاد راهنما: ناصر شاهنوشی فروشانی، محمود صبحی صابونی | استاد مشاور: ماشا...

سالارپور، احمد علی کیخا، غلامرضا سلطانی | دانشجو: سامان ضیایی

با توجه به اثراتی که شوک‌ها و سیاست‌های مختلف اقتصادی می‌تواند بر متغیرهای عمده اقتصاد از جمله تولید و اشتغال در کل کشور و در مناطق مختلف داشته باشد، تحلیل این پدیده‌ها در قالب یک مدل تعادل عمومی چند منطقه‌ای ضروری به نظر می‌رسد. هدف از پژوهش حاضر، شبیه‌سازی اثرات پدیده خشکسالی و سیاست‌های هدفمندسازی یارانه‌ها و کاهش تعرفه واردات در بخش کشاورزی بر تولید ناخالص داخلی کشور، اشتغال کل کشور، تولید ناخالص منطقه‌ای و اشتغال در استان‌های مختلف در قالب یک مدل تعادل عمومی قابل‌محاسبه چند منطقه‌ای است.

۶- اثرات موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای بر تجارت صنعتی ایران (۱۳۸۷-۱۳۵۹)

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه اصفهان - دانشکده اقتصاد و علوم اداری، ۱۳۹۱،

کارشناسی ارشد

استاد راهنما: کریم آذربایجانی | استاد مشاور: سید کمیل طیبی | دانشجو: نسرين ابراهیمی

با وجود این‌که تجارت آزاد منجر به توسعه‌ی مزیت‌های نسبی، افزایش بهره‌وری عوامل تولید و ایجاد ثروت در جامعه می‌شود، اما کماکان موانع تجاری به‌خصوص در کشورهای درحال توسعه کاربرد دارد. موانع تجاری در قالب موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای قابل‌تقسیم هستند، که شفافیت موانع غیرتعرفه‌ای کم‌تر بوده و اثر محدودکنندگی بیش‌تری دارند. از آن جایی‌که ایران در مسیر پیوستن به سازمان جهانی تجارت قرار دارد، ارزیابی اثرات این موانع بر جریان تجارت کشور ضروری است. با توجه به رشد تقاضای جهانی برای کالاهای صنعتی، در این مطالعه تلاش شده است اثرات موانع تجاری بر صادرات و واردات صنایع کارخانه‌ای مورد

ارزیابی قرار گیرد. برای این منظور، با ارائه‌ی یک چارچوب نظری، ابتدا به کمک روش یوهانسون- جوسیلیوس روابط بلندمدت و سپس با استفاده از مکانیسم تصحیح خطا، روابط کوتاه‌مدت تقاضای واردات و عرضه‌ی صادرات صنعتی ایران در دوره‌ی ۱۳۸۷-۱۳۵۹ برآورد شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای در بلندمدت بر تجارت صنعتی ایران مؤثر است. حال آن‌که، این موانع در کوتاه‌مدت تأثیر معنی‌داری بر صادرات و واردات بخش صنعت ندارند.

۷- بررسی اثرات کاهش تعرفه بر تولید و ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی ایران در

قالب الگوی تعادل عمومی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه پیام نور - دانشگاه پیام نور استان البرز -

پژوهشکده اقتصاد، ۱۳۹۱، کارشناسی ارشد

استاد راهنما: مصطفی بستاکي | استاد مشاور: حسین میرزایی | دانشجو: وحیده رستمی

شناخت مسئله و بررسی آثار پیامدهای حاصل از الحاق کشور به این سازمان می‌باشد؟ بررسی آثار و تبعات الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی بر ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی پیش‌بینی وضعیت تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی بعد از کاهش و حذف تعرفه کالاها و خدمات وارداتی

۸- اثر تغییر در تعرفه‌ی واردات بر شاخص قیمت کالاها و تورم در ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه مازندران - دانشکده علوم اداری و اقتصاد، ۱۳۹۲،

کارشناسی ارشد

استاد راهنما: نورالدین شریفی | استاد مشاور: محمدعلی احسانی | دانشجو: مریم جعفری

تراجی

دولت‌ها در یک کشور برای اهدافی چون درآمد و حمایت از تولیدات داخل بر کالاهای وارداتی تعرفه وضع می‌کنند وضع تعرفه باعث افزایش قیمت کالاهای وارداتی می‌شود و بر قیمت‌های داخلی تأثیر می‌گذارد. برخی از کالاهای وارداتی به صورت واسطه در تولید کالاهای دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند و برخی دیگر مستقیماً به مصرف نهایی می‌رسند. اینکه تعرفه بر کدام دسته از کالاها وضع گردد اثرات متفاوتی بر شاخص قیمت‌ها خواهد داشت. این مطالعه به بررسی اثر افزایش نرخ تعرفه واردات بر شاخص قیمت کالاها در ایران می‌پردازد. از آنجایی که کالاهای وارداتی به صورت واسطه و نهایی به مصرف می‌رسند، برای اندازه‌گیری اثر تعرفه، کالاهای وارداتی به دو دسته کالاها و خدمات نهایی و واسطه تقسیم می‌شود. به دلیل اثرات متفاوت این کالاها بر شاخص قیمت‌ها، این تفاوت مورد توجه قرار گرفته می‌شود.

۲-۶- کتابها

در این بخش عناوین کتابها در ارتباط با نظام تعرفه‌ای کشور ارائه شده است که به شرح زیر می‌باشند:

۱- روش‌های منطقی کردن تعرفه‌ها در اقتصاد ایران

ابراهیم علی رازینی

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی: سال ۱۳۴۸

۲- نحوه استفاده از تعرفه‌های ترجیحی اتحادیه اروپا به منظور توسعه صادرات

ایرج بهنام مجتهدی

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی: سال ۱۳۷۵

۳- تعرفه‌های ترجیحی در نظام جهانی ترجیحات تجاری بین کشورهای در حال توسعه (gstp)

مظفر علیخانی

مجله اتاق بازرگانی: سال ۱۳۷۶

۴- مقررات دسترسی به بازار محصولات کشاورزی در موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت واثرات آن بر اقتصاد کشاورزی ایران

اکبر کمیجانی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی: سال ۱۳۸۱

۵- کشاورزی و سازمان جهانی تجارت

ولی‌اله فریادرس

مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی: سال ۱۳۸۶

۲-۷- جمع‌بندی فصل

در این بخش به ارزیابی مطالعات صورت گرفته در ارتباط با موضوع مطالعه پرداختیم. ابتدا مطالعات داخلی ذکر شد و سپس در بخش دوم، مطالعات صورت گرفته در خارج از کشور بررسی شد. در بخش نهایی نیز به بیان تعدادی از کلیه مقالات، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی انجام شده در زمینه تعرفه‌ها پرداخته شد. در مطالعات پیش‌گفته تمرکز اساسی بر روی شناخت مشکلات نظام موجود و یا تعیین سطح تعرفه برای محصولات مختلف بوده است. اما در مطالعه حاضر تمرکز اساسی بر روی چارچوب و نحوه طراحی نظام تعرفه کشاورزی و پایه‌ریزی یک نظام جدید است. تلاش این پژوهش بر این است تا با شناخت چالش‌ها و مشکلات شکلی و علمی نظام موجود و گزینش ابزارهای تعرفه‌ای مناسب برای محصولات (حسب شرایط) پایه‌های یک نظام تعرفه‌ای کارآمد را بنا نهد.

فصل سوم: بررسی و تبیین سیاست‌های تجاری و نظام تعرفه‌ای محصولات

کشاورزی ایران در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۷۳

۳-۱- مقدمه

بازرگانی و تجارت بین الملل از دیرباز در رشد و توسعه اقتصادی کشورها نقش داشته و پیدایش صنایع، پیشرفت علو و فنون و سیر سریع تمدن با انگیزش تجارت و شتاب بخشی به سرمایه گذاری خارجی اهمیت آن را دوچندان نموده است، بنابراین درجهان امروز از تجارت به عنوان نیروی محرکه مهم رشد و توسعه یاد می‌شود و راهبردها و سیاست های تجاری در ترکیب با راهبردهای توسعه ای دیگر به عنوان مهمترین روش نیل به اهداف مذکور در نظر سیاست گذاران قرار گرفته اند. تجارت خارجی یکی از مجاری اساسی و تعیین کننده در چگونگی ارتباط داخلی یک کشور با اقتصاد جهانی است این بخش از اقتصاد ضمن انتقال توانایی های اقتصاد ملی به بازارهای جهانی اقتصاد و بازار داخلی را در معرض رقابت قرار می دهد.

تجارت آزاد وضعیتی است که در آن جریان کالاها و خدمات در صحنه بین المللی بدون هیچ گونه محدودیت و دخالتی صورت می گیرد. در حال حاضر به دلایل گوناگون، دخالت های متفاوتی در زمینه ی نظارت و کنترل بر تجارت خارجی از سوی دولت ها اعمال می شود که بدین ترتیب تجارت آزاد به معنای واقعی آن وجود ندارد. از جمله ابزارهای مختلف در کنترل و نظارت تجارت خارجی: تعرفه، سهمیه، یارانه به صادرات و محدودیت های غیرتعرفه ای هست. برای تمامی کشورهایی در یک سطح توسعه ای، برقراری تجارت آزاد منافعی به دنبال دارد که در چنین مبادلات و تقسیم کاری، هم تولید افزایش می یابد و هم رابطه مبادله بهبود می یابد؛ اما در شرایطی که کشورها از لحاظ درجه توسعه یافتگی باهم متفاوت هستند، حمایت موقتی از تولیدات داخلی در برابر تولیدات خارجی که معمولاً از درجه رقابت پذیری بالایی برخوردار هستند، لازم به نظر می رسد؛ اما باید با آگاهی کامل سیاست های حمایتی اعمال شود که نهایتاً تولیدات حمایت شده از درجه رقابت پذیری در صحنه بین المللی برخوردار شده و صرفه جویی های اقتصادی (درون صنعت و بیرونی) را به دنبال داشته باشد. با همین دیدگاه، مهم ترین و اساسی ترین شرایط برای نرخ منطقی تعرفه، تعریف نظام تعرفه مناسبی است که دارای قدرت تعامل مؤثر با نظام تعرفه ای بین المللی و همسو با اهداف برنامه های توسعه ای کشور باشد. چنین نظامی باید شرایط تولید و بازار داخلی و جهانی را در درون خود داشته و درجه اهمیت و حساسیت کالاها را در نظر گرفته و با بهره گیری از ابزارهای تعرفه ای قادر به حمایت مؤثر و منطقی از تولیدات داخلی باشد. در چنین نظام تعرفه ای، اعمال موانع تعرفه ای با توجه به شرایط داخلی، جهانی و سازمان های بین المللی منطقی بوده و بین مانع تعرفه ای و معادل تعرفه ای تعارض و ناهماهنگی ایجاد نمی شود.

با توجه به این مهم، در این فصل سعی می‌گردد تا با بررسی نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی (بررسی نرخ تعرفه و تغییر آن، قوانین و مقررات، دولت و نهادهای مردم‌مدار، فرآیند و مراجع تصمیم‌گیری و الزامات جهانی و سازمان‌های بین‌المللی) تصویری از وضعیت موجود ارائه‌شده و چالش‌ها و موانع آن جهت ارائه راهکارهایی برای بهبود نظام موجود تعرفه بخش کشاورزی برجسته گردد.

۳-۲- تعرفه و سیر قانون گذاری تعرفه در ایران

در مطالعه اتاق بازرگانی در تعریف تعرفه و مرجع تصمیم‌گیری آن در ایران اینگونه آمده است؛ بخشی از تعرفه در ایران که توسط قوه مقننه تعیین می‌شود و طبعاً از ثبات بیشتری هم برخوردار است، حقوق پایه گمرکی نامیده می‌شود. تا سال ۱۳۸۴ حقوق پایه به صورت ستون جداگانه‌ای در کتاب مقررات صادرات و واردات کشور درج می‌شد، ولی از این سال حقوق پایه با سود بازرگانی جمع شده و در یک ستون واحد تحت عنوان تعرفه آورده می‌شود. بخش دیگر تعرفه در ایران سود بازرگانی است که برخلاف حقوق گمرکی نیاز به تصویب مجلس ندارد و فقط دولت برای تعیین آن اقدام می‌کند. سود بازرگانی نسبت به حقوق گمرکی منعطف‌تر است و با تغییر شرایط تغییر می‌کند. در سال ۱۳۷۲ به منظور تنظیم جداول جدید تعرفه‌ای براساس نظام هماهنگ، به طور موقت حقوق گمرکی کنار گذاشته شد و فقط سود بازرگانی از کالاهای وارداتی دریافت می‌شد. این وضع تا آغاز سال ۱۳۷۵ ادامه پیدا کرد و در این سال حقوق گمرکی جدید ملاک عمل قرار گرفت. هم‌اکنون نیز سود بازرگانی هر ساله با پیشنهاد وزارتخانه‌های مربوطه و بررسی در گروه ماده یک قانون مقررات صادرات و واردات برای بخش‌های مختلف تعیین و ابلاغ می‌شود. گروه ماده یک مقررات صادرات و واردات دارای نمایندگانی از وزارت بازرگانی، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنایع و معادن، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی است. هر یک از این اعضا دارای یک رأی می‌باشند و تصمیمات به شیوه رای‌گیری و براساس حداکثر آراء اتخاذ می‌گردد (مطالعه اتاق بازرگانی - اصلاح نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی - ۱۳۹۱).

در قوانین موجود^۱ به نرخ تعرفه، نرخ حقوق ورودی اطلاق می‌شود و نوعی مالیات غیرمستقیم (مالیات بر واردات) است که بنا به مقتضیات خاص هر کشور برحسب ارزش کالا یا واحدهی مقطوع از واردات اخذ می‌شود. هرچند در قوانین مختلف از جمله قانون امور گمرکی^۲، قانون واگذاری انحصار تجارت خارجی مملکت به دولت^۳ و

۱. قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب جلسه ۱۳۸۷/۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی و تصویب آزمایشی و پنج‌ساله آن توسط مجلس. تأیید ۱۳۸۷/۳/۲ شورای نگهبان.

۲. قانون امور گمرکی، مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰ مجلس شورای ملی با آخرین اصلاحات تا پایان سال ۱۳۷۶.

۳. قانون واگذاری انحصار تجارت خارجی مملکت به دولت مصوب ۱۳۰۹/۱۲/۶ مجلس شورای ملی و اصلاحات بعدی آن.

یا قانون موسوم به تجمیع عوارض^۱ به تعاریفی از حقوق ورودی (با حقوق گمرکی) اشاره شده است، اما آخرین تعریف از این اصطلاح به ماده ۴۱ قانون مالیات بر ارزش افزوده^۲ برمی گردد. مطابق تعریف این ماده، حقوق گمرکی معادل ۴ درصد ارزش گمرکی کالاها تعیین و به مجموع این دریافتی و سود بازرگانی که طبق قوانین مربوطه توسط هیئت وزیران تعیین می شود، حقوق ورودی اطلاق شد.

بنابراین حقوق ورودی پس از تصویب این قانون تلفیقی از حقوق گمرکی مصوب مجلس و سود بازرگانی مصوب دولت است که براساس درصدی از ارزش کالا و مطابق تعرفه، طی مراحل مختلف براساس قانون تعیین و دریافت می شود. بنابراین حقوق ورودی اخذ شده از واردات، حاصل دو مقوله ارزش واردات و نرخ حقوق ورودی است. البته علاوه بر ۴ درصد فوق ۳ درصد مالیات بر ارزش افزوده (۱/۵ درصد مالیات به علاوه ۱/۵ درصد عوارض) نیز از واردات اخذ می شود.

۳-۳- سیر قانون گذاری تجارت و بازرگانی خارجی در ایران

با توجه به موضوع مورد بررسی در این تحقیق آسیب شناسی و شناخت چالش های نظام تعرفه ای کشور؛ شفاف سازی و تعیین نقاط ضعف و ارائه موضوعاتی که باید تغییر و اصلاح یابد را ضروری ساخته است برای دستیابی به این هدف در ابتدا سیر قانون گذاری تجارت و تحولات قانون صادرات و واردات کشور را مورد بررسی قرار می دهیم.

تاریخ قانون گذاری در ایران از سال ۱۲۸۵ تاکنون به دو دوره متمایز تفکیک می شود که در ادامه تغییرات مهمی که طی این دو دوره در قوانین صادرات و واردات رخ داده مورد بررسی قرار می گیرد.^۳

۳-۳-۱- دوره اول (قبل پیروزی انقلاب)

در سال های ۱۳۳۱ تا ۱۳۳۳ که بر اثر ملی شدن نفت ایران و استقرار حکومت مردمی به مدتی کوتاه تراز بازرگانی ایران مثبت بوده است، کسری تراز بازرگانی خارجی ایران همواره سیر صعودی پیموده است (خلیل زاده، ۱۳۷۶).

۱. قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی، مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۲۳ مجلس شورای اسلامی.

۲. قانون مالیات بر ارزش افزوده، مصوب جلسه ۱۳۸۷/۲/۱۷ کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵) قانون اساسی و تصویب آزمایشی و پنج ساله آن توسط مجلس. تأیید ۱۳۸۷/۳/۲ شورای نگهبان.

۳. خلیل زاده، ۱۳۷۶.

آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که موازنه بازرگانی کشور از سال ۱۳۰۹ با ۰/۳۵- میلیارد ریال شروع شده تا سال ۱۳۵۷ به ۷۳۰/۹- میلیارد ریال بالغ گشته که طی این دوره به جز سال‌های ۱۳۲۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳ همواره منفی بوده است (رزاقی، ۱۳۶۸).

در این دوره (سال‌های قبل انقلاب)، نفت نقش اساسی و مهمی در بازرگانی خارجی داشته است و عاملی تعادلی در موازنه بازرگانی خارجی ایران داشته است. براساس مطالعات گذشته، بی‌بند باری تجارت خارجی سیر قهقراپی در بازرگانی خارجی بوجود آورده است، ادامه سیر قهقراپی در بازرگانی خارجی ایران که ناشی از آزادی بی‌بندوبار تجارت خارجی در ایران بود و بیم آن می‌رفت که نابسامانی‌های مصیبت باری را در پی داشته باشد، مسئولان وقت را بر آن داشت که تدابیری برای رویارویی با نابسامانی‌ها بیندیشند و قوانین و مقرراتی را در جهت اصلاح و بهبود وضع بازرگانی خارجی ایران به تصویب برسانند که مهم‌ترین آنها موارد زیر بوده است.

قانون انحصار تجارت خارجی ایران^۱

قانون انحصار تجارت خارجی ایران در سال ۱۳۰۹ از تصویب قوه مقننه گذشت و سپس طی مراحل چندین بار مورد اصلاح و بازبینی قرار گرفت. با تصویب قانون مزبور بازرگانی خارجی ایران در انحصار دولت درآمده و دگرگونی‌های ساختاری شایان توجهی را در تجارت خارجی کشور به وجود آورد. قانون انحصار تجارت خارجی ایران سه ویژگی عمده داشت^۲:

قانون معاملات ارزی در ایران :

قانون معاملات ارزی که در اسفند ۱۳۱۴ به تصویب رسید، گروه ویژه‌ای متشکل از نمایندگان وزارت مالیه، اداره کل تجارت و بانک ملی ایران ایجاد گردید که آیین‌نامه مربوط به مقررات ارزی و تأمین موازنه در معاملات خارجی را تهیه و تدوین کنند تا از این طریق تعادلی در موازنه پرداخت‌های کشور برقرار شود. در سال ۱۳۱۹ برای اخذ ارز حاصل از صادرات، مقررات پیمان‌نامه ارزی وضع گردید که به موجب آن ارز حاصل از صادرات باید به بانک فروخته می‌شد و در حساب ویژه‌ای نگهداری می‌گردید. در خرداد ۱۳۲۱ به جهت ایجاد هماهنگی لازم در مقررات انحصار تجارت خارجی مقرر شد که ارز لازم جهت واردات بدون محدودیت در اختیار متقاضیان (واردکنندگان قرار گیرد. در سال ۱۳۳۱، برای نخستین بار با برقراری اصل تعلیق واردات بر صادرات و سیاست تعادل تراز بازرگانی (همبستگی بین صادرات و واردات) موازنه ارزی ایران بهبود یافت؛ اما باروی کار آمدن دولت کودتا، گروه ارز نیز منحل گردید. در سال ۱۳۳۶ قانون واگذاری معاملات ارزی به تصویب رسید که این قانون

۱. همان منبع

۲. مطالعه اتاق بازرگانی صنایع، معادن، کشاورزی تهران - اصلاح نظام تعرفه ای در بخش کشاورزی - ۱۳۹۱

هنوز اعتبار خود را حفظ کرده است. بدین ترتیب کسری موازنه ارزی روندی صعودی پیمود تا آنجا که در سال ۱۳۳۹ به حدود ۴۴/۵ میلیارد ریال رسید و دولت وقت را به اخذ وام از صندوق بین‌المللی پول ناگزیر ساخت. (همان منبع)

قوانین و تعرفه‌های گمرکی در ایران^۱:

در ایران از دیرباز اخذ عوارض گمرکی بر کالاهای وارداتی و صادراتی معمول بوده و وصول ۱۰ درصد بر مبنای ارزش کالا به‌عنوان حقوق گمرکی رایج بوده است. در دوران حکومت صفویه و قاجاریه مبنای مشخصی برای دریافت حقوق گمرکی وجود نداشت و تقریباً تمامی گمرکات ایران تا سال ۱۲۲۷ شمسی اجاره داده می‌شد. رسیدگی به وضع گمرک ایران سال‌ها ادامه داشت (به‌وسیله موس بلژیکی). در سال ۱۲۸۲ نخستین تعرفه گمرکی ایران به مآخذ ۵ درصد از کلیه کالاهای تنظیم و به اجرا درآمد. نخستین قانون گمرکی ایران، قانون صادرات و واردات، در سال ۱۳۰۷ باهدف ایجاد درآمد برای دولت به تصویب رسید. مآخذ دریافت حقوق گمرکی براساس تعرفه قانونی بر مبنای ارزش سیف (ارزش کالا + حق بیمه + کرایه حمل) تعیین گردیده بود. در اردیبهشت سال ۱۳۱۵، قانون جدید گمرکی ایران به تصویب رسید که بر مبنای تعرفه موردقبول جامعه ملل تهیه‌شده بود. در سال ۱۳۳۱ قانون گمرکی جدیدتری که براساس تعرفه نامکلماتور ژنو تهیه‌شده بود در ایران به تصویب رسید.

در سال ۱۳۵۰ تعرفه نوین گمرکی ایران که براساس تعرفه نامکلماتور بروکسل تهیه شده بود به تصویب رسید. وضع تعرفه‌های یکسان بین‌المللی برای کلیه کشورهای جهان، از ویژگی‌های نامکلماتور بروکسل است. ویژگی دیگر این سیستم، رجحان اخذ حقوق گمرکی بر مبنای ارزش کالا است. امور گمرکی ایران در حال حاضر نیز براساس همین قانون اداره می‌گردد. البته در حال حاضر در مورد بعضی از کالاهای حقوق گمرکی بر مبنای مقدار دریافت می‌شود.

در مطالعه میرعبدالله حسینی تحت عنوان سیاست تجاری کشاورزی ایران تاریخچه تجاری ایران اینگونه آمده است؛ در بررسی سیاست تجاری ایران نتیجه می‌گیریم که علی‌رغم وجود قانون انحصار خارجی، درسالهای قبل از انقلاب بخش خصوصی آزادی عمل بیشتری در تجارت خارجی کشور داشت و با پیروزی انقلاب بخش خارجی اقتصاد بیش از پیش در دست دولت تمرکز یافت و متوسط نرخ تعرفه های وصول شده از کل واردات طی سالهای ۱۳۵۸ - ۱۳۶۹ نسبت به سالهای ۱۳۵۷-۱۳۳۹ به حدود دو برابر، به رقم ۳۰ درصد رسید و بعلاوه محدودیتهای تجاری غیرتعرفه ای کالاهای وارداتی افزایش یافت. با شروع برنامه اول توسعه متعاقب تغییر

مبنای نرخ ارز برای محاسبه مبنای تعرفه های گمرکی از ۷۰ ریال به ۱۷۵۰ ریال، میانگین تعرفه های گمرکی اسمی محصولات کشاورزی از ۱۲۱/۲۵ درصد در سال ۱۳۶۷ به ۳۳/۰۳ درصد در سال ۱۳۷۲ رسید. طی سال های برنامه اول توسعه تحول جدی در موانع تجاری غیر تعرفه ای محصولات کشاورزی مشاهده نمی شود و تنها تغییر مهم کاهش از تعداد کالاهای ممنوع الورد بود که همچنان ۲۹۱ کد حدود ۴۰ درصد از محصولات کشاورزی را شامل می شد و بعلاوه بر تعداد مجوزها و تعدد آن ها افزوده شد. طی سال های برنامه دوم توسعه، در حقوق گمرکی تغییرچندانی مشاهده نمی شو اما سود بازرگانی محصولات از ۲۷/۳ درصد از سال ۱۳۷۵ به ۷۱/۳۹ درصد در سال ۱۳۷۸ به طور چشمگیری افزایش یافت و بعلاوه از تعداد کدهای ممنوع الورد به طور اساسی افزوده شد و به این ترتیب کلیه محصولات کشاورزی همچنان تحت شمول انواع موانع تجاری غیرتعرفه ای بخصوص مجوزها و ممنوعیتها قرار گرفتند. طی چند سال از اجرای برنامه سوم توسعه بخصوص از فروردین ۱۳۸۱، با تغییر نرخ ارز مورد محاسبه در مبنای تعرفه های گمرکی از ۱۷۵۰ ریال به ۷۷۰۰ ریال به ازای هر یک دلار) به نسبت ۵ به ۲۲ (، میانگین تعرفه های گمرکی) اعم از حقوق گمرکی و سود بازرگانی) اسمی محصولات کشاورزی از ۸۸/۹۸ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۲۷/۸۴ درصد در سال ۱۳۸۱ رسید و در واقع شاخص میانگین تعرفه های گمرکی به قیمت های ثابت سال ۱۳۸۰ این محصولات کشاورزی از شاخص ۱۰۰ در سال ۱۳۸۰ به شاخص ۱۳۷/۷ در سال ۱۳۸۱ افزایش یافته است و تحولات فوق به منظور منطقی شدن سیاست های تجاری قلمداد می شود. از تعداد کدهای ممنوع الورد در مورد محصولات کشاورزی کاسته نشده و همچنان تعداد ۹۱ کد از ۷۲۲ کد مربوط به محصولات کشاورزی معادل ۱۲/۶ درصد ممنوع الورد بوده است و اما تعداد ۲۲۸ کد دارای دومجوز به یک مجوز و کلیه کدهای سه مجوز محصولات کشاورزی به یک مجوز کاهش یافته است. به هر حال در برنامه سوم توسعه در عرصه سیاست تجاری بویژه موانع غیرتعرفه ای اقدامات اصلاحی خوبی صورت گرفته و اما همچنان از شرایط سیاست های تجاری مطلوب فاصله زیادی است.

سابقه برنامه ریزی برای تجارت در دوران معاصر به سال ۱۳۰۹ بازمی گردد که در این سال دولت قانون انحصار تجارت خارجی را تصویب نمود. هرچند این قانون به مرور زمان قدرت خود را از دست داد، اما اندیشه جانشینی واردات را در خود حفظ نمود. در سال ۱۳۲۸ نخستین برنامه عمرانی به تصویب رسید که ب ه دلیل همزمانی با ملی شدن صنعت نفت و مشکلات ناشی از ناتوانی در تأمین مالی به درستی اجرا نشد. در این برنامه هدفی که دقیقاً بر تجارت تأکید نماید وجود نداشت و عملاً نمی توان جهت گیری مشخصی بر روند تجارت در سال های پس از انقلاب جنگ و تحریم رکود صنایع داخلی به همراه کاهش توان ارزی برای واردات اقتصاد را در شرایط رکود تورمی قرار داد تا آنکه در سال ۱۳۶۸ نخستین برنامه توسعه ای پس از انقلاب به مرحله اجرا رسید. در دوره اجرای این برنامه تسهیلات ارزی صرفاً برای واردات کالاهای اولیه و ضروری اختصاص یافت. بخشودگی های گمرکی و سود بازرگانی کالاهای واسطه ای در طول برنامه باید حذف می شد و واردات می بایست

به صورت انحصاری توسط شرکت ها و مؤسسات انجام می گرفت. اهداف کلی این برنامه عبارتند از کمک به تقویت بنیه اقتصادی کشور، کمک به افزایش ارزش شافزوده کالاهای صادراتی، کمک به بهبود کیفیت کالاهای صادراتی، کمک به نوسازی صنایع کشور و کمک به توسعه صادرات صنعتی (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۸).

در برنامه دوم توسعه مقرر شد دریافتی های دولت از محل ورود و صدور کالا از قبیل عوارض گمرکی و سود بازرگانی به صورت یکجا و متمرکز انجام گیرد. در این برنامه در حد قانون گذاری به سیاست توسعه صادرات توجه شد و شورای عالی صادرات ایجاد گردید. برخی از اهداف این برنامه عبارتند از:

- تعیین حدود و میزان فعالیت های هر یک از بخش های دولتی، تعاونی و خصوصی در حوزه صادرات
- اصلاح قانون صادرات و واردات و اتخاذ سیاست تهای ارزی و تعرف های مناسب برای ثبات سیاستها و تشویق صادرات
- حمایت از سرمایه گذاری در جهت افزایش ارزش افزوده صنایع تبدیلی کشاورزی، معدنی، صنعتی و حمایت از صادرکنندگان با فراهم نمودن تسهیلات و ارائه خدمات و اطلاعات مورد نیاز (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۴).

یکی از اصلی ترین سیاست های تجاری که در کشور در خصوص تعرفه در سال های مختلف به چشم می خورد سیاست های تجاری مربوط به معافیت از پرداخت حقوق ورودی است. در عین حال یکی از مشکلات عمده و اساسی نظام قانون گذاری که در اغلب اوقات، موجبات اختلال در نظام اجرایی قوانین را نیز فراهم می آورد، وجود اصلاحیه های متعدد، تبصره های متنوع و استثنائات گوناگون است. قوانین مربوط به بخش تجارت (قانون امور گمرکی، قانون تجارت و قانون و مقررات صادرات و واردات) نیز با توجه به ارتباط مستقیم آنها با امور مالی و در نتیجه رابطه و اثر فوری بر فرآیند انجام کار و ایجاد مزیت برای بخش یا گروهی خاص همواره با اصلاحات، تبصره ها و استثنائات گوناگون مواجه بوده است. عمده ترین موارد ایجاد استثنا و مزیت در این امور مربوط به معافیت های مختلف از پرداخت حقوق گمرکی است. بعد از سال ۱۳۸۱ با تصویب قانون موسوم به تجمیع عوارض اصلاحاتی مطلوب در زمینه ی بهبود شرایط تعرفه ای کشور ایجاد شد.

براساس مطالعه اتاق بازرگانی به طور کلی در یک جمع بندی از سیاست های تجاری و نظام تعرفه کلان کشور می توان به مهم ترین ویژگی های آن به شرح ذیل اشاره نمود:

۱. استراتژی تجاری در برنامه اول و دوم بیشتر سیاست جایگزینی واردات حاکم بر روح تصمیم گیری در خصوص سیاست های تجاری و من جمله تعرفه بوده است. روند تبدیل سیاست جایگزینی واردات به سیاست توسعه صادرات و انجام اصلاحات اقتصادی در کاهش سطوح تعرفه ای و آزادسازی اقتصادی در سال های بعد از برنامه سوم کاملاً محسوس است. این روند در برنامه چهارم تکمیل شده است؛ اما آنچه در فرآیند تاریخی ملاحظه می گردد استراتژی تجاری ناظر بر بازرگانی کشور، تلفیقی نامعین و

نامشخص از سیاست جایگزینی واردات و توسعه صادرات است که در مورد جایگزینی واردات اساساً به حمایت متزلزل از تولیدات داخلی محدود می‌گردد. بالاخره معلوم نیست در مورد محصولات و کالاها در طول زمان استراتژی تجاری لحاظ شده جایگزینی واردات یا توسعه صادرات و یا تلفیق آن به چه صورت و در چه دوره زمانی است. براساس استراتژی تجاری مشخص، می‌توان از ابزارهای بازرگانی مناسب (از جمله تعرفه) برای حصول به اهداف برنامه‌های توسعه سود جست.

۲. در عین حال یکی از مشکلات عمده و اساسی نظام قانون‌گذاری که در اغلب اوقات، موجبات اختلال در نظام اجرایی قوانین را نیز فراهم می‌آورد، وجود اصلاحیه‌های متعدد، تبصره‌های متنوع و استثنائات گوناگون است. قوانین مربوط به بخش تجارت (قانون امور گمرکی، قانون تجارت و قانون و مقررات صادرات و واردات) نیز با توجه به ارتباط مستقیم آنها با امور مالی و در نتیجه رابطه و اثر فوری بر فرآیند انجام کار و ایجاد مزیت برای بخش یا گروهی خاص همواره با اصلاحات، تبصره‌ها و استثنائات گوناگون مواجه بوده است. عمده‌ترین موارد ایجاد استثنا و مزیت در این امور مربوط به معافیت‌های مختلف از پرداخت حقوق گمرکی است. این موارد اثرگذاری ابزار سیاستی تعرفه را دچار اختلال کرده و از مسیر خود خارج می‌سازد.

۳. بررسی سیاست‌های تجاری برنامه‌های توسعه نشان‌دهنده آن است که بایستی تعرفه‌های گمرکی با توجه به درجه معقول حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان داخلی براساس مزیت‌های نسبی برای گروه‌های کالا و متناسب با شرایط جهانی به‌منظور ایجاد شرایط رقابت بین‌المللی و به کارگیری استانداردهای جهانی در تولیدات کشور فراهم آید، اما بازم روند تغییرات نرخ تعرفه نشان از حاکمیت شرایط موجود بوده تا مزیت نسبی و رقابت محصولات.

۴. از آنجایی که اقتصاد کشور به نفت وابسته است، بیشتر جهت‌گیری‌های سیاست تجاری براساس قیمت نفت و درآمد نفتی کشور است. زمانی که درآمد نفتی افزایش می‌یابد، نرخ تعرفه‌ها کاهش و واردت افزایش می‌یابد و برعکس در موقع کاهش درآمدهای نفتی به‌منظور جلوگیری از خروج ارز، تعرفه‌ها افزایش و واردات کنترل می‌شود. جالب‌تر اینکه در زمان بهبود درآمد نفتی ترکیب واردات کالا به سمت کاهش واردات کالاهای واسطه‌ای و افزایش واردات مصرفی تغییر می‌یابد. از این رو می‌توان درآمد نفتی را یکی از عوامل مهم در تعیین سیاست تجاری و نرخ تعرفه در ایران دانست که هیچ ربطی به هدف اصلی ابزار سیاستی (حمایت از تولید داخلی) نداشته و ناشی از شرایط کلان اقتصاد کشور است.

۵. همان‌طور که بررسی تاریخی سیاست تجاری و نظام تعرفه کلان کشور نشان می‌دهد، تغییرات پیاپی سیاست‌های تجاری (مانند نرخ ارز، پیمان ارزی، واردات بدون انتقال ارز، عوارض گمرکی، سود

بازرگانی، موانع غیرتعرفه‌ای و غیره) بیشتر ناشی از شرایط موجود بدون توجه به اهمیت و نقش تجارت در اقتصاد اخذ شده که یکی از موانع موجود نظام فعلی تعرفه کشور است.

۶. همان‌طور که مشاهده می‌گردد بررسی قوانین مختلف برحسب مرجع تصمیم‌گیری درخصوص تجارت خارجی کشور نشان از روند بیش‌ازحد دولتی بودن بازار خارجی و کنترل آن از سوی دولت و تغییرات متناوب تصمیم‌گیری‌های اتخاذشده را می‌رساند. بیشتر این قوانین بدون توجه به اهمیت تجارت و نقش تجارت در اقتصاد به تصویب رسیده‌اند. تغییرات پیاپی و متناقض این قوانین بدون توجه به تأثیرگذاری آن بر اقتصاد کشور خود بهترین شاهد بر این مدعا است.

۷. بررسی روند تاریخی قوانین و مقررات نشان می‌دهد که قانون انحصار تجارت خارجی ایران، لایحه تشویق صادرات و صدور پروانه بازرگانی، قانون کمک به توسعه صدور برخی از اقلام کالاهای صادراتی، قانون تشکیل مرکز توسعه صادرات ایران، قانون بودجه کشور، قوانین پولی و بانکی کشور، قانون صندوق ضمانت صادرات ایران، قانون تأسیس سازمان حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان از جمله قوانینی است که بر تجارت خارجی کشور تأثیرگذار بوده است. بنابراین لازمه توسعه تجارت خارجی معقول و مناسب هماهنگی و همسو بودن سایر قوانین مرتبط و تأثیرگذار با اهداف تجارت خارجی است که در غیرهمسو نبودن ممکن است نتایج متناقضی حاصل شود.

۳-۴- سیاست‌های تعرفه‌ای در نظر گرفته شده برای بخش کشاورزی ایران طی برنامه‌های توسعه بخش کشاورزی براساس نظام هماهنگ تعرفه‌ای شامل ۲۴ فصل بوده که با توجه به این طبقه‌بندی، مهم‌ترین سیاست‌های تعرفه‌ای در نظر گرفته شده برای بخش کشاورزی ایران طی برنامه‌های توسعه کشور به شرح زیر است:

۳-۴-۱- برنامه اول توسعه:

اولین برنامه توسعه بعد از انقلاب در شرایطی به اجرا گذارده شد که کشور با تنگناهای زیربنایی و خسارت‌های شدید از جنگ روبرو بود. در سال ۱۳۷۲ متعاقب تضعیف ارزش خارجی پول ملی از ۷۰ ریال به ۱۷۵۰ ریال به ازای هر دلار، دولت با تغییر مأخذ محاسبه حقوق گمرکی متناسب با تغییر نرخ ارز، نسبت به تجدیدنظر در نرخ آن و کاهش اغلب آن نرخ‌ها اقدام نمود.

بررسی موانع تعرفه‌ای کشاورزی طی سال‌های قبل و بعد برنامه اول (۱۳۶۷ و ۱۳۷۴) گویای آن است که: از سال ۱۳۶۷، نرخ‌های تعرفه (اعم از حقوق گمرکی و سود بازرگانی) محصولات کشاورزی حداقل ۵ درصد

مربوط به غلات، دانه‌ها و میوه‌های روغن‌دار و حداکثر ۴۰۰ درصد مربوط به نوشابه‌ها، آب‌گون‌ها، قند و شیرینی، کاکائو و فرآورده‌های آن و متوسط نرخ تعرفه گمرکی محصولات کشاورزی فوق ۱۲۱/۲۵ درصد بوده است. بخش مهمی از تعرفه گمرکی را سود بازرگانی تشکیل می‌داد؛ چراکه از کل ۱۲۱/۲۵ درصد تعرفه گمرکی، ۹۶/۵۲ درصد مربوط به سود بازرگانی و بقیه مربوط به حقوق گمرکی بوده و میانگین سود بازرگانی ۳/۶۳ برابر حقوق گمرکی بوده است. از بررسی وضعیت تعرفه گمرکی سال‌های ۱۳۶۷ و ۱۳۷۱ و مقایسه آن دو با یکدیگر مشاهده می‌شود که تغییر محسوسی در آن صورت نگرفته و همچنان حداقل تعرفه گمرکی ۱۰ درصد، حداکثر ۴۰۰ درصد و میانگین آن ۱۱۹/۸ درصد بوده است و به‌علاوه دامنه پراکنش تعرفه این محصولات بالا بوده است؛ به‌طوری‌که حداکثر تعرفه گمرکی بیش از ۴۰ برابر حداقل حقوق گمرکی آن محصولات است و در واقع از برخی محصولات کشاورزی بیش از ۴ برابر قیمت سیف وارداتی حمایت اسمی صورت می‌گرفت. به‌طور کلی تعرفه گمرکی اسمی بسیاری از محصولات کشاورزی طی سال‌های ۷۱-۱۳۶۷ بالا بوده و در این میان، میانگین تعرفه گمرکی فصول ۱۸ (کاکائو و فرآورده‌های آن)، ۲۲ (نوشابه و آب‌گون‌ها) و ۲۴ (توتون و تنباکو) بیش از ۲۰۰ درصد بوده و از تولید این فصول بیش از دو برابر ارزش آن، حمایت اسمی صورت می‌گرفت (مقررات صادرات و واردات ۷۳-۱۳۶۷) (میرعبدالله حسینی، سیاست تجاری کشاورزی ایران و تعیین معادل تعرفه ای واردات محصولات آن فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۳۲، پاییز ۴۰، ۱۳۸۳).

۳-۴-۲- برنامه دوم توسعه:

در پی تنگناهای ارزی، بحران بدهی‌های خارجی و عدم تحقق برخی پیش‌بینی‌ها برای متغیرهای کلان و بخش خارجی اقتصاد در برنامه اول، در برنامه دوم توسعه نیز بر گسترش صادرات غیرنفتی تأکید شد که نشان از گرایش برنامه به استراتژی توسعه برون‌گرا داشت. به منظور اصلاح نظام تجارت خارجی، اعمال و پیگیری خط‌مشی‌هایی در برنامه مورد تصریح قرار گرفت که مهم‌ترین آنها اصلاح نظام ارزی بود. در قانون برنامه دوم، نظام ارزی کشور منطبق بر نظام شناور مدیریت شده، تعریف شد و به علاوه حذف رویه‌های دست و پاگیر گمرکی و تسهیل مراحل ترخیص کالا، به‌کارگیری روش‌های مناسب به منظور بهره‌گیری از امتیازات خاص در روابط تجاری و بالاخره تدوین نظام تعرفه‌ای مناسب، به منظور حمایت معقول از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان و زمینه‌سازی برای بروز مزیت‌های نسبی کشور تأکید شد. گفتنی است بسیاری از موارد فوق در طول برنامه عملاً به اجرا در نیامد.

طی سال‌های ۷۴-۱۳۷۲، متعاقب تغییر مبنای نرخ ارز، نرخ حقوق گمرکی و سود بازرگانی محصولات کشاورزی تغییر یافت. در سال ۱۳۷۴، حقوق گمرکی در سود بازرگانی ادغام گردید. حداقل تعرفه گمرکی ۵ درصد مربوط به فصول (۵۳، ۲۴، ۱۳، ۱۵، ۱۰، ۹، ۶، ۵، ۴، ۱) و حداکثر ۱۰۰ درصد به فصول (۱، ۱۷، ۱۵، ۲،

۱۸، ۲۲، ۲۳) تعلق داشت و با وجود کاهش میانگین تعرفه از ۱۲۱/۲۵ درصد در سال ۱۳۶۷ به ۳۳/۰۳ درصد در سال ۱۳۷۲، همچنان دامنه پراکنش آن بالا بود.

بررسی موانع تعرفه‌ای محصولات کشاورزی برای سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۸ گویای آن است که در حقوق گمرکی این محصولات، تغییرات چندانی ملاحظه نمی‌شود؛ چرا که میانگین حقوق گمرکی این محصولات از ۱۰/۵۲ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۱۰/۴۸ درصد در سال ۱۳۷۸، تغییر چندانی نیافت؛ اما میانگین سود بازرگانی (اسمی) از ۲۷/۳۴ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۷۱/۳۹ درصد در سال ۱۳۷۸ افزایش چشمگیری یافت. میانگین کل تعرفه از ۳۷/۵۱ درصد سال ۱۳۷۵ به ۸۰/۲۹ درصد در سال ۱۳۷۸، به بیش از دو برابر رسید. به علاوه، در سال ۱۳۷۵، حداقل میانگین تعرفه گمرکی به رقم ۵ درصد به فصل ۵۱ (پشم و کرک) و حداکثر میانگین تعرفه گمرکی به رقم ۱۰۵ درصد به فصل ۱۸ (کاکائو و فرآورده‌های آن) تعلق داشت، حال آنکه در سال ۱۳۷۸، حداقل و حداکثر میانگین تعرفه گمرکی به دو فصل غلات (۱۰) و دانه‌ها و میوه‌های روغنی (فصل ۱۲) تعلق داشت.^۱

۳-۴-۳- برنامه سوم توسعه:

بررسی موانع تعرفه‌ای کشاورزی برای سه سال اول برنامه سوم توسعه نشان می‌دهد که در سال اول برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹) تحولی در موانع تعرفه‌ای محصولات فوق ملاحظه نمی‌شود، این در حالی است که موادی از برنامه سوم توسعه صراحتاً به اصلاح سیاست تجاری تأکید داشت و در سال دوم برنامه سوم توسعه (۱۳۸۰) برخی اقدامات در راستای افزایش سود بازرگانی برخی از آن محصولات صورت گرفت، به نحوی که میانگین سود بازرگانی از ۷۴/۲۷ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۷۹/۴۶ درصد در سال ۱۳۸۰ افزایش یافت اما از فروردین ۱۳۸۱ تحولات اساسی در سیاست تجاری مشخصاً موانع تعرفه‌ای محصولات کشاورزی صورت گرفت که در ذیل به آن موارد اشاره می‌شود:^۲

۱. مبنای نرخ ارز موانع تعرفه‌ای از ۱۷۵۰ ریال به ازای هر دلار به ۷۷۰۰ ریال به ازای هر یک دلار، حدود ۴/۴ برابر (به نسبت ۵ به ۲۲) افزایش یافت. این تغییر مبنای افزون بر شفافیت مقررات و تسهیل محاسبات، از تبعیضات، رانت‌ها و امتیازات حاکم بر واردات نیز به‌طور چشمگیری کاست. متعاقب این تغییر مبنای نرخ حقوق گمرکی و سود بازرگانی واقعی‌تر شد. از مقایسه سطح کلی موانع تعرفه‌ای اعمال شده بر واردات محصولات کشاورزی طی دو سال ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱، نتیجه می‌شود که میانگین سطح اسمی کل موانع تعرفه‌ای از ۸۸/۸۸ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۲۷/۸۴ درصد در سال ۱۳۸۱

۱. کتاب مقررات صادرات و واردات و جدول ضمیمه آن ۱۳۷۴-۱۳۷۸، تهران؛ شرکت چاپ و نشر بازرگانی

۲. کتاب مقررات صادرات و واردات و جدول ضمیمه آن ۱۳۷۹-۸۱، تهران؛ شرکت چاپ و نشر بازرگانی

رسید. این کاهش در مورد حقوق گمرکی به مراتب بیشتر از سود بازرگانی موضوعیت دارد. در واقع میانگین حقوق از ۸/۶۲ به یک درصد، و نیز میانگین سود از ۸۰/۳۶ درصد به ۲۶/۸۴ درصد رسید. این تحولات در جهت منطقی شدن و اصلاح سیاست تجاری صورت پذیرفت.

۲. حقوق گمرکی محصولات فوق طی سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ به یک درصد تقلیل یافت و به‌طور یکنواخت برای تمامی کالاها به میزان یک درصد اعمال شد و به سبب یکنواختی حقوق گمرکی بر آن کالاها، حداقل، حداکثر و میانگین آن برابر یک بود. با توجه به یک درصد بودن نرخ حقوق گمرکی، گویای نقش کم و نازل آن به‌عنوان یک مانع تعرفه‌ای است.

سود بازرگانی در سیاست تجاری کشاورزی ایران نقش پررنگی را ایفا می‌نماید. به دلیل کاهش حقوق گمرکی به یک درصد، سود بازرگانی مهم‌ترین متغیر مانع تعرفه‌ای محسوب می‌شود. از بررسی سود بازرگانی، حداقل سود بازرگانی به رقم ۲ درصد به فصل ۱۵ (چربی‌های و روغن‌های حیوانی) و حداکثر سود بازرگانی به رقم ۱۲۵ درصد به فصل ۲۳ (آخال و تفاله صنایع خوراک سازی) تعلق دارد. با توجه به حد پایین و بالای سود بازرگانی (۲ در مقابل ۱۲۵ درصد) گویای دامنه پراکنش بالای سود بازرگانی این محصولات است. از بررسی میانگین سود بازرگانی ۲۷ فصل کشاورزی، حداقل میانگین سود بازرگانی به فصل ۱۰ (غلات) به میزان ۳/۱۳ درصد و حداکثر میانگین سود بازرگانی به فصل ۲۲ (نوشابه‌ها، آبگون‌های الکلی) برابر ۶۹/۹ درصد تعلق دارد.

۳. در یک دسته‌بندی کلی موانع تعرفه‌ای دو فصل ۲۲ و ۲۰ بیش از ۵۰ درصد بوده، درحالی‌که موانع تعرفه‌ای فصل ۱۰، ۱۳، ۲۳، ۲۵ کمتر از ۱۰ درصد بوده است؛ و میانگین موانع تعرفه‌ای کلیه ۲۷ فصل نیز ۲۷/۱۴ درصد برآورد می‌شود و نیز فراوانی نسبی فصولی که دارای تعرفه بیش از ۱۵ درصد و کمتر از ۵۰ درصد بوده، بالاست و در نتیجه باوجود تغییر مبنای حقوق و کاهش فراوان سود بازرگانی طی آن سال‌ها، موانع تعرفه‌ای همچنان بالاست.

۴. اگر تغییرات صورت گرفته در موانع تعرفه‌ای را با تغییرات تغییر مبنای نرخ ارز استفاده‌شده در آن تعدیل نماییم، آنگاه نتیجه می‌شود که سطح واقعی موانع تعرفه‌ای در سال ۱۳۸۱ در مقایسه با سال قبل افزایش نیز یافته است؛ به عبارتی در میانگین سطح اسمی موانع تعرفه‌ای محصولات از ۸۸/۹۸ درصد به ۲۷/۸۴ درصد کاهش یافته اما مبنای ارز موانع گمرکی از ۱۷۵۰ ریال به ازای یک دلار به ۷۷۰۰ ریال افزایش یافته؛ در واقع اگر کل سطح واقعی موانع گمرکی در سال ۱۳۸۰ برابر با ۱۰۰ باشد، آنگاه در سال ۱۳۸۱، میانگین سطح واقعی موانع گمرکی به ۱۳۷/۷ رسیده که گویای آن است باوجود شفافیت و واقعی‌تر شدن مبنای موانع تعرفه‌ای واقعی واردات محصولات کشاورزی رو به افزایش گذاشته است (همان منبع).

۳-۴-۴- برنامه چهارم توسعه:

بررسی موانع تعرفه‌ای کشاورزی برای دو سال اول برنامه چهارم توسعه نشان می‌دهد که در جهت کاهش ردیف‌های تعرفه‌ای اقدام شده است. از سال ۱۳۸۴ میانگین اسمی تعرفه برای کلیه ردیف‌های تعرفه ۲۹/۸ درصد است. بالاترین میانگین اسمی در این سال به فصل ۲۲ به مقدار ۷۴/۳۵ درصد تعلق دارد. حال آنکه فصل ۲۴ با میانگین اسمی ۶ درصد کمترین مقدار میانگین تعرفه را دارد. حداقل مقدار تعرفه در سال ۱۳۸۴، ۴ و حداکثر آن ۱۵۰ درصد هست. حداقل تعرفه به محصولات نظیر گندم، جو، ذرت، صدف، ماهی و تخم چغندر و تعرفه حداکثر به بخش سایر برنج و سایر قند شکر از چغندر قند و نیشکر تعلق دارد.

از سال ۱۳۸۴، در مجموع ۱۸ طبقه تعرفه‌ای وجود دارد. در این سال از محصولات کشاورزی حقوق گمرکی دریافت شده است. بالاترین سطح حمایت تعرفه‌ای به فصل ۸ (میوه‌ها) با میانگین تعرفه ۵۱/۱۶ درصد، (نوشابه‌ها، آبگون تا الکلی و سرکه) فصل ۲۲ با میانگین تعرفه ۷۴/۳۵ اختصاص دارد.

در میان محصولات کشاورزی شکر به دلایل مختلف بعد از برنج از بیشترین مقدار حمایت برخوردار است و بخش عمده حمایت‌ها از طریق مکانیسم بازار یا به عبارتی سیاست قیمت‌گذاری صورت می‌گیرد. اتحادیه اروپا، کره، ژاپن و ترکیه از جمله طرفداران پروپاقرص حمایت از طریق مکانیسم بازار (سیاست قیمتی) هستند که با تلفیق آن با اقدامات مرزی مانند تعرفه‌های بالا و سهمیه‌ها و مجوزهای وارداتی و غیره به حمایت از تولید داخل می‌پردازند. علاوه بر این پرداخت یارانه‌های سنگین صادراتی به برخی از آنها اجازه می‌دهد که کالاها را با قیمتی کمتر از بازار داخلی صادر کنند که این امر موجب انحراف الگوی تجارت جهانی می‌شود، به این علت که قیمت‌های جهانی را کمتر از حد واقعی نشان می‌دهد. به طور کلی همه کشورهای دنیا با بهره‌گیری از اصل تعرفه پلکانی محصولات فرآیندی خود را مشمول حمایت تعرفه‌ای بالا قرار می‌دهند، لذا حمایت تعرفه‌ای بالا از این محصول ضروری است. تعرفه‌های سنگین ۷۵ درصد در اتحادیه اروپا و تعرفه تثبیتی ۳۵۴ درصد در ژاپن و تعرفه ۱۲۵ درصد در آمریکا به همراه سهمیه‌بندی واردات برای حمایت از تولید داخلی در این کشورها به منظور حمایت از این کالا اعمال می‌شود (همان منبع).

۳-۵- بررسی موانع تعرفه‌ای بخش کشاورزی در دوره ۹۵-۱۳۷۳^۱

در این بخش به بررسی موانع تعرفه‌ای ۲۴ فصل کشاورزی پرداخته شده است. در قسمت اول شمای کلی از وضعیت کلی تعرفه ۲۴ فصل کشاورزی را برای هر سال در طی دو دوره ۱۳۷۳-۱۳۸۲ و ۱۳۹۳-۱۳۸۳ براساس مطالعه فریادرس و مطالعه حقیقت نژاد بیان شده و در آخر سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ براساس محاسبات

۱. جداول تعرفه‌ای سال ۱۳۷۳ با سال ۱۳۷۴ یکسان است و به همین دلیل وضعیت تعرفه‌ها در سال ۱۳۷۳ ارائه نشده است.

این تحقیق بیان می‌شود. و در قسمت انتهایی این بخش در جدول ارائه شده از لحاظ تعداد ردیف‌های تعرفه، تعداد، حداقل و حداکثر تعرفه، میانگین اسمی و انحراف معیار در سال‌های مورد بررسی قرار گرفته است. مطابق با جدول تعرفه که تحت کنوانسیون بین‌المللی، سیستم هماهنگ شده توصیف و کدگذاری کالا، HS نام‌گذاری شده، تعرفه معرف حقوق ورودی و سایر ضوابط گمرکی کالاها است. در این نظام برای هر کالا کد تعرفه‌ای متشکل از ۶ رقم بین‌المللی در نظر گرفته شده است و در سال ۸۳ با افزودن دو رقم به‌عنوان تعرفه‌های فرعی ملی، بعضی کالاها با تعرفه ۸ رقمی شناخته شدند. در مقابل هر شماره تعرفه، مشخصات آن کالا توصیف‌شده و برای هر ردیف، اختصاراً مأخذ یا تعرفه‌ای که مبین حقوق ورودی آن کالا است تعریف‌شده که برای واردات آن کالا از واردکننده اخذ می‌شود.

۳-۶- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۸۲ (براساس مطالعه فریادرس)

در این بخش به طور خلاصه به بررسی موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای ۲۴ فصل کالاهای مشمول موافقت‌نامه کشاورزی می‌پردازیم.

براساس مطالعه فریادرس سهم ردیف‌های ممنوع‌الورود کل محصولات مشمول موافقت‌نامه‌های از روند کاهشی برخوردار می‌باشد. به طوری که در نیمه ابتدای دوره سهم ردیف‌های ممنوع‌الورود وحوش ۶۰ درصد است و پس از آن به حدود ۴۰ درصد و در چند سال بعدی و در نهایت در سال ۱۳۷۹، به بعد به زیر ۱۵ درصد رسیده است. در سال پایانی دوره ۱۳۸۳ تنها ۵.۱۶ درصد محصولات مشمول موافقت‌نامه به طور کامل ممنوع‌الورود بوده‌اند، که به طور عمده مربوط به محصولاتی است که با اشکال‌های شرعی مواجه هستند. دقت در سهم ردیف‌های ممنوع‌الورود نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۸ در راستای یک تغییر کلی سعی شده است شرط ممنوعیت ورود کالاها حذف و با شرط اخذ مجوز ورود توسط وزارتخانه‌های مختلف جایگزین شود.

میانگین ساده محصولات مشمول موافقت‌نامه کشاورزی در سال‌های قبل از سال‌های آغازین دوره (۱۳۷۳ و ۱۳۷۴) بالا می‌باشد و نزدیک ۱۰۰ درصد می‌باشد در سال ۱۳۷۲ حقوق گمرکی تا تنظیم جداول جدید بر مبنای سیستم هماهنگ کنار گذاشته شد است و نه‌ا سود بازرگانی ملاک عمل بوده و همچنین مبنای محاسبه‌ی نرخ ارز از دلاری ۷۰ ریال به دلاری ۱۷۵۰ ریال تغییر کرده است از این رو در سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۴ میانگین تعرفه‌ها به ۲۵/۰۴ درصد کاهش یافته است. براساس این مطالعه با تصویب حقوق گمرکی جدید و تنظیم جداول جدید براساس نظام هماهنگ شده دوباره میانگین اسمی تعرفه افزایش اندکی یافت و به حول وحوش ۲۸ درصد در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ رسیده است، در سال ۱۳۷۸ به دنبال تبدیل قید ممنوعیت ورود کالاها به مجوز ورود میانگین ساده تعرفه‌ها افزایش زیادی یافت و به ۷۹/۰۵ درصد رسید

و این سطح بالای تعرفه ها در سال های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ همچنان حفظ شده است. در سال ۱۳۸۱ دوباره براساس سیاستگذاری های جدید در عرصه تجارا خارجی کشور از درصد تعرفه ها کاسته شده به رقم ۲۴/۵ درصد تنزل کرده است. این کاهش به خصوص در راستای تغییر مبنای نرخ ارز از دلاری ۱۷۵۰ ریال به دلاری ۷۷۵۰ ریال صورت گرفته است. با توجه به این کخ در سال ۱۳۸۲ موانع غیرتعرفه ای حذف و رژیم تجاری کشور تا حد زیادی به تعرفه ها وابسته شد، درصدی به عنوان معادل تعرفه ای به تعرفه های کشاورزی سال ۱۳۸۱ افزوده شد و میانگین های کشاورزی به ۳۳/۱۰ درصد رسید.

براساس مطالعه فریادرس میانگین وزنی تعرفه های تعرفه های مشمول موافقت نامه کشاورزی در ۹ سال دوره مورد بررسی کمتر از ۱۰ درصد است، به خصوص در سال های پایانی دوره میانگین وزنی تعرفه ها کاهش یافته است. در ۵ سال دوره میانگین وزنی تعرفه ها بالاتر از ۲۰ درصد و تنها در یکسال میانگین وزنی تعرفه ها از ۵۰ درصد بیشتر است (در سال ۱۳۷۹ میانگین وزنی تعرفه ها ۵۴/۰۷ درصد است). در بقیه سال ها نیز میانگین وزنی تعرفه ها بین ۱۰ تا ۲۰ درصد است. به طوری که شکاف عمیقی بین میانگین های ساده و وزنی تعرفه ها مشاهده می شود.

براساس این پژوهش این تفاوت چند نکته را نشان می دهد، اول آنکه: نظام تعرفه ای کشور در بخش کشاورزی در محدود کردن واردات چندان موفق نبوده است دوم آنکه بیشتر واردات مربوط به کالاهای دارای تعرفه های پایین بوده است.

حداقل تعرفه برای همه محصولات مشمول موافقت نامه های کشاورزی در کلیه سال ها صفر می باشد حداکثر تعرفه ر سال ۱۳۷۷-۱۳۷۲ صد درصد می باشد و در سال ۱۳۷۸، حداکثر تعرفه ۲۲۵ درصد است. در سال ۱۳۷۹ حداکثر تعرفه ۴۳۵ درصد، در سال ۱۳۸۱ حداکثر تعرفه ۱۲۶ درصد، و در سال ۱۳۸۲ حداکثر تعرفه ۱۵۰ درصد می باشد.

محصولاتی مانند: حیوانات از نوع اسب، گاو و گاو میش، گوسفند اهلی، زنبور عسل، گوشت حیوانات از نوع گاو، شیر و خامه به حالت کنسرو غلیظ شده یا قنددار- گندم و متل، تخم چغندر قند، تخم پنبه و تمام محصولات فصل ۲۳ در بسیاری از سال ها حداقل تعرفه را داشته اند. در حالی که محصولاتی مانند عسل، انواع گل، خوک، گوشت خوک و فرآورده های آن، سایر فرآورده های هموژنیزه (فصل ۲۱)، لرد و درد شراب (فصل ۲۳)، شیرینی های دارای کاکائو فاقد کاکائو مانند آدامس، عصاره شیرین بیان و بسیاری از محصولات فصل ۲۲ (نوشیدنی ها) در سال های مختلف حداکثر تعرفه را داشته اند.

با توجه میانگین تعرفه ها، فصل های (۲۳، ۱۳، ۱۰، ۱۲)، مشمول کمترین حمایت های تعرفه ای و غیر تعرفه ای در طول دوره بوده اند. فصل دهم (غلات) در بردارنده محصولات ضروری است که یا با بحث امنیت غذایی جامعه در ارتباط هستند و یا جز مواد اولیه صنعت دامپروری محسوب می شوند از این رو در مورد آنها

سیاست واردات ارزان قیمت تعقیب شده است. در این مطالعه آمده است در سال های آینده باتوجه به سیاست های وزارت جهاد کشاورزی در زمینه خودکفایی در تولید گندم و افزایش تولید جو و ذرت لازم است این سیاست مورد بازنگری قرار بگیرد. باتوجه به این که جو و ذرت جز مواد اولیه صنعت دامپروری محسوب می شوند، لازم است با اتخاذ تدابیر مناسب و بهره گیری از ابزارهای تعرفه ای فصلی و سهمیه ای ضمن پیگیری سیاست افزایش تولید این محصولات خوراک ارزان قیمت برای صنعت دامپروری نیز فراهم شود.

محصولات فصل دوازدهم (نباتات صنعتی و دانه های روغنی و بذور محصولات) در راستای نیاز کشور به تأمین بذر مورد نیاز برای کشت و عدم توانایی کشور در تولید دانه های روغنی در سال های گذشته سطح تعرفه های پایین داشته است. در این جا لازم است به این نکته اشاره شود که س

فصل ۱۳ که به صمغ ها و رزین ها تعلق دارد از حمایت های تعرفه ای پایینی برخوردار بوده است. از آنجا که کالاهای این فصل جز کالاهای حساس و راهبردی برای کشور محسوب نمی شود، تأمین ارزان قیمت آنها از خارج، سیاست مناسبی به نظر می رسد.

فصل ۲۳ به کنجاله ها و محصولات فرعی صنایع روغن کشی اختصاص داد، محصولات این فصل از یک سو جز تولیدات صنایع تبدیلی و روغن کشی محسوب می شوند و از سوی دیگر به عنوان نهاده در تغذیه دام و طیور مورد استفاده قرار می گیرند. همچنین بر محصولات این فصل تعرفه پایینی اعمال شده است که این سیاست در سال های آینده با سیاست توسعه صنایع روغن کشی در تعارض قرار میگیرد. باتوجه به سهم بالای خوراک در هزینه صنعت دامپروری و تأثیر گرانی خوراک دام در محصولات گوشتی، تازمانی که صنایع روغن کشی و تبدیلی قادر به تأمین نیاز صنعت دامپروری با قیمت مناسب نباشد، سیاست واردات ارزان قیمت واردات این فصل، سیاست مناسبی تلقی می شود. نکته ای که باید در زمینه محصولات این فصل لحاظ شود برنامه ریزی در تولید داخلی آن ها است. باید بین سیاست تقویت صنایع روغن کشی که از سیاست های اعلام شده کشور است و لزوم تأمین خوراک ارزان قیمت صنعت دامپروری بایک برنامه منسجم و هماهنگی بین سیاست گذاران این دو عرصه تعادل و هماهنگی ایجاد شود. از این رو به عنوان یک سیاست چنانچه صنایع روغن کشی تضمین لازم برای تأمین کنجاله مورد نیاز صنعت دامپروری را باقیمت مناسب و در سطح قیمت های جهانی تأمین، می توان در کوتاه مدت با وضع تعرفه های مناسب و به احتمال بالاتر از سطح موجود امکان رقابت برای این محصولات را فراهم کرد و در یک برنامه ۲ یا ۳ ساله با کاهش سطح تعرفه ها، تولیدات این محصولات را در وضعیتی رقابتی قرارداد.

اما محصولات فصل های (۶، ۸، ۱۶، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲) مشمول بیشترین حمایت های تعرفه ای و غیر تعرفه ای در طول دوره بوده اند، این در حالی است که محصولات این فصل دارای سطح ممنوعیت بسیار بالایی نیز بوده اند. محصولات فصل ۲۲ در سال های گذشته از بالاترین حمایت های تعرفه ای برخوردار بوده اند،

این درحالی است که محصولات این فصل دارای سطح ممنوعیت بسیار بالایی نیز می باشند. باتوجه به ممنوعیت ورود اغلب محصولات این فصل، نیازی به سطح تعرفه های بالا برای این فصل نیست.

فصل های ۲۱، ۲۰، ۱۶، ۱۸ در بردارنده محصولات فرآیندی هستند و اعمال تعرفه های بالا بر محصولات تین فصل ها با توجه به قدرت اشتغالزایی، ایجاد ارزش افزوده و ارزآوری این فصل ها منطقی به نظر می رسد. براساس این مطالعه به طور کلی همه کشورهای دنیا با بهره گیری از اصل «تعرفه پلکانی^۱» محصولات فرآیندی خود را مشمول حمایت تعرفه ای بالا قرار می دهند، به خصوص محصولات فصل ۲۰ (فرآورده های میوه و سبزی ها) باتوجه به اینکه ماده اولیه تولیدات این فصل از تولیدات عمده کشور محسوب می شوند حمایت تعرفه ای بالا از محصولات این فصل ضروری است.

از طرفی محصولات فصل هشتم نیز از حمایت تعرفه ای بالایی برخوردار می باشند، چرا که در اغلب تولیدات این فصل، کشور دارای مزیت نسبی بالایی در تولید است. به عنوان نمونه محصولاتی مانند پسته و خرما، پرتقال، سیب و... ایران در عرصه جهانی تولید، دارای قدرت رقابتی بسیار بالایی است. همچنین بسیار جالب توجه است که بالاترین سطح تعرفه ای سال ۸۳ (۱۰۰ درصد) به محصولات خرما، پسته و... اختصاص یافته است.

محصولات این فصل باتوجه به عواملی همچون سطح زیر کشت بالا، توان اشتغالزایی و ارزآوری، تولیدات با اهمیتی برای کشور محسوب می شوند و از این نظر حمایت از آنها ضروری است. اما باتوجه به مزیت نسبی بالای بسیاری از محصولات این فصل، اعمال تعرفه های بسیار سنگین ضرورتی ندارد. و بهتر است تعرفه آنها در سطح منطقی تر با توجه به وضعیت قیمت های داخلی و جهانی تعیین شود.

● خلاصه تحولات تعرفه ای و غیر تعرفه ای دوره

در سال های ۱۳۷۲ و ۱۳۷۴ در جدول های تعرفه ای تنها از سود تعرفه ای استفاده شده است. استفاده از سود بازرگانی به تنهایی در سال های ۱۳۷۲ و ۱۳۷۴ به دلیل تغییر سیستم کدبندی بوده است و تا تصویب سیستم جدید کدبندی حقوق گمرکی از جدل های تعرفه ای حذف شده و باتصویب حقوق گمرکی جدید مورخ ۱۰/۱۰/۷۴ حقوق گمرکی در سال ۱۳۷۵ در جداول تعرفه ای مورد استفاده قرار گرفت.

جداول تعرفه ای در سال های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ یکسان بوده است.

در سال ۱۳۷۸ سعی شده است موضوع ممنوعیت ورود در مورد اغلب کالاها بجز کالاهای دارای ممنوعیت شرعی حذف شود و شرط مجوز ورود از وزارتخانه های مختلف جایگزین شود.

۱. Tariff Escalation

در سال ۱۳۸۲ برای اولین بار در ساختار تجاری بخش کشاورزی موانع غیر تعرفه ای حذف و با معادل‌های تعرفه ای جایگزین شده است.

در سال ۱۳۷۲ همزمان با حذف حقوق گمرکی در جداول تعرفه ای به یکباره مبنای محاسبه ی نرخ ارز از دلاری حدود ۷۰ ریال به دلاری ۱۷۵۰ ریال تغییر داده شده است. از این رو با وجود حذف حقوق گمرکی و کاهش سود بازرگانی به خاطر تغییر پایه محاسباتی نرخ تعرفه (سود بازرگانی) از نرخ ارز رسمی به نرخ ارز شناور (۱۷۵۰ ریال) به طور عملی اثرگذاری تعرفه افزایش چشمگیری یافت، این عمل (تغییر پایه محاسباتی نرخ تعرفه) به همراه بحران بدهی در سال ۱۳۷۳ باعث شد که واردات کشاورزی و کل بخش ها به شدت کاهش یابد.

تا سال ۱۳۸۰ در نظام تجاری کشور از نرخ ارز ۱۷۵۰ ریال استفاده می شد. اما در سال ۱۳۸۱ دو تغییر عمده در مقررات صادرات و واردات کشور صورت گرفت که بخش کشاورزی نیز از آن متاثر شد. یکی تغییر نرخ ارز محاسباتی دریافت تعرفه از ۱۷۵۵ ریال به ۷۷۵۰ ریال و دیگر این که اعطای مجوز صدور همه کالاها در اختیار وزارت بازرگانی قرار گرفت.

در سال ۱۳۷۲ به خاطر حذف حقوق گمرکی از اجزا تعرفه ها و تغییر مبنای محاسبه نرخ ارز میانگین ساده تعرفه ها به سطح بسیار پایین ۰۴/۲۵ درصد کاهش یافت.

بین سالهای ۷۷-۱۳۷۲ میانگین ساده تعرفه ها از روند افزایشی آرامی برخوردار بوده است. در سال ۱۳۷۸ به یکباره میانگین اسمی تعرفه ها افزایش زیادی یافته و افزایش ناگهانی در سال های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ نیز تکرار شده است. طوری که نسبت به سال های قبل (۷۷-۱۳۷۲) میانگین تعرفه ها نزدیک به صد درصد افزایش یافته است.

میانگین وزنی تعرفه ها از روندی مشابه میانگین ساده تعرفه ها برخوردارند و در تمام سال ها میانگین های وزنی با شکاف به نسبت زیادی پایین تر از میانگین های ساده تعرفه قرار دارند که غیر مؤثر بودن تعرفه های وضع شده و سطح بالای میانگین های ساده به صورت غیر ضرور را نشان می دهد.

۳-۷- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۵

همان گونه که در بخش قبلی اشاره شد در سال ۷۵ کدبندی محصولات از سیستم کدبندی نامتکاتور بروکسل (کدهای ۴ رقمی) به سیستم کدبندی نظام هماهنگ شده با کدهای ۶ رقمی تغییر نمود. براساس مطالعه حقیقت نژاد این تغییرات باعث افزایش تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای گردید. به طوری که طبق این سیستم کدبندی تعداد ردیف‌های تعرفه‌ای مشمول موافقت‌نامه در سال ۸۳، ۹۲۷ ردیف، در سال ۸۴، ۹۲۱

ردیف، در سال ۸۵، ۸۸۸ ردیف، در سال ۸۶، ۸۹۷ ردیف، در سال ۸۷، ۹۰۰ ردیف، در سال ۸۸، ۹۲۸ ردیف، هر سال ۸۹ و ۹۰، ۹۳۹ ردیف، در سال ۹۱، ۱۱۲۵ ردیف، در سال ۹۲، ۱۱۶ ردیف و هر سال ۹۳، ۱۱۲۳ ردیف تعرفه‌ای و در سال ۹۴ و ۹۵ به ۱۰۰۲ ردیف رسید.

سهام‌های ردیف‌های ممنوع‌الورود محصولات کشاورزی موافقت‌نامه کشاورزی در این دوره تقریباً ثابت بوده و عمدتاً مربوط به محصولات است که با اشکالات شرعی مواجه هستند.

میانگین ساده محصولات کشاورزی مشمول موافقت‌نامه کشاورزی براساس سیاست‌گذاری‌های جدید در عرصه تجارت خارجی کشور از درصد تعرفه‌ها کاسته شده و به رقم ۲۴.۵ درصد تنزل کرده است (در دوره ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۵). این تنزل بخصوص در راستای تغییر مبنای نرخ ارز دلاری ۸۷۱۰ ریال به دلاری ۲۶۵۰۰ ریال صورت گرفته است میزان تعرفه‌ها براساس شکاف میان قیمت داخلی و قیمت جهانی تعیین می‌شود. با افزایش نرخ ارز، میزان تعرفه‌ها کاهش می‌یابد. و به تبع آن میانگین ساده آنها نیز کاهش می‌یابد. با توجه به اینکه از سال ۸۲ به بعد موانع غیر تعرفه‌ای حذف گردید، براساس ماده ۱۱۵ برنامه سوم توسعه دولت موظف است برای رونق تجارت خارجی موانع غیرتعرفه‌ای و غیر فنی را با رعایت ممنوعیت‌های شرعی حذف و نسبت به تهیه برنامه زمان‌بندی اصلاح نرخ‌های معادل تعرفه و اعلام آن به‌صورت پیش‌آگهی و تعیین تعرفه‌های گمرکی اقدام کند، بنابراین رژیم تجاری کشور تا حد زیادی به تعرفه‌ها وابسته شد، درصدی به‌عنوان معادل تعرفه‌ای به تعرفه‌های کشاورزی افزوده شده است. بدین معنی که با حذف موانع غیرتعرفه‌ای، به‌منظور جلوگیری از کاهش میانگین اسمی تعرفه‌ها، درصدی به تعرفه‌ها افزوده گردید تا میزان تعرفه‌ها افزایش یابند.

حداقل تعرفه برای کلیه محصولات مشمول موافقت‌نامه کشاورزی در دوره ۹۵-۱۳۸۳، چهار و در برخی از سال‌ها (سال ۹۲) ۲ درصد است حداکثر تعرفه در سال ۸۳، ۱۰۰ درصد، در سال ۸۴، ۱۵۰ درصد، برای سال‌های ۸۵، ۸۶ و ۸۷، ۲۰۰ درصد، در سال‌های ۸۸، ۸۹، ۹۰ و ۹۱، ۴۰۰ درصد و در سال‌های ۹۲ و ۹۳، ۱۰۰ درصد در سال ۹۴، ۷۵ درصد و در سال ۹۵، ۵۵ درصد است. محصولاتی مانند حیوانات زنده از نوع گوسفند، جوجه اجداد گوشتی، جوجه مادر گوشتی، جوجه اجداد تخم‌گذار، جوجه یک‌روزه گوشتی، جوجه یک‌روزه تخم‌گذار، گوشت گوساله به‌صورت لاشه یا شقه، گوشت ران به صورت قطعات با استخوان، گوشت ران به صورت قطعات بی استخوان، گوشت سردست و سینه به‌صورت قطعات بی استخوان، گوشت حیوانات از نوع گوسفند یا بز تازه یا سرد کرده به‌صورت لاشه یا شقه، سایر قطعات به صورت با استخوان، تخم ماهی چشم‌زده، ماهی تن زرد بال، لیستائو یا بونیت با شکم راه‌راه، شاه‌ماهی، شیر خشک اطفال، کره با وزن بیش از ۵۰۰ گرم، بذر سیب‌زمینی، نارگیل خشک کرده، دانه گندم، گندم دامی، دانه گندم دامی، دانه جو، ذرت بذری، ذرت دامی، دانه لوبیای سویا، کپرا، دانه آفتابگردان، هسته میوه نخل و مغز آن، دانه هسته میوه نخل، دانه روغن کرچک، دانه کنجد، دانه گلرنگ، تخم چغندر، تخم یونجه، تخم فتوک، تخم علف مرغزار، تخم

چمن مرتعی، تخم چمن، تخم سبزی‌ها، صمغ عربی، مواد پکتینی، پکتینات، آگارآگار، لعابها و مواد غلیظ‌کننده، لینتر پنبه، پیه صنعتی مورد مصرف در صنعت صابون‌سازی، لانولین مورد مصرف در صنعت صابون‌سازی، روغن خام حتی صمغ گرفته‌شده، پالم اوایل، پالم اولئین، سوپر پالم اولئین در ظروف ۲۰۰ لیتری و بیشتر، استئارین بدون بو تصفیه‌شده بی‌رنگ، روغن خام دانه آفتابگردان یا گلرنگ، روغن خام نارگیل یا پالمیست یا باباسو، روغن خام منداب یا لغت یا خردل، روغن جلا، روغن جانشین کره کاکائو، روغن CBE، گلیسرول خام، آبها و محلول‌های قلیایی گلیسیرین دار، موم‌های طبیعی بر پایه کارنوبواکس، دگراه، تفاله‌های حاصل از عمل آوردن اجسام چرب یا موم‌های حیوانی و نباتی، ملاس‌های نیشکر، خوراک دام جایگزین شونده شیر دامی، کاشه برای دارو، مواد پروتئینی تکستوره، شیر لاکتومی، استابیلایزر، امولسیفایر، پودر حالت‌دهنده خوراکی، آنتی اکسیدان، آرد، زبره و به هم فشرده به شکل حبه یا گلوله از ماهی یا قشر داران، سبوس، فضولات و سایر آخال از گندم و ذرت، تفاله چغندرقد، تفاله نیشکر، گنجاله و سایر آخال‌های جامد حتی خرد شده از روغن سویا، گنجاله و سایر آخال‌های جامد حتی ساییده و یا به هم فشرده به شکل حبه از چربی‌ها یا روغن نباتی از پنبه‌دانه، از دانه کتان، از تخم آفتابگردان، از دانه‌های کلزا، از مغز هسته و میوه نخل، غذا برای میگو، غذا برای سایر آبزیان پرورشی، توتون و تنباکو با برگ دور نبریده و ساقه نبریده، توتون و تنباکو که قسمتی یا تمام برگ‌های آن دور بریده یا ساقه بریده باشد سیگار حاوی توتون حداقل تعرفه را داشته‌اند. درحالی‌که محصولاتی مانند عسل طبیعی، پیاز، موسیر، تره‌فرنگی، سیر تازه و خشک‌شده، انگور تازه، انگور تیزابی دانه‌دار و بی‌دانه، انگور آفتابی دانه‌دار و بی‌دانه، کاشمیری سبز دانه‌دار و بی‌دانه، مویز، خرما، استعمران و زاهدی، گل‌های رز، سوسن، میخک، ارکیده، داوودی، آنتوریوم، لاک‌بامبو و برگ‌های زنبق، عسل طبیعی، توت‌فرنگی، تمشک و توت کوهی، مورد صحرایی، کیوی، دوریان، خرمالو، انار، زرشک و عناب، گیلاس و آلبالو، دانه خشخاش، آرد دانه خشخاش، تریاک، لرد و درد شراب حداکثر تعرفه را دارا می‌باشند.

انحراف معیار^۱ تعرفه کل محصولات کشاورزی بالاست و در سال ۸۳، انحراف معیار بین ۳ تا ۳۶/۰ است و در سال‌های ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰ و ۹۱ بین ۳ تا ۷۸/۹۹ و در سال‌های ۹۲ و ۹۳ انحراف معیار بین صفر تا ۵۴/۲۵ و در دو سال پایانی دوره، کاهش چشمگیری داشته به طوری که در سال ۹۴، انحراف معیار بین صفر تا ۱۶/۷۱ درصد و در سال ۹۵ بین صفر تا ۱۳/۹۰ درصد است.

۱. انحراف معیار تعرفه در واقع شاخص پراکندگی تعرفه‌ها از مقدار میانگین است و یکی از شاخص‌هایی است که قادر است ساختار تعرفه‌ای کشور را تا حدی تبیین کند.

۳-۸- خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۷۳-۱۳۹۵

در این بخش، به جمع‌بندی خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۷۳ تا ۱۳۹۵ در جدول ۲-۳ پرداخته می‌شود که شامل سال مورد نظر، تعداد ردیف‌های تعرفه در هر سال، سهم ردیف‌های ممنوع، متوسط میانگین اسمی، حداکثر تعرفه در هر سال و انحراف معیار تعرفه در سال‌های مختلف می‌باشد.

جدول ۲-۳: خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۸۲-۱۳۷۳

سال	تعداد ردیف‌های تعرفه	تعداد ردیف‌های ممنوع	سهم ردیف‌های ممنوع	متوسط میانگین اسمی	حداقل	حداکثر	انحراف معیار
۱۳۷۳	۵۲۵	۲۲۲	۴۲/۲۹	۲۵/۰۴	۰	۱۰۰	۲۵/۵۸
۱۳۷۴	۵۲۵	۲۲۲	۴۲/۲۹	۲۵/۰۴	۰	۱۰۰	۲۵/۵۸
۱۳۷۵	۶۵۲	۳۰۲	۴۶/۳۲	۲۸/۳۳	۰	۱۰۰	۲۶/۸۲
۱۳۷۶	۶۵۴	۳۰۷	۴۶/۹۴	۲۸/۳۳	۰	۱۰۰	۲۶/۸۰
۱۳۷۷	۶۵۳	۳۰۵	۴۶/۷۱	۴۶/۵۳	۰	۱۰۰	۳۶/۷۷
۱۳۷۸	۶۵۹	۱۰۲	۱۵/۴۸	۷۹/۰۵	۰	۲۰۰	۶۹/۷۲
۱۳۷۹	۶۵۹	۹۸	۱۴/۸۷	۸۰/۹۴	۰	۲۰۰	۷۱/۷۴
۱۳۸۰	۶۵۹	۹۰	۱۳/۶۶	۸۴/۲۸	۰	۴۳۵	۶۴/۰۴
۱۳۸۱	۶۵۹	۸۹	۱۳/۵۱	۲۴/۵۱	۱	۱۲۶	۲۳/۴۷
۱۳۸۲	۶۸۱	۳۹	۵/۷۳	۳۳/۱	۴	۱۵۰	۲۵/۹۷

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۳-۳: خلاصه وضعیت تعرفه‌ها در دوره ۱۳۸۳-۱۳۹۵

سال	تعداد ردیف‌های تعرفه	تعداد ردیف‌های ممنوع	سهم ردیف‌های ممنوع	متوسط میانگین اسمی	حداقل	حداکثر	انحراف معیار
۱۳۸۳	۹۲۷	۴۴	۴/۷۵	۳۰/۳۲	۰	۱۰۰	۱۸/۶۸
۱۳۸۴	۹۲۱	۴۵	۴/۸۸	۲۹/۷۹	۴	۱۵۰	۱۷/۷۴
۱۳۸۵	۸۸۸	۵۷	۶/۴۱	۳۵/۶۰	۴	۲۰۰	۲۷/۸۹
۱۳۸۶	۸۹۷	۴۶	۵/۱۲	۲۷/۷۱	۴	۲۰۰	۲۲/۸۹
۱۳۸۷	۹۰۰	۴۶	۵/۱۱	۲۸/۵۹	۴	۲۰۰	۲۴/۷۲
۱۳۸۸	۹۲۸	۴۶	۴/۹۵	۲۶/۸۲	۴	۴۰۰	۶۷/۲۰
۱۳۸۹	۹۳۹	۴۶	۴/۸۹	۲۷/۹۱	۴	۴۰۰	۲۴/۳۵
۱۳۹۰	۹۳۹	۴۶	۴/۸۹	۲۷/۶۴	۴	۴۰۰	۲۵/۲۲
۱۳۹۱	۱۱۲۵	۴۶	۴/۹	۳۳/۰	۴	۴۰۰	۲۶/۵۵
۱۳۹۲	۱۱۱۶	۴۶	۴/۱۲	۲۶/۶	۲	۱۰۰	۱۸/۷۳
۱۳۹۳	۱۱۲۳	۴۴	۳/۹۱	۲۶/۱۴	۴	۱۰۰	۱۸/۳۴
۱۳۹۴	۹۳۴	۴۶	۴/۵	۲۵/۷۲	۴	۷۵	۱۶/۷۱
۱۳۹۵	۹۳۴	۴۶	۴/۵	۲۴/۵	۵	۵۵	۱۳/۹۰

منبع: مجموع مقررات صادرات و واردات و جدول ضمیمه آن ۱۳۷۳-۱۳۹۵، تهران؛ شرکت چاپ و نشر بازرگانی و محاسبات تحقیق

۳-۱۰- مشخصات کلی تعرفه بخش کشاورزی (وضعیت موجود)

در این بخش روند تعرفه ای، تعداد خطوط تعرفه ای، تعداد فصول، میانگین بخش کشاورزی و غیر کشاورزی در وضعیت موجود (سال ۱۳۹۴-۱۳۹۵) به شرح زیر مورد بررسی قرار می گیرد.

۳-۱۰-۱- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۴

در سال ۱۳۹۴ مجموعاً ۱۰۰۲ قلم کالا مشمول موافقت‌نامه کشاورزی وجود دارد. این تعداد ردیف‌های تعرفه، چهل و شش ردیف تعرفه ۴/۵ درصد آنها بطور کل ممنوع ورود هستند. بالاترین تعداد ردیف تعرفه ممنوع ورود در این سال به کالاهای فصل بیست و دو (نوشابه‌ها، آبگون‌های الکلی و سرکه) به میزان ۷۸/۲ درصد تعلق دارد و کمترین ردیف تعرفه ممنوع به فصول پنج (سایر محصولات حیوانی، که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد)، سیزده (انگم‌ها، صمغ‌ها، رزین‌ها و سایر شیره‌ها و عصاره نباتی) و بیست و سوم (آخال و تفاله صنایع خوراک سازی، خوراکی‌های آماده برای حیوانات) با یک ردیف تعرفه ممنوع تعلق داشته است. فصول سه، چهار، شش، هفت، هشت، نه، ده، یازده، دوازده، چهارده، هفده، هجده، نوزده، بیست، بیست و یک و بیست و چهار ردیف تعرفه ممنوع ورود نداشته اند.

در سال ۹۴، از میان ۱۰۰۲ ردیف تعرفه‌ای، ۴۱۲ ردیف مشمول مالیات ارزش افزوده بوده‌اند. فصل بیست (فراورده تا از سبزی‌ها، میوه تا یا از سایر اجزای نباتات) با ۶۵ ردیف تعرفه‌ای که همه مشمول مالیات ارزش افزوده بوده‌اند و فصول یک (حیوانات زنده)، سه (ماهی و قشر داران، صدف داران و سایر آبیان فاقد ستون فقرات)، شش (نباتات زنده و محصولات گل‌کاری) ردیف تعرفه‌ای مشمول مالیات ارزش افزوده را نداشته‌اند. مالیات ارزش افزوده در این سال نه درصد بوده است.

متوسط میانگین ساده تعرفه‌ها در این سال ۲۵.۷۲ درصد است. بالاترین میانگین اسمی تعرفه مربوط به فصل هشت (میوه‌های خوراکی، پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند) با میانگین تعرفه‌ای ۶۷.۵۱ درصد و کمترین مقدار میانگین اسمی تعرفه به فصول بیست و چهار (توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته‌شده) با میانگین تعرفه‌ای چهار درصد تعلق دارد.

تعرفه حداکثر در سال ۹۴ هفتاد و پنج درصد و حداقل آن چهار درصد است. حداقل تعرفه به محصولات نظیر پیه صنعتی مورد استفاده در صنعت صابون‌سازی و تعرفه حداکثر به محصولات پیاز، موسیر، تره‌فرنگی، سیر تازه و خشک‌شده، انگور تازه، انگور تیزابی دانه‌دار و بی‌دانه، انگور آفتابی دانه‌دار و بی‌دانه، کاشمیری سبز دانه‌دار و بی‌دانه، مویز، خرما، استعمران و زاهدی، گل‌های رز، سوسن، میخک، ارکیده، داوودی، آنتوریوم، لاک‌بامبو و برگه‌ای زنبق، عسل طبیعی، توت‌فرنگی، تمشک و توت کوهی، مورد صحرای، کیوی، دوریان،

خرمالو، انار، زرشک و عناب، گیلان و آلبالو، دانه خشخاش، آرد دانه خشخاش، تریاک، لرد و درد شراب تعلق دارد.

میانگین انحراف معیار تعرفه‌ها برای کلیه خطوط تعرفه ۱۶.۷۱ درصد است. کمترین مقدار انحراف معیار برای فصل بیست و چهار (توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته شده) و به میزان صفر است. بالاترین انحراف معیار تعرفه‌ها به فصل شش تعلق دارد که انحراف معیار تعرفه‌ای آن ۳۳.۶۱ درصد است. در سال ۹۴، مجموعاً ده طبقه تعرفه‌ای (چهار، هفت، ده، پانزده، بیست، بیست و شش، سی و دو، چهل، پنجاه و پنج، هفتاد و پنج)، وجود دارد که طبقه تعرفه‌ای چهار درصد با فراوانی ۱۳/۰۴ درصد بالاترین فراوانی را در بین طبقات تعرفه‌ای دارد.

۳-۱۰-۲- بررسی موانع تعرفه‌ای در سال ۱۳۹۵

در سال ۱۳۹۵ مجموعاً ۱۰۰۲ قلم کالا مشمول موافقت‌نامه کشاورزی وجود دارد. این تعداد ردیف‌های تعرفه، چهل و شش ردیف تعرفه ۴/۵ درصد آنها بطور کل ممنوع الورد هستند. بالاترین تعداد ردیف تعرفه ممنوع الورد در این سال به کالاهای فصل بیست و دو (نوشابه‌ها، آبگون‌های الکلی و سرکه) به میزان ۷۸/۲ درصد تعلق دارد و کمترین ردیف تعرفه ممنوع به فصول پنج (سایر محصولات حیوانی، که در جای دیگر گفته نشده و مشمول شماره دیگر تعرفه نشده باشد)، سیزده (انگم‌ها، صمغ‌ها، رزین‌ها و سایر شیره‌ها و عصاره نباتی) و بیست و سوم (آخال و تفاله صنایع خوراک سازی، خوراکی‌های آماده برای حیوانات) با یک ردیف تعرفه ممنوع تعلق داشته است. فصول سه، چهار، شش، هفت، هشت، نه، ده، یازده، دوازده، چهارده، هفده، هجده، نوزده، بیست، بیست و یک و بیست و چهار ردیف تعرفه ممنوع الورد نداشته‌اند.

در سال ۹۵، از میان ۱۰۰۲ ردیف تعرفه‌ای، ۴۱۲ ردیف مشمول مالیات ارزش افزوده بوده‌اند. فصل بیست (فراورده تا از سبزی‌ها، میوه تا یا از سایر اجزای نباتات) با ۶۵ ردیف تعرفه‌ای که همه مشمول مالیات ارزش افزوده بوده‌اند و فصول یک (حیوانات زنده)، سه (ماهی و قشر داران، صدف داران و سایر آبزیان فاقد ستون فقرات)، شش (نباتات زنده و محصولات گل‌کاری) ردیف تعرفه‌ای مشمول مالیات ارزش افزوده را نداشته‌اند. مالیات ارزش افزوده در این سال نه درصد بوده است.

متوسط میانگین ساده تعرفه‌ها در این سال ۲۴.۵۰ درصد است. بالاترین میانگین اسمی تعرفه مربوط به فصل هشت (میوه‌های خوراکی، پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند) با میانگین تعرفه‌ای ۵۱.۱۱ درصد و کمترین مقدار میانگین اسمی تعرفه به فصول بیست و چهار (توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته شده) با میانگین تعرفه‌ای پنج درصد تعلق دارد.

تعرفه حداکثر در سال ۹۵، پنجاه و پنج درصد و حداقل آن پنج درصد است. حداقل تعرفه به محصولاتی نظیر پیه صنعتی مورد استفاده در صنعت صابون سازی و تعرفه حداکثر به محصولات پیاز، موسیر، تره فرنگی، سیر تازه و خشک شده، انگور تازه، انگور تیزابی دانه دار و بی دانه، انگور آفتابی دانه دار و بی دانه، کاشمیری سبز دانه دار و بی دانه، مویز، خرما، استعمران و زاهدی، گل های رز، سوسن، میخک، ارکیده، داوودی، آنتوریوم، لاکه بامبو و برگه های زنبق، عسل طبیعی، توت فرنگی، تمشک و توت کوهی، مورد صحرای، کیوی، دوریان، خرمالو، انار، زرشک و عناب، گیلاس و آلبالو، دانه خشخاش، آرد دانه خشخاش، تریاک، لرد و درد شراب تعلق دارد.

میانگین انحراف معیار تعرفه ها برای کلیه خطوط تعرفه ۱۳.۹۰ درصد است. کمترین مقدار انحراف معیار برای فصل بیست و چهار (توتون و تنباکو و بدل توتون و تنباکوی ساخته شده) و به میزان صفر است. بالاترین انحراف معیار تعرفه ها به فصل شش تعلق دارد که انحراف معیار تعرفه های آن ۲۴.۰۰۹ درصد است. در سال ۹۵، مجموعاً هشت طبقه تعرفه ای (پنج، ده، پانزده، بیست، بیست و شش، سی و دو، چهل، پنجاه و پنج) وجود دارد که طبقه تعرفه ای چهار درصد با فراوانی ۱۳/۰۴ درصد بالاترین فراوانی را در بین طبقات تعرفه ای دارد.

۳-۱۰-۳- مشخصات کلی بخش کشاورزی

۱. تعداد خطوط تعرفه شش رقمی ۷۴۲ کد می باشد.
۲. تعداد خطوط هشت رقمی ۹۷۵ کد است.
۳. تعداد فصول مرتبط با بخش کشاورزی شامل ۳۳ فصل است.

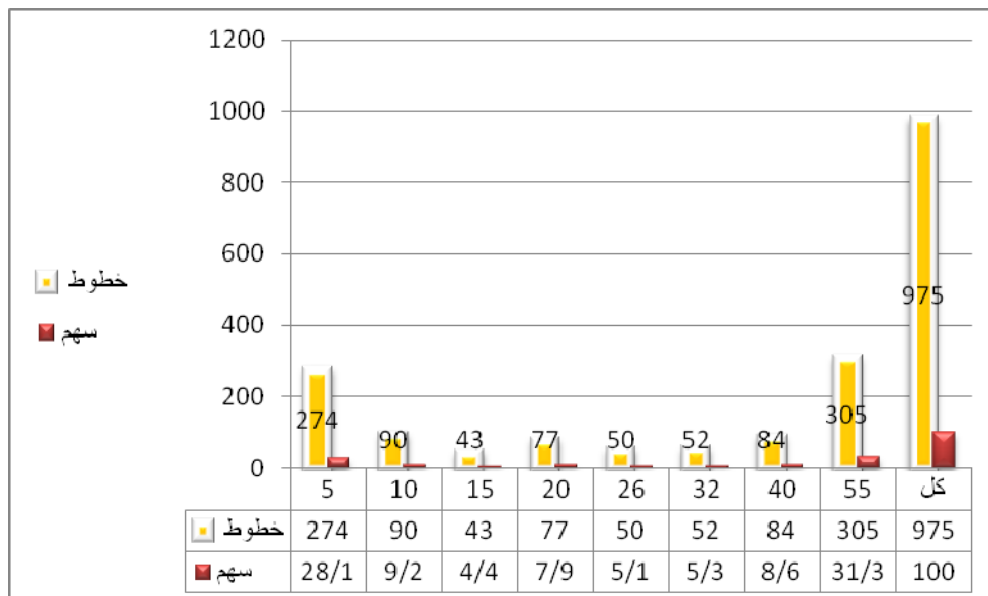
بخش کشاورزی و غیر کشاورزی

۱. میانگین تعرفه بخش کشاورزی: ۲۶/۲۸
۲. میانگین تعرفه بخش غیر کشاورزی: ۵۷/۱۷
۳. میانگین تعرفه کل کشور: ۰۳/۲۲

۳-۱۰-۴- طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی

طبقه بندی کالا از گذشته مورد توجه خاص بوده و اغلب از جانب کسانی ابراز می شد که مالیات ها و عوارض راهداری را در رابطه با کالاهایی که در محدوده قلمرو یا در مناطق مرزی کشورشان مبادله و جابه جا می شد وضع و وصول می کردند. با گذشت زمان و به موازات دگرگونی هایی که در جوامع صنعتی صورت

گرفت، آگاهی از حجم این مبادلات حتی در مواردی که وضع و وصول مالیات ها و عوارض راهداری مطرح نبود، به تدریج اهمیت خود را نشان داد. بدیهی است در ابتدا، سیستم های طبقه بندی کالا بسیار ساده بوده و از یک فهرست الفبایی تشکیل می شد که تمامی یا برخی از اقلام مندرج در آن از پرداخت مالیات و عوارض معاف بوده یا مالیات و عوارض خاصی به آنها تعلق می گرفت. با افزایش تعداد فهرست های الفبایی و تنوع حقوق و معافیت های گمرکی، ضرورت ایجاد یک سیستم طبقه بندی مبتنی بر ضوابطی غیر از ضوابط مالیاتی احساس شد. از این رو تعرفه های گمرکی براساس ضوابطی چون اهمیت نوع کالا، مواد خام، محصولات نیمه ساخته و مصنوعات تکمیل شده جای ضابطه حقوق گمرکی را گرفت. این روش بیشتر در مورد محصولاتی به کار می رفت که در بطن همان سیستم طبقه بندی، مشمول حقوق گمرکی متفاوت یا تابع مقررات دیگری بودند. تعرفه باید از ساختار و قانون خاص و محکمی تبعیت کرده تا بتواند کالاها را به صورت دقیق طبقه بندی کند. همانند جدول مندلیف که مواد، طبق قانون خاصی طبقه بندی شده اند و می توان موادی را که حتی کشف نشده اند، از لحاظ خواص و جرم حجمی طبقه بندی کرد و رفتار مولکولی ماده را حدس زد. بنابراین سیستم هماهنگ شده هم از نظر مفهوم و هم از لحاظ شکل ظاهر، سند باارزشی است که امکان استفاده از آن برای مقاصد گوناگون وجود دارد. سیستم هماهنگ شده یک نمائکلاتور ساختاری متشکل از یکسری ردیف های چهار رقمی اصلی است که بیشتر این ردیف ها به ردیف های فرعی ۶ یا ۸ رقمی (در ایران) تقسیم شده اند. این ساختار روشی را، با کدهای ۵ منعکس می کند که این سیستم براساس آن تدوین و تکمیل شده است (خطوط تعرفه و نقش آن در طبقه بندی، مقالات گمرکی، فرید بنیادپور).

نمودار ۳-۱: وضعیت تعداد خطوط و سهم خطوط تعرفه ای طبقات تعرفه ای ۱۳۹۴-۱۳۹۵

منبع: محاسبات تحقیق براساس کتاب مقررات صادرات واردات سال ۱۳۹۵

جدول ۳-۴: وضعیت تعداد خطوط و سهم خطوط تعرفه‌ای طبقات تعرفه ای ۱۳۹۵

سهم	خطوط	طبقات تعرفه
۲۸/۱	۲۷۴	۵
۹/۲	۹۰	۱۰
۴/۴	۴۳	۱۵
۷/۹	۷۷	۲۰
۵/۱	۵۰	۲۶
۵/۳	۵۲	۳۲
۸/۶	۸۴	۴۰
۳۱/۳	۳۰۵	۵۵
۱۰۰	۹۷۵	کل

منبع: محاسبات تحقیق براساس کتاب مقررات صادرات و واردات سال ۱۳۹۵

۱. ۲۷۴ خطوط تعرفه‌ای در طبقه ۵ درصد قرار دارند.
۲. ۳۰۵ خطوط تعرفه‌ای در طبقه ۵۵ درصد قرار دارند.
۳. در حدود ۵۹ درصد خطوط تعرفه‌ای در این دو طبقه قرار دارند.

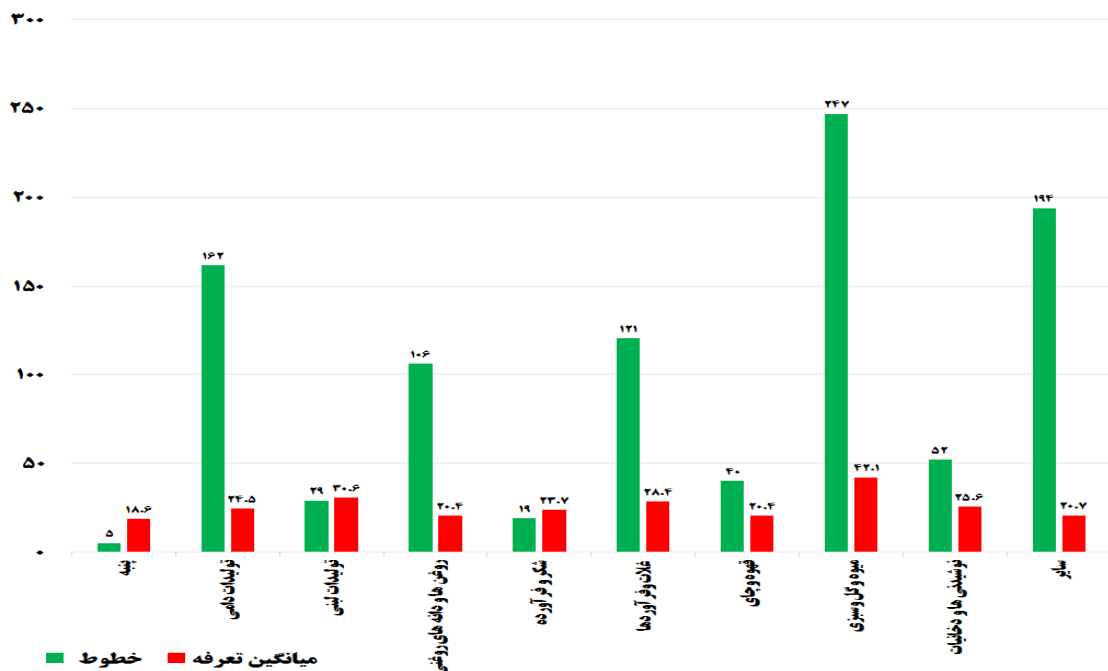
۳-۱۰-۵- طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی برحسب گروه‌بندی سازمان تجارت جهانی

از جمله بحث‌های مهم سازمان جهانی تجارت در بحث دسترسی به بازار میزان پراکندگی تعرفه‌ها بین کالاها و میان ساختار هدفمند یک نظام تعرفه ایجاب می‌کند تا حمایت تعرفه‌ای به سمت گروه‌های کالایی هدف هدایت شده و از توزیع تعرفه برای کلیه کالاها و گروه‌های کالایی اجتناب شود. بررسی توزیع تعرفه بین گروه‌های کالایی در جدول ۱ نشان می‌دهد همه گروه‌های کالایی هدف حمایت تعرفه‌ای هستند و در شرایطی که متوسط کل تعرفه کشاورزی حدود ۲۸ درصد است، تعرفه گروه‌های کالایی نیز بین ۱۸ تا ۴۲ درصد در نوسان است و گروه یا گروه‌های کالایی با حمایت تعرفه‌ای بسیار بالا و یا بدون حمایت تعرفه‌ای مشاهده نمی‌شود.

جدول ۳-۵: طبقات تعرفه و تعداد خطوط بخش کشاورزی برحسب گروه‌بندی سازمان تجارت جهانی

طبقة‌بندی	خطوط	میانگین تعرفه	حداکثر	حداقل
پنبه	۵	۱۸/۶	۲۶	۵
تولیدات دامی	۱۶۲	۲۴/۵	۵۵	۵
تولیدات لبنی	۲۹	۳۰/۶	۵۵	۵
روغن‌ها و دانه‌های روغنی	۱۰۶	۲۰/۴	۵۵	۵
شکر و فرآورده	۱۹	۲۳/۷	۵۵	۵
غلات و فرآوردها	۱۲۱	۲۸/۴	۵۵	۵
قهوه و چای	۴۰	۲۰/۴	۵۵	۵
میوه و گل و سبزی	۲۴۷	۴۲/۱	۵۵	۵
نوشیدنی‌ها و دخانیات	۵۲	۲۵/۶	۵۵	۵
سایر	۱۹۴	۲۰/۷	۵۵	۵
کل	۹۷۵	۲۸/۳	۵۵	۵

منبع: کتاب مقررات صادرات و واردات و جداول ضمیمه آن ۱۳۹۵، تهران؛ شرکت چاپ و نشر بازرگانی و محاسبات تحقیق

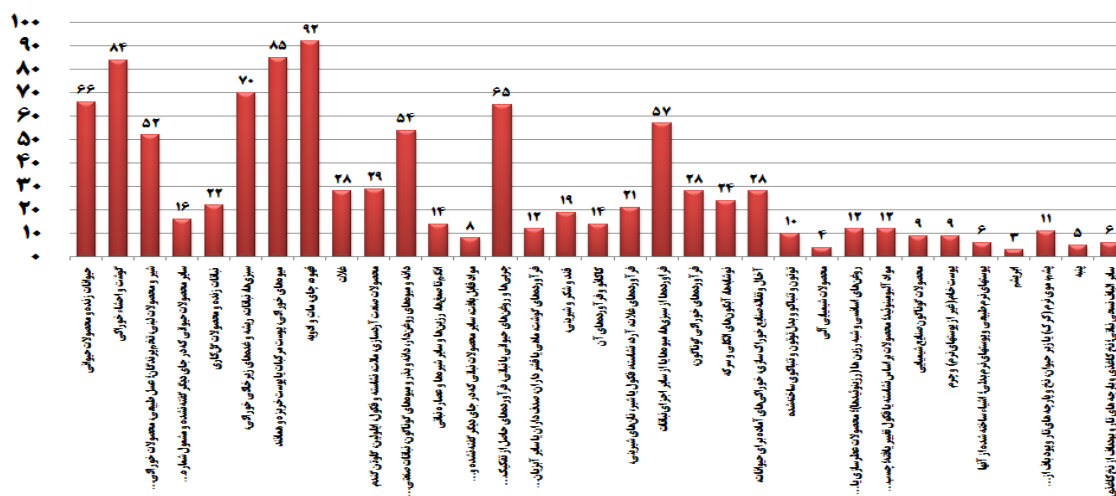

نمودار ۳-۲: طبقات تعرفه و تعداد خطوط تعرفه فصول کشاورزی برحسب تعریف سازمان تجارت جهانی

جدول ۳-۶: تعداد خطوط تعرفه بخش کشاورزی بر حسب فصل

رتبه	سهام	تعداد	فصل	شرح فصل
۳	۸.۶۲	۸۴	۲	گوشت، احشاء خوراکی
۲	۸.۷۲	۸۵	۸	میوه های خوراکی، پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند
۱	۹.۴۴	۹۲	۹	قهوه، چای، مات و ادویه
-	۲۶.۸	۲۶۱	-	جمع سه رتبه اول

منبع: کتاب مقررات صادرات و واردات و جدول ضمیمه آن ۱۳۹۵، تهران؛ شرکت چاپ و نشر بازرگانی و محاسبات تحقیق

نمودار ۳-۳: تعداد خطوط تعرفه بخش کشاورزی بر حسب فصل

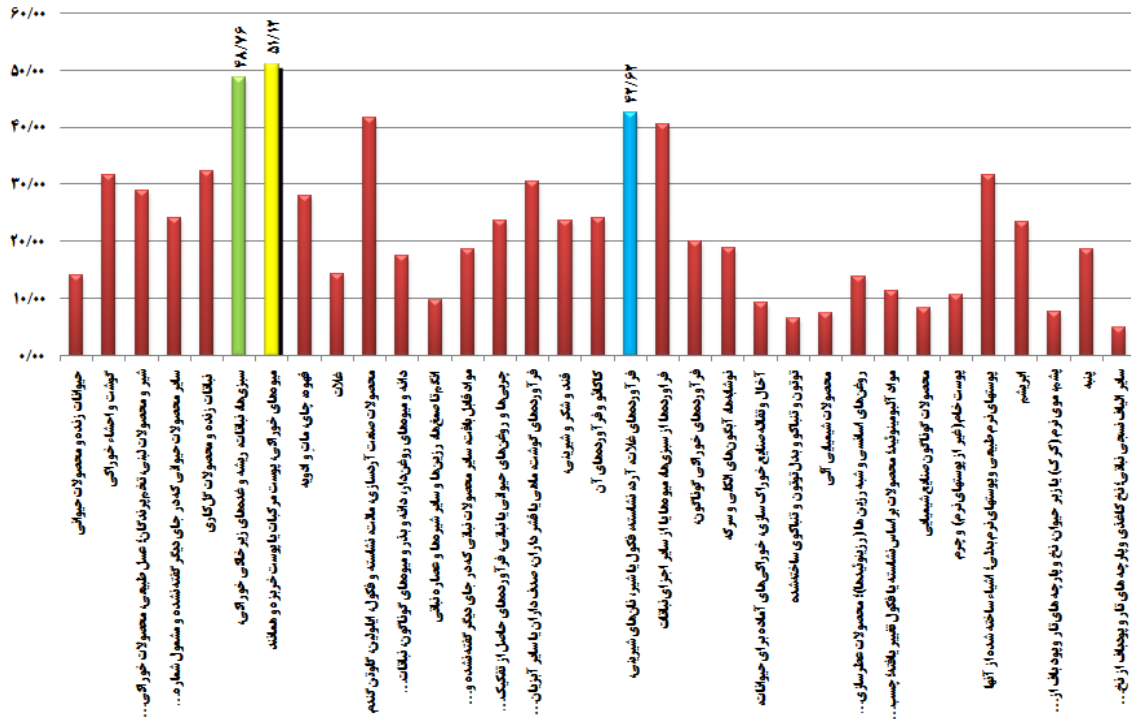
منبع: محاسبات تحقیق

۳-۱۰-۶- میانگین تعرفه بخش کشاورزی بر حسب فصل

جدول ۳-۷: میانگین تعرفه بخش کشاورزی بر حسب فصل

رتبه	میانگین	فصل	شرح فصل
۲	۴۸.۸	۷	سبزی ها، نباتات، ریشه و غده های زیر خاکی خوراکی
۱	۵۱.۱	۸	میوه های خوراکی، پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند
۳	۴۲.۶	۱۹	فراورده های غلات، آرد، نشاسته، فکول یا شیر، نان های شیرینی

منبع: کتاب مقررات صادرات و واردات و جدول ضمیمه آن ۱۳۹۵، تهران؛ شرکت چاپ و نشر بازرگانی و محاسبات تحقیق

نمودار ۳-۴: میانگین تعرفه بخش کشاورزی بر حسب فصل

منبع: محاسبات تحقیق

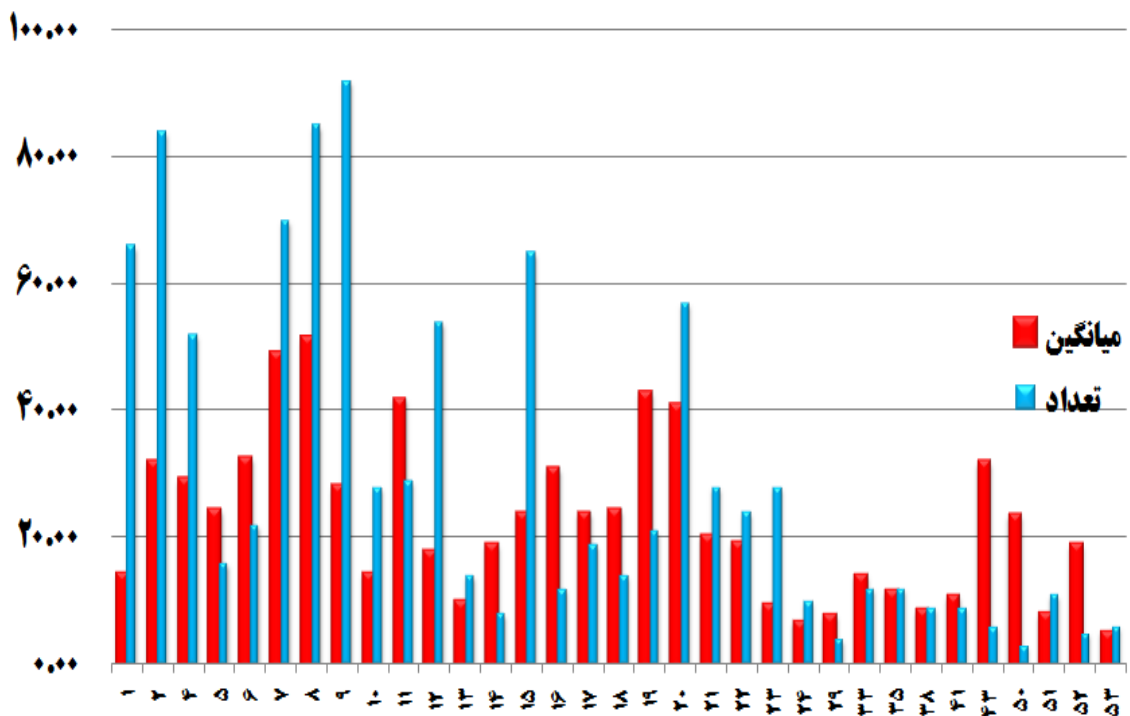
توزیع میانگین تعرفه نشان می دهد که اولویت حمایت تولیدی از طریق ابزار تعرفه ای به سمت سه فصل مورد نظر بوده است. بر اساس ساختار فعلی استفاده از ابزار تعرفه به منظور حمایت از مصرف کننده نیز بوده است در این میان تعرفه برخی فصول همانند غلات با میانگین نرخ تعرفه ۱۴.۸ درصدی بر این نکته تأکید دارد که همه حمایت از محصولات بخش کشاورزی به ابزار تعرفه ای مرتبط نمی شود، ابزارهای غیر تعرفه ای در جهت حمایت از تولید و مصرف به کار گرفته می شوند. همانند قیمت تضمینی، محدودیت و ممنوعیت واردات.

۳-۱۰-۷- مقایسه تعداد خطوط و میانگین تعرفه بخش کشاورزی بر حسب فصل

جدول ۳-۸: مقایسه تعداد خطوط و میانگین تعرفه بخش کشاورزی بر حسب فصل

رتبه	سهام	تعداد	فصل	شرح فصل
۳	۸.۶۲	۸۴	۲	گوشت، احشاء خوراکی
۲	۸.۷۲	۸۵	۸	میوه های خوراکی، پوست مرکبات یا پوست خربزه و همانند
۱	۹.۴۴	۹۲	۹	قهوه، چای، مات و ادویه
-	۲۶.۸	۲۶۱	-	جمع سه رتبه اول

منبع: کتاب مقررات صادرات و واردات و جداول ضمیمه آن ۱۳۹۵، تهران؛ شرکت چاپ و نشر بازرگانی و محاسبات تحقیق

نمودار ۳-۳: مقایسه تعداد خطوط و میانگین تعرفه بخش کشاورزی برحسب فصل

منبع: محاسبات تحقیق

توزیع تعداد خطوط و میانگین تعرفه برحسب هر فصل نشان می‌دهد که در برخی فصول تعداد خطوط کم اما میانگین تعرفه بالاست. مانند فصل ۱۹ فرآورده‌های غلات. همان‌طور که ملاحظه می‌شود:

۱. تعرفه ارزشی تنها ابزار تعرفه‌ای بکار رفته است.
۲. بیشترین میانگین متوسط نرخ تعرفه مربوط به میوه‌ها، سبزی‌ها و فرآورده‌های غلات است، یعنی بیشترین حمایت تعرفه‌ای را داشته‌اند.
۳. تعرفه فصول ۱۱، ۴۳ و ۵۰ از نرخ حداقل بالاتری نسبت به فصول دیگر برخوردارند و به نوعی نشان‌دهنده حمایت تعرفه بیشتر است. بقیه فصول نرخ حداقل آنان برابر با ۵ درصد است.
۴. به غیر از فصول ۱۴، ۱۶، ۲۴، ۳۵، ۵۰ و ۵۳ بقیه فصول دارای نرخ حداکثر تعرفه یعنی ۵۵ درصد را دارند.

طبقه‌بندی فصول برحسب میانگین تعرفه نشان می‌دهد که اولویت‌بندی حمایت از تولیدکننده براساس ابزار تعرفه‌ای به سمت فصول ۸، ۷، ۱۹، ۱۱، ۲۰ بیشتر بوده است. برخی فصول همانند غلات و دانه‌های روغنی، حیوانات زنده و پوست در طبقات پایین تعرفه‌ای کمتر از ۲۰ قرار دارند.

پراکندگی خطوط تعرفه نشان می‌دهد که تراکم در دو طبقه ۵ و ۵۵ است. ۱۶ فصل حداکثر خطوط آنان در طبقه ۵ و ۶ فصل حداکثر خطوط آنان در طبقه ۵۵ قرار دارد.

۳-۱۱- نتیجه‌گیری

مرور وضعیت فعلی نظام تعرفه‌ای کشور در بخش کشاورزی نشان می‌دهد که نظام کنونی تعرفه‌های کشاورزی بر پایه سیستم تک ابزاری تعرفه ارزشی بنا شده است.

لذا ابزار تعرفه‌ای اهمیت فراوانی در حمایت از تولیدات داخلی یافته است و چنانچه وضع تعرفه‌ها بخواهد بر مدار سالیان گذشته با کمترین هوشمندی و دقت صورت گیرد، تولیدات داخلی با آسیب جدی روبه‌رو خواهد شد.

تک ابزاری بودن نظام فعلی تعرفه‌ها نیز مشکلات زیادی را به وجود آورده است و در مورد محصولاتی که تولید داخلی آنها جوابگوی مصرف داخلی نبوده است، به علت نبود سیستم تعرفه سهمیه‌ای و فصلی در وضع تعرفه‌ها برای این قبیل محصولات، سردرگمی و ابهامات اساسی پدید آمده است.

از وضعیت و روند سال‌های گذشته سیاست‌های تعرفه‌ای به‌طور خلاصه می‌توان موارد زیر را نتیجه‌گیری کرد:

۱. تعرفه‌های کشاورزی بر مبنای راهبردی درازمدت و پایدار بنا نشده است و تابع تصمیمات کوتاه‌مدت سالانه است.

۲. روند تعرفه‌های کشاورزی با اصول اعلام شده برنامه‌های توسعه کشور همراهی کافی نداشته است. قرار بر این بود که در طول برنامه اول توسعه به مزیت نسبی محصولات در درازمدت توجه شود و از میزان حمایت‌ها به‌منظور رقابتی شدن تولید کشاورزی به تدریج کاسته شود (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۸). در طول برنامه دوم توسعه چرخشی در سیاست‌گذاری کشور در عرصه تجارت کشاورزی ایجاد گردید و بر حمایت از تولیدات داخلی و بهره‌گیری از ابزارهای تعرفه به منظور نیل به این هدف تأکید شد (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۴). در هیچ یک از برنامه‌های گفته شده سیاست‌های اعلام گردیده به خوبی مورد توجه قرار نگرفتند و به نحو مناسبی عملی نشدند. در طول برنامه اول اگر چه بر کاهش حمایت‌ها و حرکت به سمت رقابتی شدن تولید تأکید شد، اما عملاً سطح تعرفه‌های کشاورزی در ۴ سال اول برنامه در حد بسیار بالای ۹۴/۴۴ درصد باقی ماند و هیچ تغییری نکرد. همچنین تنها در سال پایانی این برنامه تعرفه‌های بخش کشاورزی به طور اسمی

کاهش یافت و میانگین آن به ۲۵/۰۴ درصد رسید؛ که با توجه به تغییر مبنای نرخ ارز از ۷۰ ریال به ۱۷۵۰ ریال به ازای هر دلار، عملاً سطح اثرگذاری تعرفه‌ها افزایش یافت.

در برنامه دوم توسعه تأکید بر حمایت از تولیدات داخلی و بهره‌گیری از ابزار تعرفه به منظور عملی کردن حمایت‌ها بود؛ اما عملاً در سه سال ابتدای برنامه میانگین تعرفه‌ها افزایش بسیار اندکی یافت. در حالی که در سال ۱۳۷۴ میانگین تعرفه‌ها ۲۵/۰۴ درصد بود. در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶ به ترتیب به ۱۴/۲۸ (اینکه کمتر از میانگین تعرفه سال ۱۳۷۴ است) و ۲۵/۲۱ درصد افزایش یافت. این روند افزایش تعرفه‌ها با توجه به روند کاهش قیمت‌های جهانی و روند افزایشی قیمت‌های داخلی محصولات کشاورزی طی این دوره به تنهایی نمی‌توانست کمکی به هدف‌های برنامه کند و در نتیجه، ناکارآمدی آن در پناه انواع موانع غیرتعرفه‌ای مغفول ماند؛ اما در سال‌های پایانی برنامه حرکت مناسبی برای تحقق برنامه اعلام شده صورت گرفت و میانگین تعرفه‌ها در سال‌های ۱۳۷۷ و ۱۳۷۸ به ترتیب به ۴۶/۹۶ و ۸۰/۷۴ درصد افزایش یافت.

در برنامه سوم توسعه تأکید بر تبدیل موانع غیرتعرفه‌ای و معادل‌سازی آنها با تعرفه بود (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۸۲). بر پایه این سیاست، تبدیل ممنوعیت ورود کالاها به شرط اخذ مجوز از وزارتخانه که در سال ۱۳۷۸ شروع شده بود، در سال ۱۳۷۹ نیز ادامه یافت. در سال ۱۳۸۱ اعطای مجوز ورود از وزارتخانه‌های مختلف گرفته و در اختیار وزارت بازرگانی قرار داده شد و در نهایت در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ نیز شرط ممنوعیت ورود (به جز در مورد کالاهای خاص مثلاً با ممنوعیت شرعی) برداشته شد و مجوزهای ورود نیز حذف گردید. در این باره سهم ردیف‌های ممنوع‌الورود که در سال ۱۳۷۷ معادل ۴۸/۴ درصد بود، در سال ۱۳۷۸ به ۱۵/۵۷ درصد کاهش یافت و در طول روندی کاهشی در سال ۱۳۸۳ به ۵/۰۷۷ درصد تنزل کرد. در حال حاضر تنها محصولات دارای ممنوعیت شرعی ممنوع‌الورودند. در کل می‌توان گفت برنامه سوم توسعه موفق‌ترین برنامه از نظر عمل به سیاست‌های اعلام شده در تجارت کشاورزی بوده است. این روال کاهشی تا سال ۸۷ ادامه داشته به گونه‌ای که سال ۸۷ نسبت به سال ۸۱ نرخ رشدی منفی و معادل ۵۹/۰۷ داشته است. این موضوع گویای جایگزینی موانع تعرفه‌ای و مجوزهای واردات به جای ممنوعیت‌های وارداتی که همان موانع غیرتعرفه‌ای به شمار می‌آیند گشته است.

نرخ رشد میانگین تعرفه‌ها در سه سال پایان برنامه سوم توسعه کمکی در تحقق اهداف برنامه ندارد، اما کاهش میانگین تعرفه‌ها در برنامه چهارم توسعه به غیر از افزایش در سال ۸۵ که نتیجه تغییر منبع درآمدی دولت از نفت بوده، تحقق اهداف برنامه چهارم توسعه را نشان می‌دهد.

۳. در استفاده توأم از ابزارهای تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای دقت کافی نشده است.

۴. سیستم موجود تعرفه‌ها بسیار ساده است و در صورت کاهش تعرفه‌ها در غیاب ابزارهای غیرتعرفه‌ای قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخل در مقابل واردات نیست.
۵. در وضع تعرفه برای محصولات و بخش‌های مختلف به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است. بی‌توجهی به معیارهای علمی و اصل مزیت نسبی و توان رقابت‌پذیری کالاها در وضع تعرفه‌ها برای محصولات و فصل‌های مختلف در سال‌های مختلف صورت گرفته است. بر محصولاتی که کشور در تولید آنها در عرصه جهانی دارای مزیت نسبی بالایی بوده سنگین‌ترین تعرفه‌ها در طول سال‌های گذشته وضع شده است.
- برای مثال می‌توان به وضع تعرفه ۱۰۰ درصد (بالاترین سطح تعرفه‌ای) در سال ۸۳ بر محصولاتی نظیر پسته، زعفران و... اشاره کرد. اگر چه این محصولات با توجه به سطح زیر کشت، اشتغال‌زایی، ارزآوری و مزیت نسبی از محصولات مهم کشور محسوب می‌شوند، اما نیازمند وضع تعرفه‌های بسیار بالا نیستند.
۶. روند میانگین ساده کل محصولات و میانگین تعرفه‌ها در فصل‌های مختلف تقریباً شبیه یکدیگر است و نشان می‌دهد که تغییرات سالانه تعرفه‌ها بدون در نظر گرفتن توان رقابتی و حساسیت فصل‌ها، به تمام آنها سرایت داده شده است (جداول در پیوست شماره ۳).

فصل چهارم: جمع‌آوری و تحلیل الگوهای مختلف تعیین تعرفه‌های محصولات کشاورزی و تغییرات آنها در کشورهای منتخب

۴-۱- مقدمه

در این فصل، هدف بررسی الگوهای تعرفه‌ای و میزان حمایت از محصولات کشاورزی در هر یک از کشورهای منتخب می‌باشد. کشورهای منتخب در این تحقیق به منظور بررسی الگوی تعرفه‌ای، شامل: کشورهای آسیایی پیشرفته همچون چین و ژاپن، کشورهای کره و ترکیه به عنوان کشورهای با اقتصاد نزدیک به اقتصاد ایران (GDP نزدیک به ایران)، برزیل و استرالیا کشورهای صنعتی و پیشرفته در جهان انتخاب شده‌اند. در این فصل ابتدا به بررسی شاخص‌های بازرگانی به منظور تحقیق هماهنگی میزان واردات تحت تأثیر نرخ‌های تعرفه و شفافیت سیاست‌های مرزی و کارایی این ابزار سیاستی در بخش کشاورزی می‌پردازیم.

این شاخص‌ها شامل: شاخص‌های بازرگانی جهانی بخش کشاورزی و همچنین شاخص‌های بازرگانی و تجاری در بخش کشاورزی ایران و شاخص میانگین ساده نرخ‌های تعرفه، سهم ردیف‌های تعرفه با نرخ صفر از کل خطوط تعرفه، سهم فزاینده‌ای بین‌المللی از کل خطوط تعرفه، بالاترین نرخ تعرفه مورد عمل در هر کشور بررسی قرار گرفته است.

۴-۲- شاخص‌های بازرگانی جهانی بخش کشاورزی

در این بخش به بررسی شاخص‌های بازرگانی به منظور تحقیق هماهنگی میزان واردات تحت تأثیر نرخ‌های تعرفه و شفافیت سیاست‌های مرزی و کارایی این ابزار سیاستی در بخش کشاورزی می‌پردازیم. براساس اطلاعات منتشر شده بانک جهانی سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی، صادرات و واردات آن در کشورهای منتخب و اتحادیه اروپا و آمریکا و میزان نرخ تعرفه ارزشی و غیرارزشی بخش کشاورزی و غیرکشاورزی این کشورها در جدول‌های شماره ۴-۲ تا ۴-۹ آمده است. اطلاعات آماری برحسب سال ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ طبقه‌بندی شده است و اطلاعات سال ۲۰۰۵ مبنای مقایسه تغییرات مقداری این شاخص‌ها از گذشته تا به امروز است.

نکات برجسته این اطلاعات عبارت است از:

بیشترین سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۵، مربوط به کشور چاد با ۵۲ درصد، و در میان کشورهای مورد بررسی تاجیکستان با ۲۵ درصد است، با نگاهی به نرخ رشد این شاخص در

کشورهای مورد بررسی می‌توان دریافت از دیدگاه جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ملی طی دوره مورد بررسی، روند نزولی سهم بخش کشاورزی در برخی کشورها نمایان است ولی در ایران این سهم با مقدار ۰/۹ درصد از سال ۲۰۰۰ تاکنون یکسان باقی‌مانده است. اما روند نزولی کاهنده‌ای مشاهده می‌شود. در نتیجه بخش کشاورزی از جایگاه مهمی در اقتصاد ملی کشورها برخوردار است (جدول ۴-۱).

بیشترین سهم صادرات مواد خام بخش کشاورزی از کل صادرات کالاها در سال ۲۰۱۵ مربوط به بنین با ۴۵ درصد و در کل کشورهای مورد نظر در جدول، افغانستان با ۱۴/۸ درصد بوده است. در این میان ملاحظه می‌گردد جایگاه ایران با ۰.۴ درصد ثابت بوده است. در آمار این شاخص از نظر کل جهان طی دوره مورد بررسی روند نزولی سهم بخش کشاورزی در برخی کشورها نمایان است. با این حال برخی کشورها مانند ژاپن، اندونزی، هندوستان، افزایش اندکی از دیدگاه جایگاه صادرات فرآورده‌های اولیه کشاورزی در تجارت داشته است (جدول ۴-۲).

بیشترین سهم واردات فرآورده‌های اولیه بخش کشاورزی از کل واردات کالاها در سال ۲۰۱۵، مربوط به تیمور شرقی با ۶/۳ درصد و در بین کشورهای مورد بررسی در جدول چین با ۳/۶ درصد بوده است. در میان آماره منتشره شده از کل جهان از نظر این شاخص همان‌طور که در جدول ملاحظه می‌گردد جایگاه واردات اولیه در تجارت از سال ۲۰۰۰ تاکنون روند نزولی سهم کشاورزی در کل جهان نمایان است و به ندرت کشوری دیده می‌شود که از نظر این شاخص در این دوره دارای رشد مثبت بوده باشد (جدول ۴-۳).

بیشترین سهم خطوط تعرفه تجاری کل محصولات در سال ۲۰۱۵ همان‌طور که مشاهده می‌شود بنگلادش با ۳۶ درصد می‌باشد که در این میان ازبکستان و تاجیکستان با نرخ رشد ۶/۷ درصد و ۷.۱۲ درصد است که رشد مثبت داشته و نشان از افزایش خطوط تعرفه است. در این میان ایران تا سال ۲۰۱۱ با ۵۴ درصد گزارش شده است، در این میان از دیدگاه جایگاه خطوط تعرفه تجاری کل محصولات طی دوره مورد بررسی روند نزولی داشته است (جدول ۴-۴).

بیشترین سهم خطوط تعرفه تجاری فرآورده‌های اولیه در سال ۲۰۱۵ مربوط به آفریقای مرکزی با ۲.۷۲ درصد، که در این میان نرخ رشد آفریقای مرکزی برابر با ۸.۱۹ درصد، که رشد مثبت داشته و نشان از افزایش خطوط تعرفه است. در میان کشورهای منتخب از دیدگاه جایگاه خطوط تعرفه تجاری فرآورده‌های اولیه طی دوره مورد بررسی روند نزولی در این کشورها مشاهده می‌شود (جدول ۴-۵).

به طور کلی اطلاعات نشان می‌دهد که جایگاه بخش کشاورزی در تولید ملی و تجارت خارجی با اهمیت است. از سوی دیگر، ابزار تعرفه‌ای به عنوان ابزار حمایتی در کشورهای مهم جهان در طول سال‌های مورد بررسی بکار گرفته شده است.

جدول ۴-۲: ارزش افزوده بخش کشاورزی درصد از GDP

کشور	ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۲۰۱۵ (درصد از GDP)	ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۲۰۰۰ (درصد از GDP)	نرخ تغییر (%)
چین	۹	۱۵	-۴۰
ژاپن	۱	۲	-۵۰
استرالیا	۲	۴	-۵۰
برزیل	۹	۱۱	-۱۸
ترکیه	۳	۳	۰
کره جنوبی	۵	۶	-۲۵
افغانستان	۲۲	۳۸	-۱.۴۲
عربستان	۲	۵	-۶۰
ایران	۹	۹	۰
تاجیکستان	۲۵	۲۷	-۴.۷
قزاقستان	۵	۹	-۴.۴۴
روسیه	۵	۶	-۲۵
اکراین	۱۴	۱۷	-۶.۱۷
اندونزی	۱۴	۱۶	-۵.۱۲
ارمنستان	۱۹	۲۶	-۹.۲۶
عمان	۲	۲	۰
بنگلادش	۱۶	۲۴	-۳.۳۳
تونس	۱۰	۱۱	-۹
هندوستان	۱۷	۲۳	-۰.۸.۲۶

Source: world bank, ۲۰۱۵

جدول ۴-۳: سهم صادرات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل صادرات کالاها

کشور	سهم صادرات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل صادرات کالاها ۲۰۱۵	سهم صادرات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل صادرات کالاها ۲۰۰۰	نرخ تغییر (%)
چین	۱.۱	۰.۴	۱۷۵
ژاپن	۰.۵	۰.۸	-۵.۳۷
استرالیا	۵.۷	۲.۷	۱۱۱
برزیل	۴.۸	۴.۷	۲.۲۱
ترکیه	۱.۱	۰.۴	۱۷۵
کره جنوبی	۱	۰.۸	۲۵
افغانستان	-	۱۴.۸	-
عربستان	۰.۱	۰	-
ایران	۰.۴	۰.۴	۰
تاجیکستان	۰.۱۲	-	-
قزاقستان	۱.۵	۰.۲	۶۵۰
روسیه	۳.۱	۲.۲	۹.۴۰
اکراین	۱.۷	۲.۱	-۰.۴.۱۹
اندونزی	۳.۶	۴.۸	-۲۵
ارمنستان	۵.۱	۰.۶	۷۵۰
عمان	۰	-	-
بنگلادش	۱.۴	۰.۱	۱۳۰۰
تونس	۰.۷	۰.۶	۷.۱۶
هندوستان	۱.۳	۱.۵	-۳.۱۳
آمریکا	۲.۳	۲.۳	۰
جهان	۱.۸	۱.۷	۸.۵۸

Source: world bank ۲۰۱۵

جدول ۴-۴: سهم واردات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل واردات کالاها

کشور	سهم واردات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل واردات کالاها ۲۰۱۵	سهم واردات فرآورده‌های اولیه کشاورزی از کل واردات کالاها ۲۰۰۰	نرخ تغییر
چین	۳.۶	۴.۸	-۲۵
ژاپن	۱.۴	۳.۱	-۸.۵۴
استرالیا	۰.۷	۱.۴	-۵۰
برزیل	۱	۲	-۵۰
ترکیه	۲.۴	۳.۷	-۱.۳۵
کره جنوبی	۱.۶	۳.۲	-۵۰
افغانستان	-	-	-
عربستان	۰.۸	۱	-۲۰
لیبیا	-	-	-
تاجیکستان	-	۰.۷	-
قزاقستان	۰.۵	۰.۹	-۴.۴۴
روسیه	۱.۲	۲.۱	-۸.۴۲
اکراین	۱.۱	۱.۵	-۷.۲۶
اندونزی	۲.۹	۷.۲	-۷.۵۹
ارمنستان	۱.۹	۰.۹	-۱۱۱
عمان	۰.۵	۰.۷	-۹۰
بنگلادش	-	۶.۱	-
تونس	۱.۹	۳.۱	-۷.۳۸
هندوستان	۲	۳.۵	-۸.۴۲
آمریکا	۰.۹	۱.۴	-۷.۳۵
جهان	۱.۵	۲.۳	-۸.۳۴

Source: world bank ۲۰۱۵

جدول ۴-۵: سهم خطوط تعرفه تجاری کل محصولات

کشور	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
افغانستان	۱۴	۱۳/۳
ارمنستان	۰	۰	۰	۰	۰	۷/۲
استرالیا	۰	۰	۰	۰	۰	۰
بنگلادش	۴۶/۳	۴۴/۵	۴۷/۴	۴۵/۵	..	۴۲/۱
برزیل	۱۲/۸	۱۳/۵	۱۴/۱	۱۷	۱۴/۷	۱۵/۳
چین	۱۴/۳	۱۸/۶	۱۷/۶	۱۸/۲
هند	۳۱/۹	۳۶/۴	۳۷/۳	۳۷/۲
اندونزی	۲/۲	۲/۳	۲	۲/۴
ایران	..	۴۳/۱
قزاقستان	۲۲/۴	۲۲/۶	۱۱/۵	۲۴/۱	۹/۹	۱۰/۷
ژاپن	۱۹/۷	۲۱/۲	۲۰/۶	۱۹	۲۰/۳	۱۹/۴
جمهوری کره	۳۲/۶	۳۱/۴	۳۰/۲	۲۹/۸	۲۱/۴	۲۰/۵
قرقیزستان	۸/۱	۷	۲/۷	۷/۲	۶/۶	۹/۴
لیبریا	۱۵	۳۰/۷	۳۰/۵	..
عمان	۰/۱	۰	۰	۱/۵
روسیه	۲۵/۴	۲۸/۶	۱۵/۴	۲۶/۹	۱۱/۱	۷/۸
تاجیکستان	۲۱/۲	..	۰	۲۴/۷	۲۳	۲۹/۷
تونس	۴۶/۱	۶۴/۹	۶۲/۵	۴۸	..	۴۷/۳
ترکیه	۳۷	۳۵/۷	..	۳۵/۴	..	۳۶
اکراین	۶/۶	۱۱/۶	۵/۱	۵/۷	۱۱/۴	۱۱/۲
آمریکا	۲/۶	۳/۳	۲/۸	۳/۱	۳/۳	۲/۷

Indicator: Share of tariff lines with international peaks, primary products (%)

جدول ۴-۶: سهم خطوط تعرفه تجاری فرآورده‌های اولیه

کشور	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
افغانستان	-	-	-	۵/۷	۵/۴		
ارمنستان	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶
استرالیا	۵/۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰
بنگلادش	۴۰/۵	۳۹/۷	۳۹/۴	۳۸/۷	۳۸/۳		۳۶/۳
برزیل	۲۶/۴	۲۶/۷	۲۷/۵	۲۸	۳۰/۷	۲۷/۹	۲۷/۶
چین	۱۳/۲	۱۱/۲	۱۳/۳	-	-	۱۶/۲	۱۶
هندوستان	۶	۵/۲	۶/۳	۶/۵	۶/۶	-	-
اندونزی	۱۰/۹	۷	۷/۴	۱/۲	۷/۶	-	-
ایران	-	-	۵۴	-	-	-	-
ژاپن	۷/۶	۸	۸/۴	۸/۲	۷/۱	۷/۸	۷/۲
قزاقستان		۲۲/۵	۲۱/۸	۷/۷	۲۳/۳	۸/۶	۷/۲
کره جنوبی	۶/۳	۶/۶	۶/۴	۶/۳	۶/۱	۴/۴	۴/۲
لیبیریا	-	-	-	۱۳/۸	۳۰/۵	۳۰/۸	-
عمان	۰/۳			۰	۰	۰	۰/۳
روسیه	۳۵/۲	۲۱	۲۴/۸	۸/۹	۲۴/۳	۹	۵/۸
تاجیکستان	-	۹/۹		۰	۱۱/۴	۱۱	۱۲/۴
تونس	۵۷/۴	۴۹/۴	۴۴/۶	۴۴/۸	۲۸/۱	-	۲۸
ترکیه	۴/۴	۵/۳	۵/۲	-	۵	-	۵/۳
اکراین	۱/۸	۱/۳	۲/۳	۱/۱	۱/۲	۲/۴	۲/۳
آمریکا	۳/۴	۳/۴	۳/۵	۳/۴	۳/۴	۳/۵	۳/۵
جهان	۱۵	۱۱/۸	-	۱۲/۶	-	-	-

Indicator: Share of tariff lines with international peaks, all products (%) Description: Share of tariff lines with international peaks is the share of lines in the tariff schedule with tariff rates that exceed ۱۵ percent.

It provides an indication of how selectively tariffs are applied. Source: World Bank staff estimates using the World Integrated Trade Solution system, based on data from United Nations Conference on Trade and Development's Trade Analysis and Information System (TRAINS) database. Catalog Source: World Development Indicators

۴-۳-۱- شاخص‌های بازرگانی بخش کشاورزی ایران

۴-۳-۱-۱- ارزش واردات کالای کشاورزی

ارزش واردات کالای کشاورزی از ۱۰۱۸۱۹ میلیون دلار در سال ۱۳۷۳ (سال پایانی برنامه اول توسعه) به ۳۰۱۲ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۳ بالغ شده است که این دوره در حدود ۰۳۸ درصد نرخ رشد داشته است که نشان‌دهنده نرخ رشد سالانه این متغیر است. بیشترین مقدار ارزش واردات کالای کشاورزی مربوط به سال ۱۳۹۱ و کمترین مقدار مربوط به سال ۱۳۷۳ می‌باشد. میانگین ارزش واردات کالای کشاورزی طی دوره ۱۳۷۳ تا ۱۳۹۳ در حدود ۲۶۳۵ میلیون دلار بوده که این رقم در دوره برنامه اول توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۴) در حدود ۲۳۸۹ میلیون دلار، دوره برنامه دوم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸) ۲۸۵۵ میلیون دلار، دوره برنامه سوم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳) ۲۶۸۱٫۲ میلیون دلار و دوره برنامه چهارم توسعه اقتصادی (۱۳۸۴ تا ۱۳۸۶) ۴۵۱۷ میلیون دلار و در برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴) ۱۲۵۴۳ میلیون دلار می‌باشد. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد بیشترین میانگین ارزش واردات کالای کشاورزی در دوره برنامه پنجم توسعه اقتصادی و کمترین مقدار آن مربوط به دوره دوم توسعه در این دوره است. از سوی دیگر درصد تغییرات ارزش واردات کالای کشاورزی نشان می‌دهد بیشترین تغییرات مثبت مربوط به سال ۱۳۸۷ با ۱۶۹ درصد و بیشترین تغییرات منفی مربوط به سال ۱۳۷۷ با ۲۱۰۴- درصد می‌باشد. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد در ۸ سال درصد تغییرات ارزش واردات کالای کشاورزی منفی بوده است که حاکی از این است که مسیر حرکت این شاخص در طول دوره مورد بررسی سال با نوسانات همراه بوده است. میانگین درصد تغییرات در برنامه دوم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸) ۳ درصد، دوره برنامه سوم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳) ۲۷ درصد، دوره برنامه چهارم اقتصادی (سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸) ۷۰۲۹ درصد می‌باشد و در دوره پنجم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴) ۱۰۹ درصد می‌باشد.

جدول ۴-۷: ارزش واردات کالای کشاورزی به ایران در برنامه های توسعه ۹۳-۱۳۷۳

سال	برنامه	ارزش واردات بخش کشاورزی	درصد تغییرات
۱۳۷۳	برنامه اول توسعه	۱۸۱۹. ۱	-
۱۳۷۴	برنامه دوم توسعه	۲۹۰۵. ۸	۶.۲۱
۱۳۷۵		۳۴۰۹. ۳	۳.۱۷
۱۳۷۶		۲۹۸۲. ۲	-۵.۱۲
۱۳۷۷		۲۳۴۲. ۹	۴.۲۱
۱۳۷۸		۲۶۳۳. ۰	۴.۱۲
		میانگین	۲۸۵۴. ۶
۱۳۷۹	برنامه سوم توسعه	۲۶۰۰. ۷	۹.۸
۱۳۸۰		۲۶۷۷. ۲	۹.۲
۱۳۸۱		۲۳۷۱. ۰	-۴.۱۱
۱۳۸۲		۲۶۵۰. ۲	۸.۱۱
۱۳۸۳		۳۱۰۶. ۸	۲.۱۷
		میانگین	۲۶۸۱. ۲
۱۳۸۴	برنامه چهارم توسعه	۳۲۳۹. ۰	۸.۲۰
۱۳۸۵		۴۹۰۱. ۷	۳.۵۱
۱۳۸۶		۵۴۱۰. ۱	۴.۱۰
۱۳۸۷		۳۵۱۸. ۲	۱.۶۹
۱۳۸۸		۸۵۵۹	-۳.۶
		میانگین	۱۲۶۹۹. ۶۲
۱۳۹۰	برنامه پنجم توسعه	۹۹۷۱	۵.۷
۱۳۹۱		۱۴۳۸۱	۹.۴۳
۱۳۹۲		۱۳۵۲۹	-۱.۹
۱۳۹۳		۱۲۲۹۱	-۹.۵
		میانگین	۱۲۵۴۳
	میانگین کل	۱۱۷۴۶. ۲	۰

منبع: ترازنامه سال های مختلف - بانک مرکزی

نرخ رشد سالانه ارزش واردات کالای کشاورزی در بررسی های انجام شده در دوره مورد مطالعه (۱۳۷۳ تا ۱۳۹۵ نشان از افزایش واردات است که در صورتی که با کاهش حمایت از تولید داخلی همراه شود، انگیزه تولید کاهش می یابد و وابستگی امنیت غذایی کشور به واردات بیشتر از تولید داخلی می گردد. از سوی دیگر با جایگزینی واردات به جای تولید داخلی و کاهش تولید داخلی علاوه به مخاطره افتادن امنیت غذایی کشور امنیت درآمدی تولیدکنندگان نیز به مخاطره می افتد و چه بسا منجر می شود تا کشاورزان شغل خود را برای کسب درآمد رها کنند و به این ترتیب علاوه بر افزایش میزان بیکاران و هجوم آنها به شهرها که به دنبال خود بسیاری پیامدهای منفی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را به دنبال دارد و باعث دور شدن کشور از هدف خود یعنی خودکفایی در تولید محصولات کشاورزی شده و وابستگی بیشتر به محصولات وارداتی را به همراه خواهد داشت و در نهایت امنیت غذایی کشور به سیاستها و تصمیمات بازار جهانی متصل شده که این تهدیدی جدی جهت تأمین غذای افراد جامعه می باشد. با توجه به تنوع آب و هوایی و قابلیت تولید انواع محصولات در ایران بنابراین مناسب است تا دولت تدابیری بیاندیشد تا با افزایش کارایی و عملکرد تولیدات بخش کشاورزی تولیدات این بخش افزایش یابد و با وضع مقرراتی از جمله منطقی کردن تعرفه مؤثر بر واردات نهاده های تولید بخش کشاورزی به کاهش هزینه تولید و کاهش قیمت محصولات این بخش کمک کرده و همچنین با حمایت های مؤثر به گونه ای که نرخ مبادله همواره به نفع تولیدکننده داخلی باشد که در نتیجه با گذشت زمان و جز در مورد محصولات خاص خودکفایی نسبی حاصل گردد.

۴-۳-۱-۲- سهم کالای کشاورزی از واردات کشور

به منظور بررسی سهم بخش کشاورزی از واردات کشور از شاخص سهم کالای کشاورزی از واردات کشور استفاده می شود. این شاخص نشان می دهد که به اجزاء یک میلیون دلار واردات مربوط به کل کشور چند میلیون دلار آن مربوط به بخش کشاورزی است. سهم کالای کشاورزی از واردات کشور از ۱۴.۴۲ درصد در سال ۱۳۷۳ به ۹.۲۲ درصد در سال ۱۳۹۳ بالغ شده که طی این دوره در حدود درصد نرخ رشد سالانه داشته (چند درصد؟) که نشان دهنده روند صعودی این متغیر است. بیشترین میزان سهم کالای کشاورزی از واردات کشور مربوط به سال ۱۳۹۲ با ۲.۲۷ درصد و کمترین میزان مربوط به سال ۱۳۸۴ با ۷.۵۳ درصد می باشد. میانگین سهم کالای کشاورزی از واردات کشور طی دوره ۱۳۵۳ تا ۱۳۸۶ در حدود ۱۵ درصد می باشد. همان طور که ملاحظه می گردد بیشترین میانگین سهم کالای کشاورزی از واردات کشور در دوره پنجم توسعه اقتصادی (۹۰ تا ۱۳۹۳ به علت وجود اطلاعات تا سال ۹۳) با ۲۷.۲۳ درصد و کمترین میزان آن مربوط به دوره برنامه سوم با ۹۷.۱۱ درصد است. از سوی دیگر درصد تغییرات سهم کالای کشاورزی از واردات کشور نشان می دهد بیشترین تغییرات مثبت مربوط به سال ۱۳۷۳ با ۲۳.۸ درصد و بیشترین تغییرات منفی مربوط به سال ۱۳۷۷

با ۳.۲۲- درصد می‌باشد همان‌طور که ملاحظه می‌گردد در ۱۷ سال درصد تغییرات سهم کالای کشاورزی از واردات کشور منفی بوده است و این خود حاکی از نوسانات شدید در مسیر حرکت این شاخص در طول دوره مورد بررسی سال بوده است. میانگین درصد تغییرات دوره برنامه دوم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸)، ۵۲.۲۰ درصد، در طی دوره برنامه سوم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۳) ۹۷.۱۱ درصد، در طی دوره برنامه چهارم اقتصادی (سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸) ۰۶.۸ درصد می‌باشد و در دوره پنجم توسعه اقتصادی (سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳) ۲۷.۲۳ درصد می‌باشد. نرخ رشد سالانه در این دوره معدل ۰.۰۶۷ درصد سهم واردات کالای کشاورزی در سال‌های اخیر نشان از روند صعودی اما خفیف سهم واردات کالای کشاورزی از کل واردات کشور دارد در صورت ادامه روند آن در سال‌های آتی از آنجایی که واردات بخش کشاورزی یکی از مؤلفه‌هایی است که بر تولید این بخش مؤثر است، می‌تواند تهدیدی بر امنیت غذایی و درآمدی تولیدکنندگان باشد.

۴-۳-۱-۳- نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی

نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی نشان می‌دهد که تولید در بخش کشاورزی به چه میزان به واردات وابسته می‌باشد. افزایش این شاخص نشان از درجه وابستگی تولید بخش کشاورزی به واردات دارد. اطلاعات نشان می‌دهد که مقدار این شاخص از سال ۱۳۷۳ تا سال ۱۳۹۳ از ۲۳ درصد به ۹۲.۳۳ درصد بالغ شده است. بیشترین و کمترین مقدار این شاخص به ترتیب مربوط به سال ۱۳۹۳ با ۸۳ درصد و سال ۱۳۸۰ با ۵.۵ درصد می‌باشد. میانگین نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی طی دوره مورد بررسی در حدود ۱۹.۵۲ درصد بوده است؛ همان‌طور که ملاحظه می‌گردد بیشترین میانگین نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی در دوره پنجم توسعه با ۴۶ درصد و کمترین مقدار آن مربوط به برنامه دوم توسعه با ۳.۱۱ درصد است. از سوی دیگر درصد تغییرات نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی نشان می‌دهد که در ۱۲ سال، درصد تغییرات نسبت واردات کالای کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی منفی بوده است و این خود حاکی از این مطلب است که طی سال‌ها با نوسانات شدید همراه بوده است به این معنی که سهم آن در برخی سال‌ها افزایش و در برخی دیگر کاهش می‌یابد و به این ترتیب ثبات و پایداری در تغییرات این شاخص وجود ندارد. روند صعودی این شاخص طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ نشان از افزایش واردات کالای کشاورزی نسبت به ارزش افزوده این بخش است که ناشی از افزایش واردات بخش کشاورزی بوده است. با توجه به اینکه واردات به نوعی جایگزین تولیدات داخلی می‌شود در نتیجه تقاضا برای محصولات کشاورزی تولید داخل را کاهش می‌دهد. از آنجایی که ارزش افزوده ایجاد شده در این بخش نوعی انگیزه و اطمینان درآمدی برای تولیدکنندگان ایجاد می‌کند در نتیجه افزایش نسبت واردات کالای

کشاورزی به ارزش افزوده بخش کشاورزی از طریق کاهش انگیزه تولید در کشاورزان به کاهش تولید و تهدید امنیت غذایی کشور منجر می‌گردد.

جدول ۴-۸: نسبت واردات به ارزش افزوده بخش کشاورزی و سهم واردات بخش کشاورزی از واردات کل کشور

سال	برنامه	نسبت واردات به ارزش افزوده بخش کشاورزی	درصد تغییرات	سهم واردات بخش کشاورزی از واردات کل کشور	درصد تغییرات
۱۳۷۳	برنامه اول توسعه	۱۵.۵	-۴.۱۶	۴۲.۱۴	۸.۲۳
۱۳۷۴	برنامه دوم توسعه	۱۴.۷	-۴.۵	۷۵.۲۲	۸.۵۷
۱۳۷۵		۱۵.۴	۵.۴	۷۵.۲۲	۰.۰
۱۳۷۶		۱۲.۱	-۱.۲۱	۱۲.۲۱	-۲.۷
۱۳۷۷		۷.۲	-۳.۴۰	۴۰.۱۶	-۳.۲۲
۱۳۷۸		۷.۱	-۴.۲	۶۰.۱۹	۵.۱۹
		میانگین	۱۱.۳	-۰.۱۳	۵۲.۲۰
۱۳۷۹	برنامه سوم توسعه	۵.۸	-۸.۱۷	۲۴.۱۷	-۰.۱۲
۱۳۸۰		۵.۵	-۰.۵	۷۷.۱۴	-۳.۱۴
۱۳۸۱		۱۴.۷	۲.۱۶۷	۷۶.۱۰	-۱.۲۷
۱۳۸۲		۱۶.۷	۳.۱۳	۹۷.۸	-۷.۱۶
۱۳۸۳		۱۷.۱	۴.۲	۱۳.۸	-۳.۹
		میانگین	۱۲	۳۲	۹۷.۱۱
۱۳۸۴	برنامه چهارم توسعه	۱۶.۹	-۱.۱	۵۲.۷	-۶.۷
۱۳۸۵		۲۱.۷	۵.۲۸	۸۰.۹	۴.۳۰
۱۳۸۶		۱۸.۸	-۶.۱۳	۲۹.۹	-۲.۵
۱۳۸۷		۱۱.۵۶	-۵.۳۸	۴.۱۶	۴.۵
۱۳۸۸		۲.۳۴	-۷.۷۹	۵.۱۵	۷.۱۹
		میانگین	۱۴.۲۸		۷۰.۱۱
۱۳۹۰	برنامه پنجم توسعه	۳۳.۳	۱.۱۳۳	۱.۱۶	-۸.۰
۱۳۹۱		۳۱	-۹.۶	۹.۲۶	۷.۱۰
۱۳۹۲		۴۰	۰.۳۲۹	۲.۲۷	۳.۰
۱۳۹۳		۸۳	۱۰.۷	۹.۲۲	-۳.۴
	میانگین	۴۶	-۵.۴۴	۲۷.۲۳	۴۸.۱
	میانگین کل	۱۹.۵۲		۴۲.۱۶	

منبع: محاسبات تحقیق

۴-۴- تراز بازرگانی بخش کشاورزی

جهت بررسی ارزیابی نتیجه مبادلات بازرگانی (به این معنی که تجارت خارجی کشور به نفع صادرات بوده و یا واردات) از تراز بازرگانی استفاده می‌شود. تراز بازرگانی از ۱۴۳۹۵- میلیون دلار در سال ۱۳۷۳ به ۵۵۵۱ میلیون دلار در سال ۱۳۹۳ رسیده است. بیشترین مقدار تراز بازرگانی مربوط به سال ۱۳۹۱، با مقدار ۸۳۲۱ میلیون دلار و کمترین مقدار در سال ۱۳۷۳، با مقدار ۱۴۳۹۵- میلیون دلار بوده است. همین‌طور که ملاحظه می‌شود، در ۱۲ سال از دوره مورد بررسی، کسری تراز تجاری مثبت بوده و این بدان معنی است که در اکثر سال‌ها مقدار واردات بیشتر از صادرات محصولات کشاورزی بوده که بین دو رقم ۳۱۱۳ میلیون دلار و ۵۲۲ میلیون دلار نوسان کرده و روند رو به رشدی را داشته است. به این ترتیب می‌توان گفت که افزایش واردات به معنی وابستگی بیشتر کشور در تأمین امنیت غذایی به بازارهای بین‌المللی بوده است. همچنین کاهش صادرات در مقابل واردات نشان می‌دهد که کشور بیشتر از آنکه عرضه‌کننده محصولات کشاورزی باشد، تقاضاکننده این محصولات می‌باشد. بنابراین در صورتی که در سال‌های آتی سیاست‌های بین‌المللی در جهت کاهش عرضه محصولات کشاورزی به بازارهای جهانی تغییر یابد، بیم تهدید امنیت غذایی خواهد رفت. پس شایسته است دولت تدابیری را بیاندیشد، که با افزایش کمی و کیفی محصولات داخلی، میزان واردات (جز در موارد خاص) کاهش‌یافته و صادرات افزایش یابد و کشور به خودکفایی نسبی رسیده و بنابراین امنیت غذایی مردم جامعه تأمین شود.

جدول ۴-۹: تراز بازرگانی ایران

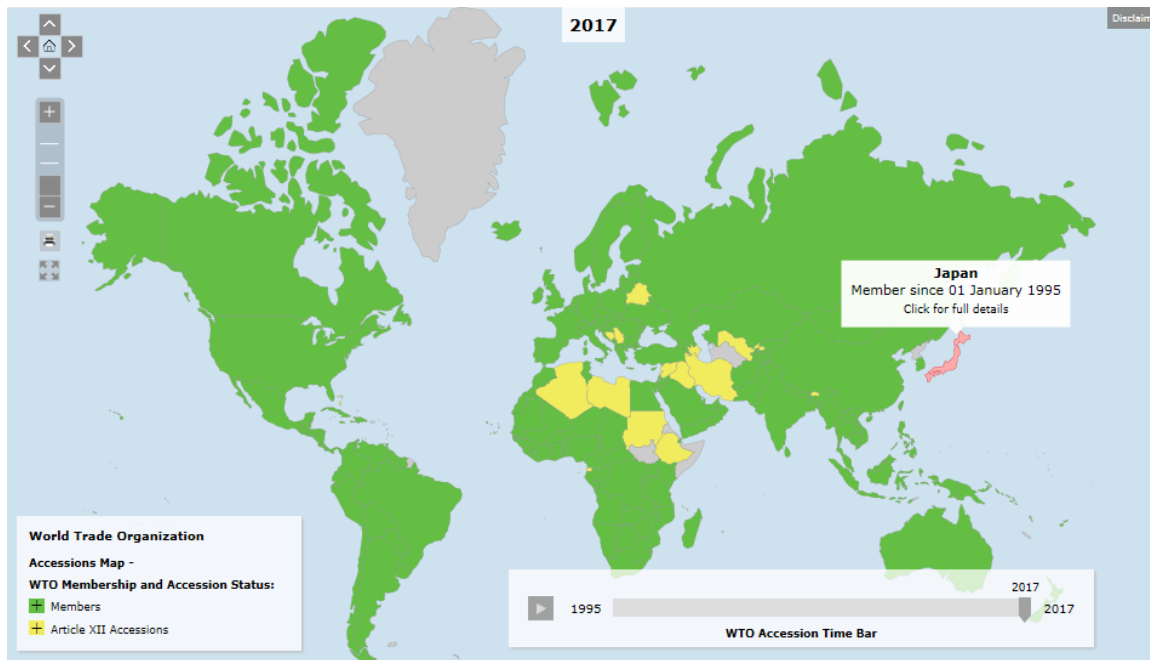
تراز بازرگانی	برنامه	سال
-۱۴۳۹. ۵	برنامه اول توسعه	۱۳۷۳
۱۰۰۴. ۸	برنامه دوم توسعه	۱۳۷۴
۱۷۶۳. ۵		۱۳۷۵
۱۷۳۱. ۵		۱۳۷۶
۹۳۰. ۶		۱۳۷۷
۱۱۵۵		۱۳۷۸
۱۳۱۷. ۱		میانگین
۱۱۳۴. ۹	برنامه سوم توسعه	۱۳۷۹
۱۰۷۴		۱۳۸۰
۸۵۷		۱۳۸۱
۵۷۵. ۴		۱۳۸۲
۱۲۱۴. ۸		۱۳۸۳
۹۷۱. ۲		میانگین
۶۹۴	برنامه چهارم توسعه	۱۳۸۴
۱۸۸۹. ۷		۱۳۸۵
۱۹۲۸. ۱		۱۳۸۶
۵۶۲۸. ۴		۱۳۸۷
۴۱۴۸		۱۳۸۸
۱۰۹۶۹. ۸		میانگین
۴۴۴۰	برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۰
۸۳۲۱		۱۳۹۱
۸۱۲۳		۱۳۹۲
۵۵۵۱		۱۳۹۳
۶۶۰۸. ۷	میانگین	
۲۵۳۶. ۲۶	میانگین کل	

منبع: ترازنامه اقتصادی ایران در سال‌های مختلف

۴-۵- سیستم تعیین تعرفه و تغییرات نرخ تعرفه

در این بخش به بررسی چرایی و چگونگی تغییرات نرخ تعرفه محصولات کشاورزی در طول زمان در برخی از کشورهای جهان پرداخته شده است.

۴-۶- ژاپن

شکل (۱): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور ژاپن

SOURCE: ۲۰۱۷ accessions map سازمان تجارت جهانی

در ژاپن یک نظام پیچیده مرکب از عوارض ثابت و متغیر، قیمت‌های داخلی را در سطحی به مراتب بالاتر از قیمت‌های جهانی قرار داده است. حمایت برای تمام کالاهای عمده در ژاپن تا حد زیادی از طریق قیمت‌های مدیریت شده به وسیله تعرفه و محدودسازی واردات، اعمال می‌گردد برای مثال در سال ۸۶-۱۹۸۵ قیمت شکر خام در ژاپن هشت برابر قیمت جهانی این کالا و قیمت برنج و گندم بیش از شش برابر قیمت جهانی این کالاها در دوره مورد بحث بوده است. حمایت‌های مرزی در سال‌های اخیر کاهش یافته است ولی این حمایت‌ها در مورد برنج، لبنیات، گندم، جو و شکر هنوز در سطح بسیار بالایی قرار دارد. برعکس، حمایت در بخش گوشت گاو در ژاپن از ۷۰ درصد به ۶۰ درصد در سال ۱۹۹۲ و به ۵۰ درصد در سال ۱۹۹۳ کاهش یافته است. به علاوه این کشور متعهد شده است که تا سال ۱۹۹۵ تعرفه ارزشی گوشت گاو را تا حد ۳۸/۵ درصد کاهش دهد، به هر

حال معادل‌های تعرفه‌ای پس از دور اروگوئه برای شیر، شکر و گندم بازدارنده است. در ادامه مذاکرات دور اروگوئه برخی از تعرفه‌ها به طور باورنکردنی بالا باقی ماند.

✓ شکر

✓ شیرینی‌های شکلات

✓ مربا

✓ ماهی‌دودی

ژاپن با جریان گذاشتن یک سیستم سهمیه‌بندی تعرفه‌ای به طور جداگانه، محدودیت‌هایی را بر واردات چرم و یا پوسته‌ای چرمی اعمال می‌کند. مقادیر کم وارداتی اقلام فوق و مدیریت سیستم سهمیه تعرفه‌ای صنایع رقیب اروپایی را که عمده صادره کنندگان این محصولات از فرصت‌های تجاری مشروع محروم می‌کند.

۴-۶-۱- خلاصه تحولات تجاری ژاپن

۱. ژاپن از دسامبر ۲۰۱۲ یک برنامه اصلاحی بلندپروازانه برای حل رکود و رونق بخشیدن به اقتصاد بعد از یک دهه رکود اجرا کرده است. این برنامه از سه راهکار تشکیل شده که تسهیل پولی (۲ درصد تورم در کوتاهترین زمان ممکن عمدتاً از طریق گسترش پایه پولی برطرف می‌شود)؛ محرک‌های پولی (حدود ۱۰۰ میلیارد دلار آمریکا در ژانویه ۲۰۱۳ و ۵۳ میلیارد دلار آمریکا در دسامبر ۲۰۱۳ جهت تقویت رشد تزریق گردید)؛ اصلاحات ساختاری در بخش‌هایی مثل کشاورزی، انرژی و بهداشت که اخیراً اجرا شده است زیرا اصلاحات نیازمند تغییرات قانونی و اداری بوده که زمان بر می‌باشند.

۲. معیارهای سیاست مالی و پولی انبساطی پس از آخرین بررسیها اقتصاد ژاپن را مورد حمایت قرار داده اما برای رسیدن به رشد اقتصادی قوی کافی نبود. در حقیقت، رشد واقعی GDP برای سال ۲۰۱۴ حدود ۰.۹٪ برآورد شد (پایین تر از ۱.۵٪ در سالهای ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳). مقامات به این باور رسیدند اصلاحات ساختاری گسترده جهت پرداختن به مشکلات ساختاری بلندمدت و رسیدن به رشد پایدار در آینده ضروری است. با این حال بعضی از مراحل اتخاذ شده در این خصوص بسیار ضروری بنظر می‌رسند و اصلاح بیشتر معیارهای مربوط به تجارت و سرمایه‌گذاری را شامل می‌شود تا ترغیب برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، افزایش بهره‌وری و بالابردن رقابت صورت گیرد.

۳. ژاپن از سال ۲۰۱۱ با کسری مداوم تجارت مواجه بوده است که طولانی‌ترین دوره از شروع اسناد مقایسه‌ای بحساب می‌آید. ژاپن در سال ۲۰۱۳ با بزرگترین کسری تجارت سالانه مواجه بوده است

- ۱۱۸ میلیارد دلار)، اگرچه صادرات بر مبنای دلار آمریکا افزایش یافته با این حال واردات نیز به بالاترین سطح رسیده است. افزایش واردات سوخت های فسیلی یک عامل مهم افزایش واردات می باشد زیرا ژاپنی ها انرژی هسته ای را جایگزین کرده بودند که بعد از حادثه در نیروگاه هسته ای فوکوشیما در سال ۲۰۱۱ اتفاق افتاد و پیامد آن بسته شدن سایر نیروگاههای هسته ای بود.
۴. جریان های FDI^۱ (سرمایه گذاری مستقیم خارجی) ژاپن تداوم می یابد تا نسبت به سایر اقتصادهای پیشرفته اصلی پایین تر باشد و راهکار تجدید حیات ژاپن هدف دو برابر کردن FDI را تا سال ۲۰۲۰ مشخص کرده است. ژاپن برای رسیدن به این هدف کاربرد شراکت بخش خصوصی و عمومی را توسعه داده، با این حال ابتکارات تأمین مالی خصوصی در پروژه های زیربنایی برای ده سال آینده مورد بازبینی قرار گرفته اند. ژاپن دومین سرمایه گذار خارجی بزرگ در دنیا، بخصوص در کشورهای آسیایی است بطوریکه اغلب اوقات شرکت های فرعی ژاپنی نقش هدایت کننده در بخش هایی مثل اتومبیل و الکترونیک ایفا می کنند.
۵. شبکه ارتباطی جاری ژاپن ۱۳ موافقت نامه های تجاری ترجیحی (PTAs)^۲ دارد. تحت این توافق ها، ژاپن برخی محصولات کشاورزی و محصولات مرتبط به ویژه برخی از خطوط تعرفه برای گوشت و محصولات گوشتی، ماهی و محصولات مربوط به ماهی، محصولات لبنی، برنج، محصولات صنعت فرزکاری، تخته چندلا، چرم و محصولات آن و کفش حذف شدند. برخی از این محصولات نیز از طرح سیستم ترجیحی کلی ژاپن (GSP)^۳ در این مطالعه حذف شدند.
۶. در طول دوره بررسی، یک (PTA) با استرالیا امضا شد و دیگری نیز دسترسی اصلی با مغولستان بود. علاوه بر این، ژاپن در مذاکرات با کانادا، کلمبیا، چین، اتحادیه اروپا، شورای همکاری خلیج فارس (GCC)^۴؛ جمهوری کره و ترکیه بود.
- علاوه بر این، ژاپن بخشی از مذاکرات مشترک اقیانوس آرام و توافقنامه همکاری اقتصادی منطقه ای جامع را امضا کرد. هدف ژاپن افزایش تجارت خود تحت (PTAs) از حدود ۱۹٪ در سال ۲۰۱۳ تا ۷۰٪ در سال ۲۰۱۸ است.
۷. به طور کلی، سیاست های تجاری ژاپن در طول دوره بررسی شده نسبتاً ثابت باقی مانده است در حالی که به طور فعالی در مذاکره (PTAs)، به دنبال اصلاحات داخلی به منظور بهبود رقابت، و همکاری در کار در سازمان تجارت جهانی است.

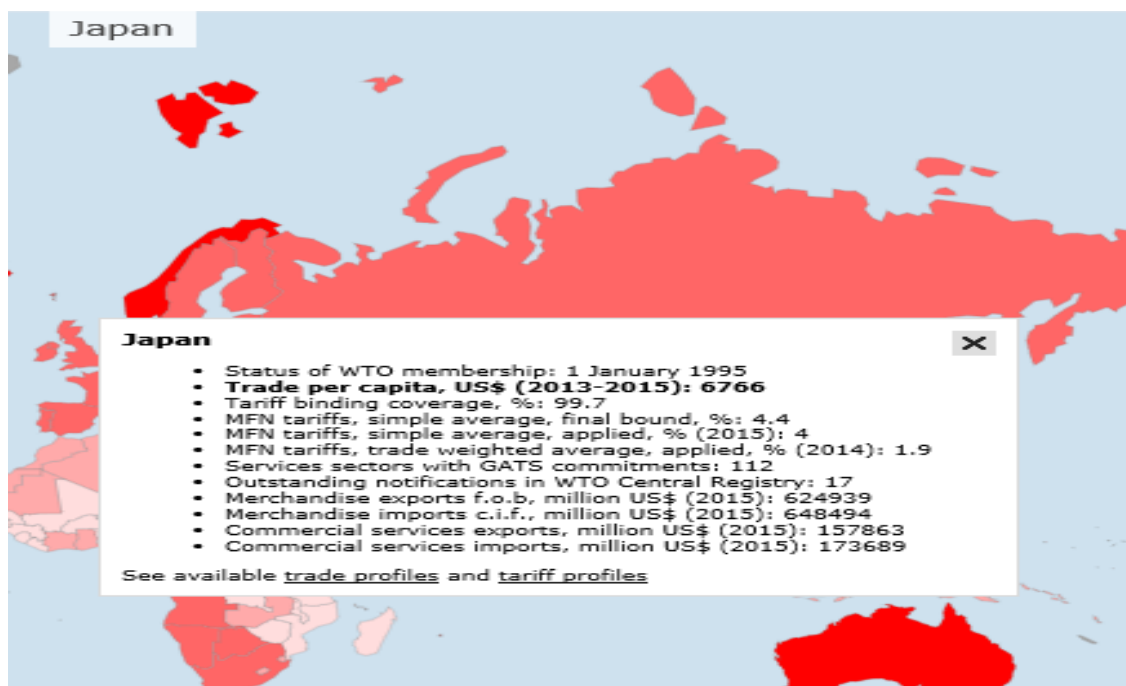
۱. Foreign Direct Investment

۲. Preferential Trade Arrangements

۳. Generalized system of preferences

۴. Gulf co_operation council

۴-۶-۲- وضعیت تعرفه‌ها در ژاپن

شکل (۲): وضعیت تعرفه‌ها در ژاپن ۲۰۱۵-۲۰۱۶

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶

۸. به طور کلی میانگین ساده نرخ تعرفه کاربردی (عملی)^۱ (نامفهوم است) در ژاپن از ۳.۶٪ در ۲۰۱۲ به ۴٪ در ۲۰۱۵ کاهش یافته است که از بالا بودن قیمت‌های واحد برای ناشی شده و معادله‌ای مبتنی بر ارزش (AVE)^۲ را کاهش می‌دهد. بنابراین، میانگین ساده برای کشاورزی (تعریف WTO) ۱۴/۹٪ تا ۱۷/۵٪ در فوریه ۲۰۱۲ و ۳/۷٪ برای محصولات بجز بخش کشاورزی (مشابه فوریه ۲۰۱۲) افت داشته است.

۹. ژاپن ۹۹.۸ درصد از تعرفه خود را تعیین کرده است. (۱۵۹ خطوط نامحدود هستند). تفاوت بین حد متوسط تعرفه تثبیت شده (۴.۴٪) و نرخ متوسط تعرفه کاربردی (۴٪) در ۲۰۱۵ ناچیز است، که نشان‌دهنده درجه بالایی از پیش‌بینی در تعرفه می‌باشد. با این حال، حد متوسط نرخ تعرفه برای محصولات کشاورزی (۱۲.۹ درصد) و بالاتر برای محصولات غیر کشاورزی است (۳.۵٪).

۱۰. ژاپن به میزان اندکی از راه حل تجارت احتیاطی بهره می‌برد. ژاپنی‌ها اقدامات جبرانی و یا حفاظتی در طول دوره بررسی بهره نبرد و فقط یک اقدام ضد دامپینگ معمولی در خصوص دی اکسید منگنز

۱. MFN

۲. AVE

- الکترولیت دارد که از چین، آفریقای جنوبی و اسپانیا منشأ می گیرد. دوره وضع مالیات به مدت پنج سال طول کشید و در مارس ۲۰۱۹ منقضی خواهد شد. ژاپن در سال ۲۰۱۴ یک بررسی ضد دامپینگ را درخصوص تولوئن دی ایزو چینی آغاز کرد
۱۱. به دلایل مختلف، SPS^۱ و TBT^۲ مورد نیاز ژاپن اغلب سخت تر از استانداردهای بین المللی است و هزینه تأمین کیفیت و استانداردهای ایمنی آن می تواند بالا باشد. همان طور که در ۳۱ مارس ۲۰۱۴، ۱۰۵۲۵ استانداردهای صنعتی ژاپنی^۳ (JIS)، ۵۸۲۳ که مطابق با استانداردهای بین المللی، و ۹۷٪ JIS یکسان با استانداردهای بین المللی شناسایی و یا اصلاح شد. ژاپن ممنوعیت هایی درخصوص واردات گوشت گاو و طیور از کشورهای مختلف وضع کرده تا از شیوع بیماری های حیوانات شامل BSE و آنفلوآنزای پرندگان جلوگیری نماید
۱۲. ژاپن تغییراتی در چهارچوب تدارکات دولتی اش ایجاد کرده است که اساساً برای جلوگیری از مشارکت از گردهمایی مناقصه آزاد می باشد که از جمله کارها و خدمات پیمانکاری را با کیفیت کار پایین یا هزینه اضافه با گزارشگری اشتباه اجرا می کند. همچنین اخیراً ژاپن بعضی از آستانه ها را برای کالاها و خدمات براساس GPA کاهش داده است.
۱۳. لایحه مخالفت با انحصار در دسامبر ۲۰۱۳ مورد تجدید نظر قرار گرفت تا روش دفاعی کمیسیون تجارت منصفانه ژاپن (JFTC) برای فرجام خواهی اداری را منسوخ نماید. وقتی این لایحه به مرحله اجرا برسد هر گونه فرجام خواهی درخصوص تصمیمات JFTC تابع اختیارات قانونی انحصاری دادگاه محلی توکیو با هدف متقاعد کردن متخصصان و بالا بردن مقبولیت روش ها می باشد.
۱۴. تحولات اصلی درخصوص چارچوب حقوق مالکیت معنوی ژاپن^۴ تقویت حفاظت از کپی رایت در محیط دیجیتال، شامل حمایت از معرفی مارک تجاری در مورد مارکهای نامتعارف، بهبود کارایی سیستم ثبت اختراع، و تصمیم قضایی مهم در مورد حمایت از ثبت اختراع استاندارد ضروری می باشد. ژاپن جز شرکت کنندگان فعال در نشست های چندجانبه در مورد هماهنگ سازی نظام حفاظتی حقوق مالکیت فکری باقی ماند.
۱۵. علیرغم تغییرات در برنامه های کشاورزی در سالهای اخیر، تایید و حمایت از بخش کشاورزی در ژاپن در مقایسه با سایر کشورها بسیار بالا بوده و توسط مجموعه منسجمی از سیاست ها ارائه می شود. با این حال دولت همیشه از درآمد حمایت کرده و حمایت از قیمت بازار اهمیت بالایی دارد

۱. sanitary and phytosanitary or SPS

۲. The Technical Barriers to Trade (TBT)

۳. Japanese Industrial Standards

۴. Japan's Intellectual Property Rights (IPR)

که همراه با سایر معاملات انتقالی مبتنی بر ستاده ها و نهاده ها به طور بالقوه یکی از متداول ترین نمونه های حمایت تولید و تغییر در تجارت می باشد.

۱۶. ژاپن به عنوان یکی از بزرگترین مصرف کنندگان ماهی و غذاهای دریایی در جهان حمایت گسترده ای از ماهیگیری ارائه می دهد. بودجه حمایتی این بخش پس از خسارتهای عظیم سومالی در سال ۲۰۱۱ با هدف تکمیل بازبانی امکانات ماهیگیری در پایان فوریه ۲۰۱۵ افزایش یافته است با این حال متوسط تعرفه بکار رفته برای ماهی و فراورده های آن در فوریه ۲۰۱۴ به میزان ۶/۲٪ (مشابه فوریه ۲۰۱۲) بود، بخشی از واردات به بعضی اقسام ماهی ها اختصاص دارد.

۱۷. تعطیلی نیروگاههای اتمی پس از حادثه فوکوشیما در سال ۲۰۱۱، یک برنامه بازسازی مهم را موجب شده است. با این حال بخش الکتریسیته به تدریج در طول بیست سال گذشته اصلاح شده است، تسهیلات منطقه ای هنوز هم مهمترین تولیدکنندگان، انتقال دهندگان، توزیع کنندگان و خرده فروش ها می باشد. اگر چه تبادل بین بعضی از این مناطق همچنان محدود باقی مانده است. اصلاحیه های اخیر برای لایحه مربوط به برق، تأمین عرضه پایدار برق، محدود کردن نرخ برق، بالاترین حد ممکن توسعه، انتخاب های مصرف کننده و فرصت های کسب و کار می باشد.

۱۸. در بخش خدمات مالی، اداره خدمات مالی ژاپن (FSA) قوانینی را درخصوص عرضه گسترده در راستای استانداردهای بین المللی از نوامبر ۲۰۱۳ اصلاح کرده است. FSA با راهنمایی های نظارتی و معیارهای مربوطه توانست حداقل سرمایه موردنیاز را برای بانک های فعال مورد تجدید نظر قرار دهد و هدف آن ارائه سایر تأمین کننده های سرمایه و معیارهای نقدینگی است که این معیارها بر طبق Basel III می باشند، قانونگذاری و سیاستگذاری ژاپن در بخش های مخابرات حمل و نقل تغییر چندانی نداشته است.

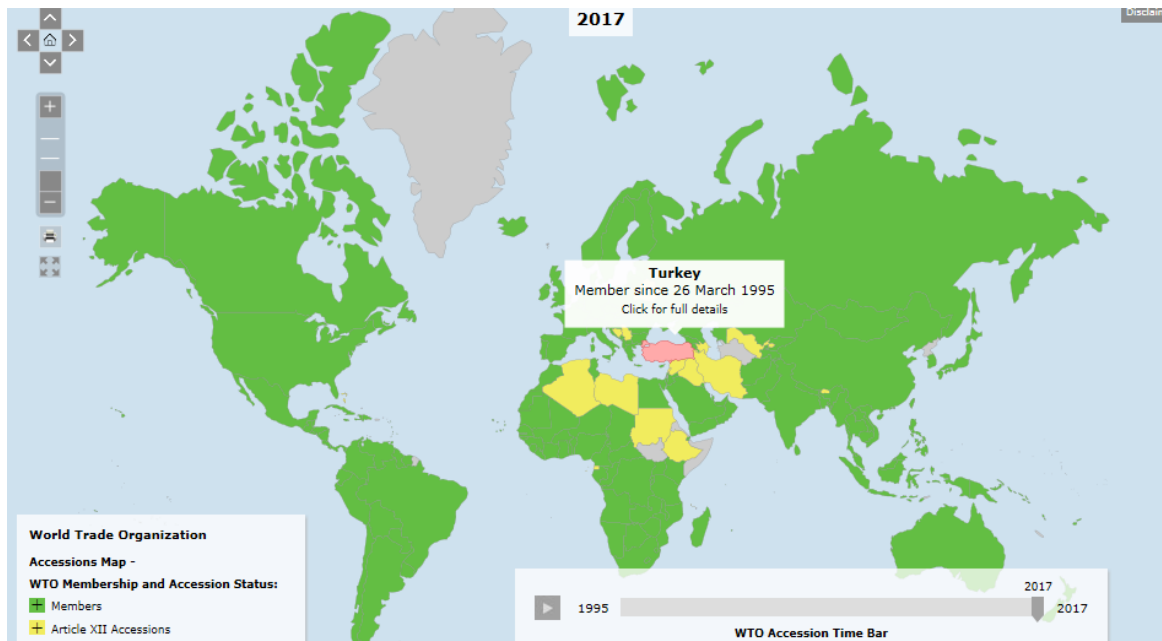
۱۹. بطور کلی ژاپن یک دوره طولانی عملکرد نسبتاً ضعیف اقتصادی و چند شوک بر اقتصاد در طول بیست سال گذشته داشته است، با همه اینها حمایت و پشتیبانی در بخش هایی مثل کشاورزی همچنان بالاست. ژاپن ویژگی های منحصر به فردی دارد که بعضی آنها باعث شده به سومین کشور ثروتمند دنیا تبدیل شود اما بعضی ویژگی های دیگر به هزینه های واردات، صادرات سرمایه گذاری و کسب و کار افزوده است. پرداختن به بسیاری از این موانع رشد هدف ردیف سوم برنامه جاری اطلاعات می باشد و در صورت لزوم رشد به سطح بالاتر و چشمگیری ارتقا خواهد یافت.

جدول ۴-۱: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی ژاپن

خلاصه		جمع	کشاورزی	غیر کشاورزی	تاریخ عضویت	۱۹۹۵				
میانگین ساده تعرفه تثبیت شده		۴/۴	۱۶/۶	۲/۵	درصد پوشش ردیف‌های تعرفه‌ای در سطح تعینتی:	جمع ۹۹.۷				
میانگین ساده MFN کاربردی		۲۰۱۵	۴	۱۲/۹	۲/۵	غیر کشاورزی ۹۹.۶				
میانگین وزنی تجارت		۲۰۱۴	۱/۹	۱۱/۳	۱/۱	کشاورزی: تعرفه‌های سهمیه‌ای (in %) ۶.۳				
واردات (بیلیون دلار آمریکا)		۲۰۱۴	۸۰۰/۴	۵۸/۹	۷۴۱/۶	کشاورزی: تعداد خاص (in %) ۵.۴				
توزیع فراوانی		تعرفه با نرخ صفر	۰ <= ۵	۵ <= ۱۰	۱۰ <= ۱۵	۱۵ <= ۲۵	۲۵ <= ۵۰	۵۰ <= ۱۰۰	> ۱۰۰	تعرفه غیر ارزشی
		ردیف‌های تعرفه‌ای و ارزش واردات (in %)								
محصولات کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۳۴.۱	۱۸.۷	۱۶.۲	۸.۰	۱۰.۸	۶.۱	۲.۱	۳.۷	۱۵.۱
کاربردی MFN		۲۰۱۵	۳۶.۵	۱۸.۰	۱۷.۱	۷.۲	۱۱.۱	۰.۷	۲.۳	۱۱.۶
واردات		۲۰۱۴	۴۴.۲	۱۳.۱	۱۵.۰	۸.۹	۸.۸	۹.۹	۰.۱	۶.۶
محصولات غیر کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۵۵.۹	۲۵.۷	۱۵.۲	۲.۱	۰.۴	۰.۳	۰.۰	۰.۱	۱.۷
کاربردی MFN		۲۰۱۵	۵۵.۷	۲۶.۱	۱۵.۳	۲.۱	۰.۴	۰.۲	۰.۰	۲.۰
واردات		۲۰۱۴	۸۳.۲	۹.۳	۵.۹	۱.۴	۰.۱	۰.۰	۰.۱	۱.۳

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۷

۴-۷ ترکیه

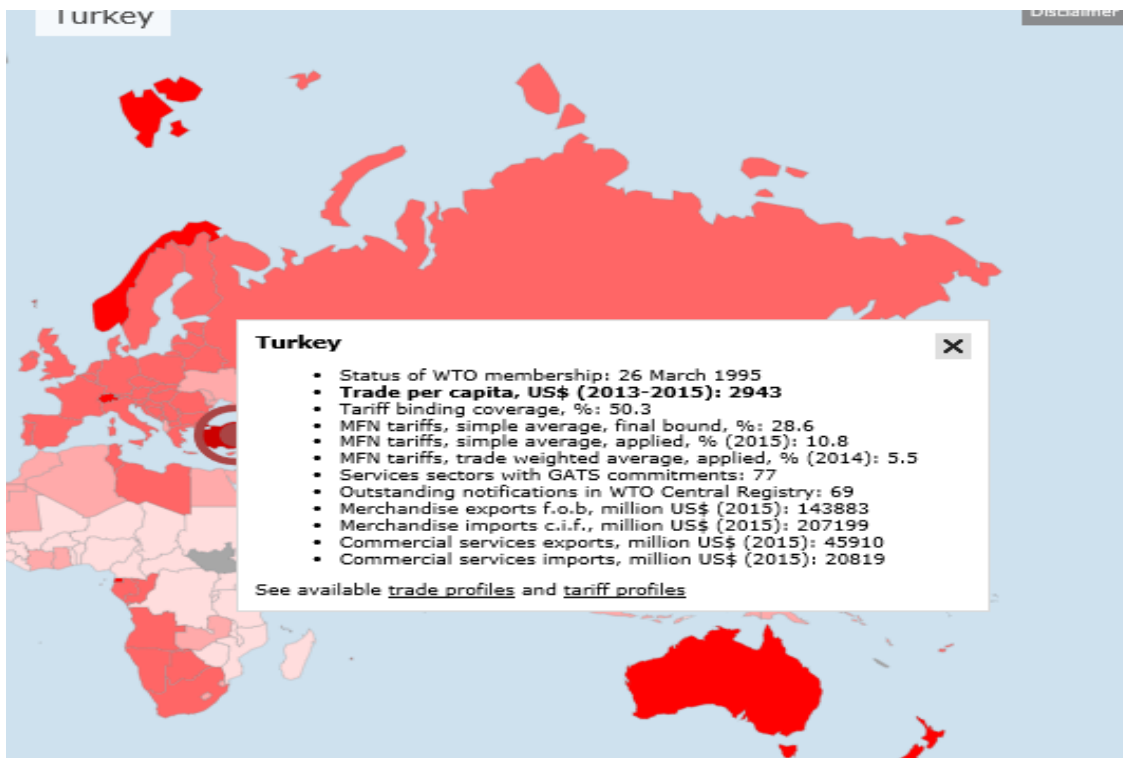
شکل (۳): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور ترکیه

SOURCE: accessions map ۲۰۱۷, سازمان تجارت جهانی

ترکیه دارای یکی از آزادترین نظام‌های تجاری می‌باشد که شاخص MFN محدودیت تجاری از طریق تعرفه (TTRI) آن ۱/۵ درصد می‌باشد. از بین ۱۲۵ کشور، ترکیه از لحاظ داشتن کمترین محدوده های تجاری در مقام پنجم قرار دارد.^۱

ترکیه در زمینه محصولات کشاورزی، بیشتر محافظ است. سیاست تجاری دولت که از طریق بررسی تفاوت بین تعرفه تعیین شده و تعرفه عملی محاسبه می‌شود، ۱۵ درصد در سال ۲۰۰۸ بوده است که نسبت به متوسط منطقه (۲/۷ درصد) بالاتر بوده است. در طول سال‌های ۲۰۰۸-۱۹۹۵ طبق گزارش سازمان تجارت جهانی، ترکیه بین ۱۳۷ سرمایه‌گذار بزرگ در زمینه فعالیت‌های ضد دامپینگ بوده است.

۴-۷-۱- وضعیت تعرفه‌های ترکیه

شکل (۴): وضعیت تعرفه‌های ترکیه ۲۰۱۵-۲۰۱۶

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶, www. com. سازمان تجارت جهانی

ترکیه حمایت تعرفه‌های بالایی را برای بیشتر محصولات غذایی و کشاورزی برقرار نموده و اخیراً (طی دوره‌ی مورد مطالعه) تعرفه‌ها را برای لوبیا و دانه‌های روغنی افزایش داده است تا به این ترتیب واردات را کاهش و مصرف تولید داخل را ترغیب نماید. کشور ترکیه از بخش کشاورزی و صنایع غذایی خود به شدت حمایت

۱. World Trade Indicators, ۲۰۱۶

می‌کند. به طوری که حتی در سال‌های اخیر (در دوره مورد مطالعه) تعرفه‌های وارداتی محصولاتی نظیر غلات و دانه‌های روغنی را به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش داده است تا ضمن محدود کردن واردات این اقلام مصرف داخلی را به سمت تولیدات داخلی سوق دهد. ترکیه از سال ۱۹۹۶ به بعد تعرفه‌های مورد عمل برای آرد گندم (از ۳ به ۵۵ درصد) افزایش یافته است.

ترکیه به عنوان یک کشور در حال توسعه از سازمان تجارت جهانی، تلاش‌های زیادی برای بهبود و افزایش رقابت بخش کشاورزی خود براساس موافقت‌نامه دور اروگوئه انجام داد. با این حال در ترکیه، مانند بسیاری دیگر از کشورهای در حال توسعه، بخش کشاورزی هنوز هم به طور کامل به الزامات محیط رقابتی پاسخ نمی‌دهند. برای کشورهای در حال توسعه، پایداری بخش کشاورزی یکی از اهداف مهم سیاستی است. چیزهای زیادی برای ترکیه در این رابطه وجود دارد. با توجه به اهمیت استراتژیک بخش کشاورزی در اقتصاد ملی کشورهای در حال توسعه، زنده ماندن در بخش کشاورزی برای حفظ تجارت پایدار و روابط اقتصادی با کشورهای دیگر بسیار مهم است. بخش کشاورزی ۴۵ درصد از کل اشتغال در ترکیه را فراهم می‌کند، با این حال، سهم خود در تولید ناخالص ملی در حدود ۱۶ درصد است.

در ترکیه، ۳۵ درصد از جمعیت در مناطق روستایی زندگی می‌کند. بنابراین سیاست‌های کشاورزی و پایداری درازمدت در توسعه روستایی، بهبود صنایع کشاورزی در مناطق روستایی و جلوگیری از بیابان‌زایی مهم هستند. در این رابطه، صرفاً رویکرد بازار محوری ممکن است به طور کامل با شرایط موجود در این بخش برای کشورهای در حال توسعه سازگار باشد. با قانون ناشی از ارث، مناظر کشاورزی را نمی‌توان در اندازه‌های مطلوب نگه داشت، در نتیجه، بسیاری از شرکت‌های کشاورزی در ترکیه، که در حال حاضر حدود ۴ میلیون، در اندازه کوچک و به خوبی سازمان‌یافته نمی‌باشد. این مشکلات اساسی به چالش کشیدن عملکرد خوبی برای این بخش است. بنابراین، آن واقع‌بینانه نمی‌باشد که به انتظار بهبود کوتاه‌مدت در بخش کشاورزی، بدون حل و فصل مشکلات ساختاری باشد. در این رابطه، اصلاحات کشاورزی و برنامه‌های سرمایه‌گذاری به مرحله اجرا درآمد.

تعرفه تنها ابزار برای محافظت و حمایت از بخش کشاورزی در ترکیه در برابر سطح قابل توجهی از یارانه‌های صادراتی و حمایت‌های داخلی ارائه شده توسط کشورهای توسعه‌یافته، که منابع مالی قابل توجه دارد، می‌باشد. این واقعیت، باید رویکرد محتاطانه ترکیه در خصوص کاهش تعرفه بیشتر را توجیه کند. در نتیجه، برای ترکیه، کاهش تعرفه‌ها تنها بیشتر می‌تواند در شرایطی باشد که در آن یارانه‌های صادراتی و حمایت داخلی به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش و یا حذف توسط کشورهای توسعه‌یافته در نظر گرفته شده باشد، و با توجه به این، دوره اجرای برای کشورهای در حال توسعه در پایان سال ۲۰۰۴ به این نتیجه خواهند رسید با توجه به اهمیت بخش کشاورزی، کشورهای در حال توسعه باید انعطاف‌پذیری برای شناسایی برخی از

محصولات کلیدی برای بیشترین کاهش را معاف کنند و یا حداقل به حداقل نرخ کاهش دهند. با توجه به فراهم کردن شرایط دسترسی به بازار مطلوب‌تر، کاهش تعرفه قابل توجهی باید توسط کشورهای توسعه‌یافته برای محصولاتی که کشورهای در حال توسعه نرخ صادرات قابل توجهی دارند انجام دهند. نقاط اوج تعرفه و مقدار تعرفه اعمال شده توسط کشورهای توسعه‌یافته نیز باید حذف شود.

تعرفه خاص و پیچیده اعمال شده کشورهای توسعه‌یافته یک ساختار تعرفه غیرشفافی که فرصت‌های دسترسی به بازار برای کشورهای در حال توسعه را محدود می‌کند را ایجاد می‌کند. بنابراین، ترکیه پیشنهاد می‌کند که تمام تعهدات تعرفه‌ای باید تبدیل به وظایف براساس ارزش و اینکه ساختار تعرفه‌ها از طریق از بین بردن تمام متغیر و ترکیب وظایف ساده شده باشد. ترکیه از کاهش تعرفه بخشی نفعی نمی‌برد. اگرچه، هر کشوری که از معرفی کاهش تعرفه بخشی استقبال کند، کاهش تعرفه جامعی که دچار اخلاص نیست را تهیه می‌کند. به عبارت دیگر، کاهش تعرفه‌ها مبتنی بر بخش باید برای استفاده به عنوان یک شرط گریز برای کاهش کلی تعرفه‌ها محاسبه نشود.

۴-۷-۲- سهمیه‌های تعرفه‌ای ترکیه

ترکیه تعرفه سهمیه‌ای اعمال نکرد، زیرا هیچ تعرفه‌بندی در دور اروگوئه ساخته نشده بود. در تعرفه سهمیه‌ای، ترکیه نظرات بیان شده توسط بسیاری از کشورهای دیگر، با اشاره به ضرورت معرفی یک نظم و انضباط در مدیریت تعرفه سهمیه‌ای با توجه به دستیابی به شفافیت، قابلیت پیش‌بینی و تخصیص سهمیه غیر تبعیض‌آمیز را تقسیم کرد.

اگرچه سهمیه تعرفه‌ای معرفی شده برای بهبود فرصت دسترسی به بازار، نابرابری‌های بزرگی در میان کشورهای در ارتباط با چگونگی برنامه سهمیه‌بندی تعرفه که برای محدود کردن تحقق اهداف در نظر گرفته شده را به وجود آورده است. بنابراین مذاکرات باید منجر به بهبود اثربخشی مدیریت سهمیه تعرفه‌ای، اجازه شفاف‌تر، قابلیت پیش‌بینی، تخصیص سهمیه غیرتبعیض‌آمیز شود. ترکیه همچنین از حذف سهمیه تعرفه از طریق گسترش حجم سهمیه‌ای و کاهش تعرفه‌ها در سهمیه و تعرفه خارج از سهمیه بیش از یک چارچوب زمانی به توافق رسیده حمایت کرد.

۴-۷-۳- اعتبارات صادراتی ترکیه

ماده ۱۰.۲ موافقت‌نامه کشاورزی کاربران را به انجام کارهایی که به سمت توسعه رشته‌های مورد توافق بین‌المللی حکومتی در ارائه اعتبار صادراتی، تضمین اعتباری صادرات و برنامه‌های بیمه‌ای می‌باشد فرا

می‌خواند. ترکیه، با توجه به این واقعیت که استفاده گسترده از اعتبارات صادراتی رسمی توسط کشورهای توسعه‌یافته به طور کلی در مورد اثرات مشابه با یارانه‌های صادراتی به ارمغان می‌آورد، و تمام کشورهای عضو را با گام‌های محکم در قرار دادن نظم مورد استفاده قرار می‌دهد را با اعتبار صادراتی در چارچوب سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی) فرا می‌خواند.

۴-۷-۴- نگرانی‌های غیرتجاری ترکیه

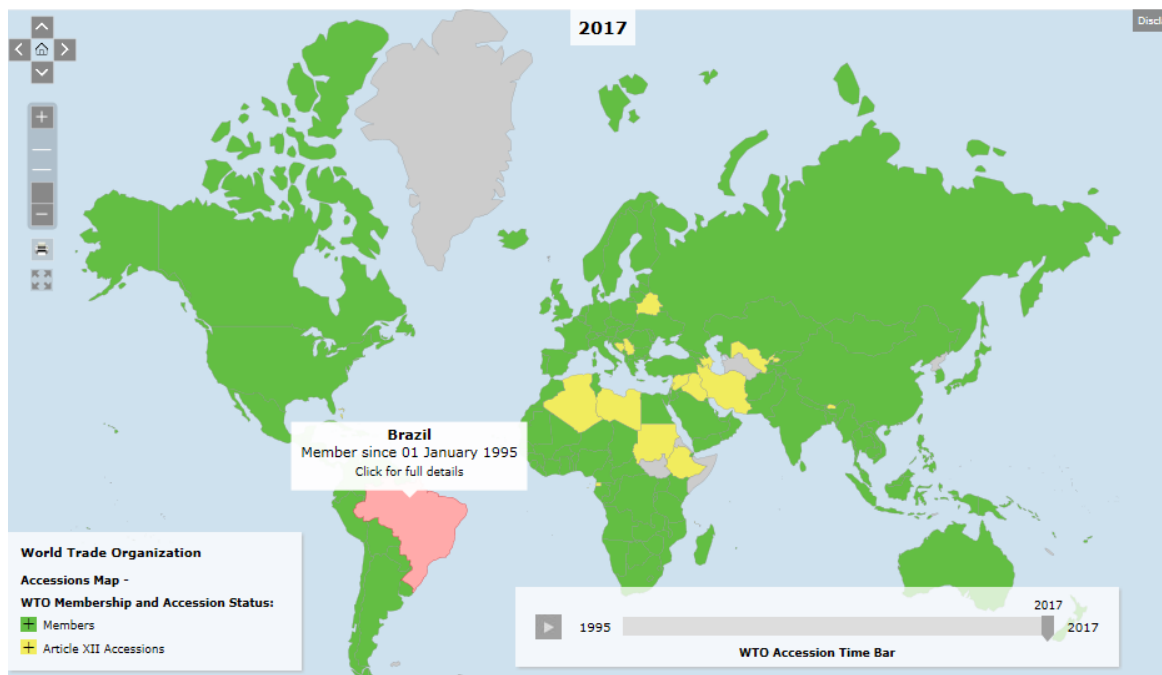
چند قابلیت‌های بودن بخش کشاورزی به عنوان موضوع مهمی در بحث کشاورزی در سال‌های اخیر تبدیل شده است. در این زمینه، چند کشور استدلال‌های مختلفی برای نگرانی غیرتجاری خود اشاره کرده‌اند. به طور طبیعی، به عنوان یک کشور در حال توسعه، ترکیه همچنین نگرانی غیرتجاری، که برخی از آنها در مقدمه نشان داده شده است دارد. متناسب با ماده ۲۰ موافقت‌نامه کشاورزی، ترکیه مذاکراتی را به عنوان یک فرصت برای بحث و تجزیه و تحلیل این مفهوم با هدف عمیقی برای شناسایی عناصر اصلی و ابزارهایی برای سود بردن بخش کشاورزی می‌داند را در نظر گرفته است. با این حال، مذاکرات، باید به هیچ نتیجه موردی در معرفی هرگونه اقدامات که می‌تواند به عنوان یک شرط گریز توسط کشورهای توسعه‌یافته برای جلوگیری از آزادسازی در یارانه‌های صادراتی حمایت‌های خانگی و دسترسی بازاری باشد استفاده شود.

جدول ۴-۲: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی ترکیه ۲۰۱۵-۲۰۱۶

خلاصه		جمع	کشاورزی	غیر کشاورزی	تاریخ عضویت		۱۹۹۵			
					درصد پوشش ردیف‌ها:	جمع	غیر کشاورزی			
میانگین ساده تعرفه تثبیت شده		۲۸/۶	۶۱/۰	۱۷/۰	ی تعرفه‌ای در سطح تعیینی		۵۰.۳	غیر کشاورزی		
کاربردی MFN میانگین ساده	۲۰۱۵	۱۰/۸	۴۲/۷	۵/۵			۴۲.۷			
متوسط وزنی تجارت	۲۰۱۴	۵/۵	۳۱/۴	۳/۶	تعرفه سهمیه‌ای: کشاورزی		۰			
واردات (بیلیون دلار آمریکا)	۲۰۱۴	۲۰۵/۴	۱۴/۴	۱۹۰/۹	تعهدات خاص: کشاورزی		۰			
توزیع فراوانی	تعرفه صفر	۰ <= ۵	۵ <= ۱۰	۱۰ <= ۱۵	۱۵ <= ۲۵	۲۵ <= ۵۰	۵۰ <= ۱۰۰	> ۱۰۰	تعرفه غیر ارزشی	
		(in %)							in %	
تولیدات کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۰.۰	۳.۲	۳.۷	۵.۸	۲۱.۳	۲۴.۸	۲۲.۸	۱۸.۴	۰
کاربردی MFN	۲۰۱۵	۱۷.۳	۷.۱	۵.۳	۳.۹	۱۵.۷	۲۲.۴	۱۴.۰	۱۲.۸	۵.۲
واردات	۲۰۱۴	۲۹.۴	۸.۵	۱۰.۳	۴.۵	۱۰.۱	۲۰.۶	۱.۳	۱۵.۴	۳.۷
تولیدات غیر کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۴.۰	۳.۷	۴.۲	۱۰.۹	۱۰.۸	۸.۴	۰.۸	۰.۰	۰.۱
کاربردی MFN	۲۰۱۵	۲۴.۷	۳۷.۰	۲۶.۸	۶.۰	۰.۷	۴.۱	۰.۷	۰	۰.۶
واردات	۲۰۱۴	۳۹.۶	۳۲.۳	۲۲.۹	۲.۶	۲.۳	۰.۳	۰.۰	۰	۰.۲

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶

۴-۸- برزیل

شکل (۵): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور برزیل

SOURCE: accessions map ۲۰۱۷، سازمان تجارت جهانی

برزیل یکی از فعالان عمده در اقتصاد جهان می‌باشد. این کشور با ۱۸۰ میلیون نفر جمعیت و منابع طبیعی عظیم، یکی از بزرگ‌ترین اقتصادهای دنیا را تشکیل می‌دهد. تنها کشورهایی که در دنیا بیشتر از برزیل زمین زراعی دارند چین، استرالیا و آمریکا هستند. بخش کشاورزی نقش زیادی در اقتصاد برزیل دارد و محصولات کشاورزی، تقریباً ۳۰ درصد از صادرات این کشور را تشکیل می‌دهد^۱.

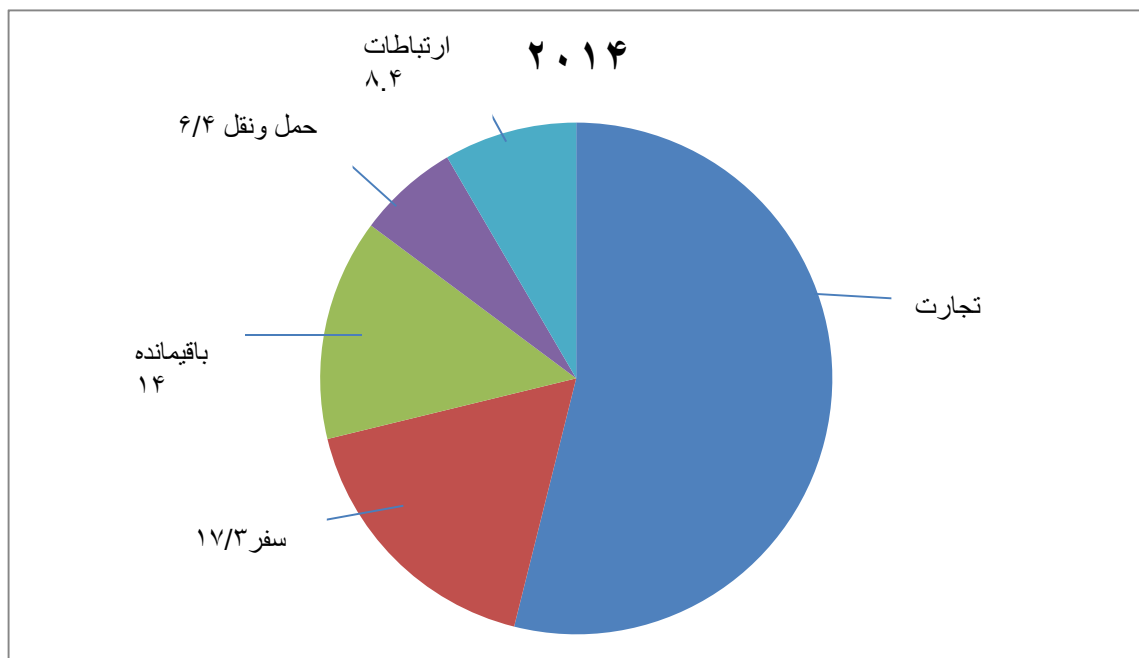
در سال ۲۰۱۵، ارزش صادرات کالایی برزیل به طور قابل توجهی به ۱.۱۵ درصد کاهش یافته (حدود ۱.۱۹۱ میلیارد دلار آمریکا) است، و همچنین ارزش محصولات وارداتی نیز ۲.۲۵ درصد کاهش یافته (حدود ۴.۱۷۱ میلیارد دلار آمریکا). تراز تجاری کالا مازاد نسبتاً کمی حدود ۷.۱۹ میلیارد دلار آمریکا را ثبت کرده است.

در سال ۲۰۱۴، ارزش صادرات خدمات برزیل در حدود ۲.۱ درصد افزایش یافته است، (حدود ۶.۳۹ میلیارد دلار آمریکا)، در حالی که واردات خدمات ۱.۹ درصد افزایش یافته و به حدود ۹.۸۷ میلیارد دلار آمریکا رسیده است.

۱. World Trade Indicators,

(الف) مشخصات صادرات:

"مواد خام + پوست. و سبزی. روغن" (بخش ۴ + ۲ SITC)، "مواد غذایی، حیوانات + نوشابه، دخانیات" (بخش ۱ + ۰ SITC) و "ماشین آلات و حمل و نقل تجهیزات" (بخش ۷ SITC) بزرگترین گروه کالا برای صادرات در سال ۲۰۱۵، به ترتیب ۲.۲۷ درصد، ۳.۲۵ درصد و ۴.۱۶ درصد کالاهای صادراتی می باشند (جدول ۲). از سال ۲۰۱۳ تا سال ۲۰۱۵، بزرگترین کالای صادراتی برزیل "سنگ آهن و کنسانتره، از جمله سولفورهای آهن" (HS کد ۲۶۰۱) می باشد. مقصدهای برتر صادراتی برای برزیل، چین، ایالات متحده و آرژانتین، به ترتیب ۱۸.۱، ۱۱.۶ و ۷.۱ درصد از کل صادرات است.

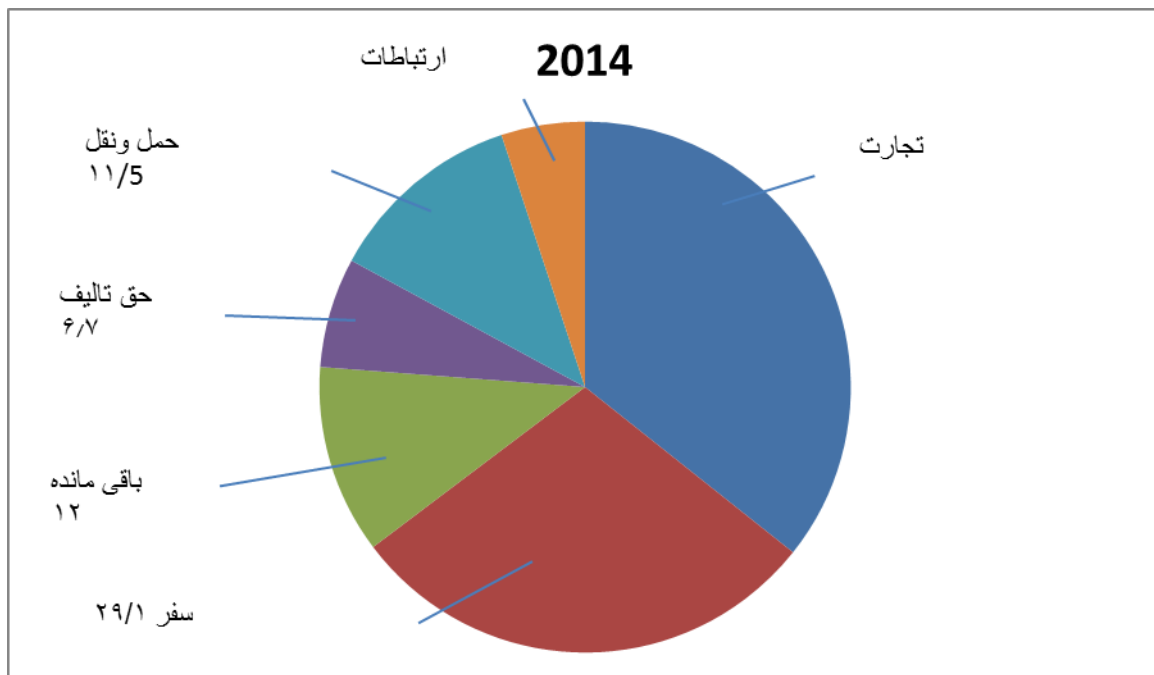
شکل ۶: خدمات صادراتی برزیل

منبع: یافته‌های تحقیق

ده کالای صادراتی اول برزیل ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ عبارتند از: سنگ معدن و غلیظات شامل سنگ چخماق سرخ شده (۲۶۰۱)، دانه سویا شکسته نشده (۱۲۰۱)، نفت پتروشیمی نفت بدست آمده از مواد قیری (۲۷۰۹)، نیشکر یا چغندر و یا منابع صرفا شیمیایی (۱۷۰۱)، گوشت و لاشه خوراکی و ماکیان (۰۲۰۷)، کیک روغنی و تفاله جامدات دیگر (۲۳۰۴)، قهوه شکسته شده (۰۹۰۱)، دانه ذرت (۱۰۰۵)، مغز چوب، جوش شیرین، زاج، انحلالات معدنی (۴۷۰۳)، گوشت حیوانات گاوی منجمد (۰۲۰۲)

(ب) مشخصات واردات:

"ماشین آلات و تجهیزات حمل و نقل" (SITC بخش ۷)، "مواد شیمیایی" (SITC بخش ۵) و "سوختهای معدنی، گریس" (SITC بخش ۳) بزرگترین گروه کالا برای واردات در سال ۲۰۱۵ به ترتیب ۴، ۲۲، ۱۴ و ۵ درصد از کالاهای وارداتی است. از سال ۲۰۱۳ تا سال ۲۰۱۵، بزرگترین کالای وارداتی "روغنهای نفتی، غیر از نفت خام" (کد HS ۲۷۱۰) است. سه شرکای بالا برای واردات کالای چین، ایالات متحده و آرژانتین، می باشد که به ترتیب ۱۶، ۵ و ۱۵/۴ درصد از کل واردات باشد. "خدمات تجاری دیگر" (EBOPS کد ۲۶۸) بزرگترین سهم واردات خدمات در سال ۲۰۱۴ را (۳۰۳۱ میلیارد دلار آمریکا)، به خود اختصاص داده است.

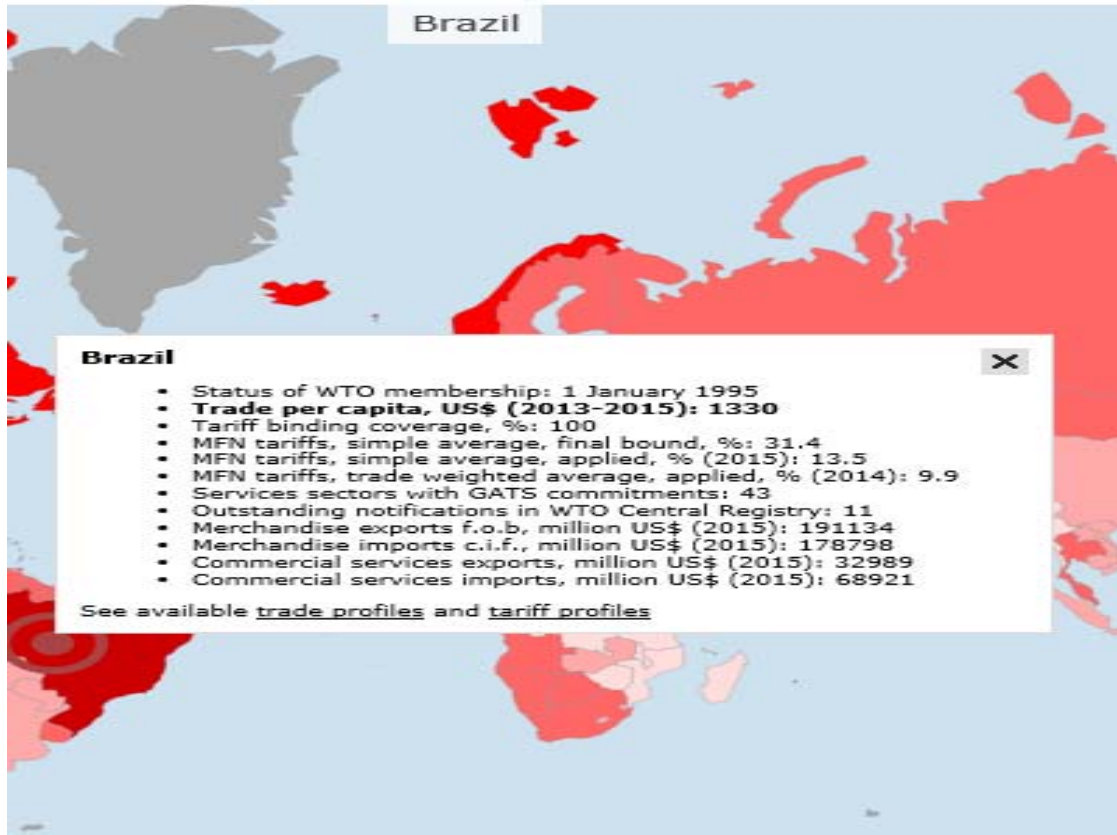

شکل ۷: خدمات وارداتی برزیل

منبع: یافته‌های تحقیق

کالای وارداتی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ عبارتند از: نفت‌های پتروشیمی و خام ۲۷۱۰، نفت‌های پتروشیمی و نفت‌های بدست آمده از مواد قیری و خام (۲۷۰۹)، گازهای پتروشیمی و گازهای هیدروکربنی (۲۷۱۱)، ماشین‌های حرکتی وسیله نقلیه بیشتر طرح شده برای حمل و نقل (۸۷۰۳)، وسایل جانبی وسایل حرکتی مقصد ۸۷، ۱ تا ۷، ۰۵، ۸، ۸۷۰۸، دستگاه‌های الکتریکی برای خط تلفن یا خط تلگرافی (۸۵۱۷)، مدار ترکیبی الکتریکی (۸۵۴۲)، دارو (شامل کالا مقصد ۰۲، ۰۳، ۰۴، ۰۵، ۰۶، ۳۰، ۳۰۴، ۰۶)، حشره‌کش‌ها، عامل کشنده قارچ‌کش، علف‌کش (۳۸۰۸)، خون انسان (۳۰۰۲)، خون حیوانات برای استفاده‌های علم دارویی

۴-۸-۱- وضعیت تعرفه‌های برزیل

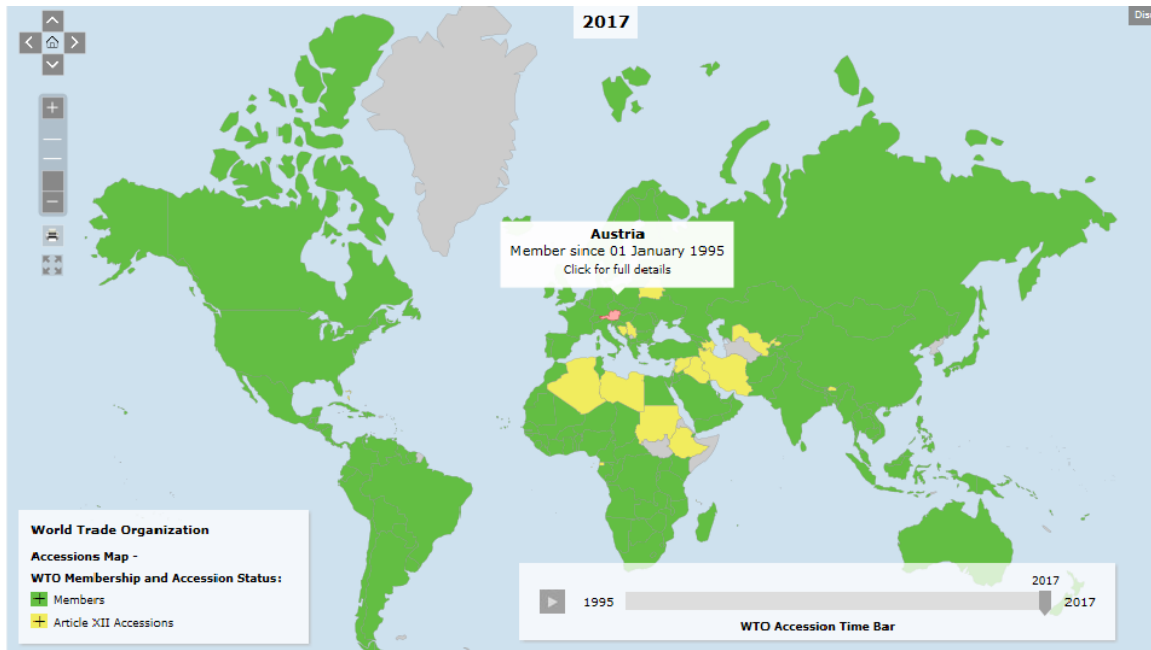
شکل (۸): وضعیت تعرفه‌های برزیل ۲۰۱۵-۲۰۱۶

جدول ۴-۳: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی برزیل

خلاصه	جمع	کشاورزی	غیر کشاورزی	سال عضویت سازمان تجارت جهانی				۱۹۹۵	
				جمع	غیر کشاورزی	درصد پوشش ردیف‌های تعرفه‌ای در سطح تعیینی:		جمع	غیر کشاورزی
میانگین ساده تعرفه تثبیت شده	۳۱/۴	۳۵/۴	۳۰/۸						
کاربردی MFN میانگین ساده	۲۰۱۵	۱۳/۵	۱۰/۰	۱۴/۱					
متوسط وزنی تجارت	۲۰۱۴	۹/۹	۱۲/۵	۹/۸	تعرفه‌های سهمیه‌ای: کشاورزی (in %)			۰.۲	
واردات (بیلیون دلار آمریکا)	۲۰۱۴	۲۲۸/۷	۱۰/۸	۲۱۷/۹	تعهدات خاص: کشاورزی (in %)				
توزیع فراوانی	تعرفه با نرخ صفر	۰ <= ۵	۵ <= ۱۰	۱۰ <= ۱۵	۱۵ <= ۲۵	۲۵ <= ۵۰	۵۰ <= ۱۰۰	> ۱۰۰	تعرفه غیر ارزشی (in %)
		ردیف‌های تعرفه‌ای ورزش واردات (in %)							
تولیدات کشاورزی									
تعرفه تثبیت شده	۲.۷	۰.۰	۰.۴	۱.۱	۷.۱	۷۴.۹	۱۳.۷	۰	۰
کاربردی MFN	۲۰۱۵	۷.۲	۷.۱	۵۷.۴	۱۴.۱	۱۳.۴	۰.۹	۰	۰
واردات	۲۰۱۴	۴.۵	۱.۶	۵۷.۱	۱۷.۱	۱۱.۴	۷.۹	۰.۴	۰
تولید غیر کشاورزی									
تعرفه تثبیت شده	۰.۷	۰.۱	۰.۶	۲.۱	۲۳.۷	۷۲.۷	۰	۰	۰
کاربردی MFN	۲۰۱۵	۴.۹	۱۴.۵	۱۳.۰	۲۷.۹	۲۵.۷	۱۳.۹	۰	۰
واردات	۲۰۱۴	۳۴.۴	۷.۹	۷.۳	۲۲.۹	۱۹.۳	۸.۲	۰	۰

SOURCE: world tariff profiles

۹-۴- استرالیا

شکل (۹): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور استرالیا

SOURCE: accessions map ۲۰۱۷، سازمان تجارت جهانی

۱. پس از بحران مالی جهانی و بازنگری سیاستهای تجاری در ۲۰۱۱، استرالیا، یکی از بازترین اقتصادها در دنیا، به دلیل ترکیب سیاست اقتصاد کلان بسیار مناسب ارتباط خوبی با اکثر دیگر اقتصادهای پیشرفته به اجرا در آورده است. در پی یک دوره توسعه ناشی از رونق سرمایه گذاری معدن که با دوره های بهبود یافته تجارت پیش می رفت و در ۲۰۱۱ به اوج تاریخی خود رسید، رشد به زیر نرخ روند ۳٪ خود کاهش یافت. از آنجاییکه سرمایه گذاری منبع به اوج رسید و دوره های تجارت تنزل یافتند، اقتصاد وارد یک دوره تحول در جهت تولیدات معدنی و صادرات و نیز محرکهای وسیعتر و اساسی از فعالیتهای بخشهای غیرمنابع شد. جایگاه تنزلی استرالیا در میان رقابتیترین اقتصادها در جهان فقط پیشرفتهای جزئی در متوسط بهره‌وری چند عاملی (MFP)^۱ را منعکس می سازد. تورم در میان یا کمی بالاتر (۲۰۱۰/۱۱) از هدف ۲٪ تا ۳٪ بانک مرکزی بوده است. نرخ بیکاری نسبتاً پایین باقی مانده است، هرچند به تدریج از ۵٪ در ۲۰۱۰/۱۱ به ۵.۹٪ در ۲۰۱۳/۱۴ افزایش یافت.
۲. اصلاح سیاست ساختاری، با هدف بهبود MFP استرالیا و سپس رقابت پذیری بین المللی آن، در نواحی معینی در حال پیشرفت بوده است. برای تسهیل تحول در جهت رشد بخش غیرمنابع با

۱. multi-factor productivity

حمایت از تقاضای داخلی، بانک مرکزی نرخ سود سیاست خود را با ۲۲۵ نقطه مبنا تا ۲.۵٪ از نوامبر ۲۰۱۱ کم کرده است. طی دوره بررسی، نقایص پولی بطور قابل توجهی تا ۱.۵٪ از لحاظ تولید ناخالص ملی کاهش پیدا کرد اما مجدداً طی سالهای ۲۰۱۳ و ۱۴ تا ۲.۴٪ رشد یافت. استراتژی بودجه استرالیا در حال حاضر شامل اخذ مالیات ترمیم بودجه به شکل موقت بوده و مستلزم آن است که اقدامات جدیدی در این راستا صورت گیرد.

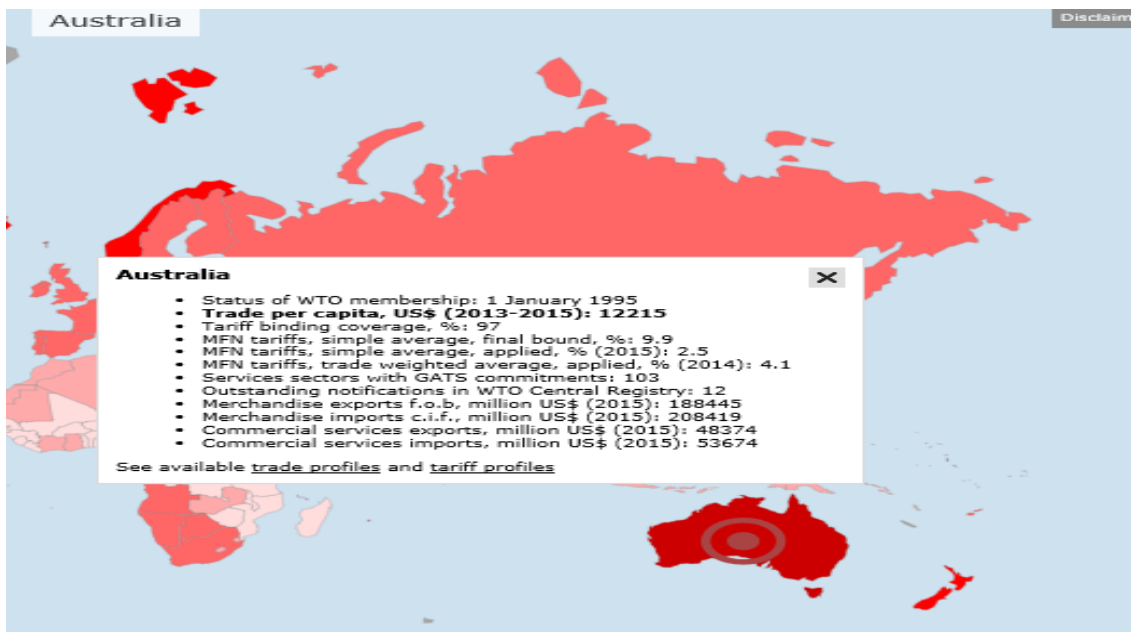
۳. پاسخگویی نرخ تبادل بطور آزادانه در گردش در توسعه اقتصادی شامل حفظ ثبات اقتصاد کلان و لحاظ نمودن آسیب پذیری های بیرونی می گردد؛ این امر به اقتصاد کمک کرده است تا یک افزایش قابل توجه را بر حسب تجارت جذب نماید که منجر به افزایش تورم نخواهد شد. علیرغم برخی اصطکاکها طی سال ۲۰۱۳ و یک افت قابل توجه بر حسب تجارت، دلار استرالیا همچنان ارزش نسبی خود را حفظ کرد که دلیل آن رقابت پذیری صادرات کالاهای استرالیایی بوده است. با توجه به شکاف سرمایه گذاری - پس انداز ساختاری، افت حسابهای جاری استرالیا طی سالهای ۲۰۱۰ و ۱۱ به شدت کاهش پیدا کرد و پس از آن به تدریج رشد داشت پیش از آنکه مجدداً در سالهای ۲۰۱۳ و ۱۴ افت داشته باشد. تجارت کالا طی سالهای ۲۰۱ و ۱۱ و ۲۰۱۱ و ۱۲ با مازاد مواجه شد که دلیل آن نقاط اوج در پرخه قیمت کالا بوده است؛ متعاقباً این میزان با یک افت مواجه شد همانطور که قیمت کالاها متعادل شدند و در سالهای ۲۰۱۳ و ۱۴ مجدداً به سمت مازاد سوق یافت که دلیل آن بازگشت تولید کالاهای افزونه می باشد. ذخایر بین المللی استرالیا (تبادل خارجی) رشد داشته اند. بدهی های خالص بیرونی افزایش داشتند که عمدتاً از سمت بخش خصوصی بوده است (بخصوص شرکتها و تعاونی های غیرمالی).

۴. با وجود باز بودن اقتصاد استرالیا، تجارت بین المللی کالا و خدمات تنها حدود ۴۰ درصد از تولید ناخالص داخلی می باشد. سهم کالاها - محصولات اصلی تجارت - در صادرات کل تجاری افزایش یافته بیشتر است. تحولات در تجارت بین المللی و الگوهای سرمایه گذاری مستقیم خارجی در طول دوره بررسی در ادامه اهمیت رو به افزایشی داشت. چین به عنوان بازار اصلی صادراتی استرالیا (به خصوص برای محصولات معدنی)، و اتحادیه اروپا، ایالات متحده و ژاپن به عنوان منابع اصلی سرمایه گذاری مستقیم خارجی می باشند. سرمایه گذاری معدنی افزایش یافت در حالی که سرمایه گذاری غیرمعدنی وزن پایینی از نظر ظرفیت مازاد و نرخ ارز بالاتر داشت. در حالی که برای حفظ حالت باز در مورد سرمایه گذاری خارجی، استرالیا همچنان رو به نمایش پروژه های سرمایه گذاری بزرگ برای اطمینان از اینکه آنها در جهت منافع ملی هستند آورده است. موضوع پیشنهادات سرمایه گذاری مستقیم

- خارجی به ندرت رد می‌شد، اما اغلب شرایط به هم متصل بود. محدودیت‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در املاک و مستغلات مسکونی و زمین‌های کشاورزی نیز درجای خود وجود داشت.
۵. در حالی که تغییراتی در چارچوب سازمانی برای شکل‌گیری و اجرای سیاست‌های تجاری وجود دارد، تغییری در دولت طی سال ۲۰۱۳ منجر به تغییر سیاست در بسیاری از حوزه‌های تجاری شده است. علاوه بر این، تمرکز اصلی دولت جدید مشترک المنافع در دوره بازبینی، راندن پیشروی اصلاحات به منظور کاهش هزینه‌ها، ارائه خدمات کارآمد و مؤثر دولتی و ایجاد یک محیط نظارتی کمتر برای کارکنان و شهروندان است. این کشور همچنین در مورد اصلاحات فدراسیون استرالیا با هدف اطمینان از کارکرد مؤثر و کارآمد آن، مذاکرات و مباحث را آغاز کرده است.
۶. سیاست تجارت استرالیا همچنان بر این فرض استوار است که باز بودن تجارت به شدت به رشد اقتصادی و بهبود استانداردهای زندگی مرتبط است. تأکید بر بهبود رقابت بین‌المللی و دسترسی به بازار در خارج از کشور می‌باشد. استرالیا یک رویکرد ترکیبی چندجانبه، منطقه‌ای، دو جانبه و یک جانبه را در سیاست تجاری دنبال می‌کند و در شفافیت رژیم تجاری خود نمونه‌ای قابل توجه از آن می‌باشد. این کشور یکی از اعضای فعال سازمان تجارت جهانی است و مقدار قابل توجهی از کمک‌های رسمی توسعه خود را برای کمک به بودجه تجاری تخصیص می‌دهد. این امر در واقع یک رکورد قوی از اعلان‌ها را حفظ کرده است، که دارای چندین نکته برجسته است. از سال ۲۰۱۱، استرالیا در موارد متعددی در مورد حل اختلافات در سازمان تجارت جهانی مشارکت داشته است، از جمله به عنوان پاسخ‌دهنده در پنج مورد مربوط به الزامات بسته‌بندی ساده برای محصولات دخیانیت. به طور همزمان، استرالیا به طور فعال به دنبال RTA های جدید است. در طول دوره بازبینی RTA ها با کشورهای مالزی و جمهوری کره وارد مرحله اجرا شده است، RTA با ژاپن امضا شده است، و یک RTA با چین به پایان رسیده است. استرالیا در حال مذاکره سه موافقتنامه دوجانبه و همچنین چهار موافقت‌نامه چندجانبه است.
۷. تعرفه یکی از ابزارهای اصلی سیاست‌های تجاری استرالیا می‌باشد. البته یک منبع جزئی برای درآمد مالیاتی است. طبق نتایج بیان شده فهرست تعرفه‌ای HS۲۰۱۲، میانگین نرخ کاربری تعرفه در سال ۲۰۱۰ از ۱.۳٪ به ۳٪ در سال ۲۰۱۴ کاهش یافت. کاهش یک‌طرفه‌ای برلباس و منسوجات در اوایل سال ۲۰۱۴ اعمال شده است.

۹۶٪ درصد از نرخ تعرفه کاربردی همچنان در محدوده صفر تا ۵٪ است. در خط ثابت کاهش تعرفه بخش حمایتی در پارچه، لباس و کفش (TCF)^۱ و وسایل نقلیه موتوری (PMV)، اعمال نرخ تعرفه کاربردی در مورد محصولات اخیر (PMV)^۲ به طور قابل توجهی بالاتر از میانگین می‌باشد. ساختارهای تعرفه بدون تغییر باقی‌مانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه (۷.۹۹٪) به نسبت قیمت می‌باشد که منجر به شفافیت تعرفه می‌شود. در مقابل، نرخ‌های غیرقیمتی تمایل به پنهان کردن نرخ تعرفه نسبتاً بالا، به ویژه کسانی که وسایل نقلیه استفاده می‌کنند، دارند اگرچه این به نظر می‌رسد به ندرت استفاده می‌شود. الگوی تشدید تعرفه بدون تغییر باقی می‌ماند، به این معنی که نرخ مؤثر حمایت تعرفه کاربردی می‌تواند به طور قابل توجهی بالاتر از نرخ اسمی باشد. حدود ۹۷٪ از خطوط تعرفه مقید و محدود هستند. با این حال، اعمال نرخ تعرفه کاربردی کاهش کمی از نرخ محدود با میانگین حدود ۷ درصد و تا ۵۵ درصد برای آیتم لباس می‌باشد. در حالی که شکاف بین نرخ کاربردی محدود و کاربردی محدوده قابل توجهی برای مقامات فراهم می‌کند تا تعرفه‌های کاربردی را افزایش دهند، که این هنوز رخ نداده است.

۴-۹-۱- وضعیت تعرفه‌های استرالیا

شکل ۱۰: وضعیت تعرفه‌های استرالیا ۲۰۱۵-۲۰۱۶

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶, www. com. سازمان تجارت جهانی

۱. textiles, clothing and footwear

۲. passenger motor vehicles

۸. در طول دوره بررسی الزامات لازم مستندسازی در حداقل باقی مانده است، و ترخیص کامپیوتری کالا از گمرک تقریباً تمام واردات و صادرات را تسهیل کرده است. تلاش‌ها برای تسهیل تجارت شامل ساده‌سازی طرح حق واگذاری استرالیا، افزایش همکاری‌های بین‌المللی، تلاش برای تصویب تسهیل توافق تجاری سازمان تجارت جهانی و تعهد به صندوق کمک به کشورهای مشترک در این منطقه است. قانون ارزش‌گذاری گمرکی برای اطمینان از سازگاری با توافقنامه سازمان تجارت جهانی در زمینه ارزش‌گذاری گمرکی، و انتقال شیوه‌های سیاست‌های قیمت اصلاح شد.
۹. ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های وارداتی به طور کلی باعث محدودیت الزامات قرنطینه یا الزامات فنی گردیده است، از جمله حیات انسان، حیوانی یا گیاه، یا سلامتی، محیط زیست، ایمنی و امنیت. در طول دوره بررسی، اصلاحات به منظور ایجاد یک سیستم مدرن و پاسخگویی به منظور تسهیل تجارت در حین مدیریت خطرات بیولوژیکی صورت گرفت. در حالیکه استانداردهای فنی و بسیاری از مقررات دیگر، با توجه به تجزیه و تحلیل هزینه-سود، تحت پوشش قرار می‌گیرند، این امر هنوز در مورد اقدامات SPS صدق نمی‌کند. سهم استانداردهای ملی که یکسان بوده یا "مصوبات اصلاح شده" استانداردهای بین‌المللی هستند به میزان ۳۸ درصد (با ۹۷ درصد از استانداردهای اعمال شده) باقی می‌مانند. در دوره بررسی، تغییرات قابل توجهی در چارچوب قانونی، نهادی و رویه‌ای برای اقدامات ضد دامپینگ (رقابت مکارانه) و مقابله با آن صورت گرفته است. اعمال مقررات ضدجنگ و مقابله با آن در استرالیا، که چهارمین کاربر بزرگ سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۱۳ است، با بیشترین اقدامات و اقدامات مربوط به اقلام تولید شده در آسیا، افزایش یافته است. دو تحقیق حفاظتی آغاز شد، اما هیچ اقدام حفاظتی جدید تصویب نشد.
۱۰. کنترل‌های صادراتی یا محدودیت‌های کمی که بوسیله موسسات بخش دولتی انجام می‌شود، برخی کالاهای اولیه و درمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهند تا از تأمین کالای داخلی و اجرای استانداردها اطمینان حاصل شود. با این حال، الزام مجوز صادرات گندم لغو شد. هیئت بازاریابی برنج برای ایالت نیو سات ولز (یک صادرات انحصاری)، تنها واحد تجاری دولتی بود که در طول دوره بازرینی فعالیت داشت. کمک‌های صادراتی که متشکل از کمک‌های مستقیم (از طریق کمک‌های توسعه بازار صادرات) و امتیازات مالیاتی (مثلاً Tradex) حفظ شده است، در برخی مناطق به بازارهای آسیایی متمرکز شده است. علاوه بر نیازهای محلی، مالیات بر صادرات، به ویژه براساس معیارهای "علاقه ملی" است. به نظر می‌رسد شرایط اعتبار صادراتی مطابق با دستورالعمل‌های OECD باشد.
۱۱. پشتیبانی برای تولید داخلی و تجارت از طریق مشوق‌های مالیاتی و غیر مالیاتی با افزایش تأکید بر هزینه تحقیق و توسعه و همچنین محدودیت قانونی بر رقابت در فعالیت‌های خاصی انجام شده است.

تعدادی از برنامه‌های صنعت محور (مانند TCF و فولاد) در طول دوره بررسی خاتمه یا اصلاح شد. مالیات ویژه بر ماشین‌های لوکس خاص، بر ماشین داخلی و خارجی اثر می‌گذارد اما به نظر می‌رسد به طور نامتناسبی برای کاهش واردات، حفظ شده است. نرخ مؤثر کمک‌های مختلط (به عنوان مثال تعرفه، بودجه، قیمت‌گذاری کشاورزی و / یا کمک‌های نظارتی) همچنان برای وسایل و قطعات نقلیه موتوری، TCF^۱، و جنگلداری نسبتاً بالا می‌باشد. دولت به واسطه شرکت بازرگانی دولتی (GTEs)^۲ که ارائه‌دهنده خدمات در بخش‌های کلیدی زیرساختی (به عنوان مثال آب، برق، بنادر، راه‌آهن، حمل‌ونقل شهری)، در اقتصاد باقی می‌ماند، هرچند که همیشه به طور کامل یک نقش تجاری را ایفا نمی‌کند. تلاش برای تسهیل مشارکت دولت در مناطقی که مشارکت دولت به شکل مشترک‌المنافع ضروری است شامل پرداخت "پاداش" به دولت‌های ایالتی است که دارایی‌های عمومی را به فروش می‌رسانند و از درآمد حاصل برای پروژه‌های زیربنایی استفاده می‌کنند.

۱۲. استرالیا همچنان از تدارکات دولتی به عنوان وسیله‌ای از سیاست‌های اقتصادی جهت توسعه صنعتی در مناطق حساس و خاص (به عنوان مثال املاک و مستغلات یا محل اقامت، ورود به خدمات تحقیق و توسعه و وسایل نقلیه موتوری) استفاده می‌کند که از قوانین اجباری برای تأمین تضمین فوق‌العاده معاف هستند. در همین راستا، آستانه قوانین تدارکات اصلاح شد، به ویژه برای تعریف روش‌های تدارکات و اصلاح اصطلاحات قانون جدید. هدف قرار دادن، حداقل ۱۰ درصد خرید ارزش از شرکت‌های کوچک و متوسط (SMEs)^۳، همچنین سودهای ترجیحی برای تأمین‌کننده‌های محلی و الزامات محلی در مناطق خاص توسط برخی برنامه‌های دولتی حفظ و در برخی مناطق، تجدیدنظر شده است. با این وجود، موارد مذکور با تعهدات RTA^۴ اعمال شده‌اند مشارکت خارجی در مناقصه یا اعطای امتیازات ممکن است نیاز به ارائه یک طرح مشارکت صنعتی در استرالیا باشد، که عناصر مربوطه نیز برای اعطای امتیازات وظیفه تحت طرح پروژه پیشرفته مورد استفاده قرار می‌گیرند. در حالی که استرالیا همچنان ناظر بر کمیته WTO بر حسب تدارکات دولتی (GPA) می‌باشد و احتمالاً در نظر دارد برای شروع کار به GPA^۵ ملحق شود. مقررات جامع در مورد تدارکات دولتی در تعدادی از RTA های آن نشان‌دهنده تعهدش به رعایت اصول شفافیت و عدم تبعیض در انجام تدارکات دولتی است.

۱. Textiles, clothing

۲. Government Trading Enterprises

۳. Medium Sized Enterprises

۴. Reciprocal Trade Agreements

۵. Government procurement

۱۳. استرالیا حفاظت از حقوق مالکیت فکری را با تصویب قانون جدید، که بیست سال به عنوان بزرگترین سیستم IP در نظر گرفته شده است و همینطور اصلاح قوانین موجود در مناطق مختلف و گسترش تعهدات بین المللی خود، تقویت می کند. چارچوب سیاست های رقابت، که با لیست طولانی از رژیم های خاص و معافیت ها، از جمله در سطح ایالتی یا سرزمینی مشخص می شود، به طور جامع مورد بررسی قرار می گیرد که در سال ۲۰۱۳ منتشر شده است. یک اصلاحیه قانونی اخیراً به منظور تقویت حمایت در حوزه حفاظت و اجرای اعتبار مصرف کننده در سطح ملی مورد تصویب قرار گرفته است.

۱۴. با وجود سهم نسبتاً کوچک در تولید ناخالص داخلی (۲.۴٪)، کشاورزی و بازار صادرات استرالیا همچنان برای اقتصاد مهم است. این کشور MFP^۱ خود را افزایش داده است و استراتژی لازم برای افزایش رقابت در بخش مورد توجه قرار داده است. در طول دوره بازبینی، تحولات سیاست های بخش عمومی به طور عمده بر پایه کشاورزی پایدار متمرکز شده است، که با حمایت از اقدامات در زمینه تسهیل خشکسالی، مدیریت آب و زمین، مالیات کشاورزی و تحقیقات روستایی حمایت می شود. سطح متوسط حفاظت از تعرفه MFN اعمال شده برای بخش مذکور (به استثنای جنگلداری) در حد ناچیز باقی مانده است (در حد ۱.۴٪)، در مقایسه با ۳.۳٪ برای تولید. با این حال، برخی از اقلام حساس (مثلاً پنیر، سبزیجات خاص، برخی روغن ها و چربی ها) همچنان به میزان قابل توجهی از حقوق حفاظت تعرفه ها با مقررات تعرفه ای که بر نوع خاصی از پنیر و کشک تأثیر می گذارد، دریافت می کنند. یک رژیم کلان قرنطینه و بازرسی به طور کامل باقی می ماند، در حالی که اصلاح بیولوژیکی نیز ادامه دارد. صادرات و/یا تولید کالاهای خاص (به عنوان مثال برخی از محصولات لبنی، دانه، باغبانی، دامداری، و شراب/انگور) همچنان تحت پوشش مالیات، عمدتاً برای تحقیق و توسعه قرار می گیرند. تسهیلات تک کاره (به عنوان مثال انحصارات) همچنان بر صادرات برنج اثر می گذارد. تغییرات در زمینه هایی مانند این موارد اعمال شد: شرایط استثنایی؛ الزامات گواهی صادرات؛ ترتیبات صادرات گندم؛ و زنجیره تأمین دام. با وجود طیف گسترده ای از برنامه های کمک، سطح کلی پشتیبانی بخش، که توسط شاخص های مختلف اندازه گیری می شود، با کمترین مقدار، با کمک هزینه بودجه به میزان ۰/۱ درصد از تولید ناخالص داخلی کاهش یافته است. این کمک همچنان به صورت غیرقانونی و غیرقابل تحملی (جعبه سبز) هزینه های بودجه ای تحویل داده می شود و همچنان در معرض تعهدات کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی استرالیا قرار دارد. طیف وسیعی از ابتکارات و اقدامات به منظور بهبود مدیریت ماهیانه و در نتیجه پایداری ذخایر شیلات برای حیات درازمدت این بخش ادامه یافته است.

۱. Multi-factor productivity

۱۵. معدن کاوی (۸/۶ درصد از تولید ناخالص داخلی)، که همچنان در یک محیط بازار به ظاهر رقابتی ادامه می دهد و بدون هیچگونه محدودیت صنعتی مشخص برای سرمایه گذاری خارجی و حمایت کلی دولت در مقایسه با سایر بخش ها، برای عملکرد اقتصادی استرالیا بسیار مهم باقی مانده است. نرخ رشد متوسط MFP بیشتر شد اما تولید معدنی، که انتظار می رود در سالهای آتی به شدت افزایش یابد، می تواند میزان بهره‌وری را افزایش دهد. از سال ۲۰۱۲ تا اواخر سال ۲۰۱۴، مالیات بر اجناس معدنی بخش سنگ معدن سنگ آهن و زغال سنگ اعمال می شود، در حالی که مالیات بر اجاره منابع نفتی تقریباً در تمام ساحل ها (از سال ۲۰۱۲) و پروژه های نفت و گاز دریایی گسترش یافته است.

۱۶. در طول دوره بازبینی، استرالیا نیازهای انرژی آینده خود را مورد بررسی قرار داد، یک بسته جامع از پیشنهادات انرژی پاک تهیه کرد، از جمله مکانیسم قیمت کربن (لغو شده در سال ۲۰۱۴)، و به تعیین حداقل الزامات کارایی اجباری و الزامات رتبه‌بندی انرژی پرداخت. یک رویکرد منسجم و یکپارچه در سیاست انرژی مورد توجه قرار گرفته است. تولید، انتقال و توزیع برق برای تقسیم‌بندی جغرافیایی و نظارتی باقی می ماند. ظرفیت تولید به طور عمده متعلق به دولت بوده یا توسط آن کنترل می شود و مقررات برق به شکل خرده فروشی در تمامی ایالت ها و مناطق دیگر از جمله ویکتوریا، استرالیا جنوبی و نیو سات ولز حفظ می شود. تعرفه ها توسط تنظیم کننده های مستقل انرژی یا دولت ها تعیین می شود. کمک هزینه بودجه به صنایع برق، گاز، آب و خدمات پسماند بالاتر از همه بخش ها بود. طرح اعتبارات مالی سوخت همچنان به کاهش هزینه های مایع، گاز و مخلوط برای استفاده از کسب و کار خاصی ادامه داد. تولید کنندگان داخلی اتانول، بیودیزل و دیزل تجدیدپذیر مورد استفاده در حمل و نقل همچنین دریافت یارانه دولتی را ادامه دادند، اگرچه یارانه‌های اتانول و بیودیزل به تدریج لغو خواهند شد.

۱۷. بخش تولید ۱/۷ درصد از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص داده است. سیاست تولید به طور عمده بر افزایش بهره‌وری چند عاملی، پایداری و رشد صنعت و همچنین ایجاد شغل های جدید با مهارت های بالا تمرکز دارد. کاهش متوسط MFP سالانه کاهش یافته است. نرخ تعرفه متوسط اعمال شده MFN برای محصولات صنعتی عملاً تغییری نکرد. برآورد شده است که کمک هزینه بودجه از طیف وسیعی از ابزارهای سیاستی در ۰.۱٪ از تولید ناخالص داخلی باقی مانده است، هر چند که این میزان در شرایط ارزش گذاری کاهش یافته است. صنایع نساجی، پوشاک، کفش و صنایع چرمی، و همچنین فعالیت های وسایل نقلیه موتوری و قطعات، همچنان به جذب نرخ های بالایی، کمک می کنند (حتی اگر کم و کم مؤثر) که در واقع بالاترین سطح فعالیت های تولیدی را تشکیل می دهند. صنعت خودرو همچنان با مکانیسم هایی نظیر سیاست های تدارکات دولتی ترجیحی، سیاست

مالیاتی و محدودیت واردات وسایل نقلیه استفاده می شود. کمک ها همچنان به طور عمده در قالب حمایت صنعتی پشتیبانی می شد و توسط صندوق رشد برای کمک به تعدیل به پایان تولید ماشین تکمیل شد. حمایت صنعتی برای منسوجات، لباس، کفش، و صنایع چرمی به شدت کاهش یافت و حذف دو برنامه باقی مانده در حال بررسی است.

۱۸. بخش خدمات استرالیا بخش عمده ای از اقتصاد آن کشور را تشکیل می دهد که ۷۱ درصد از تولید ناخالص داخلی و ۷۷ درصد از اشتغال را به خود اختصاص داده است. در حالی که بخش خدمات مالی در طول دوره بازبینی خوب عمل کرده است، یک تحقیق در زمینه بخش مالی اخیراً پیشنهادات متعددی را برای تقویت و توسعه این بخش، از جمله حذف ناهنجاری های بازار به طور مؤثر و تخصیص منابع مالی و همچنین رفع موانع رقابت، ارائه کرده است. هنوز هم سرمایه گذاری (داخلی و خارجی) بیش از ۱۵ درصد از سوی موسسات مالی مورد نیاز است. اصلاحات بانکی انجام شده از سال ۲۰۱۱ شامل موارد زیر است: اجرای سرمایه جدید و الزامات نقدینگی؛ نظارت قوی؛ و کاهش اقدامات معرفی شده برای کاهش تأثیر بحران مالی جهانی. تحولات اخیر در بخش بیمه شامل فروش یک بیمه گر خصوصی -دولتی و بسته شدن شورای اداری بیمه خصوصی بیمه می شود. ارائه بیمه های عمر توسط شرکت های خارجی از طریق فعالیت های شعبه ممنوع است، اما استثنائات این قانون به طور فزاینده ای از طریق RTA اعطا می شود.

۱۹. استرالیا دارای سطح بسیار بالایی از توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)^۱ و اخیراً افزایش زیادی در اشتراک های باند پهن ثابت و بی سیم و اشتراک های تلفن همراه دیده شده است. محدودیت سرمایه گذاری خارجی برای Telstra، بازیکن اصلی در بخش ارتباطات راه دور، همچنان در دست است، اما به هیچ یک از ارائه دهنده های دیگر اعمال نمی شود. گسترش شبکه ملی پهنای باند همچنان ادامه دارد، البته با تمرکز بر استفاده از طیف وسیعی از فناوری های پهنای باند به جای یک رویکرد به طور عمده از فیبر، تحولات جالبی رخ داده است. تکمیل این روند برای سال ۲۰۲۰ پیش بینی شده است. این شبکه به طور کامل دولتی است و براساس یک نهاد غیر تبعیض آمیز و عمده فروشی عمل خواهد کرد. گام های قانونی گوناگونی برای تسهیل گذار دذ رژیم جدید تعیین شده است و یک چارچوب جدید برای ارائه خدمات جهانی نیز معرفی شده است. صنعت پخش تلویزیونی استرالیا همچنان با اقدامات محتوای محلی حمایت می شود و تولید فیلم همچنان از انواع مختلف کمک های مالی توسط دولت مشترک المنافع سود می برد.

۲۰. در زمینه حمل و نقل، تأمین بودجه برای کارهای مهم زیربنایی صورت گرفته است. در حالیکه اکثر بنادر و فرودگاه های بزرگ دولتی توسط نهادهای بخش خصوصی اداره می شوند، دخالت دولت در

۱. information and communication technology

بخش حمل و نقل بسیار فراگیر است و انواع مختلف محدودیت های سرمایه گذاری خارجی وجود دارد. در بخش حمل و نقل دریایی، اصلاحات به منظور ارتقاء صنعت حمل و نقل استرالیا در سطح بین المللی، افزایش حجم ناوگان حمل و نقل و افزایش اشتغال انجام شده است. این امر شامل اصلاحات مالیاتی، ایجاد یک ثبت بین المللی حمل و نقل و اجرای یک سیستم صدور مجوز برای ارائه کشتی های پرچم کشور به عنوان اولین فرصت برای خدمات کابوتوانی (cabotage) است. با این وجود، خط مشی cabotage توسط دولت فعلی مورد بررسی قرار گرفته است (با توجه به نگرانی ها در مورد هزینه های ناشی از آن و ناکارآمدی مربوطه). در حمل و نقل هوایی، محدودیت سهام خارجی در سرمایه گذاری در خطوط هوایی Qantas حذف شده است، محدودیت های FDI اعمال شده به این شرکت هواپیمایی مطابق با آنهایی است که به همه دیگر شرکت ها اعمال می شود. طی دوره بازبینی، افزایش قابل توجهی در ورود مسافران بین المللی به هوا، مذاکره بر چندین توافقنامه جدید سرویس هوایی با کشورهای ثالث و برنامه ریزی برای بهبود زیرساخت ها مشاهده شده است. بازار داخلی هواپیمایی مدنی، که به دلیل ورود مسافران قابل توجهی بیشتر از مقصد های بین المللی است، تحت تأثیر دو شرکت قرار دارد. بخش گردشگری به طور کامل برای سرمایه گذاری باز است و از حمایت نه چندان قابل توجه دولت بهره می برد. خدمات مربوط به گردشگری همچنان صادرات عمده خدمات استرالیا را ادامه می دهد.

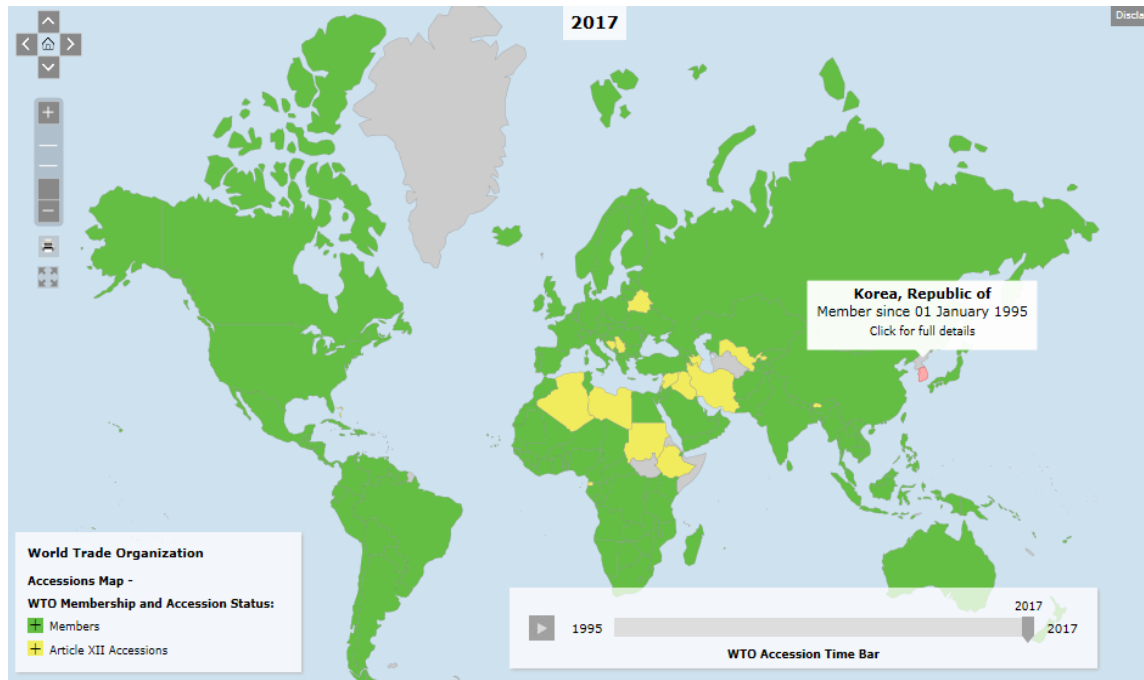
۲۱. انتظار می رود رشد اقتصادی استرالیا در سال ۱۶/۲۰۱۵ به بالاترین روند صعودی برسد. علیرغم اصول اقتصادی محکم خود، خطرات ناشی از چشم انداز اقتصادی متاثر از مواردی چون آسیب پذیری آن در برابر شوک های شرایط تجاری به دلیل افزایش نقش بخش معدن، و همچنین تعادل، زمان بندی و قدرت کاهش در سرمایه گذاری معدن و استخراج فعالیت در اقتصاد غیر معدن می باشد. یک چالش مهم اقتصادی در مقابل استرالیا با پیامدهای احتمالی سیاست تجاری، این است که سیاست های اقتصاد کلان باید ساختاری مناسب را برای تسهیل سازگاری بازار با اثرات شرایط کاهش تجارت آن، افزایش ارزش دلار استرالیا و نسبت افزایش افراد مسن تر، و همچنین افزایش تنوع اقتصادی از معادن فراهم سازد. مواجهه با این چالش ها مستلزم رشد سریع MFP برای ایجاد انگیزه در افزایش رقابت بین المللی و ادامه رعایت اهداف اقتصادی و رفاهی می باشد.

جدول ۴-۴: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی استرالیا

		درصد پوشش ردیفهای تعرفه‌ای در سطح تعیینی:								جمع
										غیر کشاورزی
میانگین ساده تعرفه تثبیت شده		۹/۹	۳/۴	۱۱/۰						۹۷.۰
کاربردی MFN میانگین ساده	۲۰۱۵	۲/۵	۱/۲	۲/۷						۹۶.۶
متوسط وزنی تجارت	۲۰۱۴	۴/۱	۲/۴	۴/۱	کشاورزی: تعرفه‌های سهمیه‌ای (in %)					۰.۹
واردات (بیلیون دلار آمریکا)	۲۰۱۴	۲۱۹/۸	۱۲/۷	۲۰۷/۰	کشاورزی: تعهدات خاص (in %)					۰.۹
توزیع فراوانی	تعرفه با نرخ صفر	۰ <= ۵	۵ <= ۱۰	۱۰ <= ۱۵	۱۵ <= ۲۵	۲۵ <= ۵۰	۵۰ <= ۱۰۰	> ۱۰۰	تعرفه غیر ارزشی	
	ردیفهای تعرفه‌ای و ارزش واردات (in %)									in %
محصولات کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۳۱.۳	۴۳.۶	۱۷.۵	۴.۱	۳.۰	۰.۴	۰	۰	۱.۷
تعرفه کاربردی MFN	۲۰۱۵	۷۷.۰	۲۲.۵	۰.۱	۰.۳	۰.۱	۰	۰	۰	۰.۹
واردات	۲۰۱۴	۵۱.۸	۴۴.۷	۰.۱	۰	۳.۴	۰	۰	۰	۳.۶
Non-agricultural products										
تعرفه تثبیت شده		۱۸.۸	۱۸.۳	۲۷.۳	۱۷.۴	۷.۷	۴.۷	۲.۴	۰	۰.۲
کاربردی MFN	۲۰۱۵	۴۵.۹	۵۴.۱	۰	۰	۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰
واردات	۲۰۱۴	۴۸.۵	۴۸.۴	۳.۱	۰	۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۱

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶

۴-۱۰- کره جنوبی

شکل (۱۱): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور کره جنوبی

SOURCE: accessions map ۲۰۱۷، سازمان تجارت جهانی

۱. از زمان بررسی پیشین سیاست تجارت در سال ۲۰۱۲، مبانی و قواعد نسبتاً پایدار جمهوری کره نسبت به شوک های خارجی، به حفظ ثبات اقتصاد کلان کمک کرده و مقاومت اقتصاد صادراتی خود را تضمین کرده اند. در طول دوره بازبینی، رشد سالانه تولید ناخالص ملی از ۲.۳٪ (۲۰۱۲) تا ۳.۳٪ (۲۰۱۴) بود و نرخ متوسط سالانه آن در دوره ۲۰۱۲-۱۵، ۲.۸٪ بود که یک افت شدید در مقایسه با عملکرد قبلی (میانگین ۴.۴٪ طی دوره ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۱) داشته است. در این راستا، برخی اقدامات تحریم پولی و مالی برای تقویت بهبود اقتصادی به کار گرفته می شود. پیشرفت های عمده در موقعیت کره در میان رقابتی ترین اقتصادهای جهان نه تنها منجر به عدم بهبود در رشد بهره‌وری و کارایی و به ویژه رشد کل عوامل تولید (TFP)^۱ شده است، بلکه نقاط ضعفی در مناطق مختلفی است که اصلاحات در حال انجام است. در حالی که در سال ۲۰۱۵ نرخ تورم به میزان ۰.۷٪ (یک سوم از سطح ۲۰۱۲ خود) کاهش یافت، نرخ بیکاری نسبتاً پایدار (۳.۶٪) و پایین تر از هدف قرار داشت.
۲. در طول دوره بازبینی، تجارت و اصلاحات ساختاری مرتبط با تجارت (مثلاً تعرفه برنج، مالیات و سیاست رقابت) انجام شد. اصلاحات به منظور ترویج رشد بهره‌وری در سطح گسترده ای صورت گرفتند، به طوری که به بهبود رقابت بین المللی کره جنوبی انجامید. افزایش رشد و تقاضای داخلی در زمینه هایی مانند مالیات، حمایت از SME، شرکت های دولتی، نوآوری و سختی بازار کار ادامه دارد. از جولای ۲۰۱۲، بانک مرکزی کره به سرعت نرخ بهره خود را از ۳ درصد به نرخ ۱.۵ درصد کاهش داد و مازاد مالی به کاهش بودجه دولت برای حمایت از مصرف و سرمایه گذاری کاهش یافته است.
۳. پاسخگویی سیستم تبادل شناور به تحولات اقتصادی، یک میانجی مهم در برابر شوک های خارجی را فراهم می کند و امکان تنظیمات را برای منابع داخلی تسهیل می سازد. نرخ مبادله اسمی، به استثنای سال های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴، اندکی کاهش یافته است، در حالی که نرخ ارز مؤثر به دلیل عوامل داخلی و خارجی، از جمله ریسک جهانی بر رفتار سرمایه گذاری ریسک پذیر، تغییرات سیاست های پولی عمده اقتصادهای پیشرفته، و روند در مانده حساب جاری رشد داشته است. حساب جاری یک مازاد کلی به طور کلی بزرگتر، در مقایسه با سال های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۱ به میزان ۶٪ تولید ناخالص داخلی، در مقایسه با ۱.۹٪ بیش از ۲۰۰۷-۱۱ ثبت نمود، که منعکس کننده ضعف تقاضای داخلی و کاهش قیمت جهانی نفت است. به دلیل افزایش مداوم بازده از مدیریت دارایی های ذخیره شده، ذخایر ارز خارجی به طور پیوسته افزایش یافته است. بدهی خارجی ناخالص

۱. total factor productivity

- در طول دوره ۲۰۱۲-۲۰۱۴ افزایش یافت و در سال ۲۰۱۵ کاهش پیدا کرد.
۴. باز بودن اقتصاد کره نسبت به تجارت بین الملل و ادغام آن در اقتصاد جهانی همچنان با نسبت بالای تجارت (صادرات و واردات) آن در کالاها و خدمات به تولید ناخالص داخلی که در سال ۲۰۱۵ به ۸۴.۸٪ رسیده است، منعکس می شود اگرچه نسبت به سال ۲۰۱۲ به مراتب کمتر است. تجارت بین المللی و روند سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) نشان دهنده اهمیت مداوم آسیا و اقیانوس آرام به عنوان اصلی ترین بازار منطقه و عرضه کننده کره است، هرچند چین، اتحادیه اروپا و ایالات متحده همچنان در عرضه حضور دارند. علاوه بر این، تجارت در قراردادهای منطقه ای (تجارت آزاد) (RTAs / FTAs) در دوره بازبینی افزایش یافته است. سیاست های FDI کره بدون تغییر باقی می ماند. زمینه های FDI در چند بخش زیر فعالیت دارند: گاو، گوشت گاو، ماهیگیری، انتقال و توزیع برق، حمل و نقل هوایی و خدمات پشتیبانی، فعالیت های انتشاراتی، پخش و خدمات مخابراتی. تصویب رسمی برای سرمایه گذاری خارجی در خدمات مالی ضروری است، در حالی که اطلاع رسانی قبلی توسط خارجی ها در بخش های مختلف دیگر مورد نیاز است. انگیزه های سرمایه گذاری مستقیم خارجی عمدتاً به صورت معافیت مالیاتی / کاهش مالیات، کمک های نقدی و پشتیبانی صنعتی می باشد. اثربخشی هزینه این انگیزه ها همچنان مشکوک به نظر می رسد.
۵. یک عملیات بازسازی دولتی در سال ۲۰۱۳ صورت گرفت که بر تعدادی از موسسات دولتی تأثیر گذاشت؛ به عنوان مثال، وزارت تجارت، صنعت و انرژی (MOTIE)^۱، که سیاست های تجاری و صنعتی را تشکیل می دهد و اجرا می کند با وزارت دانش اقتصادی (MKE)^۲ جایگزین شد. کره که یک رهبر جهانی در دولت الکترونیک محسوب می شود، یک استراتژی دولت هوشمند ۲۰۱۱-۲۰۱۵ را اجرا کرده است.
۶. به عنوان یک عضو اصلی سازمان تجارت جهانی، کره کمک های مالی حداقلی در رفتار نرخ تعرفه کاربردی به همه شرکای تجاری خود انجام شده است. هدف از سیاست های کلی تجارت ایجاد یک اقتصاد آزاد و باز براساس اصول بازاری، و دولتی با پیگیری شدید فرصت های باز بازاری نه تنها چندجانبه، بلکه همراه با موافقت نامه های تجاری منطقه ای است. شش توافقات تجارت آزاد را به زور در طول دوره بررسی وارد کردن (با چین، نیوزیلند، ویتنام، کانادا، استرالیا، و ترکیه)، اضافه کردن به شبکه RTA^۳ موجود با بلوک های اقتصادی بزرگ و بازارهای نوظهور (با آسیا، آفریقا، شیلی، انجمن

۱. the Ministry of Trade, Industry and Energy

۲. the Ministry of Knowledge Economy

۳. regional trade agreements

تجارت آزاد اروپا، اتحادیه اروپا، هند، پرو، سنگاپور، و ایالات متحده). بقایای برنج از تمام RTAS تا حذف شدند. با حفظ وضعیت کشور در حال توسعه، کره واجد شرایط برای ترجیحات تجاری تحت طرح‌های GSP^۱ استرالیا، بلاروس، قزاقستان و اتحادیه روسیه است. کره همچنان به ارائه رفتار معاف از مالیات با بیشترین واردات از LDCS پرداخته است.

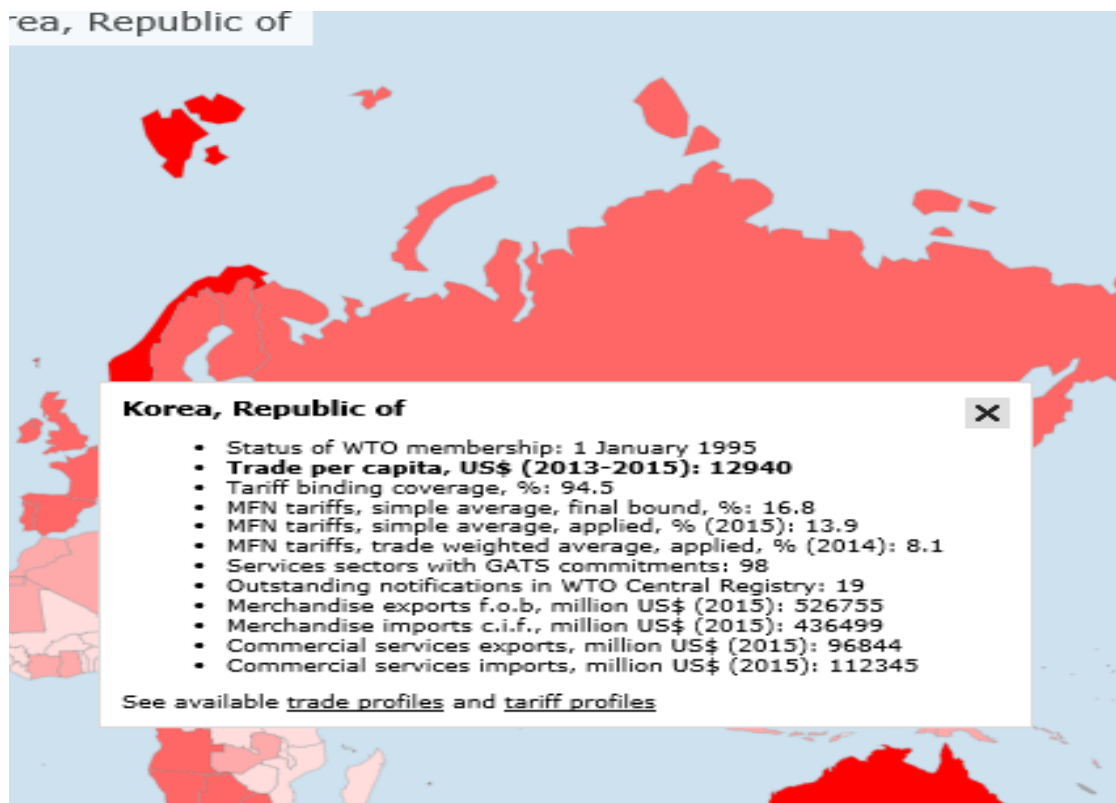
۷. دولت همچنان به بهبود چارچوب قانونی خود برای کاهش بار کاری جهت انجام امور ادامه می‌دهد. در سال ۲۰۱۴، دولت برای جلوگیری از معرفی مقررات جدید غیر ضروری، روش "ورود هزینه، خروج هزینه" را اعمال کرد. از ژانویه ۲۰۱۴ تا ژانویه ۲۰۱۵، برخی از مقررات اقتصادی ۱۰٪ کاهش یافت. کره جنوبی اقداماتی را برای تطبیق تعهدات شفافیت خود در سطح چندجانبه انجام داده است، از جمله مطابقت با الزامات اعلامیه سازمان تجارت جهانی، اگر چه اطلاعیه‌ها در حوزه‌های خاص (مانند تدارک دولتی، یارانه‌های صادراتی و حمایت داخلی در بخش کشاورزی) در معرض شکاف‌های تسلیمی طولانی مدت قرار دارند

۸. تعرفه یکی از ابزارهای سیاست اصلی تجارت کره بوده و به عنوان منبع قابل توجهی از درآمد مالیاتی محسوب می‌شود، حتی اگر کاهش یابد. تعرفه گمرکی ۲۰۱۶ همچنان شفاف است اما نسبتاً پیچیده بوده و شامل تعدادی از نرخ‌ها (۸۵ حق گمرکی به نسبت ارزش کالا، ۴۴ حق گمرکی متناوب و یک حق گمرکی خاص) است که اغلب با تفاوت‌های نرخ کوچک و برخی از نقاط اعشاری همراه است. در نتیجه تغییرات مربوط به وارد کردن ۱۶ خط تعرفه به میزان ۵۱۳٪ (برنج و محصولات برنج)، تقسیم خطوط تعرفه با نرخ‌های بالا و ادغام خطوط تعرفه با نرخ پایین، میانگین نرخ تعرفه MFN اعمال شده از ۱۳.۳٪ در سال ۲۰۱۲ به ۱۴.۱٪ در سال ۲۰۱۶ می‌رسد. این امر با استانداردهای کشورهای عضو OECD مطابقت دارد و در نتیجه نیازمند تعرفه‌ها یا ضعف‌های تعرفه‌ای است تا اطمینان حاصل شود که تعرفه‌های ورودی‌های متوسط به مالیات بر صادرات تبدیل نمی‌شود و به پیچیدگی مالیات بر مرز افزوده می‌شود. نرخ حقوق گمرکی به نسبت ارزش کالای همچنان بدون تغییر باقی می‌ماند و در اقلام کشاورزی تعریف می‌شود (تعریف WTO)؛ نرخ تعرفه MFN اعمال شده از صفر تا ۸۸۷.۴٪ (برای آرد مانیوک) بود. همانطور که این در سال ۲۰۱۲ هم بود، ۸۵٪ از نرخ‌ها در سال ۲۰۱۶ ده درصد یا کمتر بود. توافقنامه نرخ بهره براساس تعهدات مربوط به دسترسی به بازار چندجانبه کشاورزی کشاورزی کره اعمال می‌شوند، با نرخ‌های سهمیه‌ای بین ۰ تا ۵۰ درصد (۲۰۱۶) در مقایسه با نرخ‌های غیر سهمیه‌ای تا ۸۸۷.۴ درصد، و نرخ متوسط کاهش از

۱. Generalized system of preferences

۵۹.۵٪ (۲۰۱۵). سایر اقدامات (مثلاً "تعرفه های اختصاصی"، تعرفه های استفاده و امتیازات حق گمرکی) به طور انتخابی تعرفه های ورودی را کاهش می دهد. کره ۹۰.۱ درصد از خطوط تعرفه خود را محدود کرده است؛ یعنی ۹۹.۶٪ خطوط کشاورزی (به استثنای جلبک دریایی و طعمه برای ماهیگیری) و ۸۸.۶٪ از خطوط غیر کشاورزی (تعاریف WTO). شکاف ۴.۴ درصدی بین نرخ های تعرفه ای و اعمال شده MFN به طور متوسط یک نرخ غیر قابل پیش بینی را برای رژیم تعرفه ای فراهم می کند و مقامات را قادر می سازد تا نرخ های بهره را در میان محدودیت ها افزایش دهند. کره همچنان به استفاده از این شکاف برای اعمال حقوق گمرکی MFN بیشتر (به عنوان مثال حقوق گمرکی تنظیم) به عنوان "تعرفه های انعطاف پذیر" پایبند است، که مقامات در صدد حفظ آن جهت پیوستن به WTO هستند. پوشش محصولات تحت "تعرفه های قابل انعطاف" از ۲۱۶ (HS شش رقمی) در سال ۲۰۱۲ به ۱۴۵ مورد در سال ۲۰۱۶ کاهش یافت.

۴-۱۰-۱- وضعیت تعرفه های کره جنوبی

شکل (۱۲): وضعیت تعرفه های کره جنوبی

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶, www. com. سازمان تجارت جهانی

۹. در طول دوره بررسی، بهبود تسهیل تجاری شامل تصویب قرارداد تسهیل تجاری (TFA)^۱ در سال ۲۰۱۵، با گسترش مجاز اقتصادی مربوط به اپراتور مقررات شناسایی متقابل، و معرفی یک فرایند ترخیص کالا از گمرک برای کالاهای مصرفی آنلاین خریداری شده می‌باشد. با توجه به ارزش گمرکی، قوانین اجازه برای استفاده مشترک از ترتیبات قیمت‌گذاری پیشرفته یک‌طرفه و یک ترتیبات ارزیابی گمرکی پیشرفته می‌دهد. فعالیت‌ها برای کمک به شرکت‌های استفاده‌کننده PTA/FTA^۲ ترجیحات تجاری از جمله، موضوع مربوط به قوانین اولیه متنوع و پیچیده ادامه داشت.
۱۰. سهم واردات برنج از تاریخ ۱ ژانویه ۲۰۱۵ با یک سهمیه تعرفه ای ۵٪ و یک حق گمرکی غیر مجاز ۵۱۳٪ غیرواقعی جایگزین شد. الزامات صدور مجوز واردات اقلام متعدد تعرفه ای را پوشش می‌دهد و ممنوعیت عمدتاً برای حمایت از اخلاق عمومی، سلامت انسان، بهداشت و سلامت، زندگی حیوان و گیاه، حفاظت از محیط زیست و یا منافع امنیتی ضروری مطابق با الزامات قانونی داخلی یا تعهدات بین‌المللی حفظ شده و اجرا می‌شود. کره، استفاده از مقررات ضد دامپینگ (رقابت مکارانه) را عمدتاً در برابر واردات مواد شیمیایی، پلاستیک و فولاد ضد زنگ تشدید کرد. این کشور ۲۰ تحقیق ضد رقابت مکارانه (۲۰۱۱-۲۰۱۵) را آغاز کرد و ۳۲ اقدام نهایی را در مورد واردات از ۱۱ کشور (بیشتر در آسیا) انجام داد. تدارکات امنیتی خاص مبتنی بر قینا (SSG) بر برنج و جینسنگ و محصولات مرتبط با آن اعمال شده است، در حالی که SSG های مبتنی بر حجم برای اولین بار از سال ۲۰۰۷ بر روی برنج و محصولات مرتبط، آرد غلات و دیگر دانه ها کار اعمال شده است.
۱۱. کره همچنان به حفظ گزینه ای برای محدود کردن یا نظارت بر صادرات محصولات خاص برای تأمین نیازهای داخلی کافی ادامه می‌دهد و به این ترتیب، ممکن است به فرایند پردازش پایین دست این محصولات کمک کند. محدودیت های کمی صادرات (توصیه ها) بر روی برنج در ماه مارس ۲۰۱۵ برداشته شد، اگر چه در عمل هیچ اثر محدود کننده ای برای تجارت وجود ندارد؛ درحالیکه هیچ محدودیت صادراتی برای سایر محصولات کشاورزی نیز وجود ندارد. ممنوعیت صادرات به منظور حفاظت از حقوق حیوانات و گونه های در معرض خطر و حفظ منابع طبیعی اعمال می‌شوند. یارانه های مستقیم صادرات برای کاهش هزینه های بازاریابی برای محصولات کشاورزی خاص حفظ می‌شود. علاوه بر طرح بازپرداخت تعرفه، مالیات بر ارزش افزوده نیز در مرز کاهش می‌یابد. علاوه بر این، تمدید مالیات بر درآمد به شرکت های واقع در مناطق آزاد تجاری اعطا می‌شود. صادرکنندگان همچنان از بیمه های صادرات اعتباری، مالی و فعالیت های تبلیغاتی ارائه

۱. Trade Facilitation Agreement

۲. Further more trade under regional (free trade) agreements

شده از سوی موسسات دولتی بهره مند می شوند.

۱۲. چندین اقدام، شامل کمک های مالی، امتیازات مالیاتی یا وام های کم بهره، ادامه حمایت از تولید و تجارت طیف وسیعی از محصولات و تشویق شرکت های کوچک و متوسط، تحقیق و توسعه و فعالیت های حفاظت از محیط زیست صورت گرفته اند. گرچه مشوق های مالیاتی به طور خودکار طبق شرایط «غروب خورشید» متوقف شد، بسیاری از آنها تمدید شد. شرکت های کوچک و متوسط (SME) همچنان در میان اهداف اصلی این اقدامات قرار دارند که به ویژه برای فعالیت های فناوری اطلاعات سودمند هستند، اگر چه یک مسیر جدید در سال ۲۰۱۵ ایجاد شده است برای کاهش تضمین های مربوط به SMEs های به بلوغ رسیده که همان تمرکز بر شروع کار و SME های زودبازده است. کسانی که با مشکلات دسترسی به مواد اولیه مواجه هستند، از سوی یک صندوق حمایت می شوند. کشاورزی همچنان به دریافت پشتیبانی قابل توجه داخلی با عنایت به مقررات مربوط به سازمان تجارت جهانی ادامه می دهد. حمایت جبران یا تنظیم برای کشاورزان و تولیدکنندگان آسیب دیده تحت تأثیر توافقنامه تجارت آزاد دو جانبه همچنان باقی می ماند.

۱۳. استانداردهای صنعتی کره ای در دوره بازبینی کاهش یافته است و مواردی که در مقررات اجباری فنی مقرر شده اند ۳۹٪ کاهش یافته است. سهم کسانی که با استانداردهای بین المللی هماهنگ شده اند افزایش یافته است. در طول دوره بازبینی، یک برنامه گواهینامه ایزو الزام آور معرفی شد و تغییراتی در میان گزارشات، اعلام انطباق، تست و بررسی تأثیرات محیط زیست و همچنین حداکثر حد مجاز مواد افزودنی، مواد غذایی و حیوانات مهندسی ژنتیکی صورت گرفت. یک سیستم ردیابی برای غذا های مغذی نوزاد و غذاهای بهداشتی کاربردی و الزامات برچسب زدن برای هشدارهای بهداشت تنفسی و محصولات زراعتی و غذا نیز معرفی شد.

۱۴. با وجود عدم تعدیل قیمت داخلی، کره همچنان از دولت به عنوان ابزار سیاست اقتصادی برای ترویج شرکت های کوچک و متوسط، (SME^۱) شرکت هایی که در یک موقعیت زیان آور هستند (شرکت های متعلق به زنان و افراد معلول)، و همچنین توسعه منطقه ای استفاده می کند اگرچه هیچ تغییر قابل توجهی از تصویب قانون برای تهیه و انجام خدمات از دولت اصلی از ۱۴ ژانویه ۲۰۱۴، تعهدات باز بازارهای اضافی به شکل یک کاهش مقادیر آستانه ای و گسترش کمی از نهادهای پوششی به عنوان یک نتیجه از اجرای موافقت نامه تجدیدنظر سازمان تجارت جهانی در دولت تدارکات (GPA)^۲ است؛ با این حال، در حال حاضر سهم کوچک از عرضه خارجی ادامه به کاهش در

۱. Medium Sized Enterprise

۲. Agreement on Government Procurement

طول دوره بررسی دارد. در نتیجه، عرضه‌کنندگان خارجی تنها ۰.۹ درصد از خرید عمومی خدمات کل عملیات خریدار سال ۲۰۱۵ را انجام دادند. تدارکات به صورت غیرمتمرکز باقی‌مانده که بیش از ۷۰ درصد از بازار شامل خرید مستقیم توسط مؤسسات دولتی می‌باشد.

۱۵. دخالت دولت در اقتصاد (مثلاً کشاورزی، معدن و انرژی، خدمات مالی، پخش و رسانه، و حمل و نقل) همچنان ادامه دارد، زیرا تلاش‌های خصوصی سازی محدود در طول دوره بازبینی به شدت مخالف با اصول تعیین شده هستند؛ با این وجود، اقداماتی شامل افزایش شفافیت، کاهش سطح بدهی و بهبود کارایی مدیریت نهادهای دولتی صورت گرفت. یک سازمان دولتی همچنان مسئولیت واردات تمام برنج‌ها را در سهمیه تعرفه و یک نهاد دولتی دیگر برای برخی از اقلام کشاورزی دیگر حفظ می‌کند؛ عملیات آنها اجازه می‌دهد تا قیمت‌های مهم را بالا ببرند.

۱۶. در طی دوره بازبینی، تعداد زیادی از تغییرات قانونی لازم برای تحقق دموکراسی اقتصادی که قصد تقلیل تقسیم ثروت را دارند و همینطور انعکاس وضعیت واقعی بازار و بهبود مقررات، در چارچوب سیاست رقابت اعمال شدند. معافیت پوشش بخش‌های مربوطه و کنترل قیمت‌ها بدون تغییر باقی می‌مانند. ممنوعیت برای سهامی متقابل (یعنی مالکیت مدور) بین شرکت‌های تابعه تحت گروه‌های بزرگ تجاری که بسیاری از آنها تحت کنترل خانواده خود هستند، معرفی شد. با این وجود، تمرکز بازار نسبتاً بالا است. شرکت‌های بزرگ و SME ها همچنان تشویق می‌شوند که به طور داوطلبانه توافقنامه‌ای را برای تجارت عادلانه و رشد مشترک به امضاء برسانند. حمایت از مصرف‌کنندگان با تقویت اجرای قانون با توجه به محصولات و مناطقی که به شدت بر مصرف‌کنندگان تأثیر می‌گذارد، مانند نیازهای روزانه و تجارت الکترونیک تقویت شده است.

۱۷. قوانین مربوط به حقوق مالکیت معنوی که با اصلاحات وسیعتر، از جمله گسترش حفاظت از حق تکثیر در طول عمر تالیف به علاوه ۷۰ سال، به ویژه برای تسهیل اجرای دیدگاه "اقتصاد خلاق" دولت، تقویت شده است. حفاظت بیشتر با گسترش تعهدات بین‌المللی و سایر پیشرفت‌های اجرایی افزایش یافت. واردات موازی محصولات اصلی با توجه به شرایط خاص رقابت و در نتیجه حقوق مصرف‌کنندگان، مجاز می‌باشد.

۱۸. بخش کشاورزی همچنان به شدت محافظت می‌شود؛ سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی (۲.۳٪) کمی بیشتر از حمایت آن (۱.۸٪) بود. در سال ۲۰۱۵، کره جایگزین رژیم سهمیه وارداتی خود را بر روی برنج با یک سیستم سهمیه‌ای تعرفه، و رژیم سهمیه صادرات برنج لغو کرد. سایر سیاست‌های کشاورزی از زمان بازنگری قبلی در سال ۲۰۱۲ عمدتاً بدون تغییر بوده است. در مرز، تعرفه‌ها همچنان ابزار اصلی حمایت از قیمت‌های داخلی، به ویژه برنج هستند. تعرفه MFN برای

محصولات کشاورزی به طور متوسط در سال ۲۰۱۶ به ۶۰ درصد رسید که از ۵۵ درصد در سال ۲۰۱۲ به بیش از ۹ برابر بیشتر از کالاهای غیر کشاورزی (۶.۶ درصد) است. تعرفه ها استفاده می شود، اداره می شوند و یا توسط سازمان های تجاری دولتی و یا انجمن های صنعتی نیز اختصاص داده می شوند. حمایت داخلی همچنان به تولید و تجارت کشاورزی منجر شد و مصرف کنندگان کره ای مجبور بودند قیمت های بسیار بیشتری از سطح جهان (۱.۹ برابر) پرداخت کنند. حمایت داخلی برای ماهیگیری به میزان قابل توجهی کاهش یافته است. دولت در سال های اخیر تحریم های شدیدتری را برای مبارزه با ماهیگیری ناخواسته و غیرقانونی اعمال کرد.

۱۹. برای بخش انرژی تا سال ۲۰۱۲ اصلاحات قابل توجهی دیده نشده است. کره به شدت به انرژی وارد شده وابسته است و مصرف انرژی در سرانه آن سه برابر میانگین جهانی است. دولت اقدامات مختلفی را از جمله حمایت مالی و فنی و اعتبارات مالیاتی، صرفه جویی در انرژی و ترویج انرژی تجدیدپذیر اتخاذ کرده است. متنوع سازی تأمین نفت خام از طریق یارانه تا ۱۰۰ درصد، هزینه های حمل و نقل اضافی واردات نفت خام از کشورهای غیر خاورمیانه را تشویق می کند. شرکت های دولتی همچنان نقش مهمی ایفا می کنند و قیمت ها اغلب تنظیم می شوند (برای گاز طبیعی و برق). علاوه بر این، مصرف کنندگان کشاورزی از قیمت انرژی پایین تر بهره مند می شوند، که منعکس کننده یارانه های متقابل بین گروه های مصرف کننده می باشد.

۲۰. تولید حدود ۳۰ درصد تولید ناخالص داخلی، ۱۷ درصد از کل اشتغال و حدود ۸۵ درصد کل صادرات کالا را به خود اختصاص داده است. فعالیت های تولیدی از سوی جوش سنگ های بزرگ تحت تأثیر قرار گرفته و شکاف بهره‌وری کار بزرگ بین شرکت های بزرگ و SME ها افزایش می یابد. نرخ ساده تعرفه MFN برای واردات محصولات تولیدی ۱۱.۳٪ (ISIC ۳) بود و میزان تولید در مقایسه با تولیدات غیرمجاز غذایی ۶.۳٪ بود. هر دو مورد مذکور بسیار پایین تر از نرخ محصولات کشاورزی هستند. پشتیبانی خاص این بخش شامل انگیزه برای ارتقاء صنعت فولاد و ترتیبات تأمین مالی صنعت کشتی سازی بود.

۲۱. سهم خدمات در تولید ناخالص ملی و کل اشتغال در سال ۲۰۱۵ به میزان ۵۹.۷٪ و ۶۹.۸٪ افزایش یافت؛ در همان سال، خدمات ۱۷.۸٪ از کل صادرات را به خود اختصاص دادند. بهره‌وری کار در بخش خدمات تنها نیمی از بخش تولید است، که منعکس کننده سیاست هایی است که به بخش تولیدی منجر می شود (از جمله مشوق های مالیاتی و حمایت های خاص). محدودیت های سرمایه خارجی به چندین بخش خدمات، به ویژه ارتباطات پایه مبتنی بر امکانات، حمل و نقل هوایی و خدمات دریایی اعمال می شود. دولت بانک هایی را تشویق کرده است که با همسایگان بزرگ و

شرکت های تابعه خود ارتباط نزدیکی داشته اند تا وام دهی به مصرف کنندگان و SME ها و سرمایه گذاری در خارج از کشور را تغییر دهند. هیچ یک از اپراتورهای اصلی در بازار تلفن ثابت و تلفن همراه دولتی نیستند. محدودیت ها نیز در دسترسی به خرده فروشان بزرگ (سوپر مارکت های بزرگ) به بازارهای سنتی اعمال می شود. کره تعهدات فراتر از GATS را در زمینه برخی از RTA تعهد می کند، اگر چه تعهدات GATS مربوطه بدون تغییر باقی می ماند.

۲۲. رشد اقتصادی کره انتظار می رود که به تدریج در سال ۲۰۱۷ شتاب گیرد. باوجود اصول اقتصادی کره، خطرات حرکت نزولی در چشم انداز آینده اقتصادی وجود دارد. باوجود موفقیت قابل توجه از بافر موجود در آن، اقتصاد آسیب پذیر در مقابل شوک برونزا باقی می ماند. رفاه آینده و رشد پایدار بستگی به اجرای دولتی اصلاحات ساختاری TFP^۱، به ویژه کسانی که هدف آنها بسته شدن شکاف در بخش غیر معامله و همچنین مسائل مربوط به دوام ناپذیری SMEها، با پرداختن به شرکت های کوچک و متوسط پیر شدن سریع جمعیت و کاهش مربوط به نیروی کار می باشد. این ها و اصلاحات مرتبط، از جمله مالیات، خصوصی سازی و اصلاحات مداوم نظارتی، انعطاف پذیری اقتصاد کره را افزایش می دهد. بنابراین توانایی آن برای تداوم جلسات اقتصاد گستر محور و اهداف رفاهی شامل رشد فراگیر و تقسیم باریک تر ثروت است

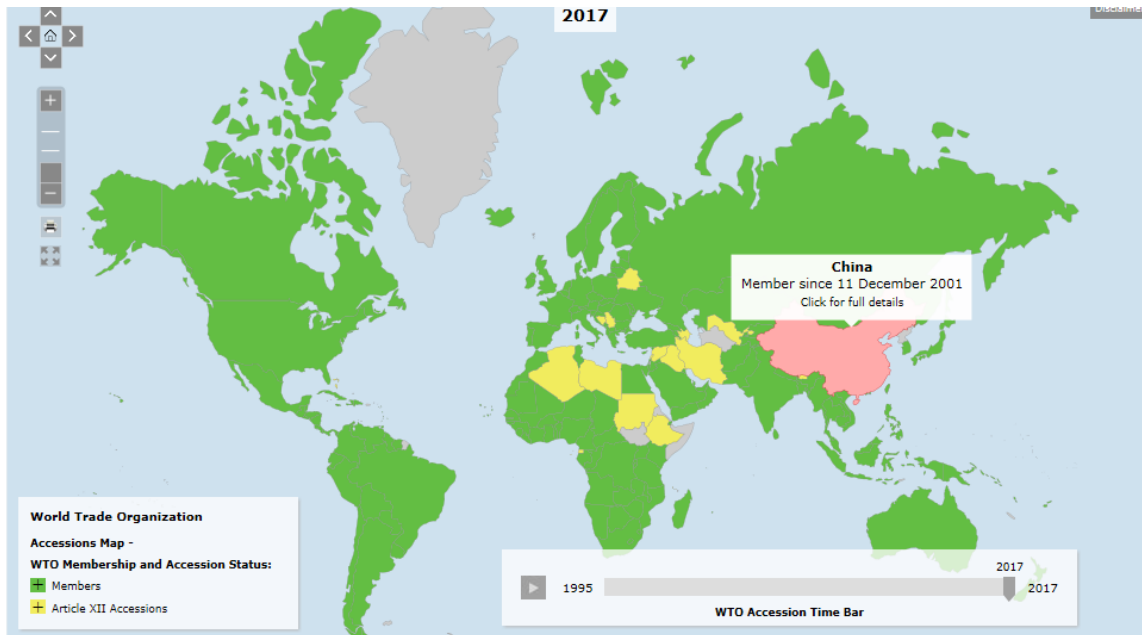
جدول ۴-۵: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی کره جنوبی

کره خلاصه		جمع	کشاورزی	غیر کشاورزی	تاریخ عضویت				۱۹۹۵	
میانگین ساده تعرفه تثبیت شده		۱۶/۸	۵۷/۹	۱۰/۲	: درصد پوشش ردیف های تعرفه ای در سطح تعیینی:				۹۴.۵	
کاربردی MFN میانگین ساده		۲۰۱۵	۱۳/۹	۵۶/۸	۶/۸	غیر کشاورزی				۹۳.۶
متوسط وزنی تجارت		۲۰۱۴	۸/۱	۹۱/۶	۳/۸	(in %) کشاورزی: تعرفه های سهمیه ای				۱۳.۸
واردات (بیلیون دلار آمریکا)		۲۰۱۴	۵۱۸/۵	۲۵/۷	۴۹۲/۸	(in %) کشاورزی: تعهدات خاص				۶.۵
توزیع فراوانی		تعرفه با نرخ صفر	۰ <= ۵	۵ <= ۱۰	۱۰ <= ۱۵	۱۵ <= ۲۵	۲۵ <= ۵۰	۵۰ <= ۱۰۰	> ۱۰۰	تعرفه غیر ارزشی
		Tariff lines and import values (in %)				in %				
تولیدات کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۲.۲	۵.۷	۷.۸	۷.۸	۲۳.۴	۳۳.۲	۱۰.۶	۸.۴	۵.۲
کاربردی MFN		۲۰۱۵	۵.۶	۱۷.۶	۲۲.۴	۱.۱	۱۳.۰	۲۸.۵	۲.۰	۳.۲
واردات		۲۰۱۴	۸.۲	۲۴.۷	۱۵.۰	۱.۰	۱۰.۹	۲۱.۴	۰.۸	۵.۱
تولیدات غیر کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۱۵.۳	۷.۶	۲۳.۷	۳۴.۹	۵.۷	۶.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۱
کاربردی MFN		۲۰۱۵	۱۶.۷	۱۰.۸	۶۲.۵	۶.۶	۳.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۱
واردات		۲۰۱۴	۲۵.۴	۳۳.۵	۲۸.۳	۲.۲	۰.۵	۰.۰	۰	۰.۰

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶

۱. Total factor productivity

۴-۱۱- چین

شکل (۱۳): نقشه الحاق کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (سازمان تجارت جهانی)، کشور چین

SOURCE: accessions map ۲۰۱۷، سازمان تجارت جهانی

جمهوری خلق چین از کشورهای جنوب شرقی آسیا است که از سی استان و منطقه تشکیل شده است. چین با جمعیتی بیش از یک میلیارد نفر و منابع عظیم معدنی و زمین‌های کشاورزی، از اواخر دهه ۷۰ میلادی، سعی در زدودن آثار منفی انقلاب کمونیستی نموده و به سمت رونق اقتصادی گام برداشته است. تولید برنج، گندم، ذرت، نیشکر و سویا، دانه‌های روغنی و پرورش خوک، گوسفند و ماهی در این کشور متداول است. هم‌چنین ذخایر سنگ آهن در منچوری و نفت در دریای زرد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. این کشور، بزرگ‌ترین تولیدکننده زغال سنگ^۱ و در ضمن مهم‌ترین واردکننده نفت نیز می‌باشد.^۲

چین کشوری است که در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۳، مدیون مناطق ویژه اقتصادی خود می‌باشد. این کشور نمونه بسیار مناسبی در زمینه سیاست‌گذاری برای جذب FDI است که با وضع قوانین در سطح ملی باستانی و با کمک ابزارهای لازم همچون زیرساخت‌ها و امکانات، به اهداف مورد انتظار در زمینه جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دست یافت.^۴

۱. حدود یک سوم تولید جهانی ذغال سنگ از آن چین است.

۲. OECD

۳. Foreign Direct Investment (FDI)

۴. Graham.

فرایند اصلاحات اقتصادی در چین از اواسط دهه ۱۹۸۰ تحول جدی یافت که به خوبی می‌توان آن را در عملکرد تجاری این کشور مشاهده کرد. چین در این سال‌ها تلاش‌های بسیاری در راستای اصلاح ساختار اقتصادی و آزادسازی به عمل آورد بسیاری از موانع تجارت خارجی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی را از سر راه برداشت. و در همین حال تقاضای عضویت در موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) و سپس در سازمان تجارت جهانی را دنبال کرد.^۱

هرچند عضویت هر کشوری در سازمان تجارت جهانی یک واقعه منحصر به فرد است، اما الحاق چین جنبه‌های قابل توجه بسیاری داشته است. این کشور پیش انقلاب کمونیستی یکی از ۲۳ کشوری بود که در سال ۱۹۴۸ برای نخستین بار موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت گات را امضا کردند، با این حال فرایند بازگشت دوباره آن به نظام تجارت چندجانبه، ۱۵ سال به طول انجامید که طولانی‌ترین و دشوارترین مذاکرات الحاق در تاریخ گات و سازمان تجارت جهانی بود.

۴-۱۱-۱- رژیم تجاری و برخی اصلاحات اقتصادی

چین در سال ۱۹۷۸، با اتخاذ سیاست بازار گام به گام، اصلاحات اقتصادی را شروع کرد.^۲ پیش از آن، ساختار اقتصادی را به صورت برنامه‌ریزی مرکزی بود و با سیستم اقتصادی کمونیستی اداره می‌شد. همچنین سیستم گوانزی^۳ که در آن ارتباط بین بخش دولتی و مدیران بنگاه‌های خصوصی، به منظور حصول اطمینان از فراهم نمودن حمایت کافی در توزیع منابع (مانند آب و برق) و عرضه بلندمدت کالاهای واسطه‌ای ضروری می‌نمود نیز بر رژیم تجاری چین، حکم فرما بود.

یکی از انگیزه‌های مهم برای اصلاحات در چین، بررسی اثربخشی اقتصاد بازار و عدم کارایی برنامه‌ریزی اقتصادی متمرکز بود. رهیافت تدریجی اصلاحات در چین، سازوکار برنامه‌ریزی مرکزی را به عنوان یک مکانیزم هماهنگ‌کننده تولید و مبادله به نفع سیستم آزاد حذف نکرد، به عبارت دیگر، این کشور یک سیستم دوگانه^۴ را اختیار کرد که در آن سازوکار برنامه‌ریزی مرکزی و مکانیزم تخصیص منابع با یکدیگر همزیستی می‌نمودند.^۵

۱. در سال ۲۰۰۸ میلادی، درجه جهانی شدن کشور چین از دهه ۱۹۷۰ میلادی (به ویژه از اواسط دهه ۱۹۸۰ به دلیل بهبود در هر سه بُعد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی) به طور پیوسته افزایش یافته است. براساس شاخص جهانی موسسه kof.

۲. Un, ESCAP.

۳. Guanxi

۴. Shang Guizhi

۵. Barry N aghtonT ۱۹۹۵.

برخلاف بسیاری از کشورهای در حال توسعه که به هنگام آزادسازی گسترده تجاری با افول تراز تجاری و نرخ رشد اقتصادی روبه رو می‌شدند، در سال ۱۹۹۹ یعنی زمانی که مذاکرات دوجانبه چین برای الحاق به سازمان تجارت جهانی در جریان بود، تجارت و رشد اقتصادی چین نسبت به دو دهه گذشته بهبود یافت. الحاق به سازمان تجارت جهانی این کشور، و گشایش بازارهای چین به روی رقابت خارجی شرکای چین، با توجه به مقیاس جمعیتی و اقتصادی این کشور موجب دگرگونی مهمی در محیط تجاری می‌شد که به اشکال مختلفی روی کشورها تأثیر داشت. از نظر برخی کشورها، الحاق چین فرصتی برای تعقیب یا گسترش منافع تجاری در بازار گسترده رو به رشد این کشور براساس مقررات چندجانبه، فراهم می‌ساخت، حال آنکه برخی دیگر با رویکردی محتاطانه‌تر روی افزایش رقابت در الحاق چین تأکید می‌کردند.

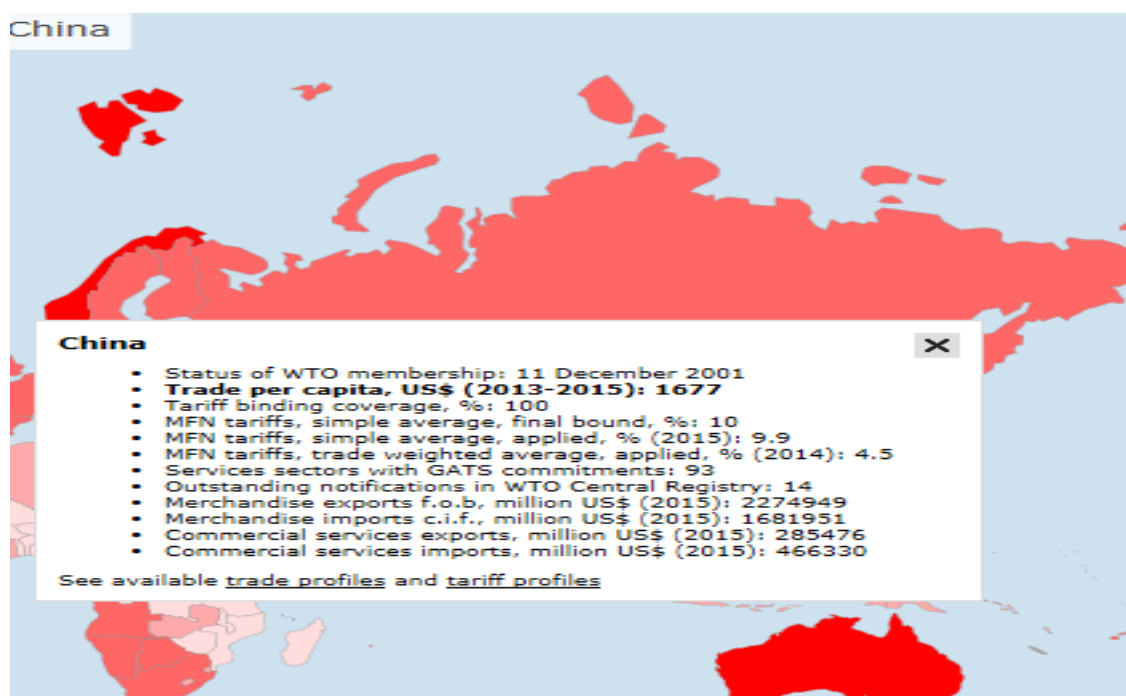
آزادسازی تجاری چین براساس الحاق آن به سازمان جهانی تجارت بخشی از برنامه توافق شده با اخذ منافع امتیازات بلندمدت معینی از شرکای تجاری آن بود. از جمله این امتیازات به طور اخص می‌توان به اعطای امتیاز برخورداری از «روابط تجاری عادی دائمی» از سوی بزرگ‌ترین شریک تجاری آن یعنی آمریکا و حذف نهایی اقدامات تبعیض‌آمیز و مغایر با مقررات سازمان جهانی تجارت بر علیه صادرات چین در چهارچوب یک برنامه زمانی توافق شده، اشاره کرد.

چین طبق آمار اقتصادی رشد اقتصادی قوی در سال ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ داشته است این افزایش توسط ۴ تریلیون یوان بسته مالی محرک در سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ اجرا شده است. این رشد اقتصادی نیز به بهبود تجارت جهانی کمک کرده است. اما صادرات چین به سرعت در حال کاهش نسبت واردات آن بود و مازاد تجارت کالا آن به ۳.۴ درصد از تولید ناخالص در سال ۲۰۱۰ نسبت به سال ۲۰۰۸ که مازاد تجارت خارجی آن برابر ۹ درصد و بالاتر از تولید ناخالص داخلی چین بود سقوط کرد.

تولید ناخالص داخلی اسمی سرانه در سال ۲۰۱۱ برابر با ۵۴۰۰ دلار آمریکا افزایش یافته است. این بسته مالی محرک اشاره شده؛ ضمن افزایش مصرف داخلی و سرمایه‌گذاری با افزایش قیمت در سال ۲۰۱۰ همراه بوده است. و در سال ۲۰۱۱ تورم به بالاتر از ۵ درصد نسبت به سطح تورم سال ۲۰۰۹ شده است. بنابراین این علائم مقامات چینی را مجبور به واکنش و اعمال سیاست انقباضی پولی و مالی کرد. در کنگره خلق ملی اخیر چین، رشد تولید ناخالص داخلی هدف به ۵.۷ درصد کاهش یافته بود. که منعکس‌کننده کاهش رشد پیش‌بینی شده تجارت جهانی برای سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ می‌باشد. گذشته از تحولات اقتصاد کلان در سه سال گذشته، ناشی از اثرات آن، و یا واکنش‌های مقامات برای، بحران مالی و اقتصادی جهانی، چین همچنان یک مازاد بزرگ و مداوم پس‌انداز ملی بیش از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی معادل مازاد در تراز پرداخت‌ها را داراست. براساس این عدم تعادل ساختاری در اقتصاد و رشد کمتر وابسته به تقاضا در خارج از کشور برای صادرات تولیدی چین، چالش سیاستی مهمی را برای مقامات ایجاد کرده است.

چین به دومین صادرکننده بزرگ جهان تبدیل شده است و سومین واردکننده از کالاها و خدمات (به جز تجارت درون اتحادیه اروپا) است. جهت تجارت خود را از سال ۲۰۰۹ تغییر نداده است. شرکای تجاری اصلی آن برای صادرات و واردات اتحادیه اروپا، ایالات متحده، ژاپن، و کشورهای آسه آن، همراه با هنگ کنگ منطقه ویژه اداری (SAR) برای صادرات و جمهوری کره و چین تایپه برای واردات می‌باشند. مازاد تجاری کالا به عنوان سهمی از تولید ناخالص داخلی چین به طور قابل توجهی کاهش یافته است. چین دچار کسری تجاری دوجانبه بزرگ با چین تایپه، کره، و ژاپن، که از آن واردات اجزای سازنده برای فعالیت‌های پردازش صادرات آن، و مازاد تجاری دوجانبه بزرگ با ایالات متحده و اتحادیه اروپا، که به آن صادرات محصولات نهایی را دارد. چین همچنان به گسترش توافقات دوجانبه و منطقه تجارت آزاد (FTAS)^۱ خود ادامه می‌دهد. از سال ۲۰۰۹ توافقنامه تجارت آزاد جدید، با کاستاریکا و چین تایپه به اجرا درآورده شده است. موافقت‌نامه‌های تکمیلی با کشورهای آسه آن، هنگ کنگ و ماکائو به امضا رسید.

۴-۱۱-۱- وضعیت تعرفه‌های چین

شکل (۱۴): وضعیت تعرفه‌های چین ۲۰۱۵-۲۰۱۶

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶, www. com. سازمان تجارت جهانی

۱. Free Trade Area

چند تغییر در سیاست‌های چین در واردات و سرمایه‌گذاری خارجی به سمت داخل در دوره تحت بررسی ایجاد کرده است. تعرفه کاربردی نزدیک به تقریباً نرخ تثبیت شده چین باقی می‌ماند، متوسط ساده تعرفه کاربردی، در سطح ۹.۹ درصد بدون تغییر باقی مانده است. چین اطلاع‌رسانی جدید در سازمان تجارت جهانی از یارانه‌های خود را در سال ۲۰۱۱ ارائه داده است. همچنین فهرست برنامه‌های ارائه کمک‌های دولت در سطح دولت مرکزی بین سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۸ ارائه کرده است. با این حال، در بسیاری از موارد هیچ آمار و ارقام در دامنه پشتیبانی ارائه شده وجود ندارد، و هیچ اطلاعاتی در مورد یارانه‌ها و دیگر کمک‌های دولت ارائه شده در سطح استان‌ها و مناطق موجود نیست که تصور می‌شود قابل توجه است.

چارچوب نهادی و رویه چین در ضد دامپینگ از سال ۲۰۰۹ تغییر نکرده است. سه چالش در اقدامات ضد دامپینگ چینی در حوزه حل اختلاف سازمان تجارت جهانی وجود دارد که روند آن تحت بررسی است. در کمیته‌های سازمان تجارت جهانی در TBT و در مورد اقدامات بهداشتی و فنی برخی از کاربران ابراز نگرانی در مورد اقدامات TBT پیشنهادی و یا اعمال شده توسط چین بر روی محصولات اعم از پنبه و پارچه به روشنایی و سیگنالینگ روشنایی دستگاه‌ها برای موتورسیکلت، و در مورد SPS اقدامات پیشنهادی و یا تحمیل شده، از جمله استانداردهای بهداشتی، محدودیت واردات، و آزمایش قرنطینه، و همچنین شیوه‌های اطلاع‌رسانی چین است.

ارزش تولید محصولات کشاورزی در چین به شدت در طول چند سال گذشته به دلیل ترکیبی از افزایش تولید و قیمت‌های بالاتر افزایش یافته است. با این حال، چین به عنوان واردکننده خالص مواد غذایی و کشاورزی^۱ با ۶۷ میلیارد دلار (آمریکا) واردات صادرات ۳۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ باقی مانده است.

سیاست کشاورزی چین دچار تغییراتی شده است، و همچنین به عنوان پشتیبانی برای زیرساخت‌ها و پرداخت‌های مستقیم جدا از قیمت‌ها، و تولید همراه با دیگر برنامه‌ها نسبت به سازمان تجارت جهانی، می‌باشد. چین دارای بزرگ‌ترین بخش کشاورزی در جهان است، و به دلیل آن که واردکننده عمده و صادرکننده بزرگی است، با سیاست‌های خود ممکن است بر کشورهای دیگر تأثیر می‌گذارد.

رژیم صادرات چین پیچیده است و برای مدیریت خاص صادرات اقداماتی همچنان مورد استفاده قرار گیرد. عوارض صادراتی در ۱۷ خطوط تعرفه‌ای حذف و تعرفه صادرات موقت بوده است از ۱ ژانویه ۲۰۱۰. ۲۱ خط تعرفه کاهش داشته است.

۱. تعریف سازمان تجارت جهانی

به طور کلی، چین در مورد حفاظت از انرژی و منابع نگران است. یک مالیات جدید نرخ ۵ درصد از ارزش فروش (قبلاً مالیاتی خاص) به نفت خام و بهره برداری گاز طبیعی در نظر گرفته شده است. مالیات ترجیحی به پروژه مدیریت انرژی برای تولید انرژی واجد شرایط و خدمات شرکتی اعطا شده است.

جدول ۴-۶: سهم ارزشی خطوط تعرفه بخش کشاورزی چین

خلاصه		جمع	کشاورزی	غیر کشاورزی	تاریخ عضویت					
میانگین تعرفه تثبیت شده		۱۰/۰	۱۵/۷	۹/۲	درصد پوشش ردیف‌های تعرفه‌ای در سطح تعیینی					
کاربردی MFN میانگین ساده		۲۰۱۵	۹/۹	۱۵/۶	۹/۰	غیر کشاورزی				
میانگین وزنی تجارت		۲۰۱۴	۴/۵	۹/۲	۴/۲	(in %) کشاورزی: تعرفه‌های سهمیه‌ای				
واردات (بیلیون دلار آمریکا)		۲۰۱۴	۱,۷۳۲/۴	۱۱۳/۶	۱,۶۱۸/۸	(in %) کشاورزی: تعهدات خاص				
توزیع فراوانی		تعرفه با نرخ صفر	۰ <= ۵	۵ <= ۱۰	۱۰ <= ۱۵	۱۵ <= ۲۵	۲۵ <= ۵۰	۵۰ <= ۱۰۰	> ۱۰۰	تعرفه غیر ارزشی
		ردیف‌های تعرفه‌ای و ارزش واردات (in %)								in %
محصولات کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۶.۰	۷.۰	۲۵.۸	۲۵.۶	۲۶.۲	۷.۰	۲.۳	۰	۰
کاربردی MFN		۲۰۱۵	۷.۲	۶.۹	۲۶.۳	۲۴.۴	۲۵.۷	۶.۷	۲.۷	۰.۳
واردات		۲۰۱۴	۱.۴	۵۰.۱	۲۴.۳	۱۲.۷	۵.۷	۴.۵	۱.۳	۰.۷
محصولات غیر کشاورزی										
تعرفه تثبیت شده		۶.۵	۱۸.۴	۴۷.۱	۱۴.۵	۱۲.۰	۱.۴	۰	۰	۰
کاربردی MFN		۲۰۱۵	۶.۹	۱۸.۸	۴۷.۰	۱۵.۰	۱۱.۱	۱.۲	۰	۰.۳
واردات		۲۰۱۴	۴۹.۲	۱۷.۹	۲۵.۷	۲.۳	۴.۸	۰.۱	۰.۰	۰.۳

SOURCE: world tariff profiles ۲۰۱۶

۴-۱۲- بررسی وضعیت شاخص‌های تطبیقی در کشورهای منتخب

همان‌طور که در جدول (۴-۱) نشان داده شده است، میانگین ساده نرخ تعرفه کاربردی در بخش کشاورزی، در کره جنوبی این میانگین به حدود ۵۶/۸ درصد می‌رسد که نشان از بالاترین رژیم حمایت در بخش کشاورزی است. همچنین کشورهای ترکیه با ۴۳/۷ درصد حمایت تعرفه‌ای نسبتاً بالایی را از بخش کشاورزی دارند. از بین کشورهای پیشرفته صنعتی (برزیل و استرالیا) با میانگین نرخ تعرفه ۱۰ و ۱/۲ درصد دارای کمترین نرخ‌های تعرفه در بخش کشاورزی می‌باشند و کشورهای چین و ژاپن حمایت‌های تعرفه‌ای کمتری را از بخش کشاورزی به عمل می‌آورند.

شاخص سهم ردیف‌های تعرفه با نرخ صفر، بیانگر این نکته است که در بین کشورهای منتخب کشور کره جنوبی با ۵/۶ درصد دارای کمترین رژیم تعرفه‌ای آزاد می‌باشد و موانع بسیاری در تجارت این کشور قرار دارد و در مقابل کشور استرالیا با ۷۷ درصد خطوط تعرفه با نرخ صفر، از بازترین رژیم تعرفه‌ای در مقابل سایر کشورهای مورد بررسی است.

در بالاترین نرخ تعرفه در کشورهای مورد بررسی ۵۹۵ درصد و مربوط به کشور ژاپن برای فصل غلات و صنعت آردسازی است. حداکثر تعرفه کره جنوبی در بخش غلات ۸۰۰ درصد، در چین در بخش غلات با ۶۵ درصد و ترکیه در بخش محصولات حیوانی با ۲۲۵ درصد اعمال می‌شود. اما در استرالیا بر محصولات لبنی حداکثر تعرفه واردات با ۱۶ درصد اعمال می‌شود و در برزیل حداکثر تعرفه در دو فصل میوه و سبزیجات و گیاهان و همچنین غلات و صنعت آردسازی اعمال می‌شود.

جدول ۴-۶: خلاصه وضعیت الگوی تعرفه بخش کشاورزی در کشورهای منتخب

شرح	چین	ژاپن	کره جنوبی	استرالیا	برزیل	ترکیه
میانگین ساده نرخ‌های تعرفه تجاری	۱۵/۶	۱۲/۹	۵۶/۸	۱/۲	۱۰	۴۳/۷
سهم ردیف‌های تعرفه با نرخ صفر از کل خطوط تعرفه بخش	۷/۲	۵/۶	۳۰/۸	۷۷	۲.۷	۱۷/۳
بالاترین نرخ تعرفه	۶۵	۵۹۵	۸۸۷	۱۶	۳۵	۲۲۵
تعداد ردیف‌های تعرفه	۱۱۶۴	۱۹۸۵	۱۷۳۷	۸۳۸	۱۰۳۱	۲۹۴۱

مأخذ: ۲۰۱۶ world tariff profile. www.wto.org

۴-۱۳- بررسی وضعیت الگوی تعرفه محصولات حیوانی در کشورهای منتخب

الگوی تعرفه در کشورهای منتخب در ارتباط با محصولات حیوانی نشان می‌دهد که در ترکیه بیشترین حمایت از این بخش صورت می‌گیرد، به طوری که میانگین ساده تعرفه در این فصل ۱۰۳/۷ درصد است. در کشور کره جنوبی، چین، ژاپن حمایت‌ها و تعرفه‌های موجود در این بخش کمتر است و در استرالیا و برزیل الگوی تعرفه به صورتی است که حمایت از محصولات لبنی بسیار کم است.

در کشور استرالیا در ارتباط با محصولات حیوانی با ۹۲/۸ درصد خطوط تعرفه با نرخ صفر، رژیم تعرفه‌ای آزادی در ارتباط با محصولات حیوانی دارد و کشورهای کره جنوبی و برزیل دارای موانع تجاری در ارتباط در ارتباط با الگوی تعرفه‌ای محصولات لبنی دارند.

بالاترین نرخ تعرفه اعمال شده در محصولات لبنی، ژاپن با بیشترین نرخ تعرفه ۳۰۹ درصد و ترکیه با نرخ تعرفه ۸۰ درصد در میان کشورهای مورد بررسی، در رتبه اول و دوم قرار دارند.

جدول ۴-۷: خلاصه وضعیت الگوی تعرفه محصولات حیوانی در کشورهای منتخب

شرح	چین	ژاپن	کره جنوبی	استرالیا	برزیل	ترکیه
میانگین ساده نرخ‌های تعرفه محصولات حیوانی	۱۴/۱	۱۰/۷	۲۱/۵	۴۰	۸/۳	۱۰۳/۷
سهم ردیف‌های تعرفه با نرخ صفر از کل خطوط تعرفه بخش	۱۳/۸	۴۶/۶	۳/۱	۹۲/۸	۶/۵	۱۰/۳
بالاترین نرخ تعرفه	۲۵	۳۰۹	۸۹	۵	۱۶	۲۲۵

مأخذ: world tariff profile ۲۰۱۶

۴-۱۴- بررسی وضعیت الگوی تعرفه لبنیات در کشورهای منتخب

الگوی تعرفه لبنیات نشان می‌دهد که ترکیه با میانگین ساده تعرفه ۱۳۶/۱ درصد دارای بیشترین حمایت از محصولات لبنی و استرالیا با میانگین ساده ۲/۸ درصد دارای کمترین حمایت از لبنیات در بین کشورهای مورد مطالعه می‌باشند.

شاخص سهم ردیف‌های تعرفه با نرخ صفر بیانگر این مطلب است که استرالیا دارای رژیم آزاد تجاری در ارتباط با محصولات لبنی است اما الگوی تعرفه‌ای در کشورهای چین، ژاپن، کره جنوبی، برزیل و ترکیه به صورتی است که دارای موانع تجاری در ارتباط با محصولات لبنی است.

بالاترین نرخ تعرفه در الگوی تعرفه‌ای در ارتباط با محصولات لبنی، مربوط به کشور ژاپن با ۵۰۲ درصد است و حداقل بالاترین نرخ تعرفه الگوی تعرفه‌ای در بین کشورهای مورد مطالعه، ۱۶ درصد و برای کشور استرالیا است.

جدول ۴-۸: خلاصه وضعیت الگوی تعرفه لبنیات در کشورهای منتخب

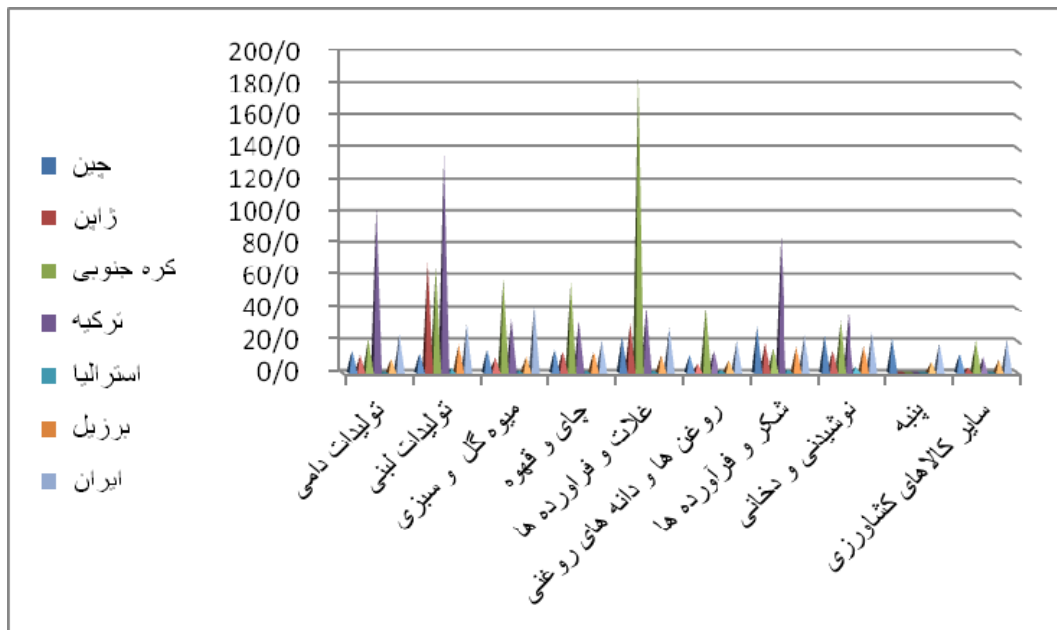
شرح	چین	ژاپن	کره جنوبی	استرالیا	برزیل	ترکیه
میانگین ساده نرخ‌های تعرفه لبنیات	۱۲/۳	۶۹/۱	۶۶	۲/۸	۱۸/۳	۱۳۶/۱
سهم ردیف‌های تعرفه با نرخ صفر از کل خطوط تعرفه بخش	۰	۹/۱	۰	۷۶/۲	۰	۰
بالاترین نرخ تعرفه	۲۰	۵۰۲	۱۷۶	۱۶	۲۸	۱۸۰

مأخذ: world tariff profile ۲۰۱۶

جدول ۴-۹: خلاصه گروه‌های کالایی برحسب طبقه‌بندی سازمان تجارت جهانی کشورهای منتخب

گروه کالایی	چین	ژاپن	کره جنوبی	ترکیه	استرالیا	برزیل	ایران
تولیدات دامی	۱۴/۱	۱۰/۷	۲۱/۵	۱۰۳/۷	۰/۴	۸/۳	۲۴/۵
تولیدات لبنی	۱۲/۳	۶۹/۱	۶۶	۱۳۶/۱	۲/۸	۱۸/۳	۳۰/۶
میوه گل و سبزی	۱۴/۸	۹/۳	۵۸/۵	۳۳/۹	۱/۴	۹/۸	۴۲/۱
چای و قهوه	۱۴/۹	۱۳/۸	۵۶/۴	۳۲/۵	۱	۱۳/۳	۲۰/۴
غلات و فرآورده‌ها	۲۳	۳۱/۱	۱۸۷/۳	۴۰/۶	۱/۱	۱۰/۷	۲۸/۴
روغن‌ها و دانه‌های روغنی	۱۰/۹	۵/۴	۴۰/۷	۱۳/۹	۱/۵	۷/۶	۲۰/۴
شکر و فرآورده‌ها	۲۸/۷	۱۹	۱۵/۷	۸۶/۴	۱/۸	۱۶/۵	۲۳/۷
نوشیدنی و دخانی	۲۳/۵	۱۴/۱	۳۲/۲	۳۷/۱	۳/۵	۱۷/۲	۲۵/۶
پنبه	۲۲	۰	۰	۰	۰	۶/۴	۱۸/۶
سایر کالاهای کشاورزی	۱۱/۹	۲/۹	۲۰/۴	۱۱	۰/۳	۷/۷	۲۰/۷

مأخذ: world tariff profile ۲۰۱۶

نمودار ۴-۱: خلاصه گروه‌های کالایی برحسب طبقه‌بندی سازمان تجارت جهانی کشورهای منتخب

(اطلاعات این نمودار واضح نیست)

منبع: یافته‌های تحقیق

از بررسی جدول ۴-۹ و نمودار ۴-۱ مشاهده می‌شود که کشورهای منتخب در گروههای کالایی خاص دارای حمایت تعرفه‌ای بالا می‌باشند و در گروههای دیگر روند منطقی و رو به پایین و مطابق معیارهای سازمان تجارت جهانی عمل کرده ولی کشور ایران در همه گروههای کالایی سطح بالا و یکنواختی را اعمال کرده است.

۴-۱۵- جمع‌بندی فصل چهارم

همانطور که در بخش شاخص‌های بازرگانی مشاهده شد در یک جمع‌بندی می‌توان گفت نظام تعرفه محصولات بخش کشاورزی از دیدگاه سیاستی به اهداف خود که همانا حمایت از تولید از طریق کنترل واردات موفق عمل نکرده است و همان‌طور که مشاهده شد؛ میزان واردات تحت تأثیر نرخ‌های تعرفه نبوده است و عدم کارایی این ابزار سیاستی را در بخش کشاورزی نشان می‌دهد. ملاحظه می‌گردد حتی در سال‌هایی که درصد تغییرات میانگین تعرفه، افزایشی و فزاینده بوده، باز هم میزان واردات بخش کشاورزی روند افزایشی داشته است و برعکس.

بررسی تعرفه در برخی از کشورهای منتخب نشان می‌دهد که روند کاهش تعرفه‌ها در طول زمان قابل‌مشاهده است و در مقابل برای حمایت از تولید به ابزارهای حمایتی دیگر (سهیمیه‌های تعرفه‌ای....) که در مقررات این سازمان مورد قبول است روی آورده‌اند. از سوی دیگر تجربه کشورها نشان می‌دهد که کاهش تعرفه‌ها در طول زمان اتفاق افتاده و یک‌باره و بدون برنامه نبوده است. علاوه بر این اطلاعات نشان می‌دهد که روند کاهش تعرفه‌ها در بخش کشاورزی نسبت به بخش صنعتی کندتر می‌باشد که این به دلیل ماهیت تولید بخش کشاورزی و لزوم حمایت از آن است. اطلاعات برحسب گروه‌بندی محصولات نشان می‌دهد که حداکثر و حداقل نرخ تعرفه و معافیت از عوارض برحسب کشور و ساختار اقتصادی آن متفاوت است و عموماً در کشورهای پیشرفته نرخ تعرفه کمتر از کشورهای در حال توسعه است.

با بررسی تجارب کشورها در خصوص نرخ تعرفه، نوع تعرفه و چگونگی تغییر نرخ تعرفه محصولات کشاورزی می‌توان به مهم‌ترین یافته‌های به شرح ذیل اشاره نمود:

۱. مهم‌ترین نکته در بررسی نظام تعرفه کشورهای مختلف، استفاده از تعرفه به عنوان ابزار حمایتی (حمایت از تولید داخلی) می‌باشد. با توجه به این نگرش، در طول زمان نرخ تعرفه به منظور حمایت از تولید داخلی تغییر یافته است که این تغییرات برحسب نوع محصول و درجه اهمیت آن از نظر حمایتی متفاوت بوده است. هر کشوری به دلیل مدیریت واردات و حمایت از تولید داخلی از ابزار تعرفه‌ای مناسب (فارغ از الحاق به سازمان تجارت جهانی) بهره می‌گیرد.

۲. نکته دیگر اینکه تغییر و تحول در نرخ تعرفه و ابزارهای تعرفه‌ای براساس یک برنامه تدوین شده کوتاه‌مدت و بلندمدت بخش کشاورزی بوده است. به عبارتی نرخ تعرفه ابزار سیاستی برای دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه بخش کشاورزی بوده و هماهنگ با آن تغییر و تحول یافته است.
۳. ابزارهای متنوع تعرفه‌ای در رژیم تعرفه‌ای کشورهای مختلف به کار گرفته می‌شود. با توجه به ویژگی فصلی بودن تولیدات کشاورزی و احتمال عدم تکاپوی تولید داخل برخی محصولات نسبت به تقاضا، به کارگیری ابزارهای متنوع تعرفه‌ای می‌تواند پاسخگوی آن باشد.
۴. همان‌طور که در کشورهای منتخب مشاهده شد، درجه و اندازه حمایت تعرفه‌ای برحسب نوع محصولات کشاورزی متفاوت است به عبارتی دیگر میزان حمایت از محصولات کشاورزی از طریق ابزار تعرفه‌ای برحسب اهمیت تولیدی کالاهای مختلف بخش کشاورزی متفاوت است.
۵. از سوی دیگر اطلاعات نشان می‌دهد علاوه بر اینکه میزان حمایت تعرفه‌ای برحسب اهمیت تولیدی محصولات کشاورزی متفاوت بوده برحسب کشورها نیز متفاوت است. به عبارتی هر کشوری برحسب اهمیتی که هر محصول کشاورزی در تولید بخش داشته نرخ تعرفه و میزان حمایت تعرفه‌ای متفاوت اعمال می‌نماید.
۶. شاخص تعداد طبقات تعرفه‌ای که افزایش آنها نشان‌دهنده عدم همسانی و درجه تفاوت در تعرفه‌های مورد استفاده در کالاهای مختلف است.
۷. اطلاعات نشان می‌دهد که در کشورهای مختلف به خاطر حمایت تعرفه‌ای بالا از کالاهای حساس و استراتژیک، پراکندگی تعرفه‌ها در این کشورها بالا است. به طوری که نرخ تعرفه در مورد کالاهای حساس و پراهمیت از نظر تولیدی بالا و در مورد بقیه محصولات پایین است.
۸. سازمان جهانی تجارت تأکید زیادی بر استفاده از تعرفه ارزشی به عنوان یکی از معیارهای شفافیت رژیم تجاری کشورها دارد.
۹. استفاده از تعرفه‌های غیر ارزشی به طور عمده مخصوص مناطق توسعه‌یافته و عمدتاً برای محصولات کشاورزی است. از جمله دلایل استفاده از این ابزارهای پیشرفته توسط کشورهای پیشرفته در مقایسه با کشورهای در حال توسعه می‌توان به قدرت حمایتی مؤثرتر تعرفه‌های غیر ارزشی نسبت به ارزشی در مقابل تولیدات کم‌ارزش کشورهای در حال توسعه و پیچیدگی و ظرافت این ابزارها در اشاره نمود. این ابزارها قادرند ضمن حمایت مؤثر از تولیدات امکان حمایت متوازن در طول سال، جهت‌دهی واردات به سمت کالاهای دارای کیفیت و ایجاد رفاه متعادل برای مصرف‌کننده و تولیدکننده را به همراه داشته باشند. همان‌طور که در مورد کشورهای منتخب مشاهده شده (در جداول ارزش سهمیه تعرفه‌ای

- آورده شده) ژاپن با ۱۱/۶ درصد تعرفه غیر ارزشی درصدا استفاده از این ابزارها، و چین و ترکیه و برزیل با صفر درصد پایین‌ترین استفاده از ابزار غیر ارزشی را دارند.
۱۰. درجه و اندازه حمایت تعرفه‌ای برحسب نوع محصولات کشاورزی و کشورهای مختلف متفاوت است. به عبارتی دیگر میزان حمایت از محصولات کشاورزی از طریق ابزار تعرفه‌ای برحسب اهمیت تولیدی کالاهای مختلف بخش کشاورزی و امنیت غذایی متفاوت است.
۱۱. از سوی دیگر اطلاعات نشان می‌دهد علاوه بر اینکه به منظور حمایت، تعرفه برای محصولات کشاورزی وضع شده اما در کنار آن از سایر ابزارهای حمایتی مانند یارانه، پرداخت‌های درآمدی جبرانی مستقیم برای حمایت از بخش کشاورزی نیز استفاده شده است. به بیان دیگر بسته حمایت از تولید بخش کشاورزی شامل انواع متنوع ابزارهای سیاستی است که همسو و هم‌جهت به منظور حمایت از تولیدات بخش کشاورزی اتخاذ می‌گردد که یکی از این ابزارها، تعرفه است. بنابراین نباید انتظار داشت تعرفه به تنهایی بتواند حمایت کامل از تولید بخش کشاورزی را ایفا نماید.
۱۲. نظام تصمیم‌گیری درخصوص نرخ و نوع تعرفه در کشورهای مختلف متفاوت است به طوری که به عنوان مثال در ترکیه از طریق کمیته ملی تعیین می‌شود و فقط شرکت‌هایی که دارای مجوز تجارت هستند می‌توانند درگیر این کار شوند. به نظر می‌رسد عموماً ذینفعان در نظام تصمیم‌گیری حضور دارند.
۱۳. بررسی تغییرات نرخ و نوع تعرفه در طول زمان در کشورهای مورد بررسی حاکی از در نظر گرفتن الزامات سازمان تجارت جهانی است. به عبارتی کشورهایی که فرآیند عضویت را طی کرده و یا در حال گذر از آن می‌باشند در تعیین نرخ و نوع تعرفه علاوه بر جنبه حمایتی آن به این الزامات نیز توجه می‌نمایند.

فصل پنجم: جمع‌بندی و ارائه پیشنهادهای و توصیه‌های سیاستی

۵-۱- مقدمه

تحولات در عرصه اقتصاد بین‌الملل، بازتابهای گسترده‌ای بر اقتصاد داخلی کشورهای در حال توسعه داشته است. از مهم‌ترین پیامدهای این تحولات، ضرورت پیوند فرآیند توسعه اقتصادی کشورها با نیروها و عوامل اقتصادی بین‌الملل می‌باشد. اگرچه تا چند دهه پیش، کشورهای در حال توسعه برای رهایی از آثار عقب‌ماندگی و پیوست به جریان پویای توسعه اقتصادی به منافع و عوامل داخلی متکی بودند، امروزه با توجه به تحولات صورت گرفته، تجربیات کشورها و نظریات اقتصاد توسعه، مشخص شده که هیچ کشوری به تنهایی نمی‌تواند با اتکا به منابع و نیروهای درونی خود در مسیر رشد و توسعه پایدار اقتصادی قرار گیرد. از سوی دیگر تجربیات کشور نشان می‌دهد بخش خارجی اقتصاد نقش بسیار مهمی در فرآیند توسعه اقتصادی ایفا می‌کند، در واقع تجارت به صورت موتور رشد و توسعه کشورها عمل می‌کند، امروزه به دلیل افزایش دامنه تبادلات جهانی تصور بیرون ماندن از دایره ارتباطات جهانی غیرممکن است. لذا سازمان تجارت جهانی برای افزایش توانایی خود در هدایت و کنترل تجارت بین‌الملل و جهت قانون‌مند کردن پذیرش و عضویت کشورها در این سازمان، مقررات و آیین‌نامه‌هایی را وضع کرده است تا کلیه کشورها بتوانند با عضویت در آن جایگاه درخوری را برای خود معین بنمایند.

تجارت به مفهوم عام از دیرباز به عنوان موتور رشد و توسعه اقتصادی مطرح بوده^۱ و تجارت محصولات کشاورزی بنا به دلایل خاصی همچون استراتژیک بودن این محصولات با رشد تجارت جهانی اهمیت روزافزونی یافته است. بخش کشاورزی جدا از سایر بخش‌های اقتصادی برای همه کشورهای عضو یا در شرف عضویت به سازمان جهانی تجارت از جمله کشور ایران از پرچالش‌ترین بخش‌های اقتصادی بوده و هست.

تعامل و گسترش مناسبات با اقتصاد جهانی نیازمند شفافیت، پایداری و انعطاف‌پذیری در رژیم تجاری کشور است و در یک رژیم تجاری با این مشخصات، سطح تعرفه‌ها، ابزارهای نظام تعرفه‌ای، پایداری نظام تعرفه، انعطاف‌پذیری نظام تعرفه‌ای و میزان نوسان‌های سالانه تعرفه‌ها، از جمله موارد درخور توجه است. در نظر گرفتن مشخصات فوق‌الذکر یک نظام بهینه‌ی تعرفه‌ای را در بخش کشاورزی آشکار و ایجاد آن را ضروری می‌سازد. در این راستا و به منظور طراحی هر چه بهتر نظام بهینه تعرفه کشاورزی در این پژوهش سعی شد در ابتدا ساختار و روند گذشته تعرفه‌ها ارزیابی شود تا با شناخت نقاط ضعف و کاستی‌های نظام فعلی، طراحی نظام تعرفه‌ای به نحو مطلوبی صورت پذیرد.

۱. مطالعه اتاق بازرگانی ایران (فاطمه پاسبان) با عنوان اصلاح نظام تعرفه ای بخش کشاورزی ایران

۵-۲- خطوط کلی پژوهش:

فصل اول پایان نامه به اهمیت و ضرورت تحقیق، اهداف، فرضیه‌ها و بررسی اجمالی مبانی نظری و کلیات تحقیق پایان نامه اختصاص یافته است.

در فصل دوم به پیشینه تحقیق پرداخته شده و همچنین به ارزیابی مطالعات صورت گرفته در ارتباط با موضوع مطالعه پرداختیم. ابتدا مطالعات داخلی ذکر شد و سپس در بخش دوم، مطالعات صورت گرفته در خارج از کشور بررسی شد. در بخش نهایی نیز به جمع‌آوری و تدوین آرشیوی از کلیه مقالات، پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی انجام شده در زمینه تعرفه‌ها پرداخته شد. در مطالعات پیش‌گفته تمرکز اساسی بر روی شناخت مشکلات نظام موجود (مطالعه فریادرس، و.ا.) و یا تعیین سطح تعرفه برای محصولات مختلف (مطالعه فیض‌آبادی، ی. مقدسی، ر.) بوده است؛ اما در مطالعه اخیر تمرکز اساسی بر روی چارچوب و نحوه طراحی نظام تعرفه کشاورزی و پایه‌ریزی یک نظام جدید است. تلاش مطالعه حاضر بر این است تا با شناخت چالش‌ها و مشکلات شکلی و علمی نظام موجود و گزینش ابزارهای تعرفه‌ای مناسب برای محصولات (حسب شرایط)، پایه‌های یک نظام تعرفه‌ای کارآمد را بنا نهد.

در فصل سوم، در این پژوهش سعی گردید تا با بررسی نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی (بررسی نرخ تعرفه و تغییر آن، قوانین و مقررات، دولت و نهادهای مردم‌مدار، فرآیند و مراجع تصمیم‌گیری و الزامات جهانی و سازمان‌های بین‌المللی) تصویری از وضعیت موجود ارائه شده و چالش‌ها و موانع آن برای ارائه راهکارهایی برای بهبود نظام موجود تعرفه بخش کشاورزی برجسته گردد. براساس نتایج این فصل دریافتیم مرور وضعیت فعلی نظام تعرفه‌ای کشور در بخش کشاورزی نشان می‌دهد که نظام کنونی تعرفه‌های کشاورزی بر پایه سیستم تک‌ابزاری تعرفه ارزشی بنا شده است. لذا ابزار تعرفه‌ای اهمیت فراوانی در حمایت از تولیدات داخلی یافته است و چنانچه وضع تعرفه‌ها بخواهد بر مدار سالیان گذشته با کمترین هوشمندی و دقت صورت گیرد، تولیدات داخلی با آسیب جدی روبه‌رو خواهد شد. تک‌ابزاری بودن نظام فعلی تعرفه‌ها نیز مشکلات زیادی را به وجود آورده است و در مورد محصولاتی که تولید داخلی آنها جوابگوی مصرف داخلی نبوده است، به علت نبود سیستم تعرفه سهمیه‌ای و فصلی مناسب و پایدار (نه صرفاً مقطعی) در وضع تعرفه‌ها برای این قبیل محصولات، سردرگمی و ابهامات اساسی پدید آمده است.

از وضعیت و روند سال‌های گذشته سیاست‌های تعرفه‌ای به طور خلاصه می‌توان موارد و نارسایی‌های می‌توان دریافت که در فصل سوم به تفصیل بیان شد، و خلاصه موارد آن در بخش ۵-۲-۲ بیان شده است.

در فصل چهارم، به بررسی الگوهای تعرفه‌ای و میزان حمایت از محصولات کشاورزی در هر یک از کشورهای منتخب پرداخته شده است. کشورهای منتخب به منظور بررسی الگوی تعرفه‌ای، کشورهای آسیایی پیشرفته همچون چین و ژاپن، کشورهای کره و ترکیه به عنوان کشورهایی با اقتصاد نزدیک به اقتصاد ایران

(GDP نزدیک به ایران)، برزیل و استرالیا کشورهای صنعتی و پیشرفته در جهان انتخاب شده‌اند. در این فصل ابتدا به بررسی اجمالی سازمان تجارت جهانی و تعرفه و روندها و الزامات و در ادامه شاخص‌های بازرگانی جهانی بخش کشاورزی و همچنین شاخص‌های بازرگانی و تجاری در بخش کشاورزی ایران و شاخص میانگین ساده نرخ‌های تعرفه، سهم ردیف‌های تعرفه با نرخ صفر از کل خطوط تعرفه، سهم فرازهای تعرفه‌ای بین‌المللی از کل خطوط تعرفه، بالاترین نرخ تعرفه مورد عمل در هر کشور و در قسمت بعد مورد بررسی قرار گرفته است. به طور کلی بررسی چرایی و چگونگی تغییر نرخ تعرفه محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که:

روند کاهش تعرفه‌ها در طول زمان قابل مشاهده است و این کشورها برای حمایت از تولید به ابزارهای حمایتی دیگر (تعرفه‌های سهمیه‌ای،...) که در مقررات این سازمان مورد قبول است روی آورده‌اند. از سوی دیگر تجربه کشورها نشان می‌دهد که کاهش تعرفه‌ها در طول زمان اتفاق افتاده و یک‌باره و بدون برنامه نبوده است. علاوه بر این اطلاعات نشان می‌دهد که روند کاهش تعرفه‌ها در بخش کشاورزی نسبت به بخش صنعتی کندتر است که این به دلیل ماهیت تولید بخش کشاورزی و لزوم حمایت از آن است. اطلاعات برحسب گروه‌بندی محصولات نشان می‌دهد که حداکثر و حداقل نرخ تعرفه و معافیت از عوارض برحسب کشور و ساختار اقتصادی آن متفاوت است و عموماً در کشورهای پیشرفته نرخ تعرفه کمتر از کشورهای در حال توسعه است. با بررسی تجارب کشورها در خصوص نرخ تعرفه، نوع تعرفه، چرایی و چگونگی تغییر نرخ تعرفه محصولات کشاورزی می‌توان به مهم‌ترین یافته‌های به شرح ذیل اشاره نمود:

۱. مهم‌ترین نکته در بررسی نظام تعرفه کشورهای مختلف، استفاده از تعرفه به عنوان ابزار حمایتی (حمایت از تولید داخلی) است. با توجه به این نگرش، در طول زمان نرخ تعرفه به منظور حمایت از تولید داخلی تغییر یافته است که این تغییرات برحسب نوع محصول و درجه اهمیت آن از نظر حمایتی متفاوت بوده است. هر کشوری به دلیل مدیریت واردات و حمایت از تولید داخلی از ابزار تعرفه‌ای مناسب (فارغ از الحاق به سازمان تجارت جهانی) بهره می‌گیرد.
۲. نکته دیگر اینکه تغییر و تحول در نرخ تعرفه و ابزارهای تعرفه‌ای براساس یک برنامه تدوین شده کوتاه‌مدت و بلندمدت بخش کشاورزی بوده است. به عبارتی نرخ تعرفه ابزار سیاستی برای دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه بخش کشاورزی بوده و هماهنگ با آن تغییر و تحول یافته است.
۳. ابزارهای متنوع تعرفه‌ای در رژیم تعرفه‌ای کشورهای مختلف به کار گرفته می‌شود. با توجه به ویژگی فصلی بودن تولیدات کشاورزی و احتمال عدم تکاپوی تولید داخلی برخی محصولات نسبت به تقاضا، به کارگیری ابزارهای متنوع تعرفه‌ای می‌تواند پاسخگوی آن باشد.

۴. همان‌طور که در کشورهای منتخب مشاهده شد، درجه و اندازه حمایت تعرفه‌ای برحسب نوع محصولات کشاورزی متفاوت است. به عبارتی دیگر میزان حمایت از محصولات کشاورزی از طریق ابزار تعرفه‌ای برحسب اهمیت تولیدی کالاهای مختلف بخش کشاورزی متفاوت است.
۵. از سوی دیگر اطلاعات نشان می‌دهد علاوه بر اینکه میزان حمایت تعرفه‌ای برحسب اهمیت تولیدی محصولات کشاورزی متفاوت بوده، برحسب کشورها نیز متفاوت است. به عبارتی هر کشوری برحسب اهمیتی که هر محصول کشاورزی در تولید بخش داشته نرخ تعرفه و میزان حمایت تعرفه‌ای متفاوت اعمال می‌نماید.
۶. شاخص تعداد طبقات تعرفه‌ای که افزایش آنها نشان‌دهنده عدم همسانی و درجه تفاوت در تعرفه‌های مورد استفاده در کالاهای مختلف است.
۷. اطلاعات نشان می‌دهد که در کشورهای مختلف به خاطر حمایت تعرفه‌ای بالا از کالاهای حساس و استراتژیک، پراکندگی تعرفه‌ها در این کشورها بالا است. به طوری که نرخ تعرفه در مورد کالاهای حساس و پراهمیت از نظر تولیدی بالا و در مورد بقیه محصولات پایین است.
۸. سازمان جهانی تجارت تأکید زیادی بر استفاده از تعرفه ارزشی به عنوان یکی از معیارهای شفافیت رژیم تجاری کشورها دارد.
۹. استفاده از تعرفه‌های غیرارزشی به طور عمده مخصوص مناطق توسعه‌یافته و عمدتاً برای محصولات کشاورزی است. از جمله دلایل استفاده از این ابزارهای پیشرفته توسط کشورهای پیشرفته در مقایسه با کشورهای در حال توسعه می‌توان به قدرت حمایتی مؤثرتر تعرفه‌های غیرارزشی نسبت به ارزشی در مقابل تولیدات کم‌ارزش کشورهای در حال توسعه و پیچیدگی و ظرافت این ابزارها در اشاره نمود. این ابزارها قادرند ضمن حمایت مؤثر از تولیدات امکان حمایت متوازن در طول سال، جهت‌دهی واردات به سمت کالاهای دارای کیفیت و ایجاد رفاه متعادل برای مصرف‌کننده و تولیدکننده را به همراه داشته باشند؛ و همان‌طور که در مورد کشورهای منتخب مشاهده شده (در جداول ارزش سهمیه تعرفه‌ای آورده شده) ژاپن با ۱۱/۶ درصد تعرفه غیرارزشی درصد استفاده از این ابزارها و چین و ترکیه و برزیل با صفر درصد پایین‌ترین استفاده از ابزار غیرارزشی را دارند.
۱۰. از سوی دیگر اطلاعات نشان می‌دهد علاوه بر اینکه به منظور حمایت، تعرفه برای محصولات کشاورزی وضع شده اما در کنار آن از سایر ابزارهای حمایتی مانند یارانه، پرداخت‌های درآمدی جبرانی مستقیم برای حمایت از بخش کشاورزی نیز استفاده شده است. به بیان دیگر بسته حمایت از تولید بخش کشاورزی شامل انواع متنوع ابزارهای سیاستی است که همسو و هم‌جهت به منظور حمایت از تولیدات

بخش کشاورزی اتخاذ می‌گردد که یکی از این ابزارها، تعرفه است. بنابراین نباید انتظار داشت تعرفه به تنهایی بتواند حمایت کامل از تولید بخش کشاورزی را ایفا نماید.

۱۱. نظام تصمیم‌گیری درخصوص نرخ و نوع تعرفه در کشورهای مختلف متفاوت است به طوری که به عنوان مثال در ترکیه از طریق کمیته ملی تعیین می‌شود و فقط شرکت‌هایی که دارای مجوز تجارت هستند می‌توانند درگیر این کار شوند. به نظر می‌رسد عموماً ذینفعان در نظام تصمیم‌گیری حضور دارند.

۱۲. بررسی تغییرات نرخ و نوع تعرفه در طول زمان در کشورهای مورد بررسی حاکی از در نظر گرفتن الزامات سازمان تجارت جهانی است. به عبارتی کشورهایی که فرآیند عضویت را طی کرده و یا در حال گذر از آن می‌باشند در تعیین نرخ و نوع تعرفه علاوه بر جنبه حمایتی آن به این الزامات نیز توجه می‌نمایند.

۵-۲-۲- چالش‌ها و تنگناهای سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای کشور با تأکید بر بخش کشاورزی

بررسی سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای کشور طی برنامه‌های توسعه نشان‌دهنده چالش‌ها و نقاط ضعفی برای تأثیرگذاری مثبت جهت دستیابی به اهداف مورد نظر است. مهم‌ترین مواردی که می‌توان اشاره نمود به شرح ذیل است:

۱. ناهماهنگی در استفاده از موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای
- اعمال تعرفه‌های بالا عمدتاً بر کالاهای دارای ممنوعیت شرعی و کالاهای مزیت دار و عدم امکان واردات برای این قبیل کالاها به دلایل قانونی.
۲. بالا بودن دامنه پراکنش تعرفه محصولات و مشخص نبودن مبنای حداقل و حداکثر طبقات تعرفه‌ای.
۳. عدم توجه کافی به اصول و مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه
- الف) وضع تعرفه‌های پایین در مورد محصولاتی که دربردارنده محصولات ضروری است که یا با بحث امنیت غذای جامعه در ارتباط هستند و یا جزو مواد اولیه صنعت دام‌پروری محسوب می‌شوند و برخی از آنها مانند گندم فقط از طریق دولت وارد می‌شود.

ب) تک‌ابزاری (تعرفه ارزشی) بودن نظام فعلی تعرفه‌های کشاورزی و هم‌سویی نرخ تعرفه‌ها با درآمدهای کشور و به ویژه شوک‌های نفتی دارد و همواره با افزایش درآمدهای نفتی افزایش واردات در دستور کار قرار گرفته و برای حصول به این هدف نرخ تعرفه‌ها کاهش می‌یابد. نحوه عمل دولت‌ها در ایران در هنگام بروز شوک نفتی سالهای مختلف (قبل و بعد از انقلاب) با موارد گذشته هیچ‌گونه تفاوتی نداشته و با افزایش درآمدهای نفتی و بهبود وضعیت منابع ارزی کشور، حمایت تعرفه‌ای از بخش تولید کشاورزی به کنار گذاشته شده و بابت توجهی

نسبت به کاهش تعرفه‌ها (سیاست افزایش نرخ تعرفه کالاهای ممنوع‌الورود و کاهش تعرفه کالاهای اساسی و مهم‌ترین تولیدات کشاورزی کشور) اقدام و باعث افزایش واردات و گاه کاهش تولید داخلی شده است.

ج) اعمال تعرفه بالا بر ورود کالاهایی همچون مشروبات الکلی که ورود آنها ممنوع بوده و حتی در مقررات سازمان جهانی تجارت چنین ممنوعیت‌هایی به رسمیت شناخته شده است. وضع تعرفه‌های سنگین بر کالاها در حالی که واردات آنها به کلی ممنوع است، عملاً تنها باعث بالا رفتن غیرضروری میانگین تعرفه شده است. استفاده از این سیاست در مورد کالاهای شرعاً ممنوع‌الورود عمدتاً به خاطر تعقیب سیاست‌های سخت‌گیرانه در مورد واردات این اقلام بوده است و به نظر می‌رسد سیاست‌گذار قصد داشته است هرگونه مفری را بر روی ورود این کالاها ببندد (عدم توجه به مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه).

د) عدم طبقه‌بندی نرخ‌های تعرفه برحسب مزیت نسبی تولید و مزیت رقابتی و شناخت ناکافی از مزیت‌های نسبی و رقابتی؛ به عنوان نمونه بر محصولات فصل هشتم نسبت به بیشترین فصول دیگر، تعرفه‌های سنگین‌تری وضع شده است. حال آنکه کشور ما در تولید بسیاری از محصولات این فصل دارای مزیت نسبی و در عرصه تجارت جهانی دارای مزیت بالایی است و در تولید برخی از محصولات این فصل بی‌رقیب یا کم‌رقیب است (عدم توجه به مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه).

ر) به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران عرصه تجاری سعی کرده‌اند با وضع تعرفه سبک بر کالاهایی که کشور مزیت نسبی و توان تولیدی بالایی در آنها ندارد، واردات ارزان‌تر این کالاها را عملی کنند و جنبه حمایتی تعرفه‌ها تا حدودی مغفول مانده است. از جمله دلایل این رویکرد می‌تواند نگاه تنها وارداتی و بیشتر معطوف به مصرف‌کنندگان را ذکر کرد (عدم توجه به مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه).

۴. عدم توجه به برنامه بلندمدت و مبانی اقتصادی

الف) روند تغییرات تعرفه کل بخش‌ها و فصول مختلف هم جهت با یک برنامه بلند مدت نبوده است و ساختار تعرفه متأثر از تغییرات سالیانه نرخ ارز و شوک‌های نفتی تغییرات عمده بیرونی و سالیانه بوده و علاوه بر آن تورم ارزی و نظام ارزی غیر شناور در کنار فقدان برنامه بلندمدت تعرفه‌ای، کارایی پایین سیاست تعرفه‌ای (حمایت از تولید و مدیریت واردات) به همراه آورده است.

ب) عدم برنامه‌ریزی بلندمدت (برنامه دارای هدف و استراتژی مشخص) در سیاست‌های تعرفه‌ای کشور و تصمیم‌های کوتاه‌مدت سالیانه؛ تصمیم‌هایی درخصوص سطح و پراکنش تعرفه‌های کشور هر ساله بر مبنای دغدغه‌های کوتاه‌مدت سیاست‌گذار (از قبیل مقابله با گرانی مقطعی برخی اوقات مانند شب عید و امثالهم) با طی فرآیند در نهایت در کمیسیون ماده ۱ مقررات صادرات و واردات مصوب و اعلام می‌شود و هیچ‌گونه برنامه بلندمدتی تغییرات نظام تعرفه‌ای را پشتیبانی نمی‌کند

ج) نداشتن برنامه‌ای بلندمدت در جهت حمایت از تولیدات داخلی محصولات فصلی یا کالایی خاص باشد که سیاست‌گذاران را وادار کرده است تنها به فکر حفظ وضع موجود باشند و با وضع تعرفه‌های سنگین بر محصولات دارای مزیت و صادراتی کشور توان تولیدی و صادراتی این بخش‌ها را حفظ و در مقابل در بخش‌هایی که تولید داخل مزیت چندانی نداشته به خاطر نبود برنامه‌ای خاص برای توسعه تولیدات و حمایت از آنها کشور در این عرصه‌ها دچار نوعی روزمرگی شده و هرساله سعی کرده است با وضع تعرفه‌های کمتر، واردات ارزان‌تری را تأمین کند. (عدم وجود برنامه بلندمدت)

۵. تغییر و نوسان زیاد نرخ تعرفه در طول زمان است.

به طوری که به عنوان نمونه نرخ تعرفه برنج از ۱۵۰ درصد در سال ۱۳۸۵ به تعرفه ۲۱ درصد در سال ۱۳۸۷ تبدیل شده است

۶. بالا بودن دامنه پراکنش تعرفه محصولات و مشخص نبودن مبنای حداقل و حداکثر طبقات تعرفه‌ای

۷. عدم توجه کافی به اصول و مبانی اقتصادی در تعیین تعرفه

الف) وضع تعرفه‌های پایین در مورد محصولاتی که دربردارنده محصولات ضروری است که یا با بحث امنیت غذای جامعه در ارتباط هستند و یا جزو مواد اولیه صنعت دام‌پروری محسوب می‌شوند و برخی از آنها مانند گندم فقط از طریق دولت وارد می‌شود.

ب) سیستم موجود تعرفه‌ها بسیار ساده است نظام تعرفه ای عمدتاً تک ابزاری (تعرفه ارزشی) و در صورت کاهش تعرفه‌ها در غیاب ابزارهای غیرتعرفه‌ای و استفاده توأم بسته‌های تعرفه ای و غیرتعرفه ای یا عدم استفاده از ابزارهای تعرفه‌ای متنوع و کارا، قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخل در مقابل واردات نیست. تک ابزاری (تعرفه ارزشی) بودن نظام فعلی تعرفه‌های کشاورزی و هم سویی نرخ تعرفه‌ها با درآمدهای کشور و به ویژه شوک‌های نفتی دارد و همواره با افزایش درآمدهای نفتی افزایش واردات در دستور کار قرار گرفته و برای حصول به این هدف نرخ تعرفه‌ها کاهش می‌یابد. نحوه عمل دولت‌ها در ایران در هنگام بروز شوک نفتی سالهای مختلف (قبل و بعد از انقلاب) با موارد گذشته هیچ‌گونه تفاوتی نداشته و با افزایش درآمدهای نفتی و بهبود وضعیت منابع ارزی کشور، حمایت تعرفه‌ای از بخش تولید کشاورزی به کنار گذاشته شده و بابت توجهی نسبت به کاهش تعرفه‌ها (سیاست افزایش نرخ تعرفه کالاهای ممنوع‌الورود و کاهش تعرفه کالاهای اساسی و مهم‌ترین تولیدات کشاورزی کشور) اقدام و باعث افزایش واردات و گاه کاهش تولید داخلی شده است.

۸. در استفاده توأم از ابزارهای تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای دقت کافی نشده است.

عدم به کارگیری از ابزارهای متنوع تعرفه‌ای در نظام تعرفه‌ای، حال آنکه با توجه به ویژگی فصلی بودن تولیدات کشاورزی عدم تکافوی تولید داخلی برخی محصولات در شرایط فعلی یکی از مشکلات موجود نظام فعلی تعرفه‌ها تک ابزاری بودن این رژیم است که وضع تعرفه برای این قبیل محصولات را با مشکل روبرو کرده است. البته به واسطه دقت کم در طراحی و اعمال نظارت مورد نیاز در حال حاضر استفاده از ابزاری مانند چند

نرخ بودن تعرفه در دوره‌های زمانی مختلف سال برای واردات برخی محصولات کشاورزی نتایج چندان مناسبی به همراه نداشته است و اغلب به افزایش واردات در زمان اعمال نرخ پایین‌تر تعرفه منجر شده است.

کشورهای پیشرفته از انواع ابزارهای تعرفه‌ای در حمایت از تولید داخلی خود سود می‌برند و موفقیت یک نظام تعرفه‌ای هرچند منطقی و هدفمند تا حد زیادی به نحوه اجرای آن و برخورداری از ابزارهای متنوع بستگی دارد. البته این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که جهت‌گیری‌ها در سازمان جهانی تجارت به سمت استفاده از ابزارهای تعرفه ارزشی به منظور افزایش شفافیت است. از این رو مناسب است بخش کشاورزی تعادلی منطقی بین استفاده از دیگر ابزارهای تعرفه‌ای و رویکرد سازمان جهانی تجارت در استفاده از ابزار تعرفه ارزشی ایجاد کند. در همین راستا این در حالی است که سایر کشورها به ویژه کشورهای پیشرفته سیاست‌گذاری‌های خود را به سمت به کارگیری هر چه بیشتر از سایر ابزارها و موانع غیرتعرفه‌ای مجاز شناخته شده توسط سازمان جهانی تجارت تغییر داده‌اند به گونه‌ای که این کشورها هم‌اکنون از سطح بالایی از استانداردهای فنی و بهداشتی (SPS, TBT) استفاده می‌کنند. همچنین این کشورها از سایر ابزارها نیز استفاده بسیار مؤثری در حمایت از تولیدات داخلی خود دارند؛ به گونه‌ای که به عنوان نمونه درصد بالایی از عوارض ضد قیمت‌شکنی توسط این کشورها اعمال و از آن بر علیه کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار استفاده شده است. ضروری است کشور در تعقیب اصلاح سیاست‌های تجاری خود سازوکارهای قانونی و اجرایی لازم به منظور بکارگیری از ابزارهایی مانند موانع فنی و بهداشتی و عوارض جبرانی و ضد قیمت‌شکنی را فراهم آورد که البته درخصوص ایجاد قوانین لازم برای اعمال عوارض جبرانی و ضد قیمت‌شکنی اقدام‌هایی صورت گرفته است؛ اما تقویت این اقدام‌ها و اصلاح قوانین مربوط به استانداردهای بهداشتی لازم است چراکه قوانین مربوطه در این زمینه مربوط به سالهای بسیار دور هستند و تغییر و به هنگام‌سازی آنها ضروری است (به عنوان نمونه قوانین بهداشتی و قرنطینه‌ای نباتی و دامی کشور ما مربوط به سالهای ۱۳۴۶ و ۱۳۵۰ است).

۹. در وضع تعرفه برای محصولات و بخش‌های مختلف به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است. بی‌توجهی به معیارهای علمی و اصل مزیت نسبی و توان رقابت‌پذیری کالاها در وضع تعرفه‌ها برای محصولات و فصل‌های مختلف در سال‌های مختلف صورت گرفته است. بر محصولاتی که کشور در تولید آنها در عرصه جهانی دارای مزیت نسبی بالایی بوده سنگین‌ترین تعرفه‌ها در طول سال‌های گذشته وضع شده است. (کدام محصولات؟ توضیح دقیق ارائه شود. یا در فصول قبل یا در اینجا) برای مثال می‌توان به وضع تعرفه ۱۰۰ درصد (بالاترین سطح تعرفه‌ای) در سال ۸۳ بر محصولاتی نظیر پسته، زعفران و... اشاره کرد. اگرچه این محصولات با توجه به سطح زیرکشت، اشتغال‌زایی، ارزآوری و مزیت نسبی از محصولات مهم کشور محسوب می‌شوند، اما نیازمند وضع تعرفه‌های بسیار بالا نیستند.

۱۰. روند میانگین ساده کل محصولات و میانگین تعرفه‌ها در فصل‌های مختلف تقریباً شبیه یکدیگر است و نشان می‌دهد که تغییرات سالانه تعرفه‌ها بدون در نظر گرفتن توان رقابتی و حساسیت فصل‌ها، به تمام آنها سرایت داده شده است. (جداول در پیوست شماره ۳).

۱۱. اختلال در قوانین و مقررات و سیاست‌های مصوب

عدم شفافیت سیاست‌های کشور در زمینه‌های نرخ تعرفه محصولات کشاورزی و غلبه تصمیمات سیاستی بر اقتصادی در تعیین اهداف تعرفه و عدم هم‌سویی با سیاست‌های تولید محصولات کشاورزی و عرضه آن. یکی از مشکلات عمده و اساسی نظام قانون‌گذاری که در اغلب اوقات، موجبات اختلال در نظام اجرایی قوانین را نیز فراهم می‌آورد، وجود اصلاحیه‌های متعدد، تبصره‌های متنوع و استثنائات گوناگون است. قوانین مربوط به بخش تجارت (قانون امور گمرکی، قانون تجارت و قانون مقررات صادرات و واردات) با توجه به ارتباط مستقیم آنها با امور مالی و در نتیجه رابطه و اثر فوری بر فرآیند انجام کار و ایجاد مزیت برای بخش یا گروهی خاص همواره با اصلاحات، تبصره‌ها و استثنائات گوناگون مواجه بوده است. عمده‌ترین موارد ایجاد استثنا و مزیت در این امور مربوط به معافیت‌های مختلف از پرداخت حقوق گمرکی است به طوری که در تمامی برنامه‌های توسعه گذشته به موضوع معافیت‌ها توجه ویژه شده و تکرار این احکام در ماده ۴ قانون برنامه چهارم با این مضمون که برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت از پرداخت مالیات (اعم از مستقیم و یا غیرمستقیم) و حقوق ورودی، علاوه بر آنچه که در قوانین مربوطه تصویب شده، ممنوع است، مؤید این موضوع است که حذف و لغو معافیت‌های مندرج در قوانین مختلف یکی از اصلی‌ترین سیاست‌های برنامه‌ای بخش بازرگانی محسوب می‌شود. با این حال بررسی‌های صورت گرفته حاکی از آن است که علیرغم تأکید به این حکم در قوانین مختلف، اراده‌ای جدی در عمل برای اجرای آن وجود ندارد، زیرا هر بار قوانین جدیدی در ابقای این‌گونه معافیت‌ها ارایه شده و گروه‌های ذینفع این‌گونه معافیت‌ها چه به صورت منطقه‌ای و یا کالایی، به دنبال حفظ منافع خود در بکارگیری از این معافیت‌ها هستند. یکی از معضلات این حمایت‌ها آن است که همواره عده‌ای در صف اخذ مجوز دریافت این مزایا قرار دارند و خود را محق دریافت این حمایت‌ها دانسته و وجود تبعیض و حمایت در کنار خود عاملی برای ایجاد فضای عدم رقابت سالم می‌شود.

۱۲. نامتناسب بودن و هم‌جهت نبودن سیاست‌های کلان اقتصاد و سیاست‌های حمایتی بخش کشاورزی

با ابزار تعرفه‌ای باهدف حمایت مؤثر و منطقی‌تر از محصولات کشاورزی. عدم رعایت سیاست‌های برنامه‌های توسعه در وضع تعرفه‌ها یکی از مشکلات نظام تعرفه‌ای است. در طول برنامه اول توسعه در یک نگاه بلندمدت، مزیت نسبی محصولات مورد توجه قرار گرفت و از میزان حمایت‌ها به منظور رقابتی شدن تولید کشاورزی به تدریج کاسته شد. در طول برنامه دوم توسعه چرخشی در سیاست‌گذاری کشور در عرصه تجارت کشاورزی ایجاد شد و بر حمایت از تولیدات داخلی و بکارگیری از ابزارهای تعرفه‌ای به منظور نیل به این هدف تأکید شد. در هیچ یک از برنامه‌های گفته شده

سیاست‌های اعلام شده به خوبی مورد توجه قرار نگرفته و به نحو مناسبی عملی نشدند. در طول برنامه اول اگر چه تأکید بر کاهش حمایت‌ها و حرکت به سمت رقابتی نمودن تولید مد نظر بود؛ اما عملاً سطح تعرفه‌های کشاورزی در ۴ سال اول برنامه در حد بسیار بالای ۹۴/۴۴ درصد باقی‌مانده و هیچ تغییری نکرده است. تنها در سال پایانی برنامه تعرفه‌های بخش کشاورزی بطور اسمی کاهش یافته که با توجه به تغییر مبنای نرخ ارز از دلاری ۷۰ ریال به ۱۷۵۰ ریال عملاً سطح اثرگذاری تعرفه‌ها افزایش یافت. در برنامه دوم توسعه نیز تأکید بر حمایت از تولیدات داخلی و بکارگیری از ابزار تعرفه‌ای به منظور عملی نمودن حمایت‌ها بوده است؛ اما عملاً در سه سال ابتدای برنامه میانگین تعرفه‌ها افزایش بسیار اندکی یافته است و در حالی که در سال ۷۲ میانگین تعرفه‌ها ۲۵/۰۴ درصد بوده است، در سال‌های ۷۵ و ۷۶ به ترتیب به ۲۵/۰۱۴ و ۲۵/۲۱ درصد افزایش یافته است. این روند افزایش تعرفه‌ها با توجه به روند کاهش قیمت‌های جهانی و روند افزایش قیمت‌های داخلی محصولات کشاورزی طی این دوره به تنهایی قادر نبوده است کمکی به اهداف برنامه نماید و ناکارآمدی آن در پناه انواع موانع غیرتعرفه‌ای مغفول مانده است؛ اما در سال‌های پایانی برنامه حرکت مناسبی در جهت تحقق برنامه اعلام شده صورت گرفته است و میانگین تعرفه‌ها در سال‌های ۷۷ و ۷۸ به ترتیب به ۴۶/۹۶ و ۸۰/۷۴ در صد افزایش یافته است. در برنامه سوم توسعه تأکید بر تبدیل موانع غیرتعرفه‌ای و معادل‌سازی تعرفه آنها بوده است. در راستای این سیاست اعلام شده؛ برنامه سوم توسعه سیاست تبدیل ممنوعیت ورود کالاها به شرط اخذ مجوز از وزارتخانه‌ها که در سال ۷۸ شروع شده بود در سال ۷۹ نیز ادامه یافت. در سال ۸۱ اعطای مجوز ورود از وزارتخانه‌های مختلف گرفته شد و در اختیار وزارت بازرگانی قرار گرفت و در نهایت در سال‌های ۸۵۲ و ۸۳ نیز شرط ممنوعیت ورود (به جز در مورد کالاهای خاص مثلاً با ممنوعیت شرعی) برداشته شد و مجوزهای ورود نیز حذف شد. در این راستا سهم ردیف‌های ممنوع‌الورود که در سال ۷۷، ۴۸/۴ درصد بود و در سال ۷۸ به ۱۵/۵۷ درصد کاهش یافت و در طول یک روند کاهش در سال ۸۳ به ۵۰/۷۷ درصد تنزل کرد و در حال حاضر تنها محصولات دارای ممنوعیت شرعی ممنوع‌الورود هستند. در کل می‌توان گفت از موفق‌ترین برنامه‌ها از لحاظ عمل به سیاست‌های اعلام شده در زمینه تجارت کشاورزی، برنامه سوم توسعه است.

۱۳. یکی از مشکلات نظام تعرفه‌ای، وجود فشارها از طرف گروه‌ها، اتحادیه‌ها و یا سازمان‌های بخشی بر تغییرات تعرفه‌ای است به نحوی که در برخی موارد توجیه، دلیل، گزارش مکتوب و بررسی علمی برای نحوه تعیین تعرفه‌ها وجود ندارد و برخی از بخش‌های اقتصادی خاص، مدت‌های طولانی از مزیت تعرفه‌های بالا برای ادامه فعالیت استفاده می‌کنند، در حالی که مصرف‌کنندگان دائماً بهای عدم کارایی آن را در استفاده از تولیدات نامرغوب می‌پردازند که گویای حمایت بی‌قید و شرط، بی‌برنامه و فاقد

زمان‌بندی از یک بخش خاص است. اصلاح این رویه گامی مهم برای جلوگیری از نگاه بخشی به مباحث کلان کشور و توجه به توجیهاات و دلایل کارشناسی در نظام تعرفه‌هاست.

۱۴. یکی از مشکلات اساسی نظام تعرفه‌ای استفاده از روش‌های غیرشفاف و غیرمنصفانه در روش تعیین و محاسبه تعرفه است، به این ترتیب که از میان چهار روش ارزشی، خاص، جایگزین و ترکیبی، در برخی موارد از روش ارزشی که شفاف، قابل اندازه‌گیری، عادلانه، منصفانه، قابل برآورد، دارای قابلیت تثبیت و چانه‌زنی بوده و محاسبه آن نیز ساده و آسان است استفاده نشده و به جای آن روش تعرفه خاص موردنظر قرار گرفته که روشی غیرشفاف و غیرمنصفانه بوده و در برابر افزایش قیمت نیز بسیار آسیب‌پذیر است. بنابراین با توجه به نتایج تغییرات متعدد تعرفه‌ای بر بی‌ثباتی بازار و ایجاد رانت اقتصادی، اصلاح روش‌های مورد عمل از اهمیت بسیاری برخوردار است. استفاده از روش شفاف و دقیق ارزشی برای عموم کالاها، اصلی است که موجب ارتقای کارایی نظام تعرفه‌ای شده و استفاده از روش‌ها از جمله روش تعیین تعرفه به صورت خاص باید به برخی کالاها در زمانی که روند قیمت‌ها کاهشی است، محدود شود.

نتیجه‌گیری کلی براساس کلیه مطالعات صورت گرفته درحوزه نظام تعرفه ای ایران

در گذشته پژوهش‌های صورت گرفته درحوزه نظام تعرفه ای ایران بسیار محدوده بوده است و یا بسیاری از مطالعات صورت گرفته جز موارد انگشت شمار از جامعیت کافی برخوردار نبوده است. در این قسمت به بررسی مطالعات کلی و تقریباً جامع که در این زمینه صورت گرفته و بررسی همسویی نتایج مطالعات و نتایج این پژوهش می‌پردازیم.

در مطالعه فریادرس تحت عنوان "بررسی نظام تعرفه ای بخش کشاورزی ایران طی دوره ی ۱۳۸۲-۱۳۶۱" به نتایج زیر رسیده است:

۱. تعرفه‌های کشاورزی بر مبنای راهبردی درازمدت و پایداری نبوده است و تابع تصمیمات کوتاه مدت سالانه است.
۲. روند تعرفه‌های کشاورزی با اصول اعلام شده برنامه‌های توسعه آشور همراهی کافی نداشته است.
۳. در استفاده توأم از ابزارهای تعرفه ای و غیر تعرفه ای دقت کافی نشده است.
۴. بین تعرفه‌های ساده و وزنی شکاف عمیقی وجود دارد و سطح تعرفه‌های وزنی بسیار پایین است.
۵. سیستم موجود تعرفه‌ها بسیار ساده است و در صورت کاهش تعرفه‌ها در غیاب ابزارهای غیر تعرفه ای قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخل در مقابل واردات نیست.

۶. در وضع تعرفه برای محصولات و بخشهای مختلف به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است.

۷. روند میانگین ساده کل محصولات و میانگین تعرفه ها در فصلهای مختلف تقریباً شبیه یکدیگر است و نشان می دهد که تغییرات سالانه تعرفه ها بدون در نظر گرفتن توان رقابتی و حساسیت فصلها، به تمام آنها سرایت داده شده است.

در مطالعه اتاق بازرگانی ایران (فاطمه پاسبان) تحت عنوان "اصلاح نظام تعرفه ای در بخش کشاورزی ایران" مشکلات و نارسایی های نظام تعرفه ای ایران را به صورت زیر برشمرده است:

نارسایی در تنظیم اهداف	نارسایی در معیارها و ضوابط تعیین نرخ تعرفه	نارسایی در ساختار نظام تعرفه	نارسایی در ساختار اقتصادی و تصمیم سازی و تصمیم گیری کشور
هم جهت نبودن سیاستهای کلان اقتصادی و نامتناسب بودن حمایتی بخش کشاورزی با تعرفه با هدف حمایت مؤثر و منطقی تر از محصولات کشاورزی	حمایت نامناسب تجاری منطقی و مناسب به منظور حفظ پایداری تولید محصول داخلی	ناهماهنگی سیاست های حمایتی بخش کشاورزی و نرخ تعرفه در ساختار تصمیم گیری کشور	عدم مشارکت بخش غیر دولتی در تصمیم گیری های مربوط به تعرفه و حمایت ساختار بیش از حد دولتی در نظام و تصمیم گیری و تصمیم سازی
عدم طبقه بندی و نرخ های تعرفه برحسب مزیت های نسبی تولید کالاهای کشاورزی	عدم اعمال نرخ حمایت مؤثر از محصول کشاورزی (منطقی نبودن نرخ حمایت تعرفه ای)	آگاهی و دانش بخش غیردولتی درخصوص نقش تعرفه و تأثیر آن بر فعالیت های مستقیم و غیر مستقیم بخش کشاورزی	سیاست های آزمون و خطا و عدم توجه به تجربیات گذشته و جهان
عدم شفافیت سیاستهای دولت در زمینه نرخ تعرفه محصولات کشاورزی در بلند مدت	عدم توجه به زمان عرضه محصول به بازار (هماهنگی با زمان عرضه محصول به بازار در مورد محصولات با نرخ تعرفه فصلی)	تدوین نامناسب قوانین و مقررات متناسب با توسعه منطقی و پایدار بخش کشاورزی و روستایی درخصوص تعرفه	عدم ثبات اقتصادی در کشور با توجه به نوسان در درآمدهای نفتی نظارت کم بر اجرای سیاست و ارزیابی آن
دسترسی نامناسب به زیر ساختهای مرتبط با تنظیم بازار (سردخانه، انبار، شبکه های توزیع و) محصولات کشاورزی	توجه ناکافی به اجرایی نمودن ضوابط و استانداردهای بهداشتی و سلامتی	عدم ارزیابی و سنجش منافع و هزینه های نرخ های تعرفه محصولات کشاورزی قبل و پس از اعمال آن در هر مرحله	کم توجهی به نظرات کارشناسی ساز و کار غیر کارا و گردش کار طولانی
فقدان سامانه اطلاعات جامع در زمینه تدوین تعرفه ها	شناخت ناکافی از مزیت های نسبی و رقابتی	اولویت قرار دادن منافع کوتاه مدت مصرف کنندگان شهری و ارجح دانستن مصرف کنندگان نسبت به تولید کنندگان در ارتباط با تعیین نرخ تعرفه	عدم هماهنگی تمامی دستگاه های زیربند در حوزه سیاست های حمایتی بخش کشاورزی
غلبه تصمیمات سیاسی بر اقتصادی در تعیین اهداف تعرفه	غیر واقعی بودن نرخ های تعرفه بر حسب شرایط بازار داخلی	عدم رقابت در حوزه تجارت خارجی محصولات کشاورزی	تنظیم بازار براساس رویکرد وارداتی به جای رویکرد تولیدی
عدم هماهنگی با سیاست تولید محصولات کشاورزی با عرضه آن	عدم تناسب تعرفه ها با کیفیت کالاهای تولیدی قابل رقابت با بازار جهانی	عدم اقدام خرید به موقع محصولات تضمینی و انبارداری آن و عرضه در زمان های مناسب واردات بی رویه در اثر ایجاد تفکر مقابله با گرانی مقطعی در بازار محصولات کشاورزی	عدم وجود دانش تئوریک در بدنه کارشناسی مرتبط در وزارت بازرگانی
هدمند نبودن حمایت تعرفه ای براساس کالا	نقش و حضور کمرنگ سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی در تدوین معیارها و ضوابط تعیین تعرفه ها	حضور کمرنگ تشکل های غیر دولتی حمایت کننده از بخش کشاورزی	غیر تخصصی بودن بدنه کارشناسی مرتبط با موضوع در وزارت کشاورزی
تعدد اهداف در تعیین تعرفه	عدم توجه به اصل مزیت نسبی و توان رقابت پذیری محصولات	دولتی حمایت کننده از بخش کشاورزی	

در مطالعه حقیقت نژاد تحت عنوان "تعیین ومحاسبه تعرفه های محصولات کشاورزی به ویژه محصولات اساسی و باهدف تنظیم بازار و حمایت از تولیدکننده ومصرف کننده" مشکلات نظام تعرفه ای ایران رو به صورت زیر برمی شمرد:

۱. تعرفه های کشاورزی برمبنای راهبردی درازمدت و پایدار بنا شده است و تابع تصمیمات کوتاه مدت سالانه است.
۲. روند تعرفه های کشاورزی با اصول اعلام شده برنامه های توسعه کشور همراهی کافی نداشته است.
۳. در استفاده توام از ابزارهای تعرفه ای و غیر تعرفه ای دقت کافی نشده است.
۴. سیستم موجود تعرفه ها بسیار ساده است. و در صورت کاهش تعرفه ها در غیاب ابزارهای غیر تعرفه ای قادر به حمایت منطقی از تولیدات داخل در مقابل واردات نیست.
۵. در وضع تعرفه برای محصولات و بخش های مختلف به اصل مزیت نسبی و توان رقابتی محصولات توجهی نشده است.

براساس تحقیق حاضر، و مطالعات صورت گرفته برخی نارسایی ها ومشکلات نظام تعرفه ای بخش کشاورزی طبق روال گذشته وجود دارد و البته تغییراتی ازجمله پایین آمدن میانگین ساده تعرفه کاربردی در طی این سال ها صورت گرفته ولی برخی ابعاد اساسی این نارسایی ها هنوز وجود داشته واقدام اساسی در جهت رفع آن بر طبق مشاهدات صورت نگرفته است. در بخش پایانی تحقیق به ارائه راهکارهای پیشنهادی و توصیه های سیاستی در زمینه رفع این مشکلات پرداخته شده است.

۵-۲-۳- راهکارهایی درخصوص کاهش مشکلات و موانع نظام تعرفه محصولات کشاورزی

با توجه به نتایج بررسی های مطالعه حاضر، نظام تعرفه ای محصولات کشاورزی در کشورهای مورد مطالعه این تحقیق بر حسب معیارها و شاخص هایی باهم متفاوت می باشد. مهم ترین معیارها عبارتند از:

۱. نوع محصول و اهمیت نسبی آن در تولید و صادرات بخش کشاورزی
۲. مزیت نسبی و رقابتی محصول
۳. اهداف و استراتژی میان مدت و بلندمدت تولید محصولات بخش کشاورزی
۴. میزان و درجه خودکفایی محصول
۵. امنیت غذایی مردم

براساس تفاوت معیارهای فوق برحسب محصول مشاهده می گردد که به عنوان نمونه در کشورهای اروپایی نرخ تعرفه و ابزارهای تعرفه ای در مورد محصولات دامی متفاوت از سایر محصولات زراعی و باغی است.

از این رو اصلاح نظام تعرفه‌ای بخش کشاورزی در ایران با توجه به معیارهای فوق و مشکلات و تنگناهای موجود امکان‌پذیر می‌باشد. بر همین اساس راهکارهای اصلاحی به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد:

رعایت ملاحظات، برنامه‌های بلندمدت و قوانین و مقررات در طراحی نظام تعرفه

لزوم گسترش تعامل با اقتصاد جهانی و پیگیری عضویت در سازمان جهانی تجارت به همراه پذیرش این منطق که کشور نمی‌تواند بر تولید کلیه کالاها در داخل اصرار ورزد این امکان را که کشور بتواند از تمامی کالاها حمایت تعرفه‌ای بالایی به عمل آورد سلب می‌نماید. از این رو ضروری است تا با توجه به پاره‌ای شاخص‌ها مانند میزان ارزآوری، اشتغال‌زایی و ارتباط محصولات مختلف با بحث امنیت غذایی و به ویژه با توجه به برنامه‌های بلندمدت کشور نظیر چشم‌انداز بیست‌ساله برنامه‌های توسعه و برنامه‌های وزارت جهاد کشاورزی، محصولات کشور را از نظر نیاز حمایتی دسته‌بندی نموده و حمایت تعرفه‌ای را به صورت هدفمند به محصولات مهم و حساس معطوف نمود. در این چارچوب، سند ملی توسعه بخش کشاورزی در برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه کشور و نتایج مطالعه رحیمی بدر و همکاران (۱۳۸۸)، (به منظور تعیین فهرست کالاهای خاص بخش کشاورزی در چارچوب مذاکرات دوره دوحه) محصولات: چغندر و نیشکر، برنج، گندم، سیب‌زمینی، پیاز، محصولات علوفه‌ای، ذرت دانه‌ای، جو، سبزی و صیفی، پنبه، حبوبات، دانه‌های روغنی، انواع محصولات دامی گوشت قرمز، مرغ، ماهی، تخم‌مرغ و شیارا احصاء نموده‌اند. ضمن اینکه محصولات فرآیندی و فرآوری شده را نیز باید به این فهرست اضافه نمود. در این چارچوب می‌توان از شاخص میزان پایداری و هدفمندی کل نظام و محصولات خاص استفاده نمود.

مطابقت با معیارهای جهانی

پاره‌ای از شاخص‌های مهم از دیدگاه جهانی در زمینه تعرفه‌ها به عنوان شاخص‌های دسترسی به بازار شامل: میانگین ساده تعرفه‌ها، میانگین وزنی تعرفه‌ها، حداقل و حداکثر تعرفه‌ها و پراکنش آنها، فزاینده‌ای، درصد استفاده از موانع غیر تعرفه‌ای غیرمجاز، درصد استفاده از تعرفه‌های ارزشی و میزان پیچیدگی رویه‌های وارداتی می‌باشند. همچنین پایداری و حداقل نوسانات نظام تعرفه نیز به عنوان یکی دیگر از شاخص‌های کارآمدی و پیش‌بینی‌پذیر بودن نظام تعرفه است. در این راستا نظام تعرفه‌ای از دیدگاه جهانی یک نظام کامل و شفاف شناخته می‌شود که ضمن استفاده حداقلی از تعرفه‌های غیر ارزشی و موانع غیر تعرفه‌ای غیرمجاز دارای حداقل پراکندگی در سطح تعرفه‌ها باشد. لذا در این زمینه ضرورت دارد با توجه به معیار بند نخست و شناخت محصولات حساس حمایت تعرفه‌ای به سمت این محصولات هدایت شود و از پراکندگی

حمایت‌ها در مورد همه محصولات اجتناب گردد. ضمن اینکه ضرورت دارد از موانع غیر تعرفه‌ای مجاز در حمایت از محصولات استفاده مؤثری نمود.

بهره‌گیری از ابزارهای متنوع تعرفه‌ای و سایر موانع مجاز

از دیدگاه جهانی نظام تعرفه‌ای که حداقل استفاده را از سایر ابزارهای غیر تعرفه‌ای داشته باشد به عنوان یک نظام تعرفه‌ای شفاف شناخته می‌شود؛ اما نباید از نظر دور داشت که استفاده از سایر ابزارهای تعرفه (غیر ارزشی) و موانع غیر تعرفه‌ای مجاز از دیدگاه جهانی محدودیتی ندارد و استفاده از آنها از نگاه سازمان جهانی تجارت تخلف محسوب نمی‌گردد. لذا در شرایطی که فشار زیادی در سطح جهانی برای کاهش سطح اسمی تعرفه‌ها وجود دارد، این امکان که با به ره‌گیری از سایر ابزارهای تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای مجاز بتوان حمایت مناسبی از محصولات کشاورزی نمود وجود دارد.

نگاه به سیاست تعرفه‌ای به عنوان جزئی از بسته سیاست‌های کشاورزی و کلان کشور

با توجه به اینکه سایر سیاست‌های بخش کشاورزی و کلان کشور تأثیرات متقابلی بر سطح تعرفه و حمایت از محصولات داخل دارند لذا ضروری است سیاست‌های تعرفه‌ای کشور در تعامل و سازگاری با این سیاست‌ها وضع گردد. چراکه در صورت هم‌راستا نبودن سیاست‌ها عملاً اثرات سیاست‌ها خنثی شده و کارکردهای آنها بی‌اثر می‌گردد. البته در سال‌های اخیر در زمینه اقدامات مرزی و حمایت از تولیدات کشاورزی قوانین مختلفی در زمینه واردات وضع شده است. در برنامه چهارم توسعه در زمینه سیاست‌های مرزی در بند (ز) و (ح) ماده ۳۳ تصریح شده است:

(ز) نسبت به حذف کلیه موانع غیر تعرفه‌ای و غیر فنی با رعایت موازین شرعی و وضع نرخ‌های معادل تعرفه‌ای با زمان بندی معین و در قالب پیش‌آگهی حداکثر تا پایان سال اول برنامه اقدام نماید.

(ح) تدابیر و اقدامات مؤثر حفاظتی، جبرانی و ضد دامپینگ در مواردی که کالایی با شرایط غیرمتعارف و با امتیاز قابل توجه به کشور وارد می‌شود را اتخاذ و اعمال نماید.

بند (ز) این ماده در واقع تنفیذ ماده ۱۱۵ قانون برنامه سوم توسعه بود. در راستای اجرایی نمودن ماده ۱۱۵ قانون برنامه سوم توسعه در سال ۱۳۸۱ مجوز ورود کالا به وزارت بازرگانی محدود گردید. در سال ۱۳۸۲ کلیه موانع غیر تعرفه‌ای و بخش بازرگانی یکی از عوامل تسریع‌کننده رشد و تحول در سایر بخش‌های اقتصادی است. نرخ تعرفه یکی از عوامل مختلف مؤثر بر کارایی این بخش است که می‌تواند به عنوان ابزار کنترل و سیاست‌گذاری در نظام بازرگانی محسوب شود؛ و از سوی دیگر با عدم دقت در استفاده از آنها، نظام بازرگانی

و سیاست‌های کلان اقتصادی دچار بحران شده و هر نوع برنامه‌ریزی در این امر اثرگذاری خود را از دست می‌دهد. وضع سیاست‌های حمایتی اهدافی را دنبال می‌کند که در رأس آن حمایت از تولید داخلی، حفظ سطح اشتغال و کسب درآمدهای بودجه‌ای قرار دارند. با این حال در تبیین این سیاست‌ها توجه به عمل متقابل کشورهای طرف تجاری جهت جلوگیری از آسیب‌های احتمالی و انزوا در محیط بین‌المللی ضروری است.

الف) نرخ‌های بالای تعرفه، می‌تواند با حمایت از یک بخش اقتصادی منافی برای تولیدکنندگان داخلی ایجاد کند.

این نرخ‌ها دارای آثاری به شرح ذیل هستند:

۱. معمولاً بهای این حمایت را مصرف‌کنندگان با اجبار به خرید محصولات بی‌کیفیت می‌پردازند.
۲. حمایت‌های افراطی و بلندمدت معمولاً به کاهش کارایی و بهره‌وری در بخش مربوطه می‌انجامد.
۳. از دیگر آثار منفی تعرفه‌های بالا ایجاد و تقویت انگیزه برای قاچاق است.
۴. هزینه‌های اجتماعی این حمایت‌ها بسیار بیش از منافی خواهد بود که عاید یک یا چند بخش خاص اقتصادی می‌شود.

۵. افزایش ناگهانی تعرفه منجر به کاهش واردات رسمی شده و نیاز داخلی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد.
۶. این حمایت‌ها در کالاهایی که امکان قاچاق آنها میسر است به توسعه اقتصاد زیرزمینی و پنهان می‌انجامد؛ بنابراین افزایش تعرفه الزاماً به افزایش درآمد مالیات بر واردات و یا حمایت از بخش خاصی منتهی نمی‌شود و می‌تواند منجر به افزایش قاچاق و یا افزایش تولیدات ناکارآمد شده به زیان مصرف‌کننده نیز تمام می‌شود.

هرگونه افزایشی در تعرفه بیش از حد بهینه آن بالاتر باشد، هرچند ممکن است به بهبود رابطه مبادله منجر شود اما منافع جامعه از بابت به اندازه‌ای نخواهد بود که بتواند زیان‌هایی را که توجه آن کاهش حجم تجارت جبران کند.

جلوگیری از افزایش نرخ‌های تعرفه بدون انجام کار کارشناسی و پرهیز از نگاه صرف به نرخ تعرفه به عنوان عاملی جهت افزایش درآمدهای دولت می‌تواند تأثیر بسزایی در اصلاح نظام تعرفه‌ها و افزایش کارایی بخش بازرگانی در کشور داشته باشد.

ب برنده اصلی سیاست‌های حمایتی، صاحبان صنایع جانشین واردات هستند. حتی اگر این صنایع نوپا باشند، حمایت از آنها موجب عدم رشد و بهره‌وری خواهد شد؛ زیرا تعرفه‌های اعمال شده به ندرت حذف می‌شوند و این صنایع با اعمال فشار بر تصمیم‌گیران اقتصادی به تداوم حمایت اصرار خواهند داشت. اصلاح

این مشکل گامی مؤثر در راستای تخصیص بهینه منابع و جلوگیری از رانتهای اقتصادی برای بخشهای خاص و توسعه رقابت است.

ب) برنده اصلی سیاستهای حمایتی، صاحبان صنایع ماشین واردات هستند. حتی اگر این صنایع نوپا باشند، حمایت از آنها موجب عدم رشد بهره‌وری خواهد شد، زیرا تعرفه‌های اعمال شده به ندرت حذف می‌شوند؛ و این صنایع با اعمال فشار بر تصمیم‌گیران اقتصادی به تداوم حمایت اصرار خواهند داشت. اصلاح این مشکل گامی مؤثر در راستای تخصیص بهینه منابع و جلوگیری از رانتهای اقتصادی برای بخشهای خاص و توسعه رقابت است.

ج) تغییرات متعدد تعرفه‌ای بدون توجه به مباحث کارشناسی آسیبی جدی در نظام تعرفه‌ای است. کاهش شدید نرخهای تعرفه منجر به ایجاد مزیت برای کالاهای خارجی و افزایش شدید واردات می‌شود و همین امر می‌تواند در صورت عدم انعطاف تولید داخلی منجر به وارد آمدن صدمات جدی به تولید داخلی شود.

تغییرات نرخهای تعرفه‌ای بر صادرات نیز مؤثر است. از طرفی هرگونه ضربه تولید داخلی بازار صادراتی کشور را نیز تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و از طرف دیگر در صورت افزایش نرخهای تعرفه و وجود بازار انحصاری در تولید داخلی نسبت به قیمت‌های جهانی بیشتر شده و به این دلیل تولیدکنندگان انگیزه خود برای صادرات را از دست می‌دهند.

اصلاح این مهم گامی مؤثر برای توسعه تجارت و امانده‌ی امور مربوط به فضای کسب‌وکار شامل تولید، واردات و صادرات است.

د) یکی از مشکلات نظام تعرفه‌ای وجود فشارها از طرف گروه‌ها، اتحادیه‌ها و سازمان‌ها بخشی بر تغییرات تعرفه‌ای است به نحوی که در برخی موارد توجیه، دلیل، گزارش مکتوب و بررسی علمی برای نحوه تعیین تعرفه‌ها وجود ندارد و برخی از بخش‌های اقتصادی خاص مدت‌های طولانی از مزیت تعرفه‌های بالا برای ادامه فعالیت استفاده می‌کنند، در حالی که مصرف‌کنندگان دائماً به ای عدم کارایی آن را در استفاده از تولیدات نامرغوب می‌پردازند که گویای حمایت بی‌قید و شرط، بی‌برنامه و فاقد زمان‌بندی از یک بخش خاص است. اصلاح این رویه گامی مهم برای جلوگیری از نگاه بخشی به مباحث کلان کشور و توجه به توجیهات و دلایل کارشناسی در نظام تعرفه‌هاست.

ه) هرچند شرایط فعلی نظام تعرفه‌ای نسبت به سال‌های قبل از تصویب قانون تجمیع عوارض (۱۳۸۱) از نظر سطوح تعرفه‌ای و اختلاف کرانه‌های تعرفه‌ای در شرایط مناسب‌تری است، ولی هنوز کرانه‌های وسیع تعرفه‌ای و تفاوت‌های متعدد در بخش‌های مختلف یکی از مشکلات اساسی نظام تعرفه‌ای است. توسعه معافیت‌های تعرفه‌ای نیز در ایجاد این تفاوت‌ها مؤثر است.

کاهش کرانه‌های تعرفه‌ای به معنای رفع اختلاف میان کمترین و بیشترین سطوح تعرفه‌ای گامی اساسی برای ایجاد ثبات و عدالت اقتصادی و جلوگیری از گسترش پدیده قاچاق و رانت اقتصادی است. (و) یکی از مشکلات اساسی نظام تعرفه‌ای استفاده از روش‌های غیرشفاف و غیرمنصفانه در روش تعیین و محاسبه تعرفه است به این ترتیب که از میان روش‌های مختلف (ارزشی، خاص، جایگزین و ترکیبی) در برخی موارد از روش ارزشی که شفاف، قابل‌اندازه‌گیری، عادلانه، منصفانه، قابل برآورد، دارای قابلیت تثبیت و چانه‌زنی بوده و محاسبه آن نیز ساده و آسان است استفاده نشده و به جای آن روش تعرفه خاص مورد نظر قرار گرفته که روشی غیرشفاف و غیرمنصفانه بوده و در برابر افزایش قیمت نیز بسیار آسیب‌پذیر است؛ بنابراین با توجه به نتایج تغییرات متعدد تعرفه‌ای بر بی‌ثباتی بازار و ایجاد رانت اقتصادی اصلاح روش‌های مورد عمل از اهمیت بسیاری برخوردار است.

استفاده از روش شفاف و دقیق ارزشی برای عموم کالاها اصلی است که موجب ارتقای کارایی نظام تعرفه‌ای شده و استفاده از دیگر روش‌ها از جمله روش تعیین تعرفه به صورت خاص باید به برخی کالاها در زمانی که روند قیمت‌ها کاهشی است محدود شود.

(ز) یکی از مهم‌ترین مسائلی که لازم است در اصلاح نظام تعرفه‌ای مورد توجه قرار گیرد ادامه روند تکیه بر استفاده از ابزار تعرفه و حذف کلیه موانع غیرتعرفه‌ای می‌باشد.

تحولات و اصلاح‌های نظام تعرفه کشاورزی در راستای افزایش هدفمندی و سطح حمایتی آن نبوده است و نظام تعرفه کشاورزی که تنها بر پایه ابزار تعرفه ارزشی است، حمایت مؤثر و متوازی از کالاهای کشاورزی نمی‌کند. نگاهی مقایسه‌ای به نظام تعرفه کشاورزی در ایران و سایر کشورها نشان می‌دهد تنوع ابزاری، کاربرد اقدام‌های فنی و به‌داشتی، شکاف اندک میانگین ساده و وزنی تعرفه، تعدد طبقات تعرفه و وجود تعرفه‌های فراتر از ۱۰۰۰ درصد برای حمایت تعرفه‌ای هدفمند و مؤثر، از شاخصه‌های آن است در حالی که ساختار حمایت تعرفه‌ای ایران وضعیتی متضاد از این دارد.

۵-۳- توصیه‌های سیاستی

با توجه به مباحث قبلی مشخص می‌شود که به طور کلی سیاست‌های حمایتی نتوانسته اثر مثبتی در رشد تولید و صادرات بخش کشاورزی بگذارد و حتی گاهی اوقات این سیاست‌ها باعث گرفتن مالیات پنهان از کشاورزان شده است. لذا برای بهبود این سیاست‌ها و اثرگذاری مؤثرتر پیشنهادها زیر ارائه می‌شود:

۱. با توجه به این واقعیت که ترکیب بهینه چندین ابزار سیاستی حداقل از تک‌تک این ابزار کارا تر عمل می‌نماید. بهتر است از مجموعه‌ای از حمایت‌ها تحت عنوان **حمایتی سبب** استفاده کنیم که این سبب حمایتی می‌تواند شامل قیمت تضمینی، قیمت اعتباری، قیمت هدف، قیمت جبرانی، حمایت‌های بازاریابی، یارانه صادراتی، اقدام مرزی، بیمه خطر، بیمه درآمد، حمایت برای تغییر الگوی

- کشت و یارانه نهاده باشد. البته مهم‌ترین مسئله استفاده متنوع از ابزارهای حمایتی و به کارگیری ابزارهای حمایتی مربوطه متناسب با اخلال بازار و کارکرد آن است.
۲. سیاست‌های کنترل و تثبیت نرخ ارز عامل مهمی در ثبات صادرات محصولات کشاورزی بشمار می‌آید.
۳. اطلاعات شفاف درباره‌ی روند آینده تغییرات نرخ ارز می‌توان نقش مؤثری در افزایش درآمد صادرکنندگان و حفظ موقعیت ایران در بازارهای جهانی محصولات کشاورزی داشته باشد.
۴. نتایج نشان می‌دهد که تعرفه به عنوان یک ابزار حمایتی، تقریباً نقشی در حمایت از کالاهای داخلی در مقابل واردات بر عهده نداشته است. در راستای موافقت‌نامه کشاورزی سازمان تجارت جهانی بایستی برای محاسبه حمایت داخلی جهت شفافیت بیشتر سیاست‌های وارداتی، موانع غیرتعرفه‌ای (محدودیت‌های مقداری، مجوز واردات، محدودیت‌های بهداشتی، ممنوعیت ورود برخی از کالاها و...) به موانع تعرفه‌ای تبدیل شود. براین اساس افزایش نقش موانع غیرتعرفه‌ای، حرکت در جهت عکس موافقت‌نامه کشاورزی سازمان تجارت جهانی را نشان می‌دهد، که در راستای سیاست کلی پیوستن به این سازمان نیست. در این خصوص لازم است معافیت‌های تعرفه‌ای ویژه‌ی در نظر گرفته شده برای افراد و مناطق مختلف نیز حذف شود، چراکه در غیر این صورت امکان تنظیم بازار با استفاده از ابزار تعرفه‌ای وجود نخواهد داشت.
۵. تغییر ناگهانی و غیرقابل‌پیش‌بینی مقررات تجاری از سوی دولت می‌تواند اثر نامطلوب بر حجم قاچاق کالا داشته باشد. در حال حاضر نظام تعرفه‌ای در ایران قابل پیش‌بینی نیست این امر باعث می‌گردد تا افراد روش مطمئن قاچاق را جایگزین روش‌های نامطمئن کنند.
- افزایش تعرفه و استمرار حمایت از بخش‌های خاص در بسیاری از موارد هزینه واردات رسمی را افزایش داده و با تغییر مسیر کالاها از مسیر رسمی به مسیر غیررسمی موجب توسعه اقتصاد زیرزمینی می‌شود.
۶. بررسی مشکلات تولید و اعطای امتیازهای حمایتی و تشویقی برای تولیدات خاص و برحسب سیاست‌های بلندمدت اقتصادی کشور می‌تواند علاوه بر مشکل خدشه‌دار شدن سیاست‌های تعرفه‌ای موجب حمایت از تولید داخل شود.
۷. هیچ مقداری از تعرفه را نمی‌توان به عنوان نسخه دائمی و نرخی ثابت برای همه مکان‌ها و زمان‌ها در نظر گرفت و معرفی کرد و هیچ فرمول جادویی برای تعیین سطح مناسب تعرفه وجود ندارد، اما به منظور ایجاد ثبات در فضای کسب‌وکار لازم است شاخص‌های موردنظر نظام برای سیاست‌گذاری بلندمدت و باثبات تدوین شود و از هرگونه تغییر در آن حتی‌المقدور اجتناب شده یا در صورت لزوم به تغییر از ابزارهای جانبی استفاده شود.

۸. نتایج آماری و تحلیل اطلاعات مربوط به واردات کالا و حقوق ورودی اخذ شده نشان می‌دهد که نرخ متوسط حقوق ورودی واقعی به خصوص در ۵ سال اخیر، بالا نبوده و بیشترین آسیبی که نظام تعرفه‌ای کشور را با اختلال مواجه کرده است وجود سطوح تعرفه‌ای و دامنه‌ها و کرانه‌های تعرفه‌ای با تفاوت‌های فاحش و بالا است؛ بنابراین یکی از اقداماتی که به عنوان توصیه‌ای سیاستی برای اصلاح نظام تعرفه‌ای موجود متصور است کاهش دامنه تفاوت‌های فاحش موجود در سطوح تعرفه‌ای در سه حوزه اقلام، فصول و قسمت‌های کالایی است.
۹. با توجه با ایراداتی چون ناتوانی در حمایت از صنایع نوپا، آسیب به صنایع تولیدکننده کالاهای وارداتی و لطمه دیدن صادرات، می‌توان با مدیریت صحیح، نرخ‌ها را هر چند طبقه معین و برحسب بخش‌های مختلف طراحی کرد. در این راه بعضی اقتصاددانان با در نظرگیری شرایط خاص، استدلال می‌کنند که نرخ‌های تعرفه نیابستی بالاتر از ۳۰ درصد باشند، هر چند که برای حمایت از بخش‌های رقابت‌کننده با واردات عملاً «نرخ‌های مؤثر حمایتی» ۴۰ تا ۷۰ درصدی می‌توانند وجود داشته باشند. گروهی نیز تعرفه بالاتر از ۴۰ درصد را باعث به وجود آوردن اغتشاشات بالا در اقتصاد می‌دانند.
۱۰. با توجه به بروز بحران مالی در جهان و کاهش قیمت‌های جهانی، در صورت نیاز به تغییرات ضروری در نرخ تعرفه اسمی، باید برحسب نوع صنایع (پایه، مواد اولیه، واسطه‌ای و مصرفی) و با توجه به موارد زیر در نظر گرفته شود:
- الف) تغییرات به صورت محدود و مشخص باشد.
- ب) شاخص‌های اقتصادی مانند بالا بودن بهره‌وری تولیدات قابل رقابت در سطح جهانی، بهای تمام شده قابل مقایسه با تولیدات جهانی و مازاد تولید با توجه به نیازهای مصرفی داخلی، .. مورد توجه قرار گیرد.
- ج) موجب تحمیل ناکارایی تولید بر مصرف‌کنندگان نشوند.
- د) موجب افزایش حجم قاچاق نگردد.
- ه) برحسب مطالعات علمی و با توجه به مبانی نرخ تعرفه، نرخ حمایت مؤثر محاسبه شود.
- نکته اساسی دیگر عدم بهره‌گیری کشور از ابزارهای متنوع تعرفه‌ای در رژیم تعرفه‌ای کشور است حال آنکه با توجه به ویژگی فصلی بودن تولیدات کشاورزی و عدم تکاپوی تولید داخل برخی محصولات در شرایط فعلی یکی از مشکلات سیستم فعلی تعرفه‌ها تک ابزاری بودن این رژیم است که وضع تعرفه برای این قبیل محصولات را با مشکل روبه‌رو کرده است. همان‌گونه که قبلاً بیان شد کشورهای پیشرفته از انواع ابزارهای تعرفه‌ای در حمایت از تولید داخلی خود سود می‌برند و موفقیت یک رژیم تعرفه‌ای هر چند منطقی و هدفمند تا حد زیادی به نحوه اجرای آن و برخورداری از ابزارهای متنوع بستگی دارد. البته این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که جهت‌گیری‌ها در سازمان جهانی تجارت به سمت استفاده از ابزار تعرفه ارزشی به منظور افزایش شفافیت است. از این رو مناسب است بخش کشاورزی تعادلی منطقی بین استفاده از دیگر ابزارهای تعرفه‌ای و رویکرد سازمان جهانی تجارت در استفاده از ابزار تعرفه ارزشی ایجاد نماید.

منابع

۱. احمدی، حسین، (۱۳۷۷)، برنامه ریزی استراتژیک و کاربرد آن، تهران، انتشارات سایه نما.
۲. آذری، مصطفی، (۱۳۸۶)؛ ایران و سازمان تجارت جهانی: فرصت‌ها و چالش‌ها؛ تهران: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.
۳. ابریشمی، حمید؛ محسن مهرآرا و رضا محسنی، (۱۳۸۵)؛ "تأیید آزادسازی تجاری بر رشد صادرات و واردات"؛ ۹۵-۱۲۶، پژوهشنامه بازرگانی، شماره
۴. اکبریان، رضا؛ علی قائدی و رضا وهام، (۱۳۸۶)؛ "بررسی رابطه آزادسازی تجاری و درآمد مالیاتی در ایران"، فصلنامه
۵. بررسی‌های اقتصادی، دوره ۴، شماره ۳، صص ۱-۲۲.
۶. بخشوده، محمد (۱۳۸۰)؛ "پیش‌بینی تأثیرات حذف دخالت دولت از بازار گندم"؛ فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۶۱ شماره ۳۵، صص ۱۷۶
۷. پریزن، وحیده (۱۳۸۵)؛ اثرات کاهش تعرفه بر واردات محصولات کشاورزی منتخب در ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شیراز.
۸. پورمقیم، سیدجواد (۱۳۷۰)؛ تجارت بین‌الملل، نظریه‌ها و سیاست‌های بازرگانی، نشر نی، چاپ دوم، تهران.
۹. جالوند، رجب (۱۳۷۸)؛ ارزیابی اثرات الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت بر زیربخش غلات در بخش کشاورزی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهیدبه‌شتی، دانشکده علوم اداری.
۱۰. حسینی، میرعبدال...؛ زوار پرمه (۱۳۸۱)؛ "مزیت‌های نسبی، سیاست تجاری و چالش‌های فراروی کشاورزی ایران"، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال اول، شماره پنجم و ششم، صص ۶۱-۸۵
۱۱. حسینی، میرعبدالله (۱۳۸۳)، سیاست تجاری کشاورزی ایران، تعیین معادل تعرفه‌ای واردات محصولات آن، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۳۲، پاییز ۱۳۸۳، صص ۱-۴۰.
۱۲. حسینی، میرعبدالله، (۱۳۸۷)؛ مطالعه‌ای در باب تعرفه‌های فصلی واردات محصولات کشاورزی ایران، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
۱۳. خلیل‌زاده، قاسم، ساختار بازرگانی خارجی ایران و سیاست‌های تعدیل و راهبردی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، کشور، معاونت امور اقتصادی، دفتر اقتصاد بین‌الملل، صص ۱-۱۵.
۱۴. دژپسند، فرهاد، عبدیان، مسعود (۱۳۷۶)؛ "منابع و مضار پیوستن به سازمان تجارت جهانی"، مجله برنامه و بودجه، سازمان برنامه و بودجه، شماره ۱۳ و ۱۴.

۱۵. دهقانی، علی؛ محمد عبدی؛ کامران خردمند (۱۳۸۷)؛ "تأثیر عضویت در سازمات تجارت جهانی بر بخش صنعت ایران"، مجله علمی پژوهشی نامه مفید، سال چهارم، شماره ۶۹، جلد ۴، شماره ۲، صص ۱۰۷-۱۲۶.
۱۶. ذوالجناحی اسکویی، رامین (۱۳۸۲)، آثار و تبعات اقتصادی - اجتماعی الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی با تاکید بر کاهش تعرفه ها: الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده اقتصاد.
۱۷. ذوالجناحی اسکویی، ر. (۱۳۸۲)؛ "اثرات کاهش تعرفه های وارداتی بر اقتصاد ایران"، مجموعه مقالات همایش سیاست‌ها و مدیریت برنامه های رشد و توسعه در ایران، تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی.
۱۸. رازینی رحمانی، ابراهیم علی، (۱۳۸۱)، سیاستهای حمایتی و پیامدهای آن در ایران، تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
۱۹. رحیمی بروجردی، علیرضا (۱۳۸۳)؛ "مطالعه ای کاربردی و نظری پیرامون اثرات تعرفه بر رشد اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران"؛ مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۶۶، صص ۵۶-۲۵.
۲۰. رحیمی، عباس، (۱۳۷۹)، سیاستهای حمایتی از کشاورزی: مطالعات موردی بخشهای دام و شیلات کشور، تهران: وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی.
۲۱. رحیمی، عباس و دیگران (۱۳۷۴)، سیاستهای حمایتی با تاکید بر سیاستهای بازرگانی، تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
۲۲. سلامی، حبیب اله (۱۳۷۹)؛ "سیاست آزادسازی تجارت محصولات کشاورزی در ایران: تحلیلی در چهارچوب تعادل عمومی"؛ مجموعه مقالات سومین کنفرانس اقتصاد کشاورزی، مشهد، ج ۱، صص ۸۶-۸۲.
۲۳. شکیبایی، علیرضا (۱۳۷۲)؛ پروانه کمالی دهکردی؛ بررسی تطبیقی آزادسازی تجاری و تبعات و پیامدهای آن در چند کشور منتخب، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
۲۴. صادقی یارندی، سیف الله و مسعود طارم سری (۱۳۸۵)، فرهنگ توصیفی اصطلاحات تجارت بین الملل و سازمان جهانی تجارت، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، وزارت بازرگانی.
۲۵. غوچی، رضا (۱۳۸۲)؛ بررسی آزادسازی تجاری بر بهره وری بخش صنعت کارخانه ای کشور با تاکید بر نرخ تعرفه گمرکی؛ پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس، استاد راهنما: دکتر ابراهیم حسینی نسب، استاد مشاور: دکتر حسین صادقی.

۲۶. فتحی، ی. و همکاران (۱۳۸۱)، موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای صادرات ایران در بازارهای هدف، چاپ اول، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، تهران.
۲۷. فریادرس، ولی ال...؛ رضا مقدسی؛ (۱۳۸۳) "بررسی نظام تعرفه بخش کشاورزی ایران طی دوره - ۱۳۶۱-۱۳۸۲"، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال دوازدهم، شماره ۴۸، صص ۳۶-۱.
۲۸. کمیجانی، اکبر و دیگران (۱۳۸۰)، مقررات دسترسی به بازار محصولات کشاورزی در موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت و اثرات آن بر اقتصاد کشاورزی ایران، وزارت کشاورزی، مؤسسه پژوهش های برنامه ریزی و اقتصاد صص ۳۳-۲۹.
۲۹. گیلانیپور، ا. و س، یزدانی، (۱۳۷۹)؛ "بازنگری سیاست های اقتصاد کشاورزی: مطالعه موردی برنج" مجموعه مقالات سومین کنفرانس اقتصاد کشاورزی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۳۰. متوسلی، محمود، (۱۳۸۰)، سیاست های تجاری و توسعه اقتصادی، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، تهران.
۳۱. محبی، منیره (۱۳۷۴)؛ ارزیابی اثرات عضویت ایران در سازمان جهانی تجارت (با تأکید بر کالاهای کشاورزی)، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده اقتصاد.
۳۲. محمدی، حمید؛ محمد نقشینه فرد (۱۳۸۵)؛ "اثرات آزادسازی تجاری بر عرضه، تقاضا، واردات و صادرات گندم و پسته در ایران"؛ مجله علمی پژوهشی علوم کشاورزی؛ سال دوازدهم، شماره ۱، صص ۲۷-۳۲.
۳۳. منتظری، شهریار (۱۳۸۵)؛ تأثیر الحاق به سازمان تجارت جهانی (WTO)، بر واردات ایران با تأکید بر نرخ تعرفه ها؛ پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید به شتی.
۳۴. مؤسسه پژوهش های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی (۱۳۸۴)؛ کشاورزی و سازمان جهانی تجارت، تهران: وزارت جهاد کشاورزی.
۳۵. مهرآراء، محسن؛ سجاد برخورداری (۱۳۸۶)؛ "بررسی آثار کاهش تعرفه از طریق الحاق ایران به WTO و بر بخش های اقتصادی در قالب مدل تعادل عمومی قابل محاسبه ((CGE/AGE" مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۸۰، صص ۱۹۴-۱۷۱.
۳۶. ولی بیگی، حسن (۱۳۸۵). اولویت بندی بازارهای هدف صادراتی و موانع حضور در آنها، مطالعه موردی: منتخبی از محصولات صادراتی مواد غذایی، فصلنامه پژوهش بازرگانی، شماره ۴۱، زمستان ۱۳۸۵، صص ۸۹-۵۳.
۳۷. هیلی، استیون، پیامدهای موافقتنامه کشاورزی دور اروگوئه برای کشورهای در حال توسعه، وزارت جهاد سازندگی، سلسله انتشارات روستا و توسعه: شماره ۳۸.

۳۸. Abreu, M. (۱۹۹۶). Trade in manufactures; the outcome of the Uruguay Round and developing country. in Martin, W and Winters, L. A. eds. The UR and the Developing Economics, Cambridge University press .
۳۹. Agbeyegbe, T. D. , J. Stotsky & A. WoldeMariam. (۲۰۰۶). "Trade Liberalization, Exchange Rate Changes, and Tax Revenue in Sub-Saharan Africa". Journal of Asian Economics, ۱۷: ۲۶۱-۲۸۴ .
۴۰. Anderson, J. (۱۹۹۶). "Tariff index theory", Review of International Economics ۳:۱۵۶-۷۳.
۴۱. Blake. Adam, Andrew McKay and Oliver Morrissey (۲۰۰۱). " The Impact on Uganda of Agricultural Trade ". CREDIT Research Paper ,No. ۰۱/۰۷.
۴۲. Ballingal , John. (۲۰۰۱). The pacific five free trade area: Impacts on agriculture in New Zealand. Institute of Economic Research.
۴۳. Bandara, J. S. and I. Coxhead (۱۹۹۹)"Can trade liberalization have environmental benefits in developing country agriculture? a Sri Lanka case study"; Journal of Policy Modeling, ۲۱ (۳): ۳۴۹-۳۷۴..
۴۴. Bautista, R. , Lofgren, H. and M. Thomas (۱۹۹۸); "Does trade liberalization enhance income growth and equity in Zimbabwe? The role of complementary policies", TMD Discussion Paper, ۳۲: ۱-۳۰.
۴۵. Bautista, Romeo, (۲۰۰۰). Trade and agricultural policy Reforms in Zimbabwe: A CGE analysis. International Food Policy Research Institute.
۴۶. Carter, C. A. and Zhang, (۱۹۹۴); "Agricultural Efficiency Gains in Centrally Planned Economies"; Journals of Comparative Economies, ۱۸ (۳); PP. ۲۸-۳۱۴.
۴۷. Clarret, R. L. (۱۹۸۹); "Economic Effects of Trade Liberalization on Philipins"; Agriculture College, Laguna, P. ۲۳.
۴۸. C. Fisher, (۱۹۸۹), Current and Recurrent Challenges in HRM, Journal of Management, ۱۵. no. ۲, pp ۱۵۷-۱۸۰.
۴۹. Chu H, Hwang GJ. (۲۰۰۸),"A Delphi-based approach to developing expert systems with the cooperation of multiple experts". Expert Systems with Applications, ۳۴ (۴): ۲۸۲۶-۴۰.
۵۰. Deardorff, A. , (۲۰۰۰); "International Provision of Trade services, Trade and Fragmentation"; Policy Research Working Paper ۲۴۴۸, World Bank, Washington DC.

۵۱. Donald B. Kessing (۱۹۷۹), Trade Policy for Developing Countries, World Bank Staff Paper, World N. ۳۵۳, (Washington D. C. :Bank Pub. , ۱۹۷۹), P۱۳۸.
۵۲. Dreher, A. (۲۰۰۶). " The Influence of Globalization on Taxes and Social Policy: An Empirical Analysis for OECD Countries". European Journal of Political Economy, ۲۲: ۱۷۹-۲۰۱.
۵۳. Edwards, Sebastian; "Openness, outward Orientation, Trade Liberalization and Economic Performance in Developing Countries", NBER Working Paper, ۱۹۸۹, No. ۲۹۰۸.
۵۴. FAO, Commodities and Trade Division (۱۹۹۵); "Impact of The Uruguay Round on Agriculture"
۵۵. Gerald Weber, G. (۲۰۰۳). Russia's and Kazakhstan's agro-food sectors under liberalized agricultural trade: a case for national product differentiation, Journal of Economic Systems ۲۷ (۲۰۰۳) ۳۹۱-۴۱۳.
۵۶. Graff, V. J. , (۱۹۴۹) "On Optimum Tariff Structures"; Review of Economic Studies, No. ۱
۵۷. Harrison, Ann and Gordon Hanson (۱۹۹۹), "Who gains from trade reform? Some remaining puzzles", Journal of Development Economics, vol. ۵۹, pp. ۱۲۵-۱۵۴.
۵۸. Humphrey, Thomas (۱۹۸۷), "Classical and Neoclassical Roots of the Theory of Optimum Tariffs", Economic Review, Federal Reserve Bank of Richmond, Volume ۷۳-۴, July-August.
۵۹. Ingco, M. D. (۱۹۹۵); "Agricultural trade Liberalization in The Uruguay Round, One step forward, One step Back?"; Policy Research Working Paper, International Trade Division, International Economics Department, The World Bank.
۶۰. Jales, M. , M. S. Jank, S. Yao and C. A. Carter (۲۰۰۶). Agriculture in Brazil and China: Challenges and opportunities, Institute for the integration of Latin America and the Caribbean. ۱st ed. -Buenos Aires: ADB-INTAL.
۶۱. Jin, J. C. (۲۰۰۶). "Openness, Growth, and Inflation: Evidence from South Korea before the Economic Crisis", Journal of Asian Economics, ۱۷: ۷۳۸-۷۵۷.
۶۲. Kaldor, N (۱۹۴۰), "A note on Tariffs and the Terms of Trade"; Economica, No. ۷, November.
۶۳. Keena, M. & J. E. Ligtharta. (۲۰۰۲). Coordinating Tariff Reduction and Domestic Tax Reform, Journal of International Economics, ۴۸۹: ۵۶-۵۰۷.
۶۴. Lahiri, S. , A. Nasim , J. Ghani (۲۰۰۰). Optimal second-best tariffs on an intermediate input with particular reference to Pakistan, Journal of Development Economics, Vol. ۶۱ ۲۰۰۰ ۳۹۳-۴۱۶.

۶۵. Landstra, J. A. ; Dawra S. S. (و (۱۹۹۰ "Liberalization of Agricultural Trade: The way to Strong and Profitable Agriculture"; Extention Bulletin-ASPAC-Food and Fertilizer Technology, No. ۳۲۴, P۱۶.
۶۶. Macdonald, S. L. Meyer and A. Somwaru (۲۰۰۳)," Perspectives on cotton global trade reforms; U. S. Department of Agriculture", Paper Prepared for Presentation at the American Agricultural economics Association Annual Meeting.
۶۷. Milanovic, B. and L. Squire (۲۰۰۵). Does tariff liberalization increase wage inequality? Some empirical evidence, World Bank Policy Research Working Paper ۳۵۷۱, April ۲۰۰۵, In web: <http://www.ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/۳۵۷۱.html>.
۶۸. Movchan, V. and I. Eremenko (۲۰۰۳), "Measurement of non- tariff barriers: The case of Ukraine", prepared for the Fifth Annual Conference of the European Trade Study. Group (ETSG), September ۱۱-۱۳, ۲۰۰۳, Madrid, Spain.
۶۹. OECD (۲۰۰۵). Agricultural Policy Reform in Brazil, Policy brief, October ۲۰۰۵, in web: <http://www.oecd.org/dataoecd/۵۳/۱۰/۳۴۵۰۶۵۸۲.pdf>
۷۰. Oschinski, M. (۲۰۰۵). A tale of two trade regimes: India's development Experience, in web:<http://www.tiger.edu.pl/publikacje/TWPNo۷۴.pdf>
۷۱. World Bank (۲۰۰۷). Reforming agricultural trade for developing countries, Volume Two: quantifying the Impact of multilateral trade reform, (Editors: Alex F. McCalla and John Nash), The World Bank, Washington, DC.
۷۲. World Bank (۲۰۱۶). GLOBAL AGRICULTURAL TRADE AND DEVELOPING COUNTRIES, editeb by M. Ataman Aksoy and John C. Beghin, THE WORLD BANK, Washington, D. C.
۷۳. World Trade Indicators (۲۰۰۹). World Trade Indicators, China trade brief, in web: http://www.info.worldbank.org/etools/wti/docs/China_brief.pdf
۷۴. WT/TPR/S/۳۴۶
۷۵. WT/TPR/S/۳۱۰
۷۶. WT/TPR/S/۳۱۲
۷۷. WT/TPR/S/۲۶۴

جمهوری اسلامی ایران

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی

گفتار چهارم:

تعیین محصولات خاص و حساس در بخش کشاورزی
در مذاکرات WTO

(اردیبهشت ۱۳۹۷)

پیشگفتار

در مذاکرات تجاری معمولاً کشورها برخی از کالاها را به دلیل اهمیت اقتصادی-درآمدی، سیاسی یا اجتماعی آنها را از جریان مذاکرات مستثنی می‌شود و این کالاها به عنوان کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی معرفی می‌شوند. برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی نیاز است که این نوع کالاها شناسایی شوند تا سیاست‌های لازم برای آنها در نظر گرفته شود.

به طور کلی کالاهای حساس و خاص دو موضوعی هستند که در مذاکرات تجاری بین‌المللی مطرح شدند. در موافقت‌نامه چارچوب ژوئیه ۲۰۰۴ اولین متنی است که مقرراتی را درباره‌ی انعطاف‌پذیری بیشتر نسبت به کالاهای حساس و خاص به رسمیت شناخته است. هر دو این گروه از کالاها می‌توانند یا از کاهش فرمولی تعرفه‌ها معاف و یا نسبت به آن تعهدات کاهشی کمتری داشته باشند. آنچه در تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی دارای اهمیت است نحوه‌ی تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی است. سازمان فائو و سازمان تجارت جهانی براساس معیارهایی مانند امنیت غذایی، امنیت معیشتی، توسعه روستایی و ابعاد تجاری شاخص‌های را معرفی کرده و براساس آن کالاهای خاص در بخش کشاورزی مشخص می‌شوند. همچنین برای تعیین کالاهای حساس در بخش کشاورزی نیز شاخص‌هایی معرفی شد. از این رو در این پژوهش به تعیین کالای خاص و حساس در بخش کشاورزی با هدف مذاکرات سازمان تجارت جهانی پرداخته می‌شود.

علاوه بر تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی به شناسایی این امر نیاز است که چه حمایت‌های از نظر تجاری می‌توان در بخش کشاورزی اجرا کرد که مورد تأیید سازمان تجارت جهانی باشد. هر چند تعداد حمایت‌های مورد پذیرش در بخش کشاورزی در سازمان تجارت جهانی شامل عوامل زیادی است اما نرخ تعرفه به عنوان عرف‌ترین روش شناسایی می‌شود. شناسایی تعرفه به عنوان یک ابزار حمایتی و همچنین محدوده‌ی نرخ تعرفه و نقطه‌ی بهینه‌ی آن و چگونگی اعمال آن از نکات مهمی است که باید به آن توجه نمود. از این رو با توجه به اهمیت موضوع در این مطالعه به بررسی تعیین کالای خاص و حساس در بخش کشاورزی و همچنین محدوده‌ی نرخ تعرفه به تفکیک محصولات پرداخته خواهد شد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۰۳	چکیده.....
۳۰۴	خلاصه مدیریتی.....
۳۱۰	فصل اول: کلیات پژوهش.....
۳۱۰	۱-۱- مقدمه.....
۳۱۱	۲-۱- بیان مساله.....
۳۱۴	۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۳۱۵	۴-۱- سوال (های) تحقیق.....
۳۱۶	۵-۱- اهداف تحقیق.....
۳۱۶	۶-۱- خلاصه.....
۳۱۷	فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق.....
۳۱۷	۱-۲- مقدمه.....
۳۱۷	۲-۲- تعریف مفاهیم، واژه‌ها و پایه‌های نظری تحقیق.....
۳۱۹	۱-۲-۲- علل گزینش کالاهای حساس و خاص.....
۳۲۰	۳-۲- روش های متداول تعیین کالاهای خاص و حساس.....
۳۲۱	۱-۳-۲- معرفی روش های متداول تعیین کالاهای خاص.....
۳۲۱	۲-۱-۳-۲- روش پیشنهادی تعیین کالاهای خاص منتشر شده توسط فائو.....
۳۲۵	۲-۲-۳-۲- روش پیشنهادی تعیین کالاهای خاص منتشر شده توسط سازمان تجارت جهانی.....
۳۲۷	۲-۳-۲- معرفی روشهای متداول تعیین کالاهای حساس.....
۳۲۹	۲-۴- مروری بر مطالعات انجام شده در رابطه کالاهای حساس و خاص.....
۳۲۹	۱-۴-۲- مطالعات انجام شده داخلی در رابطه کالاهای حساس و خاص.....
۳۳۴	۲-۴-۲- مطالعات انجام شده خارجی در رابطه کالاهای حساس و خاص.....
۳۴۵	۳-۴-۲- جمع بندی مطالعات.....
۳۴۶	فصل سوم: روش تحقیق.....
۳۴۶	۱-۳- مقدمه.....
۳۴۶	۲-۳- روش تحقیق پژوهش.....
۳۴۶	۳-۳- مدل مفهومی تحقیق.....
۳۴۶	۱-۳-۳- مدل مفهومی تعیین کالای خاص.....

عنوان	صفحه
۲-۳-۳- مدل مفهومی تعیین کالای حساس	۳۴۷
۴-۳- روش محاسبه شاخص های تحقیق	۳۴۸
۱-۴-۳- روش محاسبه ی شاخص های تعیین کننده ی معیارهای تعیین کالاهای خاص	۳۴۸
۲-۴-۳- روش محاسبه ی شاخص های تعیین کننده ی معیارهای تعیین کالاهای حساس	۳۵۳
۵-۳- روش تجزیه و تحلیل داده ها	۳۵۴
۱-۵-۳- جامعه ی آماری پژوهش	۳۵۴
۲-۵-۳- دوره ی زمانی پژوهش	۳۵۵
۳-۵-۳- روش تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی	۳۵۵
۲-۳-۵-۳- اولویت بندی شاخص های پیشنهادی تعیین کالاهای خاص و حساس به روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP	۳۵۵
فصل چهارم: تجزیه و تحلیل نتایج	۳۵۶
۱-۴- مقدمه	۳۵۶
۲-۴- بررسی محصولات اساسی در اسناد بالا دستی کشور	۳۵۶
۳-۴- تعیین و اولویت بندی کالاهای خاص و حساس	۳۵۸
۱-۳-۴- شیوه و فرآیند تعیین شاخص های تعیین کالاهای خاص	۳۵۸
۱-۳-۴-۱- زراعت	۳۵۸
۱-۳-۴-۱-۱- بررسی وضعیت محصولات زراعی از نظر میزان تولید و سطح زیر کشت	۳۵۹
۲-۳-۴-۱-۱- محاسبه شاخص های تعیین محصولات خاص در بخش زراعت	۳۶۱
۲-۳-۴-۱-۱- اولویت بندی و رتبه بندی محصولات زراعی	۳۶۹
۲-۳-۴-۱-۱- محصولات باغی	۳۷۳
۱-۳-۴-۱-۲- بررسی وضعیت محصولات باغی از نظر میزان تولید و سطح زیر کشت	۳۷۳
۲-۳-۴-۱-۲- محاسبه شاخص های تعیین محصولات باغی	۳۷۵
۳-۳-۴-۱-۲- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴	۳۸۳
۴-۳-۴-۱-۲- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴	۳۸۴
۵-۳-۴-۱-۲- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی AHP	۳۸۶
۳-۳-۴-۱-۳- محاسبه شاخص های تعیین محصولات فراوری	۳۸۷
۴-۳-۴-۱-۳- محاسبه شاخص های تعیین محصولات دامپروری	۳۹۰
۵-۳-۴-۱-۳- جمع بندی تعیین کالاهای خاص در بخش کشاورزی	۳۹۱

صفحه	عنوان
۳۹۳	۲-۳-۴- رتبه بندی محصولات براساس محصولات حساس
۳۹۷	۴-۴- تعیین سطح مناسب تعرفه واردات و ابزار مناسب تعرفه ای کالاهای خاص و حساس
۳۹۷	۱-۴-۴- زراعت
۴۵۳	۲-۴-۴- محصولات باغی
۵۵۴	۵-۴-۴- جمع بندی بررسی محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی
۵۵۸	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۵۵۸	۱-۵- مقدمه
۵۵۸	۲-۵- خلاصه مطالب ارائه شده
۵۵۹	۳-۵- خلاصه نتایج پژوهش
۵۶۰	۴-۵- پیشنهادات پژوهش
۵۶۲	منابع

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۲-۱: شاخص های مورد استفاده برای تعیین محصولات خاص ایران به تفکیک هر معیار.....	۳۳۱
جدول ۲-۲: فهرست خلاصه مطالعات انجام شده داخلی در رابطه کالاهای حساس و خاص.....	۳۳۳
جدول ۲-۳: پیشنهادات کاهش تعرفه در پیش نویس دوحه از طرف گروه ۲۰، اتحادیه اروپا و آمریکا.....	۳۳۸
جدول ۲-۴: فهرست خلاصه مطالعات انجام شده خارجی در رابطه کالاهای حساس و خاص.....	۳۴۴
جدول ۴-۱: فهرست محصولات زراعی و باغی مشمول قیمت تضمینی.....	۳۵۷
جدول ۴-۲: فهرست محصولات خاص و حساس براساس اسناد کشور.....	۳۵۷
جدول ۴-۳: معرفی محصولات زراعی استفاده نشده به دلیل عدم انتشاراطلاعات.....	۳۵۹
جدول ۴-۴: تولید و سطح زیر کشت و نرخ رشد سالانه محصولات زراعی.....	۳۶۰
جدول ۴-۵: رتبه بندی محصولات زراعی به روش وزنی در سال ۱۳۹۴.....	۳۷۰
جدول ۴-۶: رتبه بندی محصولات زراعی به روش وزنی در سال ۱۳۸۸-۱۳۹۴.....	۳۷۱
جدول ۴-۷: رتبه بندی محصولات زراعی به روش AHP.....	۳۷۲
جدول ۴-۸: معرفی محصولات باغی استفاده نشده در پژوهش به دلیل عدم انتشار اطلاعات مورد نیاز.....	۳۷۳
جدول ۴-۹: تولید و سطح زیر کشت و نرخ رشد سالانه محصولات باغی.....	۳۷۴
جدول ۴-۱۰: رتبه بندی محصولات زراعی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۳
جدول ۴-۱۱: رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴.....	۳۸۵
جدول ۴-۱۲: رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی AHP.....	۳۸۶
جدول ۴-۱۳: رتبه بندی محصولات فراوری.....	۳۹۰
جدول ۴-۱۴: جمع بندی کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات.....	۳۹۲
جدول ۴-۱۵: رتبه بندی محصولات حساس زراعی.....	۳۹۴
جدول ۴-۱۶: رتبه بندی محصول حساس باغی.....	۳۹۵
جدول ۴-۱۷: رتبه بندی محصولات حساس فراوری.....	۳۹۵
جدول ۴-۱۸: رتبه بندی محصولات دامی.....	۳۹۶
جدول ۴-۱۹: رتبه بندی محصولات حساس.....	۳۹۶
جدول ۴-۲۰: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه ی گندم.....	۳۹۸
جدول ۴-۲۱: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوستند.....	۳۹۸
جدول ۴-۲۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گندم.....	۳۹۹

عنوان

صفحه

جدول ۴-۲۳: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه جو	۴۰۱
جدول ۴-۲۴: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند	۴۰۱
جدول ۴-۲۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی جو	۴۰۱
جدول ۴-۲۴: کشورهایی که بالاترین نرخ تعرفه را دارند	۴۰۳
جدول ۴-۲۵: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند	۴۰۳
جدول ۴-۲۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی جو	۴۰۴
جدول ۴-۲۷: کشورهایی که بالاترین نرخ تعرفه را دارند	۴۰۵
جدول ۴-۲۸: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند	۴۰۶
جدول ۴-۲۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی ذرت	۴۰۶
جدول ۴-۳۰: کشورهایی که بالاترین نرخ تعرفه نخود را دارند	۴۰۸
جدول ۴-۳۱: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند	۴۰۸
جدول ۴-۳۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی نخود	۴۰۸
جدول ۴-۳۳: کشورهایی که بالاترین نرخ تعرفه لوبیا را دارند	۴۱۰
جدول ۴-۳۴: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند	۴۱۰
جدول ۴-۳۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی لوبیا	۴۱۰
جدول ۴-۳۶: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه عدس را دارند	۴۱۲
جدول ۴-۳۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند	۴۱۲
جدول ۴-۳۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی عدس	۴۱۲
جدول ۴-۳۸: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه پنبه را دارند	۴۱۴
جدول ۴-۳۹: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند	۴۱۴
جدول ۴-۴۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پنبه	۴۱۴
جدول ۴-۴۱: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه دارند	۴۱۶
جدول ۴-۴۲: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند	۴۱۶
جدول ۴-۴۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی توتون و تنباکو	۴۱۶
جدول ۴-۴۴: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را دارند	۴۱۸
جدول ۴-۴۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی چغندر قند	۴۱۸
جدول ۴-۴۶: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه سویا را دارند	۴۲۰
جدول ۴-۴۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند	۴۲۰

صفحه

عنوان

جدول ۴-۴۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سویا.....	۴۲۰
جدول ۴-۴۹: کشورهایی که بیشترین تعرفه واردات آفتابگردان را داشته اند.....	۴۲۲
جدول ۴-۵۰: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۲۲
جدول ۴-۵۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آفتابگردان.....	۴۲۳
جدول ۴-۵۲: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه پیاز را دارند.....	۴۲۴
جدول ۴-۵۳: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۲۵
جدول ۴-۵۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پیاز.....	۴۲۵
جدول ۴-۵۵: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه گوجه فرنگی را دارند.....	۴۲۶
جدول ۴-۵۶: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۲۷
جدول ۴-۵۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گوجه فرنگی.....	۴۲۷
جدول ۴-۵۸: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را برای واردات باقلا وضع کرده اند.....	۴۲۹
جدول ۴-۵۹: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۲۹
جدول ۴-۶۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی باقلا.....	۴۲۹
جدول ۴-۶۱: کشورهایی که بیشترین تعرفه را بر واردات سیر وضع کرده اند.....	۴۳۱
جدول ۴-۶۲: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۳۱
جدول ۴-۶۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سیر.....	۴۳۱
جدول ۴-۶۴: کشورهایی که بیشترین تعرفه را بر واردات هویج فرنگی وضع کرده اند.....	۴۳۳
جدول ۴-۶۵: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۳۳
جدول ۴-۶۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هویج فرنگی.....	۴۳۳
جدول ۴-۶۷: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات خربزه وضع کرده اند.....	۴۳۵
جدول ۴-۶۸: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۳۵
جدول ۴-۶۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خربزه.....	۴۳۵
جدول ۴-۷۰: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات خیار وضع کرده اند.....	۴۳۷
جدول ۴-۷۱: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۳۷
جدول ۴-۷۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خیار.....	۴۳۸
جدول ۴-۷۳: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات یونجه وضع کرده اند.....	۴۳۹
جدول ۴-۷۴: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۴۳۹

صفحه

عنوان

۴۴۰	جدول ۴-۷۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی یونجه.....
۴۴۱	جدول ۴-۷۶: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را بر ذرت علوفه ای وضع کرده اند.....
۴۴۱	جدول ۴-۷۷: کشورهای که با تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۴۲	جدول ۴-۷۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی ذرت علوفه ای.....
۴۴۳	جدول ۴-۷۹: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات ارزن وضع کرده اند.....
۴۴۴	جدول ۴-۸۰: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۴۴	جدول ۴-۸۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی ارزن.....
۴۴۶	جدول ۴-۸۲: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را برای زیره داشته اند.....
۴۴۶	جدول ۴-۸۳: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۴۶	جدول ۴-۸۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زیره.....
۴۴۸	جدول ۴-۸۵: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه سیب زمینی را داشته اند.....
۴۴۸	جدول ۴-۸۶: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۴۸	جدول ۴-۸۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سیب زمینی.....
۴۵۰	جدول ۴-۸۸: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه هندوانه را داشته اند.....
۴۵۰	جدول ۴-۸۹: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۵۰	جدول ۴-۹۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هندوانه.....
۴۵۲	جدول ۴-۹۱: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه کلزا را داشته اند.....
۴۵۲	جدول ۴-۹۲: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۵۲	جدول ۴-۹۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی کلزا.....
۴۵۴	جدول ۴-۹۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انار.....
۴۵۴	جدول ۴-۹۵: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۵۴	جدول ۴-۹۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی انار.....
۴۵۶	جدول ۴-۹۷: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه سیب.....
۴۵۶	جدول ۴-۹۸: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۵۶	جدول ۴-۹۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سیب.....
۴۵۸	جدول ۴-۱۰۰: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه گلابی.....
۴۵۸	جدول ۴-۱۰۱: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....
۴۵۸	جدول ۴-۱۰۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گلابی.....

عنوان

صفحه

جدول ۴-۱۰۳: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انگور.....	۴۶۰
جدول ۴-۱۰۴: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۶۰
جدول ۴-۱۰۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی انگور.....	۴۶۰
جدول ۴-۱۰۶: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه خرما.....	۴۶۲
جدول ۴-۱۰۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۶۲
جدول ۴-۱۰۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خرما.....	۴۶۲
جدول ۴-۱۰۹: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه پرتقال.....	۴۶۴
جدول ۴-۱۱۰: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۶۴
جدول ۴-۱۱۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پرتقال.....	۴۶۴
جدول ۴-۱۱۲: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه نارنگی.....	۴۶۶
جدول ۴-۱۱۳: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۶۶
جدول ۴-۱۱۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی نارنگی.....	۴۶۶
جدول ۴-۱۱۵: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه گریپ فروت.....	۴۶۸
جدول ۴-۱۱۶: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۶۸
جدول ۴-۱۱۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گریپ فروت.....	۴۶۸
جدول ۴-۱۱۸: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه لیمو.....	۴۷۰
جدول ۴-۱۱۹: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۷۰
جدول ۴-۱۲۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی لیمو.....	۴۷۰
جدول ۴-۱۲۱: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه بادام.....	۴۷۲
جدول ۴-۱۲۲: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۷۲
جدول ۴-۱۲۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی بادام.....	۴۷۲
جدول ۴-۱۲۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه زردآلو.....	۴۷۴
جدول ۴-۱۲۵: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۷۴
جدول ۴-۱۲۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زردآلو.....	۴۷۴
جدول ۴-۱۲۷: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه شلیل.....	۴۷۶
جدول ۴-۱۲۸: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۷۶
جدول ۴-۱۲۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شلیل.....	۴۷۶

صفحه

عنوان

پسته	تعرفه	میزان	بیشترین	دارای	جدول ۴-۱۳۰: کشورهای
۴۷۸				
۴۷۸					جدول ۴-۱۳۱: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۷۸					جدول ۴-۱۳۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پسته.....
۴۸۰					جدول ۴-۱۳۳: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه موز.....
۴۸۰					جدول ۴-۱۳۴: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۸۰					جدول ۴-۱۳۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی موز.....
زیتون	تعرفه	میزان	بیشترین	دارای	جدول ۴-۱۳۶: کشورهای
۴۸۲				
۴۸۲					جدول ۴-۱۳۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۸۲					جدول ۴-۱۳۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زیتون.....
کیوی	تعرفه	میزان	بیشترین	دارای	جدول ۴-۱۳۹: کشورهای
۴۸۴				
۴۸۴					جدول ۴-۱۴۰: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۸۴					جدول ۴-۱۴۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی کیوی.....
فندق	تعرفه	میزان	بیشترین	دارای	جدول ۴-۱۴۲: کشورهای
۴۸۶				
۴۸۶					جدول ۴-۱۴۳: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۸۶					جدول ۴-۱۴۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی فندق.....
۴۸۸					جدول ۴-۱۴۵: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه گردو.....
۴۸۸					جدول ۴-۱۴۶: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۸۸					جدول ۴-۱۴۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گردو.....
۴۹۰					جدول ۴-۱۴۸: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه آلبالو.....
۴۹۰					جدول ۴-۱۴۹: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۹۰					جدول ۴-۱۵۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آلبالو.....
۴۹۲					جدول ۴-۱۵۱: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه هلو.....
۴۹۲					جدول ۴-۱۵۲: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....
۴۹۲					جدول ۴-۱۵۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هلو.....

عنوان

صفحه

جدول ۴-۱۵۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انجیر.....	۴۹۳
جدول ۴-۱۵۵: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۹۳
جدول ۴-۱۵۶: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه چای.....	۴۹۴
جدول ۴-۱۵۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۹۵
جدول ۴-۱۵۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی چای.....	۴۹۵
جدول ۴-۱۵۹: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه به	
.....	۴۹۶
جدول ۴-۱۶۰: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۹۷
جدول ۴-۱۶۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی به.....	۴۹۷
جدول ۴-۱-۱۶۲: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انبه	
.....	۴۹۸
جدول ۴-۱۶۳: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۹۸
جدول ۴-۱۶۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه خرمالو.....	۴۹۹
جدول ۴-۱۶۵: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۴۹۹
جدول ۴-۱۶۶: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه زعفران.....	۵۰۰
جدول ۴-۱۶۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۵۰۰
جدول ۴-۱۶۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زعفران.....	۵۰۱
جدول ۴-۱۶۹: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه هلو و شفتالو.....	۵۰۲
جدول ۴-۱۷۰: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۵۰۲
جدول ۴-۱۷۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هلو و شفتالو.....	۵۰۳
جدول ۴-۱۷۲: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه زرشک.....	۵۰۴
جدول ۴-۱۷۳: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۵۰۴
جدول ۴-۱۷۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زرشک.....	۵۰۵
جدول ۴-۱۷۵: کشورهایی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته‌اند.....	۵۰۶
جدول ۴-۱۷۶: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۵۰۶
جدول ۴-۱۷۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شیرخشک.....	۵۰۷
جدول ۴-۱۷۸: کشورهایی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته‌اند.....	۵۰۸
جدول ۴-۱۷۹: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند.....	۵۰۹

عنوان

صفحه

جدول ۴-۱۸۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی روغن.....	۵۰۹
جدول ۴-۱۸۱: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۱۰
جدول ۴-۱۸۲: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۱۱
جدول ۴-۱۸۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی کره.....	۵۱۱
جدول ۴-۱۸۴: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۱۲
جدول ۴-۱۸۵: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۱۳
جدول ۴-۱۸۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آرمیوه.....	۵۱۳
جدول ۴-۱۸۷: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۱۴
جدول ۴-۱۸۸: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۱۵
جدول ۴-۱۸۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آرد.....	۵۱۵
جدول ۴-۱۹۰: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۱۶
جدول ۴-۱۹۱: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۱۷
جدول ۴-۱۹۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی نوشابه.....	۵۱۷
جدول ۴-۱۹۳: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۱۸
جدول ۴-۱۹۴: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۱۹
جدول ۴-۱۹۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی نان.....	۵۱۹
جدول ۴-۱۹۶: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۲۰
جدول ۴-۱۹۷: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۲۱
جدول ۴-۱۹۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شربت.....	۵۲۱
جدول ۴-۱۹۹: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۲۲
جدول ۴-۲۰۰: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۲۳
جدول ۴-۲۰۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی بسکویت.....	۵۲۳
جدول ۴-۲۰۲: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۲۴
جدول ۴-۲۰۳: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۲۵
جدول ۴-۲۰۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی قندوشکر.....	۵۲۵
جدول ۴-۲۰۵: کشورهاییی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۲۶
جدول ۴-۲۰۶: نرخ تعرفه کشورهاییی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۲۷
جدول ۴-۲۰۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شیرینی.....	۵۲۷

عنوان

صفحه

جدول ۴-۲۰۸: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۲۸
جدول ۴-۲۰۹: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۲۹
جدول ۴-۲۱۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سرکه.....	۵۲۹
جدول ۴-۲۱۱: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۳۰
جدول ۴-۲۱۲: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۳۱
جدول ۴-۲۱۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سس.....	۵۳۱
جدول ۴-۲۱۴: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۳۲
جدول ۴-۲۱۵: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۳۳
جدول ۴-۲۱۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی مربا.....	۵۳۳
جدول ۴-۲۱۷: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۳۴
جدول ۴-۲۱۸: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۳۵
جدول ۴-۲۱۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پنیر.....	۵۳۵
جدول ۴-۲۲۰: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۳۶
جدول ۴-۲۲۱: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۳۷
جدول ۴-۲۲۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خامه.....	۵۳۷
جدول ۴-۲۲۳: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۳۸
جدول ۴-۲۲۴: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۳۹
جدول ۴-۲۲۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی بستنی.....	۵۳۹
جدول ۴-۲۲۶: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۴۰
جدول ۴-۲۲۷: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۴۱
جدول ۴-۲۲۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شکلات.....	۵۴۱
جدول ۴-۲۲۹: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۴۲
جدول ۴-۲۳۰: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۴۳
جدول ۴-۲۳۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی ماست.....	۵۴۳
جدول ۴-۲۳۲: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۴۴
جدول ۴-۲۳۳: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۴۵
جدول ۴-۲۳۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شیر.....	۵۴۵
جدول ۴-۲۳۵: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۴۶

عنوان

صفحه

جدول ۴-۲۳۶: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۴۷
جدول ۴-۲۳۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گوشت قرمز.....	۵۴۷
جدول ۴-۲۳۸: کشورهایی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۴۸
جدول ۴-۲۳۹: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۴۹
جدول ۴-۲۴۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گوشت مرغ.....	۵۴۹
جدول ۴-۲۴۱: کشورهایی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۵۰
جدول ۴-۲۴۲: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۵۱
جدول ۴-۲۴۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی تخم مرغ.....	۵۵۱
جدول ۴-۲۴۴: کشورهایی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند.....	۵۵۲
جدول ۴-۲۴۵: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.....	۵۵۳
جدول ۴-۲۴۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی عسل.....	۵۵۳
جدول ۴-۲۴۷: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات زراعی.....	۵۵۴
جدول ۴-۲۴۸: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات باغی.....	۵۵۵
جدول ۴-۲۴۹: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات فراوری.....	۵۵۶
جدول ۴-۲۵۰: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات دامی.....	۵۵۷
جدول ۵-۱: جمع بندی کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات.....	۵۵۹
جدول ۵-۲: جمع بندی کالاهای حساس به تفکیک گروه محصولات.....	۵۶۰

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۳۲۲	نمودار ۲-۱: شاخص های تبیین کننده امنیت غذایی
۳۲۳	نمودار ۲-۲: شاخص های تبیین کننده امنیت معیشتی
۳۲۴	نمودار ۲-۳: شاخص های توسعه روستایی
۳۴۷	نمودار ۳-۱: مدل مفهومی تعیین کالای خاص
۳۴۸	نمودار ۳-۲: مدل مفهومی تعیین کالای حساس
۳۵۲	نمودار ۳-۳: خلاصه شاخص های محاسبه شده برای کالاهای خاص تحقیق حاضر
۳۵۴	نمودار ۳-۴: خلاصه شاخص های محاسبه شده برای کالاهای حساس تحقیق حاضر
۳۶۱	نمودار ۴-۱: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم کالری مصرفی در سال ۱۳۹۴
۳۶۲	نمودار ۴-۲: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم محصول از مصرف ملی در سال ۱۳۹۴
۳۶۲	نمودار ۴-۳: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص خودکفایی در سال ۱۳۹۴
۳۶۳	نمودار ۴-۴: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص ضریب تغییرات قیمت و تولید در سال ۱۳۹۴
۳۶۳	نمودار ۴-۵: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص هزینه مصرف محصول در سال ۱۳۹۴
۳۶۴	نمودار ۴-۶: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی
۳۶۴	نمودار ۴-۷: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص درآمد حاصل از محصول در سال ۱۳۹۴
۳۶۵	نمودار ۴-۸: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم زمین کشاورزی در سال ۱۳۹۴
۳۶۵	نمودار ۴-۹: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص جایگزین واردات محصول در سال ۱۳۹۴
۳۶۶	نمودار ۴-۱۰: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص اهمیت محصول در تولیدات زراعی در سال ۱۳۹۴
۳۶۶	نمودار ۴-۱۱: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص رشد محصول و رشد نواحی روستایی در سال ۱۳۹۴
۳۶۷	نمودار ۴-۱۲: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم از درآمد کل روستاییان در سال ۱۳۹۴
۳۶۷	نمودار ۴-۱۳: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم در درآمد ناخالص ثابت در سال ۱۳۹۴
۳۶۸	نمودار ۴-۱۴: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص درآمد تعرفه ای واردات محصول در سال ۱۳۹۴
۳۶۸	نمودار ۴-۱۴: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص ابعاد تجاری در سال ۱۳۹۴
۳۶۹	نمودار ۴-۱۵: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سطح فعلی حمایت محصولات زراعی در سال ۱۳۹۴
۳۷۵	نمودار ۴-۱۶: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم کالری مصرفی در سال ۱۳۹۴
۳۷۶	نمودار ۴-۱۷: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم محصول از مصرف ملی در سال ۱۳۹۴
۳۷۶	نمودار ۴-۱۸: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص خودکفایی در سال ۱۳۹۴
۳۷۷	نمودار ۴-۱۹: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص ضریب تغییرات قیمت و تولید در سال ۱۳۹۴

عنوان

صفحه

نمودار ۴-۲۰: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص هزینه مصرف محصول در سال ۱۳۹۴.....	۳۷۷
نمودار ۴-۲۱: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی.....	۳۷۸
نمودار ۴-۲۲: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص درآمد حاصل از محصول.....	۳۷۸
نمودار ۴-۲۳: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم زمین کشاورزی در سال ۱۳۹۴.....	۳۷۹
نمودار ۴-۲۴: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص جایگزین واردات محصول در سال ۱۳۹۴.....	۳۷۹
نمودار ۴-۲۵: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص اهمیت محصول در تولیدات باغی در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۰
نمودار ۴-۲۶: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص رشد محصول و رشد نواحی روستایی در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۰
نمودار ۴-۲۷: رتبه بندی محصولات باغی براساس سیستم تولید محصول در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۱
نمودار ۴-۲۸: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص درآمد تعرفه ای واردات محصول در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۲
نمودار ۴-۲۹: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص ابعاد تجاری در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۲
نمودار ۴-۳۰: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص سهم کالری مصرفی در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۷
نمودار ۴-۳۱: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص سهم محصول از مصرف ملی در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۸
نمودار ۴-۳۲: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص خودکفایی در سال ۱۳۹۴.....	۳۸۸
نمودار ۴-۳۳: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی.....	۳۸۹
نمودار ۴-۳۴: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص درآمد تعرفه ای واردات محصول.....	۳۸۹
نمودار ۴-۳۵: نرخ تعرفه ی گندم کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۳۹۷
نمودار ۴-۳۶: نرخ تعرفه ی جو کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۰۰
نمودار ۴-۳۷: نرخ تعرفه ی شلتوک کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۰۲
نمودار ۴-۳۸: نرخ تعرفه ی ذرت کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۰۵
نمودار ۴-۳۹: نرخ تعرفه ی نخود کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۰۷
نمودار ۴-۴۰: نرخ تعرفه ی لوبیا کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۰۹
نمودار ۴-۴۱: نرخ تعرفه عدس کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۱۱
نمودار ۴-۴۲: نرخ تعرفه پنبه کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۱۳
نمودار ۴-۴۳: نرخ تعرفه توتون و تنباکو کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۱۵
نمودار ۴-۴۴: نرخ تعرفه چغندر قند کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۱۷
نمودار ۴-۴۵: نرخ تعرفه سویا کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۱۹
نمودار ۴-۴۶: نرخ تعرفه آفتابگردان روغنی کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۲۱
نمودار ۴-۴۷: نرخ تعرفه پیاز کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵.....	۴۲۴

عنوان

صفحه

نمودار ۴-۴۸: نرخ تعرفه گوجه فرنگی کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۲۶
نمودار ۴-۴۹: نرخ تعرفه باقلا کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۲۸
نمودار ۴-۵۰: نرخ تعرفه سیر کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۳۰
نمودار ۴-۵۱: نرخ تعرفه هویج فرنگی کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۳۲
نمودار ۴-۵۲: نرخ تعرفه خربزه کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۳۴
نمودار ۴-۵۳: نرخ تعرفه خیار کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۳۶
نمودار ۴-۵۴: نرخ تعرفه یونجه کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۳۸
نمودار ۴-۵۵: نرخ تعرفه ذرت علوفه ای کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۴۰
نمودار ۴-۵۶: نرخ تعرفه ارزن کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۴۳
نمودار ۴-۵۷: نرخ تعرفه زیره کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۴۵
نمودار ۴-۵۸: نرخ تعرفه سیب زمینی کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۴۷
نمودار ۴-۵۹: نرخ تعرفه هندوانه کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۴۹
نمودار ۴-۶۰: نرخ تعرفه کلزا کشور طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۵۱
نمودار ۴-۶۱: نرخ تعرفه انار در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۵۳
نمودار ۴-۶۲: نرخ تعرفه سیب در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۵۵
نمودار ۴-۶۳: نرخ تعرفه گلابی در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۵۷
نمودار ۴-۶۴: نرخ تعرفه انگور در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۵۹
نمودار ۴-۶۵: نرخ تعرفه خرما در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۶۱
نمودار ۴-۶۶: نرخ تعرفه پرتقال در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۶۳
نمودار ۴-۶۷: نرخ تعرفه نارنگی در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۶۵
نمودار ۴-۶۸: نرخ تعرفه گریپ فروت در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۶۷
نمودار ۴-۶۹: نرخ تعرفه لیمو در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۶۹
نمودار ۴-۷۰: نرخ تعرفه بادام در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۷۱
نمودار ۴-۷۱: نرخ تعرفه زردآلو در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۷۳
نمودار ۴-۷۲: نرخ تعرفه شلیل در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۷۵
نمودار ۴-۷۳: نرخ تعرفه پسته در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۷۷
نمودار ۴-۷۴: نرخ تعرفه موز در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۷۹
نمودار ۴-۷۵: نرخ تعرفه زیتون در ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۸۸	۴۸۱

صفحه

عنوان

۴۸۳	نمودار ۴-۷۶: نرخ تعرفه کیوی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۴۸۵	نمودار ۴-۷۷: نرخ تعرفه فندق در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۴۸۷	نمودار ۴-۷۸: نرخ تعرفه گردو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۴۸۹	نمودار ۴-۷۹: نرخ تعرفه آلبالو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۴۹۱	نمودار ۴-۸۰: نرخ تعرفه هلو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۴۹۴	نمودار ۴-۸۱: نرخ تعرفه چای در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۴۹۶	نمودار ۴-۸۲: نرخ تعرفه به در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۱۳۸۸-۱۳۹۵	نمودار ۴-۸۳: نرخ تعرفه انبه در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۴۹۸	
۴۹۹	نمودار ۴-۸۴: نرخ تعرفه زعفران در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۰۱	نمودار ۴-۸۵: نرخ تعرفه هلو و شفتالو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۰۳	نمودار ۴-۸۶: نرخ تعرفه زرشک در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۰۶	نمودار ۴-۸۷: نرخ تعرفه شیر خشک در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۰۸	نمودار ۴-۸۸: نرخ تعرفه روغن در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۱۰	نمودار ۴-۸۹: نرخ تعرفه کره در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۱۲	نمودار ۴-۹۰: نرخ تعرفه آبمیوه در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۱۴	نمودار ۴-۹۱: نرخ تعرفه آرد در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۱۶	نمودار ۴-۹۲: نرخ تعرفه نوشابه در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۱۸	نمودار ۴-۹۳: نرخ تعرفه نان در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۲۰	نمودار ۴-۹۴: نرخ تعرفه شربت در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۲۲	نمودار ۴-۹۵: نرخ تعرفه بیسکویت در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۲۴	نمودار ۴-۹۶: نرخ تعرفه قند و شکر در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۲۶	نمودار ۴-۹۷: نرخ تعرفه شیرینی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۲۸	نمودار ۴-۹۸: نرخ تعرفه سرکه در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۳۰	نمودار ۴-۹۹: نرخ تعرفه سس در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۳۲	نمودار ۴-۱۰۰: نرخ تعرفه مربا در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۳۴	نمودار ۴-۱۰۱: نرخ تعرفه پنیر در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۳۶	نمودار ۴-۱۰۲: نرخ تعرفه خامه در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

صفحه

عنوان

۵۳۸.....	نمودار ۴-۱۰۳: نرخ تعرفه بستنی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۴۰.....	نمودار ۴-۱۰۴: نرخ تعرفه شکلات در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۴۲.....	نمودار ۴-۱۰۵: نرخ تعرفه ماست در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۴۴.....	نمودار ۴-۱۰۶: نرخ تعرفه شیر کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۴۶.....	نمودار ۴-۱۰۷: نرخ تعرفه گوشت قرمز کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۴۸.....	نمودار ۴-۱۰۸: نرخ تعرفه گوشت مرغ کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۵۰.....	نمودار ۴-۱۰۹: نرخ تعرفه تخم مرغ کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵
۵۵۲.....	نمودار ۴-۱۱۰: نرخ تعرفه عسل کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

چکیده

هدف اصلی این مطالعه تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی در چارچوب مذاکرات WTO است که به صورت اهداف جزئی تر مانند محاسبه‌ی شاخص‌های مناسب تعیین کالاهای خاص و حساس، تعیین سطح مناسب تعرفه حمایتی واردات کالاهای خاص و حساس و همچنین اولویت بندی محصولات خاص و حساس مورد بررسی قرار گرفت. لذا با استفاده از اسناد بالادستی و روش های آماری مانند روش های وزنی، سلسه مراتبی در طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ سعی در رتبه بندی و انتخاب کالاهای خاص و حساس شد و همچنین سعی در تعیین محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی با توجه به سطح جهانی شد. نتایج نشان دهنده ی این است که محصولات گوشت قرمز، گندم، گوشت سفید، شیر، برنج و شلتوک، گوجه فرنگی، تخم مرغ، جو، یونجه، شیرخشک، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند به ترتیب به عنوان کالای خاص و محصولات گندم، شربت، بیسکویت، ذرت دانه ای، ذرت علوفه ای، نوشابه، گوجه فرنگی، یونجه، چغندر قند، هندوانه، نان، سیب زمینی، آرد، آب میوه، جو، کره، روغن، قند و شکر، پیاز، برنج و شلتوک، شیرخشک، عدس، سیر، انار به عنوان کالای حساس رتبه بندی شدند. همچنین نتایج بیان کننده ی این بوده است که کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوستند دارای نرخ تعرفه ی کمتری بوده‌اند و محدوده ی تعیین نرخ تعرفه محصولات کشاورزی در دامنه‌هایی که برای هر محصول در نظر گرفته شده است فراتر نمی رود.

خلاصه مدیریتی

مقدمه:

پیوستن به سازمان تجارت جهانی هر چند به چندین سال گذشته بر می گردد اما به دلایل مختلف تاکنون این امر حاصل نشده. فرآیند الحاق به WTO به این شکل است که ابتدا یک کشور اراده خود را مبنی بر الحاق به سازمان تجارت جهانی به شکل تقاضای مکتوب به سازمان ارائه می کند. سپس این تقاضا معمولاً در عرض چند ماه در اجلاس شورای عمومی سازمان (که هر دو ماه یکبار تشکیل جلسه می دهد) مطرح می شود و در صورت وجود اجماع (یعنی عدم مخالفت حتی یک عضو) درخواست الحاق کشور مورد پذیرش قرار می گیرد. به محض اینکه کشوری عضو ناظر می شود قدم بعدی این است که گزارشی تحت عنوان گزارش رژیم تجاری تهیه و به یکی از زبان های سازمان تجارت جهانی به این نهاد تحویل می دهد. این گزارش دقیقاً مطابق سرفصل های تنظیم شده سازمان تجارت جهانی تهیه شود. در واقع فهرست مطالب این گزارش دقیقاً همان است که سازمان تعیین کرده است. در کنار آن باید متن کامل یا خلاصه ای از قوانین و آیین نامه های مرتبط با تجارت هم ترجمه و به سازمان ارائه شود.

برای پیوستن به این سازمان کشورها برخی از کالاها را از جریان مذاکرات مستثنی می شود و این کالاها به عنوان کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی معرفی می شوند.

محصولات خاص به محصولات کشاورزی اطلاق می شود که به دلیل امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه از اهمیت ویژه ای برخوردارند. محصولات خاص نسبت به محصولات دیگر کشاورزی از کاهش تعرفه کمتر برخوردار هستند و محصولات حساس محصولاتی هستند که از فرمولهای عمومی کاهش تعرفه در ازای گسترش سهمیه ها معاف هستند. تعیین محصول به عنوان کالای حساس دو پیامد دارد:

۱. کالاهای حساس نسبت به فرمول عمومی کاهش تعرفه کاهش کمتری را متحمل می شوند.
۲. به منظور جبران کاهش کمتر تعرفه لازم است اقدام به ایجاد سهمیه تعرفه ای و یا گسترش سهمیه های موجود به منظور ایجاد فرصت های جدید دسترسی به بازار نمود.

برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی نیاز است که این نوع کالاها شناسایی شوند تا سیاست های لازم برای آنها در نظر گرفته شود. لذا در این پژوهش به بررسی تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی در مذاکرات WTO پرداخته شد. برای این منظور معیارهایی برای معرفی کالاهای خاص در چهار گروه محصولات زراعی، باغی، فراوری و دامی در نظر گرفته شد و سپس براساس الگوهای وزنی و رتبه بندی

الگوریتم سلسله مراتبی سعی در رتبه بندی محصولات شد. همچنین با استفاده از شاخص هایی به شناسایی کالاهای حساس پرداخته شد.

همچنین در بخشی از پژوهش به بررسی و تعیین محدوده ی تعرفه ی کالاهای کشاورزی به تفکیک محصولات کشاورزی پرداخته شد. هدف از این کار شناسایی محدوده ی نرخ تعرفه، وضعیت ایران نسبت به نرخ تعرفه بوده است.

خلاصه یافته ها

در بررسی و تعیین کالای خاص به سه روش و در چهار گروه محصولات زراعی، باغی، فراوری و دامی اقدام به تعیین کالای خاص در بخش کشاورزی شد.

● **محصولات زراعی:** به روش وزنی در سال ۱۳۹۴ محصولات گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه ای به عنوان محصولات خاص تعیین شدند. در روش وزنی طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ محصولاتی از قبیل: گندم، جو، سیب زمینی، سویا، چغندر، نیشکر، گوجه فرنگی، پیاز، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، شلتوک و برنج، نخود و کنجد به عنوان کالای خاص انتخاب شدند. مشاهدات به روش AHP نشان دهنده ی این بوده است که محصولات گندم، ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای، یونجه، چغندر قند، هندوانه و سیب زمینی، جو، پیاز، برنج و عدس گروه محصولات خاص می باشند. در مجموع به ترتیب محصولات: گندم، ذرت علوفه ای، گوجه فرنگی، یونجه، ذرت دانه ای، چغندر قند، سیب زمینی، جو، هندوانه، پیاز، شلتوک، عدس و سیر در گروه محصولات خاص زراعی جای گرفتند.

● **محصولات باغی:** مشاهدات به روش وزنی در سال ۱۳۹۴ نشان دهنده ی این بوده است که محصولات پرتقال، انار، پسته، زردآلو و کیسی، گردو و لیمو ترش به عنوان محصولات خاص تعیین شد. طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ به عنوان محصولاتی از قبیل: سیب، زردآلو، پرتقال، انار، خرما، نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، لیموترش به عنوان کالای خاص انتخاب شدند. به روش AHP محصولاتی مانند انار، خرما، سیب، انگور، شلیل، پسته، بادام محصولات خاص می باشند. در مجموع به ترتیب محصولات: انار، پرتقال، زردآلو، کیسی، سیب، خرما، پسته، انگور، گردو، لیمو ترش، لیمو شیرین، موز، گلابی، شلیل، کیوی در گروه محصولات خاص جای گرفتند.

● **محصولات فراوری:** به روش وزنی محصولاتی مانند شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست، پنیر و نان محصولات خاص محسوب شدند و به روش سلسه مراتبی محصولاتی مانند روغن، آبمیوه، ماست، پنیر، نان به عنوان کالای خاص اولویت بندی شدند.

● **محصولات دامی:** هر چهار محصول دامی نیز به عنوان کالای خاص محسوب شدند. به روش وزنی به ترتیب: گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت سفید، عسل به روش ۱۳۸۸-۱۳۹۴ گوشت قرمز، تخم مرغ، شیر، گوشت سفید، عسل، به روش AHP گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت قرمز، عسل به ترتیب به عنوان کالای خاص انتخاب شدند.

و در مجموع محصولات گوشت قرمز، گندم، گوشت سفید، شیر، برنج و شلتوک، گوجه فرنگی، تخم مرغ، جو، یونجه، شیرخشک، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندرقد، پیاز، لوبیا، ماست، ذرت علوفه ای، خیار، پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو، لیمو ترش، خرما، انگور، پنبه، سیب؛ عدس، سیر، آلو، خربزه، موز، ذرت دانه ای، سویا، به به عنوان کالای خاص انتخاب شدند.

جمع بندی کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات

گروه محصولات	نتایج روش وزنی سال ۱۳۹۴	نتایج بررسی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴	نتایج AHP	مجموعاً
محصولات زراعی	گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندرقد، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه‌ای	گندم، جو، سیب زمینی، سویا، چغندر، نیشکر، گوجه فرنگی، پیاز، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، شلتوک و برنج، نخود و کنجد	گندم، ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای، یونجه، چغندرقد، هندوانه و سیب زمینی، جو، پیاز، برنج و عدس	گندم، ذرت علوفه ای، گوجه فرنگی، یونجه، ذرت دانه ای، چغندرقد، سیب زمینی، جو، هندوانه، پیاز، شلتوک، عدس و سیر
محصولات باغی	پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش	سیب، زردآلو، پرتقال، انار، خرما، نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، لیموترش	انار، خرما، سیب، انگور، شلیل، پسته، بادام	انار، پرتقال، زردآلو، قیسی، سیب، خرما، پسته، انگور، گردو، لیمو ترش، لیمو شیرین، موز، گلابی، شلیل، کیوی
محصولات فراوری	شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست، نان، پنیر	به دلیل عدم انتشار اطلاعات این بخش محاسبه نشد.	روغن، آبمیوه، ماست، پنیر، نان	شیرخشک، روغن، آب میوه، آرد، ماست، نان
محصولات دامی	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت سفید، عسل	گوشت قرمز، تخم مرغ، شیر، گوشت سفید، عسل	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت قرمز، عسل	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت قرمز، عسل
در مجموع به ترتیب	گوشت قرمز، گندم، گوشت سفید، شیر، برنج و شلتوک، گوجه فرنگی، تخم مرغ، جو، یونجه، شیرخشک، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندرقد، پیاز، لوبیا، ماست، ذرت علوفه ای، خیار، پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو، لیمو ترش، خرما، انگور، پنبه، سیب؛ عدس، سیر، آلو، خربزه، موز، ذرت دانه ای، سویا، به			

منبع: محاسبات پژوهش

بررسی کالاهای حساس نشان دهنده ی این بوده است که در گروه محصولات زراعی محصولاتی مانند: گوجه فرنگی، شلتوک، گندم، نخود، جو، یونجه، لوبیا، پیاز، سیب زمینی، هندوانه و چغندرقد، در گروه محصولات باغی محصولاتی مانند: پسته، گردو، بادام، فندق، زردآلو و قیسی، گلابی، موز، لیمو ترش، زرشک و در گروه محصولات فراوری کالاهایی مانند: آرد، شیر و خامه، نان، سس، شیرخشک، سرکه، نوشابه، پنیر، آب میوه، شکلات ده محصول حساس فراوری و محصولاتی مانند: گوشت قرمز، گوشت مرغ، تخم مرغ، شیر و عسل حساس ترین محصولات دامی می باشند. در مجموع و به ترتیب نان، گندم، شربت، بیسکویت، ذرت دانه‌ای، ذرت علوفه ای، نوشابه، گوجه فرنگی، یونجه، چغندرقد، هندوانه، سیب زمینی، آرد، آب میوه، جو، کره، روغن، کره، روغن، قند و شکر، پیاز، برنج و شلتوک، شیرخشک، عدس، سیر، انار به عنوان محصول حساس انتخاب شدند.

جمع بندی کالاهای حساس به تفکیک گروه محصولات

گروه محصولات	محصولات کشاورزی
محصولات زراعی	گوجه فرنگی، شلتوک، گندم، نخود، جو، یونجه، لوبیا، پیاز، سیب زمینی، هندوانه و چغندرقد
محصولات باغی	پسته، گردو، بادام، فندق، زردآلو و قیسی، گلابی، موز، لیمو ترش، زرشک
محصولات فراوری	آرد، شیر و خامه، نان، سس، شیرخشک، سرکه، نوشابه، پنیر، آب میوه، شکلات ده محصول حساس فراوری
محصولات دامی	گوشت قرمز، گوشت مرغ، تخم مرغ، شیر و عسل
در مجموع به ترتیب	نان، گندم، شربت، بیسکویت، ذرت دانه ای، ذرت علوفه ای، نوشابه، گوجه فرنگی، یونجه، چغندرقد، هندوانه، سیب زمینی، آرد، آب میوه، جو، کره، روغن، کره، روغن، قند و شکر، پیاز، برنج و شلتوک، شیرخشک، عدس، سیر، انار

منبع: محاسبات پژوهش

همچنین در بخشی از پژوهش به تعیین نقطه سطح مناسب تعرفه واردات و ابزار مناسب تعرفه ای کالاهای خاص و حساس پرداخته شد. جدول زیر محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی را به تصویر کشانده است. به طور کلی کمترین نرخ تعرفه برای همه ی محصولات در جهان صفر می باشد. و بیشترین نرخ تعرفه مشاهده می شود. در ایران میانگین نرخ تعرفه ی برای تمام محصولات بیش تر از یک بوده است.

جدول محدوده ی نرخ تعرفه

وضعیت نرخ تعرفه در جهان بیشترین	میانگین نرخ تعرفه در ایران میانگین	محصول	وضعیت نرخ تعرفه در جهان بیشترین	میانگین نرخ تعرفه در ایران میانگین	محصول	بیشترین نرخ تعرفه در جهان بیشترین	میانگین نرخ تعرفه در ایران میانگین	محصول
۲۲۳.۲	۳۶.۸۸	بادام	۱۰۴.۹	۴.۲۵	روغن	۳۵۰.۵	۴	جو
۶۴.۳	۶۳.۱۳	به	۱۶۹.۲	۶۲.۵	کره		۳۴	شلتوک
۸۵.۴	۶۳.۱۳	پرتقال	۹۴	۴.۲۵	آب میوه	۳۹۶.۲	۴	ذرت
۵۰	۸۲.۵	پسته	۹۹۸.۶	۴.۲۵	نوشابه	۵۴.۵	۵.۳	نخود
۱۴۴.۱	۵۲.۵	چای	۷۴.۳	۴۲.۵	بیسکویت	۵۶۸.۳	۳۵.۷	لوبیا
۸۱.۴	۷۹.۷۵	خرما	۷۴.۳	۴۲.۵	نان	۵۱.۵	۵.۵	عدس
۹۰	۷۰	زردآلو و	۱۳۴.۴	۲۰	قند و شکر	۶۸.۶	۴.۲	پنبه
۲۲۶.۱	۶۸.۷۵	زرشک	۸۰	۷۰	شیرینی	۹۸۲.۵	۴.۲	توتون و تنباکو
۹۰	۷۷.۵	زعفران	۱۰۲.۸	۳۰.۵	سرکه	۲۴.۹	۴.۲	چغندر قند
۶۳.۳	۵۰	زیتون	۵۱.۵	۴۲.۵	سس	۴۷۷	۴.۲	سویا
۷۸.۹	۶۳.۱۳	سیب	۱۲۵.۹	۱۱.۵	مربا	۳۳.۴	۴.۲	آفتابگردان
۵۸	۳۵.۸۸	شفتالو	۲۴۵.۵	۶۲.۵	پنیر	۳۲.۹	۷.۸	کلزا
۶۳.۵	۳۵.۸۸	شلیل	۳۴۱.۸	۲۳.۵	خامه	۲۹۸.۴	۵۶.۷	سیب زمینی
۶۷	۷۱.۲۵	کیوی	۱۴۱.۲	۴۲.۵	بستنی	۱۴۱.۱	۵۳.۳	پیاز
۳۸.۱	۸۰	گردو	۸۷.۶	۵۷.۵	شکلات	۱۸۹.۸	۵۰	گوجه فرنگی
۸۱.۴	۶۱.۲۵	گریپ فروت	۲۲۵.۲	۴.۲۵	ماست	۸۳.۵	۳۹.۲	باقلا
۷۴	۶۱.۲۵	گللابی	۹۶.۷	۳۹.۵	آرد	۳۵۸.۱	۹۶.۷	سیر
۶۳.۵	۶۱.۲۵	لیموترش	۱۳۴.۴	۳۱	شربت	۱۰۱.۴	۷۶.۷	هویج فرنگی
۱۴۴.۶	۶.۷۵	موز	۲۲۵.۲	۴.۲۵	شیر	۱۴۰.۲	۷۶.۷	خربزه
۹۰	۴۰	نارگیل	۲۱۲.۴	۵	گوشت قرمز	۱۴۰.۲	۷۶.۷	هندوانه
۱۴۰.۹	۶۳.۱۳	نارنگی	۵۶۱	۵	گوشت مرغ	۸۰.۱	۴۸.۳	خیار
۶۳.۵	۳۵.۸۸	هلو	۱۲۳.۵	۲۵.۳۷	تخم مرغ	۷۳.۱	۴.۲	یونجه
۶۶	۸۰	فندق	۲۴۱.۶	۸۷.۵	عسل	۳۹۹.۹	۴.۲	ذرت علوفه ای
			۲۲۶.۱	۷۱.۲۵	انار	۳۰۱.۶	۵.۵	ارزن
			۶۹.۱	۸۱.۲۵	انگور	۴۹.۸	۴۲.۸	زیره

منبع: محاسبات پژوهش

توصیه های سیاستی

- برای محاسبه ی شاخص های کالای خاص و حساس تعدادی از شاخص ها به دلیل محدودیت آماری قابل محاسبه نبوده اند بنابراین پیشنهاد می شود سامانه ی آماری جامع برای همه محصولات در نظر گرفته شود و اطلاعات بروز شود تا بتوان برای محاسبه ی شاخص ها آن محصولات را در نظر گرفت و همچنین شاخص های بیشتری برای تعیین کالاهای خاص و حساس لحاظ کرد. این امر سبب می شود که علاوه بر روش های وزنی و رتبه ای برای تجزیه و تحلیل از روش هایی از قبیل روش های رگرسیونی و روش های جامع تر آماری استفاده کرد.
- در تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی مشاهده شد که در سال های مختلف شاخص های تعیین کالاهای خاص و حساس دارای نوسان است. بنابراین پیشنهاد می شود عوامل ایجاد کننده ی نوسان شناسایی شده و در صورت امکان برای رفع این مشکلات اقدام کرد. و در جهت ثبات نسبی آنا برنامه ریی شود. از سوی دیگر این نوسانات نشان می دهد که تعیین کالای خاص و حساس پویا بوده و نیازمند برآورد آن در طول زمان است. از این رو پیشنهاد می شود سامانه تعیین کالاهای حساس و خاص طراحی و راه اندازی شده تا به صورت مستمر و پویا امکان محاسبه شاخص ها و تعیین کالاهای خاص و حساس در هر برهه زمانی امکان پذیر گردد.
- در این پژوهش تعرفه مناسب به عنوان یک ابزار حمایتی مورد بررسی قرار گرفت و محدوده ی نرخ تعرفه در داخل و جهان مشخص شد. این نکته لازم ذکر است که تعیین نرخ تعرفه بهینه نیازمند مدل سازی و برآورد آن با سناریوهای مختلف است. از این رو پیشنهاد می شود در مطالعات آتی به این مهم پرداخته شود. از سوی دیگر این نکته نیز قابل توجه است که در نظام تعرفه ای بخش کشاورزی محدودیت های غیر تعرفه ای از قبیل مجوزها و محدودیت های وارداتی وجود دارد که لازم است این محدودیتهای غیر تعرفه ای به تعرفه ای تبدیل شده و پس از آن در خصوص نرخ تعرفه بهینه از طرق مدل سازی اقدام شود.
- این نکته قابل توجه است که دولت های جهان برای حمایت از بخش کشاورزی علاوه بر تعرفه از ابزارهای حمایتی دیگری مانند یارانه ی سبز، تحقیق و توسعه، استفاده می کنند، به عبارتی بسته حمایتی بای بخش کشاورزی در نظر گرفته می شود. از این رو پیشنهاد می شود برای تدوین بسته حمایتی بخش کشاورزی در ابتدا ابزارهای حمایتی بخش کشاورزی متناسب با قوانین سازمان جهانی تجارت شناسایی شوند. سپس در گام بعدی میزان حمایت از هر محصول مشخص شده و در گام بعدی تعیین شود به منظور این میزان حمایت از هر محصول کدام ابزارها مناسب بوده و سهم هر کدام از این میزان حمایت چقدر می باشد طبیعتاً در این فرآیند از مدل های مناسب برای تعیین اندازه بهینه هر یک از ابزارهای حمایتی استفاده خواهد شد. و در نهایت بسته حمایتی هر محصول تعیین و مشخص می گردد.

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

آزادی تجاری یا درجه ی پیوستن هر کشوری به اقتصاد جهانی طی زمان، مقوله ای است که مورد توجه اقتصاددانان، برنامه ریزان و سیاست‌گزاران کشورهای گوناگون جهان می‌باشد. برخی اقتصاددانان و سیاست‌گزاران بر این باورند که باز بودن تجاری، به عملکرد کلان اقتصادی بهتر و رشد اقتصادی سریع تر می‌انجامد. از سوی دیگر، گروهی از اقتصاددانان به تأثیر مثبت سیاست تجاری آزادتر بر رشد اقتصادی تردید دارند و بر این باورند که مطالعات نسبت به تصریح مدل، انتخاب نمونه و دوره ی زمانی ثبات ندارند و بنابراین، نتایج آنها در بهترین حالت ضعیف و در بدترین وضعیت گمراه کننده می‌انگارند. مطالعات تجربی فراوانی از دیدگاه نخست حمایت می‌کنند، نهاد های بین المللی همانند بانک جهانی، صندوق بین المللی پول و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه اقتصادی به کشورهای عضو بر این باور را توصیه می‌کنند که آزادسازی تجاری و سرمایه گذاری خارجی بر رشد اقتصادی تأثیر مثبت دارد. حتی بانک جهانی و صندوق بین المللی پول اصلاحات با جهت گیری بازار و آزادسازی تجاری را شرط کمک های مالی خود قرار داده اند (کرباسی و پیروی، ۱۳۸۶: ۲۰).

از این رو موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت در سال ۱۹۴۷، پایه گذار حرکت به سوی آزادسازی تجاری گسترده در سطح جهان بوده است و هم اکنون نیز این حرکت به کمک سازمان تجارت جهانی که در سال ۱۹۵۵ جایگزین گات شد، در حال تکمیل است. در اکثر موافقت نامه های تجاری کشورهای عضو مجاز به معرفی تعداد محدودی از کالاهای تجاری خود به عنوان کالاهای خاص و حساس می‌باشند. این کالاها با توافق اعضای موافقت نامه، مشمول مقررات کلی حاکم بر موافقت نامه همچون کاهش و یا حذف موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه ای نمی‌شوند (قلعه نویی، ۱۳۸۷).

شناسایی و گنجاندن مفاد مربوط به کالاهای خاص و حساس نیاز به مبنای علمی و قابل دفاع در چارچوب مذاکرات تجاری دارد. هدف این مطالعه تعیین متدولوژی برای فهرست نمودن کالاهای خاص و حساس بخش کشاورزی بوده است. زیرا بررسی ها نشان داد که در ایران هیچ ضابطه مشخصی برای تعیین کالاهای خاص کشاورزی وجود ندارد. برای تحقق این هدف متدولوژی موجود در ارتباط با تعیین فهرست کالاهای خاص که توسط نهادهای مرتبط بین المللی معرفی شده اند، مورد شناسایی قرار خواهد گرفت تا متدولوژی مناسب برای ایران تعیین گردد. از این رو در فصل حاضر به بیان کلیات پژوهش پرداخته می‌شود.

در این راستا، به ترتیب شرح و بیان مسأله پژوهش، اهمیت و ارزش پژوهش، اهداف و کاربرد نتایج پژوهش و در نهایت سوالات پژوهش و روش ارزیابی و پاسخ گویی به سوالات پژوهش بیان می‌گردد.

۲-۱- بیان مسأله

به رغم اتفاق نظر اقتصاددانان در کارا تر بودن رویه‌های آزاد تجاری نسبت به سیاست‌های محدود کننده واردات (فری و دیگران، ۱۹۸۴)، همواره دولت‌مردان شاهد اصرار و پافشاری گروه‌های حمایت طلب برای افزایش سطح حمایت‌های تجاری بوده اند و در این زمینه، نوشته‌های اسلوف (۱۹۹۸)، در ازن (۲۰۰۰) و پرسن و تابلینی (۲۰۰۰) اشاره به منافع سازمان‌یافته در صحنه سیاسی برای افزایش سطح حمایت‌های تجاری دارند. ردریک (۱۹۹۵) این مسئله را "معمای گرایش ضد تجاری" می‌نامد و چنین عنوان می‌کند که با بروز رکود و وخامت اوضاع برای صنایع عموماً اقدامات حمایت گرایانه دولت تشدید می‌شود، ولی طی دوره‌های رونق و بهبود وضعیت به ندرت، کاهش حجم موانع تجاری و اصلاح سیاست‌های حمایتی را می‌طلبد. پاسخ اغلب تحلیل‌گران این است که این استراتژی‌ها اساساً در فضای اقتصاد سیاسی شکل می‌گیرند که عناصر تعیین کننده در آن (از قبیل افراد جامعه، گروه‌های هوادار و سیاست‌مداران)، علاوه بر هدف کلی مجموعه (یعنی حداکثرسازی کارایی اقتصادی و رفاه عمومی)، تأمین منافع شخصی یا گروهی خود را نیز دنبال می‌کنند (گاواند و کریشنا، ۲۰۰۳). البته این را هم نباید از نظر دور داشت که تعرفه‌ها، به منزله عاملی درآمدزا، می‌توانند نقش مؤثری در ملاحظات بودجه‌ای داشته باشند و سیاست‌های اتخاذ شده در این بخش می‌تواند تأثیرات متقابلی در این زمینه داشته باشد.

از مهمترین اهداف ایجاد موافقت نامه های تجارت منطقه ای و همچنین عضویت در سازمان جهانی تجارت، دسترسی آسان تر به بازار کلیه کالاها و خدمات به منظور افزایش رفاه اقتصادی اعضا می باشد. با توسعه و گسترش روند ایجاد موافقت نامه های منطقه ای، امکان کاهش و یا حذف کلیه موانع تعرفه ای و غیرتعرفه ای و در نهایت تشکیل مناطق تجارت آزاد و اتحادیه های گمرکی وجود خواهد داشت. ویژگی بسیار ارزشمندی که باعث الزام تشکیل موافقت نامه های تجارت منطقه ای بین کشورها می شود، ترویج فرهنگی است که منجر به اصلاحات در روند توسعه کشورهای عضو می شود. این فرهنگ باعث کاهش ارتباطات سوء شده و به ایجاد نهادهای مستحکم و اساسی که در نهایت منجر به رشد و توسعه می شوند، کمک فراوان می‌کند (قلعه نویی، ۱۳۸۷).

به طور معمول پس از حصول توافق بین چند کشور در رابطه با ایجاد یک موافقت نامه تجارت منطقه ای و بدنبال آن آغاز مذاکرات، کشورهای عضو در صدد معرفی فهرست کالاهای درخواستی به منظور دریافت امتیازات از سایر کشورها و همچنین تعیین فهرست کالاهای پیشنهادی به منظور اعطای امتیازات به

کشورهای مذکور خواهند بود. اما در مورد اعطای امتیازات، هر یک از کشورهای عضو مجاز به معرفی برخی از کالاهای خود به عنوان کالاهای خاص و حساس می باشند که امکان خارج نمودن آنها از فهرست و عدم اعطای امتیاز در مورد آنها به سایر اعضا در چارچوب شرایط تعیین شده موافقت نامه وجود دارد. ویژگی کالاهای یادشده آن است که کشورهای عضو از ابتدای مذاکرات اقدام به حذف حمایت از آنها نخواهند نمود بلکه از میان برداشتن حمایت ها در قالب موافقت نامه مورد نظر طی یک فرایند طولانی تر صورت می پذیرد (رحیمی بدر، ۱۳۸۸).

در منابع علمی موجود، تعریف واحدی از کالاهای خاص و حساس وجود نداشته است. علیرغم مشابهت عناوین خاص و حساس، کالاهایی که تحت این دو عنوان در عرف مذاکرات تجاری بین المللی مطرح هستند معنای متفاوتی دارند. کشورها در مذاکرات تجاری و به هنگام اعطای امتیازات مختلف از جمله کاهش تعرفه ها و موانع غیر تعرفه ای و افزایش دسترسی به بازار برای طرف تجاری خود ملاحظاتی را در مورد کالاهایی که آنها را در جهاتی همچون قدرت رقابت (کیفیت، قیمت نسبی، یا نوپا بودن صنعت)، اهمیت در اشتغال کشور، قدرت اقتصادی - سیاسی بخش تولید کننده، حساسیت درآمدهای تعرفه ای برای دولت، حفظ سهم در بازار، آسیب پذیری اقشار تولید کننده، مزاد بر نیاز داخلی بودن محصول تولیدی و پر اهمیت و حساس می دانند، رعایت می کنند. به نحوی که این کالاها از فهرست کالاهای مورد مذاکره حذف شده و هیچ امتیازی در مورد آنها به طرف تجاری داده نمی شود یا حداقل امتیاز ممکن در مورد آنها اعطا می گردد. کالاهای حساس از نظر زمانی قدیمی تر از کالاهای خاص وارد عرف مذاکراتی شده و ورود آن مربوط به ادوار مذاکراتی گات می باشد. کالاهای حساس شامل ترکیبی از کالاهای صنعتی و کشاورزی می باشد و همه کشورها (کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه) حق استفاده از آن را دارند. البته علی رقم توضیحات بالا باید پذیرفت که تعریف مشخص و ملاک های مورد توافقی برای تعیین کالاهای حساس وجود ندارد و این خود کشورها هستند که به حسب اهمیت یک کالا آن را به عنوان حساس انتخاب می کنند (رحمانی، ۱۳۹۳).

همچنین طی دو دهه گذشته، جهان رشد دو برابری تجارت محصولات کشاورزی نسبت به تولید محصولات کشاورزی را شاهد بوده است. در طی این دوران کشورهای توسعه یافته یارانه های سنگینی برای محصولات کشاورزی خود پرداخت نموده که نتیجه آن کاهش قیمت جهانی بسیاری از محصولات کشاورزی و از جمله محصولات کشاورزی صادراتی کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته بوده است. این کاهش قیمت باعث به وخامت گراییدن وضعیت درآمدی بسیاری از کشورها که درآمد صادراتی آنها به چند قلم عمده تکیه دارد، شده است. از آنجایی که این کشورها معمولاً جمعیت روستایی بالایی دارند، از دست رفتن فعالیت های کشاورزی، به دلیل ساختاری به معنای افزایش فقر و بیکاری است. به دلیل که گزینه های اشتغال جایگزینی وجود ندارد. این نگرانی ها باعث شد که مساله حمایت مجاز یا مساله جعبه سبز و یا جعبه توسعه

در سازمان جهانی تجارت مطرح گردد و در نهایت در دور دوحه کشورهای در حال توسعه این امتیاز را کسب نمودند که تعداد مشخصی از محصولات کشاورزی را در سطح کدهای شش رقمی نظام هماهنگ به عنوان کالاهای خاص براساس ملاحظات مربوط به امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی انتخاب کنند. این کالاها مشمول رفتار منعطف تری از کاهش تعرفه ها می باشند و می توانند از ساز و کار حفاظت خاص برخوردار گردند. همانطور که عنوان شد موضوع کالاهای خاص مربوط به کالاهای بخش کشاورزی است و استفاده از این امتیاز در سازمان جهانی تجارت تنها در اختیار کشورهای در حال توسعه است (همان منبع: ۱۳۹۳).

بر این اساس تعرفه یکی از مهمترین و متداول ترین ابزارهای حمایت مرزی از تولیدات داخلی است که تقریباً در تمام کشورها مورد استفاده قرار می گیرد و تفاوت پراکندگی و سطح تعرفه بین کالاهای مختلف در کشورهای مختلف به درجه ی حساسیت و اهمیت کالاهای مختلف کشاورزی بستگی دارد. کالاهای اساسی برای کشورهای مختلف که در ادبیات سازمان جهانی تجارت تحت عنوان کالاهای حساس و خاص مورد بحث هستند اخیراً با جدیت از سوی کشورهای در حال توسعه در این سازمان مورد توجه قرار گرفته اند. مسئله اساسی این است که در هر گونه مذاکره (دوجانبه، چند جانبه و یا فراگیر) لازم است امتیازاتی بین طرفین مبادله شود. در مورد عضویت در سازمان جهانی تجارت نیز کشورهای متقاضی به منظور عضویت در این سازمان و دستیابی به امتیازات این مجموعه تجاری لازم است امتیازاتی به اعضای موجود بپردازند. لذا در فرایند مذاکرات تعرفه ای کشور متقاضی لازم است به ویژه در مورد محصولات اساسی خود (حساس و خاص) قبل از شروع مذاکرات چارچوب مورد نظر خود شامل سطح مناسب تعرفه، خطوط قرمز تعرفه ای و نرخ تثبیت تعرفه ای را مشخص نماید. بدیهی است ورود به مذاکرات سخت و نفس گیر عضویت بدون تعیین این معیارها قطعاً به زیان کشور متقاضی خواهد بود. (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

عضویت در سازمان تجارت جهانی مستلزم پذیرفتن اصول و معاهدات متعددی است که مورد قبول کشورهای عضو قرار گرفته است. این مراحل شامل تقاضای عضویت، پذیرش درخواست (الحاق به عنوان عضو ناظر)، تدوین گزارش سیاست های تجاری کشور، تشکیل گروه کاری الحاق و در نهایت مذاکرات دوجانبه و چندجانبه ای به منظور تعیین شرایط عضویت و حصول توافق برای الحاق می باشد. لذا ایران برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی باید مراحل فوق را طی کند. به طور معمول پس از حصول توافق با آغاز مذاکرات، کشورهای عضو در صدد معرفی فهرست کالاهای درخواستی به منظور دریافت امتیازات از سایر کشورها و همچنین تعیین فهرست کالاهای پیشنهادی به منظور اعطای امتیازات به کشورهای مذکور خواهند بود. در مورد اعطای امتیازات، هر یک از کشورهای عضو مجاز به معرفی برخی از کالاهای خود به عنوان کالاهای خاص و حساس می باشند که امکان خارج نمودن آنها از فهرست و عدم اعطای امتیاز در مورد آنها به سایر

اعضاء در چارچوب شرایط تعیین شده موافقت نامه وجود دارد. همچنین تعیین نرخ تعرفه این کالاها نیز دارای اهمیت است. لذا این محصولات کدام اند، چگونه انتخاب می شوند و چه سیاست گزاری تجاری برای آنها باید اعمال شود؟ لذا مطالعه حاضر در پی آن است که ضمن شناسایی روش های موجود در ارتباط با تعیین فهرست کالاهای خاص و حساس که توسط نهادهای مرتبط بین المللی معرفی شده اند با تأکید خاص بر تعرفه و موانع غیر تعرفه ای، سطح مناسب تعرفه، خطوط قرمز و حداکثر کاهش های مجاز و نرخ تثبیت تعرفه را برای محصولات حساس و خاص کشاورزی شناسایی نماید.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

کشورهای در حال توسعه با آگاهی از منافع بالقوه آزادسازی تجاری در بخش کشاورزی، اقدام به پذیرفتن تعهدات و اصلاح سیاستهای تجاری در قالب عضویت در سازمان تجارت جهانی نموده اند. اما بسیاری از این کشورها به دلیل نیاز به زمان بیشتری جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی، خواستار برقراری انعطاف بیشتر در بکارگیری قوانین و روابط تجاری به خصوص در مورد برخی از محصولات کشاورزی می باشند (رحیمی بدر، ۱۳۸۸). بخش کشاورزی بر خلاف کاهش اهمیت نسبی آن در اقتصاد ایران در سال های اخیر، همواره نقش مهمی را در تولید ناخالص داخلی، امنیت غذایی، تامین ارز و اشتغال ایفا کرده است. بخش بازرگانی (تجارت) خارجی به عنوان یکی از بخش های نظام های اقتصادی مطرح است و تجارت محصولات کشاورزی اهمیت زیادی پیدا کرده است. کشورهای مختلف جهان از بخش کشاورزی خود با روش های مختلف حمایت کرده اند؛ به این صورت که کشورهای واردکننده کالاهای کشاورزی با اعمال تعرفه های گمرکی و محدودیت های وارداتی از کشاورزی خود حمایت کردند. اهمیتی که کشاورزی برای کشورهای مختلف جهان دارد باعث شده است تا تقریباً همه کشورها ترکیبی از موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای را برای حمایت از محصولات تولیدی این بخش به کار گیرند. در اکثر موافقت نامه های تجاری کشورهای عضو مجاز به معرفی تعداد محدودی از کالاهای تجاری خود به عنوان کالاهای خاص و حساس می باشند. این کالاها با توافق اعضای موافقت نامه، مشمول مقررات کلی حاکم بر موافقت نامه همچون کاهش و یا حذف موانع تعرفه ای و غیرتعرفه ای نمی شوند (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

به طور کلی یکی از عناصر متشکله در هر سیاست تجاری تعریف و تعیین کالاهای حساس، استراتژیک و بعضاً خاص می باشد. در اغلب مذاکرات تجاری دو یا چند جانبه به ویژه مذاکرات تجاری ترجیحی معمولاً کشورها برخی از کالاها را به دلیل حساسیت و اهمیت اقتصادی یا اجتماعی و سیاسی از جریان مذاکرات مستثنی می کنند و آنها را در فهرست کالاهای بدون ترجیحات و یا با ترجیحات و انعطاف پذیریهایی کمتر قرار می دهند. این فهرست معمولاً فهرست منفی نامیده می شود. در اغلب کشورهای جهان چه در گروه

کشورهای با کمترین درجه توسعه یافتگی اغلب از ابزار تعیین کالاهای حساس استفاده می کنند. به طور معمول و سنتی در طول رشد صنعتی بیشتر نقاط جهان، حمایت از کالاهای حساس از قلمرو کالاهای صنعتی به قلمرو کالاهای کشاورزی سوق پیدا کرده است و اغلب کالاهای حساس کشورها در همه ی گروه ها را کالاهای کشاورزی تشکیل می دهند. ولی از آنجا که تا به امروز تعریف مشخص و محدود کننده ای برای کالاهای حساس صورت نگرفته است و این خود کشورها هستند که برحسب اهمیت و حساسیت کالاها آنها را جزء کالاهای حساس بر می شمارند، این کالاها می توانند شامل کالاهای صنعتی نیز باشند. البته با توجه به سابقه طولانی تر مذاکرات چندجانبه در ادوار مذاکراتی گوناگون سازمان جهانی تجارت در جهت کاش و حذف حمایت ها در بخش صنعت نسبت به بخش کشاورزی، عملاً در کشورهای توسعه یافته حمایت های آشکار کمتری نسبت به صنعت صورت می گیرد (همان منبع، ۱۳۹۴).

با توجه به نقش دولت در اقتصاد ایران، استراتژی های حمایتی همواره از جایگاه خاصی در مطالعات و تحقیقات داخلی برخوردار بوده اند. بخشی از این حمایت ها ناظر بر سیاست های تجاری است که عمدتاً از طریق اعمال موانع وارداتی و وضع تعرفه های گمرکی انجام می گیرد. لذا برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی لازم است پیش نویسی از سیاست گذاری های تجاری به خصوص سیاست گذاری در رابطه با موانع وارداتی و وضع تعرفه های گمرکی اعمال شود. بنابراین باید با استفاده از متدولوژی علمی سعی در شناسایی کالاهای خاص و حساس در کشور شود، زیرا این آگاهی به دست می آید که از کدام محصولات و به چه اندازه حمایت شود. لذا ضرورت دارد که کالاهای خاص و حساس شناسایی شوند از این رو در این پژوهش به شناسایی کالاهای خاص و حساس و چگونگی شناسایی آنها پرداخته می شود.

۴-۱- سوال (های) تحقیق

مطالعه حاضر تلاش می کند به سوالات زیر پاسخ گوید:

- شاخص های مناسب برای تعیین کالاهای خاص کدام اند؟
- شاخص های مناسب برای تعیین کالاهای حساس کدام اند؟
- سطح مناسب تعرفه حمایتی واردات کالاهای خاص و حساس چیست؟
- کدام محصولات خاص و حساس در اولویت اند؟
- محدوده ی مناسب تعرفه ی واردات محصولات کدام است؟

۵-۱- اهداف تحقیق

هدف اصلی این مطالعه تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی در چارچوب مذاکرات WTO است که به صورت اهداف جزئی تر زیر بررسی خواهد شد.

- محاسبه ی شاخص های مناسب برای تعیین کالاهای خاص
- محاسبه ی شاخص های مناسب برای تعیین کالاهای حساس
- تعیین سطح مناسب تعرفه حمایتی واردات کالاهای خاص و حساس
- اولویت بندی و رتبه بندی محصولات خاص و حساس
- پیشنهاد محدوده ی مناسب تعرفه واردات

۶-۱- خلاصه

در این فصل به بررسی کلیات پژوهش اعم از بیان مساله، اهمیت و ضرورت، اهداف و سوال های پژوهش پرداخته شد. با توجه به پاسخ گویی سوال های پژوهش در فصل آینده به بیان مبانی نظری و مرور مطالعات انجام شده در این زمینه پرداخته می شود تا با شناسایی رویکردهای مختلف برای تعیین کالاهای خاص و حساس در مطالعات مختلف سعی در راه حل مناسب در تعیین کالاهای خاص و حساس پرداخته می شود.

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۲-۱- مقدمه

این مطالعه به منظور تعیین کالای حساس و خاص بخش کشاورزی در چارچوب مذاکرات WTO صورت می‌گیرد. لذا در این بخش از مطالعه در ابتدا به تعاریف مفاهیم، واژه‌ها و پایه‌های نظری تحقیق شامل کالاهای خاص و حساس و مذاکرات WTO بیان می‌شود سپس به مطالعات مربوط به تعیین و شناسایی کالاهای حساس و خاص کشاورزی در داخل و خارج کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد. بررسی این مطالعات به منظور آگاهی از تعریف و معیارهای دقیق این کالاها، اطلاع از شاخص‌ها و تکنیک‌های تعیین این کالاها و اطلاع از شیوه‌ی برخورد با این کالاها در ساختار مذاکراتی سازمان جهانی تجارت صورت می‌گیرد.

۲-۲- تعریف مفاهیم، واژه‌ها و پایه‌های نظری تحقیق

در منابع علمی موجود، تعریف واحدی از کالاهای خاص و حساس وجود نداشته است. علیرغم مشابهت عناوین خاص و حساس، کالاهایی که تحت این دو عنوان در عرف مذاکرات تجاری بین‌المللی مطرح هستند معنای متفاوتی دارند. کشورها در مذاکرات تجاری و به هنگام اعطای امتیازات مختلف از جمله کاهش تعرفه‌ها و موانع غیر تعرفه‌ای و افزایش دسترسی به بازار برای طرف تجاری خود ملاحظاتی را در مورد کالاهایی که آنها را در جهاتی همچون قدرت رقابت (کیفیت، قیمت نسبی، یا نوپا بودن صنعت)، اهمیت در اشتغال کشور، قدرت اقتصادی - سیاسی بخش تولید کننده، حساسیت درآمدهای تعرفه‌ای برای دولت، حفظ سهم در بازار، آسیب پذیری اقشار تولید کننده، مزاد بر نیاز داخلی بودن محصول تولیدی و پر اهمیت و حساس می‌دانند، رعایت می‌کنند. به نحوی که این کالاها از فهرست کالاهای مورد مذاکره حذف شده و هیچ امتیازی در مورد آنها به طرف تجاری داده نمی‌شود یا حداقل امتیاز ممکن در مورد آنها اعطا می‌گردد. کالاهای حساس از نظر زمانی قدیمی‌تر از کالاهای خاص وارد عرف مذاکراتی شده و ورود آن مربوط به ادوار مذاکراتی گات می‌باشد. کالاهای حساس شامل ترکیبی از کالاهای صنعتی و کشاورزی می‌باشد و همه کشورها (کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه) حق استفاده از آن را دارند. البته علی‌رغم توضیحات بالا باید پذیرفت که تعریف مشخص و ملاک‌های مورد توافق برای تعیین کالاهای حساس وجود ندارد و این خود کشورها هستند که به حسب اهمیت یک کالا آن را به عنوان حساس انتخاب می‌کنند (رحمانی، ۱۳۹۳).

به طور کلی یکی از عناصر متشکله در هر سیاست تجاری تعریف و تعیین کالاهای حساس، استراتژیک و بعضاً خاص می‌باشد. در اغلب مذاکرات تجاری دو یا چند جانبه به ویژه مذاکرات تجاری ترجیحی معمولاً

کشورها برخی از کالاها را به دلیل حساسیت و اهمیت اقتصادی یا اجتماعی و سیاسی از جریان مذاکرات مستثنی می کنند و آنها را در فهرست کالاهای بدون ترجیحات و یا با ترجیحات و انعطاف پذیریهایی کمتر قرار می دهند. این فهرست معمولاً فهرست منفی نامیده می شود. در اغلب کشورهای جهان چه در گروه کشورهای با کمترین درجه توسعه یافتگی اغلب از ابزار تعیین کالاهای حساس استفاده می کنند. به طور معمول و سنتی در طول رشد صنعتی بیشتر نقاط جهان، حمایت از کالاهای حساس از قلمرو کالاهای صنعتی به قلمرو کالاهای کشاورزی سوق پیدا کرده است و اغلب کالاهای حساس کشورها در همه ی گروه ها را کالاهای کشاورزی تشکیل می دهند. ولی از آنجا که تا به امروز تعریف مشخص و محدود کننده ای برای کالاهای حساس صورت نگرفته است و این خود کشورها هستند که برحسب اهمیت و حساسیت کالاها آنها را جزء کالاهای حساس بر می شمارند، این کالاها می توانند شامل کالاهای صنعتی نیز باشند. البته با توجه به سابقه طولانی تر مذاکرات چندجانبه در ادوار مذاکراتی گوناگون سازمان جهانی تجارت در جهت کاش و حذف حمایت ها در بخش صنعت نسبت به بخش کشاورزی، عملاً در کشورهای توسعه یافته حمایت های آشکار کمتری نسبت به صنعت صورت می گیرد (فاضل، ۱۳۸۶).

همه گروه های کشوری می توانند در مذاکرات خود فهرستی از کالاهای حساس را تعیین کنند. البته در مذاکرات بین المللی چند جانبه، همچون مذاکرات دور دوحه که به دستور العمل توسعه دوحه مرسوم می باشد و از سال ۲۰۰۱ میلادی آغاز شده و همچنان ادامه دارد، موضوع کالاهای حساس مورد مذاکره قرار گرفت. در بسته چارچوب ژوئیه ۲۰۰۴ برای اولین بار مقرراتی در مورد انعطاف پذیری نسبت به کالاهای حساس و خاص به رسمیت شناخته شد. در حالی که همه گروه کشورها از توسعه یافته تا دارای کمترین درجه توسعه یافتگی می توانند از حق تعیین کالاهای حساس برخوردار شوند، تعیین کالاهای خاص تنها در اختیار کشورهای در حال توسعه و با کمترین درجه توسعه یافتگی می باشد که می توانند در حوزه ی کشاورزی فهرستی از کالاها را نیز براساس معیارهایی چون امنیت غذایی، امنیت درآمد و معیشت زندگی و نیازهای توسعه روستایی بر گزینند (همان منبع، ۱۳۸۶).

در اجلاس های قبل از دور دوحه، کشورهای در حال توسعه در مذاکرات کشاورزی رسماً پیشنهادهایی را براساس سه رکن اصلی موافقتنامه کشاورزی یعنی (۱) دسترسی به بازار، (۲) حمایت داخلی و (۳) رقابت صادراتی ارائه دادند و در مورد هر یک از آنها خواستار رفتار ویژه متفاوتی شدند. مفهوم محصولات استراتژیک نیز از میان همین مذاکرات برخاست (حکاکی، ۱۳۸۷).

البته مفهوم محصولات استراتژیک در میان کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته تا حدودی با یکدیگر متفاوت می باشند، در حالی که برای کشورهای در حال توسعه محصولات مرتبط با امنیت غذایی و درآمدی در این رده قرار می گیرند، برای کشورهای توسعه یافته علاوه بر این ها هر آنچه که در یک موقعیت تهاجم

نظامی می تواند به قدرت دفاعی و ادامه مبارزه کمک کئی نیز استراتژیک خوانده می شود. در برخی موارد نیز برحسب سیاست های توسعه ای گزینش شده تعدادی از بخش ها استراتژیک شناخته شده و براساس نیازهای آن بخش برخی از کالاها که جهت توسعه و رشد آن بخش ضروری شمرده می شوند نیز کالاهای استراتژیک محسوب می شوند. همانند آهن و فولاد که جهت صنایع مصنوعات ساخته شده از آهن و فولاد استراتژیک شمرده می شوند (فاضل، ۱۳۸۶).

با توجه به مطالب بیان شده محصولات خاص به محصولات کشاورزی اطلاق می شود که به دلیل امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه از اهمیت ویژه ای برخوردارند. محصولات خاص نسبت به محصولات دیگر کشاورزی از کاهش تعرفه کمتر برخوردار هستند و محصولات حساس محصولاتی هستند که از فرمولهای عمومی کاهش تعرفه در ازای گسترش سهمیه ها معاف هستند. تعیین محصول به عنوان کالای حساس دو پیامد دارد: (۱) کالاهای حساس نسبت به فرمول عمومی کاهش تعرفه کاهش کمتری را متحمل می شوند. (۲) به منظور جبران کاهش کمتر تعرفه لازم است اقدام به ایجاد سهمیه تعرفه ای و یا گسترش سهمیه های موجود به منظور ایجاد فرصتهای جدید دسترسی به بازار نمود.

۲-۱-۲-۲- علق گزینش کالاهای حساس و خاص

کشورها به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برخی از کالاها را از حوزه رقابت های بین المللی بیرون کشیده و با ابزارهای مختلف حمایت می کنند و همچنین برای حفظ صنایع نوپا که هنوز قدرت رقابت با کالاهای خارجی را ندارند با تعیین نرخ تعرفه ی بالا و استانداردهای سخت فنی آنها را تحت حمایت قرار می دهند. مساله اشتغال و عدم امکان جایگزینی مشاغل جدید در کوتاه مدت برای مشاغلی که به دلیل هجوم واردات ارزان و بعضا با کیفیت از دست خواهند رفت، موجب توسل به سیاست های حمایتی می شود که گاه اگر برنامه و دورنمایی بلندمدتی در پیش روی سیاستگزاران کشورها نباشد به بار سنگین دولت ها در تحمل صنایع ناکارآمد و خارج از رده از نظر فناوری می انجامد. بعضی از اوقات کالاها از نظر درآمدهای تعرفه ای دولت ها مورد توجه و حمایت قرار می گیرند (همچون مشروبات الکلی و سیگار که در بسیاری از کشورها به ویژه کشورهای صنعتی غرب عوارض وارداتی آنها به دولت تعلق می گیرد). در برخی موارد هم نفوذ و قدرت سیاسی و اقتصادی صنایع یا بخش های تولیدی است که می تواند بر دولت ها اثر گذاشته و آنها را به وضع و تداوم سیاست های حمایتی وادار سازد (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

در مورد محصولات کشاورزی نیز امنیت غذایی و عدم اطمینان به نوسانات بازارهای جهانی و قرار گرفتن کشاورزان در رده های پائین درآمدی در اکثر کشورها موجب رفتار ویژه و حمایتی با محصولات کشاورزی و کشاورزان می شود. در همه ی موارد فوق و موارد مشابه بسیار دیگری که هنوز باز گفته نشده است هدف از

حمایت‌ها دوری از آسیب‌پذیری هاست. حال، این آسیب‌پذیری‌ها می‌تواند در سطح ملی، منطقه‌ای، یا صنعتی خاص، یا حتی شخصیتی حقیقی یا حقوقی تصور شود. تنظیم یک سیاست مناسب حمایتی در گرو حداکثر کردن منافع ملی در بلندمدت و تعدیل حداقلی آسیب‌پذیری‌های ملی و منطقه‌ای در کوتاه‌مدت می‌باشد. دولت‌ها معمولاً از طریق تعیین تعرفه‌ها، سهمیه‌های وارداتی، مجوز دهی، اعطای امتیازات خاص و ویژه، تنظیم قوانین خاص و ویژه اعطای یارانه و کالاهای حساس و خاص را تحت پوشش حمایتی خود قرار می‌دهند. در بسیاری از کشورها اغلب این نوع کالاها از تعرفه‌های خاص یا ترکیبی یا مختلط برخوردار می‌شوند (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

در حالی که اکثر کالاهای معمولی از تعرفه ارزشی برخوردارند، استفاده از تعرفه‌های پلکانی نیز به نوعی حمایت از صنایع داخلی می‌باشد بدین شکل که مثلاً در بخش منسوجات و پوشاک تعرفه وارداتی پنبه، پشم، الیاف مصنوعی و رنگ و ماشین‌آلات مربوط پائین، تعرفه انواع نخ بافندگی آنها در حد متوسط و تعرفه پارچه و لباس‌های آماده از آنها به تدریج در بالاترین سطح قرار می‌گیرند تا ضمن تامین ارزان مواد اولیه مورد نیاز صنایع منسوجات و پوشاک از حفظ اشتغال و تولید در صنایع ریسندگی و بافندگی، رنگ و چاپ، طراحی و دوخت هم با برقراری تعرفه‌های بالاتر برای کالاهای آماده وارداتی خارجی از قیمت و قدرت رقابت محصولات مشابه داخلی دفاع شود (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

البته یکی از اعتراضاتی که کشورهای در حال توسعه علیه کشورهای توسعه یافته دارند همین استفاده از تعرفه‌های پلکانی است که مانع از صدور ارزانتر محصولات فرآوری شده کشورهای در حال توسعه به بازارهای کشورهای توسعه یافته می‌شود و به نوعی این کشورها را به صدور مواد خام و پردازش نشده تشویق می‌کند، چرا که این نوع کالاها با تعرفه و رقابت کمتری در بازارهای پیشرفته مواجه می‌شوند، در حالی که کالاهای فرآوری شده و ساخته شده با تعرفه‌های بالاتر، استانداردهای فنی و بهداشتی سخت‌تر و کلاً با رقابت بیشتری برخورد می‌کنند. سازمان بین‌المللی مختلف شاخص‌های متفاوت ولی نزدیک به هم را برای شناسایی کالاهای خاص به کار گرفته‌اند (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

۲-۳- روش‌های متداول تعیین کالاهای خاص و حساس

در این بخش به بررسی روش‌های تعیین کالاهای خاص و حساس به صورت مجزا پرداخته می‌شود.

۲-۳-۱- معرفی روش های متداول تعیین کالاهای خاص

مرکز بین المللی تجارت و توسعه پایدار و فائو دو نهاد بین المللی هستند که به ارائه متدولوژی برای تعیین کالاهای خاص پرداختند. در ادامه سعی خواهد شد این متدولوژی ها معرفی گردند تا با بررسی متدولوژی های معرفی شده، متدولوژی مناسب برای تعیین کالاهای خاص معرفی گردد (رحمانی، ۱۳۹۳).

۲-۳-۱-۱- روش پیشنهادی تعیین کالاهای خاص منتشر شده توسط فائو

هدف مطالعه ای که توسط فائو انجام شده است، تبیین مفهوم کالاهای خاص و ارائه ی متدولوژی برای شناسایی کالاهای خاص بوده است. به این منظور شاخص هایی معرفی شده اند که بتوانند تبیین کننده امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی باشند. البته در این مطالعه با صراحت به این نکته اشاره شده است که هدف شناسایی کالاهای خاص برای یک کشور معین نبوده و هر کشور می بایست در نهایت خود اقدام به تعیین کالاهای خاص نماید. در این مطالعه تعیین کالاهای خاص بخش کشاورزی براساس سه معیار (امنیت غذایی امنیت معیشتی و توسعه روستایی) امکان پذیر شده است. در زیر به تعاریفی که از این سه معیار در مقاله فائو آورده شده است، اشاره می گردد.

الف) امنیت غذایی: براساس تعریف فائو زمانی امنیت غذایی وجود دارد که همه انسان ها در همه زمان ها برای برطرف ساختن نیازها و ترجیحات غذایی خود برای یک زندگی فعال و سالم، دسترسی فیزیکی و اقتصادی کافی، امن و مغذی به مواد داشته باشد.

تعداد معدودی شاخص وجود دارند که می توانند بین کالاها و امنیت غذایی ارتباط برقرار نمایند. نمودار

۲-۱ این شاخص ها را به تصویر کشانده است (فاضل، ۱۳۸۷).

نمودار ۲-۱: شاخص های تبیین کننده امنیت غذایی

منبع: سازمان فائو

ب) امنیت معیشتی: دسترسی پایدار و کافی به درآمد و سایر منابعی که خانواده ها را قادر می سازد که نیازهای ضروری خود، شامل دسترسی کافی به مواد غذایی، آب آشامیدنی، امکانات بهداشتی، فرصت های تحصیلی، مسکن و زمان برای مشارکت های اجتماعی را بر طرف سازند.

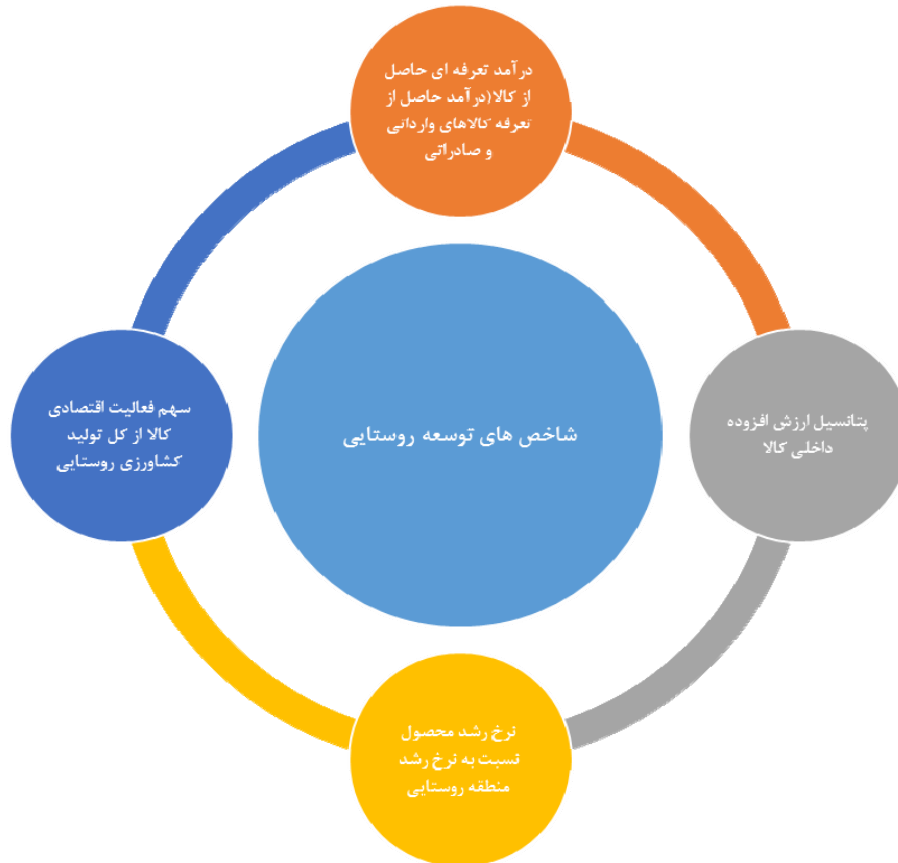
مفهوم امنیت معیشتی گسترده تر از امنیت غذایی است. میزان اشتغال و درآمد حاصل از محصول در خانوار از عوامل مهم در تبیین شاخص های امنیت معیشتی هستند. شاخص های سطح اشتغال در محصول یا بخش، درآمد حاصل از محصول، سهم زمین یا دارایی های کشاورزی به کار رفته در تولید یک محصول، وقوع نوسان یا جابجایی از طریق واردات تبیین کننده امنیت معیشتی هستند که در روابط زیر کمی می شوند.

نمودار ۲-۲ شاخص های تبیین کننده ی شاخص امنیت معیشتی را به تصویر کشانده است (فاضل، ۱۳۸۷).

نمودار ۲-۲: شاخص های تبیین کننده امنیت معیشتی

ج) توسعه روستایی: توسعه روستایی فرآیندی است که بر روی رفاه جوامع روستایی اثر گذار بوده و در برگیرنده تهیه نیازها و خدمات ابتدایی مانند دسترسی به مواد غذایی، خدمات بهداشتی، آب، زیرساخت ها و توسعه سرمایه انسانی از طریق تحصیلات و آموزش است. این موضوع همچنین به فعالیت هایی اطلاق می شود که باعث کاهش آسیب پذیری بخش کشاورزی نسبت به ناسازگاری طبیعی عوامل اجتماعی-اقتصادی و سایر خطرات شده و موجب تقویت اعتماد به نفس در این بخش می شوند. در مطالعه فائو شاخص های تبیین کننده این معیارها به شرح زیر می باشند. این شاخص ها عبارت از اهمیت کالا در اقتصاد کشاورزی روستایی، رشد محصول و مناطق روستایی، پتانسیل ارزش افزوده داخلی کالا، درآمد حاصل از تعرفه کالاهای وارداتی و صادراتی می باشد. این شاخص ها توسط روابط زیر کمی می گردد: (فاضل، ۱۳۸۷).

نمودار ۲-۳: شاخص های توسعه روستایی

شاخص هایی که در بالا توسط فائو برای تعیین کالاهای خاص بر پایه معیارهای امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی معرفی گردیدند، نیاز به داشتن مقیاس های قابل اندازه گیری به منظور محاسبه دارند. کمبودهای فرآیند محاسبه این شاخص ها ممکن است نیاز از مشکلات متعددی باشد که در زیر به آنها اشاره می شود:

۱. امکان کمی شدن تمامی شاخص ها در ارتباط با سه معیار امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی وجود ندارد.
۲. اطلاعات لازم برای محاسبه شاخص ها به آسانی از طریق منابع ملی و بین المللی میسر نیست.
۳. ممکن است بین شاخص های مربوط به هر معیار و یا بین شاخص های معیارهای مختلف یک وابستگی و ارتباط تنگاتنگ وجود داشته باشد.
۴. در بسیاری از موارد شرایط لازم برای شناسایی کالاهای جانشین وجود ندارد و تعیین میزان ارزش افزوده یک کالا مشکل است.

با استفاده از روش معرفی شده توسط فائو، این امکان فراهم می گردد که محصولات خاص با توجه به شاخص های معرفی شده براساس معیارهای امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی شناسایی شوند. اما تعداد زیاد شاخص ها و وابستگی و ارتباط متقابل بین آنها مساله ای است که کار محاسبه و انتخاب کالاهای خاص را با مشکل مواجه می کند (رحمانی، ۱۳۹۳).

۲-۳-۱-۲- روش پیشنهادی تعیین کالاهای خاص منتشر شده توسط سازمان تجارت جهانی

مرکز بین المللی تجارت و توسعه پایدار از جمله مراجع بین المللی است که در ارتباط با تجارت کالاهای کشاورزی به انجام مطالعات تحقیقاتی گسترده می پردازد. این مرکز در ارتباط با تعیین کالاهای خاص بخش کشاورزی بسیار فعال عمل نموده است و طی مطالعات متعدد به ارائه روش در خصوص تعیین کالاهای خاص پرداخته است. در مطالعه این مرکز سعی شده است با توجه به پیشرفت های دور دوحه در ارتباط با تجارت کالاهای کشاورزی و مطرح شدن بحث کالاهای خاص برای کشورهای در حال توسعه، در این دور از مذاکرات، متدولوژی برای شناسایی کالاهای خاص ارائه گردد. متدولوژی ارائه شده، مجموعه ای از رهنمودها برای شناسایی محصولات کشاورزی است که بیشترین ارتباط را با چشم انداز امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی دارند. در این مطالعه ذکر گردیده است که مفاهیم امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه بسیار به هم پیچیده شده اند و این موضوع می بایست در تعیین شاخص ها برای این مفاهیم مورد توجه قرار گیرد. برای معرفی کالاهای خاص لازم دیده شده است که گره های آسیب پذیر شناسایی شوند. گروه های آسیب پذیر شامل کشاورزیان کوچک و فقیر روستایی اند، در ادامه لازم است محصولاتی که معیشت گروه های آسیب پذیر به آنها وابسته است، شناسایی گردد. این نحوه تعیین کالاهای خاص، باعث تمرکز بیشتر بر فهم اقتصادی و اجتماعی تعیین کالاهای خاص متعلق به مناطق خاص که فقر در آنها متمرکز شده می گردد.

متدولوژی پیشنهادی توسط این مرکز نیاز به تحلیل شاخص های کمی و کیفی برای نشان دادن ابعاد مختلف مفاهیم پیچیده امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی دارد (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

الف) شناسایی محصولات مناسب با استفاده از چشم انداز امنیت معیشتی و توسعه روستایی

در روش پیشنهادی توسط مرکز بین المللی تجارت و توسعه پایدار، مفاهیم امنیت معیشتی و توسعه روستایی ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند. این مفاهیم، با منابع زیر بنایی، فعالیت های اقتصادی و شبکه اجتماعی که معیشت روستایی وابستگی زیادی به آن دارد، مرتبط می باشد. شاخص هایی که در زیر معرفی

می گردند، سعی دارند که سهم کالاهای خاص را در توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال به عنوان نمایندگان مفاهیم توسعه روستایی و امنیت معیشتی نشان دهند. این شاخص ها عبارتند از: (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

۱. سهم محصول از تولید ناخالص داخلی کشاورزی کشور
۲. سهم محصول از تولید ناخالص داخلی منطقه مشخص
۳. میزان زمین اختصاص داده شده برای تولید یک محصول خاص در سطح ملی یا منطقه ای
۴. تعداد رؤس دام در کشور یا منطقه
۵. سهم درآمد سرانه مشتق شده از یک بخش خاص در منطقه خاص یا در سطح ملی (اهمیت نسبی اقتصادی یک کالای کشاورزی مشخص)
۶. کل نیروی کار به کار گرفته شده در آن محصول نسبت به سطح ملی یا منطقه ای (سهم یم محصول کشاورزی مشخص از اشتغال)
۷. سهم نیروی کار به کار گرفته شده در تولید یک محصول خاص نسبت به کل جمعیت شاغل در سطح ملی یا منطقه ای (سهم یک محصول کشاورزی مشخص از اشتغال)
۸. نیروی کار مورد نیاز (سهم یک محصول کشاورزی مشخص از اشتغال)

ب) شناسایی محصولات مناسب با استفاده از چشم انداز امنیت غذایی

در مطالعه مرکز بین المللی تجارت و توسعه پایدار در ارتباط با چشم انداز امنیت غذایی نیز شاخص هایی معرفی شده است. این شاخص ها، اهمیت نسبی محصولات مختلف را در ارتباط با امنیت غذایی بیان می دارند. امنیت غذایی می تواند در سطوح مختلف از سطح ملی تا سطوح خانوار و فردی مورد توجه قرار گیرد. در ارتباط با امنیت غذایی در این روش شاخص هایی برای تعیین کالاهای خاص معرفی شده اند که بعد مصرف مردم یک کشور را هدف قرار می دهند. در ارتباط با این موضوع قوانین ملی تعدادی محصولات مهم و اصلی و یا سبزی از غذاهای اساسی منعکس کننده ترجیحات و شرایط محلی هستند را شناسایی کرده اند. شناسایی این محصولات، نقطه ی آغازی برای ارزیابی محصولات مختلف به منظور معرفی SP هستند. دیگر شاخص های کمی نیز مورد توجه قرار می گیرند که شامل سهم یک کالای معین از کل مصرف ملی یا منطقه ای است که منعکس کننده سهم آن کالا از نیاز کالری جمعیت، سهم درآمد پرداختی برای یک کالای معین در سطوح ملی یا منطقه ای و غیره می باشند. خصوصا برای کالاهایی که از بعد مصرف برجسته هستند (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

خودکفایی نشان می دهد که میزان تولید داخلی کدام کالا برای نیازهای مصرفی مردم کافی است و نفوذ واردات نشان می دهد که مصرف کدام کالاها از طریق واردات تامین می شود. سطح پایین خودکفایی همواره

یک مشکل به شمار نمی رود و مشکل بودن یا نبودن آن به استراتژی امنیت غذایی کشور مورد نظر مرتبط است. برای مثال سطح پایین خودکفایی برای یک کالا ممکن است که نشان دهنده سطح پایین تولید یا به طور کلی نشانه عدم تولید آن کالا در کشور مورد نظر باشد. در چنین مواردی حتی ممکن است حمایت مرزی بر ضد فعالیت های تولیدی مولد عمل کند. از سوی دیگر اگر خودکفایی دارای سطح کاهنده باشد، حمایت را تأیید می کند. زیرا به طور بالقوه واردات تهدیدی برای تولید منطقه ای و امنیت غذایی محسوب می شود. این مساله در سطوح فزاینده واردات در بازارهای منطقه ای به خوبی قابل مشاهده است. در زمینه شناسایی محصولاتی که به صورت بالقوه می توانند به عنوان کالاهای خاص مد نظر قرار گیرند، شاخص های دیگری هم هستند که ارزش گنجانده شدن در تحلیل امنیت غذایی را دارند. این شاخص در ارتباط با کل ظرفیت یک کشور برای تامین مالی برنامه های امنیت غذایی است که شامل غذاهای وارداتی نیز می شود. موضوع خاصی که باید مورد توجه قرار گیرد درآمد حاصل از واردات یک کالای خاص است. این موضوع برای اقتصادهای باز کوچک و کشورهای در حال توسعه ای که واردکننده خالص مواد غذایی هستند مهم است. زیرا درآمد حاصل از واردات یک منبع مهم درآمد دولت است، کاهش درآمد دولت می تواند نتیجه کاهش در مالیات بر واردات باشد. کاهش این درآمد باعث می شود که ظرفیت دولت برای تامین مالی برنامه های امنیت غذایی از مرحله ذخیره سازی تا توزیع مواد غذایی مورد نیاز مردم کاهش یابد. با توجه به توضیحات ارائه شده می توان شاخص های زیر را در این ارتباط معرفی کرد (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

۱. سهم یک محصول معین در کل مصرف ملی یا منطقه ای، منعکس کننده سهم آن کالا از نیازهای کالری جمعیت
۲. سهم درآمد صرف شده برای محصول معین در سطوح ملی یا منطقه ای
۳. ظرفیت کل کشور در خصوص تامین مالی برنامه های امنیت غذایی از جمله ظرفیت برای واردات غذا.

۲-۳-۲- معرفی روش های متداول تعیین کالاهای حساس

ورود بحث کالاهای حساس سابقه ی نسبتاً قدیمی در ادوار مذاکراتی موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت گات دارد. معمولاً کشورها در مذاکرات تجری و به هنگام دادن امتیازات مختلف از جمله کاهش تعرفه ها و موانع تعرفه ای و افزایش دسترسی به بازار برای طرف تجاری خود ملاحظاتی را در مورد کالاهایی که آنها را بسیار پر اهمیت و حساس می دانند رعایت می کنند.

کالاهای حساس از جهاتی همچون قدرت رقابت، اهمیت در اشتغال کشور، قدرت اقتصادی-سیاسی بخش تولیدکننده، حساسیت درآمدهای تعریفه ای برای دولت، حفظ سهم در بازار، آسیب پذیری اقشار

تولیدکننده، مازاد بر نیاز داخلی بودن محصول تولیدی و... تأثیر خاصی بر اقتصاد و تجارت کشور مربوطه می‌گذارند و از این رو مشمول استثنائاتی می‌گردند که می‌توان برخی از آنها را به شرح زیر نام برد: (فاضل، ۱۳۸۷).

الف: خارج کردن کالاهای حساس از فهرست کالاهای مورد مذاکره و قرار دادن آنها در فهرست منفی یا کالاهایی که در مورد آنها امتیازی داده نمی‌شود.

ب: برقرار کردن تعرفه گمرکی بالا برای کالاهای حساس، این تعرفه‌ها ترجیحا به صورت خاص، ترکیبی یا مختلط و نه ارزشی تعیین می‌شود. از این جهت، در ظاهر تعرفه‌ها سطح خیلی بالایی ندارند ولی در عمل به دلیل عدم شفافیت و نسبتا پیچیده بودن نرخ‌های محاسباتی، ورود کالاهای مذکور مشکل می‌شود. در بسیاری از موارد، میانگین تعرفه‌های وارداتی کشورها شامل تعرفه‌های غیر ارزشی نیست و از این رو می‌تواند همراه کننده باشد.

پ: برقراری سهمیه‌های تعرفه‌ای: روش دیگری است که مطابق آن با برقراری محدودیت‌های کمی، بازار کالاهای حساس از هجوم محصولات وارداتی ارزانتر حفظ می‌شود و تنها ورود حداقل‌هایی از کالاها با تعرفه‌های پایین صورت می‌گیرد و مازاد بر آن مشمول تعرفه‌هایی بسیار بالاتر و عملا محدودکننده می‌شوند.

کالاهای حساس در ابتدا هم اقلام کالاهای کشاورزی و هم کالاهای صنعتی را در بر می‌گرفتند ولی با آزادسازی بیشتر کالاهای صنعتی تدریجا کالاهای صنعتی بخصوص در کشورهای توسعه یافته از فهرست کالاهای حساس خارج شدند و در حال حاضر عمدتا کالاهای کشاورزی و محدودی کالاهای صنعتی در فهرست کالاهای حساس کشورهای توسعه یافته در مذاکرات بین‌المللی از امکان استفاده از فهرست کالاهای حساس برخوردارند. در دور اروگوئه اکثر کشورهای توسعه یافته برای کالاهای حساس خود سهمیه تعرفه‌ای برخوردارند. در دور اروگوئه اکثر کشورهای توسعه یافته برای کالاهای حساس خود سهمیه تعرفه‌ای برقرار کردند و در مورد کالای کالاهای کشاورزی که حتی حداقل تعهدات کاهشی تعرفه را داشتند از حفاظت ویژه کشاورزی استفاده کردند. این در حالی است که اکثر کشورهای در حال توسعه چنین نکردند و اکنون نیز برقراری سهمیه‌های تعرفه‌ای جدید مورد توافق همه کشورها نیست. از این رو بحث‌های مختلفی در مورد چگونگی رفتار با کالاهای حساس در میان کشورها وجود دارد (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

تعیین کالاهای حساس تجاری از سوی کشورهای مختلف با توجه به تفاوت‌ها در ساختارهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی کشورها، از روش‌های گوناگونی صورت می‌پذیرد. بررسی‌ها حاکی است، در کشورهای توسعه یافته تعیین کالاهای حساس در موافقت‌نامه‌های تجاری با توجه به ساختار تعرفه‌ای آنها و سطوح تعرفه کالاها تعیین می‌شود و کالاهای با تعرفه بالاتر حساس‌تر از سایر کالاها می‌باشند. به طوری که

در ترجیحات اتحادیه اروپا از این روش استفاده شده است. اما در مورد کشورهای در حال توسعه و از جمله کشور ایران که علاوه بر موانع تعرفه ای، موانع غیرتعرفه ای و شبه تعرفه ای متعدد بر کالاها وضع می گردد، برای تعیین کالاهای حساس نمی توان تنها به سطوح تعرفه ای کالاها اتکا نمود و بایستی از روش های جامع تری برای این منظور بهره برد. در برخی از کشورها نیز شرایط به گونه ای است که گروه های فشار وابسته به صاحبان بنگاه ها و صنایع بزرگ از عوامل موثر در تعیین کالاهای حساس به شمار می روند. بطور کلی در کشورهای در حال توسعه بدلیل عدم شفافیت در خصوص موانع تجاری و عدم دسترسی به اطلاعات آماری مناسب، رویکرد برنامه ریزان و دیدگاه های کارشناسی در تعیین کالاهای حساس تجاری در شرایط عضویت در همگرایی های منطقه ای و موافقت نامه ها و یا پیوستن به سازمان تجارت جهانی از موثرترین عوامل محسوب می شود (اسماعیلی، ۱۳۹۴).

۴-۲- مروری بر مطالعات انجام شده در رابطه کالاهای حساس و خاص

در این قسمت ابتدا مطالعات انجام شده داخلی در رابطه کالاهای حساس و خاص و سپس تحقیقات خارجی مورد بررسی قرار می گیرد.

۴-۲-۱- مطالعات انجام شده داخلی در رابطه کالاهای حساس و خاص

در ایران اگرچه استفاده از وازه های کالاهای اساسی، مهم، استراتژیک و برای محصولات کشاورزی قدمتی حداقل به اندازه ی شروع برنامه های توسعه کشور دارد اما تا کنون تعریف جامع و مورد قبول در سطح ملی برای چنین نام گذاری هایی صورت نگرفته است و تعیین مصداق های عینی چنین کالاهایی نیز با پشتوانه مطالعات علمی نبوده است. در رابطه با تعیین کالاهای حساس و خاص کشاورزی نیز فقر مطالعات به شدت حساس می شود.

اسماعیلی (۱۳۹۴)، در مطالعه ای با عنوان تعیین چارچوب مذاکرات تعرفه ای برای محصولات حساس و خاص کشاورزی پرداخته است. در این مطالعه تلاش شد تا با اولویت بندی معیارهای سازگار با شرایط کشور از قبیل اشتغال، سطح زیر کشت، میزان تولید، سهم در کالری مصرفی، تجارت و ارزآوری، کالاهای خاص کشاورزی تعیین گردد. داده های مورد استفاده متوسط شاخص های پنج ساله ۹۰-۸۶ و مدل مورد استفاده رتبه بندی و تحلیل سلسله مراتبی AHP بوده است. در این مطالعه تلاش شد شاخص های مختلف با توجه به اهمیت نسبی آنها وزن دهی شود. نتایج نشان داد گندم (آرد گندم)، برنج، شیر، روغن و گوشت به عنوان خاص ترین محصول شناسایی شدند.

رحمانی(۱۳۸۸) در مطالعه ای به بررسی متدولوژی تعیین فهرست کالاهای خاص بخش کشاورزی به منظور حذف این کالاها از دایره شمول پرداخته است. براساس این پژوهش تعیین کالاهای خاص جمهوری اسلامی ایران نیز می بایست بر مبنای سه معیار امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی باشد. برای تبیین امنیت غذایی شاخص های نسبت کالری سرانه حاصل از محصولات، کل کالای مصرف شده نسبت به کل کالای تولید شده یا کل کالای وارد شده به کل کالای مصرف شده، هزینه یک محصول در سبد غذایی نسبت به کل کالای تولید شده یا کل کالای وارد شده به کل کالای مصرف شده، هزینه یک محصول در سبد غذایی نسبت به کل هزینه صرف شده برای سبد غذایی، برای تبیین امنیت معیشتی شاخص های سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار بخش کشاورزی یا از کل اشتغال روستایی، توزیع جنسیتی و سنی نیروی کار به کار گرفته شده در تولید محصول، درآمد حاصل از محصول نسبت به کل درآمد خانوار، وسعت زمینی که محصول در آن کاشته می شود نسبت به کل زمین های زیر کشت، ارتباط بین واردات و تولیدات داخلی محصول، نرخ رشد جانشین های وارداتی به نرخ رشد کالای داخلی رقیب واردات و برای تبیین توسعه روستایی شاخص های سهم فعالیت اقتصادی کالا از کل تولید کشاورزی روستایی، نرخ رشد محصول نسبت به نرخ رشد منطقه روستایی، اندازه ای که یک کالا می تواند به کالاهای دیگر و یا استفاده های دیگر تغییر شکل یابد، درآمد تعرفه ای حاصل از کالا می بایست مورد توجه قرار گیرند.

رحیمی بدر و همکاران (۱۳۸۸)، در مطالعه ای ضمن تأکید بر این که الزامات پیوستن به سازمان جهانی تجارت بر آسیب پذیری بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه افزوده است و در برخی مناطق موجب متضرر شدن و از بین رفتن امنیت معیشتی و غذایی کشاورزان نیز شده است، به لزوم وضع قانونی برای حمایت از کشاورزان در کشورهای در حال توسعه با هدف برقراری نظام تجاری منصفانه و بازارگرا در مذاکرات دور دوحه (۲۰۰۱) از کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت اشاره نموده است. در ادامه ایشان با توجه به معیارهای مطرح در ماده ۴۱ بسته ژوئیه و سایر مطالعات انجام شده در این زمینه سه معیار امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی را به عنوان معیارهای کلیدی تعیین کالاهای خاص کشاورزی برگزیدند و در تعیین شاخص های مورد اشاره برای محصولات کشاورزی ایران با توجه به مطالعات صورت گرفته شاخص های جدول (۱-۲) را انتخاب کرده اند البته ایشان بر کاستی های نظیر، فقدان آمار و اطلاعات کافی در مورد برخی از شاخص ها؛ عدم امکان پوشش سه معیار توسط شاخص ها منتخب و امکان وجود همبستگی بین شاخص های منتخب و مشکل شناسایی دقیق محصولات جانشین در مصارف مختلف در تعیین شاخص های اشاره نمودند.

جدول ۲-۱: شاخص های مورد استفاده برای تعیین محصولات خاص ایران به تفکیک هر معیار

شاخص	معیار
اهمیت محصول در تغذیه جامعه	امنیت غذایی
شاخص خودکفایی	
سهم واردات از مصرف داخلی	
ضریب تغییرات تولید	
ضریب تغییرات قیمت	
اهمیت محصول در اقتصاد ملی	امنیت معیشتی
اهمیت محصول در اشتغال	
اهمیت محصول در اختصاص زمین کشاورزی	
جایگزینی واردات	
اهمیت محصول در اقتصاد کشاورزی روستا	توسعه روستایی

مأخذ: رحیمی بدر و همکاران (۱۳۸۸)

یافته‌های مطالعه مورد اشاره نشان داد که در ارتباط با هر یک از شاخص های مورد نظر ۳۵۰ محصول هستند که حداقل در ۳ شاخص، از کل ۱۰ شاخص در نظر گرفته شده به تفکیک سه معیار امنیت غذایی، تامین معیشت و توسعه حائز اهمیت هستند. محصولات گندم و ذرت احراز ۸ شاخص بیشترین تعداد شاخص‌های مورد نظر را به خود اختصاص داده اند. پس از آنها برنج و سیب زمینی با اختصاص ۷ شاخص دومین مقام را در احراز ۱۰ شاخص مورد بررسی دارا می‌باشند. جو، پیاز و گوجه فرنگی در ۶ شاخص از شاخص های مورد نظر حائز رتبه می‌باشند. چغندر قند، خرما، سیب، پرتقال، لوبیا و سویا از جمله محصولاتی هستند که در ۵ شاخص حائز اهمیت بوده و سایر محصولات نظیر گوشت گاو، روغن سویا، شیر، انگور، پسته و هندوانه و... نیز با احراز ۴ شاخص در مقام بعدی اهمیت جای می‌گیرند.

فاضل (۲۰۰۸)، در مطالعه ای تئوریک و به منظور شناساندن ادبیات کالاهای حساس و خاص که به طور ویژه در دوره دوحه مورد توجه قرار گرفته اند، ضمن مرور ادبیات مربوطه در این زمینه تأکید می‌کند که در ایران نیز با توجه به در پیش بودن مذاکرات عضویت در سازمان جهانی تجارت ضرورت شناسایی چنین کالاهایی وجود دارد. ایشان با تأکید بر این که در ایران بر تصمیمات مختلف در مورد واردات، قیمت گذاری، تضمین خرید محصولات کشاورزی، عقد قرارداد های تجاری و تعیین فهرست منفی کالاها واژه های اساسی، ضروری و حساس به کار گرفته می‌شوند، در حالی که مطالعه ای در زمینه کالاهای حساس و خاص و

معیارهای گزینش آنها صورت نگرفته است، ضرورت شناسایی چنین کالاهایی را به مسئولان وزارت خانه های تولیدی (جهاد کشاورزی و صنایع و معادن) یادآور می شود.

فاضل (۱۳۸۷)، در مطالعه ای دیگر با عنوان نگاهی به موضوع کالاهای حساس، خاص و استراتژیک در ایران به منظور یافتن پاسخی برای ضرورتی که ایشان در مطالعه قبلی خود در زمینه شناسایی این کالاها در ایران به درستی یادآور شده بود تلاش نموده است تا مصداق های عینی چنین کالاهایی را در ایران شناسایی نماید. ایشان در این مطالعه به جای استفاده از معیارها و شاخص های مطرح شده در سطح بین المللی در زمینه شناسایی این کالاها رویکرد دیگری را در پیش می گیرد. روشی که ایشان برای شناسایی چنین کالاهایی در ایران از آن استفاده می کند نوعی بررسی اسنادی بر پای شاخص هایی نظیر قوانین و مقررات موجود، ضوابط، سطوح تعرفه ای، قیمت های خرید تضمینی، یارانه های اختصاص یافته، فهرست های کالاهای منفی و حساس رد و بدل شده در مذاکرات است. ایشان بر پایه مطالعه اسنادی خود و شواهد موجود در بخش کشاورزی محصولاتی مانند گندم (انواع مختلف)، جو، برنج، ذرت، میوه (مرکبات، سیب، انگور، خرما، پسته، بادام و گردو) آبمیوه، چای، دانه های روغنی، گوشت قرمز و سفید، نیشکر و چغندر، قند و شکر، عسل، کره، پنیر، شیر، سیر، پیاز، سیبزمینی، گوجه فرنگی، نخود و لوبیا، پنبه، پشم، کرک، روده، پوست و چرم، روغن های نباتی و حیوانی را جز کالاهای خاص طبقه بندی می کند.

کاکاوند قلعه نوینی و ثاقب (۱۳۸۷) در مقاله ای عنوان «ارائه روشی برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران در موافقتنامه های تجارت منطقه ای: مطالعه ی مورد موافقتنامه اکوتا» به معرفی و تعیین کالاهای حساس و خواص اقدام نمودند. آنها در مطالعه خود از شاخص هایی مثل تعرفه، ارزش صادرات و واردات، شاخص های تخصص در صادرات، تخصص در واردات و اطلاعات مربوط به اشتغال و ارزش افزوده استفاده نموده و کالاهای حساس و خواص کشور را براساس توافقنامه فوق الذکر تعیین نمودند. در این مطالعه لیست های متعددی براساس گروه های مختلف کالاهای صنعتی، معدنی و کشاورزی ارائه گردیده است. براساس نتایج این مطالعه در بخش کشاورزی کالاهای سیب، خربزه، سیب زمینی، پیاز، کلم، نخود، ضمغ ها، رزین، ریشه شیرین بیان، خمیر های غذایی، موسیر، کلم و گل کلم، فندق، پنبه، شکلات، بیسکویت، کنسانتره انواع آب میوه و روغن آفتابگردان جزء کالاهای حساس تجاری ایران در بخش کشاورزی می باشد.

جدول ۲-۲: فهرست خلاصه مطالعات انجام شده داخلی در رابطه کالاهای حساس و خاص

نام	موضوع	روش	نتایج پژوهش
اسماعیلی (۱۳۹۴)	تعیین چارچوب مذاکرات تعرفه‌ای برای محصولات حساس و خاص کشاورزی	اولویت بندی معیارهایی از قبیل اشتغال، سطح زیر کشت، میزان تولید، سهم در کالری مصرفی، تجارت و ارزآوری در طی دوره ی ۹۰-۸۶ با روش رتبه بندی و تحلیل سلسله مراتبی AHP بوده است.	نتایج نشان داد گندم (آرد گندم)، برنج، شیر، روغن و گوشت به عنوان خاص ترین محصول شناسایی شدند.
رحمانی در (۱۳۸۸) مطالعه ای به	بررسی متدولوژی تعیین فهرست کالاهای خاص بخش کشاورزی	استفاده از شاخص های امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی	
رحیمی بدر و همکاران (۱۳۸۸)	فهرست محصولات ویژه کشاورزی ایران در چارچوب مذاکرات دور دوحه سازمان جهانی تجارت	استفاده از شاخص های امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی و گروه بندی و اولویت بندی شاخص ها	سه معیار امنیت غذایی، تامین معیشت و توسعه حائز اهمیت هستند. محصولات گندم و ذرت احراز ۸ شاخص بیشترین تعداد شاخص های مورد نظر را به خود اختصاص داده اند. پس از آنها برنج و سیب زمینی با اختصاص ۷ شاخص دومین مقام را در احراز ۱۰ شاخص مورد بررسی دارا می‌باشند. جو، پیاز و گوجه فرنگی در ۶ شاخص از شاخص های مورد نظر حائز رتبه می‌باشند. چغندر قند، خرما، سیب، پرتقال، لوبیا و سویا از جمله محصولاتی هستند که در ۵ شاخص حائز اهمیت بوده و سایر محصولات نظیر گوشت گاو، روغن سویا، شیر، انگور، پسته و هندوانه ... نیز با احراز ۴ شاخص در مقام بعدی اهمیت جای می گیرند.
فاضل (۲۰۰۸)	شناساندن ادبیات کالاهای حساس و خاص در تجارت جهانی	به روش تئوریک	نتایج نشان داد که در حالی که مطالعه ای در زمینه کالاهای حساس و خاص و معیارهای گزینش آنها صورت نگرفته است، ضرورت شناسایی چنین کالاهایی را به مسئولان وزارت خانه‌های تولیدی (جهاد کشاورزی و صنایع و معادن) یادآور می شود.
فاضل (۱۳۸۷)	کالاهای حساس، خاص و استراتژیک در ایران	نوعی بررسی اسنادی بر پای شاخص‌هایی نظیر قوانین و مقررات موجود، ضوابط، سطوح تعرفه ای، قیمت‌های خرید تضمینی، یارانه های اختصاص یافته، فهرست های کالاهای منفی و حساس رد و بدل شده در مذاکرات است..	محصولاتی مانند گندم (انواع مختلف)، جو، برنج، ذرت، میوه (مرکبات، سیب، انگور، خرما، پسته، بادام و گردو) آرمیوه، چای، دانه های روغنی، گوشت قرمز و سفید، نیشکر و چغندر، قند و شکر، عسل، کره، پنیر، شیر، سیر، پیاز، سیبزمینی، گوجه فرنگی، نخود و لوبیا، پنبه، پشم، کرک، روده، پوست و چرم، روغن های نباتی و حیوانی را جز کالاهای خاص طبقه‌بندی می کند
کاکاوند قلعه نوینی و ثاقب (۱۳۸۷)	ارائه روشی برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران در موافقتنامه‌های تجارت منطقه‌ای: مطالعه ی مورد موافقتنامه اکوتا	در مطالعه خود از شاخص هایی مثل تعرفه، ارزش صادرات و واردات، شاخص های تخصص در صادرات، تخصص در واردات و اطلاعات مربوط به اشتغال و ارزش افزوده استفاده نموده و کالاهای حساس و خواص کشور را براساس توافقنامه فوق الذکر تعیین نمودند. در این مطالعه لیست‌های متعددی براساس گروه‌های مختلف کالاهای صنعتی، معدنی و کشاورزی ارائه گردیده است	کالاهای سیب، خربزه، سیب زمینی، پیاز، کلم، نخود، ضمغ ها، رزین، ریشه شیرین بیان، خمیر های غذایی، موسیر، کلم و گل کلم، فندق، پنبه، شکلات، بیسکویت، کنسانتره انواع آب میوه و روغن آفتابگردان جزء کالاهای حساس تجاری ایران در بخش کشاورزی می‌باشد.

۲-۴-۲- مطالعات انجام شده خارجی در رابطه کالاهای حساس و خاص

تحقیقات خارجی در زمینه کالاهای حساس و خاص در دو دسته قابل دسته بندی است. بخش نخست مطالعاتی است که به بحث تعاریف و تعیین شاخص ها و معیارهای شناسایی کالاهای حساس و خاص می پردازد و بخش دیگری از مطالعات به بررسی اثرات تخفیف های در نظر گرفته شده برای این قبیل کالاها در اقتصاد در سطوح مختلف می پردازند. لذا در این بخش به بررسی آن دسته از مطالعاتی که بر شناسایی این کالاها تمرکز دارند و مطالعات صورت گرفته در زمینه بررسی آثار تخفیف های تعرفه ای در نظر گرفته شده برای این کالاها پرداخته می شود.

بلینجر و همکاران (۲۰۱۶) در مطالعه ای به بررسی تأثیر اقتصادی محصولات کشاورزی در موافقتنامه های تجاری آینده در اتحادیه اروپا با استفاده از روش تجزیه و تحلیل رگرسیونی پرداختند. هدف از مقاله ی آنها تجزیه و تحلیل اثر مشارکت ترانس پاسیفیک (tpa) با موافقتنامه های تجاری مذاکره با اتحادیه اروپا بوده است. نتایج نشان دهنده ی پتانسیل قابل توجه برخی از محصولات برای صادرات بوده است. به طور مصداق محصولات لبنی اتحادیه اروپا، به خصوص پنیر و پودر شیر و خامه، گوشت خوک، با نرخ رشد قابل توجهی برای صادرات، تولید و قیمت سازنده چشم انداز مطلوبی را دارا هستند. تجزیه و تحلیل ها برای گوشت خوک نشان دهنده ی این بوده است که دستاوردهای مورد انتظار با رقبای اتحادیه اروپا در TPP از بین رفته، بنابراین به نظر می رسد برای اتحادیه اروپا بسیار مهم است که در بازارهای آسیایی به دنبال دستاورد باشد. برای تعدادی از محصولات اعم از کالاهایی مانند غلات، حبوبات در گندم طور خاص، با ارزش بالاتر محصولات فراوری شده بیشتر از محصولات فراوری شده از صنعت کشاورزی غذایی و نوشابه و شراب از باز شدن تجارت بهره مند شدند. همچنین نتایج مطالعه نشان داد که در بعضی از بخش های کشاورزی خاص رشد واردات سبب آسیب پذیری شده است. این مورد برای گوشت گاو، برنج و به میزان کمتر در طیور و شکر است به طور خاص اتحادیه اروپا این نگرانی را در مورد ویژگی های حساس از این محصولات در مذاکرات تجاری تأیید می کند. یک نتیجه موفق از موافقت نامه های تجاری تعادل دسترسی به محصولات کشاورزی تهاجمی و حفاظت از محصولات حساس است. نتیجه کلی مذاکرات تجاری باید از لحاظ اقتصادی و اجتماعی برای کشاورزی اتحادیه اروپا مطلوب باقی بماند.

چنگ و همکاران (۲۰۱۳) در مقاله ای با عنوان اثرات بالقوه الحاق بخش کشاورزی بوسنی و هرزگوین در سازمان تجارت جهانی و اتحادیه اروپا پرداختند. در این مقاله سعی شد که دو سناریو را توضیح دهد یکی الحاق بوسنی و هرزگوین به سازمان تجارت جهانی و به اتحادیه اروپا و بررسی محصولات حساس بخش کشاورزی در زیر بخش هایی مانند لبنی، گوشت گاو، گوشت خوک، مرغ، فراوری گوشت، میوه و سبزیجات، غلات و حبوبات و شراب. در این مقاله برای روش شناسی انتخاب محصولات حساس از یک مدل استاتیک،

مدل تجارت یک جانبه و دو جانبه استفاده شد. در واقع به بررسی تغییرات تجارت تعرفه های متفاوت در کشورهای مختلف و با توجه به موافقتنامه های تجاری منطقه پرداخته شد. نتایج نشان دهنده ی این بوده است که پیوستن بوسنی و هرزگوین به سازمان تجارت جهانی به طور متوسط در حدود ۵ تا ۱۰ درصد به طور متوسط سبب کاهش تعرفه شده است. همچنین تعرفه ی بسیار بالا بر واردات خاصی از کالاها وجود دارد. لستوری و کمپن (۲۰۱۱) به ارزیابی انعطاف پذیری سیاستهای موجود در مذاکرات کشاورزی سازمان جهانی تجارت: معیارهای متفاوت برای انتخاب محصولات حساس پرداختند. هدف مقاله آنها بررسی و تعریف معیارهای پیشنهادی برای تعیین محصولات حساس کشاورزی در چارچوب مذاکرات کشاورزی سازمان جهانی تجارت است. در این مقاله سه معیار برای انتخاب محصولات حساس در نظر گرفته شده است:

۱. معیار حسابداری.

۲. معیارهای تجاری.

۳. معیارهای اقتصادی.

معیار حسابداری: این معیار فاقد بنیان نظری است اما معیار بسیار ساده و راحت برای تشخیص کالاهای حساس است. هر محصولی که دارای تعرفه بالاتر کالای حساس محسوب می شود. در این معیار، نزدیکی قیمت واردات پس از کاهش تعرفه به قیمت داخلی به عنوان شاخص حساسیت محصول در نظر گرفته شده است.

معیار تجاری: این معیار اشاره به افزایش واردات پس از کاهش تعرفه دارد.

معیار اقتصادی: انتخاب کالای حساس بر اساس یک تابع رفاه اقتصادی و سیاسی است. تعرفه ها و قیمتها طوری انتخاب می شوند که این تابع رفاه حداکثر شود.

مدل تحلیلی این پژوهش مدل اثرسنجی کاهش تعرفه بر بخش کشاورزی (TRIMAG)^۱ می باشد. این مدل یک الگوی بهینه ارزش افزوده محصولات کشاورزی است که در آن تعرفه های حساس نسبت به قیمت شناسایی می شوند. داده های مورد استفاده در پژوهش داده های داخلی، قیمت واردات، استراحت جهانی و خطوط تعرفه ی هشت رقمی برنامه سوئیس می باشد. برنامه سوئیس شامل برنامه تعرفه ی عادی و تعدیل تعرفه ی جهانی می باشد. تعرفه های حساس نسبت به قیمت با استفاده از برآورد کاهش قیمت داخلی سنجیده می شوند. برآورد کاهش قیمت داخلی، ناشی از کاهش تعرفه واردات در سطح ۸ رقمی، دلالت حسابداری برای جایگزینی بین داخلی ها و محصول وارداتی، و همچنین بین منابع مختلف از واردات است. با استفاده از برآورد کاهش قیمت می توان شاخص قیمت محصول (p) را به عنوان یک محاسبه مصرف با استفاده از میانگین وزنی قیمت از خطوط تعرفه را محاسبه کرد. نتایج بیانگر این بوده است که استفاده از روش های

^۱. Tariff Reduction Impact Model on Agriculture

مختلف نه تنها می توانست کمک به درک بهتر از تأثیر انعطاف سیاست های تجاری در بخش داخلی کشاورزی باشد، بلکه به توسعه یک ابزار تجمع تعرفه را می تواند ارائه کند که ابزاری برای مدل های شبیه سازی کشاورزی باشد که در یک سطح بالاتر از تجمع به کار گرفته شود. همچنین حساسیت انتخاب خطوط تعرفه در گوشت، محصولات لبنی، سبزیجات، میوه و روغن بیشتر است و حساسیت برخی از محصولات کشاورزی فرآوری شده احتمال تغییرات آن زیاد بوده است. همچنین پیشنهاد شد که به کسش های تقاضای واردات دقت بیشتری شود. علاوه بر این به اثرات تعرفه ساده توجه بیشتری شود.

یانگ، هانگ، روزل و مارتین (۲۰۰۹) اثر موافقتنامه مربوط به کالاهای حساس و خاص در دور دوحه بر کشاورزی دنیا و چین را بررسی نمودند. در این مطالعه مدل تجارت جهانی به مدل سیاستی کشور چین وصل شده و به کمک آن اثر توافق نامه کالاهای حساس و خاص بر کشاورزی در چین مورد ارزیابی قرار گرفته است. آنها نتیجه گرفتند که با اعمال موافقتنامه مذکور اگرچه کشاورزی در چین و دنیا مورد حمایت قرار می گیرد اما مصرف منابع بیشتر شده و کارایی تحت الشعاع قرار می گیرد. به علاوه این که اجرای توافقنامه درآمد سرانه روستائیان را به مقدار خیلی کمی افزایش داده و سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی را چندان تغییر نمی دهد در پایان آنها نتیجه می گیرند که اعمال موافقتنامه دوحه در مورد کالاهای حساس و خاص را باید در قالب کل تجارت جهانی ارزیابی نمود. چرا که این توافق نامه در دورن یک کشور نیز ممکن است تأثیرات متفاوتی را در مناطق مختلف برجای بگذارد. همچنین نتایج تأکید می کند که مزایای کشاورزی در چین ناشی از افزایش در حمایت از محصولات حساس و خاص معمولاً وقتی که این انعطاف پذیری ها برای تمام کشورها قابل دسترسی هستند تعدیل می شود.

هان جین، لاریود و مارتین (۲۰۰۸)، تأکید دارند که اکثر فرمول های مورد استفاده در مذاکرات تجاری در بردارنده کاهش زیاد در تعرفه های بالا همراه با انعطاف پذیری به منظور کاهش های کم در تعرفه های محصولات انتخابی هستند. سختی ارزیابی آثار این استثنائات مشکلات عمده ایجاد می کند. این محققین با استفاده از تابع رفاه اقتصادی- سیاسی و اطلاعات اخیر ترین مذاکرات سازمان جهانی تجارت به ارزیابی آثار دسترسی به بازار و رفاه کاهش های تعرفه ای پرداختند. ایشان بیان می کنند که مذاکرات بر روی فرمول های کاهش به عنوان تنها راه ایجاد کاهش عمده و معنی دار در تعرفه ها برای تعداد زیادی از شرکای تجاری متمرکز هستند. قالب موافقت نامه ۲۰۰۴ سازمان جهانی تجارت و جایگزین ۲۰۰۸ آن تأکید دارند که کاهش تعرفه های کشاورزی بایستی با استفاده از فرمول طبقه ای صورت پذیرد. بر پایه این فرمول کاهش زیاد در تعرفه های بالا اتفاق می افتد اما همه ی اعضا مجاز اند محصولاتی را از فرمول استثناء کنند. اما در مورد محصولات غیر کشاورزی فرمول قوی تری (فرمول سوئیسی) که همه محصولات را در برمی گیرد مورد استفاده قرار گیرد. تنها کشورهای در حال توسعه مجاز به استثناء نمودن برخی از محصولات خود می باشند.

مذاکرات دور دوحه تقاضای گسترده ای برای در نظر گرفتن استثنائات و یا انعطاف پذیری در کاربرد دامنه درخواست ها برای استثناء نمودن محصولات از یک درصد خطوط تعرفه ای توسط آمریکا در مذاکرات دوحه تا ۲۰ درصد خطوط تعرفه ای توسط گروه ۱۰ (که مشتمل از کشورهایی با درجه حمایت بالا از کشاورزی نظیر ژاپن، سوئیس، کره جنوبی، اسرائیل و تایوان) می باشد. علاوه بر این برخی کشورهای در حال توسعه (گروه ۳۳ در سال ۲۰۰۶) به دنبال کاهش معنی دار و یا به صفر رساندن کاهش تعرفه ای دسته ای کالاهای خود به عنوان کالاهای خاص هستند. آنها دریافتند برخی قوانین قبلی اثرات این استثنائات را کم تر از حد برآورد می کردند. حتی انتخاب تعداد کمی ردیف تعرفه ای به عنوان کالاها حساس اثرات زیادی بر رفاه و همچنین اثر منفی اما اندکی بر دسترسی به بازار دارد. در ادامه ایشان با استفاده از تابع رفاه اقتصادی - سیاستی با و وزن دهی به ذینفعان مختلف در تابع رفاه محصولات حساس را برای کشورهای صنعتی و در حال توسعه مشخص نمودند. ضمن این که فهرست تفضیلی کالاهای حساس را در سطح ۲ درصد خطوط تعرفه ای برای برخی کشورها تعیین کردند. نتایج مطالعه آنها نشان داد که چنان چه ۲ درصد خطوط تعرفه ای به عنوان کالایی حساس تعیین شود و چنان چه ۵۰ درصد کاهش تعرفه ای در مورد سایر کالاها در مورد این کالاها اتفاق افتد کاهش متوسط تعرفه کشورهای صنعتی از ۸.۵ درصد به ۴.۳ درصد می رسد و اگر سهم ردیف های مشمول کالای حساس به ۴ درصد خطوط تعرفه ای افزایش یابد کاهش در متوسط تعرفه این کشورها به ۳/۸ درصد می رسد.

نیمی (۲۰۰۸) با مروری بر موافقنامه دور دوحه و پیشنهادات ارائه شده در زمینه کاهش تعرفه ها و کالاهای حساس اظهار می دارند که در بیانیه دور دوحه که از آن به عنوان مذاکرات چند جانبه تجاری با محوریت کشاورزی در سال ۲۰۰۱ یاد شد. دسترسی به بازار مشکل ترین بخش مذاکرات تجاری این دور بوده و است چرا که همه ی کشورها از موانع دسترسی به بازار استفاده می کنند در حالی که برخی از آنها از یارانه های صادراتی و داخلی استفاده می کنند. دامنه درخواست های مطرح در زمینه دسترسی به بازار کاملاً پیچیده است. بیشتر اعضای ازمان جهانی تجارت تحت فشار برای حمایت از کشاورزان هستند در بین کشورهای در حال توسعه برخی در مورد باز کردن بازار کشاورزی خود تردید دارند و موضع دفاعی می گیرند. در حالی که برخی دیگر خواهان افزایش صادرات کشاورزی از کشورهای در حال توسعه به کشورهای در حال توسعه و افزایش صادرات بین کشورهای در حال توسعه هستند. در بین کشورهای در حال توسعه درخواست های آمریکا با اروپا متفاوت است. آمریکا خواهان کاهش معنی دار تعرفه ها است در حالی که اروپا تعرفه های پایین را تحمل کند چرا که حمایت مرزی برخی از محصولات مهم این اتحادیه از بین می رود. در طرف مقابل اتحادیه اروپا خواهان کاهش های بیشتر در حمایت های داخلی است در حالی که آمریکا در این زمینه بی میل است. چارچوب موافقت نامه مورد پذیرش در اگوست ۲۰۰۴ اعضای این سازمان را به کاهش

قابل ملاحظه در حمایت های داخلی اختلال آور، توقف و حذف همه ی یارانه های صادراتی و تقویت قابل ملاحظه در دسترسی به بازار متعهد کرد. نکته کلیدی در زمینه دسترسی به بازار توافق بر سر فرمولی است که کاهش های تعرفه ای براساس آن صورت گیرد. در حالی که کشورهای در حال توسعه امکان انعطاف در به کارگیری فرمول ها کاهشی را برای تولیدات خاص و همچنین استفاده از اقدامات حفاظتی خاص برای محافظت در مقابل هجوم واردات و افت شدید قیمت های داخلی دارند. امکان استفاده از کالاهای حساس ممکن است کشورها نیازمند مذاکره باشند و همچنین این کالاها مشمول تقویت قابل ملاحظه در دسترسی به بازار هستند و این مهم توسط افزایش سهمیه های تعرفه ای مسیر است. براساس این مطالعه پیشنهادات ارائه شده از طرف گروه های مختلف به شرح زیر است:

جدول ۲-۳: پیشنهادات کاهش تعرفه در پیش نویس دوحه از طرف گروه ۲۰، اتحادیه اروپا و آمریکا

فرمول آمریکا		فرمول اتحادیه اروپا		فرمول گروه ۲۰		فرمول پیشنهادی سازمان	
٪۶۵-۵۵	٪۲۰-۰	٪۳۵	٪۳۰-۰	٪۴۵	٪۲۰-۰	٪۵۲-۴۸	٪۲۰-۰
٪۷۵-۶۵	٪۴۰-۲۰	٪۴۵	٪۶۰-۳۰	٪۵۵	٪۵۰-۲۰	٪۶۰-۵۵	٪۵۰-۲۰
٪۸۵-۷۵	٪۶۰-۴۰	٪۵۰	٪۹۰-۶۰	٪۶۵	٪۷۵-۵۰	٪۶۵-۶۲	٪۷۵-۵۰
٪۹۰-۸۵	>٪۶۰	٪۶۰	>٪۹۰	٪۷۵	>٪۷۵	٪۷۳-۶۶	>٪۷۵
سقف تعرفه ٪۷۵		سقف تعرفه ٪۱۰۰		سقف تعرفه ٪۱۰۰		سقف تعرفه ---	

ایشان در ادامه به اثر فرمولهای کاهشی بر کالاهای کشاورزی در اتحادیه اروپا و اثر توافقتنامه دوحه در رابطه با کالاهای حساس را مورد بررسی قرار داد. کالاهای مورد مطالعه عبارت از: کره، شیر خشک بدون چربی، گوشت گاو، گوشت مرغ، گوشت خوک، شکر سفید، جو و ذرت بودند. وی از یک مدل پیش بینی ساده استفاده کرده و اثر نرخ های مختلف ارز و نرخ های مختلف تعرفه را بر کالاهای حساس کشاورزی مورد تحلیل قرار داد. در این مطالعه اثر نرخ های ارز مختلف در دامنه ۰/۹ تا ۱/۵ دلار بر یورو و فرمول های کاهشی مختلف براساس پیشنهادات آمریکا، اروپا و سازمان جهانی تجارت (رئیس گروه کشاورزی) بر محصولات کشاورزی اتحادیه بررسی شد. نتیجه مطالعه نشان داد که حساسیت جو، گندم و ذرت پایین و حساسیت صنعت مرغ در اتحادیه اروپا بالا می باشد. همچنین این مطالعه نشان داد که چنانچه ارزش یورو نسبت به دلار پایین باشد تقریباً هیچ کالای حساس کشاورزی در اتحادیه اروپا وجود نخواهد داشت و برعکس با افزایش ارزش دلار تعداد زیادی از کالاهای کشاورزی جزء کالاهای حساس خواهند بود.

جی سی آر و همکاران (۲۰۰۹) با اشاره به اینکه دور دوحه از سال ۲۰۰۱ شروع شده و در سال ۲۰۰۸ به مراحل پایانی خود نزدیک شده بر ضرورت تعیین کالاهای حساس و اثر توافق نامه های WTO بر آن تأکید

می‌نماید. آنها با استفاده از یک مدل تعادل جزئی اثر توافق‌نامه‌های WTO را بر کشاورزی ایرلند مورد بررسی قرار دادند. نتیجه مطالعه آنها نشان داد که وضعیت مطرح شده برای کالاهای حساس در کشاورزی ایرلند از کالایی به کالای دیگر متفاوت است. در پایان آنها تأثیرات اقتصادی توافقنامه مذکور را بر کشاورزی ایرلند در آینده را مورد ارزیابی قرار داده‌اند.

شی هونگ (۲۰۰۹)، در مطالعه ای تحت عنوان کاربرد های پیش نویس دسامبر ۲۰۰۸ کشاورزی برای کشاورزی چین به بررسی اثرات این پیش نویس بر کشاورزی چین از یارانه های صادراتی، حمایت های داخلی و دسترسی به بازار پرداختند. در زمینه دسترسی به بازار ایشان بیان کردند که همه تعرفه های چین از نوع تعرفه ارزشی بوده و میانگین ساده تعرفه تثبیت شده این کشور ۱۵/۷۶ درصد است در حالی که متوسط تعرفه‌های وزنی این کشور ۱۵/۳۳ درصد می باشد که یک چهارم متوسط تعرفه تثبیت شده جهانی است. در ادامه مطالعه با تأکید بر اینکه تعرفه کشاورزی چین پایین است و حدود ۹۴/۷ درصد خطوط تعرفه کشاورزی این کشور (در سطح کد های ۶ رقمی) در اولین دامنه فرمول پیشنهادی کاهش تعرفه ها قرار می گیرد به بررسی آثار پیش نویس پرداختند. ایشان با استناد به پیش نویس و این فرض که ۵/۳ درصد خطوط تعرفه ای این کشور مشمول کالاهای حساس قرار گیرند و دو گروه از تولیدات این کشور (حدود ۵ درصد خطوط تعرفه ۶ رقمی) به عنوان کالای خاص و مشمول هیچ کاهشی نشوند و ۸/۸ درصد دیگر تحت همین عنوان مشمول ۱۶/۶ درصد کاهش تعرفه شوند به بررسی آثار پیش نویس پرداختند. کاربرد فرمول های کاهشی تعرفه به کاهش ۳۴/۱ درصدی میانگین ساده تعرفه ها از ۱۵/۷۶ درصد به ۱۰/۳۸ درصد و ۳۶/۴ درصدی میانگین وزنی از ۱۵/۳۳ درصد به ۹/۷۵ درصد خواهد شد. به کارگیری رفتار پیشنهادی برای کشورهای جدید الحاق متوسط تعرفه این کشور را به ۱۲/۳۴ درصد و اعمال تخفیف ها در مورد کالاهای حساس و خاص آن را به ۱۳/۳۰ درصد افزایش می دهد.

وانزتی و پیترز (۲۰۰۸) با اشاره به اینکه بحث کالاهای حساس و خاص رویای کاهش تعرفه و از بین بردن سد های گمرکی بین کشورها را از بین برده است با استفاده از مدل تعادل جزئی به تجزیه و تحلیل استثناء قائل شده برای کالاهای حساس و خاص در مورد کاهش تعرفه پرداخته‌اند. آنها نتیجه گرفتند که افزایش تعرفه برای کالاهای حساس و خاص و یا عدم کاهش مقرر در تعرفه ها برای کشورهای توسعه یافته موجب تأثیر منفی بر رفاه و کاهش تجارت جهانی می‌گردد. براساس یافته های این مطالعه که براساس سناریوهای مختلف کاهش تعرفه برای سطوح مختلف تعرفه ای (فرمول طبقه ای) صورت گرفت چنانچه ۵ درصد خطوط تعرفه ای با بالا ترین سطح تعرفه کشورهای توسعه یافته به ویژه اروپا و ژاپن از فرمول های کاهشی معاف گردد، متوسط تعرفه این کشورها از ۱۶ درصد به ۲۴ درصد افزایش می یابد و واردات آنها از ۲۲ میلیارد دلار به ۱۹ میلیارد دلار تنزل می کند. آثار این تخفیف ها در کشورهای بر حال توسعه واردکننده به

خاطر شکاف بین تعرفه های تثبیت شده و کاربردی اندک است. در طرف کشورهای صادر کننده رشد صادرات کشورهای در حال توسعه با کاهش ۱۰ درصدی از ۲۰ میلیارد دلار به ۱۸ میلیارد دلار افت خواهد کرد. رفاه جهانی نیز ۱۳/۵ میلیار دلار به ۱۲ میلیارد دلار تنزل می کند.

ایبانز و همکاران (۲۰۰۸)، در مطالعه ای تحت عنوان پیش نویس جولای ۲۰۰۸ کشاورزی برای کالاهای حساس، محصولات حساس کشاورزی را کالاهایی که از فرمول های عمومی کاهش در ازای گسترش سهمیه ها معاف اند، تعریف کردند. آنها اظهار می دارند که کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته خودشان اقدام به تعیین کالاهای حساس خواهند کرد و بنابراین معیاری برای تعیین آنها وجود ندارد. لذا نیاز به توسعه معیارهایی برای تعیین این کالاها احساس می شود توجه به این نکته ضروری است که معیار منفرد برای تعیین کالاهای حساس وجود ندارد و همچنین معیار منفرد معتبری برای کلیه کشورها در دسترس نمی باشد. لذا ترکیبی از شاخص ها ضرورت دارد. در این مقاله با اشاره به این که برخی مطالعات کالاهای حساس کالاهایی که بالا ترین سطوح تعرفه ای را به خود اختصاص دادند (شارما، ۲۰۰۶ و ونتیزی و پیتز، ۲۰۰۸) می دانند و برخی دیگر شاخص های ترکیبی نظیر، سهم بالا در کل واردات محصولاتی با تعرفه های کاربردی بالا، کالاهایی که با کاهش های زیاد در تعرفه های کاربردی در صورت به کار گیری فرمول عمومی روبرو می شوند (جین و همکاران، ۲۰۰۸) مفید می دانند. ایشان اظهار می دارد که این شاخص ها کافی نبوده و برخی محصولات حساس را که دارای تعرفه پایین هستند از لیست خارج می کند. لذا این مقاله براساس ابزارهایی که کشورها برای حمایت از محصولات خود در مقابل واردات در دور اروگوئه برگزیدند (معیارهای مبتنی بر دور اروگوئه) و معیارهایی که کشورهای واردکننده در مذاکرات دور دوحه به عنوان ملاک تعیین کالاهای حساس بیان کردند (معیارهای مبتنی بر دور دوحه) اقدام به توسعه شاخص هایی برای تعیین کالاهای حساس نموده است.

شاخص های مبتنی بر دور اروگوئه شامل: سطح بالای تثبیت تعرفه، کالاهای دارای حق استفاده از اقدام حفاظتی ویژه کالاهایی که اقدام حفاظتی ویژه در مورد آنها اعمال شده است و کالاهای مشمول تعرفه های سهمیه ای می باشند.

شاخص های مبتنی بر دور دوحه شامل: تولیداتی که کشورها مصرف داخلی خود را برای گسترش سهمیه آنها در فرایند مذاکرات دور دوحه ارائه کردند، تولیداتی که به عنوان محصول اصلی و محصولات دارای سهم بالا در مصرف داخلی می باشند.

براساس شاخص ها ترکیبی فوق محصولات حساس کشورهای کانادا، اتحادیه اروپا، ژاپن و آمریکا شناسایی شدند. در کانادا ۱۵۰ کالا در سطح کد های ۸ رقمی با دارا بودند حداقل ۲ شاخص به عنوان کالای حساس شناخته شدند. این تعداد کالای حساس از ۶ درصد (۸۱ ردیف) خطوط تعرفه ای این کشور بیشتر

بودند. لذا با استفاده از فیلتر اضافی (شاخص های دور دوحه) تعداد کالاهای حساس این کشور به ۷۷ کالا کاهش یافت کالاهای حساس این کشور در ۴ بخش و ۱۴ گروه کالایی قرار دارند گروه های کالایی شامل کره، دوغ، پنیر، شیر تغلیظ شده، شیر کم چرب، بستنی، دیگر لبنیات، پودر کشک، شیر خشک چربی دار، ماست، انواع تخم مرغ، گوشت مرغ و جوجه زنده بودند.

در اتحادیه اروپا ۳۱۵ خط تعرفه ای در سطح خطوط تعرفه ای ۸ رقمی حداقل واجد دو شاخص دور اروگوئه شدند. این تعداد خطوط تعرفه ای بیشتر از خطوط تعرفه ای این کشور به عنوان کالای حساس بود. لذا فیلتر های دور دوحه برای این اتحادیه نیز به کار گرفته شد. با به کار گیری فیلتر های اضافی تعداد خطوط تعرفه ای حساس این کشور به ۱۴۱ ردیف رسید که به ۱۳۲ ردیف تعرفه ای مجاز این اتحادیه نزدیک است. کالاهای حساس این کشور در ۷ بخش و ۳۵ گروه کالایی قابل طبقه بندی هستند. گروه های کالایی این اتحادیه شامل جو، ذرت، جو دو سر، برنج، سورگوم، نشاسته، گندم، کره، پنیر، دیگر لبنیات، پودر شیر چربی گرفته، پودر کشک، پودر شیر خشک پر چرب، ماست، انواع تخم مرغ و جوجه زنده، سیب تازه، سیر تازه، انگور تازه، لیموی تازه، قارچ تازه یا فراوری شده، زیتون تازه یا پرورده، پیاز تازه یا فراورده شده، هلوی تازه، گلایی تازه، آلوی تازه، گوجه فرنگی تازه، گاو گوساله، گوشت، خوک و گراز، گوشت پرندگان، گوشت گوسفند، شکر، فروکتوز و گلوکز هستند.

در ژاپن ۱۲۰ ردیف تعرفه ای حداقل دو شاخص دور اروگوئه را به عنوان کالای حساس به خود اختصاص دادند. با به کارگیری فیلتر های اضافی تعداد خطوط تعرفه ای به ۷۷ خط تعرفه ای کاهش یافت که از تعداد خطوط مجاز (۸۱ خط) کمتر است. گروه های کالایی این کشور شامل: جو، ذرت، نشاسته، تریپتیکاله، گندم، کره، دوغ، شیر تغلیظ شده، شیر کم چرب، دیگر لبنیات، شیر خشک بدون چربی، پودر کشک، شیر خشک پر چرب، ماست، انواع لوبیای خشک شده، نخود خشک شده، ابریشم، گوشت، خوک و گراز و بادام زمینی هستند.

در آمریکا ۱۹۲ ردیف تعرفه براساس خط و تعرفه ۸ رقمی حداقل دو معیار دور اروگوئه را به دست آوردند. با اعمال فیلتر های اضافی تعداد خطوط تعرفه ای این کشور به ۸۴ خط تعرفه ای کاهش یافت. گروه های کالایی حساس این کشور شامل: کره، دوغ، پنیر، شیر تغلیظ شده، بستنی، دیگر لبنیات، شیر خشک چربی دار، پودر کشک، شیر خشک چربی دار، ماست و شکر هستند.

هامودا و همکاران (۲۰۰۷) با اشاره به این که با مطرح شدن بحث کالاهای حساس و خاص در دوره دوحه دسترسی به بازار محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف دچار محدودیت شده است. به مقررات مطرح شده در دوراگوئه مبنی بر سیستم تعرفه سهمیه ای برای کالاهای حساس کشاورزی پرداخته اند. آنها در ادامه به تأثیر مقررات مربوط به کالاهای حساس و خاص در دسترسی به بازار آفریقا اقدام نموده و به کمک

یک مدل CGE جهانی ارزیابی خود را انجام داده اند. نتیجه مدل شبیه سازی شده آنها نشان داد که مقررات مذکور به ضرر کشورهای آفریقایی خواهد بود. لذا ایشان تأکید می کند که برای کشورهای آفریقایی تضمین مکانیزم های مناسب به منظور جبران ضرر های وارده در این زمینه اهمیت دارد. از جمله این که آنها باید اطمینان یابند که در هر توافقی در دور دوحه گنجانده شود. همچنین برای آنها حذف یارانه های صادراتی و همه حمایت های فراگیر داخلی (جعبه زرد و حتی آبی) از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

ایوانیک و مارتین (۲۰۰۶) به بررسی اثر بحث کالاهای کشاورزی خاص در دوره دوحه بر فقر در کشور با درآمد پایین پرداختند آنها در بررسی خود نشان دادند که کالاهای خاص هم از نظر مصرف کنندگان و هم از نظر تولیدکنندگان در کشورهای فقیر مهم هستند. اکثر مواد غذایی مصرف شده که سهم بالایی را نیز در بودجه خانه وار کشورهای فقیر دارا هستند را کالاهای کشاورزی و احتمالاً خاص تشکیل می دهد همچنین تولیدکنندگان کشاورزی سهم بزرگی از جمعیت روستایی و سهم بالا ای از تولید ناخالص ملی کشورهای فقیر را به خود اختصاص داده است. لذا به نظر آنها اهمیت کالاهای حساس و خاص در اقتصاد تولید و مصرف کشورهای فقیر بسیار بالا می باشد. آنها در پایان نتیجه می گیرند که اگر واقعا به دنبال کاهش فقر در جوامع با درآمد پایین هستیم لازم است به مسائل دیگری مثل گسترش تکنولوژی، بهبود زیرساخت های روستایی و آموزش در روستاها توجه بیشتر مبذول گردد.

سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد و مرکز بین المللی تجارت و توسعه پایدار (۲۰۰۷) در مطالعه ای اقدام به تعیین و مقایسه شاخص های تعیین کالاهای خاص برای کشورهای مختلف نموده اند. نتیجه مطالعه کشوری محصولات خاص نشان می دهد که در کشورهای باربادوس، چین، اکوادور، فیجی، هندوراس، اندونزی، کنیا، نیکاراگوئه، پاکستان، پاپوا، پرو، فیلیپین، سریلانکا و ویتنام متداولترین محصولات خاص شامل: مرغ، شیر و محصولات لبنی، برنج، شکر، گوشت گاو و خوک، ذرت، سیب زمینی، گوشت گوسفند و بز، گندم، روغنهای نباتی، گوجه فرنگی، پیاز و لوبیا هستند. براساس خلاصه یافته های این مطالعه میانگین تعداد محصولاتی که به عنوان محصول خاص شناسایی شده اند ۱۲/۴، بیشترین تعداد محصولات خاص ۲۰ و کمترین تعداد محصول خاص ۶ محصول است. میانگین تعداد خطوط (در سطح ۶ رقمی) به عنوان کالای خاص ۷۵، بیشترین تعداد ۱۴۷ و کمترین تعداد ۲۱ خط تعرفه ای است. میانگین درصد خطوط تعرفه ای ۱۰/۳ درصد، بیشترین درصد ۲۰ و کمترین درصد ۳ درصد است.

چین، لاپورد و مارتین (۲۰۰۵) در مطالعه خود بر این که به نتیجه رسیدن فرمول کاهش تعرفه کشاورزی به پیشرفت اساسی در مذاکرات دور دوحه منجر خواهد شد، تأکید نموده و اظهار میدارند که براساس موافقت نامه ۲۰۰۴ کاهش تعرفه کشاورزی براساس یک فرمول طبقه ای که در آن طبقات بالاتر مشمول کاهش های بیشتر خواهند بود، صورت خواهد گرفت. ایشان در ادامه با بیان این که توافق عمومی در

مورد فرمول طبقه ای وجود دارد بر خواست گسترده اعضا در زمینه استثناء نمودن برخی از کالاهای خود از کاهش عمومی فرمول اشاره دارند. در این زمینه کشورهای صنعتی به دنبال تعیین فهرستی تحت عنوان کالای حساس هستند و کشورهای در حال توسعه علاوه بر این فهرست در پی استثناء کردن برخی از کالاهای خود تحت عنوان کالاهای خاص هستند. ایشان با بیان این که بر خلاف فرمول خاص کاهش تعرفه در زمینه نهوه تعیین کالاهای حساس مکانیزی وجود ندارد، در پی روشی برای تعیین این کالاها هستند. آنها از یک مدل ساده ترجیحات تصمیم سازان استفاده نمودند و در این راستا از تابع رفاه اقتصادی - سیاسی پیشنهاد شده توسط گراسمن و هلپمن استفاده شد. آنها هدف مطالعه خود را توسعه روشی برای پیش بینی انتخاب فهرست کالاهای حساس توسط کشورها و ارزیابی آثار انتخاب آنها بر متوسط تعرفه ها و دسترسی به بازار عنوان کردند. ایشان با به کارگیری تابع اقتصادی - سیاسی اقدام به تعیین فهرست کالاهای حساس برای کشورهای صنعتی و در حال توسعه نمودند و ۲۰ ردیف تعرفه ای براساس کد های ۶ رقمی را که احتمال تعیین آنها به عنوان کالای حساس از سوی این گروه کشورها وجود دارد معرفی نمودند. همچنین لیست کالاهای حساس را (براساس پوشش ۲ درصدی ردیف های تعرفه) برای کشورهای برزیل، چین، آفریقای جنوبی، آمریکا، اروپا و ژاپن مشخص نمودند. بر این اساس آنها نتیجه گرفتند که کالاهای حساس و خاص می توانند سطوح حمایتی ایجاد نموده و دسترسی به بازار را به طور قابل ملاحظه ای کاهش دهد. یافته های این مطالعه نشان داد که اثرات تعیین ۲ درصد خطوط تعرفه ای به عنوان کالای حساس اثرات زیادی بر دسترسی به بازار دارد و میزان کاهش خطوط تعرفه ای کشورهای صنعتی را از ۷/۷ به ۲/۹ درصد کاهش می دهد و چنان چه سهم کالاهای حساس به ۵ درصد افزایش یابد میزان کاهش تعرفه به ۲ درصد می رسد.

جدول ۲-۴: فهرست خلاصه مطالعات انجام شده خارجی در رابطه کالاهای حساس و خاص

نام	موضوع	روش	نتایج پژوهش
بلینجر و همکاران (۲۰۱۶)	بررسی تأثیر اقتصادی محصولات کشاورزی در موافقتنامه های تجاری آینده در اتحادیه اروپا	با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیونی	نتایج مطالعه نشان داد که در بعضی از بخش های کشاورزی خاص رشد واردات سبب آسیب پذیری شده است. این مورد برای گوشت گاو، برنج و به میزان کمتر در طیور و شکر است به طور خاص اتحادیه اروپا این نگرانی را در مورد ویژگی های حساس از این محصولات در مذاکرات تجاری تأیید می کند. یک نتیجه موفق از موافقتنامه های تجاری تعادل دسترسی به محصولات کشاورزی تهاجمی و حفاظت از محصولات حساس است.
ایبانز و همکاران (۲۰۰۸)	پیش نویس جولای ۲۰۰۸ کشاورزی برای کالاهای حساس، محصولات حساس کشاورزی	براساس ابزارهایی که کشورها برای حمایت از محصولات خود در مقابل واردات در دور اروگوئه برگزیدند (معیارهای مبتنی بر دور اروگوئه) و معیارهایی که کشورهای واردکننده در مذاکرات دور دوحه به عنوان ملاک تعیین کالاهای حساس بیان کردند (معیارهای مبتنی بر دور دوحه) اقدام به توسعه شاخص هایی برای تعیین کالاهای حساس نموده است.	گروه های کالایی این اتحادیه شامل جو، ذرت، جو دو سر، برنج، سورگوم، نشاسته، گندم، کره، پنیر، دیگر لبنیات، پودر شیر چربی گرفته، پودر کشک، پودر شیر خشک پر چرب، ماست، انواع تخم مرغ و جوجه زنده، سیب تازه، سیر تازه، انگور تازه، لیموی تازه، قارچ تازه یا فراوری شده، زیتون تازه یا پرورده، پیاز تازه یا فرآورده شده، هلوئی تازه، گلابی تازه، آلوئی تازه، گوجه فرنگی تازه، گاو گوساله، گوشت، خوک و گراز، گوشت پرندگان، گوشت گوسفند، شکر، فروکتوز و گلوکز هستند.
جین، لایورد و مارتین (۲۰۰۵)	توسعه روشی برای پیش بینی انتخاب فهرست کالاهای حساس توسط کشورها و ارزیابی آثار انتخاب آنها بر متوسط تعرفه ها و دسترسی به بازار	برآورد تابع رفاه اقتصادی - سیاسی پیشنهاد شده توسط گراسمن و هلپمن	اثرات تعیین ۲ درصد خطوط تعرفه ای به عنوان کالای حساس اثرات زیادی بر دسترسی به بازار دارد و میزان کاهش خطوط تعرفه ای کشورهای صنعتی را از ۷/۷ به ۲/۹ درصد کاهش می دهد و چنانچه سهم کالاهای حساس به ۵ درصد افزایش یابد میزان کاهش تعرفه به ۲ درصد می رسد.
هان نیمی (۲۰۰۸)	مروری بر موافقتنامه دور دوحه و پیشنهادات ارائه شده در زمینه کاهش تعرفه ها و کالاهای حساس	روش تئوریک	دسترسی به بازار مشکل ترین بخش مذاکرات تجاری این دور بوده و است چرا که همه ی کشورها از موانع دسترسی به بازار استفاده می کنند در حالی که برخی از آنها از یارانه های صادراتی و داخلی استفاده می کنند. دامنه درخواست های مطرح در زمینه دسترسی به بازار کاملاً پیچیده است.
وانزتی و پیترز (۲۰۰۸)	تعیین کالاهای حساس و خاص، کاهش تعرفه و از بین بردن سد های گمرکی بین کشورها	یک مدل تعادل جزئی	سناریوهای مختلف کاهش تعرفه برای سطوح مختلف تعرفه ای (فرمول طبقه ای) صورت گرفت چنانچه ۵ درصد خطوط تعرفه ای با بالا ترین سطح تعرفه کشورهای توسعه یافته به ویژه اروپا و ژاپن از فرمول های کاهش می معاف گردد، متوسط تعرفه این کشورها از ۱۶ درصد به ۲۴ درصد افزایش می یابد و واردات آنها از ۲۲ میلیارد دلار به ۱۹ میلیارد دلار تنزل می کند. آثار این تخفیف ها در کشورهای بر حال توسعه واردکننده به خاطر شکاف بین تعرفه های تثبیت شده و کاربردی اندک است

ادامه جدول ۲-۵: فهرست خلاصه مطالعات انجام شده خارجی در رابطه کالاهای حساس و خاص

نام	موضوع	روش	نتایج پژوهش
هامودا و همکاران (۲۰۰۷)	بحث کالاهای حساس و خاص در دوره دوحه دسترسی به بازار محصولات کشاورزی	مقررات مربوط به کالاهای حساس و خاص در دسترسی به بازار آفریقا اقدام نموده و به کمک یک مدل CGE جهانی ارزیابی خود را انجام داده اند.	نتیجه مدل شبیه سازی شده آنها نشان داد که مقررات مذکور به ضرر کشورهای آفریقایی خواهد بود. لذا ایشان تأکید می کند که برای کشورهای آفریقایی تضمین مکانیزم های مناسب به منظور جبران ضرر های وارده در این زمینه اهمیت دارد. از جمله این که آنها باید اطمینان یابند که در هر توافقی در دور دوحه گنجانده شود. همچنین برای آنها حذف یارانه های صادراتی و همه حمایت های فراگیر داخلی (جمعیه زرد و حتی آبی) از اهمیت ویژه ای برخوردار است.
سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد و مرکز بین المللی تجارت و توسعه پایدار (۲۰۰۷)	تعیین و مقایسه شاخص های تعیین کالاهای خاص برای کشورهای مختلف	روشهای تعیین کالاهای خاص در سازمان تجارت	در کشورهای باربادوس، چین، اکوادور، فیجی، هندوراس، اندونزی، کنیا، نیکاراگوئه، پاکستان، پاپوا، پرو، فیلیپین، سریلانکا و ویتنام متداولترین محصولات خاص شامل: مرغ، شیر و محصولات لبنی، برنج، شکر، گوشت گاو و خوک، ذرت، سیب زمینی، گوشت گوسفند و بز، گندم، روغنهای نباتی، گوجه فرنگی، پیاز و لوبیا هستند. براساس خلاصه یافته های این مطالعه میانگین تعداد محصولاتی که به عنوان محصول خاص شناسایی شده اند
ایوانیک و مارتین (۲۰۰۶)	اثر بحث کالاهای کشاورزی خاص در دوره دوحه بر فقر در کشور با درآمد پایین	روش توصیفی تحلیلی	اگر واقعا به دنبال کاهش فقر در جوامع با درآمد پایین هستیم لازم است به مسائل دیگری مثل گسترش تکنولوژی، بهبود زیرساخت های روستایی و آموزش در روستاها توجه بیشتر مبذول گردد.

۲-۴-۳- جمع بندی مطالعات

با توجه به مطالعات داخل و خارج از کشور مشاهده می شود که در بیشتر مطالعات از شاخص های معرفی شده فائو و سازمان تجارت جهانی برای تعیین کالاهای خاص و حساس استفاده کردند. تفاوت اصلی آنها در تعیین و روشهای استفاده از این شاخص ها بوده است در برخی از مطالعات این شاخص ها به صورت توصیفی تحلیلی استفاده شد و میانگین شاخص ها و رتبه بندی آنها را به عنوان کالای خاص در نظر گرفتند. در بعضی از مطالعات نیز از روش های رگرسیونی و تحلیل و تعریف توابع رفاه و از سطح تعرفه ی محصولات به عنوان کالای حساس به بررسی پرداختند. به طور کلی به کار گیری این روش ها نیازمند اطلاعات موجود برای محاسبه ی شاخص های مورد استفاده می باشد. لذا در این پژوهش نیز نیازمند است شاخص ها و اطلاعات موجود مورد بررسی قرار گیرند و با توجه به اطلاعات موجود در مورد روش تجزیه و تحلیل پژوهش تصمیم گیری شود. معیارهای امنیت غذایی، امنیت معیشتی، توسعه بازار و ابعاد تجاری از جمله معیارهای تعیین کالای خاص در کشاورزی می باشند و همچنین شاخص هایی مانند سهم اشتغال، سهم بازار و درآمد تعرفه ای از شاخص های معرف کالاهای حساس می باشند.

فصل سوم: روش تحقیق

۳-۱- مقدمه

در فصل های قبل، مفهوم کالای خاص به روشنی مشخص گردید و روند مذاکرات بین المللی در ارتباط مورد توجه قرار گرفت. در این فصل به بررسی روش تحقیق، مدل مفهومی پژوهش و شاخص های تحقیق و همچنین روش تجزیه و تحلیل پژوهش پرداخته می شود.

۳-۲- روش تحقیق پژوهش

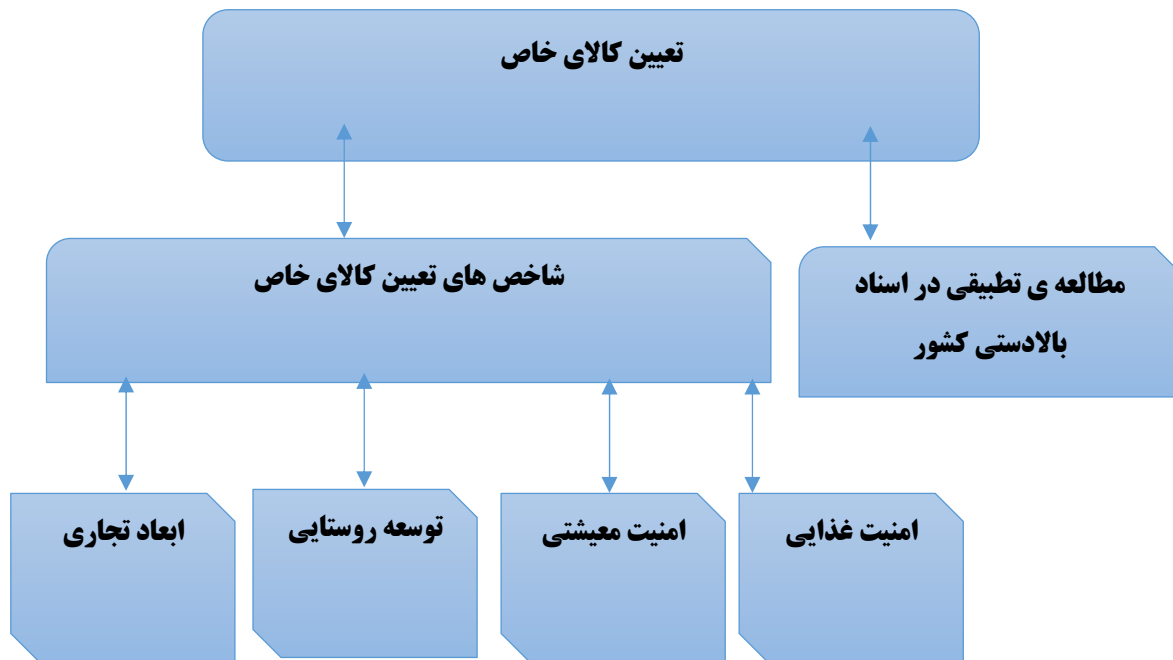
روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش براساس هدف تحقیق، از نوع کاربردی بوده و محقق درصد است که راهکارهایی عملی در جهت تعیین کالاهای خاص و حساس کشاورزی اقدام نماید. براساس نحوه گردآوری داده ها روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است و محقق در جامعه آماری، در نظر دارد رابطه توصیفی میان متغیرهای پژوهش را تبیین نماید.

۳-۳- مدل مفهومی تحقیق

هدف از این پژوهش تعیین کالای خاص و حساس در بخش کشاورزی می باشد. در این پژوهش به دو روش کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی تعیین می شود. ابتدا به بررسی کالاهای خاص و حساس در اسناد بالادستی کشور پرداخته می شود و سپس با استفاده مطالعات تطبیقی به بررسی شاخص های مورد استفاده برای تعیین کالاهای خاص و حساس در کشور پرداخته خواهد شد.

۳-۳-۱- مدل مفهومی تعیین کالای خاص

محصولات خاص به محصولات کشاورزی اطلاق می شود که به دلیل امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه از اهمیت ویژه ای برخوردارند. مدل مفهومی تعیین کالای خاص در این پژوهش به صورت زیر می باشد.

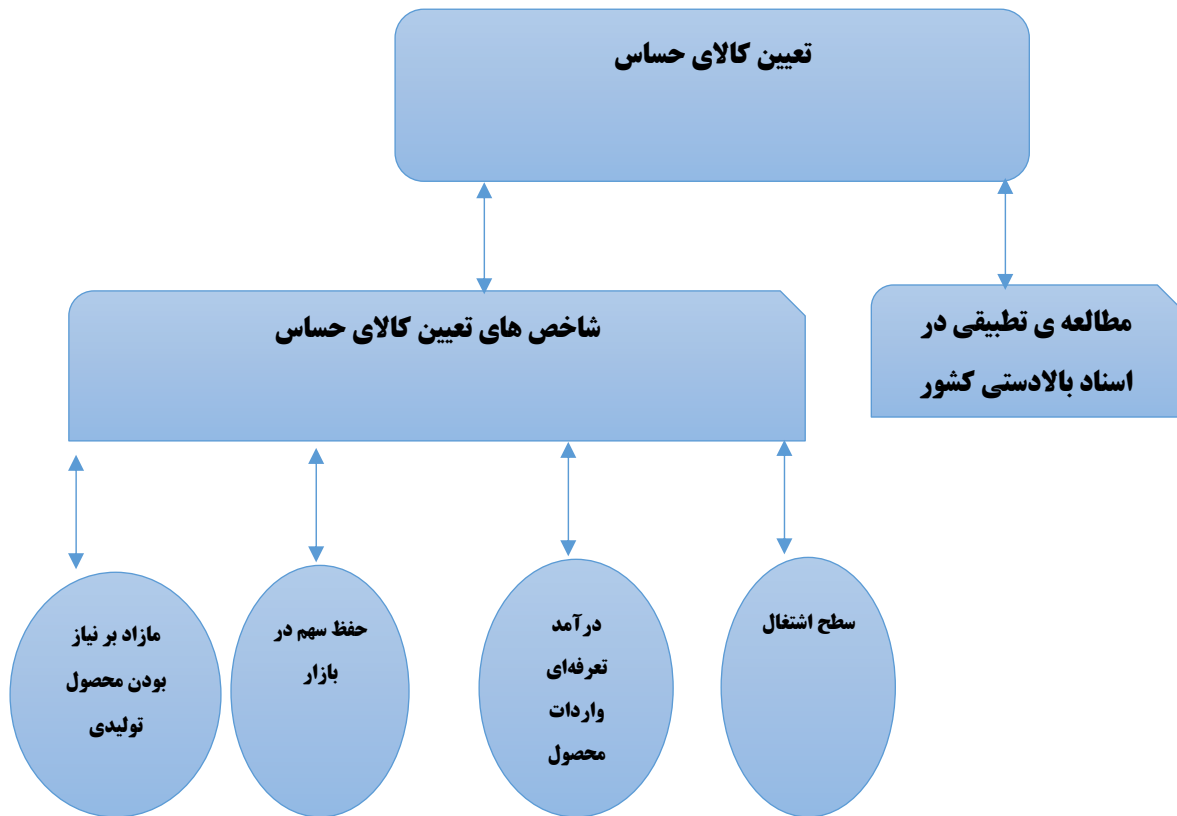

نمودار ۳-۱: مدل مفهومی تعیین کالای خاص

۳-۲-۳- مدل مفهومی تعیین کالای حساس

همچنین محصولات حساس محصولاتی هستند که از فرمولهای عمومی کاهش تعرفه در ازای گسترش سهمیه ها معاف هستند. تعیین محصول به عنوان کالای حساس دو پیامد دارد:

۱. کالاهای حساس نسبت به فرمول عمومی کاهش تعرفه کاهش کمتری را متحمل می شوند.
۲. به منظور جبران کاهش کمتر تعرفه لازم است اقدام به ایجاد سهمیه تعرفه‌ای و یا گسترش سهمیه‌های موجود به منظور ایجاد فرصتهای جدید دسترسی به بازار نمود.

نمودار ۳-۲: مدل مفهومی تعیین کالای حساس

۳-۴- روش محاسبه شاخص های تحقیق

در روش محاسبه ی شاخص های تحقیق به بررسی روش محاسبه ی شاخص های تعیین کننده ی معیارهای تعیین کالاهای خاص و کالاهای حساس پرداخته می شود.

۳-۴-۱- روش محاسبه ی شاخص های تعیین کننده ی معیارهای تعیین کالاهای خاص

محصولات خاص در بخش کشاورزی با استفاده از معیارهای امنیت غذایی، امنیت معیشتی، توسعه ی روستایی و ابعاد تجاری شناسایی می شوند.

● **امنیت غذایی:** براساس تعریف فائو زمانی امنیت غذایی وجود دارد که همه انسان ها در همه زمان ها برای برطرف ساختن نیازها و ترجیحات غذایی خود برای یک زندگی فعال و سالم، دسترسی فیزیکی و اقتصادی کافی، امن و مغذی به مواد داشته باشد. این معیار در این پژوهش با استفاده از شاخص های زیر شناسایی می شوند.

۱- سهم کالا از تغذیه

سهم کالا از تغذیه معیاری برای نشان دادن اهمیت هر یک از محصولات کشاورزی در رژیم غذایی افراد جامعه می‌باشد. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت کالری سرانه محصول به کل کالری سرانه دریافتی از محصولات کشاورزی در ایران استفاده می‌شود.

۲- خودکفایی

خودکفایی معیاری است برای نشان دادن سهم تولید داخلی و واردات در عرضه محصول. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت واردات به مصرف محصول و نسبت مصرف به تولید داخلی محصول استفاده می‌شود.

۳- ثبات در دسترسی به محصول

این شاخص اشاره به نوسانات تولید و قیمت محصول دارد. برای محاسبه شاخص مورد نظر از درصد تغییرات تولید و قیمت محصول استفاده شده است.

۴- هزینه مصرف محصول

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در سبد هزینه خوراکی خانوار است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت هزینه مصرف محصول به هزینه خوراکی خانوار استفاده می‌شود.

● امنیت معیشتی: دسترسی پایدار و کافی به درآمد و سایر منابعی که خانواده‌ها را قادر می‌سازد که نیازهای ضروری خود، شامل دسترسی کافی به مواد غذایی، آب آشامیدنی، امکانات بهداشتی، فرصت‌های تحصیلی، مسکن و زمان برای مشارکت‌های اجتماعی را بر طرف سازند. شاخص‌های امنیت معیشتی عبارتند از:

۱- سطح اشتغال

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در ایجاد اشتغال است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت نیروی کار محصول به کل نیروی کار کشاورزی استفاده می‌شود.

۲- درآمد حاصل از محصول

این شاخص اشاره به سهم درآمد حاصل از محصول مورد نظر به کل درآمد خانوار دارد.

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در سبد درآمدی خانوار است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت درآمد حاصل از محصول به کل درآمد خانوار استفاده می‌شود.

۳- سهم زمین کشاورزی

این شاخص معیاری برای نشان دادن میزان اهمیت محصول از نظر سطح زیر کشت است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت زیر کشت محصول به کل سطح زیر کشت استفاده می‌شود.

۴- جایگزینی واردات محصول

این شاخص معیاری برای نشان دادن آسیب پذیری تولید نسبت به واردات است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از ضریب همبستگی تولید و واردات محصول استفاده می‌شود.

● **توسعه روستایی:** توسعه روستایی فرآیندی است که بر روی رفاه جوامع روستایی اثر گذار بوده و در برگیرنده تهیه نیازها و خدمات ابتدایی مانند دسترسی به مواد غذایی، خدمات بهداشتی، آب، زیرساخت ها و توسعه سرمایه انسانی از طریق تحصیلات و آموزش است. شاخص های عملیاتی توسعه روستایی عبارتند از:

۱- اهمیت محصول در تولید کشاورزی روستا

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول از تولید کل بخش کشاورزی است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت تولید محصول به تولید کل تولیدات کشاورزی استفاده می‌شود.

۲- رشد محصول و رشد نواحی روستایی

این شاخص معیاری برای نشان دادن تغییرات سطح زیر کشت محصول و تغییرات مناطق روستایی است. برای محاسبه ی شاخص مورد نظر از نسبت نرخ رشد سطح زیر کشت محصول و نرخ رشد مساحت/تعداد مناطق روستایی استفاده می شود بعبارتی این شاخص بیان کننده ی نسبت تغییرات سطح زیر کشت محصولات و تعداد/مساحت مناطق روستایی نسبت به سال قبل می باشند.

۳- تولید محصول

این شاخص معیاری برای نشان سهم تولید محصول نسبت به کل محصولات کشاورزی است. برای محاسبه ی شاخص مورد نظر از نسبت تولید محصول به کل محصولات کشاورزی استفاده می شود.

۴- درآمد تعرفه ای واردات محصول

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در ایجاد درآمد برای دولت است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از میزان درآمد تعرفه حاصل از واردات محصول استفاده می‌شود.

● **ابعاد تجاری:** نشان دهنده‌ی جایگاه تجاری کالا و همچنین حمایت از کالاهای کشاورزی است. مولفه‌های این شاخص عبارتند از:

۱- آسیب پذیری نسبت به واردات

این شاخص معیاری برای نشان دادن ارتباط واردات و تولید است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از میزان نسبت نرخ رشد واردات نسبت به نرخ رشد تولید محصول استفاده می‌شود.

۲- سطح فعلی حمایت

این شاخص معیاری برای نشان دادن سطح فعلی حمایت از محصول است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از میزان تعرفه واردات محصول استفاده می‌شود.

تعیین کالای خاص در کشاورزی در چارچوب مذاکرات WTO

شاخص ها و نحوه ی محاسبه ی آنها

معیارها

- ۱- سهم کالا از تغذیه: نسبت کالری سرانه محصول به کل کالری سرانه دریافتی
- ۲- خودکفایی: نسبت واردات محصول به مصرف محصول
- ۳- ثبات در دسترسی محصول: نسبت درصد تغییرات تولید به قیمت
- ۴- هزینه مصرفی محصول: نسبت هزینه ی مصرف به هزینه ی خوراکی

- ۱- سطح اشتغال: نسبت نیروی کار محصول به کل نیروی کار بخش کشاورزی
- ۲- درآمد حاصل از محصول: نسبت درآمد حاصل از محصول به کل درآمد بخش کشاورزی
- ۳- سهم زمین کشاورزی: سطح زیر کشت محصول به کل سطح زیر کشت کشاورزی
- ۴- جایگزینی واردات محصول: ضریب همبستگی تولید و واردات محصول

- ۱- اهمیت محصول در تولید کشاورزی: نسبت تولید به تولید کل محصولات کشاورزی
- ۲- رشد محصول و رشد نواحی روستایی: سبب تغییرات سطح زیر کشت محصولات و تعداد/مساحت مناطق روستایی نسبت به سال قبل
- ۳- تولید محصول: سهم تولید محصول نسبت به کل محصولات کشاورزی
- ۴- درآمد تعرفه ای واردات محصول: درآمد تعرفه ای حاصل از واردات محصول

- ۱- آسیب پذیری نسبت به واردات: میزان نسبت نرخ رشد واردات محصول نسبت به نرخ رشد تولید محصول
- ۲- سطح فعلی حمایت: میزان تعرفه واردات محصول

نمودار ۳-۳: خلاصه شاخص های محاسبه شده برای کالاهای خاص تحقیق حاضر

۳-۴-۲- روش محاسبه ی شاخص های تعیین کننده ی معیارهای تعیین کالاهای حساس

۱- سطح اشتغال

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در ایجاد اشتغال است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت نیروی کار محصول به کل نیروی کار استفاده می شود.

۲- درآمد تعرفه ای واردات محصول

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در ایجاد درآمد برای دولت است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از میزان درآمد تعرفه حاصل از واردات محصول استفاده می شود.

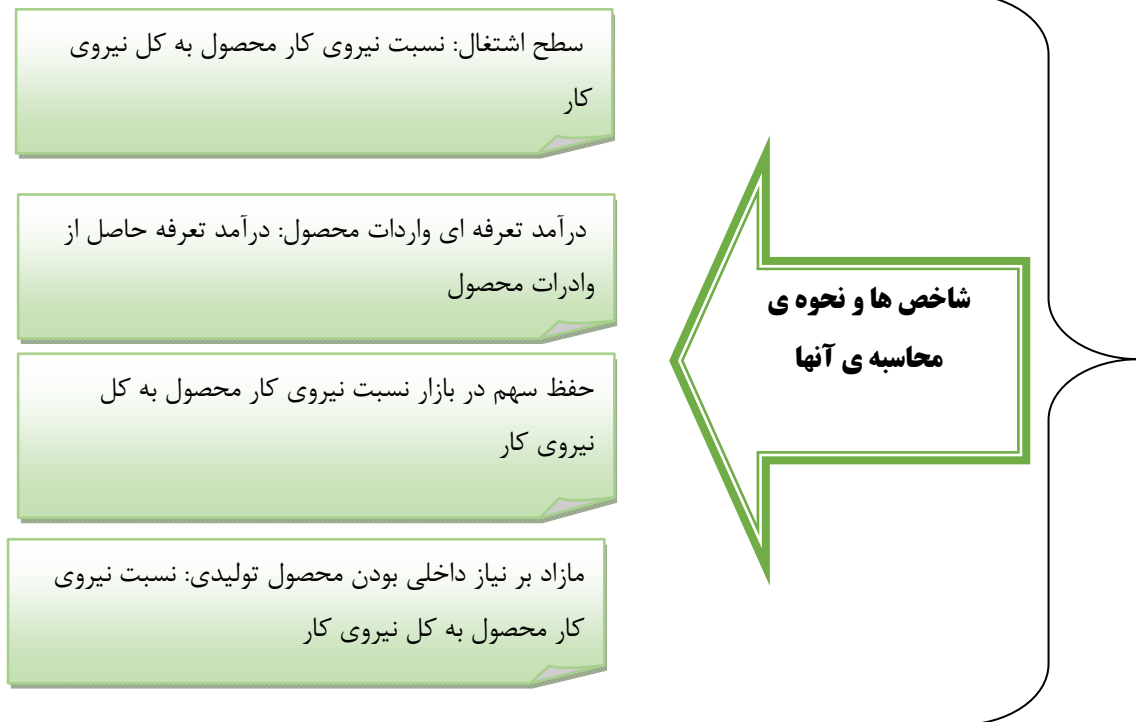
۳- حفظ سهم در بازار

این شاخص معیاری برای نشان سهم تولید محصول نسبت به کل محصولات کشاورزی است. برای محاسبه ی شاخص مورد نظر از نسبت تولید محصول به کل محصولات کشاورزی استفاده می شود.

۴- مازاد بر نیاز داخلی بودن محصول تولیدی

این شاخص معیاری برای نشان دادن مازاد بر نیاز داخلی بودن محصول تولیدی بوده است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از تفاوت تولید با صادرات و مصرف استفاده می شود.

تعیین کالای حساس در کشاورزی در چارچوب مذاکرات WTO

نمودار ۳-۴: خلاصه شاخص های محاسبه شده برای کالاهای حساس تحقیق حاضر

۳-۵- روش تجزیه و تحلیل داده ها

در روش تجزیه و تحلیل داده ابتدا به معرفی جامعه ی آماری و دوره ی زمانی پژوهش پرداخته و سپس روش تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی مورد بررسی قرار می گیرد.

۳-۵-۱- جامعه ی آماری پژوهش

جامعه ی آماری پژوهش مجموع کالاهای کشاورزی در ایران می باشد. از آنجا که داده های پژوهش برای محاسبه ی همه ی شاخص های بخش قبل وجود ندارد در این پژوهش اقدام به تفکیک محصولات کشاورزی به چهار گروه زراعی، باغی، دامی و فراوری خواهد شد زیرا اطلاعات هر گروه برای محاسبه ی شاخص ها دقیق تر بوده و به دلیل نزدیک بودن ماهیت کالاها در هر گروه، شاخص های بیشتری را می توان محاسبه کرد. لذا در این پژوهش یک بار همه ی شاخص ها برای کل محصولات محاسبه می شود و یک بار به تفکیک گروه کالایی اقدام به محاسبه ی شاخص ها خواهد شد.

۳-۵-۲- دوره ی زمانی پژوهش

دوره ی زمانی پژوهش با توجه به اطلاعات آماری موجود یک بار برای سال ۱۳۹۴ به طور مجزا و یک بار طی دوره ی زمانی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ در نظر گرفته شد.

۳-۵-۳- روش تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی

پس از جمع آوری اطلاعات و طبقه بندی شاخص ها به دو روش وزنی و روش فرآیند سلسه مراتبی AHP اقدام به رتبه بندی محصولات و تعیین کالاهای خاص و حساس شد.

۳-۵-۳-۱- بررسی شاخص های پیشنهادی تعیین کالاهای خاص و حساس به روش وزنی

میانگین وزنی نوعی سنجش گرایش به مرکز است، و عبارت است از میانگین حسابی یک مجموعه داده‌های نابرابر و ناموزون. در محاسبه میانگین وزنی یک مجموعه عامل‌های نابرابر، برای هر یک از عامل‌ها، وزن یا ارزش معینی در نظر گرفته می‌شود و سپس آن عامل در وزن معین ضرب می‌گردد. آن‌گاه جمع این ارقام به دست آمده بر مجموع وزنها تقسیم می‌شود. در این پژوهش ابتدا شاخص ها محاسبه شد، سپس رتبه بندی می شوند و میانگین وزنی رتبه ها به عنوان شاخص مشخص می شوند.

۳-۵-۳-۲- اولویت بندی شاخص های پیشنهادی تعیین کالاهای خاص و حساس به روش فرآیند

تحلیل سلسله مراتبی AHP

فرآیند واکاوی سلسله مراتبی یکی از روش های تصمیم گیری است. واژه ی AHP مخفف عبارت Analytical Hierarchy process به معنی فرآیند سلسله مراتبی است. انتخاب سنجه ها بخش اول واکاوی سلسه مراتبی می باشد. سپس براساس سنجه‌های شناسایی شده نامزدها ارزیابی می‌شوند. واژه گزینه‌ها بوده و به جای هم بکار روند. علت سلسله مراتبی خواندن این روش آن است که ابتدا باید از اهداف و راهبردهای سازمان در راس هرم آغاز کرد و با گسترش آنها سنجه ها را شناسایی کرد و تا به پایین هرم برسیم. این روش یکی از روش‌های پرکاربرد برای رتبه‌بندی و تعیین اهمیت عوامل است که با استفاده از مقایسات زوجی گزینه‌ها به اولویت بندی هر یک از معیارها پرداخته می‌شود. چنانچه گزینه‌ها زیاد باشد تشکیل ماتریس مقایسات زوجی کار دشواری است (توسعه ی سازمانی پلیس، ۱۳۹۳).

در این پژوهش با هدف تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی معیارهایی انتخاب شد و با تدوین پرسشنامه به روش سلسه مراتبی اقدام به رتبه بندی محصولات شده است.

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل نتایج

۴-۱- مقدمه:

در این فصل ابتدا به بیان و تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌های گردآوری شده و سپس به بیان و تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از تخمین یا حل مدلها و یا تحلیل آماری و استنباطی نتایج حاصل پرداخته می‌شود. لذا با توجه به مباحث مطرح شده در فصل قبل اقدام به تعیین و اولویت بندی کالاهای خاص و حساس و در نهایت تعیین فهرستی از کالاهای حساس و خاص در بخش کشاورزی شده است. از این رو برای این منظور سه روش انتخاب شد که عبارتند از:

روش اول: بررسی محصولات اساسی در اسناد بالا دستی کشور

روش دوم: برآورد شاخص های پیشنهادی تعیین کالاهای خاص و حساس در سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، سازمان تجارت جهانی و گروه ۳۳ به روش وزنی

روش سوم: برآورد شاخص های پیشنهادی تعیین کالاهای خاص و حساس در سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، سازمان تجارت جهانی و گروه ۳۳ به روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی AHP
برای این منظور برای بررسی ابتدا به بررسی و شناسایی این محصولات در اسناد بالا دستی کشور پرداخته می‌شود. سپس در ادامه به برآورد و بررسی هر یک از روش ها در دو گروه کالاهای خاص و حساس در چهار گروه زراعی، باغی، دامپروری و فراوری پرداخته خواهد شد.

۴-۲- بررسی محصولات اساسی در اسناد بالا دستی کشور

روش اول برای تعیین کالاهای خاص و حساس در کشاورزی بررسی اسناد بالا دستی کشور بوده است. در اسناد توسعه ی کشور به این نوع محصولات اشاره شده است. در ماده ۱۸ قانون برنامه توسعه چهارم محصولات چغندر و نیشکر، برنج، گندم، سیب زمینی، پیاز، محصولات علوفه ای، ذرت دانه ای، جو، سبزی و صیفی، پنبه، حبوبات، دانه های روغنی، انواع محصولات دامی (گوشت قرمز، مرغ، ماهی، تخم مرغ و شیر) به عنوان محصولات احصا شده اند. همچنین در ماده ۱۴۳ برنامه توسعه پنجم حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولیدات محصولات اساسی کشاورزی و دامی از جمله گندم ذرت، برنج، دانه های روغنی، چغندر قند و نیشکر، گوشت سفید، گوشت قرمز، شیر و تخم مرغ، اصلاح الگوی مصرف براساس استانداردهای تغذیه، گسترش کشاورزی صنعتی و دانش بنیان، فراهم نمودن زیرساخت های امنیت غذایی و ارتقا ارزش افزوده

بخش کشاورزی بر مبنای ملاحظیات توسعه پایدار به میزان سالانه هفت درصد نسبت به سال ۱۳۸۸ در طول برنامه تصریح شده است.

همچنین براساس قانون قیمت تضمینی هر ساله فهرستی از کالاهای اساسی کشاورزی کشور مشمول قیمت تضمینی هستند. وجود محصولات مختلف در این فهرست به نوعی بیان کننده درجه اهمیت آنها در اقتصاد بخش کشاورزی و کشور می باشد در واقع دولت قصد دارد با تعیین قیمت تضمینی برای این محصولات اثرات نوسانات قیمت چنین محصولاتی که سهم عمده ای در رفاه تولید کننده و مصرف کننده دارند را خنثی نماید.

جدول ۴-۱: فهرست محصولات زراعی و باغی مشمول قیمت تضمینی

سیب	نخود	گندم
خرما	لوبیا	جو
کشمش	چای	ذرت دانه ای
پرتقال	پیله ابریشم	چغندر قند
لیمو شیرین	سیب زمینی	پنبه وش
لیمو ترش	پیاز	دانه سویا
گریپ فروت	چای	آفتابگردان
نارنگی	گلرنگ	کلزا
انار	برنج خزر	عدس
	زردآلو	انجیر

با توجه به فهرست کالاهای مورد تأکید در برنامه توسعه کشور و لیست کالاهای مشمول قیمت تضمینی محصولات زیر به عنوان کالاهای خاص و حساس کشاورزی در نظر گرفته می شوند.

جدول ۴-۲: فهرست محصولات خاص و حساس براساس اسناد کشور

انجیر	سیب	نخود	گندم
زردآلو	خرما	لوبیا	جو
گوشت قرمز	کشمش	چای	ذرت دانه ای
گوشت مرغ	پرتقال	پیله ابریشم	چغندر قند
شیر	لیمو شیرین	سیب زمینی	پنبه وش
تخم مرغ	لیمو ترش	پیاز	دانه سویا
کلزا	گریپ فروت	گلرنگ	آفتابگردان
انار	عدس	نارنگی	برنج خزر

۳-۴- تعیین و اولویت بندی کالاهای خاص و حساس

برای تعیین و اولویت بندی کالاهای خاص و حساس در کشاورزی ابتدا به بررسی تعیین کالاهای خاص و سپس به بررسی و تعیین کالاهای حساس می شود.

۳-۴-۱- شیوه و فرآیند تعیین شاخص های تعیین کالاهای خاص

در این پژوهش برای شناسایی محصولات خاص تجاری در بخش کشاورزی ابتدا اقدام به بررسی انتخاب کالاهای خاص کشاورزی در هر یک از چهار گروه محصولات زراعی، باغی، دامی و فراوری به طور جداگانه پرداخته می شود.

۳-۴-۱-۱- زراعت

برای پیوستن به سازمان جهانی تجارت لازم است فهرست پیشنهادی برای تعرفه کالاها ارائه شود و برای تعیین تعرفه مناسب برای هر گروهی از کالاها خاص و حساس معیارهای بین المللی محاسبه شود که محاسبه آنان نیازمند آمار است. لذا برای شناسایی محصولات زراعی خاص در بخش کشاورزی ابتدا به جمع آوری اطلاعات و آمار براساس شاخص های قابل محاسبه برای این گروه از محصولات پرداخته شد. برای این منظور در گام اول اقدام به شناسایی مجموعه محصولات زراعی و جمع آوری اطلاعات مورد نیاز طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴ شد و در گام دوم به پردازش اطلاعات پرداخته شد. اطلاعات جمع آوری شده از محصولات زراعی حاکی از این بوده است که در سال ۱۳۹۴ اکثر شاخص ها برای تعدادی از محصولات زراعی قابل محاسبه بوده است و همچنین اطلاعات طی دوره بیانگر این بوده است که تعداد از شاخص ها که مرتبط به قیمت و اشتغال محصولات زراعی است به دلیل عدم اطلاعات موجود قابل محاسبه نبوده است. لذا شاخص های تعیین کالای خاص برای دو گروه از محصولات محاسبه شد. برای ۱۳۹۴ محصولات زراعی ارزن، خیار، ذرت علوفه ای، زیره، سیر، کلزا، کدو، هویج، هندوانه و یونجه شاخص های تعیین کالای خاص در بخش تجاری محاسبه شدند اما برای طی دوره به دلیل عدم انتشار اطلاعات شاخص ها برای این محصولات قابل محاسبه نبوده است. به طور کلی با استفاده از اطلاعات جمع آوری شده، تعداد ۸۵ محصول زراعی شناسایی شد. مشاهدات نشان دهنده ی این بوده است که امکان جمع آوری اطلاعات برای ۵ درصد از تولیدات زراعی به دلیل عدم انتشار اطلاعات در این پژوهش استفاده نشده است.

جدول ۴-۳: معرفی محصولات زراعی استفاده نشده به دلیل عدم انتشار اطلاعات

گروه حبوبات	گروه سبزیجات	محصولات علوفه ای
ماش	لفل	شلغم علوفه ای
گروه دانه های روغنی	کرفس	کسن
بادام زمینی	کلم	گاودانه
برزک	گشنیز	ماشک
کرچک	مرزه	منداب علوفه ای
منداب	نخودفرنگی	نباتات علوفه ای
گروه سبزیجات	نعناع	هویج علوفه ای
بامیه	هویج	سایر محصولات
پیازچه	محصولات علوفه ای	پیازبذری
ترب	ارزن علوفه ای	جارو
ترخون	اسپرس	چغندر قندبذری
چغندرلبویی	چاودار	حنا
ریحان	خصیل	خاکشیر
شلغم	خلر	ذرت بذری
شنبلیله	سنگلک	ذرت بلال
شوید	سورگوم	رازیانه

برای اینکه بتوان شاخص ها را برای این محصولات در مطالعات آینده محاسبه کرد باید شروع به جمع آوری اطلاعات در این زمینه شود.

۴-۳-۱-۱-۱- بررسی وضعیت محصولات زراعی از نظر میزان تولید و سطح زیر کشت

به طور کلی در سال ۱۳۹۴ به میزان ۱۱/۳ میلیون هکتار از اراضی کشاورزی به محصولات زراعی اختصاص داده شده است که در مجموع به میزان ۷۷ میلیون تن محصول زراعی برداشت شده است. در جدول ۴-۲ محصولات زراعی مورد بررسی در این پژوهش به تصویر کشانده شده است. میزان کل سطح کشت ۲۷ محصول زراعی مورد بررسی ۹۵ درصد سطح کشت و ۹۳ درصد تولیدات محصولات زراعی سال ۱۳۹۴ را به خود اختصاص داده اند. این محصولات عبارتند از:

ارزن، اسفناج، آفتابگردان روغنی، آفتابگردان آجیلی، بادمج، باقلا، پنبه، پیاز، تربچه، تره، توتون و تنباکو، جعفری، جو، چغندر قند، چغندر علوفه ای، خربزه، خیار، ذرت خوشه ای، ذرت علوفه ای، زیره، سویا، سیب

زمینی، سیر، شاهی، شیدر، طالبی، عدس، کلزا، کنجد، کاهو، کدو، گرمک، گندم، گوجه فرنگی، لوبیا، لوبیا سبز، نخود، نیشکر، هندوانه، هویج فرنگی و یونجه بوده است.

بیشترین سطح زیر کشت محصولات زراعی در سال ۱۳۹۴ به محصول گندم با ۵۳/۵ درصد سطح زیر کشت می باشد. جو با ۱۶ درصد، یونجه ۶ درصد و شلتوک ۵ درصد و ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای با ۲ درصد در رده های دوم تا هفتم بیشترین سطح زیر کشت محصولا زراعی ایران را به خود اختصاص داده اند. هر چند بیشترین سطح زیر کشت محصولات زراعی به گندم اختصاص یافته است اما این محصول ۱۸/۷ درصد تولیدات زراعی را از آن خود کرده است. ۱۵/۱۹ درصد تولید زراعی به ذرت علوفه ای و ۱۰ درصد به گوجه فرنگی و یونجه، ۷ درصد به چغندر قند و سیب زمینی (مجموعاً ۷۲ درصد تولیدات) اختصاص یافته است.

جدول ۴-۴: تولید و سطح زیر کشت و نرخ رشد سالانه محصولات زراعی

محصول	سطح (هکتار)	سهم از سطح (درصد)	رتبه	نرخ رشد سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۸۰	محصول	تولید (تن)	سهم از تولید (درصد)	رتبه	نرخ رشد سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۸۰
گندم	۵۷۱۵۶۱۶	۵۳.۰۸	۱	۱.۳۲	گندم	۱۱۵۲۲۳۱۸	۱۸.۶۸	۱	۸.۹۲
جو	۱۷۶۲۶۱۶	۱۶.۳۷	۲	۱.۸۷	ذرت علوفه ای	۱۱۱۵۶۷۷۴	۱۸.۰۹	۲	۱۳.۷۸
شلتوک	۵۲۹۹۶۷	۴.۹۲	۴	۱.۱۱	گوجه فرنگی	۶۰۱۳۱۴۲	۹.۷۵	۳	۳.۷-
ذرت دانه ای	۱۶۶۱۶۳	۱.۵۴	۷	۱۱.۵۶-	یونجه	۵۹۵۰۲۵۵	۹.۶۵	۴	۱.۹۴
نخود	۴۶۲۷۸۸	۴.۳	۵	۲.۱۸-	چغندر قند	۵۵۹۴۲۴۰	۹.۰۷	۵	۱۸.۲۵
لوبیا	۹۴۴۲۴	۰.۸۸	۱۳	۲.۶۲	سیب زمینی	۵۱۴۰۶۲۳	۸.۳۴	۶	۳.۰۵
عدس	۱۳۱۶۸۴	۱.۲۲	۱۰	۱.۹۴-	هندوانه	۳۷۱۳۸۰۷	۶.۰۲	۷	۷.۴۱-
پنبه	۷۱۸۲۸	۰.۶۷	۱۶	۵.۵۳-	جو	۳۲۰۱۵۸۴	۵.۱۹	۸	۸.۳۳
توتون و تنباکو	۹۹۸۰	۰.۰۹	۲۹	۱.۱۶	پیاز	۲۴۲۶۰۵۰	۳.۹۳	۹	۱۷.۴۶
چغندر قند	۱۰۵۰۳۶	۰.۹۸	۱۲	۱.۲۴	شلتوک	۲۳۴۷۷۰۱	۳.۸۱	۱۰	۰.۰۲
سویا	۶۱۵۳۷	۰.۵۷	۲۰	۱۸.۸۲-	خیار	۱۵۷۸۲۰۱	۲.۵۶	۱۱	۱.۰۸
آفتابگردان روغنی	۸۲۴۶	۰.۰۸	۳۲	۱۴.۳۳-	خریزه	۱۴۷۴۷۱۹	۲.۳۹	۱۲	۷۵۳۶.۰۵
سیب زمینی	۱۶۰۲۱۷	۱.۴۹	۸	۲.۶۲	لوبیا	۲۱۲۰۶۹	۰.۳۴	۱۳	۶.۳۲-
پیاز	۶۳۶۸۵	۰.۵۹	۱۸	۳.۶۴	نخود	۱۹۳۱۰۵	۰.۳۱	۱۵	۲۸.۱۴-
گوجه فرنگی	۱۵۱۹۴۶	۱.۴۱	۹	۴.۷۲	پنبه	۱۷۵۴۵۶	۰.۲۸	۱۷	۴.۶۴-
باقلا تازه	۶۰۳۰۶۲	۰.۰۶	۳۴	۱.۹۲-	ذرت دانه ای	۱۶۸۶۲۹	۰.۲۷	۱۸	۱.۶۵
خریزه	۷۵۲۰۲	۰.۷	۱۵	۳۹.۱۹	سویا	۱۳۹۹۷۲	۰.۲۳	۱۹	۹۷.۸۸-
هندوانه	۱۲۵۵۵۰	۱.۱۷	۱۱	۵.۸	عدس	۷۷۷۷۴	۰.۱۳	۲۰	۸.۷۶
خیار	۶۶۴۸۰	۰.۶۲	۱۷	۴.۵	باقلا تازه	۵۴۳۸۷.۸	۰.۰۹	۲۲	۱۰.۳۶-
یونجه	۶۶۰۴۸۳	۶.۱۳	۳	-۱.۵	توتون و تنباکو	۲۳۵۸۶	۰.۰۴	۲۳	۲۳.۸۸
ذرت علوفه ای	۲۴۳۳۷۸	۲.۲۶	۶	-۱.۲	ارزن	۲۰۱۳۲	۰.۰۳	۲۴	۷.۵۲
ارزن	۱۱۰۱۸.۹	۰.۱	۲۸	۳.۵۸	آفتابگردان روغنی	۸۷۷۶	۰.۰۱	۲۶	۴۳.۴۴-

منبع: وزارت جهاد کشاورزی، مرکز فناوری اطلاعات، سالنامه آماری کشاورزی

۴-۳-۱-۲- محاسبه شاخص های تعیین محصولات خاص در بخش زراعت

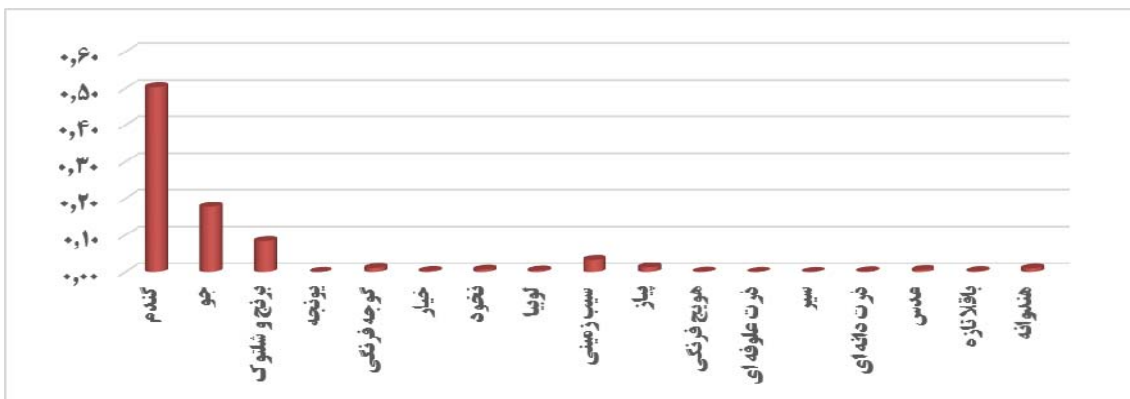
پس از شناسایی محصولات و جمع آوری اطلاعات به محاسبه ی شاخص های ارائه شده در ابتدای فصل پرداخته شد. در ادامه ضمن توضیح مختصری از نتایج بررسی هر یک از شاخص ها برای محصولات زراعی ارائه می شود.

• امنیت غذایی

این معیار با استفاده از شاخص های خودکفایی، سهم کالا از تغذیه، ثبات در دسترسی به محصول و هزینه مصرف محصول بررسی شد.

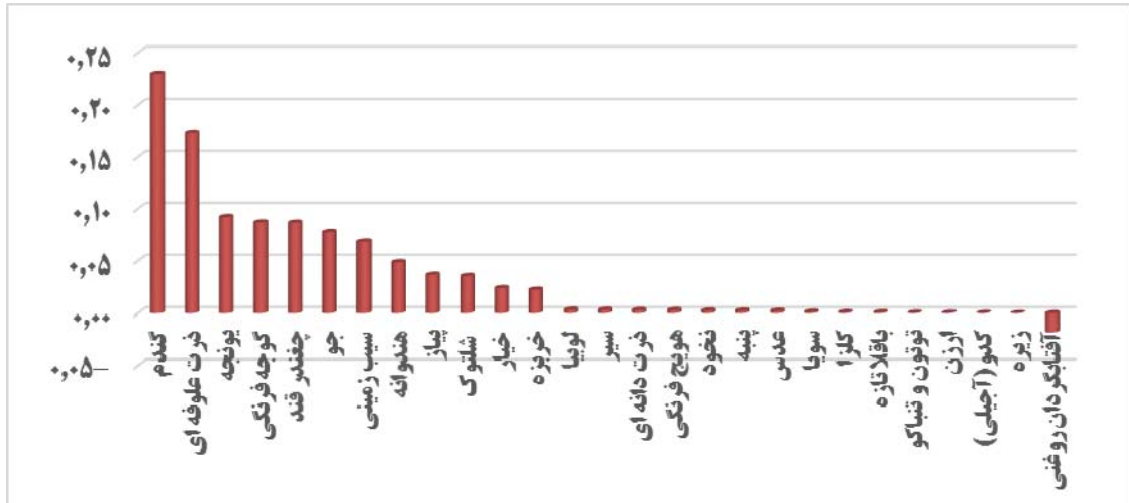
۱- سهم کالا از تغذیه

برای بررسی سهم کالا از تغذیه از سهم کالری مصرفی و سهم محصول از مجموع کالری مصرفی محصولات زراعی استفاده شد. نتایج محاسبه ی سهم کالری مصرفی محصول نشان داد که محصولات گندم، جو، سیب زمینی بیشترین سهم کالری مصرفی را به خود اختصاص داده اند و همچنین بیشترین سهم محصول از مصرف ملی به محصولات گندم، ذرت علوفه ای، یونجه، گوجه فرنگی، چغندر قند اختصاص دارد.

نمودار ۴-۱: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم کالری مصرفی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

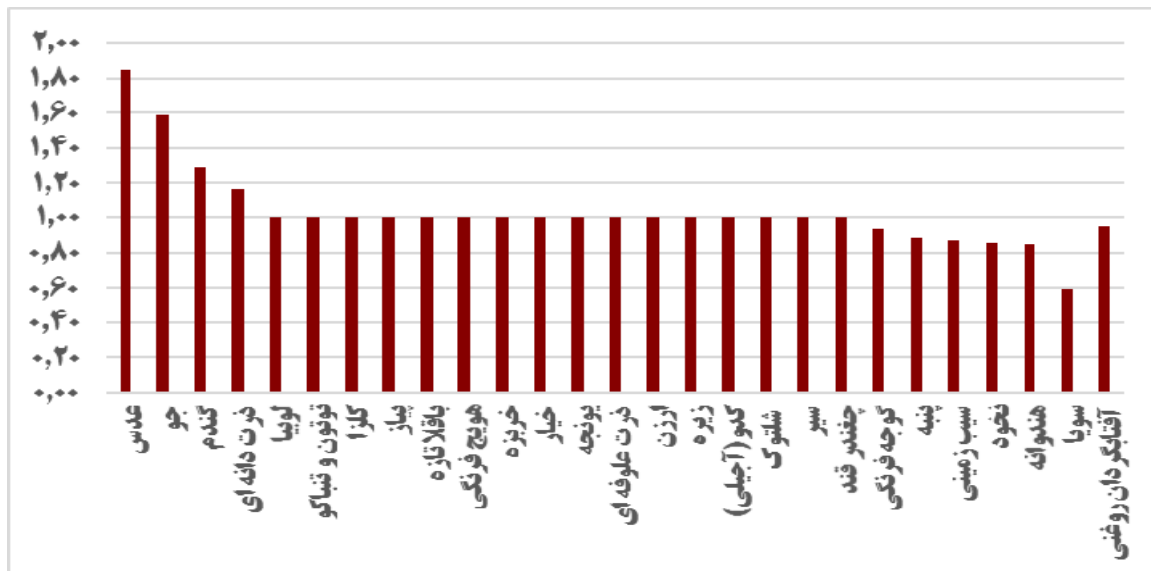

نمودار ۴-۲: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم محصول از مصرف ملی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۲- خودکفایی:

برای محاسبه ی این شاخص از نسبت مصرف به تولید استفاده شد. نتایج نشان دهنده ی این بوده است که در محصولات برنج، سیر، چغندر قند، گوجه فرنگی، پنبه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، سویا به خودکفایی رسیده و مقداری از این محصولات صادر می شوند. در سال ۱۳۹۴ کشور، در محصولات ذرت علوفه ای، یونجه، پیاز، خیار، خربزه، لوبیا، هویج، کلزا، باقلا، توتون، ارزن، کدو آجیلی، زیره خودکفا بوده است.

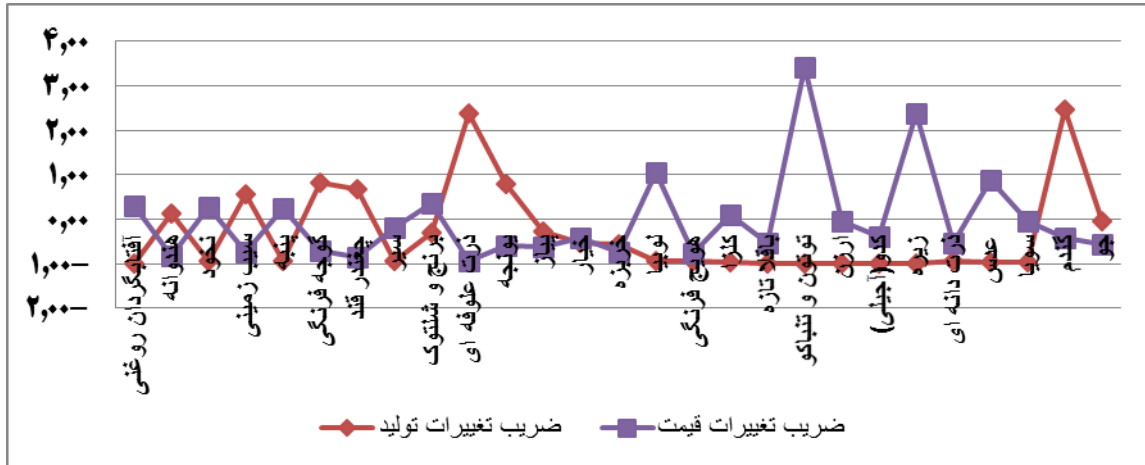

نمودار ۴-۳: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص خودکفایی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۳- ثبات در دسترسی به محصول

برای محاسبه ی ثبات دسترسی به محصول از ضریب تغییرات تولید و ضریب تغییرات قیمت استفاده شد. همانطور که در نمودار ۳-۴ مشاهده می شود بیشترین ضریب تغییرات قیمت به توتون و تنباکو، زیره و لوبیا اختصاص دارد و بیشترین ضریب تغییرات تولید به ذرت علوفه ای و گندم اختصاص دارد.

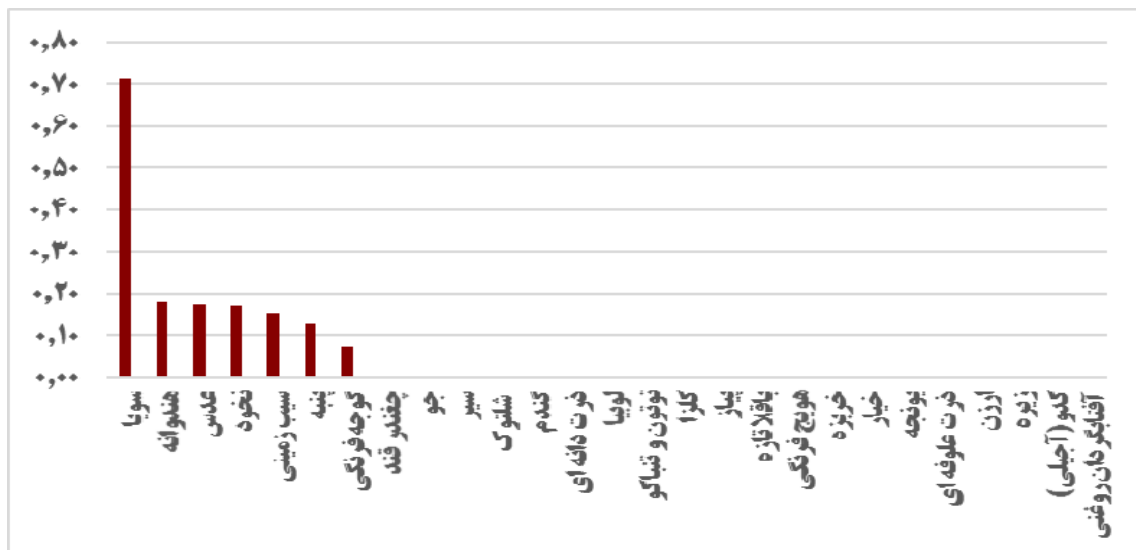

نمودار ۳-۴: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص ضریب تغییرات قیمت و تولید در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۴- هزینه مصرف محصول

برای بررسی هزینه مصرف محصول از نسبت مصرف به صادرات محصول استفاده شد. نتایج نشان دهنده ی این بوده است که در سال ۱۳۹۴ محصولات برنج، سیر، چغندر قند، گوجه فرنگی، پنبه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، سویا بوده به ترتیب دارای بیشترین صادرات بوده اند.

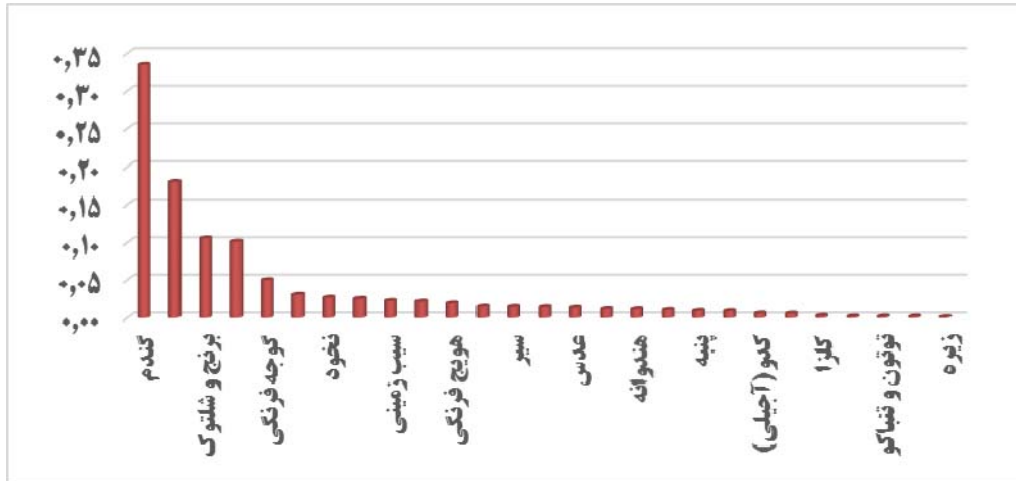
نمودار ۴-۵: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص هزینه مصرف محصول در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

● امنیت معیشتی

۱- سطح اشتغال

اطلاعات نشان می دهد که سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی به ترتیب به محصولات گندم، جو و برنج و یونجه اختصاص دارد.

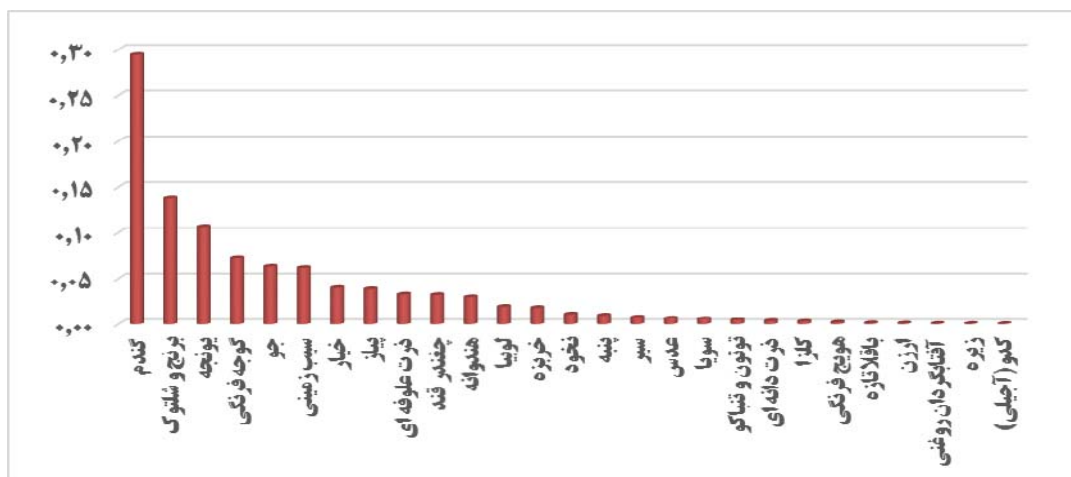

نمودار ۴-۶: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی

منبع: محاسبات پژوهش

۲- درآمد حاصل از محصول

به ترتیب محصولات برنج، گندم، یونجه و گوجه فرنگی داری بیشترین شاخص درآمد حاصل از محصول بوده اند.

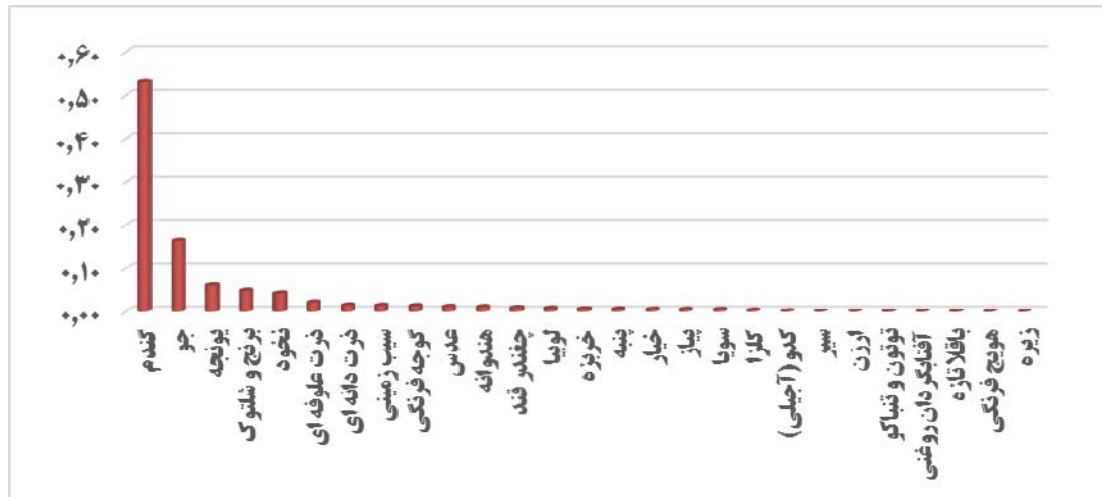

نمودار ۴-۷: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص درآمد حاصل از محصول در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۳- سهم زمین کشاورزی

برای محاسبه ی این شاخص از نسبت سطح کشت محصول و مجموع سطح کشت محصولات زراعی استفاده شد. نتایج نشان دهنده ی این بوده است که محصولات گندم، جو، یونجه بیشترین سطح زمین تحت کشت محصولات را به خود اختصاص داده اند.

نمودار ۴-۸: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم زمین کشاورزی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۴- جایگزین واردات محصول

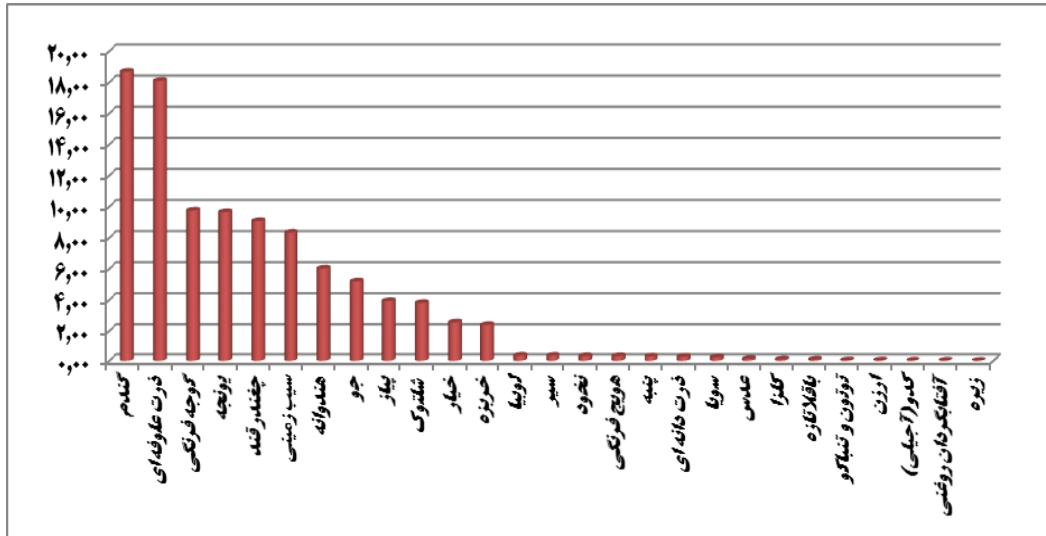
اطلاعات نشان می دهد که در ذرت دانه ای، جو، عدس، گندم بیشترین میزان همبستگی وجود داشته است.

نمودار ۴-۹: رتبه بندی محصولات زراعی براساس جایگزین واردات محصول در سال ۱۳۹۴

• توسعه روستایی

۱- اهمیت محصول در تولید کشاورزی روستا

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول از تولید کل کشاورزی است. این نشان می دهد که محصول گندم، ذرت علوفه ای و گوجه فرنگی دارای بیشترین سهم در تولید کل محصولات زراعی بوده اند.

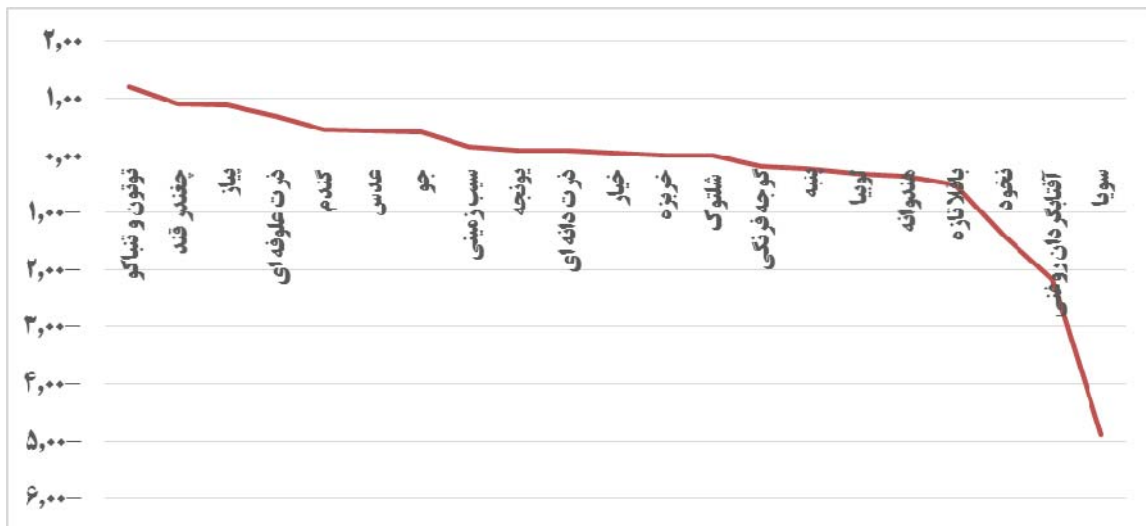

نمودار ۴-۱۰: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص اهمیت محصول در تولیدات زراعی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۲- رشد محصول رشد نواحی روستا

شاخص رشد محصول به رشد نواحی روستایی نشان می دهد که محصولات سویا، آفتابگردان، نخود، باقلا دارای بیشترین رشد بوده اند.

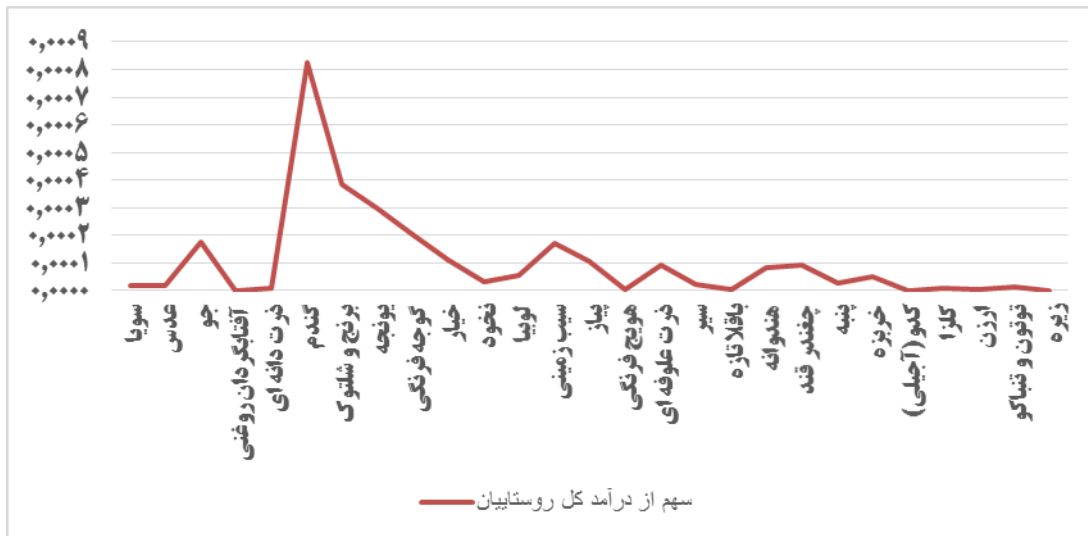

نمودار ۴-۱۱: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص رشد محصول و رشد نواحی روستایی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

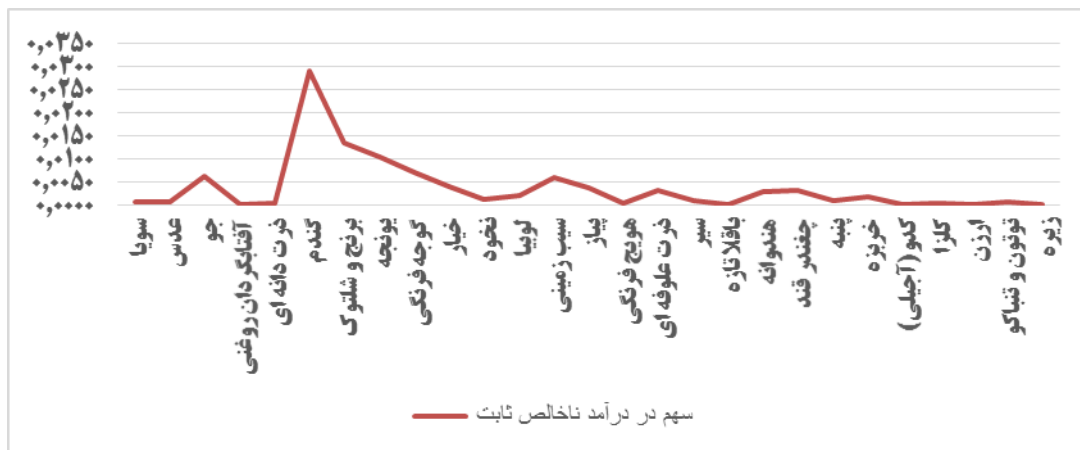
۳- سیستم تولید محصول

سهام محصولات زراعی در سیستم تولید محصول نشان دهنده ی این بوده است که محصولات گندم، برنج، یونجه، گوجه فرنگی بیشترین سهم در درآمد کلی روستاییان داشته اند.

نمودار ۴-۱۲: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم از درآمد کل روستاییان در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

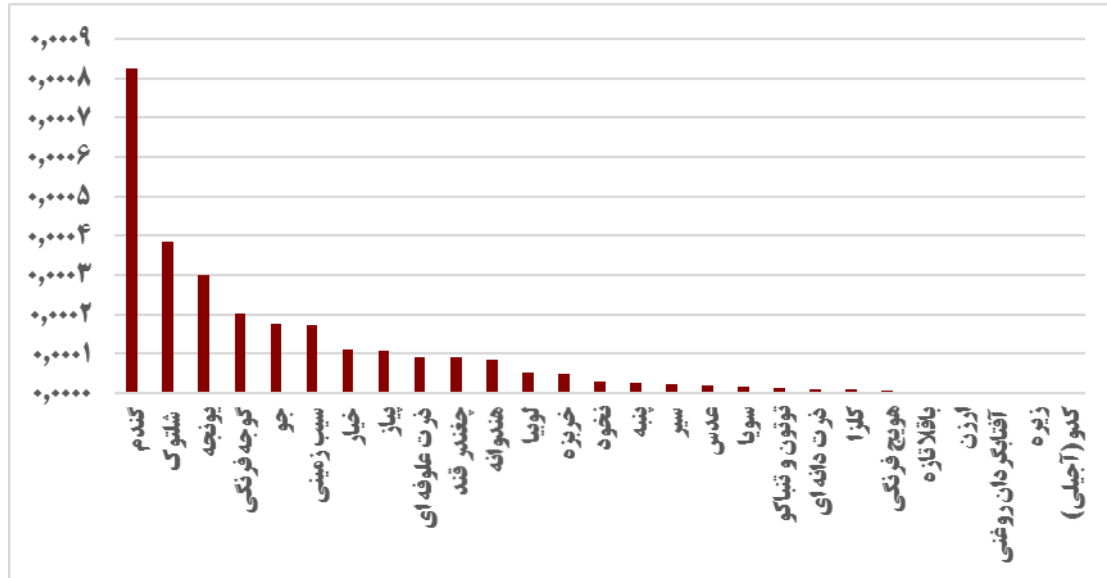

نمودار ۴-۱۳: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سهم در درآمد ناخالص ثابت در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۴- درآمد تعرفه ای واردات محصول

درآمد تعرفه ای واردات محصول نشان دهنده ی این بوده است که بیشترین درآمد تعرفه ای واردات به درآمد تعرفه ای محصول گندم اختصاص دارد.

نمودار ۴-۱۴: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص درآمد تعرفه ای واردات محصول در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

● ابعاد تجاری

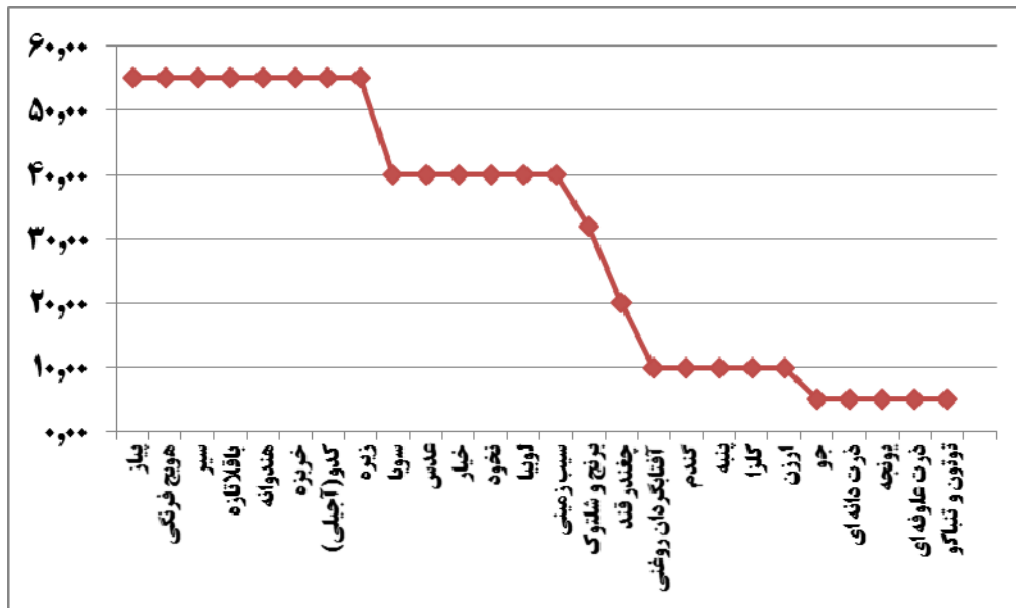
۱- آسیب پذیری نسبت به واردات

اطلاعات نشان می دهد که در ذرت دانه ای، جو، عدس، گندم بیشترین میزان همبستگی وجود داشته است.

نمودار ۴-۱۴: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص ابعاد تجاری در سال ۱۳۹۴

۲- سطح فعلی حمایت

شواهد نشان داد که تعرفه ی واردات محصولات پیاز، هویج، سیب، باقلا، هندوانه، خربزه، کاهو و زیره بیشترین سطح تعرفه وجود دارد.

نمودار ۴-۱۵: رتبه بندی محصولات زراعی براساس شاخص سطح فعلی حمایت محصولات زراعی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۱-۲- اولویت بندی و رتبه بندی محصولات زراعی

پس از شناسایی کالاها و محصولات کشاورزی و شناسایی آنها سعی در رتبه بندی کالاهای خاص شد. برای این منظور برای هر محصول براساس شاخص های بدست آمده به سه طریق رتبه بندی انجام شد. ابتدا این رتبه بندی برای سال ۱۳۹۴ براساس شاخص های محاسبه ی شده فوق بدست آورده شد. همچنین یک بار نیز برای ۲۷ محصول زراعی طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ شاخص ها بدست آورده شد. برای بررسی طی دوره به دلیل عدم وجود اطلاعات آماری محاسبه ی تعدادی از شاخص ها امکان پذیر نبوده است.

● رتبه بندی محصولات زراعی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴

برای این منظور شاخص های امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی و ابعاد تجاری در سال ۱۳۹۴ محاسبه شد و رتبه بندی صورت گرفت. جدول زیر امتیاز کالاها براساس رتبه بندی محصولات زراعی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴ را به تصویر کشانده است. همانطور که مشاهده می شود گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه خاص ترین محصولات زراعی می باشند. همچنین محصولات سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه ای در رده های بعدی جای دارند.

جدول ۴-۵: رتبه بندی محصولات زراعی به روش وزنی در سال ۱۳۹۴

رتبه	امتیاز	محصول
۱	۴.۱۹	گندم
۲	۴.۸۸	شلتوک
۳	۵.۵۰	گوجه فرنگی
۴	۶.۰۶	جو
۵	۶.۱۴	یونجه
۶	۷.۲۵	سیب زمینی
۷	۸.۳۸	نخود
۸	۸.۶۳	هندوانه
۹	۸.۷۵	چغندر قند
۱۰	۸.۸۷	پیاز
۱۱	۸.۹۳	لوبیا
۱۲	۹.۰۰	ذرت علوفه ای
۱۳	۹.۰۷	خیار
۱۴	۱۰.۸۷	پنبه
۱۵	۱۱.۱۸	عدس
۱۶	۱۱.۳۳	سیر
۱۷	۱۱.۸۰	خربزه
۱۸	۱۲.۲۵	ذرت دانه ای
۱۹	۱۲.۲۹	سویا
۲۰	۱۳.۹۴	آفتابگردان
۲۱	۱۴.۰۷	توتون و تنباکو
۲۲	۱۴.۲۰	هویج فرنگی
۲۳	۱۴.۷۳	باقلا تازه
۲۴	۱۵.۱۴	کلزا
۲۵	۱۵.۳۶	ارزن
۲۶	۱۶.۷۹	زیره
۲۷	۱۷	کدو (آجیلی)

منبع: محاسبات پژوهش

● رتبه بندی محصولات زراعی به صورت وزنی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴

نتایج نشان داده است که رتبه بندی محصولات برحسب شاخص های بدست آمده در سال های مختلف متفاوت بوده است و دارای نوسان می باشد. میانگین رتبه نشان داد که اولویت محصولات زراعی در طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴ به محصولات زراعی: گندم، جو، سیب زمینی، سویا، چغندر، نیشکر، گوجه فرنگی، پیاز، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، شلتوک و برنج، نخود و کنجد اختصاص داده شده است.

جدول ۴-۶: رتبه بندی محصولات زراعی به روش وزنی در سال ۱۳۸۸-۱۳۹۴

رتبه	میانگین	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	محصول
۱	۲.۸۶	۲	۴	۱	۱	۶	۱	۵	گندم
۲	۴.۴۳	۱	۶	۵	۳	۴	۵	۷	جو
۳	۴.۸۶	۱۳	۵	۱	۹	۱	۲	۳	سیب زمینی
۴	۵.۰۰	۱۴	۳	۲	۲	۳	۳	۸	سویا
۵	۵.۴۳	۳	۱	۳	۴	۱۳	۱۰	۴	چغندر
۶	۵.۸۶	۱۰	۲	۷	۵	۸	۸	۱	نیشکر
۷	۶.۵۷	۵	۱۱	۱۱	۸	۵	۴	۲	گوجه فرنگی
۸	۷.۵۷	۶	۷	۸	۶	۲	۹	۱۵	پیاز
۹	۹.۵۷	۷	۱۸	۴	۱۵	۱۰	۷	۶	آفتابگردان
۱۰	۱۰.۷۱	۴	۱۲	۱۳	۱۲	۹	۱۶	۹	پنبه
۱۱	۱۰.۸۶	۱۲	۹	۶	۷	۱۷	۱۲	۱۳	عدس
۱۲	۱۱.۱۴	۹	۸	۱۰	۱۷	۱۲	۱۱	۱۱	ذرت دانه ای
۱۳	۱۱.۲۹	۸	۱۴	۵	۱۴	۱۸	۶	۱۴	شلتوک و برنج
۱۴	۱۳.۲۹	۱۹	۱۳	۹	۱۶	۱۱	۱۳	۱۲	نخود
۱۵	۱۴.۲۹	۱۵	۱۵	۱۲	۱۱	۱۶	۱۵	۱۶	کنجد
۱۶	۱۶.۴۳	۱۶	۱۰	۱۶	۲۰	۷	۲۲	۲۴	اسفناج
۱۷	۱۷.۲۹	۱۱	۱۶	۱۵	۲۳	۲۲	۱۴	۲۰	لوبیا
۱۸	۱۸.۰۰	۲۰	۲۱	۱۸	۱۳	۱۵	۱۷	۲۲	بادمجان
۱۹	۱۸.۱۴	۲۱	۱۹	۲۱	۱۰	۱۴	۱۹	۲۳	ماش
۲۰	۱۸.۵۷	۱۷	۱۷	۱۷	۲۱	۲۱	۱۸	۱۹	خریزه
۲۱	۲۰.۸۶	۲۵	۲۲	۱۴	۲۲	۲۴	۲۱	۱۸	بامیه
۲۲	۲۱.۰۰	۲۳	۲۰	۱۹	۲۵	۲۶	۲۴	۱۰	باقلا خشک
۲۳	۲۱.۱۴	۲۴	۲۳	۲۰	۱۸	۲۳	۱۹	۲۱	توتون
۲۴	۲۱.۱۴	۱۸	۲۴	۲۲	۲۴	۲۰	۲۳	۱۷	گلرنگ
۲۵	۲۱.۸۶	۲۲	۲۵	۲۳	۱۹	۱۹	۲۰	۲۵	شاهدانه
۲۶	۲۴.۲۹	۱۸	۲۶	۲۴	۲۶	۲۵	۲۵	۲۶	لیپه

منبع: محاسبات پژوهش

● رتبه بندی محصولات زراعی به صورت وزنی AHP

با توجه به این که در این مطالعه از روش میانگین رتبه های اختصاص یافته به هر محصول برای تعیین کالاهای خاص استفاده می شود لذا تعداد شاخص های در نظر گرفته شده برای هر محصول به نوعی وزن معیار مربوطه را تعیین می کند. به عنوان مثال امنیت غذایی از شش شاخص و توسعه روستایی از دو شاخص تشکیل شده است در این صورت اهمیت شاخص امنیت غذایی سه برابر شاخص توسعه روستایی است. این روش وزن دهی قابل انتقاد بوده لذا برای رفع این مشکل در همراه با رتبه بندی ساده از روش AHP نیز استفاده شده است. روش AHP براساس مقایسه های زوجی یا دو دویی معیارهای تصمیم بنا شده است. در این مطالعه با استفاده از تکمیل ۱۲ پرسشنامه دیدگاه کارشناسان و محققین اقتصاد کشاورزی برای درجه بندی دو به دو اولویت های مطرح شده مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج روش وزنی AHP نشان دهنده ی این بوده است که خاص ترین محصولات زراعی عبارتند از گندم، ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای، یونجه، چغندرقد، هندوانه و سیب زمینی، جو، پیاز، برنج و عدس بوده اند.

جدول ۴-۷: رتبه بندی محصولات زراعی به روش AHP

رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول
۱۵	۰.۲۵	خیار	۱	۰.۵۲	گندم
۱۶	۰.۲۳	خریزه	۲	۰.۴۸	ذرت دانه ای
۱۷	۰.۱۰	هویج فرنگی	۳	۰.۴۸	ذرت علوفه ای
۱۸	۰.۰۵	سویا	۴	۰.۴۴	گوجه فرنگی
۱۹	۰.۰۴	لوبیا	۵	۰.۴۴	یونجه
۲۰	۰.۰۴	پنبه	۶	۰.۴۴	چغندرقد
۲۱	۰.۰۳	کلزا	۷	۰.۴۳	هندوانه
۲۲	۰.۰۱	باقلا تازه	۸	۰.۴۳	سیب زمینی
۲۳	۰.۰۱	کدو(آجیلی)	۹	۰.۴۰	جو
۲۴	۰.۰۱	توتون و تنباکو	۱۰	۰.۳۲	پیاز
۲۵	۰.۰۰۴	ارزن	۱۱	۰.۳۲	شلتوک
۲۶	۰.۰۰۳	زیره	۱۲	۰.۳۱	عدس
۲۷	۰.۰۰۳	آفتابگردان	۱۳	۰.۲۹	سیر
			۱۴	۰.۲۵	نخود

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۲- محصولات باغی

برای شناسایی محصولات زراعی خاص در بخش کشاورزی ابتدا به جمع آوری اطلاعات و آمار براساس شاخص های قابل محاسبه برای این گروه از محصولات پرداخته شد. برای این منظور در گام اول اقدام به شناسایی مجموعه محصولات زراعی و جمع آوری اطلاعات مورد نیاز طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴ شد و در گام دوم به پردازش اطلاعات پرداخته شد. اطلاعات جمع آوری شده از محصولات باغی حاکی از این بوده است که در سال ۱۳۹۴ اکثر شاخص ها برای تعدادی از محصولات باغی قابل محاسبه بوده است و همچنین اطلاعات طی دوره بیانگر این بوده است که تعداد از شاخص ها که مرتبط به قیمت و اشتغال محصولات باغی است به دلیل عدم اطلاعات موجود قابل محاسبه نبوده است.

جدول ۴-۸: معرفی محصولات باغی استفاده نشده در پژوهش به دلیل عدم انتشار اطلاعات مورد نیاز

محصولات	
زیتون	ازگیل
زیره	ازگیل ژاپنی
سماق	پاپایا
سنجد	پکان
عناب	تمشک
کنار	توت توغان
گشنیز	توت نوغان
گلستان	چیگو
نارگیل	زغال اخته

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۲-۱- بررسی وضعیت محصولات باغی از نظر میزان تولید و سطح زیر کشت

به طور کلی در سال ۱۳۹۴ به میزان ۲/۲ میلیون هکتار از اراضی کشاورزی به محصولات باغی اختصاص داده شده است که در مجموع به میزان ۱۹/۴ میلیون تن محصول باغی برداشت شده است. در جدول زیر محصولات باغی مورد بررسی در این پژوهش به تصویر کشانده شده است. میزان کل سطح کشت محصول باغی مورد بررسی ۷۶ درصد سطح کشت و ۷۸ درصد تولیدات محصولات باغی سال ۱۳۹۴ را به خود اختصاص داده اند. این محصولات عبارتند از:

بیشترین سطح محصولات باغی در سال ۱۳۹۴ به محصول پسته با ۱۹ درصد سطح زیر کشت می باشد. انگور با ۸/۱۵ درصد، سیب ۱۱/۹ درصد و بادام ۹/۸ درصد سطح زیر کشت محصولات باغی ایران را به خود اختصاص داده اند. هر چند بیشترین سطح زیر کشت محصولات زراعی پسته اختصاص یافته است اما این محصول ۱/۵ درصد تولیدات باغی را از آن خود کرده است. ۲۰/۴ درصد تولید باغی به سیب و ۱۸ درصد به انگور، ۱۴ درصد به پرتقال و ۶ درصد به انار اختصاص یافته

جدول ۴-۹: تولید و سطح زیر کشت و نرخ رشد سالانه محصولات باغی

رتبه	سهم از تولید (درصد)	تولید (تن)	محصول	نرخ رشد سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۸۰ (درصد)	رتبه	سهم از سطح (درصد)	سطح (هکتار)	محصول
۱	۲۰.۴۲	۳۴۸۲۱۰.۸	سیب	-۴۲.۰۱	۱	۱۹.۱۴۷	۳۳۵۲۹۴	پسته
۲	۱۸.۵۷	۳۱۶۷۴۳۷	انگور	۱.۲۵	۲	۱۵.۸۱۹	۲۷۷۰۰۹	انگور
۳	۱۴.۱۷	۲۴۱۵۹۵۶	پرتقال	۵.۸۱	۳	۱۱.۹۰۹	۲۰۸۵۳۹	سیب
۴	۶.۳۷	۱۰۸۶۶۳۰	انار	۱۲.۰۸	۴	۹.۸۰۷۲	۱۷۱۷۳۶	بادام
۵	۶.۲۴	۱۰۶۳۴۶۹	خرما	-۲۴.۵۵	۵	۸.۷۳۰۶	۱۵۲۸۸۳	پرتقال
۷	۴.۱۴	۷۰۵۹۴۰	هلو	-۵.۸۶	۶	۶.۹۰۴۳	۱۲۰۹۰۲	گردو
۹	۲.۸۹	۴۹۳۵۱۵	لیموترش	-۱۵.۴۲	۷	۵.۳۰۰۷	۹۲۸۲۲	زعفران
۱۰	۲.۱۹	۳۷۳۸۳۸	زردآلو و قیسی	-۱۸.۲۶	۸	۳.۲۳۷۷	۵۶۶۹۶	زردآلو و قیسی
۱۱	۱.۷۹	۳۰۵۶۵۳	کیوی	۶.۰۵	۹	۲.۹۸۷۷	۵۲۳۱۸	زیتون
۱۲	۱.۵۹	۲۷۱۵۹۲	شلیل	-۳.۹۸	۱۰	۲.۸۷۳۶	۵۰۳۲۱	هلو
۱۳	۱.۵۳	۲۶۱۱۰۲	پسته	۲۴.۵۱	۱۱	۱.۶۱۲	۲۸۲۲۸	نارنگی
۱۴	۱.۳۷	۲۳۳۸۸۵	آلو	-۲۰.۴۸	۱۲	۱.۵۷۶۱	۲۷۵۹۹	چای
۱۵	۱.۳۶	۲۳۱۴۰۸	گردو	-۵۱.۲۹	۱۳	۱.۵۰۸۵	۲۶۴۱۵	لیموترش
۱۶	۱.۱۵	۱۹۶۹۵۹	گللابی	۱۵.۵۲	۱۴	۱.۵۰۴	۲۶۳۳۷	انار
۱۷	۰.۹۳	۱۵۹۲۰۲	بادام	-۲۲.۲۵	۱۵	۱.۲۰۱۶	۲۱۰۴۱	فندق
۱۹	۰.۷۶	۱۲۹۰۱۹	موز	-۵۱.۱	۱۶	۱.۰۸۱۶	۱۸۹۴۰	شلیل
۲۱	۰.۶۱	۱۰۳۳۵۲	آلبالو	-۱۷.۱۱	۱۷	۰.۹۴۵۸	۱۶۵۶۲	آلبالو
۲۲	۰.۶	۱۰۲۱۱۷	زیتون	۳.۳۵	۱۸	۰.۹۲۹۵	۱۶۲۷۶	گللابی
۲۳	۰.۵۷	۹۷۵۷۲.۹	گریپ فروت	۶۴.۵۵	۱۹	۰.۷۲۹	۱۲۷۶۵	زرشک
۲۴	۰.۵۲	۸۸۴۸۳.۵	به	۲۷.۹۳	۲۰	۰.۶۰۴۴	۱۰۵۸۴	کیوی
۲۵	۰.۵۲	۸۸۳۰۵	چای	۱۱.۲	۲۱	۰.۴۸۷۹	۸۵۴۴.۴	به
۲۷	۰.۴	۶۸۴۴۱.۲	نارنگی	-۲۷.۳۵	۲۲	۰.۲۳۸	۴۱۶۷	نارنج
۲۹	۰.۲۳	۳۹۸۱۲.۹	آلو قطره طلا	۳۷	۲۳	۰.۲۳۱۱	۴۰۴۷	موز
۳۲	۰.۱۷	۲۸۴۲۸.۳	خرمالو	۶۳.۶۸	۲۴	۰.۲۱۲۶	۳۷۲۲.۳	گریپ فروت
۳۳	۰.۱۴	۲۳۳۷۱	فندق	۱۸.۵۹	۲۵	۰.۱۵۰۴	۲۶۳۳.۷	آلو قطره طلا
۳۵	۰.۱	۱۶۵۳۹.۲	زرشک	۶۴.۲۸	۲۶	۰.۱۰۴۶	۱۸۳۱.۹	شفتالو
۳۶	۰.۰۹	۱۴۵۷۴.۱	شفتالو	۴۶.۴۸	۲۷	۰.۰۹۴۱	۱۶۴۸.۲	خرمالو
۴۵	۰.۰۱	۸۸۶.۶	زالزالک	۱۷۸.۳	۲۸	۰.۰۳۸۶	۶۷۵.۶	خرما
۴۷	۰	۴۴۷.۵	نارنج	۱۱.۷۹	۲۹	۰.۰۱۷۱	۳۰۰	زالزالک
۴۸	۰	۳۵۱.۷	زعفران	۱۷۷.۶۵	۳۰	۰.۰۱۶۲	۲۸۴.۵	آلو

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۲- محاسبه شاخص های تعیین محصولات باغی

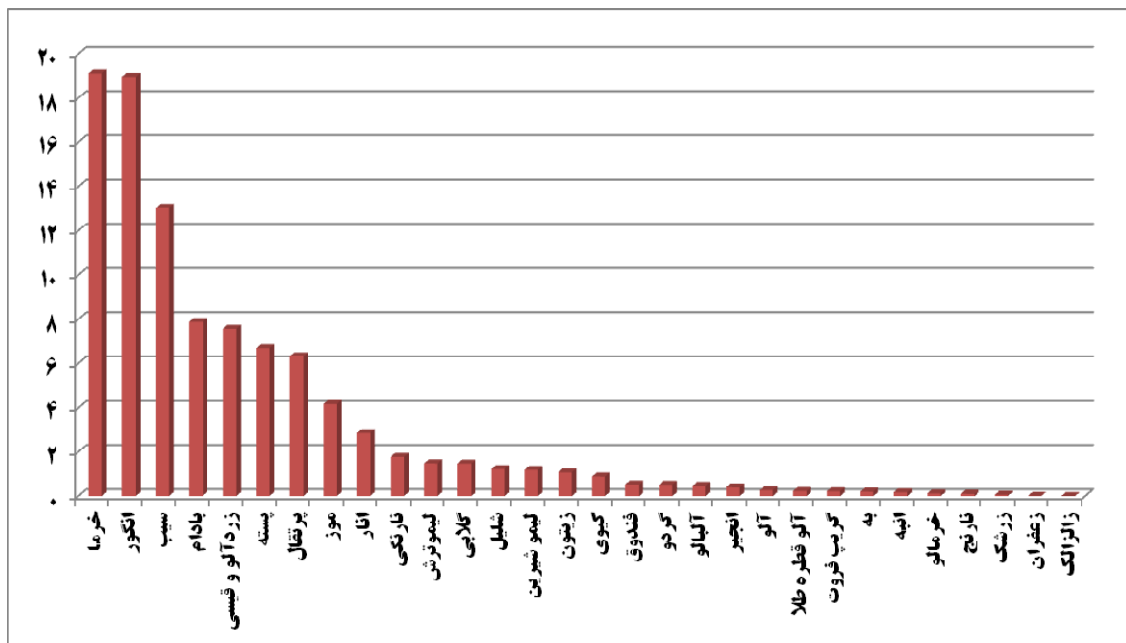
پس از شناسایی محصولات و جمع آوری اطلاعات به محاسبه ی شاخص های ارائه شده در ابتدای فصل پرداخته شد. در ادامه ضمن توضیح مختصری از نتایج بررسی هر یک از شاخص ها برای محصولات باغی ارائه می شود.

• امنیت غذایی

این معیار با استفاده از شاخص های خودکفایی، سهم کالا از تغذیه، ثبات در دسترسی به محصول و هزینه مصرف محصول بررسی شد.

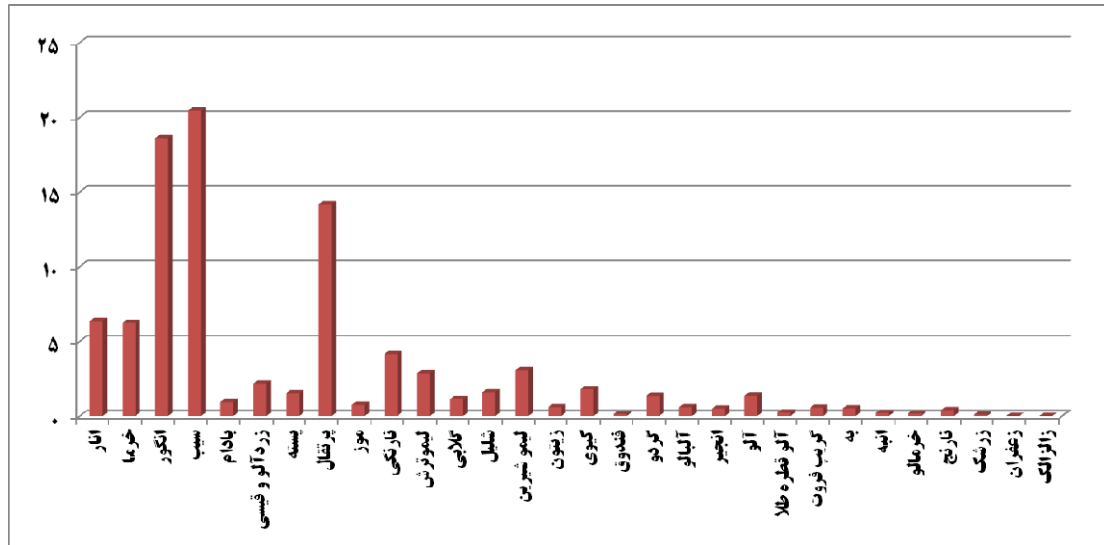
۱- سهم کالا از تغذیه

نتایج محاسبه ی سهم کالری مصرفی محصول نشان داد محصولات خرما، انگور، سیب و بادام بیشترین سهم کالری مصرفی را به خود اختصاص داده اند و همچنین محصولات سیب، انگور و پرتقال بیشترین سهم محصول از مصرف ملی به محصولات اختصاص دارد.

نمودار ۴-۱۶: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم کالری مصرفی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

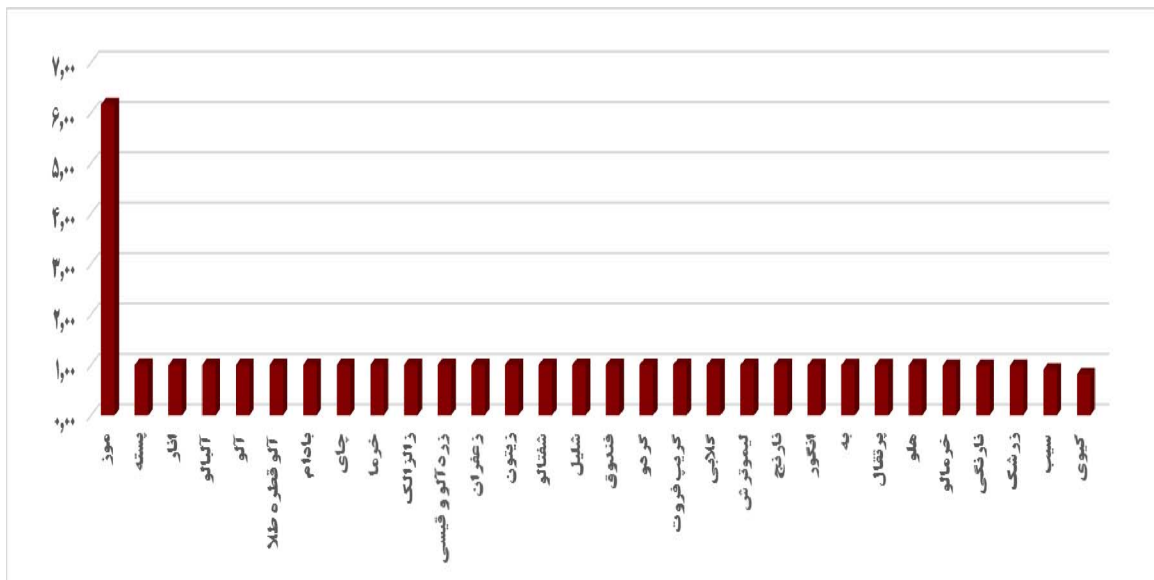

نمودار ۴-۱۷: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم محصول از مصرف ملی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۲- خودکفایی:

نتایج نشان دهنده این بوده است که در محصولات انار، کیوی، سیب، زرشک، نارنگی، خرمالو، هلو، پرتقال، به و انگور خودکفایی رسیده و مقداری از این محصولات صادر می شوند. در سال ۱۳۹۴ کشور، محصول موز خودکفا نبوده و واردات موز وجود داشته است.

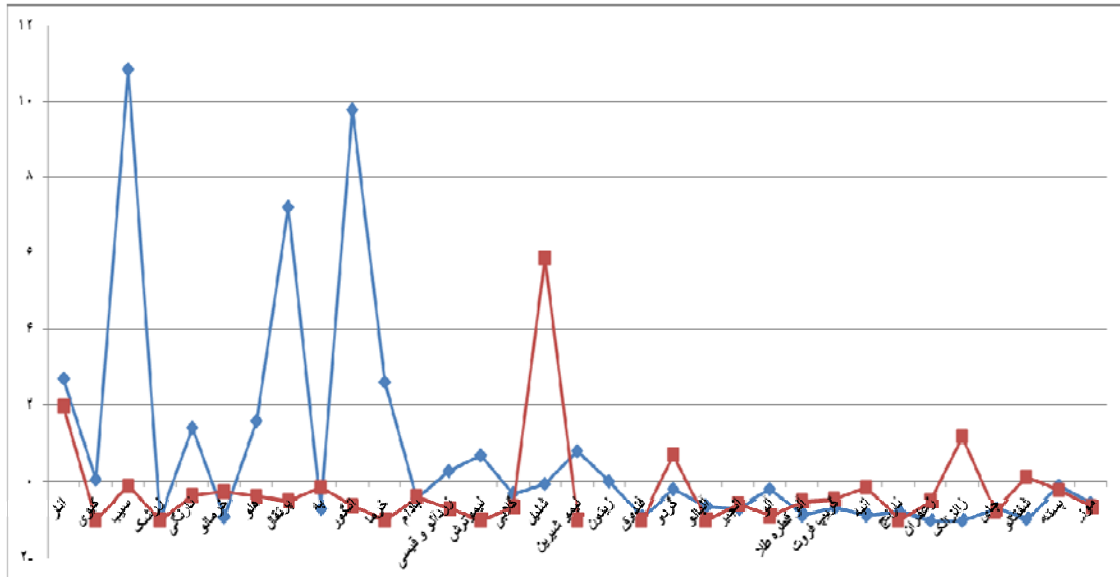

نمودار ۴-۱۸: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص خودکفایی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۳- ثبات در دسترسی به محصول

برای محاسبه ی ثبات دسترسی به محصول از از ضریب تغییرات تولید و ضریب تغییرات قیمت استفاده شد. همانطور که در نمودار ۳-۴ مشاهده می شود بیشترین ضریب تغییرات قیمت به انار و شلیل اختصاص دارد و بیشترین ضریب تغییرات تولید به سیب، پرتقال، خرما اختصاص دارد.

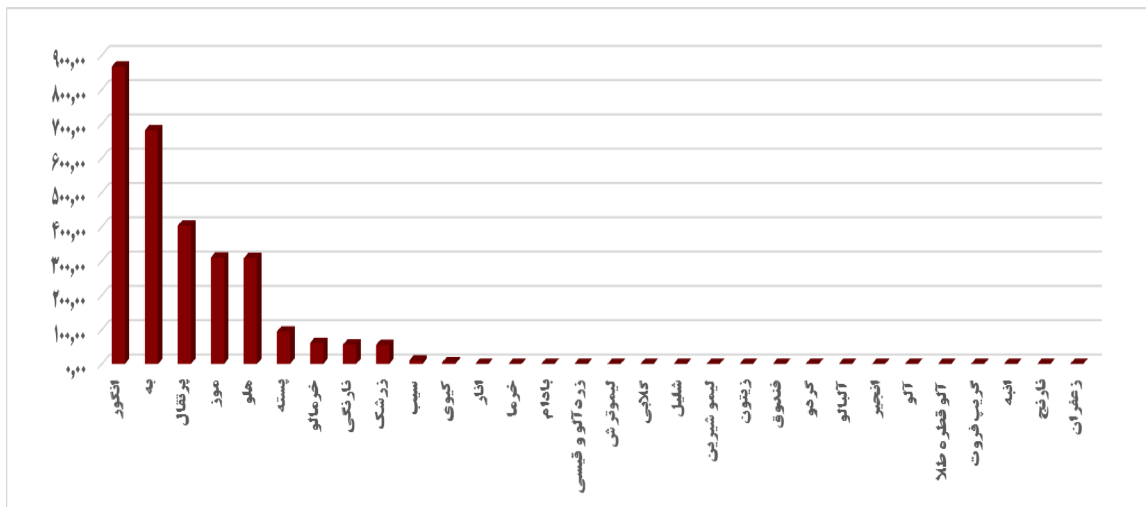

نمودار ۳-۴: رتبه بندی محصولاتی باغی براساس شاخص ضریب تغییرات قیمت و تولید در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۴- هزینه مصرف محصول

نتایج نشان دهنده ی این بوده است که در محصولات انگور، به، پرتقال، موز، هلو، پسته، خرمالو، نارنگی، زرشک، سیب و کیوی در کشور در سال ۱۳۹۴ صادرات وجود داشته است.

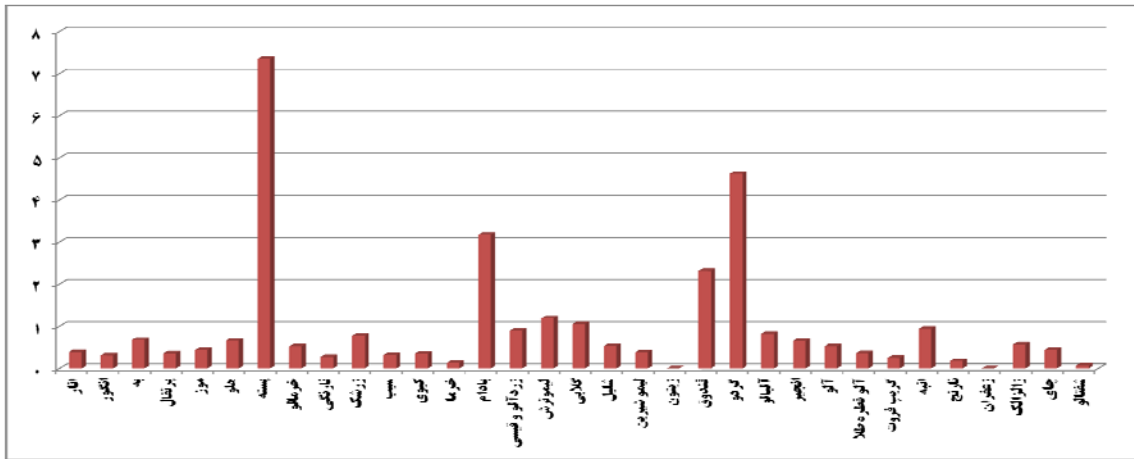
نمودار ۴-۲۰: رتبه بندی محصولاتی باغی براساس شاخص هزینه مصرف محصول در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

● امنیت معیشتی

۱- سطح اشتغال

اطلاعات نشان داد که بیشترین این سهم به پسته، گردو و بادام اختصاص دارد.

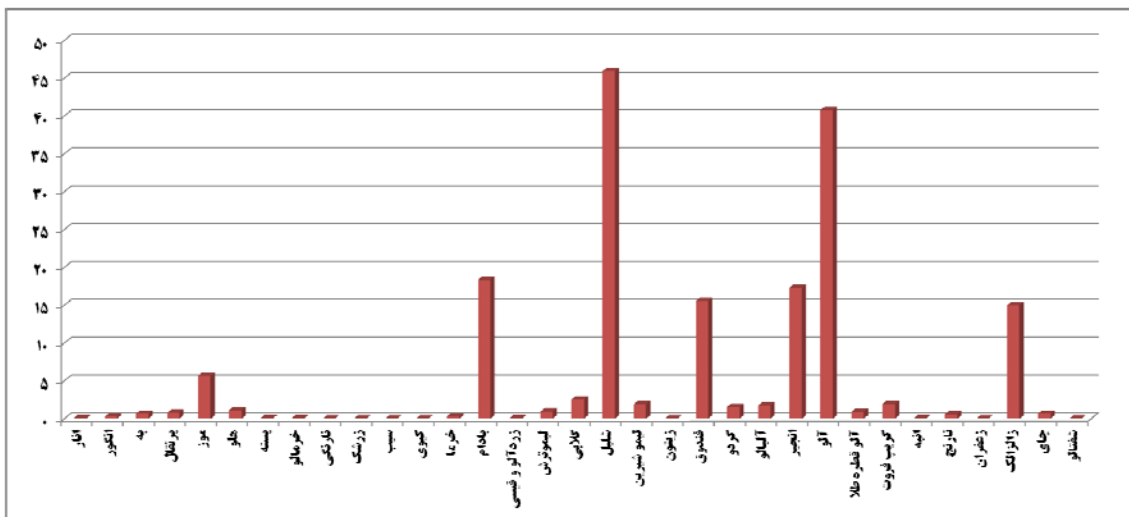
نمودار ۴-۲۱: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی

منبع: محاسبات پژوهش

۲- درآمد حاصل از محصول

اطلاعات این شاخص نشان داد که در شلیل، آلو، بادام و انجیر بیشترین درآمد زایی بین محصولات

کشاورزی وجود دارد.

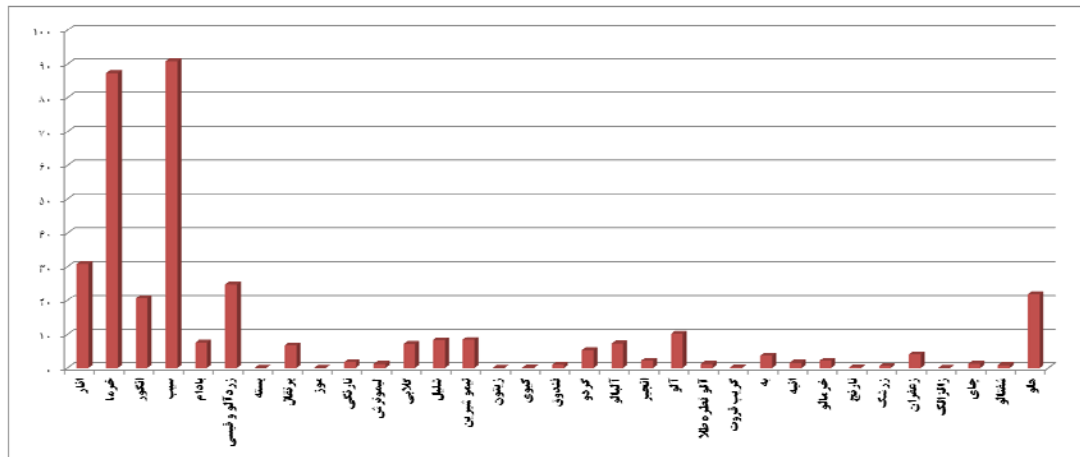

نمودار ۴-۲۲: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص درآمد حاصل از محصول

منبع: محاسبات پژوهش

۳- سهم زمین کشاورزی

نتایج نشان دهنده ی این بوده است که محصولات سیب، خرما و انار بیشترین سطح زمین تحت کشت محصولات را به خود اختصاص داده اند.

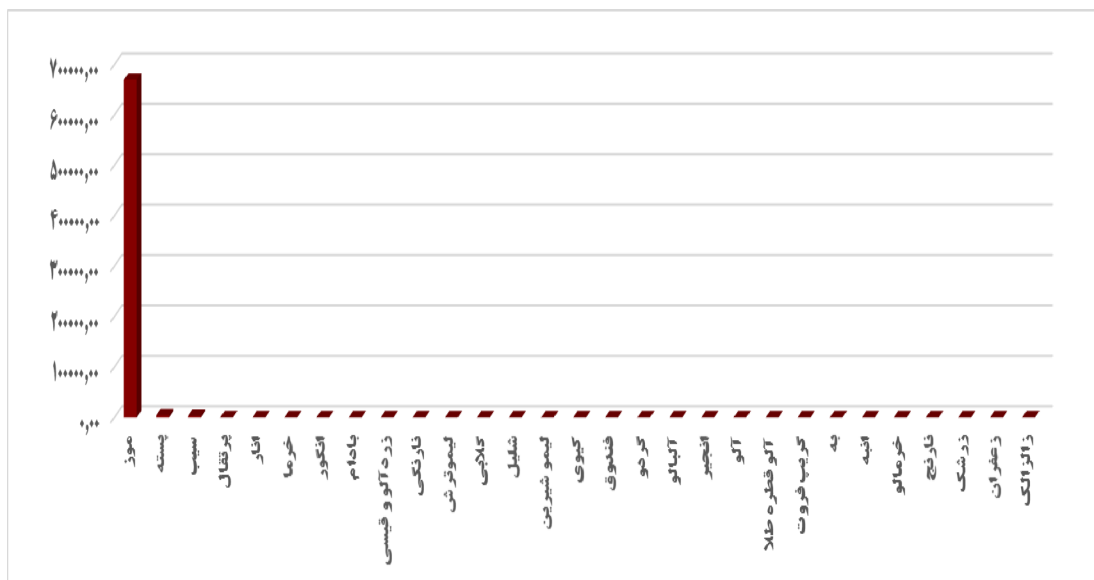

نمودار ۴-۲۳: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص سهم زمین کشاورزی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۴- جایگزین واردات محصول

اطلاعات نشان می دهد که در بیشترین میزان همبستگی موز، پسته و سیب وجود داشته است.

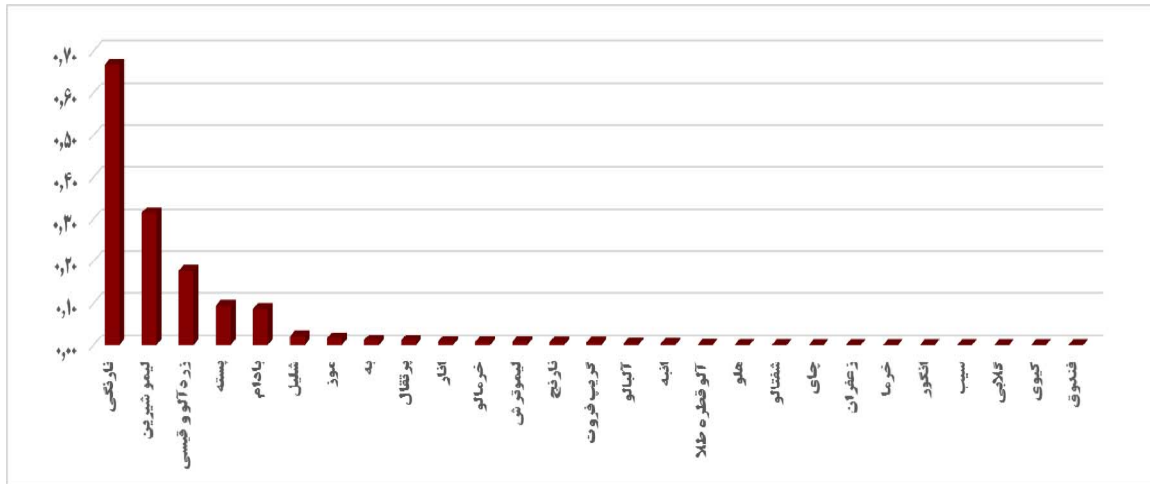

نمودار ۴-۲۴: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص جایگزین واردات محصول در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۳- سیستم تولید محصول

برای بررسی سیستم تولید محصول از محصول سهم درآمدی محصول نسبت به درآمد کل روستاییان و سهم در درآمد ناخالص ثابت مورد بررسی قرار گرفت. سهم محصولات باغی در درآمد کل روستایی و درآمد ناخالص ثابت نشان دهنده ی این بوده است که محصولات نارنگی لیمو شریں و زردآلو بیشترین سهم در درآمد کلی روستایی داشته اند.

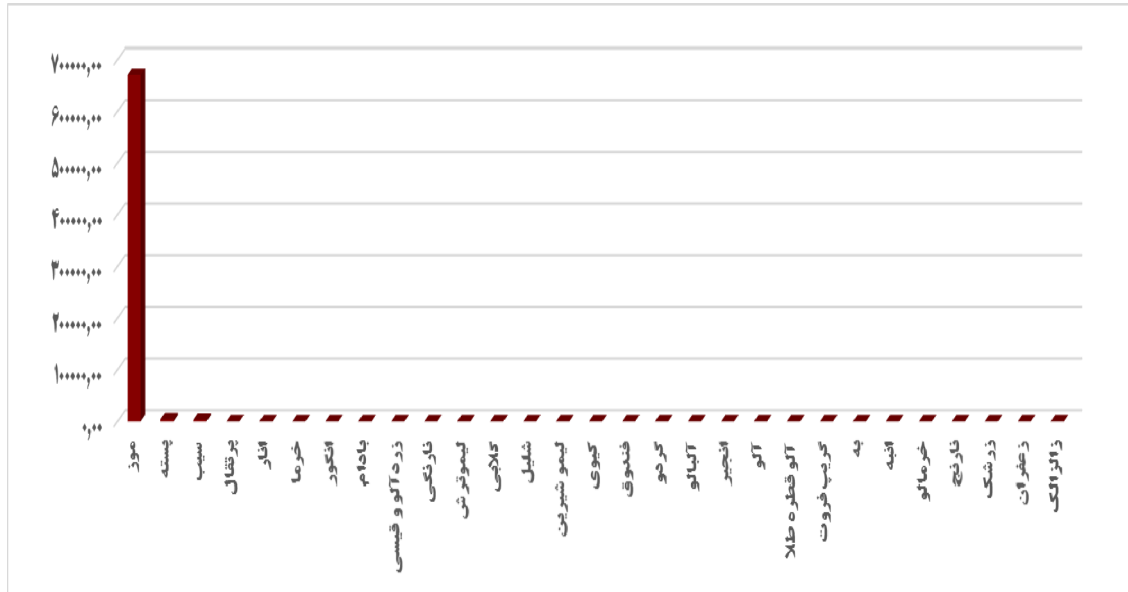

نمودار ۴-۲۷: رتبه بندی محصولات باغی براساس سیستم تولید محصول در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۴- درآمد تعرفه ای واردات محصول

درآمد تعرفه ای واردات محصول نشان دهنده ی این بوده است که بیشترین درآمد تعرفه ای واردات به درآمد تعرفه ای محصول موز اختصاص دارد.

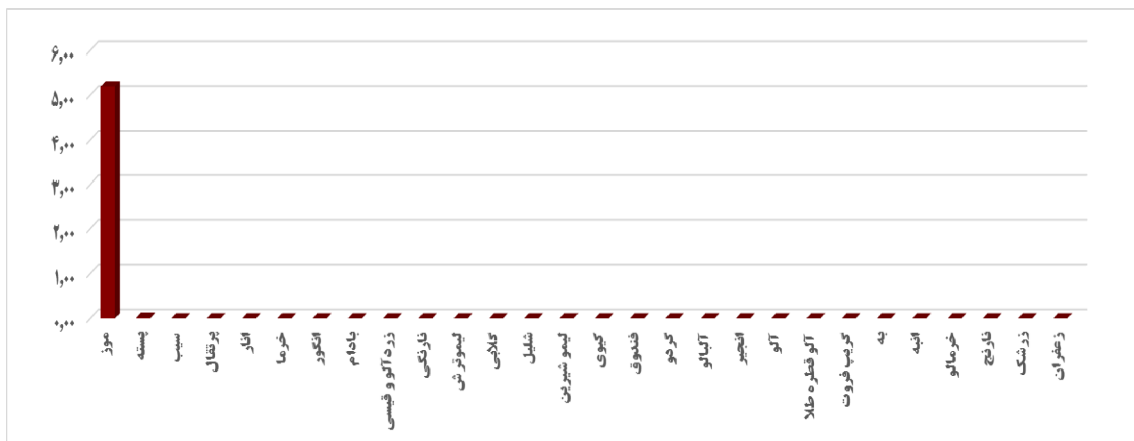

نمودار ۴-۲۸: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص درآمد تعرفه ای واردات محصول در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

● ابعاد تجاری

آسیب پذیری نسبت به واردات: برای محاسبه ی شاخص مورد نظر از نسبت نرخ رشد واردات و نرخ رشد تولید استفاده می شود. اطلاعات نشان می دهد که در بیشترین میزان نرخ رشد واردات به محصول موز اختصاص دارد.

نمودار ۴-۲۹: رتبه بندی محصولات باغی براساس شاخص ابعاد تجاری در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

سطح فعلی حمایت

برای بررسی سطح فعلی حمایت از میزان تعرفه ی محصولات استفاده شد. شواهد نشان داد که تعرفه ی محصولات باغی به میزان ۵۵ بوده است لذا به دلیل یکسان بودن امتیاز ها در این بخش در میانگین از آن استفاده نشده است.

۴-۳-۱-۲-۳-رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴

برای این منظور شاخص های امنیت غذایی، امنیت معیشتی و توسعه روستایی و ابعاد تجاری در سال ۱۳۹۴ محاسبه شد و رتبه بندی صورت گرفت. جدول زیر امتیاز کالاها براساس رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴ را به تصویر کشانده است. همانطور که مشاهده می شود پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش خاص ترین محصولات باغی می باشند.

جدول ۴-۱۰: رتبه بندی محصولات زراعی به صورت وزنی در سال ۱۳۹۴

رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول
۱۷	۱۳.۰۰	نارنگی	۱	۱۰.۰۰	پرتقال
۱۸	۱۳.۶۳	انجیر	۲	۱۰.۰۰	انار
۱۹	۱۴.۱۹	فندوق	۳	۱۰.۰۶	پسته
۲۰	۱۵.۱۳	انبه	۴	۱۰.۳۸	زردآلو و قیسی
۲۱	۱۵.۲۱	کیوی	۵	۱۰.۳۸	گردو
۲۲	۱۵.۶۳	گریپ فروت	۶	۱۰.۶۳	لیمو ترش
۲۳	۱۵.۹۴	زالزالک	۷	۱۰.۶۳	گلابی
۲۴	۱۶.۱۳	خرمالو	۸	۱۰.۶۹	لیمو شیرین
رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول
۲۵	۱۶.۲۵	آلو قطره طلا	۹	۱۰.۶۹	خرما
۲۶	۱۷.۶۹	شلیل	۱۰	۱۰.۸۱	انگور
۲۷	۱۷.۷۹	زرشک	۱۱	۱۱.۰۶	سیب
۲۸	۱۸.۱۹	بادام	۱۲	۱۱.۶۹	آلو
۲۹	۱۸.۵۶	نارنج	۱۳	۱۱.۸۸	موز
۳۰	۱۸.۶۷	هلو	۱۴	۱۲.۳۸	به
۳۱	۱۹.۶۷	شفتالو	۱۵	۱۲.۶۹	آلبالو
۳۲	۲۳.۷۳	زیتون	۱۶	۱۲.۸۷	چای

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۲-۴- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴

در رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی در طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴ به دلیل عدم اطلاعات موجود تعدادی از شاخص ها قابل محاسبه نبوده است. برای محاسبه ی شاخص های امنیت غذایی از شاخص های سهم کالا از تغذیه، خودکفایی و ثبات در دسترسی و هزینه ی مصرفی استفاده شد. از شاخص های امنیت معیشتی از شاخص سهم زمین کشاورزی و برای شاخص توسعه روستایی از رشد محصول و رشد نواحی روستایی استفاده شد. نتایج در جدول زیر به تصویر کشانده شده است. نتایج نشان داده است که رتبه بندی محصولات برحسب شاخص های بدست آمده در سال های مختلف متفاوت بوده است و دارای نوسان می باشد. میانگین رتبه نشان داد که اولویت محصولات باغی در طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴ به محصولات باغی: سیب، زردآلو، پرتقال، انار، خرما، نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، لیموترش اختصاص داده شده است.

جدول ۴-۱۱: رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴

رتبه	میانگین	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	محصول
۱	۱.۷۱	۲	۲	۳	۱	۱	۲	۱	سیب
۲	۳.۰۰	۴	۳	۴	۳	۲	۳	۲	زردآلو و قیسی
۳	۳.۲۹	۱	۴	۵	۲	۴	۴	۳	پرتقال
۴	۴.۱۴	۳	۱	۷	۵	۶	۱	۶	انار
۵	۵.۷۱	۱۰	۵	۶	۴	۵	۶	۴	خرما
۶	۷.۰۰	۹	۷	۸	۶	۷	۷	۵	نارنگی
۷	۸.۱۴	۶	۸	۱۰	۸	۹	۸	۸	لیمو شیرین
۸	۸.۷۱	۱۳	۶	۹	۷	۸	۹	۹	هلو
۹	۱۰.۱۴	۱۱	۱۰	۱۲	۱۰	۱۱	۱۰	۷	انگور
۱۰	۱۰.۷۱	۱۵	۹	۱۱	۹	۱۰	۱۱	۱۰	لیموترش
۱۱	۱۱.۷۱	۵	۱۱	۱۳	۱۲	۱۳	۱۴	۱۴	کیوی
۱۲	۱۳.۵۷	۱۴	۱۳	۱۵	۱۳	۱۵	۱۳	۱۲	پسته
۱۳	۱۴.۴۳	۲۴	۱۵	۱۶	۱۱	۱۲	۱۲	۱۱	گردو
۱۴	۱۵.۴۳	۱۲	۱۴	۲۶	۱۴	۱۴	۱۵	۱۳	آلو
۱۵	۱۵.۸۶	۲۱	۱۲	۱۴	۱۵	۱۶	۱۶	۱۷	شلیل
۱۶	۱۵.۸۶	۸	۱۶	۱۷	۱۶	۱۷	۱۹	۱۸	گلابی
۱۷	۱۷.۴۳	۱۷	۲۱	۱	۱۹	۲۲	۲۱	۲۱	آلبالو
۱۸	۱۹.۱۴	۳۰	۱۷	۱۹	۱۷	۱۸	۱۷	۱۶	بادام
۱۹	۱۹.۴۳	۷	۲۰	۲۱	۲۱	۲۳	۲۲	۲۲	گریپ فروت
۲۰	۲۰.۰۰	۱۶	۲۲	۲	۲۴	۲۵	۲۶	۲۵	به
۲۱	۲۰.۴۳	۱۸	۲۴	۳۱	۱۸	۱۹	۱۸	۱۵	چای
۲۲	۲۱.۱۴	۳۲	۱۸	۱۸	۲۰	۲۱	۲۰	۱۹	موز
۲۳	۲۲.۱۴	۳۱	۱۹	۲۰	۲۲	۲۰	۲۳	۲۰	زیتون
۲۴	۲۲.۷۱	۲۰	۲۳	۲۲	۲۳	۲۴	۲۴	۲۳	انجیر
۲۵	۲۳.۰۰	۲۷	۲۵	۲۵	۲۶	۳	۲۸	۲۷	آلو قطره طلا
۲۶	۲۴.۰۰	۱۹	۲۶	۲۳	۲۵	۲۶	۲۵	۲۴	نارنج
۲۷	۲۴.۸۶	۲۶	۲۸	۲۷	۳۰	۲۹	۵	۲۹	خرمالو
۲۸	۲۵.۷۱	۲۲	۲۷	۲۴	۲۷	۲۷	۲۷	۲۶	انبه
۲۹	۲۷.۸۶	۲۳	۳۱	۲۸	۲۸	۲۸	۲۹	۲۸	فندوق
۳۰	۲۹.۴۳	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۳۰	۳۰	۳۰	زرشک
۳۱	۳۰.۲۹	۲۸	۳۰	۳۰	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	شفتالو
۳۲	۳۱.۱۴	۲۵	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۳	زالزالک
۳۳	۳۲.۸۶	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۲	زعفران

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۲-۵- رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی AHP

با توجه به این که در این مطالعه از روش میانگین رتبه های اختصاص یافته به هر محصول برای تعیین کالاهای خاص استفاده می شود لذا تعداد شاخص های در نظر گرفته شده برای هر محصول به نوعی وزن معیار مربوطه را تعیین می کند. به عنوان مثال امنیت غذایی از شش شاخص و توسعه روستایی از دو شاخص تشکیل شده است در این صورت اهمیت شاخص امنیت غذایی سه برابر شاخص توسعه روستایی است. این روش وزن دهی قابل انتقاد بوده لذا برای رفع این مشکل در همراه با رتبه بندی ساده از روش AHP نیز استفاده شده است. روش AHP براساس مقایسه های زوجی یا دو دویی معیارهای تصمیم بنا شده است. در این مطالعه با استفاده از تکمیل ۱۲ پرسشنامه دیدگاه کارشناسان و محققین اقتصاد کشاورزی برای درجه بندی دو به دو اولویت های مطرح شده مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج روش وزنی AHP نشان دهنده ی این بوده است که خاص ترین محصولات باغی عبارتند از: انار، خرما، سیب، انگور، شلیل، پسته، بادام بوده اند.

جدول ۴-۱۲: رتبه بندی محصولات باغی به صورت وزنی AHP

رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول
۱۷	۰.۰۹۳	فندوق	۱	۰.۲۸۳	انار
۱۸	۰.۰۹۱	به	۲	۰.۲۳۲	خرما
۱۹	۰.۰۸۸	خرمالو	۳	۰.۲۱۷	سیب
۲۰	۰.۰۸۷	آلو	۴	۰.۲۱۲	انگور
۲۱	۰.۰۸۵	انبه	۵	۰.۱۹۶	شلیل
۲۲	۰.۰۸۴	انجیر	۶	۰.۱۸۳	پسته
۲۳	۰.۰۷۹	آلبالو	۷	۰.۱۷۷	بادام
۲۴	۰.۰۷۴	آلو قطره طلا	۸	۰.۱۶۷	زردآلو و قیسی
۲۵	۰.۰۷۳	گریپ فروت	۹	۰.۱۶۴	پرتقال
۲۶	۰.۰۳۸	نارنج	۱۰	۰.۱۳۸	گردو
۲۷	۰	زرشک	۱۱	۰.۱۳	نارنگی
۲۸	۰	زعفران	۱۲	۰.۱۲	گللابی
۲۹	۰	زالزالک	۱۳	۰.۱۱۸	لیموترش
۳۰	۰	چای	۱۴	۰.۱۱۶	زیتون
۳۱	۰	شفتالو	۱۵	۰.۱۰۳	لیمو شیرین
۳۲	۰	هلو	۱۶	۰.۰۹۵	کیوی

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۳- محاسبه شاخص های تعیین محصولات فراوری

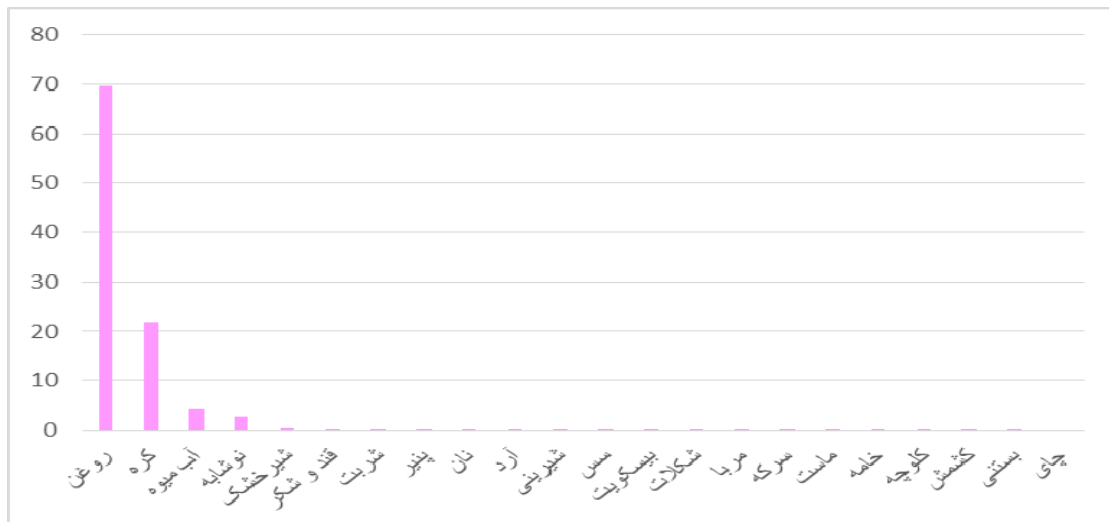
در ادامه برای بررسی از شاخص تعیین محصولات فراوری برای پژوهش استفاده شد به دلیل نبود اطلاعات لازم تمام شاخص های محاسبه شده برای محصولات فراوری استفاده نشده است.

• امنیت غذایی

این معیار با استفاده از شاخص های خودکفایی، سهم کالا از تغذیه، ثبات در دسترسی به محصول و هزینه مصرف محصول بررسی شد.

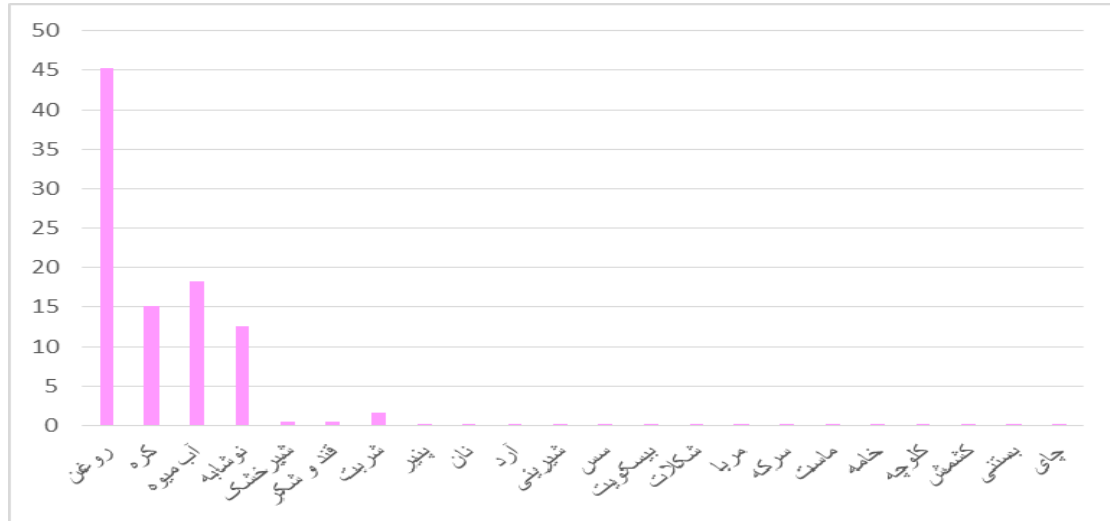
۱- سهم کالا از تغذیه

برای بررسی سهم کالا از تغذیه از سهم کالری مصرفی و سهم محصول از مجموع کالری مصرفی محصولات فراوری استفاده شد. نتایج محاسبه ی سهم کالری مصرفی محصول نشان داد محصولات روغن، کره و آبمیوه بیشترین سهم کالری مصرفی را به خود اختصاص داده اند و همچنین محصولات روغن، کره و آبمیوه بیشترین سهم محصول از مصرف ملی به محصولات اختصاص دارد.

نمودار ۴-۳۰: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص سهم کالری مصرفی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

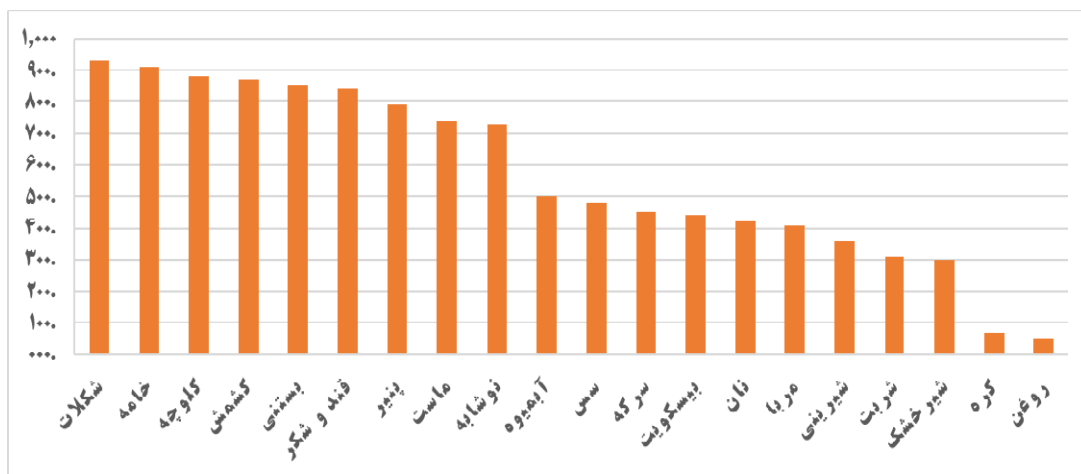

نمودار ۴-۳۱: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص محصول ازمصرف ملی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

۲- خودکفایی:

برای محاسبه ی این شاخص از نسبت مصرف به تولید استفاده شد. نتایج نشان دهنده ی این بوده است که در محصولات شکلات، خامه، کلوچه، کشمش، بستنی، قند و شکر، پنیر، ماست خودکفایی رسیده و مقداری از این محصولات صادر می شوند. در سال ۱۳۹۴ کشور در تولید روغن، کره، شیرخشک، شربت، شیرینی، مربا، نان، بیسکویت، سرکه، سس، آبمیوه و نوشابه وجود داشته است.

نمودار ۴-۳۲: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص خودکفایی در سال ۱۳۹۴

منبع: محاسبات پژوهش

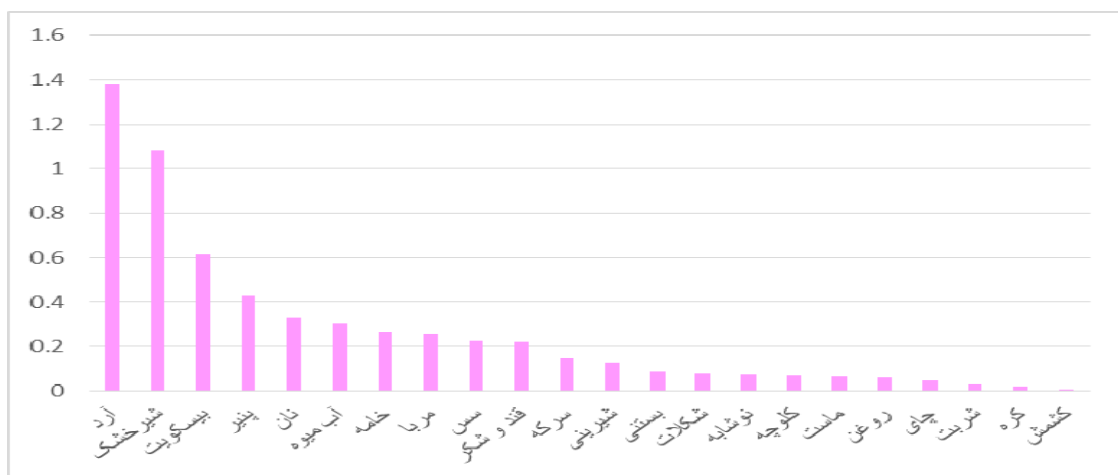
۳- ثبات در دسترسی به محصول

برای محاسبه ی ثبات دسترسی به محصول از از ضریب تغییرات تولید و ضریب تغییرات قیمت استفاده شد. از آنجا که آمار قیمت این محصولات موجود نیست لذا از محاسبه ی این شاخص صرف نظر شد.

● امنیت معیشتی

۱- سطح اشتغال

برای محاسبه ی این شاخص از سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی استفاده شد. اطلاعات نشان داد که بیشترین این سهم به آرد، شیر خشک، بیسکویت و پنیر و نان اختصاص دارد.

نمودار ۴-۳: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص سهم اشتغال محصول از کل نیروی کار کشاورزی

منبع: محاسبات پژوهش

درآمد تعرفه ای واردات محصول

درآمد تعرفه ای واردات محصول نشان دهنده ی این بوده است که بیشترین درآمد تعرفه ای واردات به درآمد تعرفه ای محصول روغن اختصاص یافته است.

نمودار ۴-۳۴: رتبه بندی محصولات فراوری براساس شاخص درآمد تعرفه ای واردات محصول

منبع: محاسبات پژوهش

اطلاعات اماری نشان دهنده ی این بوده است که بیشترین محصولات به شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه اختصاص داشته است.

جدول ۴-۱۳: رتبه بندی محصولات فراوری

رتبه	امتیاز	محصول
۱	۳۱.۵۷	شیر خشک
۲	۳۶.۸۶	روغن
۳	۳۹.۱۴	کره
۴	۴۰.۴۳	آب میوه
۵	۴۳.۰۰	آرد
۶	۴۸.۰۰	نوشابه
۷	۵۰.۷۱	بیسکویت
۸	۵۱.۰۰	شریت
۹	۵۲.۱۴	نان
۱۰	۵۳.۵۷	قند و شکر
۱۱	۵۵.۷۱	شیرینی
۱۲	۵۹.۲۹	سرکه
۱۳	۵۹.۷۱	سس
۱۴	۶۰.۲۹	مریبا
۱۵	۶۴.۴۳	پنیر
۱۶	۶۵.۱۴	خامه
۱۷	۶۷.۸۶	بستنی
۱۸	۶۸.۵۷	شکلات
۱۹	۶۹.۷۱	ماست
۲۰	۷۳.۸۶	کلوچه
۲۱	۷۷.۵۷	چای
۲۲	۸۱.۱۴	کشمش

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۱-۴- محاسبه شاخص های تعیین محصولات دامپروری

محصولات دامپروری مورد بررسی عبارتند از: شیر، تخم مرغ، گوشت سفید و قرمز و عسل می باشند.

شاخص امنیت غذایی برای این محصولات نشان دهنده ی این بوده است که در سهم در تغذیه به ترتیب

بیشترین مقدار به تخم مرغ، شیر، گوشت قرمز، گوشت سفید و عسل اختصاص یافته شده است. همچنین بیشترین میزان سهم محصول به محصول گوشت قرمز، تخم مرغ و گوشت سفید، شیر و عسل اختصاص داشته است. شاخص خودکفایی نشان می دهد که در گوشت قرمز واردکننده بوده ایم و در سایر محصولات دامپروری صادر کننده بوده ایم و به کشور به خودکفایی رسیده است. شاخص هزینه مصرفی محصول بیان داشت که در تخم مرغ بیشترین میزان این شاخص را به خود اختصاص داده است.

شاخص امنیت غذایی در این گروه از محصولات نشان می دهد که ۲۹ درصد سهم اشتغال در گوشت قرمز، ۱۷ درصد در شیر بوده است. همچنین بیشترین میزان سهم درآمد نیز به محصول گوشت قرمز اختصاص یافته است.

شاخص توسعه ی روستایی هم نشان دهنده ی این بوده است که شیر، گوشت مرغ بیشترین سهم در فعالیت روستاییان را داشته و از بیشترین درآمد تعرفه ای نیز به گوشت قرمز اختصاص داشته است.

۴-۳-۱-۵- جمع بندی تعیین کالاهای خاص در بخش کشاورزی

در بررسی و تعیین کالای خاص به سه روش و در چهار گروه اقدام به تعیین کالای خاص در بخش کشاورزی شد. جدول ۴-۱۴ جمع بندی کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات را به تصویر کشانده است. همانطور که ملاحظه می شود در گروه محصولات زراعی به روش وزنی در سال ۱۳۹۴ محصولات گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه ای، در روش وزنی طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ محصولات از قبیل: گندم، جو، سیب زمینی، سویا، چغندر، نیشکر، گوجه فرنگی، پیاز، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، شلتوک و برنج، نخود و کنجد به عنوان کالای خاص انتخاب شدند. مشاهدات به روش AHP نشان دهنده ی این بوده است که محصولات گندم، ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای، یونجه، چغندر قند، هندوانه و سیب زمینی، جو، پیاز، برنج و عدس گروه محصولات خاص می باشند.

مشاهدات گروه باغی به روش وزنی نشان دهنده ی این بوده است که پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش، روش وزنی طی دوره ی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ محصولاتی از قبیل: سیب، زردآلو، پرتقال، انار، خرما، نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، لیموترش و به روش AHP محصولاتی مانند انار، خرما، سیب، انگور، شلیل، پسته، بادام محصولات خاص می باشند. در محصولات فراوری محصولاتی مانند شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست، پنیر و نان محصولات خاص محسوب شدند و به روش سلسه مراتبی محصولاتی مانند روغن، آبمیوه، ماست، پنیر، نان به عنوان کالای خاص اولویت بندی شدند. هر چهار محصول دامی نیز به عنوان کالای خاص محسوب شدند.

جدول ۴-۱۴: جمع بندی کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات

گروه محصولات	نتایج روش وزنی سال ۱۳۹۴	نتایج بررسی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۴	نتایج AHP	مجموعا
محصولات زراعی	گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه ای	گندم، جو، سیب زمینی، سویا، چغندر، نیشکر، گوجه فرنگی، پیاز، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، شلتوک و برنج، نخود و کنجد	گندم، ذرت دانه ای و ذرت علوفه ای، یونجه، چغندر قند، هندوانه و سیب زمینی، جو، پیاز، برنج و عدس	گندم، ذرت علوفه ای، گوجه فرنگی، یونجه، ذرت دانه ای، چغندر قند، سیب زمینی، جو، هندوانه، پیاز، شلتوک، عدس و سیر
محصولات باغی	پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش	سیب، زردآلو، پرتقال، انار، خرما، نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، لیموترش	انار، خرما، سیب، انگور، شلیل، پسته، بادام	انار، پرتقال، زردآلو، قیسی، سیب، خرما، پسته، انگور، گردو، لیمو ترش، لیمو شیرین، موز، گلابی، شلیل، کیوی
محصولات فراوری	شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست، نان، پنیر	به دلیل عدم انتشار اطلاعات این بخش محاسبه نشد.	روغن، آبمیوه، ماست، پنیر، نان	شیر خشک، روغن، آب میوه، آرد، ماست، نان
محصولات دامی	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت سفید، عسل	گوشت قرمز، تخم مرغ، شیر، گوشت سفید، عسل	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت قرمز، عسل	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ و گوشت سفید، عسل
در مجموع به ترتیب	گندم، گوشت سفید، شیر، برنج و شلتوک، گوجه فرنگی، تخم مرغ، جو، یونجه، شیر خشک، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا، ماست، ذرت علوفه ای، خیار، پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو، لیمو ترش، خرما، انگور، پنبه، سیب، عدس، سیر، آلو، خربزه، موز، ذرت دانه ای، سویا، به			

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۳-۲-رتبه بندی محصولات براساس محصولات حساس

برای رتبه بندی محصولات حساس از معیارهای سطح اشتغال، درآمد تعرفه ای واردات، حفظ سهم در بازار و مازاد.

۱- سطح اشتغال

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در ایجاد اشتغال است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از نسبت نیروی کار محصول به کل نیروی کار استفاده می شود.

۲- درآمد تعرفه ای واردات محصول

این شاخص معیاری برای نشان دادن سهم محصول در ایجاد درآمد برای دولت است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از میزان درآمد تعرفه حاصل از واردات محصول استفاده می شود.

۳- حفظ سهم در بازار

این شاخص معیاری برای نشان سهم تولید محصول نسبت به کل محصولات کشاورزی است. برای محاسبه ی شاخص مورد نظر از نسبت تولید محصول به کل محصولات کشاورزی استفاده می شود.

۴- مازاد بر نیاز داخلی بودن محصول تولیدی

این شاخص معیاری برای نشان دادن مازاد بر نیاز داخلی بودن محصول تولیدی بوده است. برای محاسبه شاخص مورد نظر از تفاوت تولید با صادرات و مصرف استفاده می شود.

جدول زیر رتبه بندی محصولات حساس زراعی را به تصویر کشانده است. همانطور که ملاحظه می شود. ده محصول حساس زراعی عبارتند از گوجه فرنگی، شلتوک، گندم، نخود، جو، یونجه، لوبیا، پیاز، سیب زمینی، هندوانه و چغندر قند می باشند.

جدول ۴-۱۵: رتبه بندی محصولات حساس زراعی

رتبه	سهام	محصول	رتبه	سهام	محصول
۱۵	۱۰.۰۰	سیر	۱	۳.۷۵	گوجه فرنگی
۱۶	۱۰.۰۰	آفتابگردان	۲	۴.۲۵	شلتوک
۱۷	۱۰.۰۰	باقلا تازه	۳	۴.۶۷	گندم
۱۸	۱۱.۶۷	ذرت علوفه ای	۴	۶.۰۰	نخود
۱۹	۱۲.۰۰	ارزن	۵	۶.۲۵	جو
۲۰	۱۲.۳۳	ذرت دانه ای	۶	۷.۰۰	یونجه
۲۱	۱۳.۳۳	خریزه	۷	۷.۰۰	لوبیا
۲۲	۱۴.۰۰	توتون و تنباکو	۸	۸.۶۷	پیاز
۲۳	۱۴.۲۵	سویا	۹	۸.۷۵	سیب زمینی
۲۴	۱۴.۵۰	عدس	۱۰	۸.۷۵	هندوانه
۲۵	۱۷.۰۰	زیره	۱۱	۹.۰۰	چغندر قند
۲۶	۱۷.۰۰	کدو (آجیلی)	۱۲	۹.۰۰	خیار
۲۷	۱۷.۳۳	کلزا	۱۳	۹.۰۰	هویج فرنگی
			۱۴	۹.۷۵	پنبه

منبع: محاسبات پژوهش

در جدول زیر رتبه بندی محصولات حساس باغی را به تصویر کشانده است. همانطور که ملاحظه می شود محصولات پسته، گردو، بادام، فندق، زردآلو و قیسی، گلابی، موز، لیمو ترش، زرشک و به ده محصول باغی می باشند.

جدول ۴-۱۶: رتبه بندی محصول حساس باغی

رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول
۲۳	۱۲.۳۳	سیب	۱۲	۹.۲۵	شلیل	۱	۲.۲۵	پسته
۲۴	۱۲.۵۰	هلو	۱۳	۹.۳۳	انجیر	۲	۴.۳۳	گردو
۲۵	۱۳.۳۳	کیوی	۱۴	۹.۵۰	لیمو شیرین	۳	۴.۷۵	بادام
۲۶	۱۴.۰۰	انگور	۱۵	۹.۶۷	زالزالک	۴	۵.۰۰	فندق
۲۷	۱۴.۵۰	آلو قطره طلا	۱۶	۱۰.۰۰	انبه	۵	۶.۲۵	زردآلو و قیسی
۲۸	۱۴.۷۵	نارنج	۱۷	۱۰.۳۳	آلو	۶	۶.۶۷	گلابی
۲۹	۱۴.۷۵	گریپ فروت	۱۸	۱۰.۵۰	آلبالو	۷	۸.۲۵	موز
۳۰	۱۵.۰۰	خرما	۱۹	۱۱.۰۰	نارنگی	۸	۸.۲۵	لیموترش
۳۱	۱۵.۲۵	چای	۲۰	۱۱.۵۰	پرتقال	۹	۸.۶۷	زرشک
۳۲	۱۷.۵۰	شفتالو	۲۱	۱۱.۵۰	انار	۱۰	۹.۰۰	به
۳۳	۱۹.۰۰	زعفران	۲۲	۱۱.۵۰	خرمالو	۱۱	۹.۰۰	زیتون

منبع: محاسبات پژوهش

در جدول زیر رتبه بندی محصولات حساس فراوری را به تصویر کشانده است. همانطور که ملاحظه می شود محصولات آرد، شیر و خامه، نان، سس، شیرخشک، سرکه، نوشابه، پنیر، آب میوه، شکلات ده محصول حساس فراوری می باشند.

جدول ۴-۱۷: رتبه بندی محصولات حساس فراوری

رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول
۱۲	۱۱.۲	بستنی	۱	۳.۲	آرد
۱۳	۱۱.۲	قند و شکر	۲	۷.۸	شیر و خامه
۱۴	۱۱.۶	بیسکویت	۳	۷.۸	نان
۱۵	۱۲.۴	روغن	۴	۸.۰	سس
۱۶	۱۲.۶	کلوچه	۵	۹.۴	شیرخشک
۱۷	۱۳.۶	مربا	۶	۹.۶	سرکه
۱۸	۱۴.۰	ماست	۷	۹.۶	نوشابه
۱۹	۱۴.۶	شربت	۸	۹.۸	پنیر
۲۰	۱۵.۸	کره	۹	۱۰.۰	آب میوه
۲۱	۱۸.۸	چای	۱۰	۱۰.۶	شکلات
۲۲	۲۰.۶	کشمش	۱۱	۱۰.۸	شیرینی

منبع: محاسبات پژوهش

همچنین محصولات دامی نشان می دهد که به ترتیب گوشت قرمز، گوشت مرغ، تخم مرغ، شیر و عسل حساس ترین محصولات دامی می باشند.

جدول ۴-۱۸: رتبه بندی محصولات دامی

رتبه	امتیاز	محصول
۱	۱.۷۵	گوشت قرمز
۲	۱.۲۵	گوشت مرغ
۳	۳.۲۵	تخم مرغ
۴	۳.۷۵	شیر
۵	۵	عسل

منبع: محاسبات پژوهش

جدول زیر رتبه بندی محصولات حساس را به تصویر کشانده است. همانطور که ملاحظه می شود گوشت مرغ، گوشت قرمز، پسته، آرد، تخم مرغ، شیر، گوجه فرنگی، شلتوک، گردو، گندم، بادام، فندق، عسل از حساس ترین محصولات زراعی می باشند.

جدول ۴-۱۹: رتبه بندی محصولات حساس

رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول	رتبه	امتیاز	محصول
۶۰	۱۲.۰۰	ارزن	۳۹	۹.۶۰	نوشابه	۲۰	۷.۸۰	شیر و خامه	۱	۱.۲۵	گوشت مرغ
۶۱	۱۲.۳۳	ذرت دانه ای	۴۰	۹.۶۷	زالزالک	۲۱	۷.۸۰	نان	۲	۱.۷۵	گوشت قرمز
۶۲	۱۲.۴۰	روغن	۴۱	۹.۷۵	پنبه	۲۲	۸.۰۰	سس	۳	۲.۲۵	پسته
۶۳	۱۲.۶۰	کلوچه	۴۲	۹.۸۰	پنیر	۲۳	۸.۲۵	موز	۴	۳.۲۰	آرد
۶۴	۱۳.۳۳	خریزه	۴۳	۱۰.۰۰	انه	۲۴	۸.۲۵	لیموترش	۵	۳.۲۵	تخم مرغ
۶۵	۱۳.۶۰	مربا	۴۴	۱۰.۰۰	سیر	۲۵	۸.۶۷	زرشک	۶	۳.۷۵	شیر
۶۶	۱۴.۰۰	توتون و تنباکو	۴۷	۱۰.۰۰	آب میوه	۲۶	۸.۶۷	پیاز	۷	۳.۷۵	گوجه فرنگی
۶۷	۱۴.۰۰	ماست	۴۸	۱۰.۳۳	آلو	۲۷	۸.۷۵	سیب زمینی	۸	۴.۲۵	شلتوک
۶۸	۱۴.۲۵	سویا	۴۹	۱۰.۵۰	آلبالو	۲۸	۸.۷۵	هندوانه	۹	۴.۳۳	گردو
۶۹	۱۴.۵۰	عدس	۵۰	۱۰.۶۰	شکلات	۲۹	۹.۰۰	به	۱۰	۴.۶۷	گندم
۴۵	۱۰.۰۰	آفتابگردان	۵۱	۱۰.۸۰	شیرینی	۳۰	۹.۰۰	زیتون	۱۱	۴.۷۵	بادام
۴۶	۱۰.۰۰	باقلا تازه	۵۲	۱۱.۰۰	نارنگی	۳۱	۹.۰۰	چغندر قند	۱۲	۵.۰۰	فندق
۷۰	۱۴.۶۰	شریت	۵۳	۱۱.۲۰	بستنی	۳۲	۹.۰۰	خیار	۱۳	۵.۰۰	عسل
۷۱	۱۵.۸۰	کره	۵۴	۱۱.۲۰	قند و شکر	۳۳	۹.۰۰	هویج فرنگی	۱۴	۶.۰۰	نخود
۷۲	۱۷.۰۰	زیره	۵۵	۱۱.۵۰	پرتقال	۳۴	۹.۲۵	شلیل	۱۵	۶.۲۵	زردآلو و قیسی
۷۳	۱۷.۰۰	کدو (آجیلی)	۵۶	۱۱.۵۰	انار	۳۵	۹.۳۳	انجیر	۱۶	۶.۲۵	جو
۷۴	۱۷.۳۳	کلزا	۵۷	۱۱.۵۰	خرمالو	۳۶	۹.۴۰	شیر خشک	۱۷	۶.۶۷	گلایبی
۷۵	۱۸.۸۰	چای	۵۸	۱۱.۶۰	بیسکویت	۳۷	۹.۵۰	لیمو شیرین	۱۸	۷.۰۰	یونجه
۷۶	۲۰.۶۰	کشمش	۵۹	۱۱.۶۷	ذرت علوفه ای	۳۸	۹.۶۰	سرکه	۱۹	۷.۰۰	لوبیا

منبع: محاسبات پژوهش

۴-۴- تعیین سطح مناسب تعرفه واردات و ابزار مناسب تعرفه ای کالاهای خاص و حساس

پس از تعیین کالای خاص و حساس در کشاورزی به تعیین سطح مناسب تعرفه ی واردات و ابزار مناسب تعرفه ای کالاهای خاص و حساس پرداخته می شود. برای این منظور مانند بخش های قبل به تفکیک گروه محصولات بررسی می شود.

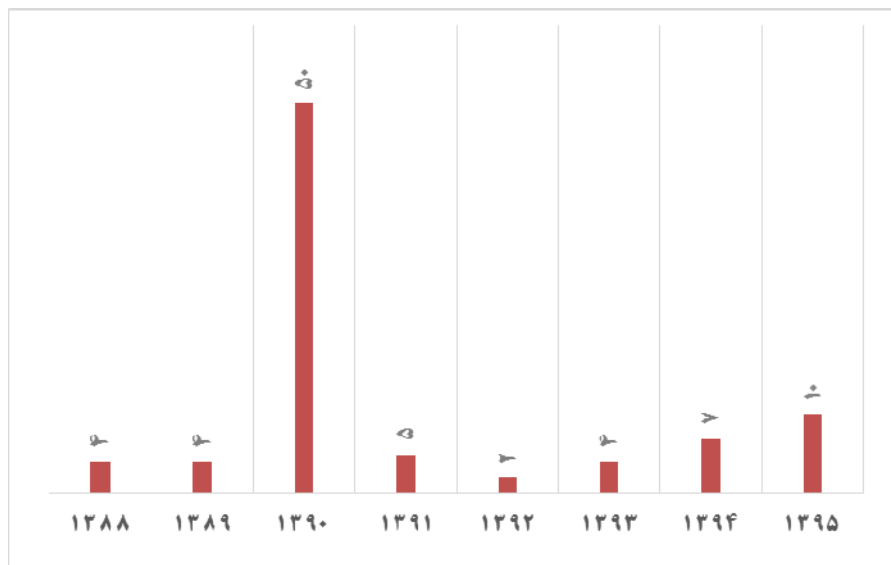
۴-۴-۱- زراعت

در ادامه برای تعیین سطح مناسب تعرفه وادات گروه محصولات زراعی و میزان نرخ تعرفه ی محصولات زراعی به تفکیک ارائه می شود.

۱- گندم

نمودار ۴-۳۵ نرخ تعرفه ی گندم در کشور طی دوره ی ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. همانطور که ملاحظه می شود کمترین میزان تعرفه به میزان ۲ در سال ۱۳۹۲ و بیشترین آن به میزان ۵۰ در سال ۱۳۹۰ بوده است.

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است.

نمودار ۴-۳۵: نرخ تعرفه ی گندم کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

اطلاعات نقشه ی تجارت جهانی نشان دهنده ی این است که متوسط نرخ تعرفه ی گندم در جهان در طی سال های ۲۰۱۲-۲۰۱۶ به میزان ۷/۶ درصد بوده است. بیشترین میزان تعرفه به کشور هند به میزان ۸۲/۶ درصد، چین به میزان ۷۶/۳ درصد، ترکیه ۶۴/۷ درصد، کانادا ۵۳/۹ درصد، اسرائیل ۴۹/۴ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوستند نشان می دهد که میزان نرخ تعرفه ی گندم افغانستان ۱/۴، مونتنگرو و یمن تعرفه ی صفر، تاجیکستان ۴/۳ درصد و روسیه ۴/۷ درصد بوده است.

همچنین کشورهای جیبوتی، آروبا، استرالیا، آذربایجان، بحرین، باربادوس، بلیز، برمودا، برونئی، کامرون، کاستاریکا، مصر، سالوادور، فیجی، گرجستان، گرنادا، هنگ کنگ، جامائیکا، جوردن، کویت، لبنان، لیبی، ماداگاسکار، مالاوی، مالزی، مونتنگرو، میانمار، نیوزلند، عمان، پاناما، قطر، رواندا، سنگاپور، تایلند، عربستان، یمن و زیمباوه دارای تعرفه ی صفر برای واردات محصول گندم می باشند.

با توجه به مشاهدات فوق میانگین تعرفه ی پنج کشوری که دارای بیشترین میزان تعرفه ی گندم بوده اند به میزان ۶۵/۴ درصد بوده است و میانگین تعرفه ی کشورهایی که به تازگی عضو اسم کشورها را بیاورید سازمان تجارت جهانی شدند به میزان ۲/۰۸ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۰: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه ی گندم

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
هند	۸۲.۶	۱	۱۱.۲۳	۳	۰.۱	۳۶	۱.۱	۲۶	۲۱۶	۱۱۰
چین	۷۶.۳	۲	۱۴.۶۴	۱	۰	۱۵	۲.۱	۱۹	۲۳۷	۸۴
ترکیه	۶۴.۷	۳	۲.۶۴۷	۱۲	۰	۱۵	۲.۳	۱۶	۲۱۱	۱۱۵
کانادا	۵۳.۹	۴	۴.۵۰۶	۷	۱۲.۴	۱۳	۰.۱	۹۳	۲۸۷	۴۰
اسرائیل	۴۹.۴	۵	۰.۰۱۸	۷۹	۰	۱۵	۰.۹	۳۲	۱۹۵	۱۲۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۱: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوستند

کشورهای دارای بیشترین نرخ تعرفه										
کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
افغانستان	۲۰۱۶	۱.۴	۰.۶۲	۲۶	۰	۳۹	-	-	-	-
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	۰	۱۱۱	۰	۳۹	۱۶۶	۰	۶۲	۱۶۷
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۱۱	۵۶	۰	۳۹	۹۸	۰.۶	۱۴۲	۲۲۴
یمن	۲۰۱۴	۰	۰.۰۳	۷۳	۰	۳۹	۱۳۶	۱.۴	۱۵۸	۱۹۰
روسیه	۲۰۱۲	۴.۷	۶.۲۵	۵	۱۱.۶	۳	۱۶۹	۰.۲	۳	۱۵۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همان طور که جدول شماره (۱) نشان می دهد کشورهای با تولید گندم بیشتر نرخ تعرفه ی بالاتری را پیشنهاد کرده اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی گندم می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گندم

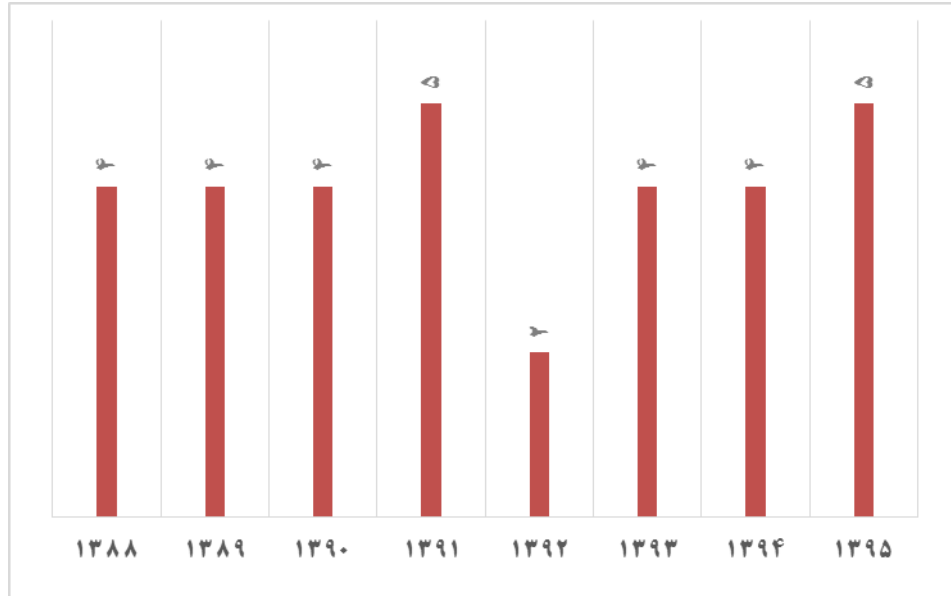
میزان	شرح
۸۲.۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۶۵.۳۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲.۰۸	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۱۳	میانگین ایران
۵۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲	کمترین مقدار تعرفه ایران

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی گندم در جهان به میزان ۸۲/۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول گندم کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲/۰۸ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول گندم به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۲- جو

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است.

نمودار ۴-۳۶ نرخ تعرفه جو کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه به میزان ۲ در سال ۱۳۹۲ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ می باشد که مربوط به دو سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵ می باشد. بقیه سالها نیز میزان تعرفه برابر به میزان ۴ می باشد.

نمودار ۴-۳۶: نرخ تعرفه ی جو کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول جو در جهان در سال ۲۰۱۶، ۹/۰۹ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای کره به میزان ۳۵۰/۵ درصد، ترکیه به میزان ۶۴/۷ درصد، بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد، کانادا به میزان ۴۲/۷ درصد و نروژ به میزان ۳۸/۷ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی جو در تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن به میزان ۴/۶ درصد و روسیه به میزان ۴/۷ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۱۰۹/۰۶ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۳/۴ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۳: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه جو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۳۵۰.۵	۱	۰.۰۶	۶۴	۰	-	۰.۲	۴۰	۲۵۲	۶۹
ترکیه	۶۴.۷	۲	۴.۳	۹	۰	-	۰.۲	۴۱	۲۴۵	۷۲
بوتان	۴۸.۷	۳	۰.۰۰۰۸۹	۹۷	-	-	۰	-	۶۴۳	۲۱
کانادا	۴۲.۷	۴	۴.۸۶	۶	۴.۹	۸	۰.۵	۲۶	۲۱۷	۹۶
نروژ	۳۸.۷	۵	۰.۳۶	۳۹	۰	-	۰	-	۳۳۳	۴۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۴: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	۰.۰۰۰۰۷	۹۹	۰	-	۰	-	۲۲۳	۸۹
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۰۷	۶۰	-	-	۰	-	۲۶۱	۶۳
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۰۱	۸۱	۰	-	۰	-	۵۰۰	۲۷
روسیه	۲۰۱۲	۴.۷	۱۳.۹۷	۱	۷.۱	۶	۰.۴	۳۵	۱۲۸	۱۴۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که مشاهده می‌شود نمی‌توان ارتباط خاصی میان میزان تعرفه و میزان تولید محصول جو در کشورها یافت. کشورهای کره و بوتان با وجود تولید کمی که دارند نرخ تعرفه‌ی بالایی وضع کرده‌اند. سه کشور مونتنگرو، تاجیکستان و یمن تولید کم و کشور روسیه تولید به نسبت بالا دارد. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه‌ی جو می‌توان محدوده‌ی زیر را پیشنهاد کرد:

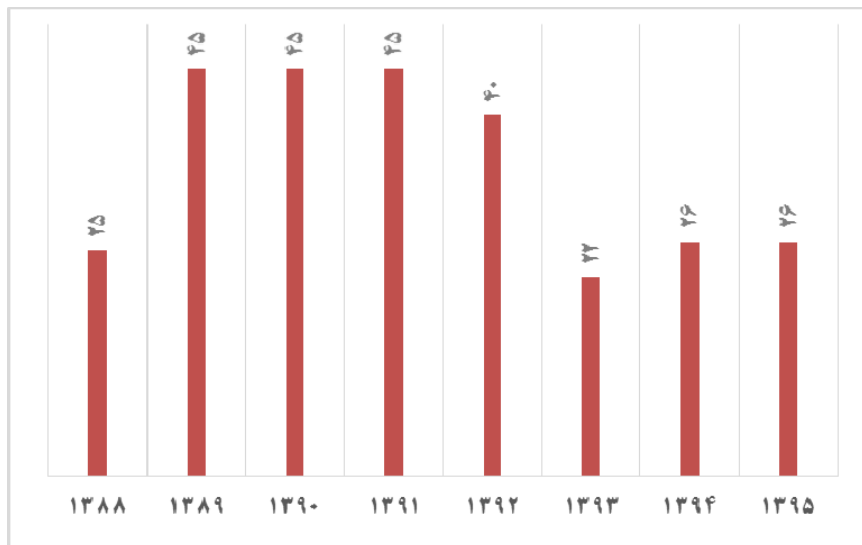
جدول ۴-۲۳: خلاصه‌ی نتایج بررسی تعرفه‌ی جو

میزان	شرح
۳۵۰.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۰۹.۶	میانگین کشورهای دارای بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای دارای کمترین تعرفه
۴.۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲	کمترین مقدار تعرفه ایران

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی جو در جهان به میزان ۳۵۰/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول جو کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۴/۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول جو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۳- شلتوک

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است. نمودار ۴-۳۷ نرخ تعرفه شلتوک کشور در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۲۲ در سال ۱۳۹۳ می باشد. بیشترین میزان تعرفه میزان ۴۵ در سالهای ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ می باشد.

نمودار ۴-۳۷: نرخ تعرفه ی شلتوک کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه‌ی شلتوک در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای کره جنوبی با نرخ ۵۱۰/۸ درصد، ژاپن با نرخ ۲۳۶ درصد، تانزانیا با نرخ ۸۴/۳ درصد، چین با نرخ ۷۶/۸ درصد و ریواندا با نرخ ۷۰/۹ درصد بوده است. چهار کشوری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند، مونتنگرو با ۲/۵، تاجیکستان با نرخ ۵/۶ درصد، یمن با نرخ ۰ درصد و روسیه با نرخ ۳/۴ درصد بر واردات این محصول تعرفه وضع کرده‌اند. میانگین نرخ تعرفه برای کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را داشتند ۱۹۵/۷۸ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱۳/۳ است.

جدول ۴-۲۴: کشورهای که بالاترین نرخ تعرفه را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۵۱۰.۸	۱	۰	-	۱.۳	۲۴	۷۷۸	۷۰
ژاپن	۲۳۶.۱	۲	۰.۲	۳۳	۲.۲	۱۱	۶۴۱	۱۰۷
تانزانیا	۸۴.۳	۳	۰	-	۰	۱۵۱	۷۵۲	۷۸
چین	۷۶.۸	۴	۱.۹	۱۰	۷.۹	۲	۴۴۹	۱۶۴
ریواندا	۷۰.۹	۵	۰.۱	۳۸	۰.۱	۱۰۵	۵۱۱	۱۴۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۵: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۲.۵	۰	-	۰	۱۹۶	۷۷۳	۷۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۶.۵	۰	-	۰.۴	۶۱	۳۲۲	۲۰۶
یمن	۲۰۱۴	۰	۰	-	۰.۱	۱۲۶	۶۸۲	۹۶
روسیه	۲۰۱۲	۴.۳	۰.۴	۲۲	۱.۲	۲۹	۴۰۸	۱۷۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که مشاهده می‌شود نمی‌توان ارتباط خاصی میان میزان تعرفه صادرات و واردات محصولات یافت با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی برنج و شلتوک می‌توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد: با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی جو در جهان به میزان ۵۱۰/۸ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول برنج کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۳/۳ درصد بوده است می‌توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول برنج به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می‌شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

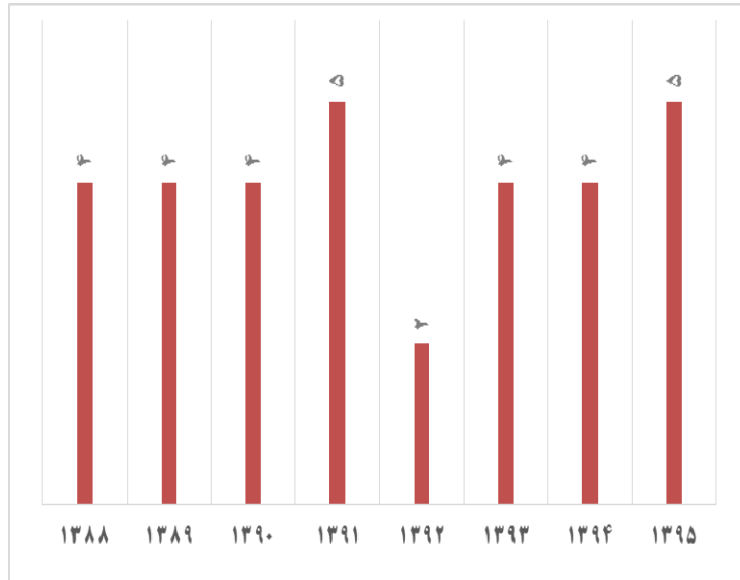
جدول ۴-۲۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی جو

میزان	شرح
۵۱۰.۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۹۵.۷۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۳.۳	میانگین کشورهایایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۲.۷	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۲	کمترین مقدار تعرفه ایران

۴- ذرت

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است.

نمودار ۴-۳۸ نرخ تعرفه ذرت کشور در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ در سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵ می باشد. و کمترین میزان تعرفه میزان ۲ در سال ۱۳۹۲ می باشد. و مابقی سالها میزان تعرفه برابر ۴ را نشان می دهد.

نمودار ۴-۳۸: نرخ تعرفه ی ذرت کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه ی ذرت در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای کره با نرخ ۳۹۶/۲ درصد، ترکیه با نرخ ۱۲۵/۴ درصد، چین با نرخ ۷۰/۳ درصد، اسرائیل با نرخ ۵۴/۸ درصد و بوتان با نرخ ۴۹/۸ درصد بوده است. چهار کشوری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند، مونتنگرو با نرخ صفر، تاجیکستان با نرخ ۴/۳ درصد، یمن با نرخ ۴/۶ درصد و روسیه با نرخ ۰/۱ درصد بر واردات این محصول تعرفه وضع کرده اند. میانگین نرخ تعرفه برای کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را داشتند ۱۳۹/۳ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۲/۲۵ است.

جدول ۴-۲۷: کشورهای که بالاترین نرخ تعرفه را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۳۹۶٫۲	۱	۰٫۰۰۶	۱۰۹	۰	-	۶٫۲	۳	۱۹۴	۱۶۶
ترکیه	۱۲۵٫۴	۲	۰٫۴۷	۲۳	۰٫۲	۳۱	۰٫۴	۴۷	۲۴۱	۱۲۰
چین	۷۰٫۳	۳	۱۷٫۲۱	۲	۰	-	۲٫۱	۱۵	۲۰۱	۱۵۱
اسرائیل	۵۴٫۸	۴	۰٫۰۱۳	۹۹	۰	-	۵۴٫۸	۳۰	-	-
بوتان	۴۹٫۸	۵	۰٫۰۵	۱۱۲	-	-	۰	-	۲۶۹	۱۰۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۸: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	-	-	-	-	۰	-	۱۸۱	۱۸۱
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۰۱۴	۹۴	۰	-	۰	-	۷۱۹	۴۶
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۰۰۵	۱۱۷	۰	-	۰.۴	-	۱۷۰	۱۹۲
روسیه	۲۰۱۲	۰.۱	۰.۹	۱۴	۲.۹	۶	۰.۴	۴۵	۳۳۶۲	۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جداول فوق مشاهده می‌شود کشور چین با داشتن تولید بالا دارای نرخ تعرفه‌ی بالایی نیز می‌باشد. کره با داشتن تولید کم و واردات زیاد دارای نرخ تعرفه‌ی بالایی است. کشورهای مونتنگرو، تاجیکستان، یمن و روسیه تولید کم و در نتیجه نرخ تعرفه‌ی پایین اما قیمت وارداتی بالایی دارند. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه‌ی ذرت می‌توان محدوده‌ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۹: خلاصه‌ی نتایج بررسی تعرفه‌ی ذرت

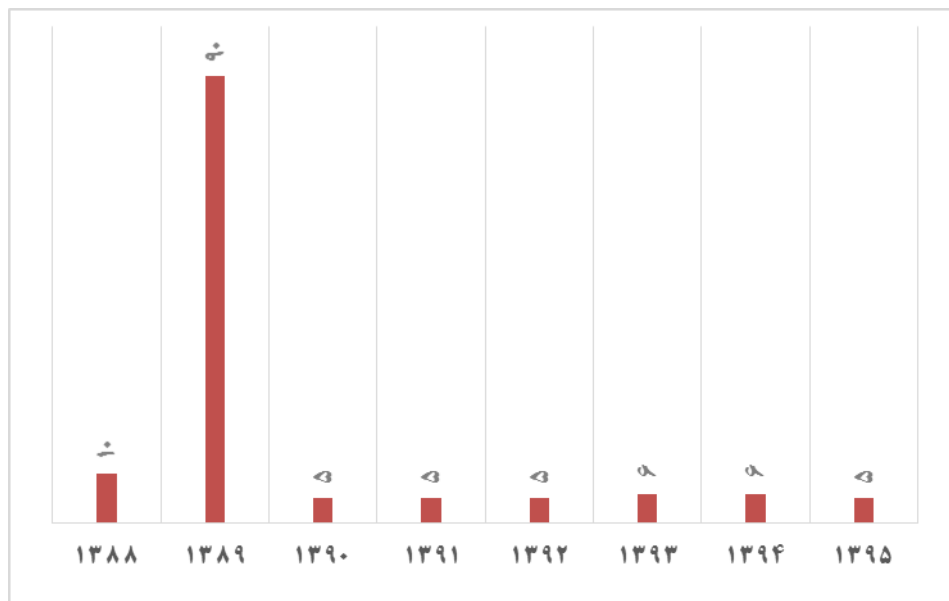
میزان	شرح
۳۹۶.۲	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۳۹.۳	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲.۲۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه‌ی ذرت در جهان به میزان ۳۹۶/۲ درصد و حداقل تعرفه‌ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه‌ی محصول ذرت کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲/۲۵ درصد بوده است می‌توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول جو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می‌شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۵- نخود

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. نمودار ۴-۳۹ نرخ تعرفه نخود کشور در دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۵ مربوط به سالهای ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۹۰ در سال ۱۳۸۹ می باشد.

نمودار ۴-۳۹: نرخ تعرفه ی نخود کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه ی نخود مربوط به پنج کشور ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد، بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد، تونس به میزان ۳۳/۴ درصد و اتیوپی به میزان ۲۹/۸ درصد بوده است. و کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو به میزان ۸/۵ درصد، تاجیکستان به میزان ۱۲/۹ درصد، یمن به میزان ۴/۶ درصد و روسیه به میزان ۶/۴ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه ی ۵ کشور با بیشترین نرخ به طور متوسط به میزان ۴۲/۶۸ درصد و متوسط نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به میزان ۸/۱ بوده است.

جدول ۴-۳۰: کشورهای که بالاترین نرخ تعرفه نخود را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ازبکستان	۵۱.۵	۱	۰.۰۲	۶۱	-	-	-	-	۵۱۱	۱۶۲
آنگولا	۵۰	۲	-	-	-	-	-	-	۱۱۷۰	۸۰
بوتان	۴۸.۷	۳	۰.۰۰۸	۷۸	-	-	-	-	۶۶۷	۱۵۶
تونس	۳۳.۴	۴	۰.۱۱	۴۰	-	-	۰.۱	۴۶	۱۵۳	۱۶۹
اتیوپی	۲۹.۸	۵	۳.۰۴	۸	۲.۹	۱۰	-	-	۲۲۵۰	۱۱
ازبکستان	۵۱.۵	۱	۰.۰۲	۶۱	-	-	-	-	۵۱۱	۱۶۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۳۱: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۵	۰.۰۱	۷۳	-	-	-	-	۲۴۴۴	۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۵	۴۹	-	-	-	-	۶۰۵	۱۶۰
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۰۲	۵۸	-	-	-	-	۸۰۰	۱۳۹
روسیه	۲۰۱۲	۶.۴	۱۰.۸	۲	۸.۶	۴	-	-	۱۰۷۴	۹۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جداول فوق، نرخ تعرفه در کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند پایین است اما اطلاعات واردات آن‌ها در مورد محصول نخود در دسترس نیست. همچنین قیمت وارداتی برای این کشورها بسیار بالاست و میزان تولید و سهم صادرات تنها در روسیه بالا است. تولیدات کشورهای با نرخ تعرفه‌ی بالا نیز کم است اما در کشور اتیوپی میزان تولید زیاد است بنابراین سهم صادرات در این کشور زیاد است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه‌ی نخود می‌توان محدوده‌ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۳۲: خلاصه‌ی نتایج بررسی تعرفه‌ی نخود

میزان	شرح
۵۴.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۲.۶۸	میانگین کشورهای دارای بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای دارای کمترین تعرفه
۸.۱	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵.۳	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

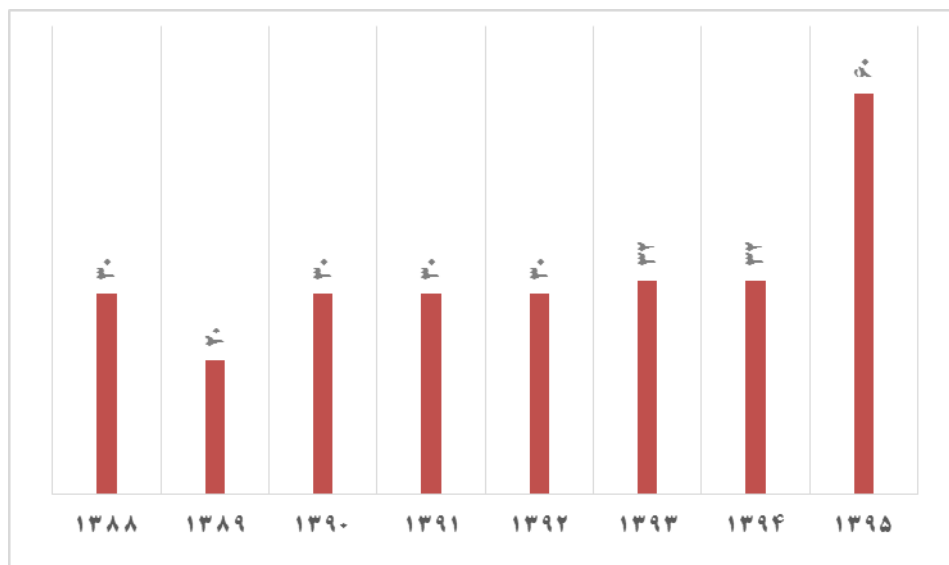
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی نخود در جهان به میزان ۵۴/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول ذرت کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۵/۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۶- لوبیا

دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است.

نمودار ۴-۴۰ نرخ تعرفه لوبیا کشور در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. بیشترین میزان تعرفه میزان ۶۰ در سال ۱۳۹۵ می باشد. کمترین میزان تعرفه ۲۰ در سال ۱۳۸۹ می باشد.

نمودار ۴-۴۰: نرخ تعرفه ی لوبیا کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

در جداول زیر مشاهده می شود که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه ی لوبیا متعلق به کشورهای کره به میزان ۵۶۸/۳ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد، بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد، تونس به میزان ۳۳/۴ درصد و ایران به میزان ۳۰ درصد بوده است. همچنین درمورد کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند مونتنگرو به میزان ۸/۵ درصد، تاجیکستان به میزان ۱۲/۹ درصد، یمن به میزان ۴/۶ درصد و روسیه به میزان ۷/۶ درصد بوده است.

جدول ۴-۳۳: کشورهای که بالاترین نرخ تعرفه لوبیا را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۵۶۸.۳	۱	۱.۲۱	۱۵	۰.۰۰۱۳	۷۳	۰.۵۸	۱۸	۱۴۴۰	۶۷
آنگولا	۵۰	۲	۱.۲۲	۱۴	۰.۰۰۰۱۶	۹۳	۰.۰۰۰۴	۹۳	۱۴۲۶	۷۱
بوتان	۴۸.۷	۳	۰.۰۱	۹۹	-	-	۰.۰۰۰۳	۹۷	۹۴۰	۱۳۰
تونس	۳۳.۴	۴	۰.۰۰۰۶	۱۱۸	۰.۰۰۰۲۲	۸۹	۰.۰۰۰۲	۱۴۰	۳۰۰۰	۱۴
ایران	۳۰	۵	۰.۷۴	۲۶	۰.۰۲	۴۵	۰.۱۴	۳۳	۹۰۰	۱۳۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۳۴: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۵	۰.۰۰۶	۱۰۳	-	-	۰.۰۰۱۴	۲۲	۷۳۳۳	۳
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۳	۸۳	۰.۰۰۲	۶۷	۰	-	۱۰۰۰	۱۲۲
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۰۱	۹۴	۰.۰۰۰۱	۹۵	۰.۰۳	۵۴	۸۴۴	۱۴۰
روسیه	۲۰۱۲	۷.۶	۰.۰۲	۸۶	۰.۰۰۱۷	۷۲	۰.۰۱	۷۰	۱۲۴۸	۹۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بنابراین مشاهده می‌شود که در تمامی این کشورها با وجود تولید کم سعی شده است تعرفه‌ی بالا وضع شود و میزان واردات نیز کم است. همچنین قیمت وارداتی بالا می‌باشد. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه‌ی لوبیا می‌توان محدوده‌ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۳۵: خلاصه‌ی نتایج بررسی تعرفه‌ی لوبیا

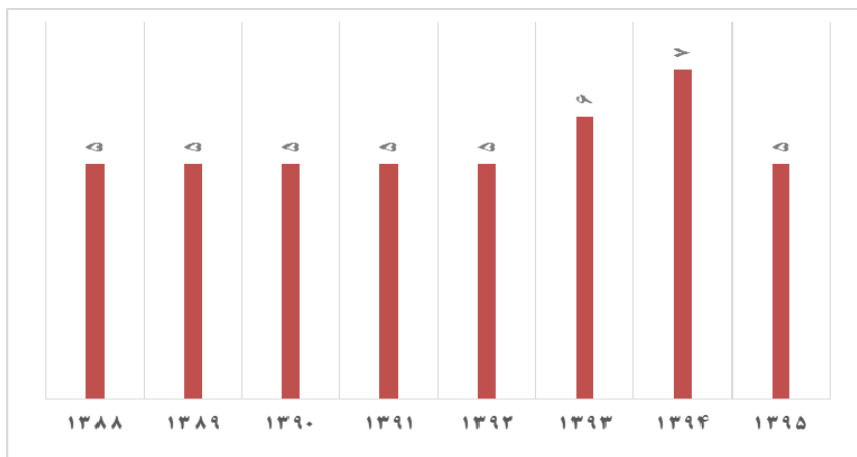
میزان	شرح
۵۶۸.۳	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۴۶.۰۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸.۴	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۵/۶	میانگین ایران
۶۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی لوبیا در جهان به میزان ۵۶۸/۳ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول لوبیا کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۴ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۷- عدس

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. نمودار ۴-۴۱ نرخ تعرفه عدس کشور در دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. بیشترین میزان تعرفه میزان ۷ در سال ۱۳۹۴ می باشد و کمترین میزان تعرفه میزان ۵ در سالهای ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۴۱: نرخ تعرفه عدس کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه ی واردات عدس در سال ۲۰۱۶ متعلق به کشورهای ازبکستان با ۵۱/۵ درصد، آنگولا با ۵۰ درصد، بوتان با ۴۸/۷ درصد، زیمباوه با ۳۶/۳ درصد و تونس با ۳۳/۴ درصد بوده است. کشورهای مونتنگرو، تاجیکستان، یمن و روسیه که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به ترتیب دارای تعرفه ی واردات ۸/۴ درصد، ۱۲/۹ درصد، ۴/۶ درصد و ۷/۶ درصد بوده اند. همچنین متوسط نرخ تعرفه برای پنج کشور با بالاترین نرخ تعرفه به میزان ۴۳/۹۸ درصد و متوسط نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۸/۳ درصد بوده است.

جدول ۴-۳۶: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه عدس را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ازبکستان	۵۱.۵	۱	۰.۰۱۷	۳۷	-	-	۰.۰۰۵	۱۲۴	۱۲۶۳	۸۲
آنگولا	۵۰	۲	-	-	-	-	۰.۰۰۲	۱۳۷	۲۲۲۲	۱۵
بوتان	۴۸.۷	۳	-	-	-	-	۰.۰۰۰۷	۱۵۹	۲۲۰۰	۱۶
زیمبابوه	۳۶.۳	۴	-	-	-	-	۰.۲	۸۹	۸۵۷	۱۶۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۳۷: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۴	-	-	-	-	۰.۰۰۱	۱۵۷	۲۰۰۰	۲۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۲	۳۵	۰	-	۰.۰۰۸	۱۱۶	۴۹۴	۱۸۲
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۱۸	۱۸	-	-	۰.۱۴	۴۹	۹۶۰	۱۵۵
روسیه	۲۰۱۲	۷.۶	۰.۳۲	۱۶	۰.۵	۱۱	۰.۰۸	۶۲	۱۰۵۴	۱۴۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

از جداول فوق می‌توان دریافت که میانگین نرخ تعرفه برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند درصد کمی است و با این حال سهم واردات کشورهای مونتنگرو و تاجیکستان بسیار پایین است. در مورد کشورهای که بالاترین نرخ تعرفه را دارند میتوان دریافت که قیمت وارداتی بالاست. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی عدس می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۳۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی عدس

میزان	شرح
۵۱.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۳.۹۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸.۳	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵.۵	میانگین ایران
۷	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

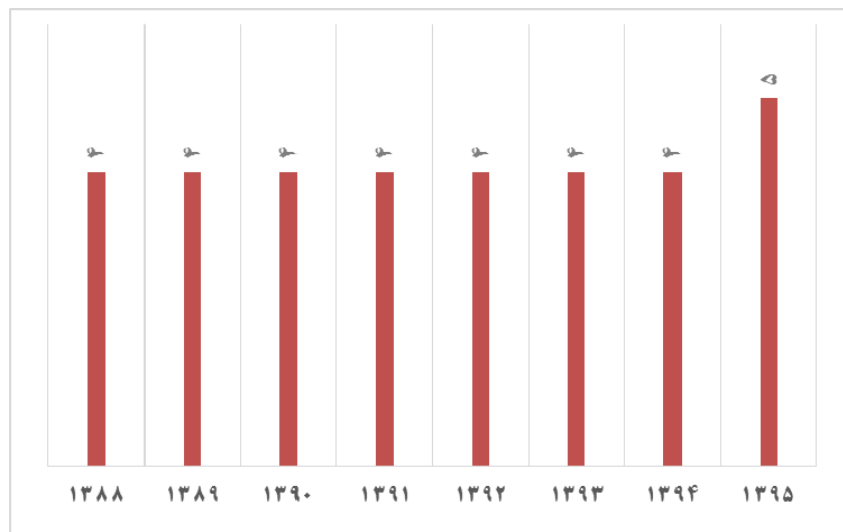
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی عدس در جهان به میزان ۵۱/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول عدس کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۳ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۸- پنبه

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است.

نمودار ۴-۴ نرخ تعرفه پنبه در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴ در سالهای ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ در سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۴: نرخ تعرفه پنبه کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه ی واردات در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای پاکستان با نرخ ۶۸/۶ درصد، فلسطین با ۴۴ درصد، بوتان با ۲۹/۳ درصد، جیبوتی با ۲۶ درصد و اسرائیل با ۲۵/۷ درصد بوده است. کشورهایی که به

تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند، مونتنگرو با تعرفه‌ی صفر، تاجیکستان با نرخ ۱۲/۹ درصد، یمن با نرخ ۱۶/۹ درصد و روسیه با نرخ ۱۶/۱ درصد به واردات این محصول پرداخته‌اند.

جدول ۴-۳۸: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه پنبه را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
پاکستان	۶۸.۶	۱	-	-	۰.۷۵	۲۲	۳.۴۳	۶	۵۶۸	۱۰۴
فلسطین	۴۴	۲	-	-	-	-	۰.۰۰۴	۱۱۹	۱۳۸۵	۴۶
بوتان	۲۹.۳	۳	-	-	-	-	۰.۰۰۰۲	۱۵۵	-	-
جیبوتی	۲۶	۴	-	-	-	-	۰.۰۰۷	۱۱۰	۱۵۴۵	۳۶
اسرائیل	۲۵.۷	۵	-	-	۰.۰۰۱	۱۱۵	۰.۲۹	۳۳	-	-

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۳۹: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	-	-	-	-	۰.۰۰۰۶	۱۴۵	۴۲۹	۱۲۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	-	-	۰.۰۳۹	۷۰	۰.۰۱۲	۹۹	۱۵۰	۱۴۳
یمن	۲۰۱۴	۱۶.۹	-	-	۰.۰۷	۶۱	۰.۰۴۷	۶۷	۳۰۱۴	۱۱
روسیه	۲۰۱۲	۱۶.۱	-	-	۱.۲۳	۲۰	۰.۳۶	۳۰	۷۳۶	۸۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که در جداول مشاهده می‌شود پاکستان با بیشترین میزان تعرفه، هم در واردات و هم در صادرات این محصول سهم بالایی دارد. همچنین روسیه سهم از صادرات بالایی دارد. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی پنبه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۴۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پنبه

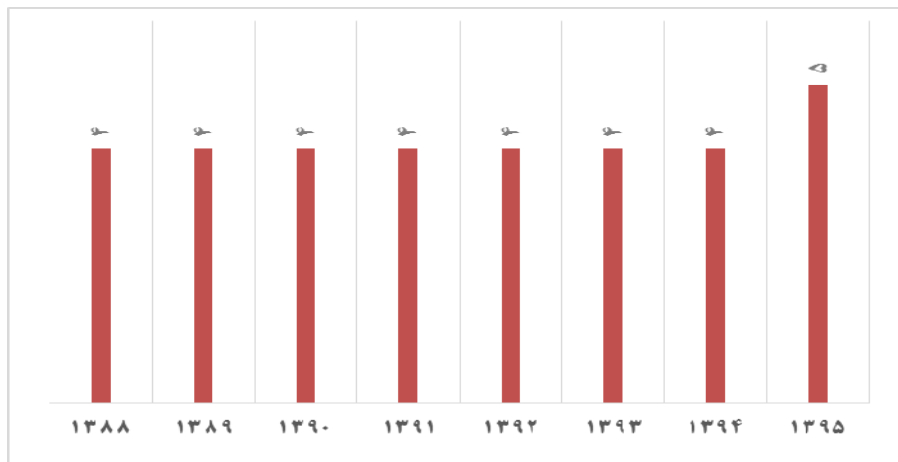
میزان	شرح
۶۸.۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۳۸.۷۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۱.۴۷	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۱	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی پنبه در جهان به میزان ۶۸/۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول پنبه کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۱/۴۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۹- توتون و تنباکو

نمودار ۴-۴۳ نرخ تعرفه توتون و تنباکو در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴ برای سالهای ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ برای سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۴۳: نرخ تعرفه توتون و تنباکو کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه واردات توتون و تنباکو در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای فیجی با ۹۸۲/۵ درصد، مالزی با ۲۵۴/۲ درصد، عربستان با ۱۶۷/۶ درصد، کیمن با ۱۱۲/۲ درصد و قطر با ۹۸/۱ درصد می باشند. کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند، مونتنگرو ۸/۵ درصد، تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن ۲۳/۲ درصد و روسیه ۳ درصد تعرفه وضع کرده اند.

متوسط نرخ تعرفه برای کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را دارند ۳۲۲/۹۲ درصد و متوسط نرخ تعرفه یکسورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۹/۷۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۴۱: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
فیجی	۹۸۲.۵	۱	-	-	-	-	۰.۰۰۲	۱۲۳	۱۰۷۵۰	۱۳
مالزی	۲۵۴.۲	۲	-	-	-	۰.۵۴	۱.۶۵	۱۳	۴۱۲۹	۹۱
عربستان	۱۶۷.۶	۳	-	-	-	۰.۰۰۰۲	۰.۱	۷۲	۳۵۴۷	۱۱۴
جزایر کیمن	۱۱۲.۲	۴	-	-	-	-	۰.۰۰۰۰۴	۱۶۰	-	-

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۴۲: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۵	-	-	۰.۰۰۴	۸۳	۰.۰۱۱	۱۰۴	۲۲۲۳	۱۳۵
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	۰.۰۰۰۵	۹۹	۰.۰۰۰۱	۱۵۴	۱۰۶۷	۱۴۷
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	-	-	-	-	۰.۱۲	۶۸	۲۰۸۲	۱۳۶
روسیه	۲۰۱۲	۳	-	-	۰.۲۶	۳۴	۸.۲۶	۲	۴۷۴۵	۷۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جداول فوق جزایر فیجی بیشترین نرخ تعرفه را دارد و کشور روسیه با نرخ تعرفه ی پایین رتبه دوم را در واردات این محصول دارد.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی توتون و تنباکو می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۴۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی توتون و تنباکو

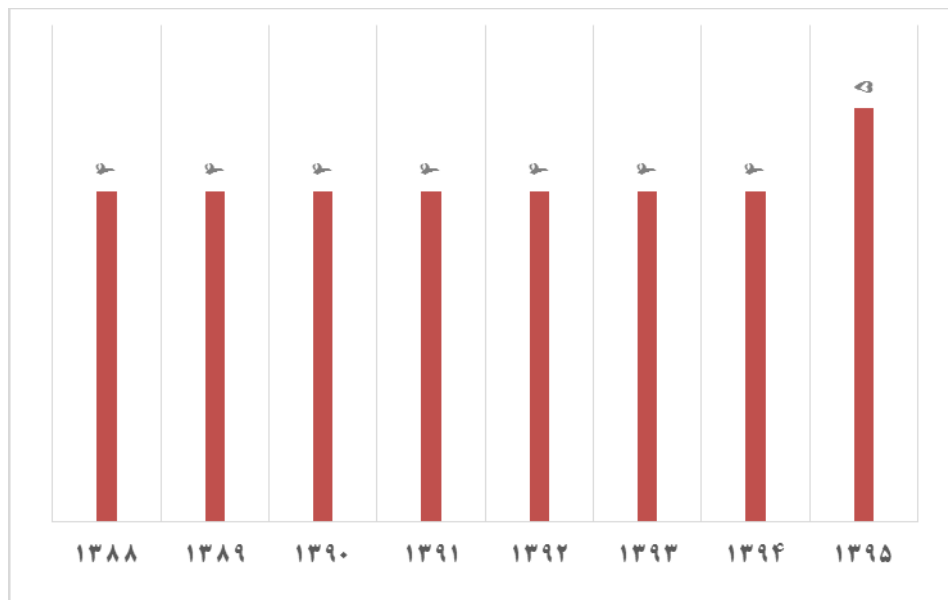
میزان	شرح
۹۸۲.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۳۲۲.۹	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۷۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۱	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی توتون و تنباکو در جهان به میزان ۹۸۲/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول توتون و تنباکو کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۷۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۰- چغندر قند

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است. نمودار ۴-۴۴ نرخ تعرفه چغندر قند در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴-۳۲ برای سالهای ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۰، ۱۳۸۹، ۱۳۸۸، ۱۳۹۴، ۱۳۹۳، ۱۳۹۲ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ برای سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۴۴: نرخ تعرفه چغندر قند کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه واردات چغندر در سال ۲۰۱۶ متعلق به کشورهای سریلانکا با ۲۴/۹ درصد، چین با ۲۱ درصد، تایپه با ۱۹/۶ درصد، اوکراین با ۱۹ درصد و نامیبیا با ۱۶/۷ درصد بوده است و متوسط نرخ تعرفه ی این پنج کشور ۲۰/۲۴ درصد می باشد.

جدول ۴-۴: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سری لانکا	۲۴.۹	۱	-	-	-	-	۰.۰۲	۴۲	-	-
چین	۲۱	۲	-	-	۲.۶۶	۹	۰.۰۳	۳۳	۴۶۶۷	۴
تایپه	۱۹.۶	۳	-	-	-	-	۰.۰۰۴	۵۰	۵۰۰	۲۵
اوکراین	۱۹	۴	-	-	-	-	۰.۰۰۲	۵۱	۲۰۰	۳۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جدول بالا سریلانکا بیشترین نرخ تعرفه را دارد و در واردات چغندر رتبه ی این کشور ۴۲ است. چین که نرخ تعرفه ی ۲۱ درصد دارد و یکی از بیشترین نرخ های تعرفه را وضع کرده است رتبه ی نهم را در صادرات این محصول دارد که نشان می دهد میزان صادرات این کشور رقم بالایی است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی چغندر قند می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی چغندر قند

میزان	شرح
۲۴.۹	کشور دارای بالاترین تعرفه
۲۰.۲۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
-	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۱	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

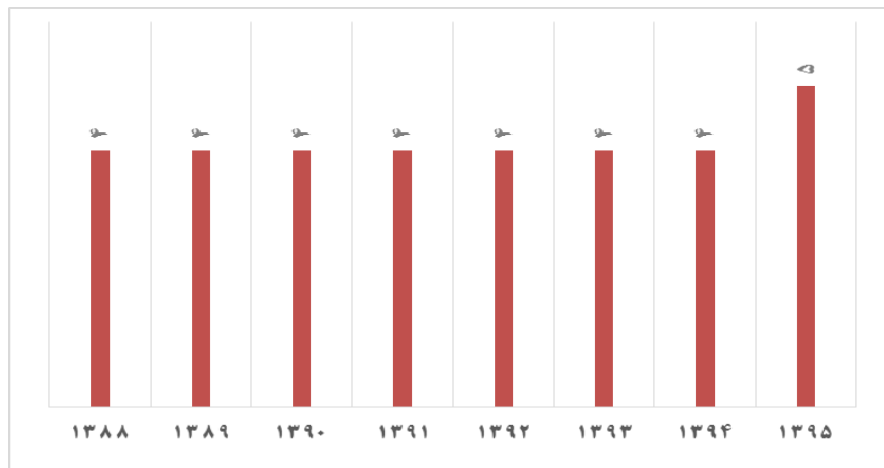
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی چغندر قند در جهان به میزان ۲۴/۹ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است.

۱۱- سویا

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است.

نمودار ۴-۴ نرخ تعرفه سویا در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴ برای سالهای ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ برای سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۴: نرخ تعرفه سویا کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه واردات سویا را در سال ۲۰۱۶ داشته اند کره جنوبی به میزان ۴۷۷ درصد، تایلند به میزان ۷۶/۳ درصد، بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد، ونزوئلا به میزان ۳۸/۳ درصد و باهاما به میزان ۳۵ درصد بوده است. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو صفر درصد، تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه صفر درصد می باشد. همچنین نرخ تعرفه پنج کشور با بیشترین میزان، به طور متوسط به میزان ۱۳۵ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۲/۲۲ بوده است.

جدول ۴-۴۶: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه سویا را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۴۷۷	۱	۰.۱۲	۱۸	۰.۰۰۱۴	۵۰	۱.۰۸	۱۳	۶۱۴	۶۰
تایلند	۷۶.۳	۲	۰.۰۱	۴۶	۰.۰۰۰۶	۴۰	۲.۲	۷	۴۱۳	۱۱۶
بوتان	۴۸.۷	۳	-	-	-	-	-	-	۶۶۷	۵۳
ونزوئلا	۳۸.۳	۴	۰.۰۰۰۶	۵۲	-	-	۰.۰۸	۴۴	۴۷۶	۸۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۴۷: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	-	-	-	-	۰.۰۰۰۲	۱۱۹	۳۹۴	۱۴۱
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	-	-	۰.۰۰۰۱	۱۲۰	۲۲۲	۱۶۱
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	-	-	-	-	۵۰۰	۷۸
روسیه	۲۰۱۲	۰	۰.۵۲	۱۲	۰.۲۵	۹	۱.۷۶	۹	۴۲۸	۱۰۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

روسیه تعرفه صفر را برای واردات سویا تعیین کرده است و میزان واردات بالایی دارد هرچند میزان تولید و صادرات این کشور نیز رقم بالایی است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی سویا می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۴۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سویا

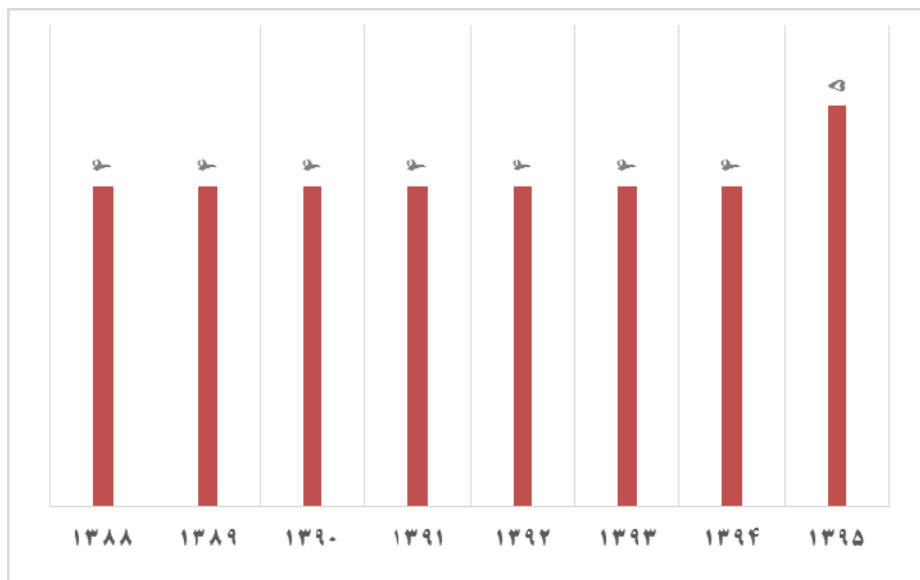
میزان	شرح
۴۷۷	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۳۵	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲.۲۲	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۱	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی سویا در جهان به میزان ۴۷۷ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول سویا کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲/۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۲- آفتابگردان

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است. نمودار ۴-۴۶ نرخ تعرفه آفتابگردان روغنی طی دوره ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ را نشان می دهد. کمترین میزان تعرفه ۴ درصد است که در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ ثابت بوده است و بیشترین میزان تعرفه مربوط به سال ۱۳۹۵ و به میزان ۵ درصد است.

نمودار ۴-۴۶: نرخ تعرفه آفتابگردان روغنی کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه واردات آفتابگردان در سال ۲۰۱۶ متعلق به کشورهای تونس با ۳۳/۴ درصد، گینه استوایی با ۲۹/۴ درصد، کامرون با ۲۹/۴ درصد، گابن با ۲۹/۴ درصد و هند با ۲۵/۴ درصد بوده است. کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند، تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۲/۶ درصد بر روی این محصول تعرفه وضع کرده اند. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۲۹/۴ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۳/۸۳ درصد بوده است.

جدول ۴-۴۹: کشورهای که بیشترین تعرفه واردات آفتابگردان را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
تونس	۳۳.۴	۱	۰.۰۲۶	۵۹	۰.۰۰۵	۵۶	۰.۱۵	۴۹	۵۰.۳	۱۴۳
گینه استوایی	۲۹.۴	۲	-	-	-	-	۰.۰۰۰۸	۱۲۸	۴۱۴۳	۷
کامرون	۲۹.۴	۲	-	-	-	-	-	-	۲۰۰۰	۳۳
گابن	۲۹.۴	۲	-	-	-	-	-	-	-	-
هند	۲۵.۴	۳	۱.۳۹	۱۵	۰.۰۵	۳۴	۰.۰۲	۸۶	۵۱۰	۱۴۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۵۰: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	-	-	-	۰.۰۰۰۱	۹۰	۰.۰۰۲	۱۱۴	۱۳۶۷	۵۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۰۲	۶۲	۰.۰۱	۵۲	۰.۰۴	۷۸	۳۴۵	۱۵۶
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۰۰۰۴	۸۰	۰.۰۰۰۷	۱۳۱	۹۲۶	۹۱
روسیه	۲۰۱۲	۲.۶	۲۳.۷	۲	۲.۴۲	۱۱	۵.۶۲	۶	۲۱۳۸	۲۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق کشور روسیه در تولید آفتابگردان رتبه دوم و در صادرات آن رتبه یازدهم را دارد. همچنین میزان واردات این کشور نیز بالاست و رتبه ششم را دارد. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی آفتابگردان می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۵۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آفتابگردان

میزان	شرح
۳۳.۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۲۹.۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۳.۸۳	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۱	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

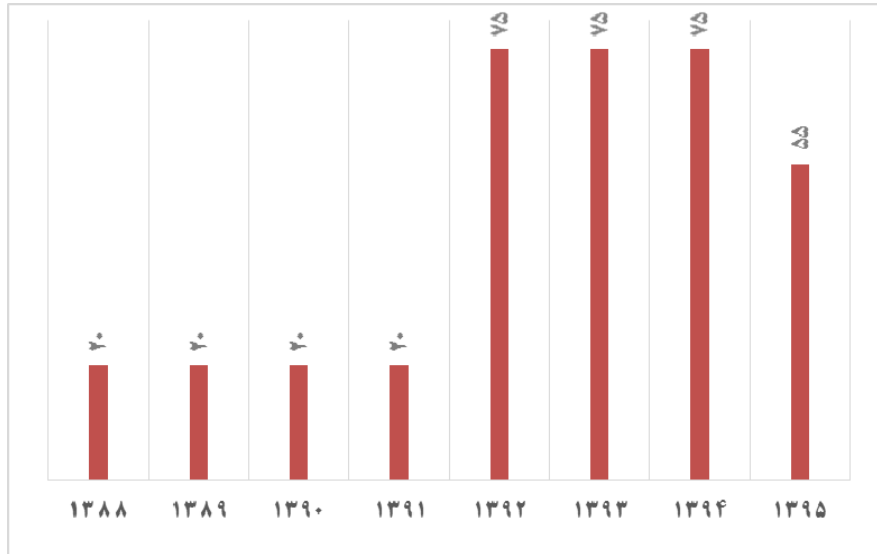
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی آفتابگردان در جهان به میزان ۳۳/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول آفتابگردان کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۳/۸۳ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۳- پیاز

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزرات جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است.

نمودار ۴-۴۷ نرخ تعرفه پیاز کشور در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۲۰ در سالهای ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۷۵ در سالهای ۱۳۹۲، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ می باشد.

نمودار ۴-۴۷: نرخ تعرفه پیاز کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه واردات پیاز در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای کره جنوبی با ۱۴۱/۱ درصد، اسرائیل با ۸۴/۱ درصد، سوئیس ۶۹/۳ درصد، باربادوس با ۶۷/۸ درصد بوده است. کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند و آمارهایشان در دسترس است دو کشور مونتنگرو با نرخ تعرفه ۱۱/۵ و روسیه با نرخ تعرفه ۶/۶ بوده اند.

همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۸۶/۰۸ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۹/۰۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۵۲: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه پیاز را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۱۴۱.۱	۱	۹.۰۴	۴	۰.۰۷	۴۵	۱.۴	۲۰	۱۱۵۲	۳۰
اسرائیل	۸۴.۱	۲	۰.۰۶	۴۴	۰.۰۰۵	۸۹	۰.۲۶	۵۲	۹۰.۱	۵۷
سوئیس	۶۹.۳	۳	۰.۸۲	۲۰	۰.۰۰۱	۱۱۱	۰.۴۱	۳۸	۱۹۹۶	۳
باربادوس	۶۸.۱	۴	-	-	-	-	۰.۰۳۳	۱۲۵	۱۰۸۹	۳۹
تایلند	۶۷.۸	۵	۲.۵۶	۱۰	۰.۱	۴۰	۰.۵	۳۶	۵۲۷	۱۲۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۵۳: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۱.۵	-	-	۰.۰۰۰۱	۱۱۳	۰.۰۲۷	۱۳۲	۳۸۴	۱۵۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	۰.۱	۳۹	۰.۰۰۲	۱۸۶	۲۰۰	۱۸۶
یمن	۲۰۱۴	-	-	-	۰.۰۷	۴۳	۰.۰۲	۱۳۸	۳۸۰	۱۵۳
روسیه	۲۰۱۲	۶.۶	-	-	۰.۰۱۲	۳۴	۲	۱۴	۷۱۷	۸۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را اعمال کرده اند میزان تولید بالا دارند و قیمت وارداتی آنها بسیار بالاست. میزان تعرفه ای که کشورهای مونتنگرو و روسیه پایین است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی پیاز می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۵۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پیاز

میزان	شرح
۱۴۱.۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۶.۰۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۰۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵۳.۳	میانگین ایران
۷۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

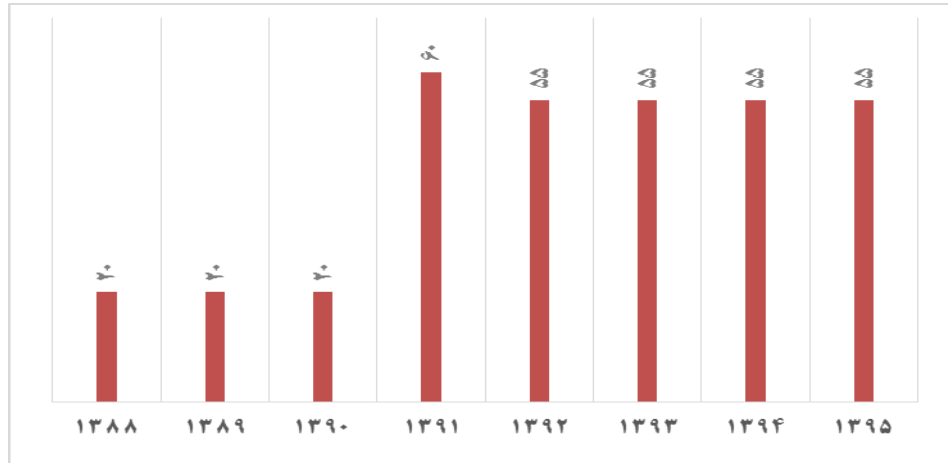
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی پیاز در جهان به میزان ۱۴۱/۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول پیاز کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۰۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۴- گوجه فرنگی

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم

به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه‌ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. نمودار ۴-۴۸ نرخ تعرفه گوجه فرنگی در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۲۰ در سال ۱۳۸۸، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ می باشد. بیشترین میزان تعرفه میزان ۶۰ در سال ۱۳۹۱ می باشد.

نمودار ۴-۴۸: نرخ تعرفه گوجه فرنگی کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه واردات گوجه فرنگی در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای باربادوس با نرخ ۱۸۹/۸ درصد، جامایکا با نرخ ۹۳/۶ درصد، لبنان با نرخ ۶۶ درصد، ازبکستان با نرخ ۵۱/۵ درصد و سوئیس با نرخ ۵۰/۱ درصد بوده است. نرخ تعرفه شورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو با نرخ ۲۷/۲ درصد، تاجیکستان با نرخ ۱۳ درصد، یمن با نرخ ۲۳/۲ درصد و روسیه با نرخ ۸ درصد بوده اند. همچنین نرخ تعرفه شورهایی که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۹۰/۲ درصد و متوسط نرخ تعرفه شورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱۷/۸۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۵۵: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه گوجه فرنگی را دارند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
باربادوس	۱۸۹.۸	۱	۰.۰۰۰۴	۱۵۱	۰.۰۰۰۱	۱۱۷	۰.۰۰۰۶	۹۸	۱۸۰۰	۴۸
جامایکا	۹۳.۶	۲	۰.۰۱۳	۱۰۵	-	-	-	-	۱۵۰۰	۶۵
لبنان	۶۶	۳	۰.۱۲	۵۳	۰.۰۰۳	۸۲	۰.۰۰۵	۶۱	۸۷۴	۱۰۶
ازبکستان	۵۱.۵	۴	۱.۰۴	۱۳	۰.۳۲	۲۱	۰.۰۰۰۲	۱۵۷	۴۰۰	۱۵۹
سوئیس	۵۰.۱	۵	۰.۰۲	۹۳	۰.۰۰۱	۹۴	۰.۹۳	۱۹	۲۰۹۷	۴۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۵۶: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۲۷.۲	۰.۰۰۲	۱۴۱	-	-	۰.۰۵	۵۷	۵۷۷	۱۳۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۳	۰.۱۷	۴۸	۰.۰۰۰۳	۱۱۰	۰.۰۰۹	۹۲	۵۲۳	۱۳۶
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۰۷	۶۷	۰.۰۰۰۴	۸۰	۰.۰۰۳	۱۱۳	۷۷۲	۱۱۳
روسیه	۲۰۱۲	۸	۱.۲	۱۲	۰.۰۲	۶۱	۵.۶۸	۵	۱۰۶۲	۹۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

باربادوس با فاصله زیاد، بالاترین نرخ تعرفه را وضع کرده است. در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند روسیه سهم واردات بسیار بالا دارد و همچنین رتبه دوازدهم را در تولی این محصول دارد.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی گوجه فرنگی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۵۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گوجه فرنگی

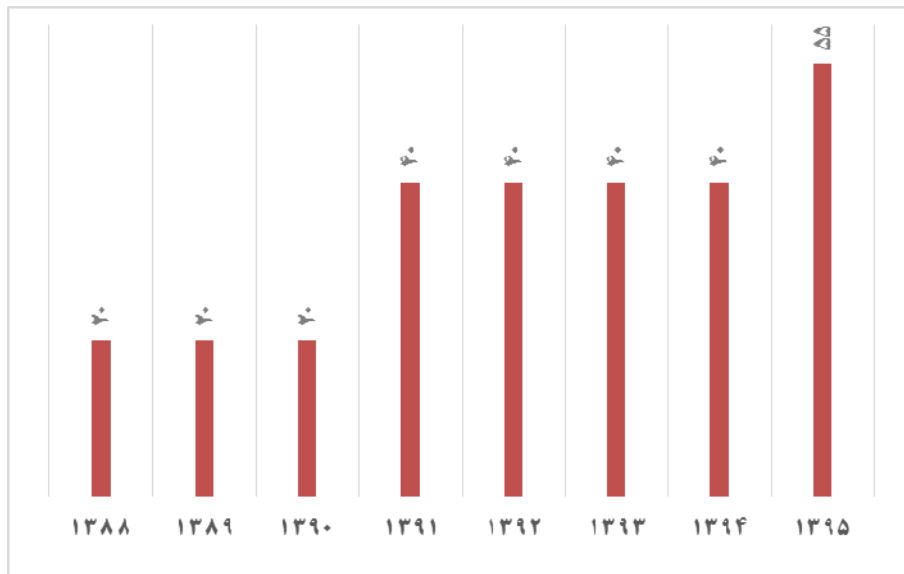
میزان	شرح
۱۸۹.۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۹۰.۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۷.۸۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵۰	میانگین ایران
۶۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی گوجه فرنگی در جهان به میزان ۱۸۹/۸ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول گوجه فرنگی کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۷/۸۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۵- باقلا

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. این محصول به عنوان صیفی جات همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است. نمودار ۴-۴۹ نرخ تعرفه باقلا کشور در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۲۰ در سالهای ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ می باشد. بیشترین میزان تعرفه میزان ۵۵ در سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۴۹: نرخ تعرفه باقلا کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین تعرفه واردات بر روی باقلا در سال ۲۰۱۶ به صورت ژاپن با نرخ ۸۳/۵ درصد، آنگولا با نرخ ۵۰ درصد، تونس با نرخ ۳۳/۴ درصد، اتیوپی با نرخ ۲۹/۸ درصد و گابن با نرخ ۲۹/۴ درصد بوده است و نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۴/۲ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۶/۴ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه کشورهای که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۴۵/۲۲ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۵۸: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را برای واردات باقلا وضع کرده‌اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ژاپن	۸۳.۵	۱			۰.۰۰۲	۵۹	۱.۶۷	۱۰	۱۴۲۲	۲۳
انگولا	۵۰	۲			۰.۰۰۰۲	۷۰	۰.۰۰۶	۱۰۵	۷۵۰	۶۲
تونس	۳۳.۴	۳			۰.۱۶	۲۹	۰.۰۱	۷۴	۳۱۷	۱۱۰
اتیوپی	۲۹.۸	۴			۲.۶۴	۹	۰.۰۰۱	۹۹	۱۶۶۷	۱۹
گابن	۲۹.۴	۵			-	-	۰.۰۰۰۴	۱۰۷	۲۰۰	۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۵۹: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۲			-	-	۰.۰۰۰۲	۱۱۲	-	-
تاجیکستان	۲۰۱۳				-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	۴.۶			-	-	۰.۹	۱۵	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۶.۴			۰.۱۹	۲۷	۰.۰۰۲	۸۸	۵۷۹	۸۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که مشاهده می‌شود اتیوپی سهم بالا در صادرات باقلا و تعرفه بالا برای این محصول دارد.

همچنین کشور روسیه و تونس نیز سهم به نسبت بالا در صادرات این محصول دارند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی باقلا می‌توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۶۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی باقلا

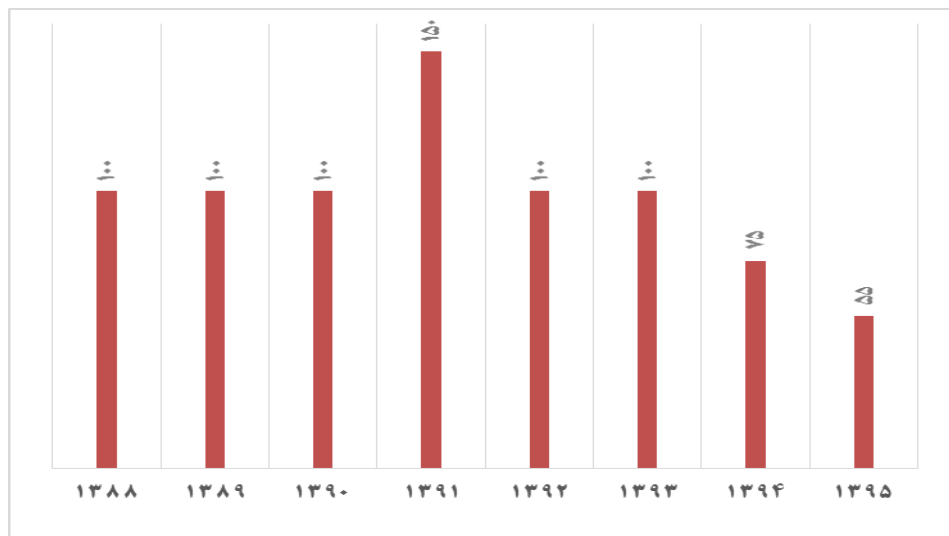
میزان	شرح
۸۳.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۵.۲۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۹.۲	میانگین ایران
۵۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی باقلا در جهان به میزان ۸۳/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول باقلا کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۶- سیر

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. این محصول به عنوان صیفی جات همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است. نمودار ۴-۵۰ نرخ تعرفه سیر در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۵۵ در سال ۱۳۹۵ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۱۵۰ در سال ۱۳۹۱ می باشد.

نمودار ۴-۵۰: نرخ تعرفه سیر کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه بر روی واردات سیر در سال ۲۰۱۶ به صورت ۳۵۸/۱ درصد، اسرائیل ۱۶۶/۸ درصد، ایران ۱۰۰ درصد، هند ۸۵/۲ درصد و تایپه ۵۹/۳ درصد بوده است. همچنین تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۱۲/۷ درصد، تاجیکستان ۱۲/۹ درصد، یمن ۲۳/۲ درصد و روسیه ۶/۴ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۱۵۳/۸ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱۳/۸ درصد بوده است.

جدول ۴-۶۱: کشورهای که بیشترین تعرفه را بر واردات سیر وضع کرده اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۳۵۸.۱	۱	۰.۰۰۳	۶۰	۲.۳۳	۱۲	۲۱۳۸	۷۱
اسرائیل	۱۶۶.۸	۲	-	-	۰.۳۴	۴۱	۲۲۲۳	۶۵
ایران	۱۰۰	۳	۰.۰۹	۲۲	۰.۰۷	۸۵	۱۵۱۳	۱۲۵
هند	۸۵.۲	۴	۰.۵۴	۹	۰.۰۰۰۲	۱۸۷	۲۷۶	۱۸۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۶۲: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۲.۷			-	-	۰.۰۱	۱۳۹	۲۰۰۰	۷۹
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹			-	-	۰.۰۰۳	۱۶۰	۲۰۰	۱۸۸
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲			-	-	۰.۰۳۶	۱۰۳	۱۵۶۸	۱۱۸
روسیه	۲۰۱۲	۶.۴			۰.۰۱۳	۴۰	۲.۴۵	۱۰	۱۵۴۶	۱۲۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق قیمت وارداتی این محصول تقریباً برای تمام کشورها بالاست. کشور هند سهم بسیار پایینی در واردات و سهم بالا در واردات این محصول دارد. کره جنوبی در واردات این محصول، سهم بالا و در صادرات آن سهم به نسبت پایینی دارد. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی سیر می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۶۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سیر

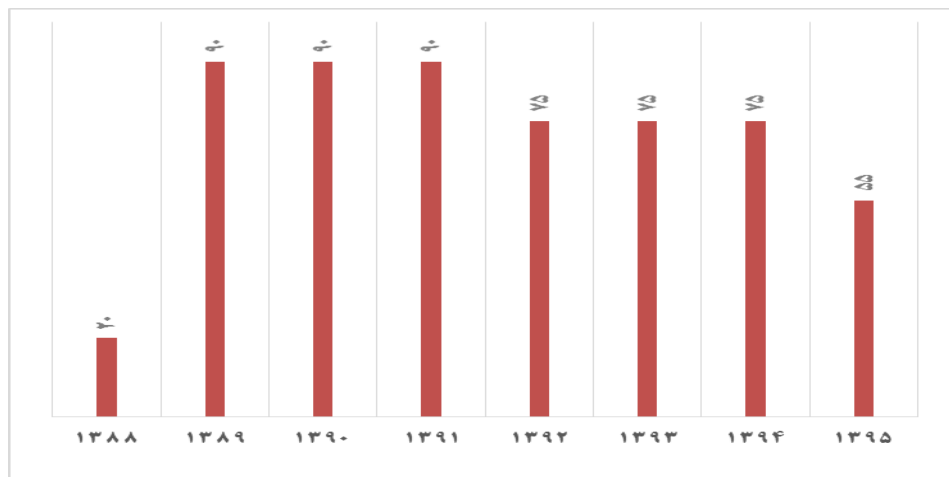
میزان	شرح
۳۵۸.۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۵۳.۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۳.۸	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۹۶.۶	میانگین ایران
۱۵۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی سیر در جهان به میزان ۱.۳۵۸ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول سیر کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۳/۸ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۷- هویج فرنگی

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. این محصول به عنوان صیفی جات همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است. نمودار ۴-۵۱ نرخ تعرفه هویج فرنگی در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۲۰ در سال ۱۳۸۸ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۹۰ در سالهای ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ می باشد.

نمودار ۴-۵۱: نرخ تعرفه هویج فرنگی کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه بر روی واردات هویج فرنگی در سال ۲۰۱۶ به صورت سوئیس با نرخ ۱۰۱/۴ درصد، ایران با نرخ ۸۵/۸ درصد، ایسلند با نرخ ۸۵ درصد، باربادوس با نرخ ۷۱ درصد و جامائیکا با نرخ ۶۴/۶ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو با نرخ ۱۶/۲ درصد، تاجیکستان با نرخ ۱۲/۹ درصد، یمن با نرخ ۲۳/۲ درصد و روسیه با نرخ ۷/۹ درصد بوده است.

همچنین نرخ تعرفه کشورهای که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۸۱/۵۶ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱۵/۰۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۶۴: کشورهای که بیشترین تعرفه را بر واردات هویج فرنگی وضع کرده اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سوئیس	۱۰۱.۴	۱	۰.۱۱	۵۵	۰.۰۰۱	۹۳	۰.۴۲	۳۵	۱۰۵۹	۳۵
ایران	۸۵.۸	۲	۰.۸	۲۰	۰.۱	۴۳	۰.۰۰۰۱	۱۸۶	۱۰۰۰	۳۸
ایسلند	۸۵	۳	۰.۰۰۰۰۸	۱۱۲	۰.۰۰۰۰۳	۱۰۳	۰.۰۰۶	۷۹	۹۰۰	۵۱
باربادوس	۷۱	۴	۰.۰۰۰۰۵	۱۱۹	-	-	۰.۰۰۵	۸۵	۱۲۰۵	۲۷
جامایکا	۶۴.۶	۵	۰.۰۴۴	۷۲	-	-	۰.۰۰۰۱۹	۱۵۲	۱۱۲۵	۳۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۶۵: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۶.۲	-	-	-	-	۰.۰۵۷	۸۲	۳۵۱	۱۵۵
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۵۸	۲۵	۰.۰۰۲	۸۶	۰.۰۰۰۰۲	۱۸۷	۱۵۰	۱۸۲
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۰۲۹	۸۰	-	-	-	-	۱۰۰۰	۳۹
روسیه	۲۰۱۲	۷.۹	۲.۹	۴	۰.۱۹	۳۵	۴.۶	۷	۴۵۹	۱۳۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

از میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند تاجیکستان و روسیه میزان تولید بیشتری دارند. روسیه میزان تعرفه پایین بر این محصول وضع کرده است. همچنین از میان کشورهای که بیشترین میزان تعرفه را دارند، ایران سهم تولید بیشتر و واردات بسیار کمی دارد. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی هویج فرنگی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۶۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هویج فرنگی

میزان	شرح
۱۰۱.۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۱.۵۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۵.۰۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۶.۶	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

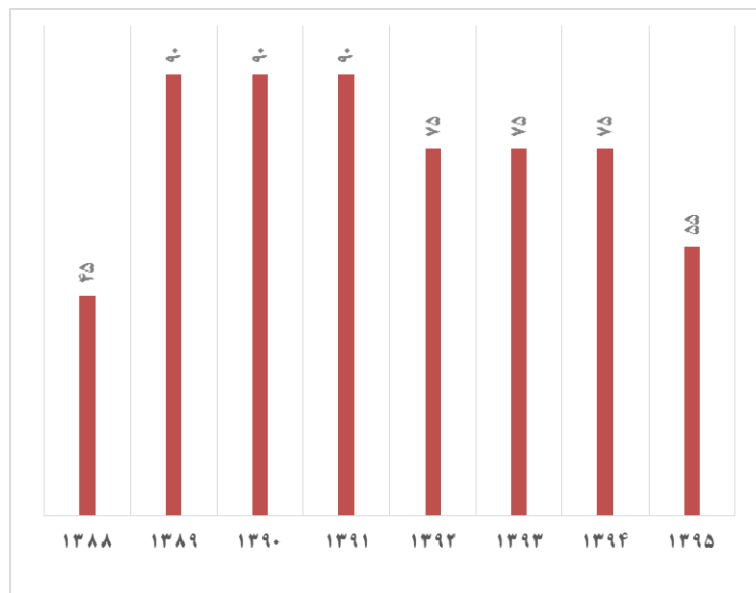
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی هویج فرنگی در جهان به میزان ۱۰/۱/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول هویج فرنگی کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۵/۰۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۸- خربزه

ورود و صدور این محصول ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است.

نمودار ۴-۵۲ نرخ تعرفه خربزه کشور طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴۵ در سال ۱۳۸۸ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۹۰ در سه سال متوالی ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ می باشد.

نمودار ۴-۵۲: نرخ تعرفه خربزه کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه بر روی واردات خربزه در سال ۲۰۱۶ متعلق به کشورهای باربادوس با نرخ ۱۴۰/۲ درصد، تایلند با نرخ ۱۰۰/۱ درصد، ترکیه با نرخ ۸۶ درصد، لبنان با نرخ ۶۶ درصد و بلایز با نرخ ۵۰/۶ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۱۲/۷ درصد، تاجیکستان ۸/۶ درصد و روسیه ۳/۲ درصد بوده است.

همچنین نرخ تعرفه کشورهای که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۸۸/۵۸ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۸/۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۶۷: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات خربزه وضع کرده اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
باربادوس	۱۴۰.۲	۱	۰.۰۰۱	۸۴	۰.۰۰۰۳	۱۰۳	۰.۰۰۷	۹۹	۱۱۶۷	۴۳
تایلند	۱۰۰.۱	۲	-	-	۰.۰۰۰۸	۶۳	۰.۸۲	۱۹	۸۸۶	۸۶
ترکیه	۸۶	۳	۳.۸۴	۳	۰.۳	۲۳	۰.۰۰۹	۹۱	۳۰۶	۱۴۷
لبنان	۶۶	۴	۰.۰۳	۵۶	۰.۰۰۱۶	۸۸	۰.۰۱۷	۷۳	۹۱۶	۸۳
بلازیر	۵۰.۶	۵	۰.۰۰۰۳	۹۰	-	-	۰.۰۰۰۲	۱۵۱	۱۰۰۰	۶۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۶۸: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۲.۷	-	-	-	-	۰.۰۱۱	۸۰	۷۴۵	۱۱۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	-	-	۰.۰۰۲	۸۲	۰.۰۰۱	۱۳۲	۵۱۴	۱۳۷
یمن	۲۰۱۴	-	۰.۰۶۸	۴۷	۰.۰۶۹	۴۳	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	-	-	۰.۰۳۳	۵۳	۰.۳	۲۷	۷۴۵	۱۰۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، نرخ تعرفه در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند پایین بوده است. ترکیه از میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را وضع کرده اند، با وضع نرخ تعرفه ۸۶ درصد سهم بالایی در تولید این محصول داشته است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی خربزه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۶۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خربزه

میزان	شرح
۱۴۰.۲	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۸.۵	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸.۱۶	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۶.۶	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

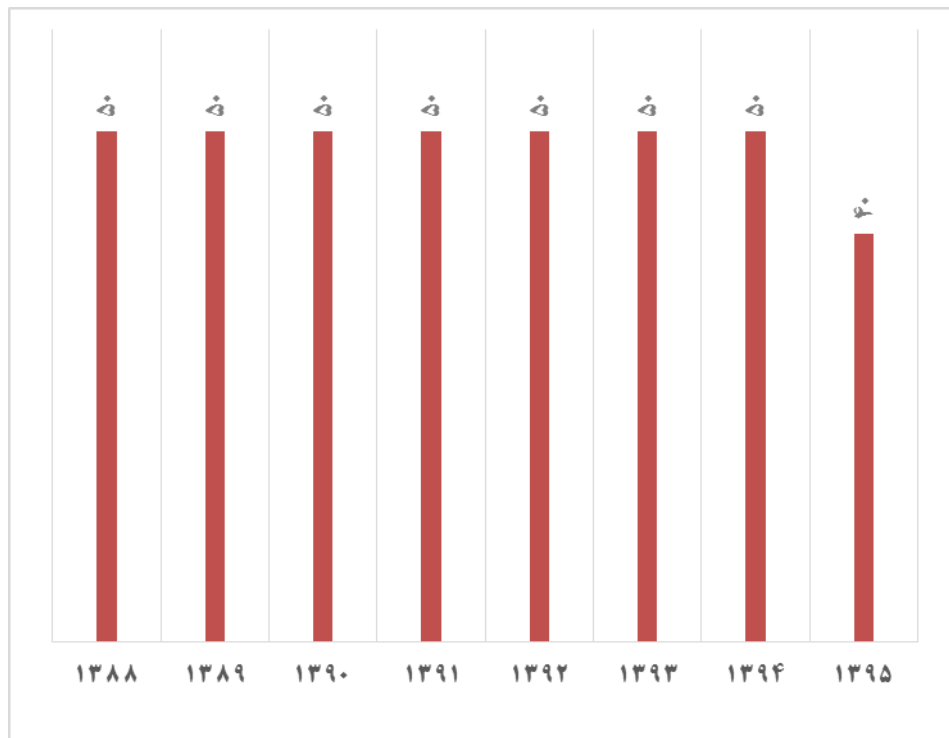
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی خربزه در جهان به میزان ۱۴۰/۲ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول خربزه کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۱۶ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۱۹- خیار

در ایران برای این محصول علاوه بر تعرفه سیاستهای دیگری از جمله محدودیت های غیر تعرفه ای وجود دارد. در رابطه با این محصول در کتاب تعرفه بیان شده است که ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. همچنین ایجاد تعرفه ی فصلی برای این محصول لحاظ شده است که برای حمایت داخلی از محصول بوده است. همچنین همانطور که در ابتدای فصل حاضر بیان شد این محصول همواره از محصولات استراتژیک در کشور بوده است و در برنامه های توسعه و سیاست های خرید تضمینی به آن به عنوان کالای حساس معرفی شده است.

نمودار ۴-۵۳ نرخ تعرفه خیار در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴۰ در سال ۱۳۹۵ می باشد. بیشترین میزان تعرفه ۵۰ در سالهای متوالی ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۵۳: نرخ تعرفه خیار کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات خیار در سال ۲۰۱۶ متعلق به کشورهای لبنان با ۸۰/۱ درصد، باربادوس با ۷۱ درصد، مقدونیه با ۵۱/۱ درصد، آنگولا با ۵۰ درصد و سوریه با ۴۶/۴ درصد بوده است. نرخ تعرفه واردات خیار برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو با ۱۸/۱ درصد، تاجیکستان با ۱۲/۹ درصد و روسیه با ۸/۳ درصد بوده است.

همچنین نرخ تعرفه کشورهای که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۵۹/۷۲ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱۳/۱ درصد بوده است.

جدول ۴-۷۰: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات خیار وضع کرده اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۸۰.۱	۱	۰.۱	۳۳	۰.۰۱	۶۰	۰.۰۹۶	۴۳	۹۱۹	۷۷
باربادوس	۷۱	۲	۰.۰۰۰۶	۱۱۴	-	-	۰.۰۰۱	۹۱	۵۳۲	۱۰۷
مقدونیه	۵۱.۱	۳	۰.۰۰۳	۵۹	۰.۲۱	۳۱	۰.۰۰۶	۴۸	۴۰۲	۱۲۱
آنگولا	۵۰	۴	-	-	-	-	۰.۰۰۰۹	۹۶	۱۱۰۰	۵۰
سوریه	۴۶.۴	۵	۰.۰۰۹	۳۷	۰.۰۰۹	۳۸	۰.۰۰۰۶	۱۰۱	۲۳۱	۱۳۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۷۱: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	-	-	-	-	۰.۰۰۴	۵۳	۵۰۶	۱۰۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۰۹	۳۶	۰.۰۰۰۲	۹۴	۰.۰۱۳	۶۳	۵۹۷	۱۰۴
یمن	۲۰۱۴	-	۰.۰۰۱	۷۹	۰.۰۰۱	۷۶	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۸.۳	۱.۳۴	۵	۰.۱	۳۶	۵.۱۵	۵	۱۰۸۳	۵۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که مشاهده می‌شود کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند نرخ تعرفه پایین بر واردات این محصول وضع کرده اند و از میان این کشورها روسیه هم در تولید و هم در واردات آن سهم بسیاری داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی خیار می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۷۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خیار

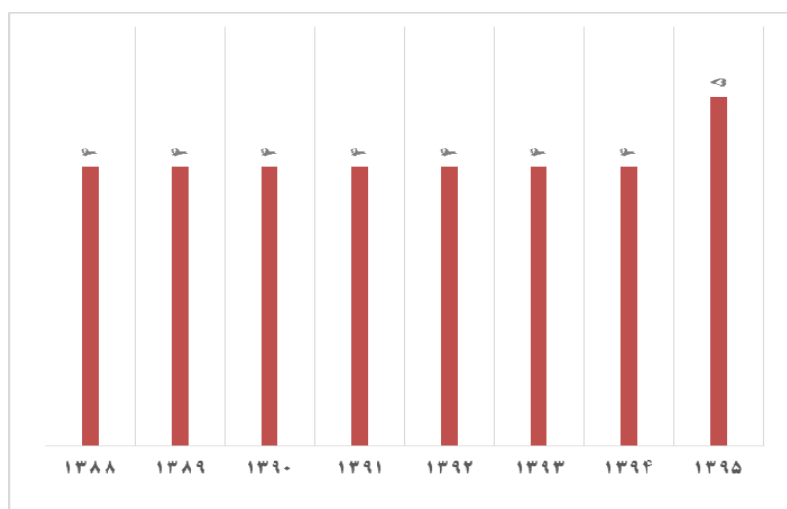
میزان	شرح
۸۰.۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۹.۷	میانگین کشورهای دارای بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای دارای کمترین تعرفه
۱۳.۱	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۸.۳	میانگین ایران
۵۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی خیار در جهان به میزان ۸۰/۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول خیار کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۳/۱ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۲۰- یونجه

نمودار ۴-۵۱ نرخ تعرفه یونجه در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴ در سالهای متوالی ۱۳۸۸، ۱۳۹۰، ۱۳۸۹، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ در سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۵۴: نرخ تعرفه یونجه کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات یونجه در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای نروژ با ۷۳/۱ درصد، بوتان با ۴۸/۷ درصد، کره جنوبی با ۴۸/۲ درصد، سری لانکا با ۲۴/۸ درصد و هند با ۲۴/۴ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه روسیه به عنوان کشوری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته است در این سال به میزان ۳/۲ درصد بوده است.

همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۴۳/۸۴ درصد بوده است.

جدول ۴-۷۳: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات یونجه وضع کرده اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
نروژ	۷۳.۱	۱			۰.۰۰۵	۵۳	۰.۱۸	۲۴	۳۳۱	۷۷
بوتان	۴۸.۷	۲			-	-	-	-	۱۰۰۰	۱۵
کره جنوبی	۴۸.۲	۳			-	-	۱۱.۰۷	۴	۲۷۵	۱۰۱
سری لانکا	۲۴.۸	۴			-	-	۰.۰۰۳	۱۰۲	۳۱۸	۸۶
هند	۲۴.۴	۵			۰.۰۰۱	۷۱	۰.۰۱	۷۶	۵۴۱۸	۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۷۴: کشورهای که به تازگی به سازمان تجا رت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	-			-	-	۰.۰۰۰۸	۱۳۰	۱۹۳	۱۳۳
تاجیکستان	۲۰۱۳	-			۰.۰۰۰۲	۸۳	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	-			-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲			۰.۰۶	۳۲	۰.۰۱۲	۷۹	۱۳۴۸	۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که مشاهده می شود کشور هند بیشترین قیمت وارداتی را دارد و در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را وضع کرده اند بوتان بیشترین سهم را در واردات این محصول داشته است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی یونجه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۷۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی یونجه

میزان	شرح
۷۳.۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۳.۸	میانگین کشورهای دارای بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای دارای کمترین تعرفه
۳.۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۱	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

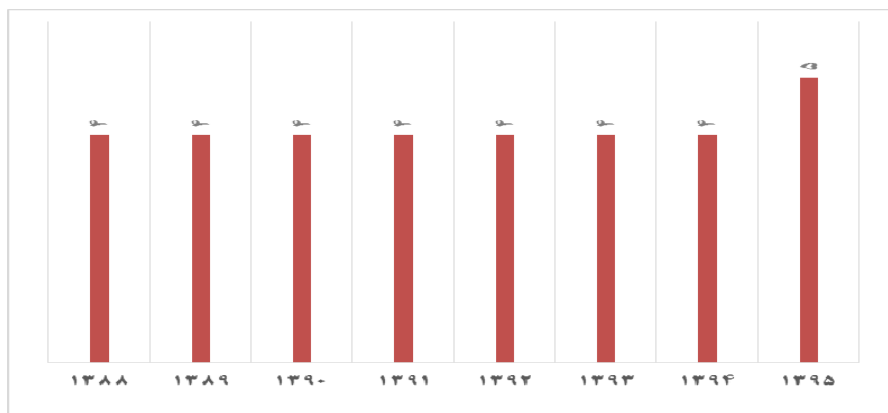
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی یونجه در جهان به میزان ۷۳/۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول یونجه کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۳/۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۲۱- ذرت علوفه ای

ورود و صدور این محصول ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است.

نمودار ۴-۵۲ نرخ تعرفه ذرت در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴ در سالهای متوالی ۱۳۸۸، ۱۳۹۰، ۱۳۸۹، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۵ در سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۵۵: نرخ تعرفه ذرت علوفه ای کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات ذرت علوفه ای در سال ۲۰۱۶ مربوط به کره جنوبی با نرخ ۳۹۹/۹ درصد، ترکیه با نرخ ۱۲۹/۴ درصد، چین با نرخ ۷۷/۵ درصد، اسرائیل با نرخ ۵۶/۵ درصد و فلسطین با نرخ ۵۲/۴ درصد بوده است. نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت تاجیکستان با نرخ ۴/۳ درصد و یمن با نرخ ۴/۶ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه کشورهای که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۱۴۳/۱۴ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۴/۴۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۷۶: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را بر ذرت علوفه ای وضع کرده اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۳۹۹.۹	۱			۰.۰۰۰۲	۸۴	۶.۸	۳	۳۲۳	۶۸
ترکیه	۱۲۹.۴	۲			۰.۰۳۷	۳۸	۰.۴	۴۴	۲۰۹	۱۲۴
چین	۷۷.۵	۳			۰.۰۰۴	۵۷	۲.۳	۱۳	-	-
اسرائیل	۵۶.۵	۴			۰.۰۰۶	۵۴	۰.۹۱	۲۸	۱۸۶	۱۶۳
فلسطین	۵۲.۴	۵			-	-	۰.۰۰۰۲	۱۶۹	۱۷۳	۱۸۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۷۷: کشورهای که با تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	-			-	-	۰.۰۱۲	۱۱۴	۱۷۹	۱۷۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳			-	-	۰.۰۰۰۵	۱۵۷	۱۱۸۳	۱۶
یمن	۲۰۱۴	۴.۶			۰.۰۰۱۹	۶۷	۰.۳۸	۴۵	۱۷۰	۱۸۶
روسیه	۲۰۱۲	-			۳.۲	۶	۰.۰۱۶	۱۰۷	۷۸۲	۲۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که مشاهده می شود کره جنوبی با وضع تعرفه بسیار بالا سهم در واردات بسیار زیادی دارد و رتبه سوم را در واردات این محصول داراست.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی ذرت علوفه ای می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۷۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی ذرت علوفه ای

میزان	شرح
۳۹۹.۹	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۴۳	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۴.۴	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۱	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

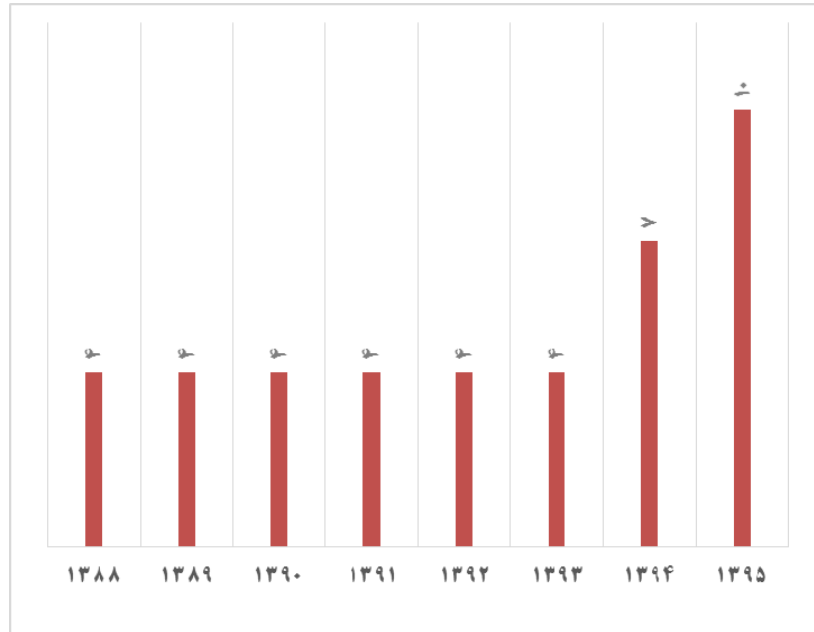
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی ذرت علوفه ای در جهان به میزان ۳۹۹/۹ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول ذرت علوفه ای کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۴/۴ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۲۲- ارزن

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است.

نمودار ۴-۴ نرخ تعرفه ارزن طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴ در سالهای متوالی ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۱۰ در سال ۱۳۹۵ می باشد.

نمودار ۴-۵۶: نرخ تعرفه ارزش کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات ارزش در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای کره جنوبی با نرخ ۳۰/۱۶ درصد، ترکیه با نرخ ۵۷/۵ درصد، تونس با نرخ ۳۳/۴ درصد، آنگولا با نرخ ۳۰ درصد و باهاما با نرخ ۲۹/۸ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه این محصول در کشورهایی که به تازگی عضو سازمان تجارت جهانی شده اند به صورت مونتنگرو با نرخ ۵/۱ درصد، یمن با نرخ ۱۷/۹ درصد و روسیه ۴/۷ درصد بوده است.

همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند به طور متوسط ۹۰/۴۶ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۹/۳ درصد بوده است.

جدول ۴-۷۹: کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را بر واردات ارزش وضع کرده اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۳۰٫۱۶	۱	۰٫۲۳	۲۷	۰٫۰۵۵	۴۷	۱٫۲۷	۱۷	۷۹۷	۷۸
ترکیه	۵۷٫۵	۲	۰٫۰۲	۵۲	۰٫۰۲۶	۵۹	۰٫۳۸	۴۱	۳۴۵	۱۴۴
تونس	۳۳٫۴	۳	-	-	-	-	۰٫۰۶۸	۸۲	۱۶۶	۱۶۸
آنگولا	۳۰	۴	۰٫۱۴	۳۱	-	-	۰٫۰۱۴	۱۰۲	۱۳۷۴	۴۸
باهاما	۲۹٫۸	۵	-	-	-	-	۰٫۰۰۸	۱۱۵	۵۷۱۴	۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۸۰: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۵.۱	-	-	-	-	۰.۰۰۶	۱۲۴	۱۳۰۲	۵۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	۰.۰۰۰۱	۸۴	-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	۱۷.۹	۰.۲۴	۲۶	۰.۰۰۶۸	۷۷	۰.۱۸	۵۸	۲۷۹	۱۵۶
روسیه	۲۰۱۲	۴.۷	۱.۶	۱۱	۱.۹۹	۱۵	۰.۶۴	۳۰	۲۴۶	۱۶۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، کشورهایی که بیشترین میزان تعرفه را وضع کرده اند کشورهایی هستند که میزان تولید زیاد از این محصول دارند. کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند میزان تعرفه کمتری نسبت به سایر کشورها داشته اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی ارزن می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۸۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی ارزن

میزان	شرح
۳۰.۱۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۹۰.۴۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۵.۵	میانگین ایران
۱۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

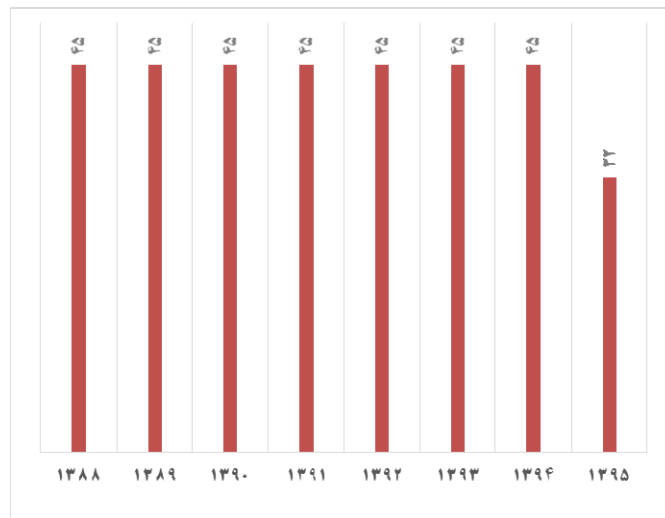
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی ارزن در جهان به میزان ۳۰/۱۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول ارزن کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۲۳- زیره

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است.

نمودار ۴-۵۴ نرخ تعرفه زیره طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۳۲ درصد در سال ۱۳۹۵ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۴۵ درصد در سالهای ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ می باشد.

نمودار ۴-۵۴: نرخ تعرفه زیره کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات زیره برای سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای ایران با نرخ ۴۹/۸ درصد، کابو با نرخ ۳۰ درصد، اتیوپی با نرخ ۲۹/۸ درصد، ترکیه با نرخ ۲۹/۶ درصد و گابن با نرخ ۲۹/۴ درصد بوده است. نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند برای این سال و در مورد محصول زیره به صورت مونتنگرو ۴/۲ درصد، تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۲/۹ درصد بوده است. همچنین متوسط نرخ تعرفه کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را وضع کرده اند ۳۳/۷۲ درصد و متوسط نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۴ درصد بوده است.

جدول ۴-۸۲: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را برای زیره داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه	کشور	میانگین نرخ تعرفه
ایران	۴۹.۸	۱	۰.۶	۲۳	۰.۳۷	۴۵	۲۱۴۴	۹۱	ایران	۴۹.۸
کابو	۳۰	۲	-	-	۰.۰۰۳	۱۳۴	۴۱۶۷	۲۱	کابو	۳۰
اتیوپی	۲۹.۸	۳	۰.۶۱	۲۱	۰.۰۵۸	۹۳	۱۳۱۵	۱۴۲	اتیوپی	۲۹.۸
ترکیه	۲۹.۶	۴	۴.۲	۳	۱.۲۲	۲۰	۲۰۰۲	۱۰۰	ترکیه	۲۹.۶
گابن	۲۹.۴	۵	-	-	۰.۰۰۱	۱۵۳	۲۰۰۰	۱۰۱	گابن	۲۹.۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۸۳: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه	کشور	سال پیوستن
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۲	۰.۰۰۳	۸۰	۰.۰۰۷	۱۲۱	۶۴۱	۱۵۸	مونتنگرو	۲۰۱۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۰۰۱	۹۴	۰.۰۰۱	۱۴۶	۵۶۵	۱۶۱	تاجیکستان	۲۰۱۳
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۳۶	۴۶	۱۴۹۰	۱۳۳	یمن	۲۰۱۴
روسیه	۲۰۱۲	۲.۹	۳.۴	۴	۰.۵۴	۳۲	۲۴۷۶	۶۷	روسیه	۲۰۱۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، ایران بیشترین نرخ تعرفه را بر روی واردات زیره در سال ۲۰۱۶ وضع کرده است و سهم صادرات ایران نیز می‌توان گفت مقدار بسیاری است. ترکیه با وضع تعرفه بالا، واردات کم و صادرات زیاد در این محصول دارد. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی زیره می‌توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۸۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زیره

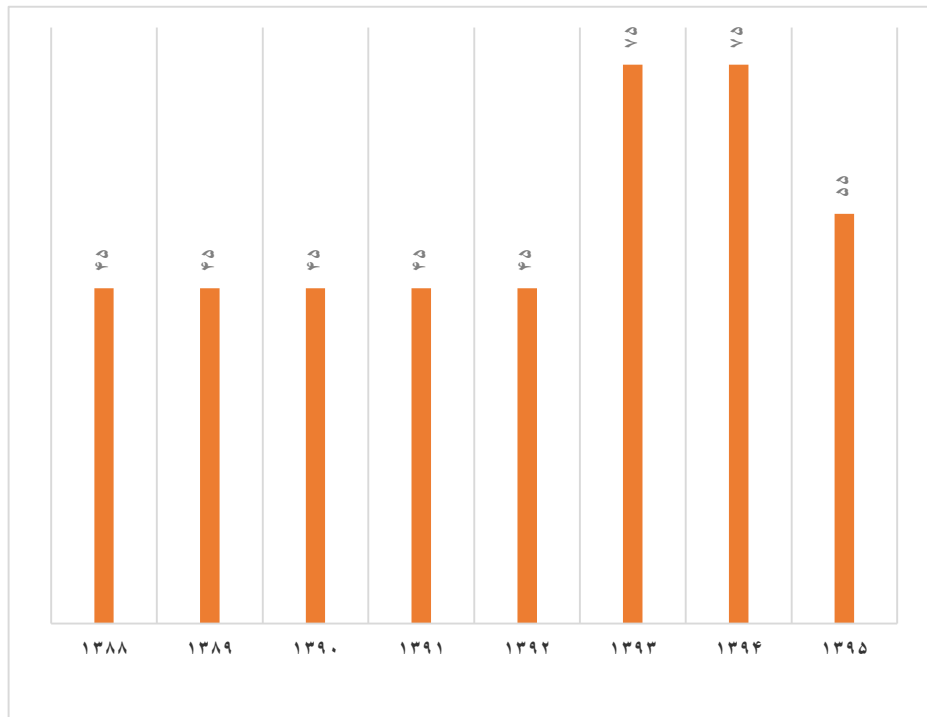
میزان	شرح
۴۹.۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۳۳.۷	میانگین کشورهای دارای بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای دارای کمترین تعرفه
۴	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۲.۸	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۳۲	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی زیره در جهان به میزان ۴۹/۸ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول زیره کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۴ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۲۴- سیب زمینی

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است. نمودار ۴-۵۸ نرخ تعرفه زیره طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴۵ درصد در سال ۱۳۸۸-۱۳۹۳ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۷۵ در سالهای ۱۳۹۳-۱۳۹۴ می باشد.

نمودار ۴-۵۸: نرخ تعرفه سیب زمینی کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه سیب زمینی در سال ۲۰۱۶ را کشورهای کره با نرخ ۲۹۸ درصد، تایلند با نرخ ۱۲۰ درصد، دومینیکا با نرخ ۱۱۹ درصد، مکزیک با نرخ ۱۰۰ درصد و اسرائیل با نرخ ۹۷ درصد داشته اند.

همچنین نرخ تعرفه برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۱۳/۷ درصد، تاجیکستان ۱۱/۵ درصد، یمن ۲۱/۶ درصد و روسیه ۵/۹ درصد بوده است.

جدول ۴-۸۵: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه سیب زمینی را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره	۲۹۸.۴	۱	۰.۴	۳۳	۰.۰۲	۷۱	۰.۴۲	۴۷	۵۴۱	۷۵
تایلند	۱۲۰.۴	۲	۰.۰۲	۱۰۴	۰.۰۰۵	۸۳	۰.۴۴	۴۴	۴۱۲	۱۲۶
دومینیکا	۱۱۹.۴	۳	۰.۰۱	۱۱۱	۰.۰۱	۷۶	۰.۰۹	۸۹	۵۳۱	۷۹
مکزیک	۱۰۰.۳	۴	۰.۳۵	۳۶	۰.۰۱۶	۷۲	۰.۹۹	۲۲	۳۸۲	۱۳۵
اسرائیل	۹۷	۵	۰.۱۳	۵۶	۲.۴	۱۱	۰.۴۷	۴۲	۶۰۰	۵۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۸۶: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۳.۷	۰.۰۰۵	۱۲۵	۰.۰۰۰۲	۱۰۹	۰.۰۶	۲۳	۳۰۹	۱۵۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۱.۵	۰.۱۸	۴۸	۰.۰۰۲	۹۳	۰.۰۱۶	۱۴۳	۱۲۱	۱۹۹
یمن	۲۰۱۴	۲۱.۶	۰.۰۵	۸۵	-	-	۰.۰۸	۹۲	۷۰۲	۳۶
روسیه	۲۰۱۲	۵.۹	۶.۶	۴	۰.۵۷	۲۲	۲.۵	۱۱	۳۷۷	۱۳۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند روسیه بیشترین میزان تولید سیب زمینی را داشته است و بیشترین میزان صادرات و واردات این محصول را داشته است. در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را وضع کرده اند اسرائیل بیشترین میزان صادرات سیب زمینی را داشته است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی سیب زمینی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۸۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سیب زمینی

میزان	شرح
۲۹۸.۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۴۷.۱	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۳.۱۷	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵۶.۶	میانگین ایران
۷۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

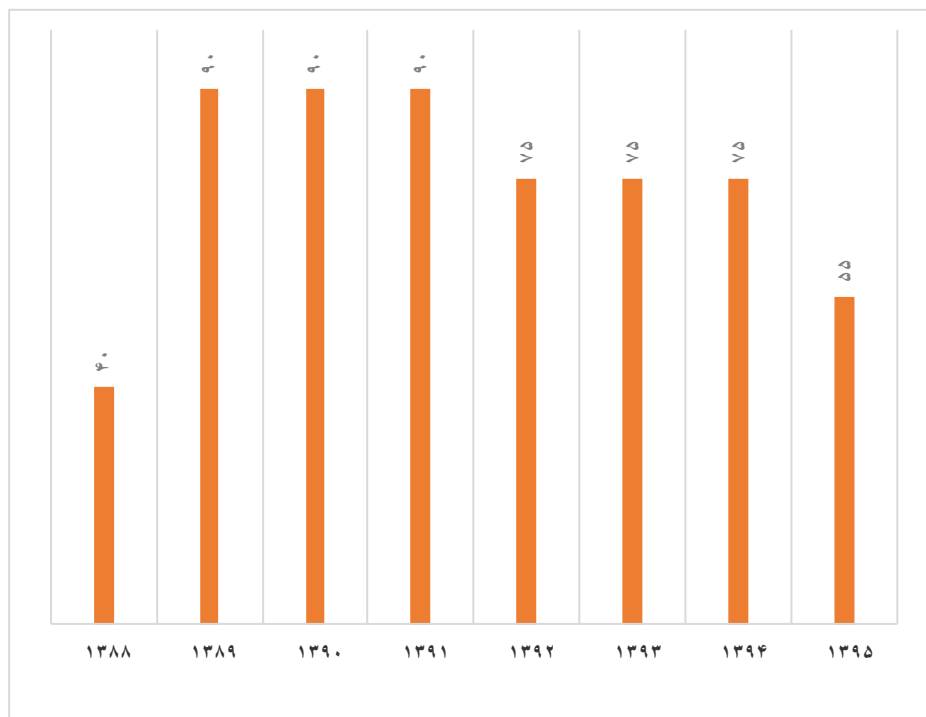
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی سبب زمینی در جهان به میزان ۲۹۸/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول سبب زمینی کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۳/۱۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۲۵- هندوانه

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است.

نمودار ۴-۵۹ نرخ تعرفه زیره طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۴۰ درصد در سال ۱۳۸۸ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۹۰ درصد در سالهای ۱۳۸۹-۱۳۹۱ می باشد.

نمودار ۴-۵۹: نرخ تعرفه هندوانه کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه هندوانه را در سال ۲۰۱۶ کشورهای باربادوس با ۱۴۰/۲ درصد، تایلند با ۱۳۱/۲ درصد، ترکیه با ۸۶ درصد، لبنان با ۷۰/۵ درصد و سوریه با ۴۶/۴ درصد داشته اند. همچنین نرخ

تعرفه برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۱۸/۱ درصد، تاجیکستان ۸/۶ درصد، یمن ۲۳/۲ درصد و روسیه ۳/۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۸۸: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه هندوانه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
باربادوس	۱۴۰.۲	۱	-	-	-	-	۰.۰۳	۶۸	۱۰۰۰	۲۰
تایلند	۱۳۱.۲	۲	۰.۰۷	۴۸	۰.۰۰۹	۷۰	۰.۰۰۰۲	۱۴۴	-	-
ترکیه	۸۶	۳	۲.۱۴	۳	۰.۶۹	۲۱	۰.۲۸	۳۶	۱۷۹	۱۳۵
لبنان	۷۰.۵	۴	۰.۰۳	۶۶	۰.۰۱۹	۶۴	۰.۱۴	۴۸	۵۵۰	۷۰
سوریه	۴۶.۴	۵	۰.۱۲	۳۵	۰.۰۰۸	۷۲	-	-	۳۷	۱۵۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۸۹: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	۰.۰۰۷	۸۵	۰.۰۰۸	۷۴	۰.۰۰۴	۶۳	۶۶۰	۵۳
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۲۷	۲۲	۰.۰۰۱	۱۰۴	۰.۰۰۴	۱۰۵	۴۰۳	۹۲
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۱	۴۲	۰.۱۲	۳۸	۰.۰۰۵	۱۰۳	۵۲۶	۷۶
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۰.۷۸	۱۰	۰.۲	۳۲	۰.۶۲	۲۵	۲۰۴	۱۲۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی هندوانه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۹۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هندوانه

میزان	شرح
۱۴۰.۲	کشور دارای بالاترین تعرفه
۹۴.۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۳.۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۳.۷۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

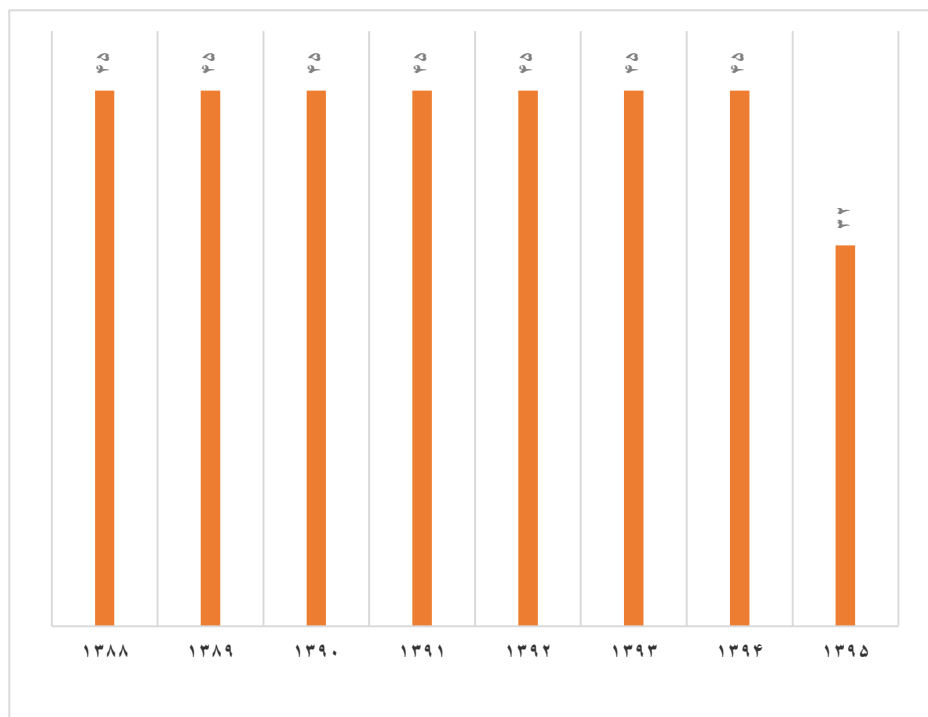
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی هندوانه در جهان به میزان ۱۴۰/۲ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول هندوانه کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۳/۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۲۶- کلزا

ورود و صدور این محصول دارای ملزم به رعایت مفاد قانون ملی ایمنی زیستی با کسب مجوز قبلی از وزارت جهاد کشاورزی است.

نمودار ۴-۶۰ نرخ تعرفه زیره طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ را به تصویر کشانده است. کمترین میزان تعرفه میزان ۳۲ درصد در سال ۱۳۹۵ می باشد و بیشترین میزان تعرفه میزان ۴۵ درصد در سالهای ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ می باشد.

نمودار ۴-۶۰: نرخ تعرفه کلزا کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه کلزا در سال ۲۰۱۶ را کشورهای باهاما با نرخ ۳۲/۹ درصد، جیبوتی با نرخ ۲۶ درصد، هند با نرخ ۲۵/۴ درصد، تایلند با نرخ ۲۲/۳ درصد و ازبکستان با نرخ ۱۷/۲ درصد داشته اند. همچنین نرخ تعرفه

کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو و روسیه ۰ درصد، تاجیکستان ۴/۳ درصد و یمن ۴/۶ درصد بوده است.

جدول ۴-۹۱: کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه کلزا را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
باهاما	۳۲.۹	۱	-	-	-	-	-	-	-	-
جیبوتی	۲۶	۲	-	-	-	-	-	-	۱۰۰۰	۳۰
هند	۲۵.۴	۳	۹	۴	۰.۰۰۱	۴۹	۰.۰۰۱	۶۵	۵۶۸۰	۱۲
تایلند	۲۲.۳	۴	-	-	-	-	-	-	۴۰۰۰	۱۶
ازبکستان	۱۷.۲	۵	۰.۰۰۱	۵۹	-	-	۰.۰۰۰۴	۷۵	۳۱۵	۸۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۹۲: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	-	-	-	-	-	-	۱۰۰۰	۲۹
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	-	-	۰.۰۰۴	۲۳	۳۰۴	۸۹
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	-	-	۰.۰۰۰۵	۷۲	۳۴۰	۸۶
روسیه	۲۰۱۲	۰	۱.۴۴	۱۲	۰.۲۵	۲۱	۰.۴۹	۱۸	۵۴۸	۴۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

در میان کشورهای که بیشترین میزان نرخ تعرفه را داشته اند کشور هند بیشترین سهم از تولید را داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی کلزا می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۹۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی کلزا

میزان	شرح
۳۲.۹	کشور دارای بالاترین تعرفه
۲۴.۷	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲.۲	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۳.۳۷	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۳۲	کمترین مقدار تعرفه ایران

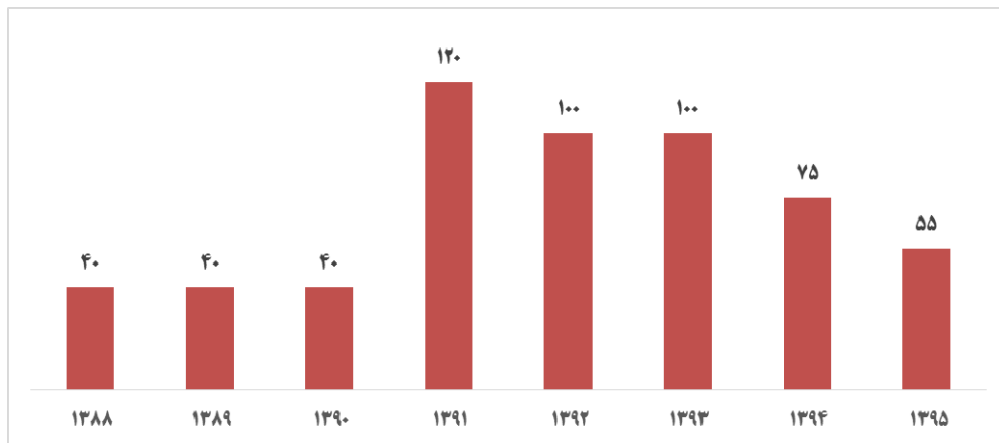
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی کلزا در جهان به میزان ۳۲/۹ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول کلزا کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲/۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۴-۲-۴- محصولات باغی

● انار

نمودار ۴-۶۱ نرخ تعرفه انار را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۱۲۰ درصد در سال ۱۳۹۱ و کمترین نرخ تعرفه ۴۰ درصد در سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۶۱: نرخ تعرفه انار در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول انار در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۵/۰۳۷ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای کره به میزان ۲۲۶/۱ درصد، برزیل به میزان ۶۲/۹ درصد، تایلند به میزان ۵۷/۲ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۲ درصد و لبنان به میزان ۵۰/۸ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی انار در مونتنگرو ۵/۸ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان ۲۳/۷ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۸۹/۰۷ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۹/۸ درصد بوده است.

جدول ۴-۹۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انار

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۲۲۶.۱	۲۴	۰	-	۰.۵	۲۴	۲۲۴۳	۴۵
برزیل	۶۲.۹	۲۵	۰	-	۰	۲۵	۵۷۱	۱۶۷
تایلند	۵۷.۲	۲۶	۱۵.۸	۳	۱.۱	۲۶	۷۰۹	۱۵۸
ازبکستان	۵۱.۵	۲۷	۰.۲	۴۴	۰	۲۷	۳۵۰	۱۸۲
لبنان	۵۰.۸	۲۸	۰.۱	۵۴	۰.۳	۲۸	۷۴۲	۱۵۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۹۵: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۵.۸	۰	-	۰	-	۸۸۷	۱۴۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰	-	۰	-	۱۸۱۹	۶۴
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۵	۳۸	۰	-	۱۱۳۲	۱۱۱
روسیه	۲۰۱۲	۱.۶	۰	-	۲.۳	۱۱	۱۲۸۴	۹۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی انار می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۹۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی انار

میزان	شرح
۲۲۶/۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۹/۰۷	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹/۸	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۱/۲۵	میانگین ایران
۱۲۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

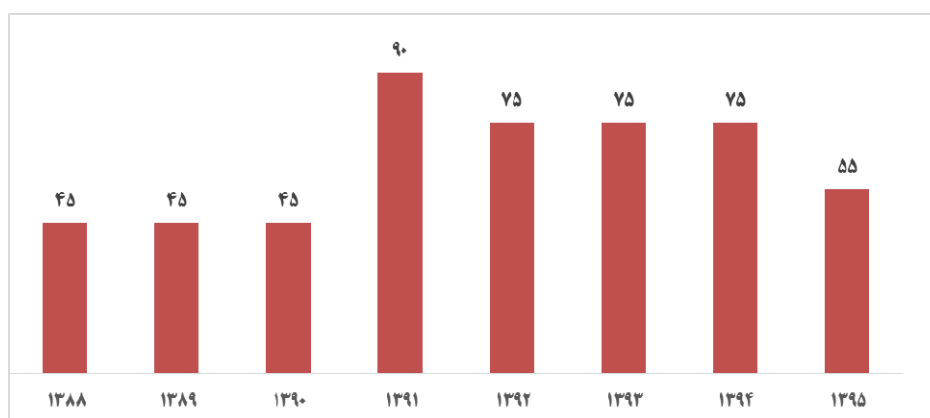
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی انار در جهان به میزان ۲۲۶/۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول انار کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۹/۸ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول انار به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● سیب

نمودار زیر نرخ تعرفه سیب را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۹۰ درصد در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۵ درصد در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۶۲: نرخ تعرفه سیب در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول سیب در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۴/۰۶۶ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای لبنان به میزان ۷۸/۹ درصد، ترکیه به میزان ۶۰ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد و بوتان به میزان ۴۹/۸ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی سیب در مونتنگرو ۹/۹ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۸/۰۴ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱۱/۲۷۵ درصد بوده‌است.

جدول ۴-۹۷: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه سیب

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۷۸.۹	۲۷	۰.۱	۴۹	۰.۲	۶۲	۰	-	۹۱۵	۱۰۵
ترکیه	۶۰	۲۸	۲.۵۷	۴	۰.۵	۱۰۷	۰	-	۵۹۹	۱۶۶
ازبکستان	۵۱.۵	۲۹	۰.۷۳	۱۶	۰	-	۰	-	۵۴۷	۱۶۸
آنگولا	۵۰	۳۰	-	-	۰	-	۰.۱	۶۸	۷۳۱	۱۴۷
بوتان	۴۹.۸	۳	۰.۰۰۶	۷۹	۰	-	۰	-	۵۰	۲۱۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۹۸: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۹.۹	۰.۰۰۷	۷۷	۰	-	۰	-	۳۶۷	۱۹۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۱۸	۴۳	۰	-	۰	-	۷۲۱	۱۴۹
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۰۲۶	۷۰	۰	-	۰	-	۹۵۰	۱۰۷
روسیه	۲۰۱۲	۳.۴	۱.۲۹	۱۱	۰.۱	۴	۴.۸	۴	۵۴۷	۱۶۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی سیب می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۹۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سیب

میزان	شرح
۷۸/۹	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۸/۰۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۱/۲۷۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۳/۱۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

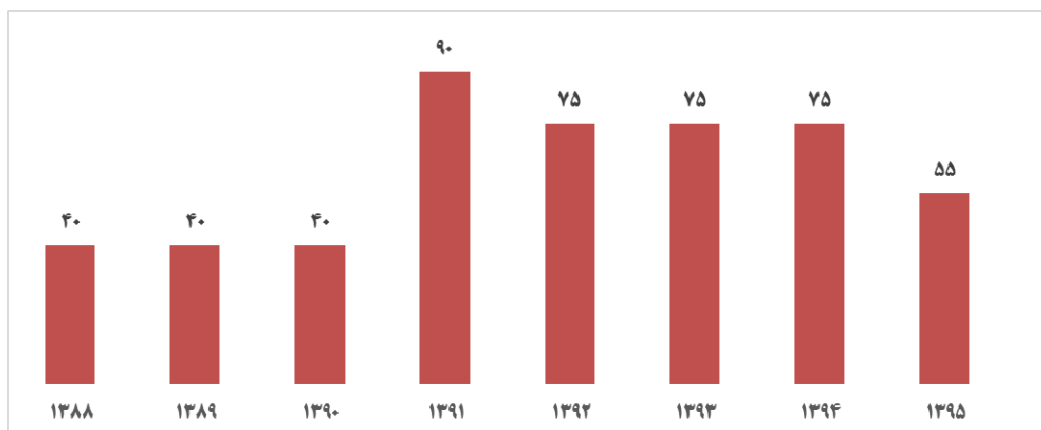
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی سیب در جهان به میزان ۷۸/۹ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول سیب کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱۱/۲۷۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول سیب به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

• گلابی

نمودار ۴-۶۳ نرخ تعرفه گلابی را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۹۰ درصد در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۰ درصد در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۶۳: نرخ تعرفه گلابی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول گلابی در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۲/۷۸ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای چین تایپه به میزان ۷۴ درصد، لبنان به میزان ۶۷/۷ درصد، ترکیه به میزان ۶۰ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد و آنگولا به میزان ۵۰ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی گلابی در مونتنگرو ۹/۹ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است. میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۶۰/۰۴ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱۲/۱ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۰۰: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه گلابی

نام کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
چین تایپه	۷۴	۴۷	-	-	۰	-	۰.۹	۲۹	۱۶۹۹	۱۸
لبنان	۶۴.۷	۴۸	۰.۰۴۱	۴۵	۰.۱	۳۷	۰	-	۸۷۱	۱۲۰
ترکیه	۶۰	۴۹	۱.۰۵	۶	۰.۴	۲۱	۰	-	۵۵۸	۱۷۰
ازبکستان	۵۱.۵	۵۰	۰.۱۹	۲۳	۰	-	۰	-	۸۶۴	۱۲۲
آنگولا	۵۰	۵۱	-	-	-	-	۰.۱	۶۱	۸۴۲	۱۲۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۰۱: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۹.۹	۰.۰۰۲	۷۶	۰	-	۰	-	۹۲۹	۱۱۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	۰	-	۰	-	۱۰۳۴	۸۱
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۰۰۱	۷۸	۰	-	۰	-	۱۰۰۰	۱۰۰
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۰.۱۶	۲۶	۰	-	۸.۷	۳	۶۱۵	۱۶۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی گلابی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۰۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گلابی

میزان	شرح
۷۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۶۰/۰۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۲/۱	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۱/۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

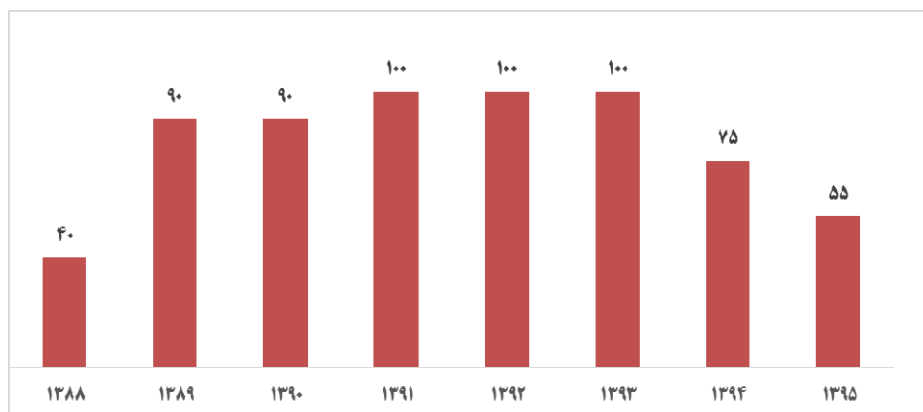
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی گلابی در جهان به میزان ۷۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول گلابی کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱۲/۱ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول گلابی به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● انگور

نمودار ۴-۶۴ نرخ تعرفه انگور را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه انگور طی این دوره ۱۰۰ درصد و در سال های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ بوده است و کمترین میزان آن ۴۰ درصد و در سال ۱۳۸۸ بوده است.

نمودار ۴-۶۴: نرخ تعرفه انگور در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول انگور در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۴/۲۱ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ایران به میزان ۶۹/۱ درصد، ترکیه به میزان ۵۴/۷ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد و سوریه به میزان ۴۶/۴ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی انگور در مونتنگرو ۱۱/۳ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است. میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۵۴/۳۴ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱۱/۵۷ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۰۳: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انگور

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ایران	۶۹.۱	۲۴	۲.۴۷	۱۱	۱.۵	۱۸	۰	-	۲۰۹۱	۷۵
ترکیه	۵۴.۷	۲۵	۴.۵۵	۷	۵.۷	۱۱	۰.۱	۶۰	۲۵۳۶	۴۵
ازبکستان	۵۱.۵	۲۶	۱.۵	۱۶	۱.۷	۱۷	۰	-	۱۵۰۰	۱۳۰
آنگولا	۵۰	۲۷	-	-	-	-	۰	-	۱۹۴۸	۱۰۰
سوریه	۴۶.۴	۲۸	۰.۳۴	۳۳	۰	-	۰	-	۷۱۲	۱۸۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۰۴: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۱.۳	۰.۰۲	۶۷	۰	-	۰	-	۴۴۶	۱۹۵
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۱۹	۴۴	۰	-	۰	-	۱۱۵۹	۱۶۰
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۱۷	۴۵	۰	-	۰	-	۱۲۲۰	۱۵۵
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۰.۴۹	۲۶	۰	-	۲.۳	۱۰	۱۰۳۲	۱۶۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی انگور می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۰۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی انگور

میزان	شرح
۶۹/۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۴/۳۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۱/۵۷	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۸۱/۲۵	میانگین ایران
۱۰۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

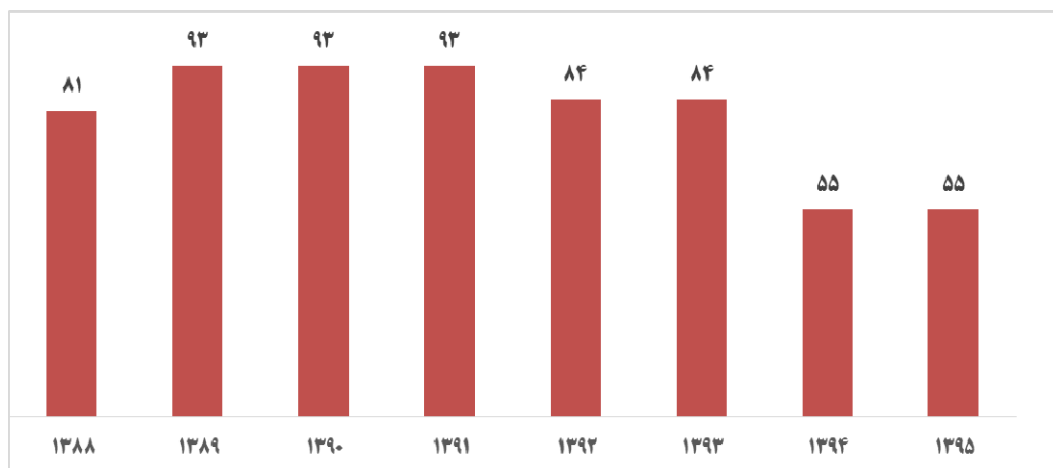
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی انگور در جهان به میزان ۶۹/۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول انگور کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱۱/۵۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول انگور به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● خرما

نمودار ۴-۶۵ نرخ تعرفه خرما را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه خرما طی این دوره ۹۳ درصد و در سال های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۱ بوده است و کمترین میزان آن ۵۵ درصد و در سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بوده است.

نمودار ۴-۶۵: نرخ تعرفه خرما در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول خرما در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۳/۴۱ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای چین به میزان ۸۱/۴ درصد، ایران به میزان ۵۵/۲ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد و بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی خرما در مونتنگرو ۸/۵ درصد، تاجیکستان به میزان ۴/۳ درصد و یمن به میزان ۲۲/۹ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۷/۳۶ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۹/۵۷ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۰۶: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه خرما

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
چین	۸۱.۴	۲۵	-	-	۰.۵	۳۴	۰.۱	۵۳	۱۵۲۹	۷۹
ایران	۵۵.۲	۲۶	۱۴.۸	۲	۱.۲	۲۲	۰.۱	۵۴	۵۹۴	۱۵۹
ازبکستان	۵۱.۵	۲۷	-	-	۰	-	۰	-	-	-
آنگولا	۵۰	۲۸	-	-	۰	-	۰	-	۲۶۹۷	۲۰
بوتان	۴۸.۷	۲۹	-	-	-	-	۰	-	۷۰۸	۱۵۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۰۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۵	-	-	۰	-	۰	-	-	-
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	۰	-	۰	-	۱۰۱۲	۱۲۶
یمن	۲۰۱۴	۲۲.۹	۰.۶۹	۱۵	۰.۱	۶۴	۰.۲	۴۴	۶۶۹	۱۵۴
روسیه	۲۰۱۲	۲.۶	-	-	۰	-	۰.۸	۲۳	۱۳۳۷	۸۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی خرما می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۰۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خرما

میزان	شرح
۸۱/۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۷/۳۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹/۵۷	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۹/۷۵	میانگین ایران
۹۳	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

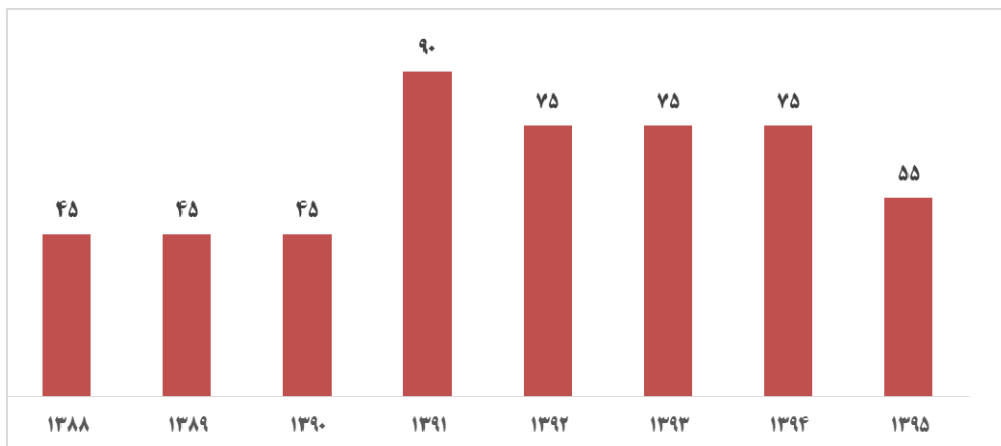
با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی خرما در جهان به میزان ۸۱/۴ درصد و حداقل تعرفه ی

در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول خرما کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۹/۷۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول خرما به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● پرتقال

نمودار زیر نرخ تعرفه پرتقال را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین نرخ تعرفه پرتقال ۹۰ درصد و در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۵ درصد و در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۶۶: نرخ تعرفه پرتقال در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول پرتقال در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۴/۱۷ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای دومینیکا به میزان ۸۵/۴ درصد، تایلند به میزان ۷۲/۵ درصد، لبنان به میزان ۶۳/۶ درصد، ترکیه به میزان ۵۳/۸ درصد و ازبکستان به میزان ۵۳/۳ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی پرتقال در مونتنگرو ۱۲/۷ درصد، تاجیکستان به میزان ۴/۳ درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۶۵/۷۲ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱۰/۸۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۰۹: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه پرتقال

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
دومینیکا	۸۵.۴	۲۲	۰.۲	۳۶	۰	—	۰	—	۱۰۲۴	۵۸
تایلند	۷۲.۵	۲۳	۰.۵۸	۲۱	۰.۱	۴۴	۰.۲	۵۷	۸۵۰	۷۷
لبنان	۶۳.۶	۲۴	۰.۲۰۷	۳۴	۰	—	۰	—	۱۲۰۰	۳۵
ترکیه	۵۳.۸	۲۵	۲.۲۷	۱۰	۳.۹	۸	۰.۲	۶۰	۲۷۱	۱۷۹
ازبکستان	۵۳.۳	۲۶	-	-	۰	—	۰	—	۵۸۱	۱۴۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۱۰: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۲.۷	۰.۰۱	۸۰	۰	—	۰.۱	۷۷	۴۵۵	۱۶۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۰۰۲	۹۹	۰	—	۰	—	۱۰۴۹	۵۲
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۱۸	۳۹	۰	—	۰	—	۴۰۹	۱۶۶
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۰.۰۰۰۱	۱۱۸	—	—	۵.۳	۵	۶۰.۵	۱۳۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی پرتقال می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۱۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پرتقال

میزان	شرح
۸۵/۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۶۵/۷۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۰/۸۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۳/۱۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

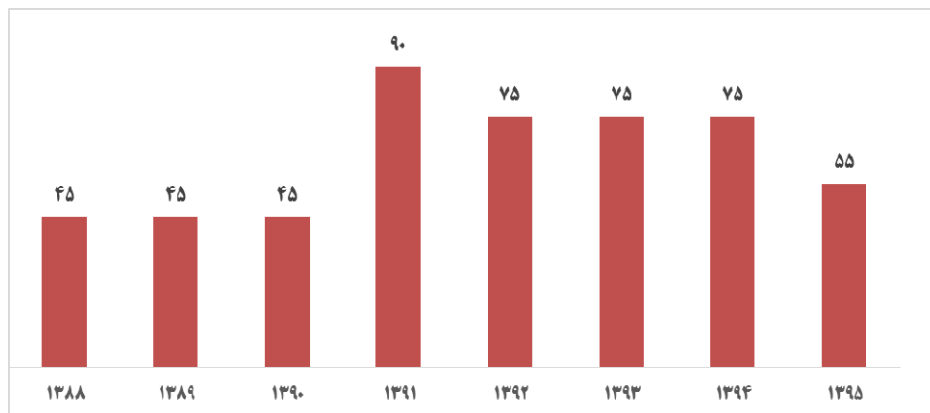
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی پرتقال در جهان به میزان ۸۵/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول پرتقال کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱۰/۸۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول پرتقال به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● نارنگی

نمودار زیر نرخ تعرفه نارنگی را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین نرخ تعرفه نارنگی ۹۰ درصد و در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۵ درصد و در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۶۷: نرخ تعرفه نارنگی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول نارنگی در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۶/۱۴ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای کره جنوبی به میزان ۱۴۰/۹ درصد، تایلند به میزان ۹۵/۱ درصد، لبنان به میزان ۶۳/۷ درصد، ازبکستان به میزان ۵۳/۱ درصد و آنگولا به میزان ۵۰ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی نارنگی در مونتنگرو ۱۸/۱ درصد، تاجیکستان به میزان ۴/۳ درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۸۰/۵۶ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۸/۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۱۲: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه نارنگی

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۱۴۰.۹	۳۰	۱.۵۵	۸	۰.۱	۳۶	۰	—	۴۰۰۰	۲
تایلند	۹۵.۱	۳۱	۰.۳۵	۲۱	۰	—	۲.۷	۱۰	۹۱۳	۱۰۰
لبنان	۶۳.۷	۳۲	۰.۰۷	۳۶	۰.۱	۳۷	۰	—	۱۶۰۰	۳۳
ازبکستان	۵۳.۱	۳۳	۰.۰۰۲	۶۲	۰	—	۰	—	۵۳۵	۱۴۷
آنگولا	۵۰	۳۴	—	—	—	—	۰	—	۹۶۱	۹۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۱۳: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	۰.۰۰۲	۶۱	۰	—	—	—	۵۵۵	۱۴۱
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	—	—	۰	—	۴.۳	۴۹	۴۴۳	۱۵۶
یمن	۲۰۱۴	—	۰.۰۴۹	۴۲	۰	—	—	—	—	—
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	—	—	۰.۱	۳۹	۱۳.۲	۱	۷۹۰	۱۰۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی نارنگی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۱۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی نارنگی

میزان	شرح
۱۴۰/۹	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۰/۵۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸/۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۳/۱۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

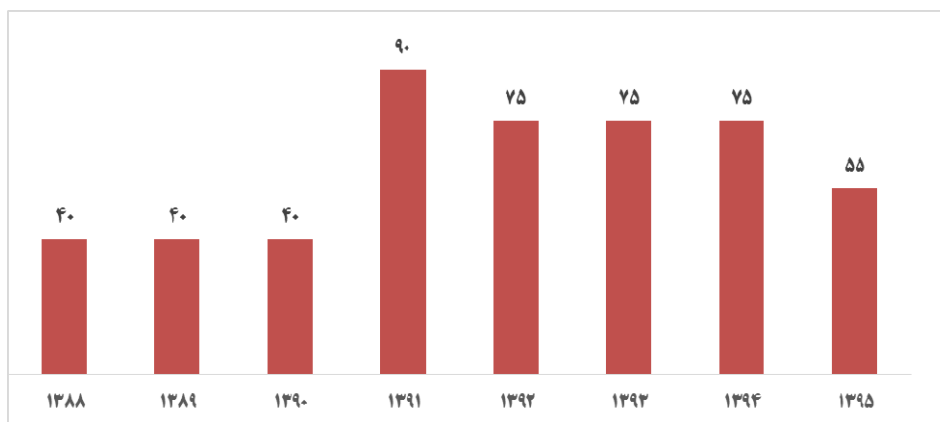
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی نارنگی در جهان به میزان ۱۴۰/۹ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول نارنگی کشورهایی که بتازگی

به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول نارنگی به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● گریپ فروت

نمودار زیر نرخ تعرفه گریپ فروت را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین نرخ تعرفه پرتقال ۹۰ درصد و در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۵ درصد و در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۶۸: نرخ تعرفه گریپ فروت در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول گریپ فروت در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۱/۷۱ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای تایلند به میزان ۸۱/۴ درصد، چین به میزان ۵۸/۶ درصد، ترکیه به میزان ۵۳/۸ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد و آنگولا به میزان ۵۰ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی گریپ فروت در مونتنگرو ۴/۲ درصد، تاجیکستان به میزان ۴/۳ درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۹/۰۶ درصد و برای کشورهایایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۸/۷۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۱۵: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه گریپ فروت

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
تایلند	۸۱.۴	۱۲	۲۰.۶	۸	۱.۳	۱۴	۰	—	۱۲۵۰	۴۰
چین	۵۸.۶	۱۳	-	-	۰.۶	۱۹	۰.۲	۴۲	۷۲۶	۱۱۳
ترکیه	۵۳.۸	۱۴	۱.۹	۹	۱۰.۸	۶	۰.۱	۴۹	۲۶۰	۱۵۰
ازبکستان	۵۱.۵	۱۵	۰.۰۱۸	۵۹	-	-	۰	—	۶۲۴	۱۲۶
آنگولا	۵۰	۱۶	-	-	-	-	۰	—	۱۴۳۲	۲۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۱۶: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۲	-	-	-	-	۰.۱	۶۳	۷۱۳	۱۱۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	-	-	۰	—	۱۰۴۳	۵۷
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	-	-	-	-	۰	—	۷۴۶	۱۰۸
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	-	-	۰.۱	۴۴	۱۰.۳	۳	۸۱۹	۹۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی گریپ فروت می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۱۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گریپ فروت

میزان	شرح
۸۱/۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۹/۰۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸/۷۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۳/۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

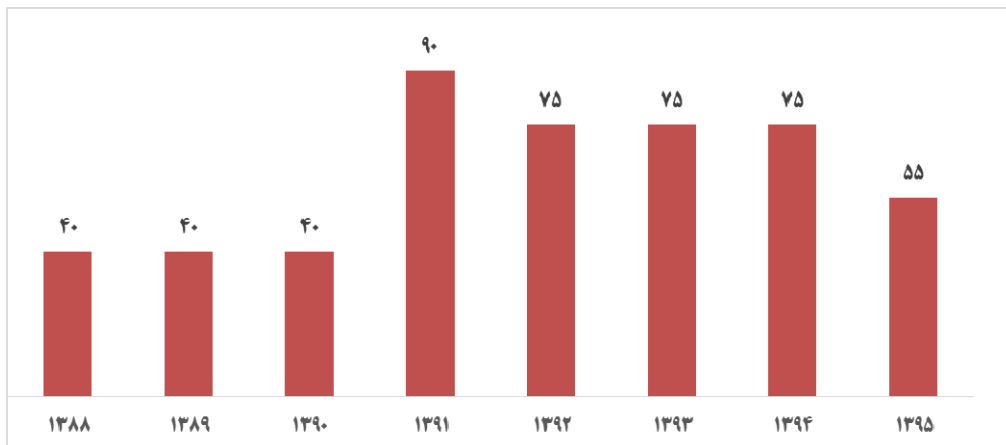
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی گریپ فروت در جهان به میزان ۸۱/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول گریپ فروت کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۷۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از

این محدوده خارج نخواهد بود. محصول گریپ فروت به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● لیمو

نمودار زیر نرخ تعرفه لیمو را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین نرخ تعرفه پرتقال ۹۰ درصد و در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۵ درصد و در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۶۹: نرخ تعرفه لیمو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول لیمو در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۲/۵۰ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای لبنان به میزان ۶۳/۵ درصد، تایلند به میزان ۵۶/۷ درصد، ترکیه به میزان ۵۳/۸ درصد، کره جنوبی به میزان ۵۳/۳ درصد و ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهای چینی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی لیمو در مونتنگرو ۴/۲ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۵۵/۷۶ درصد و برای کشورهای چینی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱۰/۰۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۱۸: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه لیمو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۶۳.۵	۲۰	۰.۰۵۶	۲۱	۰	—	۰	—	۱۲۵۶	۹۰
تایلند	۵۶.۷	۲۱	۰.۰۷۶	۱۳	۰	—	۰	—	۸۰۹	۱۴۵
ترکیه	۵۳.۸	۲۲	۳.۹۳	۹	۸.۹	۴	۰.۱	۶۹	۶۷۸	۱۵۸
کره جنوبی	۵۳.۳	۲۳	-	-	۰	—	۱	۲۳	۲۳۵۹	۱۹
ازبکستان	۵۱.۵	۲۴	۰.۰۰۳	۸۹	۰.۱	۴۹	۰	—	۸۵۷	۱۳۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۱۹: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۲	-	-	۰	—	۰.۱	۶۶	۱۰۴۵	۱۱۶
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	۰.۰۱۴	۷۴	۰	—	۰	—	-	-
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۱۵	۳۸	۰	—	۰	—	۴۱۰	۱۶۸
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	-	-	۰	—	۴.۹	۶	۹۷۵	۱۳۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی لیمو می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۲۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی لیمو

میزان	شرح
۶۳/۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۵/۷۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۰/۰۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۱/۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

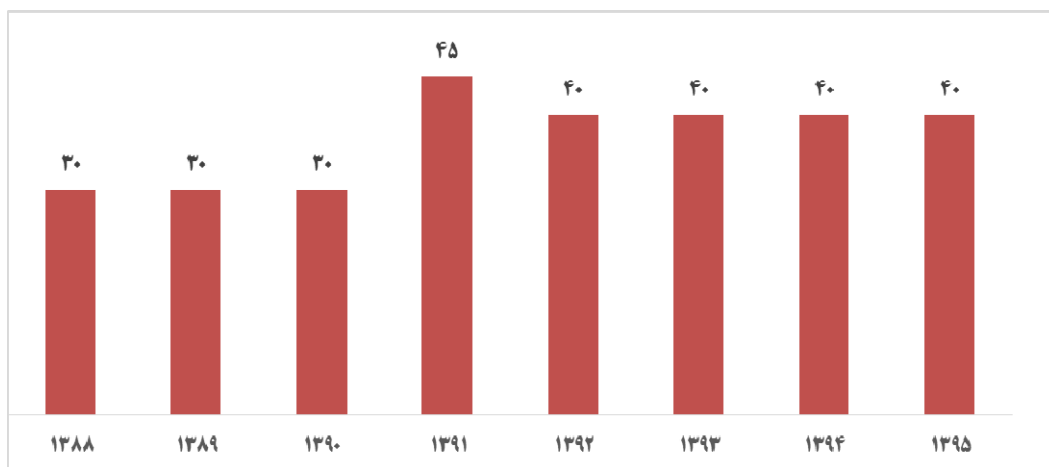
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی لیمو در جهان به میزان ۶۳/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول لیمو کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱۰/۰۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول لیمو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● بادام

نمودار زیر نرخ تعرفه بادام را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه بادام طی این دوره ۴۵ درصد و در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۳۰ درصد و در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۷۰: نرخ تعرفه بادام در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه محصول بادام در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۰/۵۰ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای کره جنوبی به میزان ۲۲۳/۲ درصد، چین به میزان ۱۳۰/۵ درصد، ژاپن به میزان ۷۴ درصد، آمریکا به میزان ۶۵/۲ درصد و بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه کشورهایهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه بادام در مونتنگرو - درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان ۴/۶ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۱۰۸/۳۲ درصد و برای کشورهایهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱/۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۲۱: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه بادام

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۲۲۳.۲	۱۴	-	-	۰	-	۰	-	۱۷۰۵	۳۳
چین	۱۳۰.۵	۱۵	-	-	۰	-	۰.۲	۵۹	۱۰۹۲	۱۱۶
ژاپن	۷۴	۱۶	-	-	۰	-	۱.۹	۱۷	۱۸۶۵	۲۲
آمریکا	۶۵.۲	۱۷	۵۶.۳۷	۱	۰	-	۰.۳	۴۴	۲۰۸۶	۱۸
بوتان	۴۸.۷	۱۸	-	-	۰	-	۰	-	۴۲۵۰	۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۲۲: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	-	-	۰	-	۰	-	۱۱۱۸	۱۱۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	۰.۱۲	۲۳	-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۰۰۵۹	۴۱	۰	-	۰.۱	۵۹	۹۸۹	۱۳۴
روسیه	۲۰۱۲	۰	-	-	۰.۱	۴۴	۴.۷	۸	۱۳۰۶	۸۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی بادام می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۲۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی بادام

میزان	شرح
۲۲۳/۲	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۰۸/۳۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱/۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۶/۸۷۵	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۳۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

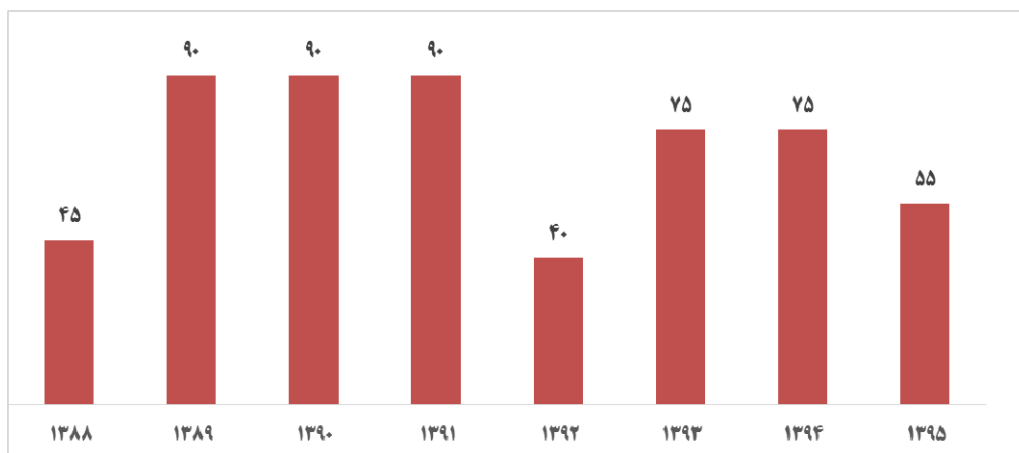
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی بادام در جهان به میزان ۲۲۳/۲ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول بادام کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱/۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول بادام به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● زردآلو

نمودار زیر نرخ تعرفه زردآلو را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین نرخ تعرفه زردآلو ۹۰ درصد و در سال های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۱ بوده است و کمترین میزان آن ۴۰ درصد و در سال ۱۳۹۲ بوده است.

نمودار ۴-۷۱: نرخ تعرفه زردآلو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول زردآلو در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۳/۸۸ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ایران به میزان ۹۰ درصد، لبنان به میزان ۶۳/۵ درصد، سوئیس به میزان ۵۸/۹ درصد، ترکیه به میزان ۵۵/۶ درصد و آنگولا به میزان ۵۰ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی زردآلو در مونتنگرو ۱۳/۶ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۶۳/۶ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۸/۴ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۲۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه زردآلو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ایران	۹۰	۱۵	۵.۳۸	۴	۰.۱	۳۳	۰	—		
لبنان	۶۳.۵	۱۶	۰.۵۸	۳۳	۰.۲	۲۷	۰	—	۲۵۰۰	۴۰
سوئیس	۵۸.۹	۱۷	۰.۲	۴۳	۰	—	۵.۳	۶	۲۶۱۴	۳۶
ترکیه	۵۵.۶	۱۸	۱۹.۷۱	۱	۵.۷	۷	۰	—	۱۲۰۰	۹۶
آنگولا	۵۰	۱۹	-	-	۰	—	۰	—	۸۰۰	۱۱۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۲۵: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۳.۶	-	-			۰.۱	۵۷	۹۹۴	۱۱۰
تاجیکستان	۲۰۱۳		۰.۷۶	۲۴						
یمن	۲۰۱۴		۰.۰۲۲	۵۷	۰.۲	۲۹				
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۱.۵	۱۸	۰	—	۴.۳	۹	۵۶۰	۱۲۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی زردآلو می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۲۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زردآلو

میزان	شرح
۹۰	کشور دارای بالاترین تعرفه
۶۳/۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸/۴	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۰	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

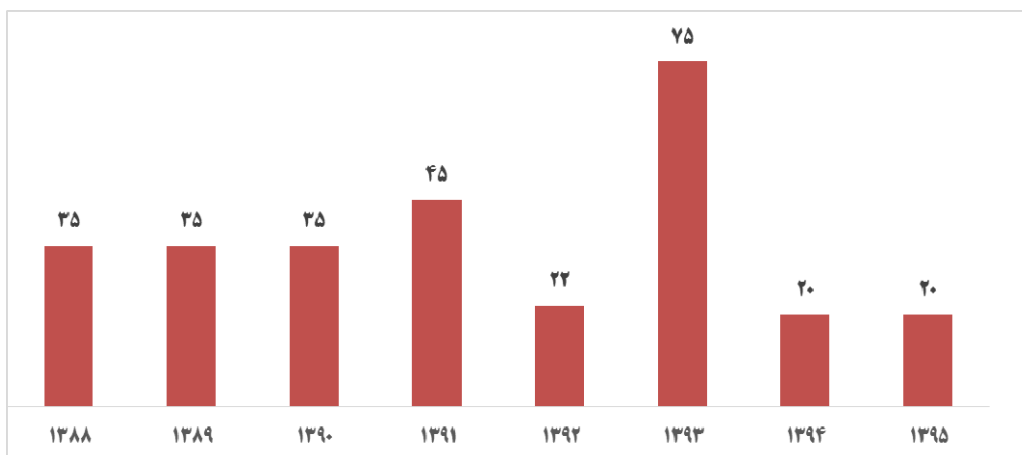
با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی زردآلو در جهان به میزان ۹۰ درصد و حداقل تعرفه ی

در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول زردآلو کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۸/۴ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول زردآلو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● شلیل

نمودار زیر نرخ تعرفه شلیل را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین نرخ تعرفه ط این دوره ۷۵ درصد در سال ۱۳۹۳ و کمترین نرخ تعرفه در سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به میزان ۲۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۷۲: نرخ تعرفه شلیل در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول شلیل در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۳/۲۶ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای لبنان به میزان ۶۳/۵ درصد، ترکیه به میزان ۵۵/۶ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد و سوریه به میزان ۴۶/۴ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی شلیل در مونتنگرو ۱۸/۱ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۳/۴ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۸/۹ درصد بوده است

جدول ۴-۱۲۷: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه شلیل

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۶۳.۵	۱۹	۰.۱	۴۱	۰	—	۲۰۰۰	۴۱
ترکیه	۵۵.۶	۲۰	۱.۲	۱۷	۰	—	۷۱۴	۱۳۴
ازبکستان	۵۱.۵	۲۱	۱.۳	۱۵	۰	—	۱۰۰۰	۱۱۳
آنغولا	۵۰	۲۲			۰	—	۱۸۶۴	۵۱
سوریه	۴۶.۴	۲۳	۰.۱	۴۵	۰	—	۲۱۰	۱۶۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۲۸: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	۰	—	۰.۱	۶۳	۷۰۳	۱۳۷
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰	—	۰	—	۱۰۰۰	۱۱۴
یمن	۲۰۱۴		۰	—				
روسیه	۲۰۱۲	۰	۰	—	۵.۱	۶	۶۲۴	۱۴۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی شلیل می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۲۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شلیل

میزان	شرح
۶۳/۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۳/۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸/۹	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۵/۸۷	میانگین ایران
۷۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

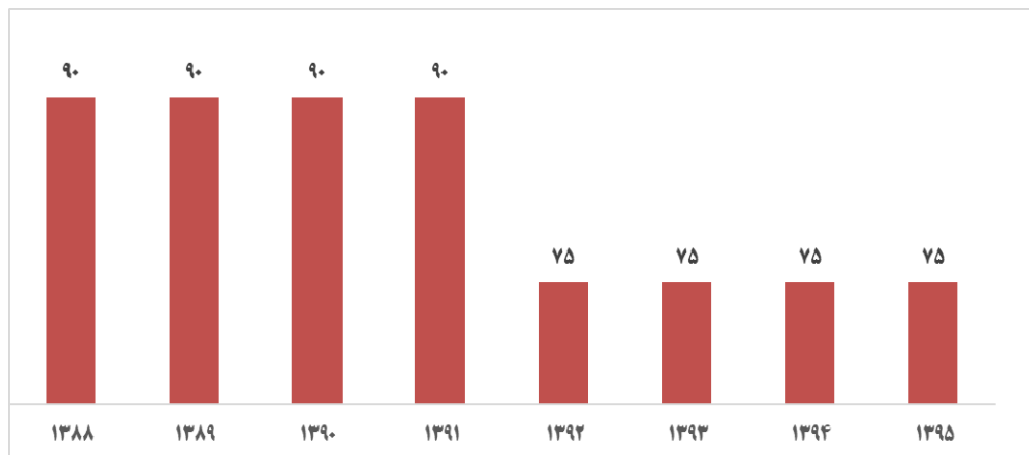
با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی شلیل در جهان به میزان ۶۳/۵ درصد و حداقل تعرفه ی

در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول شلیل کشورهای که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۸/۹ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول شلیل به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● پسته

نمودار زیر نرخ تعرفه پسته را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۱ نرخ تعرفه ۹۰ درصد و از آن به بعد ۷۵ درصد مشاهده می شود.

نمودار ۴-۷۳: نرخ تعرفه پسته در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول پسته در جهان در سال ۲۰۱۶، ۸/۲۱ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای آنگولا به میزان ۵۰ درصد، ترکیه به میزان ۴۳ درصد، سنت لوسیا به میزان ۳۶/۵ درصد، بلیز به میزان ۳۶/۵ درصد و بلیز به میزان ۳۶/۵ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی پسته در مونتنگرو ۸/۵ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۴۰/۴۶ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۲/۹۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۳۰: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه پسته

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
انگولا	۵۰	۳۴	-	-	...		۰	—		
ترکیه	۴۳	۳۴	۹.۴۲	۳	۱۵.۴	۳	۰.۱	۴۹	۱۷۱۰۳	۲۹
سنت لوسیا	۳۶.۵	۳۴	-	-	...		۰	—		
بلیز	۳۶.۵	۳۴	-	-	...		۰	—	۴۰۰	۱۲۰
زیمباوه	۳۶.۳	۳۴	-	-	..		۰	—		

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۳۱: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۵	-		۰	—	۰	—	۷۰۰۰	۸۳
تاجیکستان	۲۰۱۳	۰	-	-	۰	—	۰	—	۴۲۱۴	۹۷
یمن	۲۰۱۴	۰	-	-	۰	—	۰	—	۲۵۰۹	۱۰۷
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	-	-	۰	—	۰.۱	۵۶	۱۳۰۲۳	۴۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی پسته می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۳۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پسته

میزان	شرح
۵۰	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۰/۴۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲/۹۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۱/۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۷۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

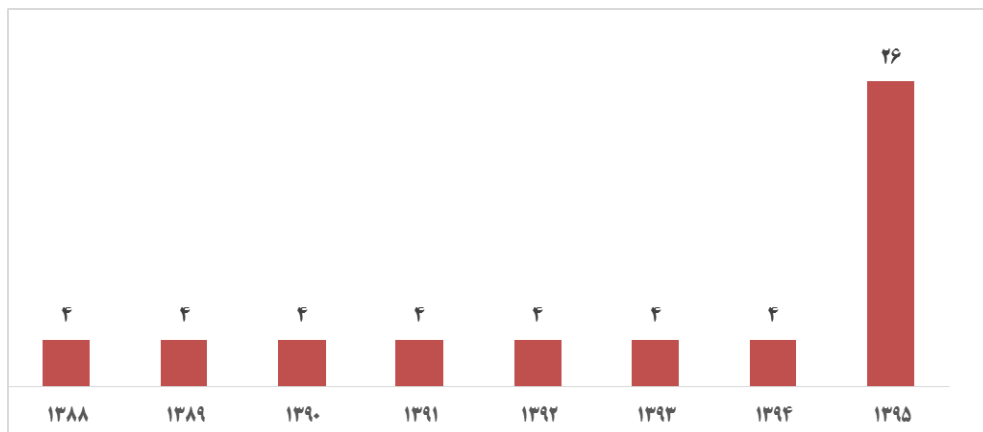
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی پسته در جهان به میزان ۵۰ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول پسته کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۲/۹۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول پسته به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● موز

نمودار زیر نرخ تعرفه موز را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۲۶ درصد در سال ۱۳۹۵ و در دیگر سال ها ۴ درصد بوده است.

نمودار ۴-۷۴: نرخ تعرفه موز در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول موز در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۵/۳۲ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ترکیه به میزان ۱۴۴/۶ درصد، تایلند به میزان ۱۲۸/۳ درصد، چین به میزان ۱۰۶/۷ درصد، لبنان به میزان ۸۳/۷ درصد و مالزی به میزان ۷۱/۹ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی موز در مونتنگرو - درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۱۰۷/۰۴ درصد و برای کشورهایایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱/۴۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۳۳: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه موز

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترکیه	۱۴۴.۶	۲۱	۰.۱۷	۴۵	۰	—	۰.۷	۲۰	۴۹۲	۱۱۵
تایلند	۱۲۸.۳	۲۲	۰.۸۳	۲۲	۰.۱	۶۵	۰	—	۲۲۴	۱۴۳
چین	۱۰۶.۷	۲۳	-	-	۰	—	۰	—	۵۰۰	۱۱۱
لبنان	۸۳.۷	۲۴	۰.۰۶	۶۲	۰.۲	۳۴	۰	—	۶۵۰	۹۳
مالزی	۷۱.۹	۲۵	۰.۲۳	۴۲	۰.۱	۶۰	۰.۱	۴۷	۵۱۱	۱۰۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۳۴: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	-	-	۰	—	۰	—	۶۰.۹	۹۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	۰	-	-	۰	—	۰	—	۸۶۰	۴۷
یمن	۲۰۱۴	۰	۰.۱	۵۵	۰	—	۰	—	۱۱۶۷	۲۲
روسیه	۲۰۱۲	۵.۸	-	-	۰.۳	۲۸	۷	۴	۷۳۷	۷۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی موز می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۳۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی موز

میزان	شرح
۱۴۴/۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۰۷/۰۴	میانگین کشورهای دارای بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای دارای کمترین تعرفه
۱/۴۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶/۷۵	میانگین ایران
۲۶	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

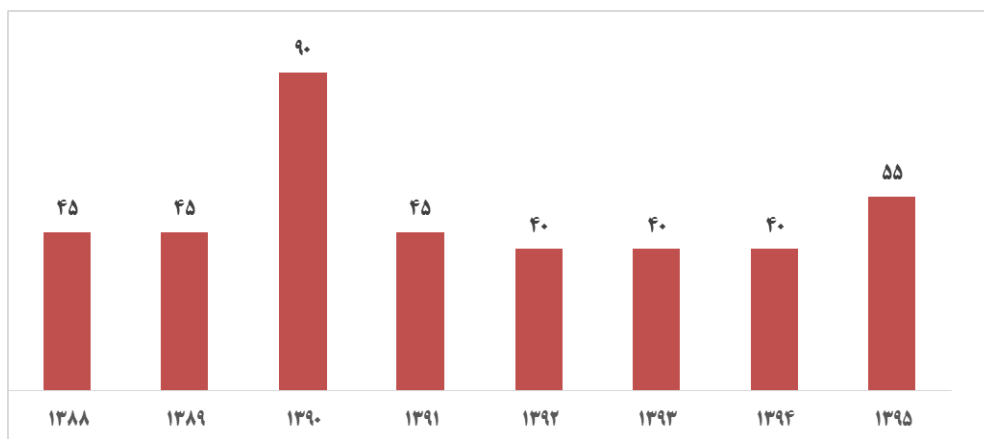
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی موز در جهان به میزان ۱۴۴/۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول موز کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱/۴۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول موز به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● زیتون

نمودار زیر نرخ تعرفه زرشک را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۹۰ درصد و کمترین میزان آن ۴۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۷۵: نرخ تعرفه زیتون در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول زیتون در جهان در سال ۲۰۱۶، ۹/۴۸ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای لبنان به میزان ۶۳/۳ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد، تونس به میزان ۳۳/۴ درصد، اسرائیل به میزان ۳۳/۲ درصد و الجزایر به میزان ۳۰ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی زیتون در مونتنگرو - درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۴۱/۹۸ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند - درصد بوده است.

جدول ۴-۱۳۶: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه زیتون

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۶۳.۳	۱	۰.۴۷	۱۵	۰.۰۹	۲۶	۰.۰۵۹	۴۵	۱۰۴۷	۶۰
آنگولا	۵۰	۲	۵	۶	-	-	۰.۰۱۷	۶۱	۱۸۵۷	۴۱
تونس	۳۳.۴	۳	-	-	۰.۰۸	۲۷	۰.۰۸۸	۱۹	۳۲۷	۸۴
اسرائیل	۳۳.۲	۴	۰.۳۴	۱۹	-	-	۳.۳۹	۸	۸۴۳	۶۹
الجزایر	۳۰	۵	۲.۶	۹	۰.۰۰۲	۴۸	۰.۱	۳۷	۱۲۷۴	۵۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۳۷: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	-	۰.۰۱	۳۴	-	-	-	-	-	-
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	-	-	-	۰.۰۰۱۴	۵۳	-	-	-	-

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی زیتون می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۳۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زیتون

میزان	شرح
۶۳/۳	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۱/۹۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
-	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۵۰	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

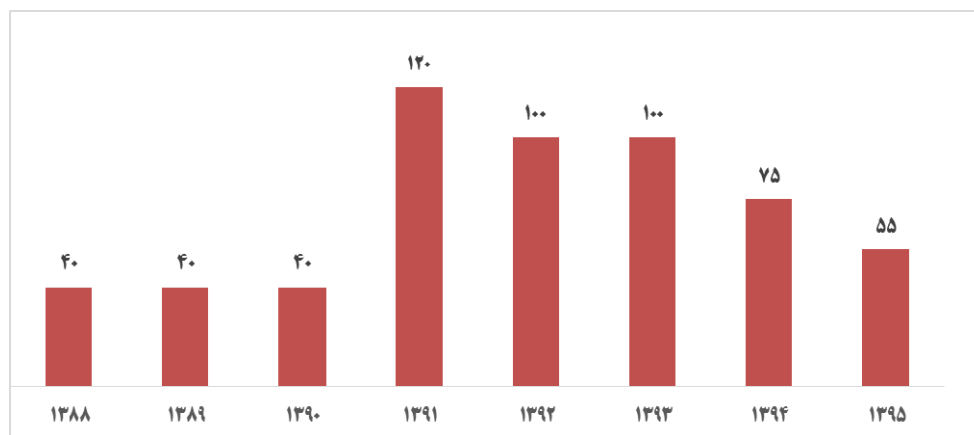
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی زیتون در جهان به میزان ۶۳/۳ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول زیتون کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان - درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول زیتون به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

• کیوی

نمودار زیر نرخ تعرفه کیوی را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۱۲۰ درصد در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۰ درصد در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۷۶: نرخ تعرفه کیوی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول کیوی در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۲/۶۰ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ترکیه به میزان ۶۷ درصد، لبنان به میزان ۶۴/۱ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد و کنیا به میزان ۳۹/۶ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی کیوی در مونتنگرو ۱۸/۱ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۴/۴۴ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱۲/۴۷ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۳۹: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه کیوی

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترکیه	۶۷	۱	۰.۸۲	۸	۰.۰۰۸	۴۴	۰.۱۵	۴۸	۸۴۳	۱۳۸
لبنان	۶۴.۱	۲	-	-	۰.۰۰۰۲	۶۹	۰.۰۵۵	۷۲	۱۰۱۰	۱۳۸
ازبکستان	۵۱.۵	۳	-	-	-	-	۰.۰۰۴	۱۱۰	۶۷۴	۱۵۴
آنگولا	۵۰	۴	-	-	-	-	۰.۰۰۵	۱۰۳	۱۸۴۰	۵۳
کنیا	۳۹.۶	۵	-	-	۰.۰۷۹	۲۰	۰.۰۰۳	۱۱۹	۱۳۵۲	۱۰۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۴۰: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	۰.۰۱	۱۸	۰.۰۰۰۳	۶۷	۰.۰۰۵	۱۰۵	۷۶۴	۱۴۶
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	-	-	۰.۰۰۰۱	۷۴	۰.۰۳۳	۸۳	۱۴۲۳	۸۹
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	-	-	۰.۰۰۴	۴۶	-	-	۱۰۰۰	۱۳۰
روسیه	۲۰۱۲	۰	-	-	۰.۰۱	۴۲	۶۶۶۷۰	۱۰	۱۰۴۳	۱۲۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی کیوی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۴۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی کیوی

میزان	شرح
۶۷	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۴/۴۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۲/۴۷	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۱/۲۵	میانگین ایران
۱۲۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

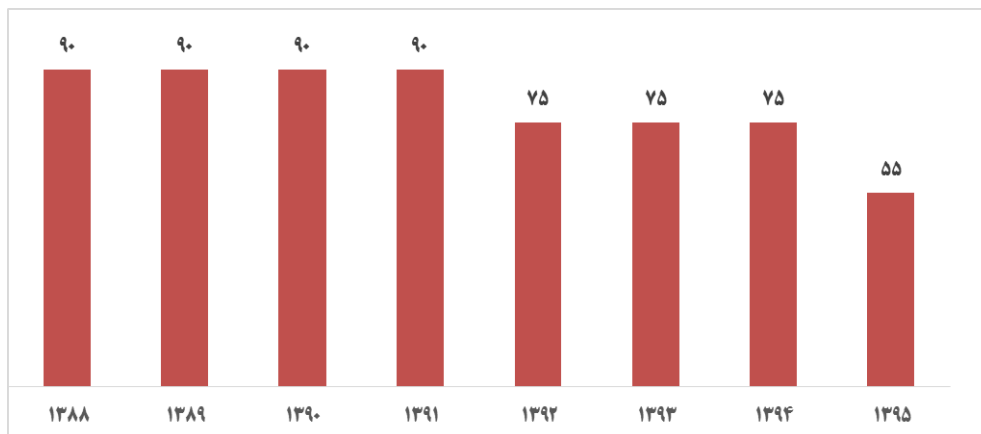
با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی کیوی در جهان به میزان ۶۷ درصد و حداقل تعرفه ی در

نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول کیوی کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱۲/۴۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول کیوی به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● فندق

نمودار زیر نرخ تعرفه فندق را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۹۰ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۷۷: نرخ تعرفه فندق در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول فندق در جهان در سال ۲۰۱۶، ۹/۶۸ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای لبنان به میزان ۶۶ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد، ایران به میزان ۴۵ درصد، ترکیه به میزان ۴۳ درصد و ترینیداد و توباگو به میزان ۳۸ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی فندق در مونتنگرو ۰/۴ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۴۸/۴ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۳ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۴۲: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه فندق

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۶۶	۱	-	-	۰.۰۲۲	۲۷	۰.۰۰۷	۷۷	۵۹۴۱	۵۹
آنگولا	۵۰	۲	-	-	-	-	۰.۰۰۲۳	۹۵	۱۶۰۰۰	۲
ایران	۴۵	۳	۲.۸	۸	۰.۲۳	۹	۱.۲۱	۷	۴۶۴۴	۷۹
ترکیه	۴۳	۴	۶۱	۱	۰.۰۰۴	۴۵	۳.۳۵	۴	۳۹۰۸	۸۹
ترینیداد و توباگو	۳۸	۵	-	-	-	-	۰.۲	۱۹	۸۳۳۰	۲۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۴۳: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰.۴	-	-	-	-	۰.۰۰۳۹	۸۷	۷۵۷۱	۳۵
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۱۳	۱۵	۰.۰۰۱۳	۵۲	۰.۰۰۱۷	۹۶	۳۴۲۹	۹۴
یمن	۲۰۱۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۰	-	-	۰.۰۰۰۴	۵۸	۰.۰۲۲	۵۱	۵۱۷۵	۶۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی فندق می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۴۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی فندق

میزان	شرح
۶۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۸/۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۳	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۸۰	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

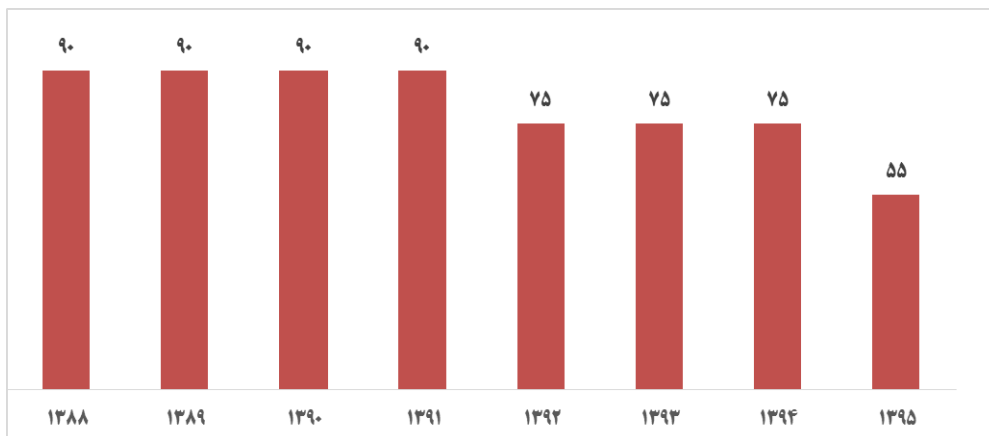
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی فندق در جهان به میزان ۶۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول فندق کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۳ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول فندق به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● گردو

نمودار زیر نرخ تعرفه گردو را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۹۰ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۷۸: نرخ تعرفه گردو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول گردو در جهان در سال ۲۰۱۶، ۶/۳۶ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ترینیداد و توباگو به میزان ۳۸/۱ درصد، باربادوس به میزان ۳۷/۲ درصد، تونس به میزان ۳۳/۴ درصد، ویتنام به میزان ۳۲/۵ درصد و الجزایر به میزان ۲۷/۸ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی گردو در مونتنگرو - درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۳۳/۸ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۳/۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۴۵: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه گردو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترینیداد و توباگو	۳۸.۱	۱	-	-	-	-	۰.۰۱۵	۵۷	۱۵۰۰	۳۹
باربادوس	۳۷.۲	۲	-	-	-	-	۰.۰۲	۵۴	-	-
تونس	۳۳.۴	۳	-	-	-	-	۴.۰۲	۷	۲۶۲۸	۳۴
ویتنام	۳۲.۵	۴	-	-	-	۰.۵۶	۲.۵	۱۳	۶۸۹	۴۶
الجزایر	۲۷.۸	۵	-	-	-	-	۲.۲	-	۲۶۷۷	۳۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۴۶: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	-	۰.۰۱۴	۴۷	-	-	-	-	-	-
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	-	۰	۵۵	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	-	-	-	-	۰.۲	-	۹۵۲	۴۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی گردو می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۴۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گردو

میزان	شرح
۳۸/۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۳۳/۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۳/۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۸۰	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

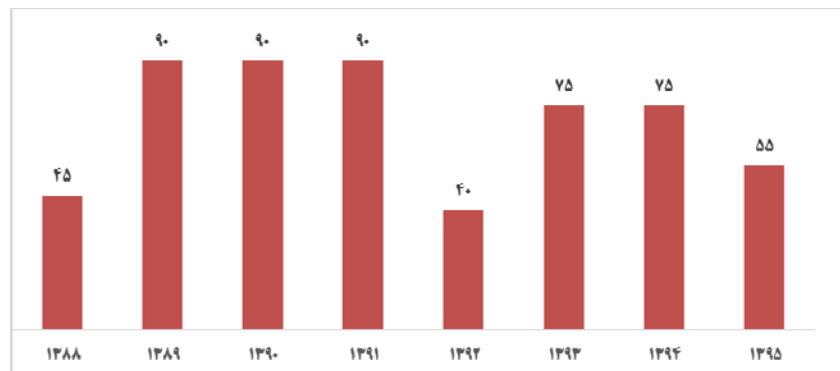
با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی گردو در جهان به میزان ۳۸/۱ درصد و حداقل تعرفه ی

در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول گردو کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۳/۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول گردو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

• آلبالو

نمودار زیر نرخ تعرفه آلبالو را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین نرخ تعرفه آلبالو طی این دوره ۹۰ درصد و کمترین میزان آن ۴۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۷۹: نرخ تعرفه آلبالو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول آلبالو در جهان در سال ۲۰۱۶، ۸/۸۱ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای سوئیس به میزان ۷۷/۸ درصد، لبنان به میزان ۶۳/۳ درصد، بلیز به میزان ۳۶/۸ درصد، مراکش به میزان ۳۲ درصد و تایلند به میزان ۲۹/۷ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی آلبالو در مونتنگرو ۱۸/۱ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۴۷/۹۲ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۱۰/۶۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۴۸: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه آلبالو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سوئیس	۷۷.۸	۱	۰.۵۷	۲۶	-	-	۰.۳۳	۵۲	۵۱۶۷	۱۷
لبنان	۶۳.۳	۲	۰.۹۴	۲۰	۰.۴۳	۲۳	۰.۰۱	۶۲	۲۰۰۰	۳۹
بلیز	۳۶.۸	۳	-	-	-	-	۰.۰۰۲	۷۶	۶۶۷	۵۶
مراکش	۳۲	۴	۰.۶۸	۲۵	۰.۲۹	۴۳	۰.۰۰۱	۸۰	-	-
تایلند	۲۹.۷	۵	-	-	-	-	۰.۴۳	۳۱	-	-

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۴۹: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	۰.۰۸	۵۰	-	-	۰.۰۵	۵۰	۱۰۸۵	۴۷
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	۰.۰۱۵	۴۸	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۳.۳۷	۹	۰.۰۰۳	۵۱	۷.۱	۵	۶۵۴	۵۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی آلبالو می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۵۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آلبالو

میزان	شرح
۷۷/۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۷/۹۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۰/۶۵	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۰	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

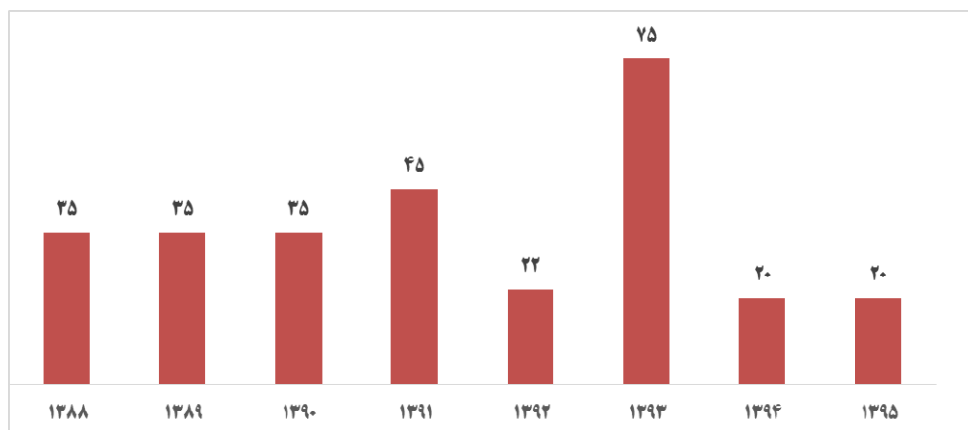
با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی آلبالو در جهان به میزان ۷۷/۸ درصد و حداقل تعرفه ی

در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول آلبالو کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۱۰/۶۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول آلبالو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● هلو

نمودار زیر نرخ تعرفه هلو را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۷۵ درصد و کمترین میزان آن ۲۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۸۰: نرخ تعرفه هلو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول هلو در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۳/۲۶ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای سوئیس به میزان ۶۳/۵ درصد، ترکیه به میزان ۵۵/۶ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد و سوریه به میزان ۴۶/۴ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی هلو در مونتنگرو ۱۸/۱ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان - درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۵۳/۴ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۸/۹ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۵۱: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه هلو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۶۳.۵	۱	۰.۰۸	۴۱	۰.۰۹	۴۱	۰.۰۰۰۵	۱۴۴	۲۰۰۰	۴۲
ترکیه	۵۵.۶	۲	۱.۷	۷	۱.۱۷	۱۶	۰.۰۰۲	۱۲۰	۷۱۴	۱۳۴
ازبکستان	۵۱.۵	۳	۰.۵۶	۱۶	۱.۲۸	۱۴	۰	-	۱۰۰۰	۱۱۲
انگولا	۵۰	۴	-	-	-	-	۰.۰۱	۹۶	۱۸۶۴	۵۱
سوریه	۴۶.۴	۵	۰.۱۲	۳۱	۰.۰۶	۴۳	۰.۰۰۷	۱۰۲	۲۱۰	۱۶۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۵۲: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	۰.۰۰۳	۷۱	۰.۰۰۶	۶۶	۰.۰۰۹	۶۰	۷۰۳	۱۳۷
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۰۰۸	۳۹	۰.۰۰۱	۸۰	۰	-	۱۰۰۰	۱۱۲
یمن	۲۰۱۴	-	۰.۰۰۵	۵۱	۰.۰۰۳	۵۳	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۰	۰.۰۰۹	۳۷	۰.۰۰۸	۶۴	۵.۰۸	۵	۶۲۴	۱۴۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی هلو می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۵۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هلو

میزان	شرح
۶۳/۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۳/۴	میانگین کشورهای دارای بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای دارای کمترین تعرفه
۸/۹	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۶	میانگین ایران
۷۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی هلو در جهان به میزان ۶۳/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در

نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول هلو کشورهایی که بتازگی به تجارت

جهانی پیوستند به میزان ۸/۹ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول هلو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

• انجیر

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول انجیر در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۱/۵۱ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ایران به میزان ۹۰ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد، سوریه به میزان ۴۶/۴ درصد، ترکیه به میزان ۴۵/۴ درصد و سنت لوسیا به میزان ۳۸/۴ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی انجیر در مونتنگرو ۸/۵ درصد، تاجیکستان به میزان ۴/۳ درصد و یمن به میزان - درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۴/۰۴ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۵/۳۳ درصد بوده‌است.

جدول ۴-۱۵۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انجیر

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ایران	۹۰	۱	۶.۳	۵	۱.۴۷	۱۱	۰.۱۱	۹۴	۲۸۵۷	۹۱
انگولا	۵۰	۲	-	-	-	-	۰.۰۲	۸۱	۵۲۳۸	۲۶
سوریه	۴۶.۴	۳	۳.۰۶	۶	۱.۳۹	۱۲	۰.۱۷	۸۴	۲۴۱۰	۱۰۶
ترکیه	۴۵.۴	۴	۲۶.۰۹	۱	۵۳.۲۸	۱	۰.۴۳	۳۷	۴۵۸۳	۳۷
سنت لوسیا	۳۸.۴	۵	-	-	-	-	۰.۰۰۰۱۹	۱۵۱	-	-

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

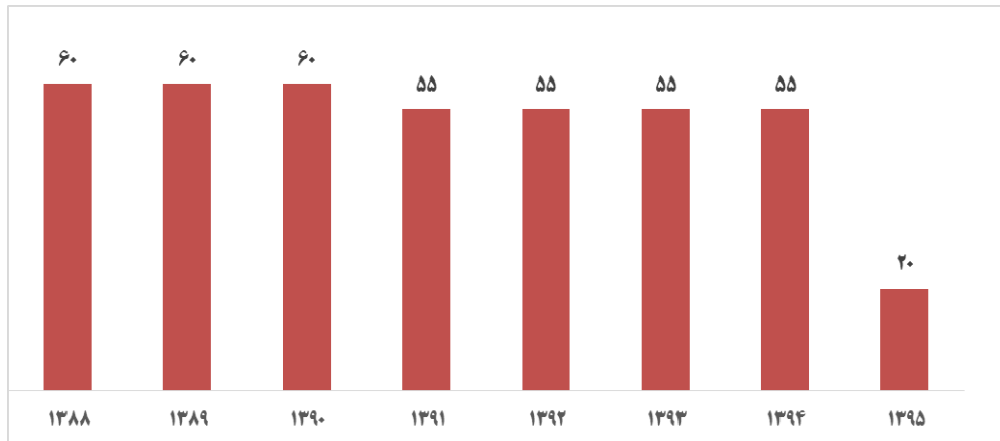
جدول ۴-۱۵۵: کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۵	۰.۳۶	۲۶	۰.۰۰۶	۶۹	۰.۰۳	۷۸	۲۳۳۸	۱۱۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۱	۳۶	۰.۰۰۰۸	۸۵	۰.۰۰۰۴	۱۴۳	۲۰۰۰	۱۱۵
یمن	۲۰۱۴	-	۰.۴۷	۲۴	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	-	-	۰.۰۱	۶۲	۰.۹۲	۲۲	۱۶۴۸	۱۲۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

● چای

نمودار زیر نرخ تعرفه چای را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه چای طی این دوره ۶۰ درصد و کمترین میزان آن ۲۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۸۱: نرخ تعرفه چای در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه ی محصول چای در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۰/۸۴ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ترکیه به میزان ۱۴۴/۱ درصد، هند به میزان ۹۵/۳ درصد، تایلند به میزان ۸۶/۲ درصد، بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد و ویتنام به میزان ۴۳/۵ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به این صورت است که نرخ تعرفه ی چای در مونتنگرو ۴/۲ درصد، تاجیکستان به میزان ۴/۳ درصد و یمن به میزان ۴/۶ درصد می باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته اند ۸۳/۵۶ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند ۳/۲۷ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۵۶: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه چای

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترکیه	۱۴۴.۱	۱	۲.۹	۷	۰.۰۲۸	۵۱	۱.۱۸	۱۶	۲۶۶۷	۱۲۳
هند	۹۵.۳	۲	۱۶.۵۸	۳	۱۷.۳۵	۳	۱	۲۱	۲۱۵۷	۱۴۳
تایلند	۸۶.۲	۳	۰.۹۳	۱۳	۰.۰۷	۳۶	۰.۲۴	۴۰	-	-
بوتان	۴۸.۷	۴	-	-	-	-	۰.۰۰۲	۱۴۳	۷۸۸۹	۳۴
ویتنام	۴۳.۵	۵	۲.۹۸	۶	۲.۲۹	۶	۰.۶۴	۳۰	۹۸۰۲	۲۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۵۷: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۲	۰.۰۰۱۳	۴۶	-	-	۰.۰۰۳	۱۳۵	۹۸۱۸	۲۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	۰.۰۰۰۳	۱۰۰	۰.۰۰۹	۵۴	۱۴۴۱	۱۶۵
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۰۰۶۲	۳۸	۰.۰۵۸	۶۲	۲۶۵۳	۱۲۷
روسیه	۲۰۱۲	۰	۰.۰۰۱۲	۴۷	۰.۰۰۴۴	۴۵	۱۳.۲۶	۲	۳۱۸۳	۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی چای می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۵۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی چای

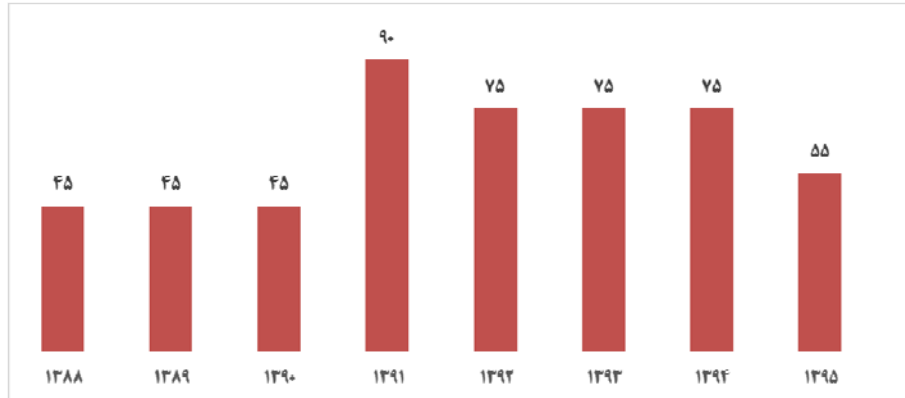
میزان	شرح
۱۴۴/۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۳/۵۶	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۳/۲۷	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۵۲/۵	میانگین ایران
۶۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی چای در جهان به میزان ۱۴۴/۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول چای کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۳/۲۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول چای به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سید حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● به

نمودار زیر نرخ تعرفه به را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۹۰ درصد و کمترین میزان آن ۴۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۸۲: نرخ تعرفه به در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول به در جهان در سال ۲۰۱۶، ۹/۵۳ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای لبنان به میزان ۶۴/۳ درصد، ترکیه به میزان ۶۰ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد، سوریه به میزان ۴۶/۴ درصد و سوئیس به میزان ۴۳/۷ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی به در مونتنگرو ۴/۵ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۲/۸۸ درصد و برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۳/۸۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۵۹: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه به

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۶۴.۳	۱	۳.۰۵	۹	۰.۰۱۵	۲۹	۰.۵۶	۳۰	۹۸۵	۴۵
ترکیه	۶۰	۲	۱۴.۱۳	۴	۳۲.۵	۲	۰.۴۵	۳۴	۱۳۶۸	۲۵
آنگولا	۵۰	۳	-	-	-	-	۰.۰۱۳	۶۹	۱۵۰۰	۱۹
سوریه	۴۶.۴	۴	۰.۳۸	۲۳	۰.۵۶	۱۱	۰.۱۷	۴۲	۴۵۹	۷۲
سوئیس	۴۳.۷	۵	۰.۰۸	۳۶	۰.۰۱۵	۳۰	۲.۷	۹	۱۴۶۴	۲۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۶۰: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۵	-	-	-	-	۰.۰۸	۴۸	۹۵۲	۴۷
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	-	-	۰.۰۰۴	۷۴	۱۰۰۰	۴۰
یمن	۲۰۱۴	-	۰.۲۵	۲۷	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۰.۷۱	۱۶	۰.۰۰۳	۴۴	۱۶.۲	۲	۹۰.۷	۴۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی به می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۶۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی به

میزان	شرح
۶۴/۳	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۲/۸۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۳/۸۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۳/۱۲۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی به در جهان به میزان ۶۴/۳ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول به کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۳/۸۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول به به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● انبه

متوسط نرخ تعرفه ی محصول انبه در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۳/۲۸ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای تایلند به میزان ۵۲/۶ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰

درصد، بوتان به میزان ۴۸/۷ درصد و چین به میزان ۴۶/۱ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی انبه در مونتنگرو ۸/۵ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۴۹/۷۸ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱۱/۰۴ درصد بوده‌است.

نمودار ۴-۸۳: نرخ تعرفه انبه در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱-۱۶۲: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه انبه

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
تایلند	۵۲.۶	۱	۷.۰۵	۴	۷.۱۵	۶	۰.۴	۳۱	۳۵۸	۱۵۴
ازبکستان	۵۱.۵	۲	-	-	-	-	۰	-	۵۰۰	۱۴۹
انگولا	۵۰	۳	-	-	۰.۰۰۰۷	۹۹	۰.۰۰۰۵	۱۰۲	۱۷۵۶	۸۳
بوتان	۴۸.۷	۴	۰.۰۰۰۰۵	۹۱	-	-	۰.۰۱	۹۰	۹۱۳	۱۲۷
چین	۴۶.۱	۵	-	-	۰.۶	۲۶	۰.۰۰۰۰۳	۱۵۰	۹۰۰۰	۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۶۳: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۸.۵	-	-	-	-	۰.۰۰۱۸	۱۲۲	۲۲۳۸	۵۶
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۷۸	۲۰	۰.۲۸	۳۵	۰.۵	۲۸	۷۳۸	۱۳۷
روسیه	۲۰۱۲	۲.۵	-	-	۰.۰۰۰۰۴	۱۰۲	۰.۴۵	۲۹	۱۹۱۵	۷۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

• خرما

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول خرما در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۱/۸۸ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای لبنان به میزان ۲۳۰/۸ درصد، تایلند به میزان ۶۲/۸ درصد، انگولا به میزان ۵۰ درصد، ترکیه به میزان ۴۹/۵ درصد و زیمبابوه به میزان ۳۸/۳ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی خرما در

مونتنگرو ۷/۵ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است.

میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۸۶/۲۸ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۵/۳۵ درصد بوده‌است.

جدول ۴-۱۶۴: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه خرمالو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
لبنان	۲۲۰.۸	۱	۰.۲۵	۲۲	۰.۰۳۷	۵۵	۹۵۰	۸۳
تایلند	۶۲.۸	۲	۰.۰۰۰۲	۷۵	۱.۹	۱۳	۹۰.۵	۸۶
آنگولا	۵۰	۳	-	-	۰.۰۰۴	۸۴	۲۰۰۰	۲۵
ترکیه	۴۹.۵	۴	۰.۰۰۸	۵۴	۰.۰۱	۶۸	۱۰۲۱	۷۵
زیمباوه	۳۸.۳	۵	-	-	۰.۰۰۱	۱۰۱	۷۵۰	۹۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

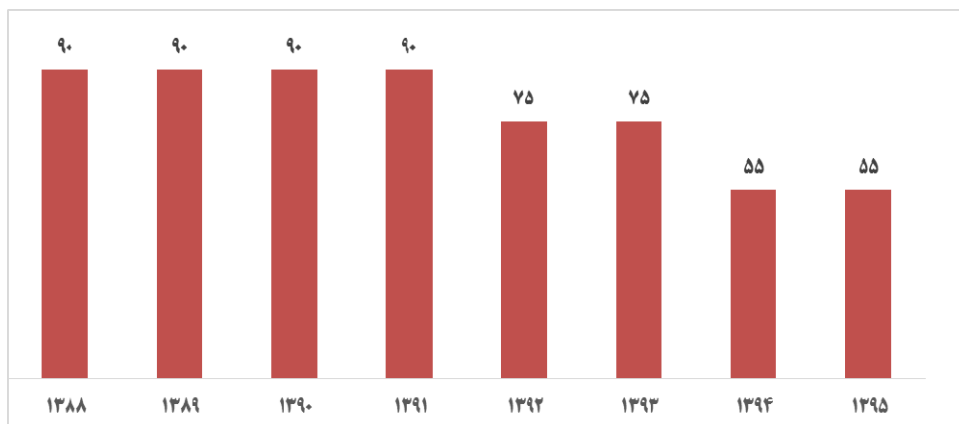
جدول ۴-۱۶۵: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۷.۵	-	-	۰.۰۰۳	۸۷	۴۴۱	۱۰۷
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	۰.۰۱۳	۴۸	۰.۱۴	۶۴	۱۷۰.۶	۳۱
یمن	۲۰۱۴	-	۰.۰۱۵	۴۶	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۰.۱۴	۲۷	۱۹.۲۳	۱	۷۸۴	۹۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

● زعفران

نمودار زیر نرخ تعرفه زعفران را در ایران طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می‌دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۹۰ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۸۴: نرخ تعرفه زعفران در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول زعفران در جهان در سال ۲۰۱۶، ۹/۳۵ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ایران به میزان ۹۰ درصد، سنت لوسیا به میزان ۳۸/۴ درصد، آنتیگوا و باربودا به میزان ۳۸ درصد، ترینیداد و باربودا به میزان ۳۸ درصد و جامائیکا به میزان ۳۸/۵ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهای دیگری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی زعفران در مونتنگرو ۴/۲ درصد، تاجیکستان به میزان - درصد و یمن به میزان - درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است. میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۴۸/۳۸ درصد و برای کشورهای دیگری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۳/۷ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۶۶: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه زعفران

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ایران	۹۰	۱	۴۷.۱۸	۱	۰.۰۷	۴۳	۱۷۹۰۰۰	۲۲
سنت لوسیا	۳۸.۴	۲	-	-	۰.۰۰۴	۹۵	۶۰۰۰	۵۸
آنتیگوا و باربودا	۳۸	۳	-	-	۰.۰۰۴	۹۲	۳۳۳۳	۶۸
ترینیداد و تاباگو	۳۸	۴	۰.۰۱۷	۳۵	۰.۰۰۰۴	۱۳۵	-	-
جامائیکا	۳۷.۵	۵	-	-	۰.۰۱	۷۷	۳۰۰۰	۶۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۶۷: کشورهای دیگری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۲	-	-	۰.۰۰۹	۷۸	-	-
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	-	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۳.۲	۰.۰۰۰۸	۶۳	۰.۰۰۸	۴۲	۱۹۰۰۰۰	۲۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه‌ی زعفران می‌توان محدوده‌ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۶۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زعفران

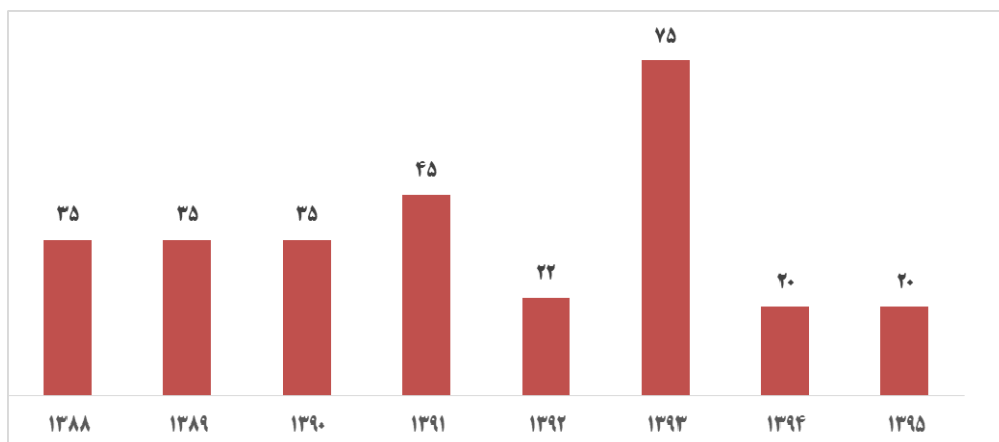
میزان	شرح
۹۰	کشور دارای بالاترین تعرفه
۴۸/۳۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۳/۷	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۷/۵	میانگین ایران
۹۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی زعفران در جهان به میزان ۹۰ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول زعفران کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۳/۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول زعفران به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

• هلو و شفتالو

نمودار زیر نرخ تعرفه هلو و شفتالو را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۷۵ درصد و کمترین میزان آن ۲۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۸۵: نرخ تعرفه هلو و شفتالو در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول هلو و شفتالو در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۴/۴۲ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای ترکیه به میزان ۵۸ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد، آنگولا به میزان ۵۰ درصد، عمان به میزان ۴۸/۵ درصد و سوریه به میزان ۴۶/۴ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهای یمن که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی هلو و شفتالو در مونتنگرو ۱۲ درصد، تاجیکستان به میزان ۱۲/۹ درصد و یمن به میزان ۹/۳ درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است. میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۵۰/۸۸ درصد و برای کشورهای یمن که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۱۰/۲۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۶۹: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه هلو و شفتالو

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترکیه	۵۸	۱	۱.۷	۷	۰.۰۲۳	۴۱	۰.۳۵	۴۲	۸۰.۹	۱۷۵
ازبکستان	۵۱.۵	۲	۰.۵۶	۱۶	۰.۰۰۰۱	۸۴	۳	۱۳۰	۱۳۰.۴	۸۵
آنگولا	۵۰	۳	-	-	-	-	۰.۰۶۶	۷۴	۸۰.۶	۱۷۶
عمان	۴۸.۵	۴	۰.۰۷	۴۶	-	-	۰.۰۱۱	۱۰۰	۱۱۵.۲	۱۲۶
سوریه	۴۶.۴	۵	۰.۱۲	۳۱	-	-	۰.۰۰۲	۱۴۴	۱۰۵.۳	۱۴۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۷۰: کشورهای یمن که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از تولید	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۲	۰.۰۰۳	۷۱	-	-	۰.۰۰۶	۱۱۴	۱۱۴.۶	۱۲۹
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۸۸	۳۹	-	-	۰.۰۰۰۳	۱۸۰	۳۰۰	۸
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	۰.۰۵	۵۱	-	-	۰.۴۴	۴۰	۹۶۰	۱۶۵
روسیه	۲۰۱۲	۶.۷	۰.۱	۳۷	۰.۰۳	۳۷	۱.۸۲	۱۲	۷۹۸	۱۷۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه‌ی هلو و شفتالو می‌توان محدودده‌ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۷۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی هلو و شفتالو

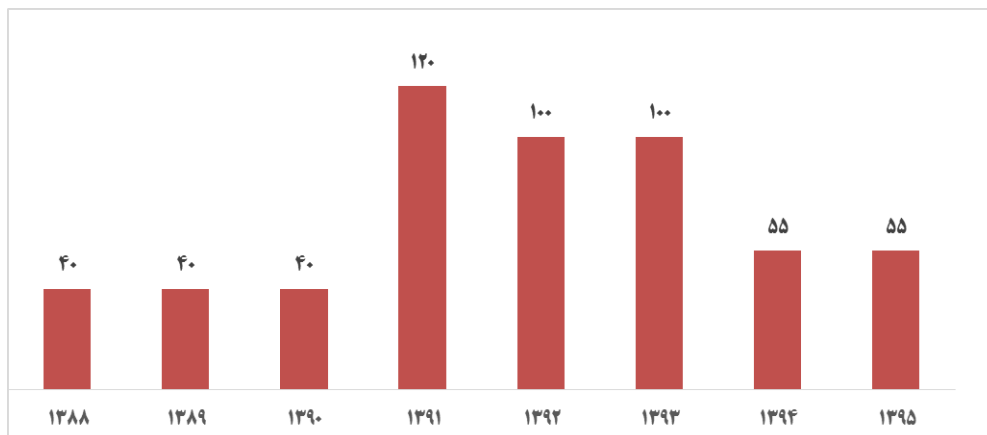
میزان	شرح
۵۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۰/۸۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۰/۲۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۵/۸۷	میانگین ایران
۷۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی هلو و شفتالو در جهان به میزان ۵۸ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول هلو و شفتالو کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۰/۲۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول هلو و شفتالو به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

● زرشک

نمودار زیر نرخ تعرفه زرشک را در ایران طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ نشان می دهد. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۱۲۰ درصد در سال ۱۳۹۱ و کمترین میزان آن ۴۰ درصد در سال های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بوده است.

نمودار ۴-۸۶: نرخ تعرفه زرشک در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

متوسط نرخ تعرفه‌ی محصول زرشک در جهان در سال ۲۰۱۶، ۱۵/۰۳ درصد بوده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه مربوط به کشورهای کره جنوبی به میزان ۲۲۶/۱ درصد، بیلز به میزان ۶۲/۹ درصد، تایلند به میزان ۵۷/۲ درصد، ازبکستان به میزان ۵۱/۵ درصد و لبنان به میزان ۵۰/۸ درصد اختصاص دارد. همچنین نرخ تعرفه‌ی کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به این صورت است که نرخ تعرفه‌ی زرشک در مونتنگرو ۵/۸ درصد، تاجیکستان به میزان ۸/۶ درصد و یمن به میزان ۲۳/۲ درصد می‌باشد. همچنین برای بسیاری از کشورها میزان تعرفه‌ی این محصول، صفر است. میانگین نرخ تعرفه برای پنج کشوری که بیشترین میزان تعرفه را داشته‌اند ۸۹/۷ درصد و برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند ۹/۸ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۷۲: کشورهای دارای بیشترین میزان تعرفه زرشک

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره جنوبی	۲۲۶.۱	۱	-	-	۰.۴۵	۲۹	۲۲۴۳	۴۶
بیلز	۶۲.۹	۲	-	-	۰.۰۰۰۱	۱۸۲	۵۷۱	۱۶۴
تایلند	۵۷.۲	۳	۱۵.۸	۳	۱.۰۵	۲۰	۷۰.۹	۱۵۷
ازبکستان	۵۱.۵	۴	۰.۱۶	۴۳	۰.۰۰۰۲	۱۷۷	۳۵۰	۱۸۳
لبنان	۵۰.۸	۵	۰.۰۹۱	۵۲	۰.۲۶	۴۰	۷۴۲	۱۵۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۷۳: کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۵.۸	۰.۰۰۱	۱۱۵	۰.۰۰۴	۱۳۴	۸۸۷	۱۴۱
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۰۰۸	۸۶	۰.۰۱۵	۹۸	۱۸۱۹	۶۵
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۴۷	۲۵	۰.۰۰۵	۱۲۷	۱۱۳۲	۱۱۲
روسیه	۲۰۱۲	۱.۶	۰.۰۱۹	۷۶	۲.۲۵	۱۱	۱۲۸۴	۹۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه‌ی زرشک می‌توان محدوده‌ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۷۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی زرشک

میزان	شرح
۲۲۶/۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۹/۷	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹/۸	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۸/۷۵	میانگین ایران
۱۲۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

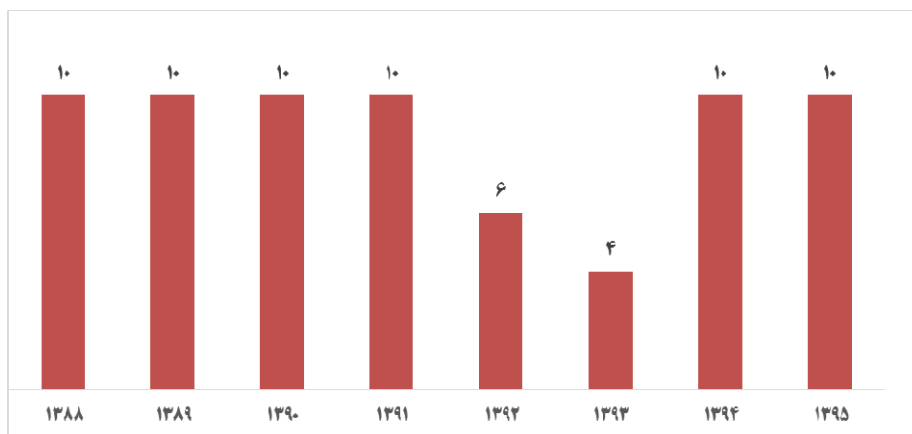
منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی زرشک در جهان به میزان ۲۲۶/۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول زرشک کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۸ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول زرشک به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

محصولات فراوری

۱- شیر خشک

نمودار زیر نرخ تعرفه شیر خشک کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین نرخ تعرفه شیر خشک در کشور ۱۰ درصد و کمترین میزان نرخ تعرفه شیر خشک طی این سال ها ۴ درصد در سال ۱۳۹۳ بوده است.

نمودار ۴-۸۷: نرخ تعرفه شیر خشک در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

در سال ۲۰۱۶، پنج کشور تایلند با ۲۰۷ درصد، کانادا با ۲۰۱ درصد، ترکیه با ۱۷۹ درصد، کره با ۱۷۵ درصد و اسرائیل با ۱۵۱ درصد، بیشترین میزان نرخ تعرفه را بر واردات شیر خشک وضع کرده اند. کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند مونتنگرو با نرخ ۱۸ درصد، تاجیکستان با نرخ ۹ درصد، یمن با نرخ ۵ درصد و روسیه با نرخ ۹/۵ درصد بر واردات شیر خشک تعرفه وضع کرده اند.

جدول ۴-۱۷۵: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
تایلند	۲۰۷.۸	۱	۰.۲	۳۴	۲.۰۲	۱۶	۲۰۹۶	۱۲۷
کانادا	۲۰۱.۵	۲	۰.۷۱	۲۱	۰.۱۲	۷۰	۱۹۲۹	۱۶۱
ترکیه	۱۷۹.۲	۳	۱.۴۲	۱۵	۰.۰۰۵	۱۶۶	۳۱۰۲	۴۶
کره	۱۷۵.۳	۴	۰.۰۰۶	۷۴	۰.۷	۳۶	۲۹۵۸	۵۳
اسرائیل	۱۵۱.۴	۵	-	-	۰.۱۸	۶۴	۲۷۳۸	۶۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۷۶: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۱	-	-	۰.۰۰۱	۱۸۳	۱۹۰.۹	۱۶۶
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۰۰۰۲	۱۰۹	۰.۰۰۳	۱۶۹	۱۱۱۹	۱۹۵
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۱.۰۷	۲۷	۱۹۸۳	۱۵۲
روسیه	۲۰۱۲	۹.۵	۰.۰۴۶	۴۷	۵.۱	۶	۲۳۱۰	۱۰۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جداول فوق، تایلند نسبت به چهار کشور دیگری که بیشترین میزان نرخ تعرفه را داشته اند واردات بیشتری داشته است و در واردات شیر خشک رتبه شانزدهم را دارد. در میان کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند نیز روسیه بیشترین میزان واردات را داراست که حتی از تایلند نیز میزان بیشتری را دارد و رتبه روسیه در واردات شیر خشک، رتبه ششم است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی شیرخشک می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۷۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شیرخشک

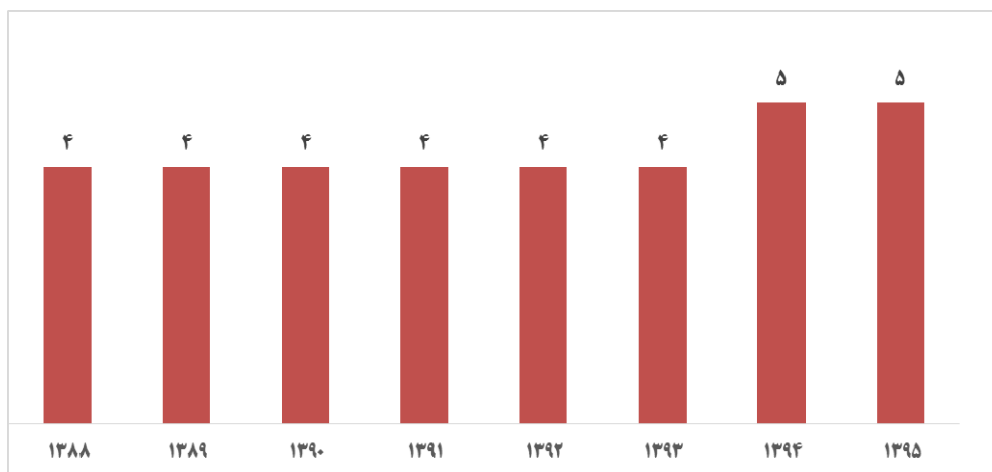
میزان	شرح
۲۰۷.۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۸۳.۰۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۰.۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۸.۷۵	میانگین ایران
۱۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۶	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی شیرخشک در جهان به میزان ۲۰۷/۸ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول شیرخشک کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۷۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول شیرخشک به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۲- روغن

نمودار زیر نرخ تعرفه روغن کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه برای روغن ۵ درصد و کمترین میزان آن ۴ درصد بوده است.

نمودار ۴-۸۸: نرخ تعرفه روغن در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

در مورد محصول روغن، همانطور که در جدول زیر مشاهده می‌شود در سال ۲۰۱۶ کشورهای تایلند با ۱۰۵ درصد، بوتان با ۷۵ درصد، باربادوس با ۶۹ درصد، سری لانکا با ۴۱ درصد و سوئیس با ۳۸ درصد بیشترین میزان نرخ تعرفه را داشته‌اند. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به صورت مونتنگرو ۲ درصد، تاجیکستان ۶/۵ درصد، یمن ۶/۴ درصد و روسیه ۶/۲ درصد در سال ۲۰۱۶ بوده است.

جدول ۴-۱۷۸: کشورهای ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته‌اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه
تایلند	۱۰۴.۹	۱	۰.۳۴	۳۷	۰.۳۸	۵۱
بوتان	۷۵.۶	۲	-	-	۰.۰۰۶	۱۷۷
باربادوس	۶۹.۳	۳	۰.۰۱۲	۱۰۷	۰.۰۱	۱۷۲
سریلانکا	۴۰.۷	۴	۰.۱۱	۶۳	۰.۱۴	۸۷
سوئیس	۳۸.۱	۵	۰.۱	۶۹	۰.۴	۴۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۷۹: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱.۹	۰.۰۰۰۲	۱۶۵	۰.۰۱۹	۱۵۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	۶.۵	-	-	۰.۱	۹۹
یمن	۲۰۱۴	۶.۴	۰.۰۰۳	۱۲۲	۰.۱۸	۷۶
روسیه	۲۰۱۲	۶.۲	۲.۵	۱۱	۱.۲	۱۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جداول فوق، میانگین نرخ تعرفه تایلند فاصله بسیاری با سایر کشورها دارد و این کشور در صادرات روغن، رتبه سی و هفتم را داشته است. کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند نرخ تعرفه های پایین بر روی این محصول وضع کرده اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی روغن می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۸۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی روغن

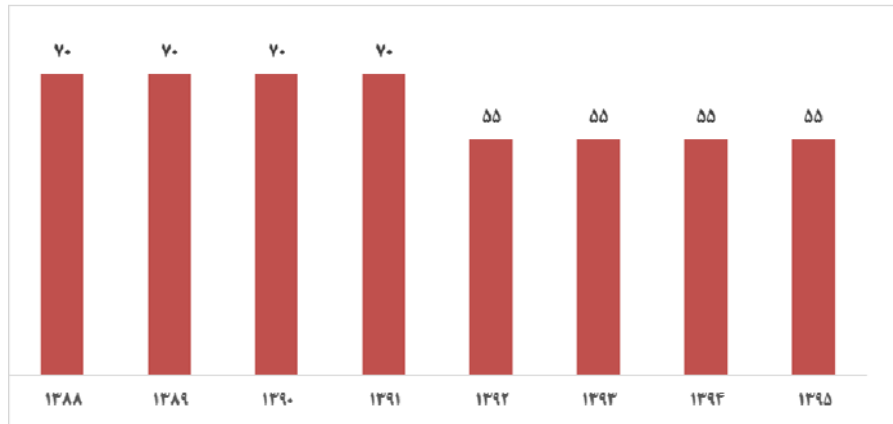
میزان	شرح
۱۰۴.۹	کشور دارای بالاترین تعرفه
۶۵.۷۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۰.۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۲۵	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی روغن در جهان به میزان ۱۰۴/۹ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول روغن کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۴/۲۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول روغن به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سید حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۳- کره

نمودار زیر نرخ تعرفه کره کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. طی این دوره بیشترین میزان نرخ تعرفه ۷۰ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۸۹: نرخ تعرفه کره در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه بر روی واردات کره را کشورهای کانادا با نرخ ۲۹۸ درصد، ترکیه با نرخ ۱۷۱ درصد، سوئیس با نرخ ۱۵۶ درصد، آیسلند با نرخ ۱۳۱ درصد و ژاپن با نرخ ۸۸ درصد داشته اند. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۴۱ درصد، تاجیکستان ۹ درصد، یمن ۵ درصد و روسیه ۹ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۸۱: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کانادا	۲۹۸.۵	۱	۰.۰۵۷	۴۲	۱.۴	۱۷	۳۸۳۶	۱۳۳
ترکیه	۱۷۱.۱	۲	۰.۰۲۸	۵۴	۰.۶۶	۳۶	۳۲۸۷	۱۷۰
سوئیس	۱۵۶.۵	۳	۰.۰۲۴	۲۷	۰.۰۱	۱۴۴	۸۰۵۶	۲
ایسلند	۱۳۱.۵	۴	۰.۰۲	۶۰	۰.۰۰۰۱	۲۱۴	۷۰۰۰	۶
ژاپن	۸۸.۲	۵	۰.۰۰۰۶	۹۸	۰.۶۷	۳۴	۳۶۰۲	۱۴۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۸۲: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴۱.۳	-	-	۰.۰۴	۹۹	۴۳۶۶	۶۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	-	-	۰.۰۱۸	۱۲۹	۳۱۸۵	۱۷۸
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۰۰۰۳	۱۰۲	۰.۰۳	۱۱۰	۲۰۶۳	۲۰۲
روسیه	۲۰۱۲	۹.۵	۰.۱۷	۳۰	۵.۶	۵	۳۷۹۴	۱۲۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که مشاهده می‌شود تاجیکستان، یمن و روسیه نرخ تعرفه کم بر واردات کره وضع کرده اند و در میان کشورهایی که بیشترین نرخ تعرفه را دارا هستند کانادا با فاصله زیاد، رتبه اول را دارد. کانادا همچنین واردکننده مقدار بسیاری از این محصول می‌باشد. همچنین قیمت وارداتی کره برای ایسلند و سوئیس بسیار بالاست.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی کره می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۸۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی کره

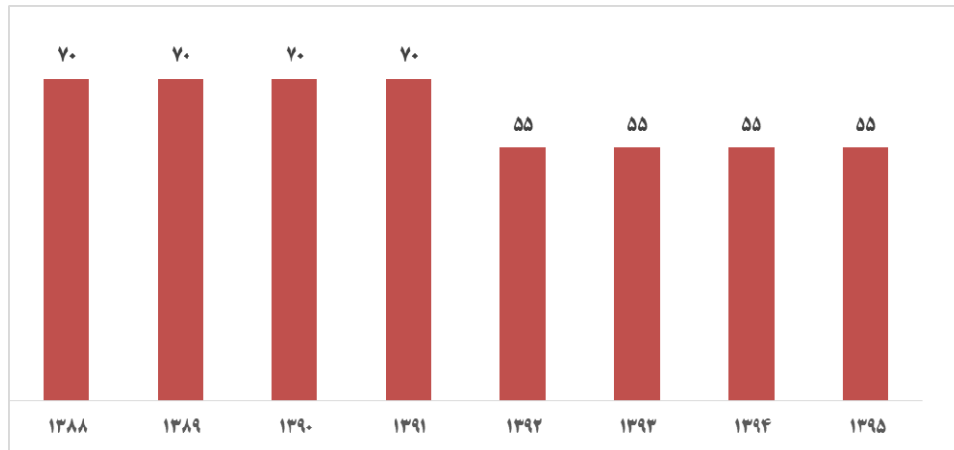
میزان	شرح
۱۶۹.۱۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۸۳.۰۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۶	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۲.۵	میانگین ایران
۷۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی کره در جهان به میزان ۱۶۹/۱۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول کره کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۶ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول کره به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۴- آرمیوه

نمودار زیر نرخ تعرفه آرمیوه کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. طی این دوره بیشترین میزان نرخ تعرفه ۷۰ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۰: نرخ تعرفه آرمیوه در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان تعرفه واردات آرمیوه در سال ۲۰۱۶ برای کشورهای دومینیکا با نرخ ۹۴ درصد، ایران با نرخ ۶۱ درصد، ترکیه با نرخ ۵۸ درصد، بلایز با نرخ ۵۷ درصد و ازبکستان با نرخ ۵۲ درصد بوده است. کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۱۲ درصد، تاجیکستان ۱۳ درصد، یمن ۷ درصد و روسیه ۶ درصد بر روی این محصول تعرفه وضع کرده اند.

جدول ۴-۱۸۴: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
دومینیکا	۹۴	۱	۰.۱	۵۷	۰.۳۷	۳۹	۱۴۱۷	۶۰
ایران	۶۰.۹	۲	۰.۰۸	۶۳	۰.۳۲	۴۳	۱۷۲۲	۲۶
ترکیه	۵۸.۹	۳	۱.۲۵	۲۰	۰.۱۲	۷۶	۱۱۷۴	۹۸
بلایز	۵۷	۴	۰.۳	۳۴	۰.۰۰۵	۱۹۱	۱۲۷۳	۸۱
ازبکستان	۵۱.۸	۵	۰.۰۸	۶۱	۰.۰۱۲	۱۶۶	۱۸۱۵	۲۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۸۵: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۱.۹	۰.۰۰۰۱	۱۵۳	۰.۰۱۶	۱۵۶	۶۶۶	۱۸۳
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	-	-	۰.۰۰۷	۱۸۱	۸۶۱	۱۵۵
یمن	۲۰۱۴	۷	۰.۰۰۰۸	۱۳۳	۰.۱۵	۶۶	۶۶۱	۱۸۵
روسیه	۲۰۱۲	۶	۰.۲	۴۷	۱.۹	۱۱	۱۵۵۵	۴۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جداول فوق، روسیه و یمن در سال ۲۰۱۶ برای واردات آبمیوه نرخ تعرفه بسیار پایین وضع کرده اند. بیشترین تعرفه را کشور دومینیکا وضع کرده است که در واردات این محصول رتبه سی و نهم را دارد. همچنین ترکیه با تعرفه ۵۸ درصد رتبه بیستم در صادرات آبمیوه را دارد.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی آبمیوه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۸۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آبمیوه

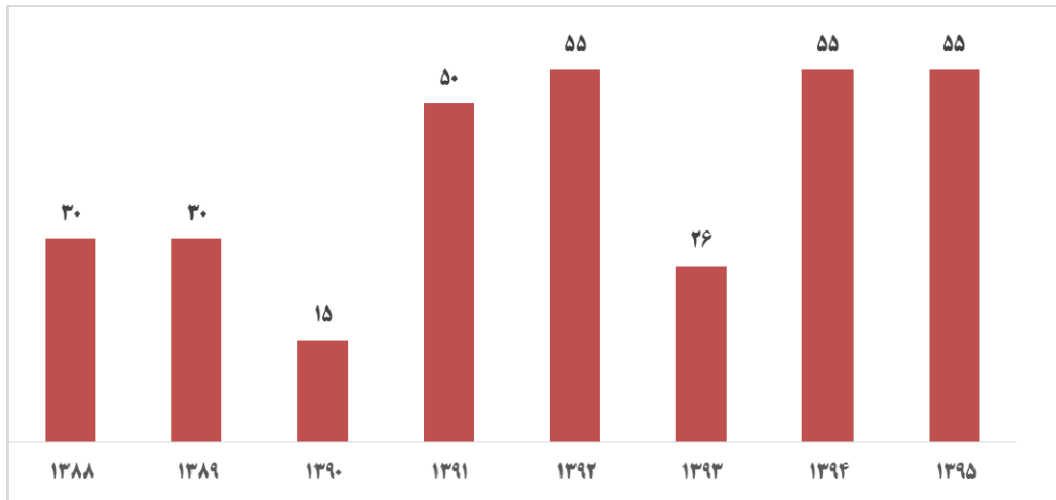
شرح	میزان
کشور دارای بالاترین تعرفه	۹۴
میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه	۶۴.۵۲
میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه	۰
میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.	۹.۴۵
میانگین ایران	۶۲.۵
بیشترین مقدار تعرفه ایران	۷۰
کمترین مقدار تعرفه ایران	۵۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی آبمیوه در جهان به میزان ۹۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول آبمیوه کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۴۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول آبمیوه به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۵- آرد

نمودار زیر نرخ تعرفه آرد کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. طی این دوره بیشترین میزان نرخ تعرفه ۵۵ درصد و کمترین میزان نرخ تعرفه ۱۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۱: نرخ تعرفه آرد در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه بر واردات آرد در سال ۲۰۱۶ را کشورهای سنت وینسنت با ۹۷ درصد، ترکیه با ۹۵ درصد، چین با ۷۲ درصد، مراکش با ۶۳ درصد و تانزانیا ۴۷ درصد وضع کرده اند. همچنین نرخ تعرفه مونتنگرو ۲۰ درصد، تاجیکستان ۴ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۵/۸ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۸۷: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سنت وینسنت	۹۶.۷	۱	۰.۲۶	۵۹	۰.۱۸	۸۲	۲۳۳۳	
ترکیه	۹۵.۳	۲	۲۳.۱۳	۱	۰.۴۵	۴۱	۳۱۴	۱۸۲
چین	۷۱.۸	۳	۱.۲۵	۱۷	۰.۳۱	۵۶	۳۹۶	۱۳۴
مراکش	۶۲.۸	۴	۰.۱۴	۶۷	۰.۰۰۳	۱۹۶	۴۷۶	۹۳
تانزانیا	۴۶.۸	۵	۰.۱۶	۶۳	۰.۰۰۱۶	۲۰۳	۸۷۴	۱۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۸۸: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۲۰.۳	۰.۰۲۹	۹۵	۰.۲۴	۶۷	۲۴۳	۲۱۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۰۰۱	۱۱۳	۰.۷	۳۰	۳۴۶	۱۶۱
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	۰.۰۰۰۲	۱۳۱	۱.۶	۱۶	۳۵۳	۱۵۸
روسیه	۲۰۱۲	۵.۸	۱.۵	۱۵	۰.۲۱	۷۷	۲۳۹	۲۱۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که در جداول فوق مشاهده می‌شود، ترکیه به عنوان کشوری که از لحاظ نرخ تعرفه رتبه دوم را دارد بیشترین سهم در صادرات آرد را داراست و رتبه اول صادرات آرد مربوط به کشور ترکیه می‌باشد. روسیه نیز در میان کشورهای که به تازگی به WTO پیوسته اند سهم زیادی در صادرات این محصول داشته است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی آرد می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۸۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی آرد

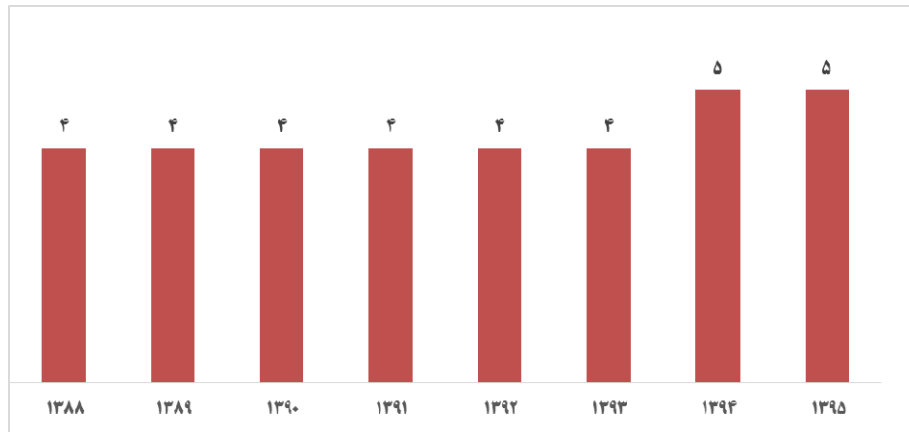
میزان	شرح
۹۶.۷	کشور دارای بالاترین تعرفه
۷۴.۶۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸.۷۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۹.۵	میانگین ایران
۵۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۱۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی آرد در جهان به میزان ۹۶/۷ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول آرد کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۷۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول آرد به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۶- نوبابه

نمودار زیر نرخ تعرفه نوبابه کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. در این سال‌ها بیشترین میزان نرخ تعرفه نوبابه در کشور ۵ درصد و کمترین میزان آن ۴ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۲: نرخ تعرفه نوبابه در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه را برای نوبابه در سال ۲۰۱۶ کشورهای مصر با ۹۹۸ درصد، انگویلا با ۲۶۱ درصد، جزایر کوک با ۲۵۹ درصد، ترینیداد و توباگو با ۲۴۲ درصد و باربادوس با ۱۳۵ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۲۴ درصد، تاجیکستان با ۲۷ درصد، یمن با ۳ درصد و روسیه با ۲۷ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۹۰: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه
مصر	۹۹۸.۶	۱	۰.۰۱۲	۱۱۵	۰.۰۲	۱۵۰
انگویلا	۲۶۰.۹	۲	۰.۰۰۲	۱۴۴	۰.۰۰۳	۲۰۳
جزایر کوک	۲۵۹.۳	۳	-	-	۰.۰۰۷	۱۹۰
ترینیداد و توباگو	۲۴۲.۳	۴	۰.۱۰۶	۶۷	۰.۰۷	۹۳
باربادوس	۱۳۵.۵	۵	۰.۰۵	۷۸	۰.۰۴	۱۲۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۹۱: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۲۳.۹	۰.۰۲	۱۰۰	۰.۰۶	۱۰۹
تاجیکستان	۲۰۱۳	۲۶.۹	۰.۰۰۰۱	۱۸۰	۰.۰۱۲	۱۷۳
یمن	۲۰۱۴	۲.۸	-	-	۰.۰۳	۱۳۲
روسیه	۲۰۱۲	۲۶.۹	۰.۴۲	۳۴	۱.۶	۱۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، مصر با نرخ تعرفه نزدیک به هزار درصد، رتبه ۱۵۰ در واردات و رتبه ۱۱۵ را در صادرات این محصول دارد. همچنین در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند کمترین نرخ تعرفه را وضع کرده است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی نوشابه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۹۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی نوشابه

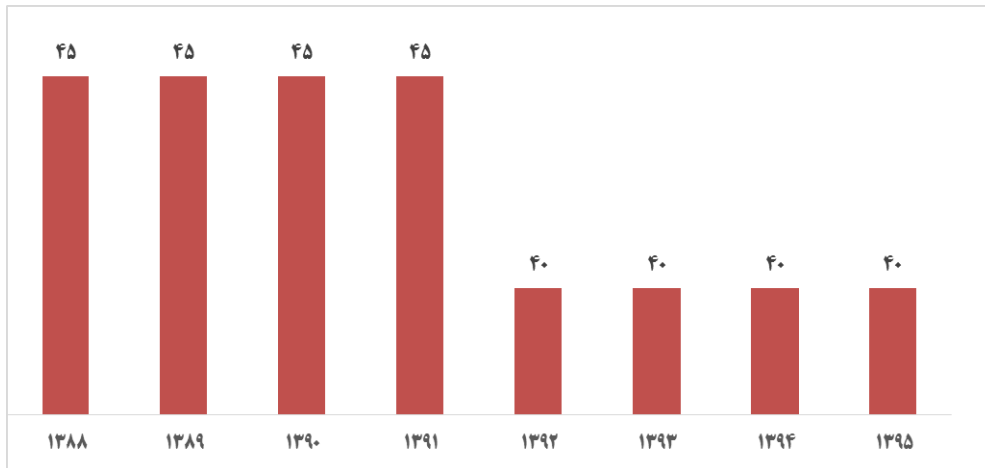
میزان	شرح
۹۹۸.۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۳۷۹.۳۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲۰.۱۲۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۲۵	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی نوشابه در جهان به میزان ۹۹۸/۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول نوشابه کشوری که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲۰/۱۲۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول نوشابه به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سید حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۷- نان

نمودار زیر نرخ تعرفه نان کشور را در طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه نان طی این دوره ۴۵ درصد و کمترین میزان آن ۴۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۳: نرخ تعرفه نان در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه برای نان را در سال ۲۰۱۶ کشورهای سوریه با نرخ ۷۴ درصد، کریباتی با نرخ ۵۶ درصد، ازبکستان با نرخ ۵۲ درصد، زیمباوه با نرخ ۴۹ درصد و کابو با نرخ ۳۶ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتگرو با نرخ ۶ درصد، تاجیکستان با نرخ ۱۳ درصد، یمن با نرخ ۸ درصد و روسیه با نرخ ۹/۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۱۹۳: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سوریه	۷۴.۳	۱	۰.۰۲	۸۹	۰.۱۳	۷۹	۱۷۶۵	۱۷۳
کریباتی	۵۶.۲	۲	-	-	۰.۰۰۵	۱۹۵	۴۸۵۵	۴
ازبکستان	۵۱.۷	۳	۰.۰۰۳	۱۱۶	۰.۰۱۶	۱۵۹	۲۲۶۶	۱۳۲
زیمباوه	۴۹.۳	۴	۰.۰۰۲	۱۲۱	۰.۰۰۵	۱۹۲	۲۷۶۸	۸۳
کابو	۳۶.۱	۵	۰.۰۰۰۷	۱۳۴	۰.۰۰۷	۱۸۹	-	-

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۹۴: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۶.۲	۰.۰۱۹	۹۳	۰.۰۸	۹۶	۲۴۶۰	۱۱۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۰۰۴	۱۳۶	۰.۰۶	۱۱۲	۱۵۱۹	۱۸۳
یمن	۲۰۱۴	۸.۴	۰.۰۰۰۴	۱۱۲	۰.۲۴	۵۷	۱۸۳۷	۱۶۸
روسیه	۲۰۱۲	۹.۵	۱.۴	۲۵	۰.۸	۳۰	۲۴۰.۸	۱۱۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

همانطور که در جداول مشاهده می‌شود کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند نرخ تعرفه پایین برای واردات نان وضع کرده اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی نان می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۹۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی نان

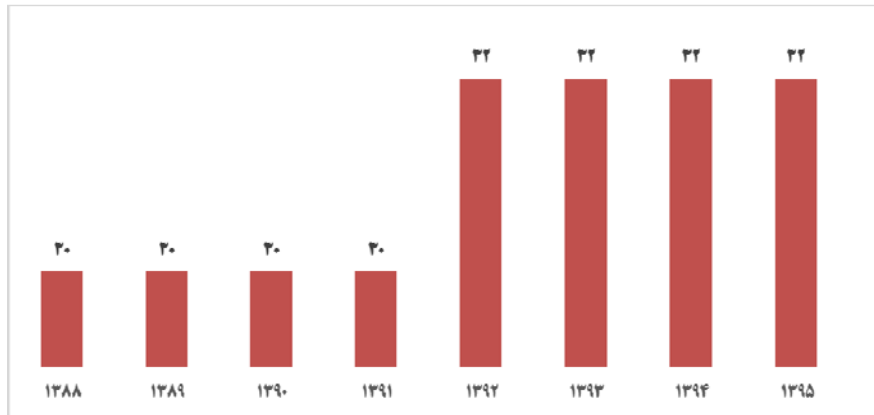
میزان	شرح
۷۴.۳	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۳.۵۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۲۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۲.۵	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی نان در جهان به میزان ۷۴/۳ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول نان کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۲۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول نان به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۸- شربت

نمودار زیر نرخ تعرفه شربت در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره زمانی ۳۲ درصد و کمترین میزان آن ۳۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۴: نرخ تعرفه شربت در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه بر واردات شربت را در سال ۲۰۱۶ کشورهای ترکیه با نرخ ۱۳۴ درصد، مولداوی با نرخ ۶۹ درصد، مکزیک با نرخ ۶۸ درصد، نیکاراگوئه با نرخ ۳۹ درصد و ژاپن با نرخ ۳۸ درصد داشته اند. کشورهای یمن با نرخ تعرفه ۴/۶ درصد و روسیه با نرخ ۴/۷ درصد از جمله کشورهایی هستند که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند.

جدول ۴-۱۹۶: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترکیه	۱۳۴.۴	۱	۰.۸۵	۱۷	۳	۱۰	۴۶۳	۸۸
مولداوی	۶۹.۶	۲	-	-	۰.۲۲	۴۳	۳۲۱	۱۲۷
مکزیک	۶۸.۱	۳	۰.۰۴	۳۸	۵.۶	۸	۳۲۲	۱۲۶
نیکاراگوئه	۳۸.۸	۴	-	-	۰.۰۰۰۳	۱۴۴	-	-
ژاپن	۳۸.۳	۵	۰.۰۳۲	۴۰	۰.۰۱۴	۹۰	۴۴۰۰	۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۱۹۷: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	-	-	-	-	-	-	-
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	۰.۰۰۰۳	۱۴۵	-	-
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۰۳۲	۷۴	۲۱۲۸	۱۱
روسیه	۲۰۱۲	۴.۷	۰.۰۳	۴۱	۰.۴۶	۲۸	۳۶۱	۱۱۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، ترکیه با بیشترین نرخ تعرفه رتبه دهم در واردات شربت را دارد و مکزیک با رتبه سوم در میانگین نرخ تعرفه دارای رتبه هشتم در واردات این محصول است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی شربت می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۱۹۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شربت

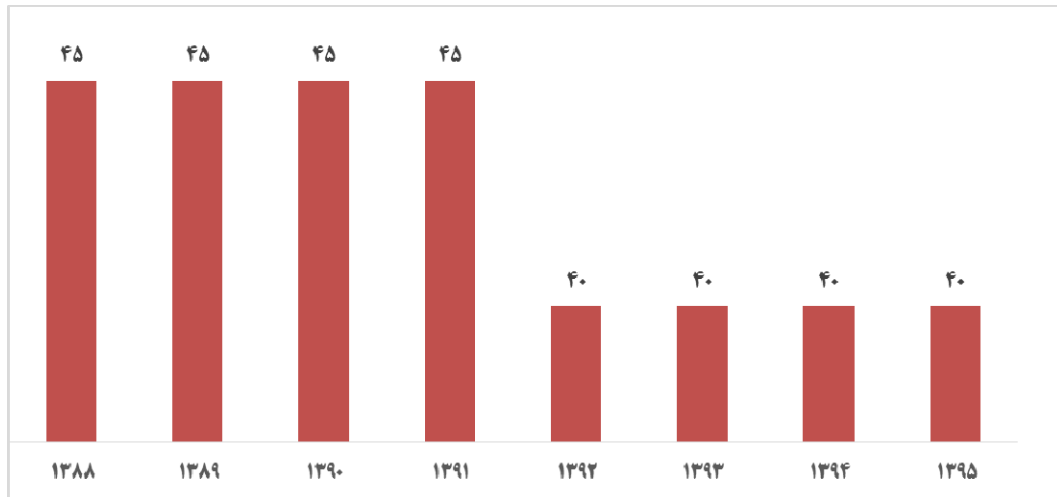
میزان	شرح
۱۳۴.۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۶۹.۸۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲.۳۲	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۱	میانگین ایران
۳۲	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۳۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی شربت در جهان به میزان ۱۳۴/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول شربت کشوری که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲/۳۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول شربت به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۹- بیسکویت

نمودار زیر نرخ تعرفه بیسکوئیت در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه بیسکوئیت طی این دوره زمانی ۴۵ درصد و کمترین میزان آن ۴۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۵: نرخ تعرفه بیسکوئیت در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات بیسکوئیت در سال ۲۰۱۶ را کشورهای سوریه با نرخ ۷۴ درصد، زیمباوه با نرخ ۵۹ درصد، ازبکستان با نرخ ۵۱ درصد، کریباتی با نرخ ۵۰ درصد و مصر با نرخ ۴۷ درصد داشته اند. همچنین کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند در این سال نرخ تعرفه به صورت مونتنگرو با ۷ درصد، تاجیکستان با ۱۳ درصد، یمن با ۹ درصد و روسیه با ۸ درصد داشته اند.

جدول ۴-۱۹۹: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سوریه	۷۴.۳	۱	۰.۰۵۷	۷۷	۰.۲۵	۶۵	۱۶۰.۱	۱۷۱
زیمباوه	۵۸.۹	۲	۰.۰۰۹	۱۰۳	۰.۰۰۳	۲۰۱	۲۴۷۷	۱۱۱
ازبکستان	۵۱.۵	۳	۰.۰۱	۱۰۲	۰.۰۲	۱۵۶	۲۱۸۲	۱۳۲
کریباتی	۵۰	۴	-	-	۰.۰۰۴	۱۹۹	۶۶۳۸	۵
مصر	۴۶.۹	۵	۰.۰۵۶	۲۹	۰.۱۲	۹۸	۳۲۴۹	۵۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۰۰: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۶.۶	۰.۰۷۹	۷۲	۰.۱۷	۸۰	۲۶۰.۱	۱۰۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۰۰۶	۱۳۰	۰.۱۲	۱۰۱	۱۴۰.۰	۱۸۴
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	۰.۰۱۴	۹۷	۰.۵۳	۳۷	۱۵۹.۰	۱۷۲
روسیه	۲۰۱۲	۸.۲	۱.۳	۱۸	۰.۵۶	۳۴	۲۲۴.۹	۱۲۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جداول فوق میتوان دریافت که نرخ تعرفه وضع شده بر روی واردات بیسکوئیت میزان بالایی نداشته است. همچنین اینکه روسیه نسبت به سایر کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند سهم بیشتری از صادرات این محصول داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی بسکوئیت می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۰۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی بسکوئیت

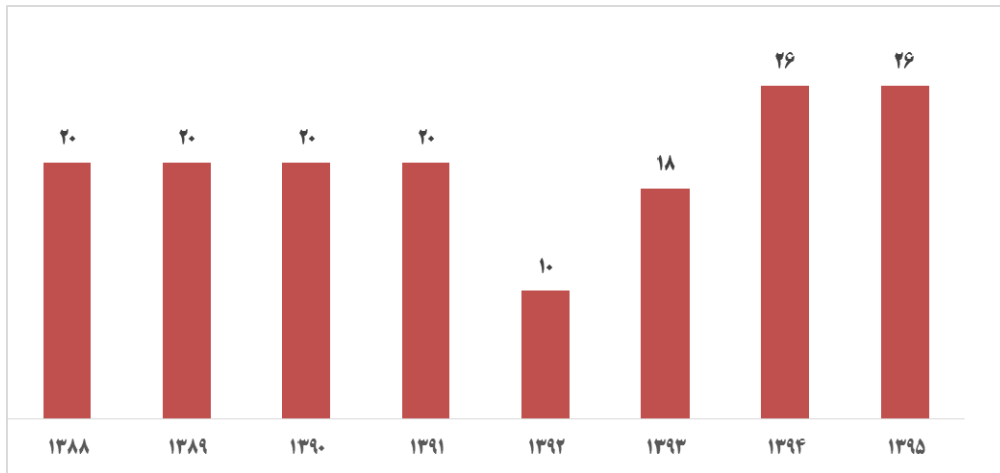
میزان	شرح
۷۴.۳	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۶.۳۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۲۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۲.۵	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی بسکوئیت در جهان به میزان ۷۴/۳ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول بسکوئیت کشوری که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۲۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول بسکوئیت به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۰- قند و شکر

نمودار زیر نرخ تعرفه قند و شکر در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۲۶ درصد و کمترین میزان نرخ تعرفه ۱۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۶: نرخ تعرفه قند و شکر در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات قند و شکر را در سال ۲۰۱۶ کشورهای ترکیه با ۱۳۴ درصد، پاناما با ۱۲۹ درصد، هند با ۹۱ درصد، تایلند با ۹۰ درصد و تانزانیا با ۸۰ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتگرو ۰ درصد، تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۱۹ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۰۲: کشورهای بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترکیه	۱۳۴.۴	۱	۰.۰۳۷	۸۵	۰.۵۴	۴۹	۴۶۶	۱۶۱
پاناما	۱۲۸.۸	۲	۰.۱۱	۷۳	۰.۰۰۳	۱۸۳	۱۳۱۲	۱۱
هند	۹۱	۳	۵.۳	۳	۳.۲۹	۵	۴۳۹	۱۸۰
تایلند	۹۰	۴	۸.۴	۲	۰.۰۰۴	۱۷۵	۶۱۵	۷۳
تانزانیا	۸۰.۱	۵	-	-	۰.۴۶	۵۴	۴۷۳	۱۵۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۰۳: نرخ تعرفه کشورهای که به نازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۰	-	-	۰.۰۲	۱۴۰	۵۱۷	۱۲۹
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	۰.۱۸	۸۶	۵۴۱	۱۱۰
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۱.۱۵	۲۴	۳۸۸	۲۰۷
روسیه	۲۰۱۲	۱۹.۴	۰.۱۹	۶۲	۰.۹۶	۲۷	۴۸۷	۱۵۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول میتوان دریافت که هند در صادرات و واردات قند و شکر سهم قابل توجهی داشته است و به ترتیب رتبه سوم و پنجم را به خود اختصاص داده است. کشور تایلند نیز رتبه دوم را در صادرات قند و شکر داشته است. مونتنگرو بر واردات این محصول تعرفه ای وضع نکرده است و رتبه ۱۴۰ را در واردات داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی قندوشکر می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۰۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی قندوشکر

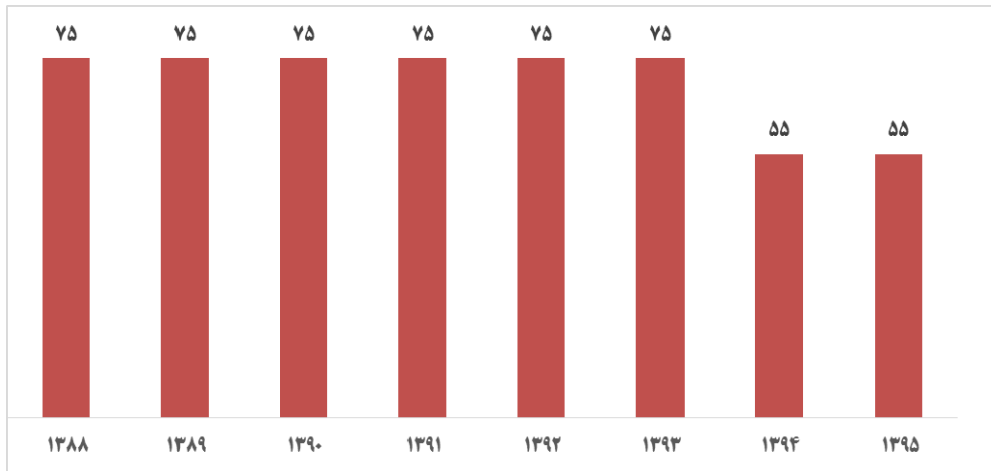
میزان	شرح
۱۳۴.۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۰۳.۷۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۷.۰۷	میانگین کشورهای که به نازگی عضو WTO شدند.
۲۰	میانگین ایران
۲۶	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۱۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی قندوشکر در جهان به میزان ۱۳۴/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول قندوشکر کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۷/۰۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول قندوشکر به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۱- شیرینی

نمودار زیر نرخ تعرفه شربت در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۷۵ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۷: نرخ تعرفه شیرینی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه را در واردات شیرینی در سال ۲۰۱۶ کشورهای کریباتی با نرخ ۸۰ درصد، ایران با نرخ ۷۵ درصد، ازبکستان با نرخ ۵۸ درصد، آنگویلا با نرخ ۵۰ درصد و مصر با نرخ ۴۷ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو با نرخ ۱۳ درصد، تاجیکستان با نرخ ۱۳ درصد، یمن با نرخ ۷/۵ درصد و روسیه با نرخ ۱۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۰۵: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کریباتی	۸۰	۱	-	-	۰.۰۰۲	۱۹۸	۱۶۶۲	۱۹۲
ایران	۷۵	۲	۰.۰۲۹	۸۵	۰.۰۰۶	۳۶	۲۱۲۳	۱۵۸
ازبکستان	۵۸.۵	۳	۰.۰۱۸	۹۱	۰.۰۰۳	۱۴۸	۱۸۹۴	۱۷۶
آنگویلا	۵۰	۴	-	-	۰.۰۰۰۲	۲۱۷	۲۸۸۹	۱۲۱
مصر	۴۷.۵	۵	۱.۲	۲۱	۰.۰۰۵	۱۲۶	۳۷۱۲	۷۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۰۶: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۳.۱	۰.۰۰۰۲	۱۴۴	۰.۰۳۸	۱۲۸	۳۲۲۲	۹۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۰۰۱۷	۱۴۵	۰.۱۲	۹۸	۱۵۱۸	۲۰۰
یمن	۲۰۱۴	۷.۵	۰.۰۰۳۸	۱۰۷	۰.۴۷	۴۲	۲۰۲۳	۱۶۴
روسیه	۲۰۱۲	۱۲.۴	۱.۲۳	۲۰	۱.۳۳	۱۶	۲۴۱۴	۱۴۳

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را وضع کرده اند کشور مصر بیشترین میزان صادرات شیرینی و ایران بیشترین میزان واردات آن را داشته است. همچنین در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند روسیه بیشترین میزان صادرات شیرینی را داشته است. با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی شیرینی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۰۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شیرینی

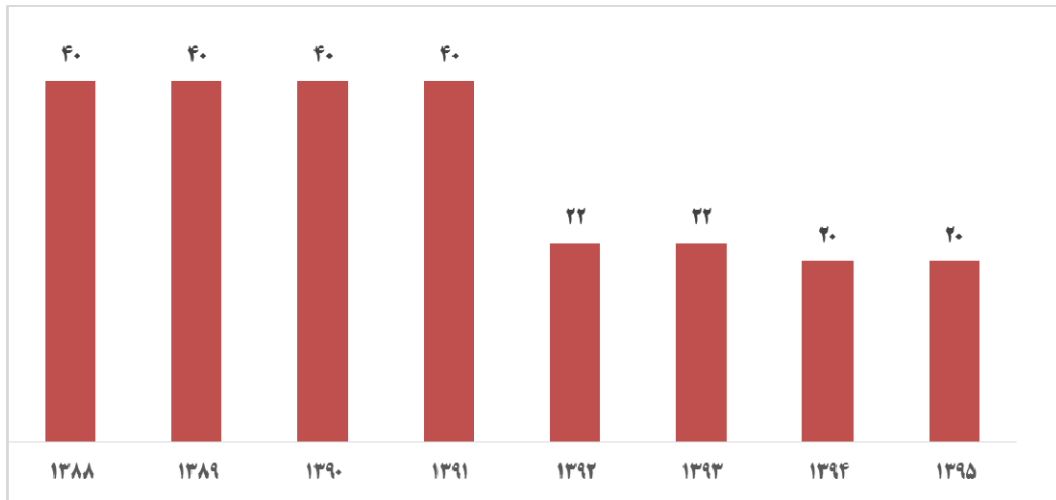
میزان	شرح
۸۰	کشور دارای بالاترین تعرفه
۶۲.۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۱.۴۷	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۷۰	میانگین ایران
۷۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی شیرینی در جهان به میزان ۸۰ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول شیرینی کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۱/۴۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول شیرینی به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۲- سرکه

نمودار زیر نرخ تعرفه شربت در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۴۰ درصد و کمترین میزان آن ۲۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۸: نرخ تعرفه سرکه در ایران طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه واردات سرکه در سال ۲۰۱۶ مربوط به کشورهای سولومون با نرخ ۱۰۳ درصد، ازبکستان با نرخ ۵۱ درصد، تایلند با نرخ ۴۵ درصد، باهاما با نرخ ۴۲ درصد و ایران با نرخ ۴۰ درصد بوده است. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو با نرخ ۱۶/۶ درصد، تاجیکستان با نرخ ۱۳ درصد، یمن با نرخ ۹/۳ درصد و روسیه با نرخ ۱۰ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۰۸: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سولومون	۱۰۲.۸	۱	-	-	۰.۰۰۳	۱۷۸	۱۲۷۸	۸۴
ازبکستان	۵۱.۵	۲	-	-	۰.۰۲	۱۳۸	۶۴۸	۱۵۳
تایلند	۴۴.۶	۳	۰.۲۶	۲۸	۰.۳۲	۳۹	۱۹۵۰	۱۹
باهاما	۴۲.۲	۴	-	-	۰.۱	۷۴	۷۴۶	۱۳۳
ایران	۴۰	۵	۰.۰۵	۵۰	۰.۱	۷۲	۲۳۱۱	۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۰۹: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهام از صادرات	رتبه	سهام در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۶.۶	۰.۰۰۰۶	۱۰۴	۰.۰۴۸	۱۰۲	۶۰۲	۱۶۱
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	-	-	۰.۰۱۱	۱۵۳	۷۳۰	۱۳۴
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	-	-	۰.۰۰۹	۱۵۸	۱۵۳۷	۳۳
روسیه	۲۰۱۲	۱۰.۴	۰.۱۴	۳۸	۰.۸۴	۲۲	۷۱۰	۱۳۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، در میان چهار کشوری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند روسیه بیشترین سهم را هم در صادرات و هم در واردات سرکه داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی سرکه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۱۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سرکه

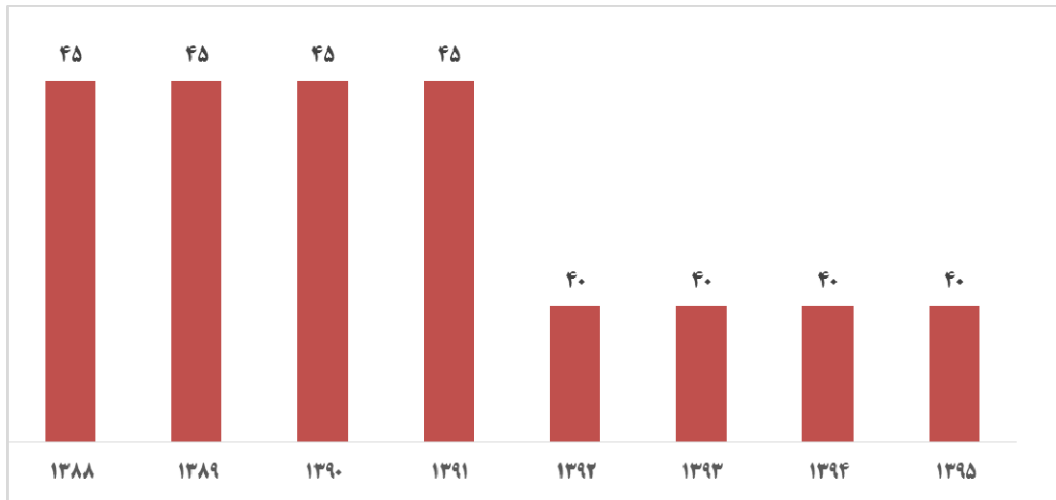
میزان	شرح
۱۰۲.۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۵۶.۲۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۲.۳	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۳۰.۵	میانگین ایران
۴۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۲۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی سرکه در جهان به میزان ۷۴/۳ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول سرکه کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۲۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول سرکه به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۳- سس

نمودار زیر نرخ تعرفه شربت در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۴۵ درصد و کمترین میزان آن ۴۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۹۹: نرخ تعرفه سس در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات محصول سس را در سال ۲۰۱۶ کشورهای ازبکستان با نرخ ۵۱ درصد، ایران با نرخ ۴۴ درصد، دومینیکا با نرخ ۳۴ درصد، ویت نام با نرخ ۳۲ درصد و فیجی با نرخ ۳۱ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۴ درصد، تاجیکستان ۱۳ درصد، یمن ۹ درصد و روسیه ۱۲/۶ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۱۱: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ازبکستان	۵۱.۵	۱	-	-	-	-	۹۹۶	۲۰۲
ایران	۴۴.۲	۲	۰.۰۰۵	۱۰۵	۰.۰۴۲	۱۴۵	۲۳۶۲	۶۵
دومینیکا	۳۴.۵	۳	۰.۰۰۸	۲۸	۰.۲۲	۶۹	۲۶۹۰	۲۸
ویتنام	۳۱.۷	۴	۰.۰۵۲	۳۵	۰.۵۳	۵۰	۲۶۵۸	۳۲
فیجی	۳۱.۳	۵	۰.۰۱۳	۸۷	۰.۰۴۶	۱۴۰	۱۷۰۷	۱۵۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۱۲: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۴.۲	-	-	۰.۰۵۸	۱۳۳	۱۹۲۴	۱۲۵
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	-	-	۰.۰۳۲	۱۵۶	۱۰۶۵	۱۹۹
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	-	-	۰.۰۴۸	۱۳۹	۵۹۲	۲۱۴
روسیه	۲۰۱۲	۱۲.۶	۱.۰۴	۲۵	۱.۴۹	۱۷	۱۹۸۴	۱۱۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، در میان چهار کشوری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند، روسیه بیشترین سهم را در واردات این محصول داشته است. همچنین در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند ویتنام بیشترین سهم را هم در واردات و هم در صادرات سس داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی سس می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۱۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی سس

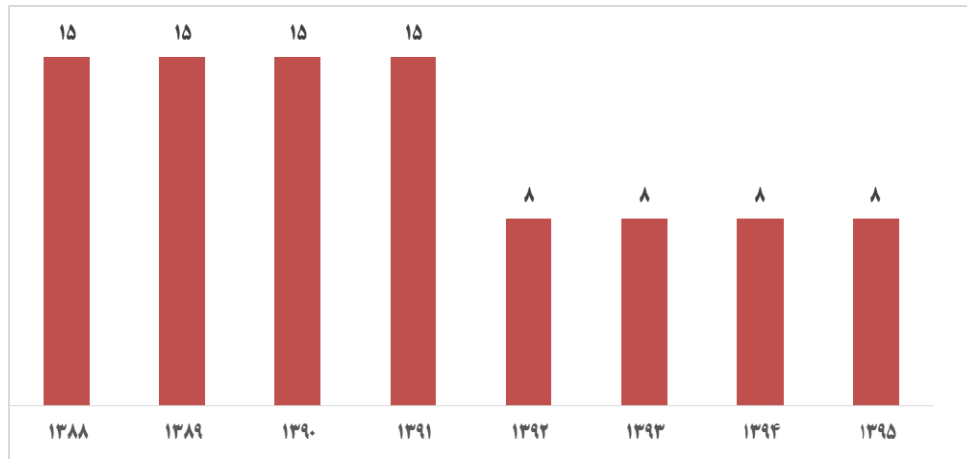
میزان	شرح
۵۱.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۳۸.۶۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۷۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۲.۵	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی سس در جهان به میزان ۵۱/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول سس کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۷۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول سس به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۴- مربا

نمودار زیر نرخ تعرفه شربت در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این سال ها ۱۵ درصد و کمترین میزان آن ۸ درصد بوده است.

نمودار ۴- ۱۰۰: نرخ تعرفه مربا در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات مربا را در سال ۲۰۱۶ کشورهای باربادوس با نرخ ۱۲۶ درصد، دومینیکا با نرخ ۱۲۰ درصد، ترکیه با نرخ ۵۵ درصد، ازبکستان با نرخ ۵۱ درصد و آنگولا با نرخ ۵۰ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو با نرخ ۱۱ درصد، تاجیکستان با نرخ ۱۳ درصد، یمن با نرخ ۹ درصد و روسیه با نرخ ۶/۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۱۴: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
باربادوس	۱۲۵.۹	۱	۰.۰۰۱	۱۱۵	۰.۰۳۷	۱۲۰	۱۶۲۰	۱۳۶
دومینیکا	۱۲۰.۱	۲	۰.۱۳	۵۷	۰.۷	۲۸	۲۸۸۴	۳۷
ترکیه	۵۵.۱	۳	۹.۰۶	۲	۰.۳۶	۵۲	۴۵۶۳	۷
ازبکستان	۵۱.۵	۴	۰.۰۴۱	۷۴	۰.۰۰۶	۱۶۸	۲۶۰۰	۵۳
انگولا	۵۰	۵	-	-	۰.۱۷	۷۶	۱۸۸۶	۱۰۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۱۵: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۱.۱	۰.۰۰۱	۱۱۴	۰.۰۵۹	۱۰۷	۱۹۶۶	۱۰۰
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۰۰۶	۱۲۲	۰.۰۱۹	۱۴۳	۱۷۶۴	۱۱۹
یمن	۲۰۱۴	۹.۱	-	-	۰.۱	۸۸	۱۱۷۶	۱۸۶
روسیه	۲۰۱۲	۶.۵	۰.۶۱	۳۲	۳.۲	۸	۱۲۰۳	۱۸۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند ترکیه بیشترین سهم را در صادرات مربا داشته است و رتبه دوم را داراست. کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند نرخ تعرفه پایین برای این محصول وضع کرده اند و در میان آنها روسیه بیشترین سهم را در واردات مربا داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی مربا می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۱۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی مربا

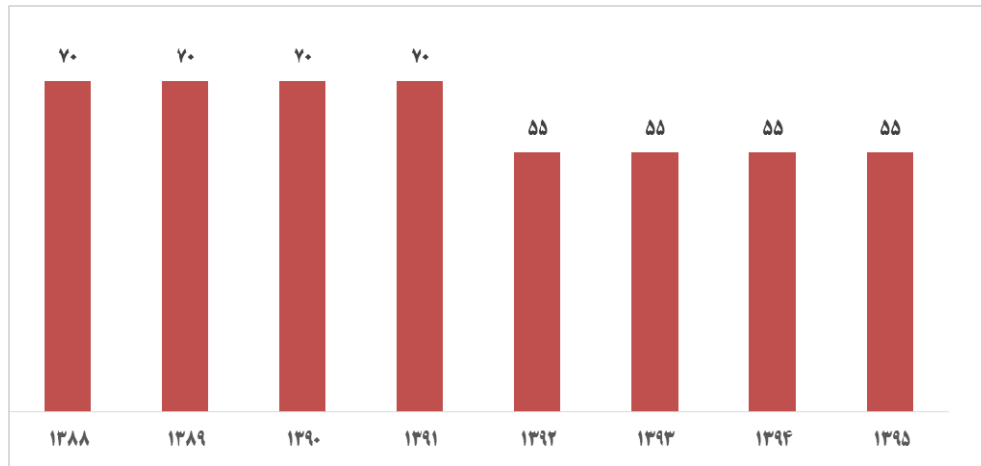
میزان	شرح
۱۲۵.۹	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۰.۵۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۹	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۱۱.۵	میانگین ایران
۱۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۸	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی مربا در جهان به میزان ۱۲۵/۹ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول مربا کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۹ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول مربا به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۵- پنیر

نمودار زیر نرخ تعرفه شربت در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این سال ها ۷۰ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰۱: نرخ تعرفه پنیر در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه برای واردات پنیر را در سال ۲۰۱۶ کشورهای کانادا با نرخ ۲۴۵ درصد، ترکیه با نرخ ۱۳۳ درصد، ازبکستان با نرخ ۷۳ درصد، نروژ با نرخ ۶۸ درصد و ایران با نرخ ۶۵ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو با نرخ ۳۳ درصد، تاجیکستان با نرخ ۱۳ درصد، یمن با نرخ ۴/۶ درصد و روسیه با نرخ ۱۰ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۱۷: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کانادا	۲۴۵.۵	۱	۰.۱۹	۳۷	۰.۹	۲۶	۹۰.۷۴	۵
ترکیه	۱۳۲.۶	۲	۰.۵۶	۲۴	۰.۱۴	۷۰	۳۵۵۵	۱۶۳
ازبکستان	۷۲.۸	۳	-	-	۰.۰۱	۱۴۱	۲۰.۴۳	۲۰۵
نروژ	۶۸.۲	۴	۰.۲۸	۳۲	۰.۳۷	۴۴	۷۱۸.۰	۱۲
ایران	۶۵.۳	۵	۰.۰۰۷	۷۸	۰.۰۰۵	۱۶۲	۳۸۶۰	۱۴۰

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۱۸: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۳۳.۳	۰.۰۰۰۸	۹۱	۰.۰۶۱	۸۳	۲۳۷۱	۱۸۲
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۰۰۱	۱۱۱	۰.۰۰۸	۱۴۹	۲۴۵۱	۲۰۱
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۱۴	۶۸	۳۹۱۷	۱۳۳
روسیه	۲۰۱۲	۹.۹	۰.۲۱	۳۴	۲.۷	۱۰	۳۳۸۱	۱۷۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق میتوان دریافت که در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند روسیه بیشترین میزان صادرات و واردات را داشته است. همچنین ترکیه بیشترین سهم از صادرات را در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را دارند داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی پنیر می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۱۹: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی پنیر

میزان	شرح
۲۴۵.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۱۶.۸۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۵.۱۷	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۶۲.۵	میانگین ایران
۷۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی پنیر در جهان به میزان ۲۴۵/۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول پنیر کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۵/۱۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول پنیر به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۶- خامه

نمودار زیر نرخ تعرفه خامه در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۳۲ درصد و کمترین میزان آن ۱۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰۲: نرخ تعرفه خامه در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه خامه در سال ۲۰۱۶ را کشورهای نروژ با نرخ ۳۴۲ درصد، کانادا با نرخ ۲۵۹ درصد، ترکیه با نرخ ۱۴۹ درصد، باربادوس با نرخ ۱۳۴ درصد و سوئیس با نرخ ۱۱۸ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۳۶ درصد، تاجیکستان ۱۳ درصد، یمن ۹/۳ درصد و روسیه ۸/۲ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۲۰: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
نروژ	۳۴۱.۸	۱	۰.۰۴۱	۶۵	۰.۰۰۱۴	۲۰۲	۱۷۱۴	۲۹
کانادا	۲۵۹	۲	۰.۰۶۶	۵۹	۰.۰۴۵	۴۰	۶۶۱	۱۷۱
ترکیه	۱۴۹.۳	۳	۰.۰۲۲	۴۰	۰.۰۱۷	۱۳۷	۳۰۰۲	۹
باربادوس	۱۳۴.۵	۴	۰.۰۰۴	۸۳	۰.۰۰۲	۱۸۹	۲۰۰۰	۲۵
سوئیس	۱۱۸.۱	۵	۰.۰۱۴	۴۴	۰.۰۲۸	۵۳	۷۵۶	۱۵۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۲۱: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۳۶.۵	۰.۰۰۱۵	۹۷	۰.۱۸	۵۵	۵۸۰	۱۸۷
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	-	-	۰.۰۰۷	۱۶۷	۹۳۴	۱۱۵
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	۰.۰۰۵۸	۸۲	۰.۰۶	۸۹	۱۱۲۵	۷۵
روسیه	۲۰۱۲	۸.۲	۰.۳۴	۳۲	۱.۹	۸	۶۳۷	۱۷۶

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، نرخ تعرفه برای کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند میزان کمی داشته است. از این میان، روسیه بیشترین سهم را در صادرات و واردات خامه داشته است. همچنین میتوان مشاهده کرد که نروژ با بالاترین نرخ تعرفه، سهم بسیار کمی در واردات این محصول داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی خامه می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۲۲: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی خامه

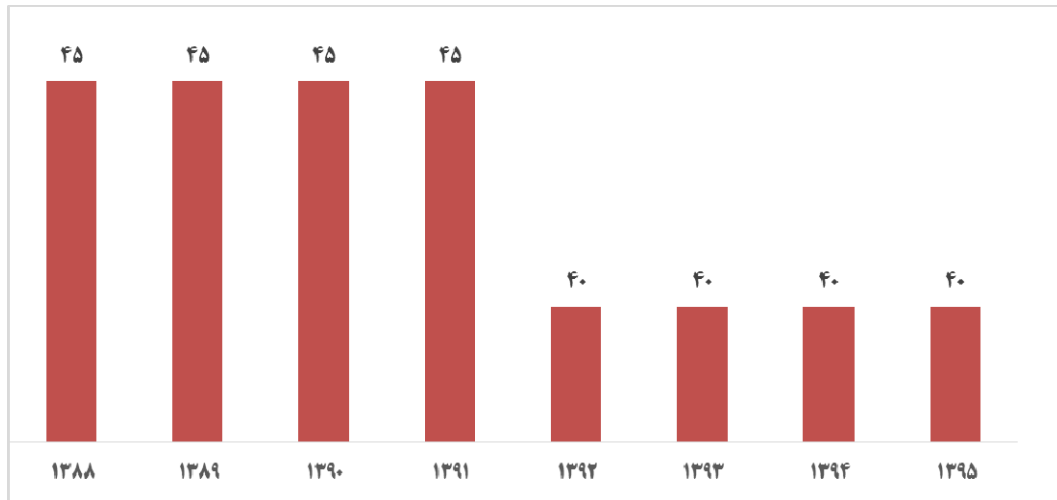
میزان	شرح
۳۴۱.۸	کشور دارای بالاترین تعرفه
۲۰۰.۵۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۶.۷۲	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۲۳.۵	میانگین ایران
۳۲	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۱۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی خامه در جهان به میزان ۳۴۱/۸ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول خامه کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۲۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول خامه به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۷- بستنی

نمودار زیر نرخ تعرفه بستنی در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۴۵ درصد و کمترین میزان آن ۴۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰۳: نرخ تعرفه بستنی در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه واردات بستنی را در سال ۲۰۱۶ کشورهای کانادا با نرخ ۱۴۱ درصد، سوریه با نرخ ۷۴ درصد، گویانا با نرخ ۷۱ درصد، کاستاریکا با نرخ ۶۲ درصد و کریباتی با نرخ ۶۰ درصد داشته اند. نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۱۹/۴ درصد، تاجیکستان ۱۳ درصد، یمن ۹/۳ درصد و روسیه ۱۰/۷ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۲۳: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کانادا	۱۴۱.۲	۱	۰.۴۷	۳۵	۰.۴	۴۶	۲۷۴۶	۱۲۲
سوریه	۷۴.۳	۲	۰.۰۱۹	۷۸	۰.۰۱۶	۱۴۶	۱۷۲۰	۲۰۱
گویانا	۷۱.۲	۳	-	-	۰.۰۱۷	۱۴۲	۳۴۹۴	۶۶
کاستاریکا	۶۲.۵	۴	۰.۳۴	۳۶	۰.۰۹	۸۷	۲۵۳۱	۱۳۸
کریباتی	۶۰	۵			۰.۰۰۴	۱۸۱	۵۱۰۷	۱۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۲۴: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۹.۴	۰.۰۰۱	۹۴	۰.۱۹	۶۵	۳۵۰.۱	۶۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	-	-	۰.۰۱۶	۱۴۹	۲۶۳۳	۱۳۰
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	۰.۰۰۰۸	۱۰۱	۰.۰۰۳	۱۸۳	۲۱۳۶	۱۷۵
روسیه	۲۰۱۲	۱۰.۷	۱.۱۳	۱۶	۰.۸۲	۳۲	۲۹۳۳	۱۰۸

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

طبق جدول فوق، مشاهده میگردد کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند نرخ تعرفه اندکی بر واردات بستنی وضع کرده اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی بستنی می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۲۵: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی بستنی

میزان	شرح
۱۴۱.۲	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۱.۸۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۳.۰۷۵	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴۲.۵	میانگین ایران
۴۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی بستنی در جهان به میزان ۱۴۱/۲ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول یسکویت کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۳/۰۷۵ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول بستنی به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۸- شکلات

نمودار زیر نرخ تعرفه شکلات در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین میزان نرخ تعرفه طی این دوره ۷۵ درصد و کمترین میزان آن ۴۰ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰۴: نرخ تعرفه شکلات در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه شکلات در سال ۲۰۱۶ را کشورهای کانادا با نرخ ۸۷ درصد، کربیاتی با نرخ ۷۵ درصد، ایران با نرخ ۷۱/۷ درصد، سوریه با نرخ ۶۶ درصد و ازبکستان با نرخ ۵۱/۵ درصد وضع کرده اند. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۱۷ درصد، تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن ۹/۳ درصد و روسیه ۶/۳ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۲۶: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کانادا	۸۷.۶	۱	۵.۵	۷	۳.۶	۶	۴۶۸۵	۳۵
کربیاتی	۷۵	۲	-	-	۰.۰۰۰۲	۲۱۴	۵۵۰۰	۶۳
ایران	۷۱.۷	۳	۰.۱۶	۴۶	۰.۱۷	۷۱	۴۰۰۴	۱۴۳
سوریه	۶۵.۹	۴	۰.۰۰۷	۹۲	۰.۰۳	۱۲۰	۲۰۱۳	۲۰۲
ازبکستان	۵۱.۵	۵	۰.۰۳	۷۳	۰.۰۸	۹۷	۳۱۳۹	۱۸۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۲۷: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۶.۸	۰.۰۰۵	۹۵	۰.۰۹	۹۴	۴۱۷۲	۱۳۶
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	-	-	۰.۱	۸۷	۲۱۶۲	۲۰۰
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	-	-	۰.۰۷	۹۸	۲۲۲۰	۱۹۸
روسیه	۲۰۱۲	۶.۳	۱.۸	۱۲	۱.۳	۱۹	۴۵۸۰	۱۰۹

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، کانادا با وضع بیشترین نرخ تعرفه برای شکلات، سهم بسیار بالایی هم در صادرات و هم در واردات این محصول دارد. همچنین در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند روسیه بیشترین سهم را در واردات و صادرات این محصول دارد.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی شکلات می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۲۸: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شکلات

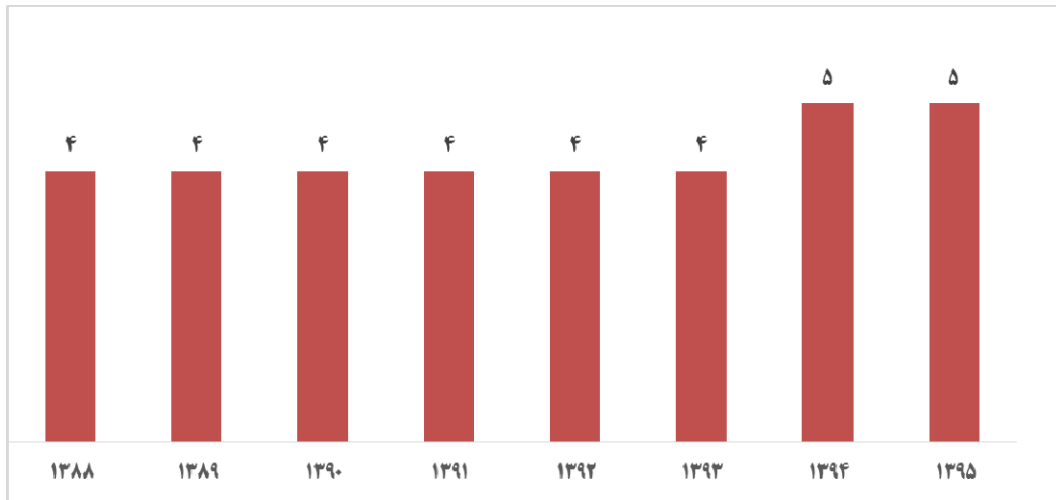
میزان	شرح
۸۷.۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۷۰.۳۴	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۹.۱۷	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵۷.۵	میانگین ایران
۷۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴۰	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی شکلات در جهان به میزان ۸۷/۶ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول شکلات کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۹/۱۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول شکلات به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۱۹- ماست

نمودار زیر نرخ تعرفه ماست در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین نرخ تعرفه برای ماست طی این دوره ۵ درصد و کمترین میزان آن ۴ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰: نرخ تعرفه ماست در ایران طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه ماست را در سال ۲۰۱۶ کشورهای کانادا با نرخ ۲۲۵ درصد، ژاپن با نرخ ۱۳۲ درصد، سوئیس با نرخ ۱۲۵ درصد، ترکیه با نرخ ۱۰۸ درصد و مراکش با نرخ ۸۳ درصد داشته اند. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۲۳ درصد، تاجیکستان ۸/۶ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۹/۸ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۲۹: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کانادا	۲۲۵.۲	۱	۰.۴۹	۲۸	۰.۰۹	۷۵	۳۳۸۲	۲۱
ژاپن	۱۳۱.۸	۲	۰.۰۲	۷۱	۰.۰۴	۱۶۹	۴۵۰۰	۹
سوئیس	۱۲۴.۷	۳	۰.۴۷	۲۹	۰.۴۱	۴۰	۱۵۴۷	۱۱۸
ترکیه	۱۰۸.۳	۴	۰.۲۷	۳۶	۰.۰۳	۱۷۸	۲۲۱۴	۶۲
مراکش	۸۳.۱	۵	۰.۰۷	۵۷	۰.۰۳	۱۷۳	۲۵۱۸	۵۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۳۰: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۲۲.۹	-	-	۰.۲۹	۴۹	۸۸۵	۱۹۵
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۰۰۱	۱۰۱	۰.۱۲	۶۸	۱۱۷۹	۱۶۹
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۱۳	۶۵	۱۴۱۷	۱۳۳
روسیه	۲۰۱۲	۹.۸	۱.۷	۱۴	۱.۹	۱۳	۸۸۵	۱۹۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند، روسیه بیشترین سهم را در واردات و صادرات این محصول داشته است. کشورهای تاجیکستان، یمن و روسیه نرخ تعرفه ای کمتر از ۱۰ درصد وضع کرده اند. ترکیه، مراکش و ژاپن با استفاده از نرخ تعرفه بالا، واردات این محصول را بسیار پایین برده اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی ماست می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۳۱: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی ماست

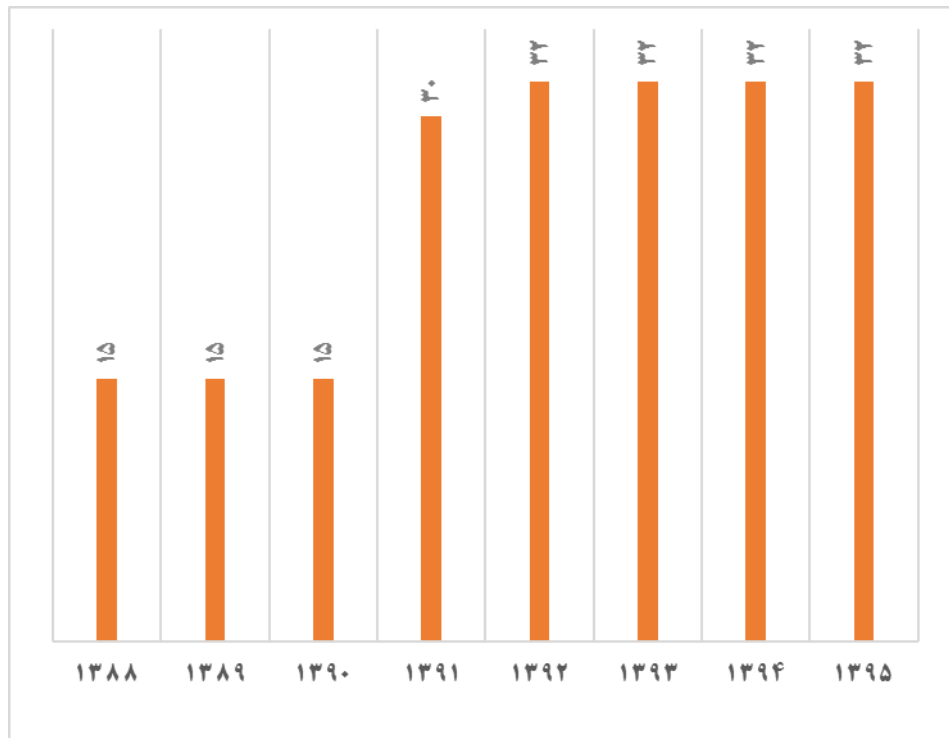
میزان	شرح
۲۲۵.۲	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۳۴.۶۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۱.۴۷	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۲۵	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی ماست در جهان به میزان ۲۲۵/۲ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول ماست کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۱/۴۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول ماست به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۲۰- شیر

نمودار زیر نرخ تعرفه شیر در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین نرخ تعرفه برای شیر طی این دوره ۳۲ درصد و کمترین میزان آن ۱۵ درصد بوده است.

نمودار ۴- ۱۰۶: نرخ تعرفه شیر کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه را برای محصول شیر در سال ۲۰۱۶ کشورهای کانادا با نرخ ۲۲۵ درصد، ژاپن با نرخ ۱۳۲ درصد، سوئیس با نرخ ۱۲۵ درصد، ترکیه با نرخ ۱۰۸ درصد و مراکش با نرخ ۸۳ درصد داشته اند. همچنین نرخ تعرفه مونتنگرو ۲۳ درصد، تاجیکستان ۸/۶ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۹/۸ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۳۲: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کانادا	۲۲۵.۲	۱	۰.۴۸	۲۹	۰.۰۹	۷۵	۳۳۸۲	۲۱
ژاپن	۱۳۱.۸	۲	۰.۰۲	۷۱	۰.۰۰۴	۱۶۹	۴۵۰۰	۹
سوئیس	۱۲۴.۷	۳	۰.۴۷	۲۹	۰.۴	۴۰	۱۵۴۷	۱۱۸
ترکیه	۱۰۸.۳	۴	۰.۲۷	۳۶	۰.۰۰۳	۱۷۸	۲۴۱۲	۶۲
مراکش	۸۳.۱	۵	۰.۰۷	۵۷	۰.۰۰۳	۱۷۳	۲۵۱۸	۵۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۳۳: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۲۲.۹	-	-	۰.۲۹	۴۹	۸۸۵	۱۹۴
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	۰.۰۰۱	۱۰۱	۰.۱۲	۶۸	۱۱۷۹	۱۶۹
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۱۳	۶۵	۱۴۱۷	۱۳۳
روسیه	۲۰۱۲	۹.۸	۱.۷	۱۴	۱.۹	۱۳	۸۸۵	۱۹۴

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، بیشترین میزان نرخ تعرفه را در سال ۲۰۱۶ برای واردات شیر کشور کانادا داشته است و رتبه این کشور در صادرات شیر ۲۹ بوده است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی شیر می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۳۴: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی شیر

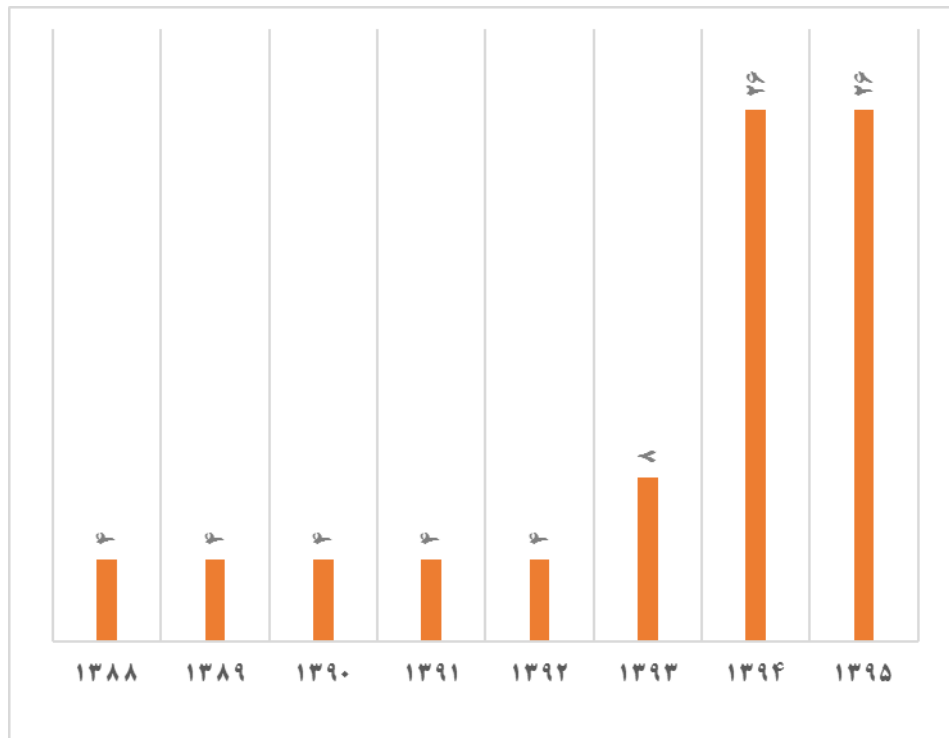
میزان	شرح
۲۲۵.۲	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۳۴.۶۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۱۱.۴۷	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۴.۲۵	میانگین ایران
۵	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی شیر در جهان به میزان ۲۲۵/۲ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول شیر کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۱۱/۴۷ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول شیر به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبب حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۲۱- گوشت قرمز

نمودار زیر نرخ تعرفه شیر در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین نرخ تعرفه برای این محصول طی این دوره ۲۶ درصد و کمترین میزان آن ۴ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰۷: نرخ تعرفه گوشت قرمز کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین نرخ تعرفه واردات گوشت قرمز را در سال ۲۰۱۶ کشورهای ترکیه با نرخ ۲۱۲ درصد، نروژ با نرخ ۲۰۴ درصد، مراکش با نرخ ۱۷۷ درصد، سوئیس با نرخ ۱۴۶ درصد و کلمبیا با نرخ ۷۷ درصد داشته اند. همچنین نرخ تعرفه کشورهای دیگری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۲۴/۴ درصد و روسیه ۱۶/۹ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۳۵: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
ترکیه	۲۱۲.۴	۱	۰.۰۰۲	۶۷	۰.۲	۴۳	۷۲۷۹	۶۰
نروژ	۲۰۳.۹	۲	۰.۰۰۰۹	۷۵	۰.۵۵	۲۸	۵۲۲۵	۱۰۵
مراکش	۱۷۷.۷	۳	-	-	-	-	-	-
سوئیس	۱۴۵.۹	۴	۰.۰۰۱۸	۶۹	۰.۹۸	۲۲	۹۶۱۷	۲۶
کلمبیا	۷۶.۷	۵	۰.۰۷	۴۱	۰.۰۱۲	۹۳	۱۰۳۵۴	۲۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۳۶: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۲۴.۴	۰.۰۰۰۱	۸۶	۰.۰۷	۶۱	۳۵۱۴	۱۴۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	-	-	-	-	-	-	-
یمن	۲۰۱۴	-	-	-	-	-	-	-
روسیه	۲۰۱۲	۱۶.۹	۰.۰۱	۵۵	۱.۴	۱۷	۳۱۵۶	۱۵۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، ترکیه با بیشترین نرخ تعرفه، رتبه ۴۳ در واردات و رتبه ۶۷ را در صادرات گوشت قرمز داشته است. کشور نروژ کمترین میزان صادرات و کلمبیا بیشترین میزان صادرات این محصول را در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را وضع کرده اند داشته اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی شیر می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۳۷: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گوشت قرمز

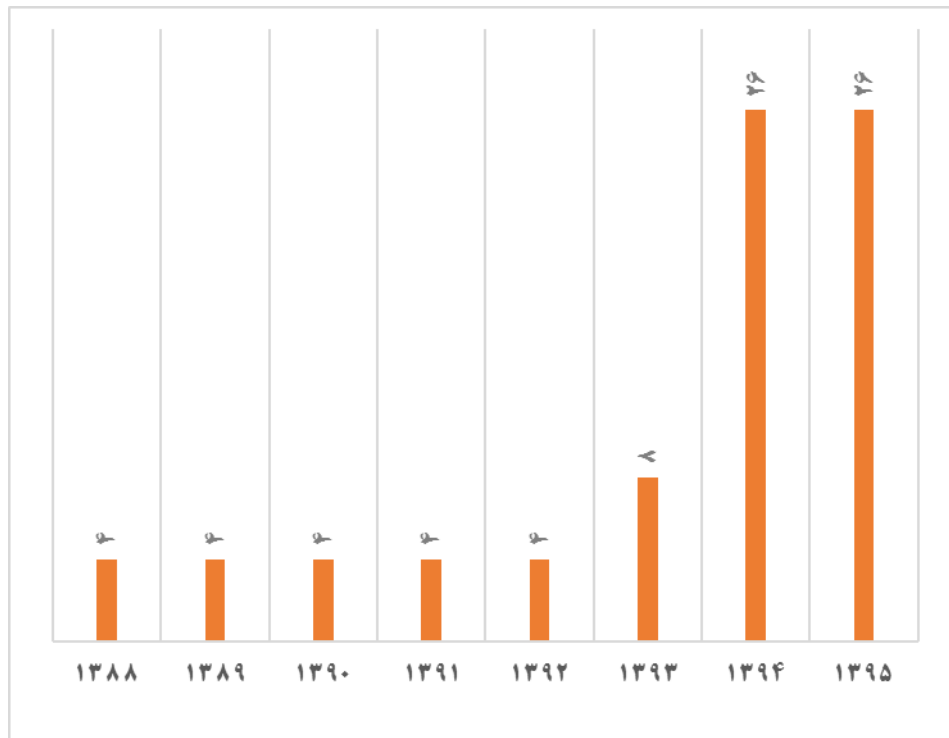
میزان	شرح
۲۱۲.۴	کشور دارای بالاترین تعرفه
۱۶۳.۳۲	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲۰.۶	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵	میانگین ایران
۱۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی گوشت قرمز در جهان به میزان ۲۱۲/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول کشورهای که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲۰ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول گوشت قرمز به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۲۲- گوشت مرغ

نمودار زیر نرخ تعرفه شیر در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین نرخ تعرفه برای این محصول طی این دوره ۲۶ درصد و کمترین میزان آن ۴ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰۸: نرخ تعرفه گوشت مرغ کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه را برای گوشت مرغ در سال ۲۰۱۶ کشورهای سوئیس با نرخ ۵۶۱ درصد، کانادا با نرخ ۲۲۰ درصد، ایسلند با نرخ ۱۹۷ درصد، مکزیک با نرخ ۱۳۰ درصد و نروژ با نرخ ۱۱۶ درصد وضع کرده‌اند. همچنین نرخ تعرفه برای کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به صورت مونتنگرو ۱۸/۵ درصد، تاجیکستان ۸/۶ درصد، یمن ۹/۳ درصد و روسیه ۵/۱ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۳۸: کشورهایی که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته‌اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
سوئیس	۵۶۱.۵	۱	۰.۰۲	۵۷	۰.۸۳	۲۷	۴۰۶۱	۹
کانادا	۲۲۰.۱	۲	۰.۸۹	۱۸	۱.۷	۱۴	۲۴۵۶	۴۷
ایسلند	۱۹۷.۷	۳	-	-	۰.۰۱۷	۱۴۱	۳۵۲۷	۱۷
مکزیک	۱۲۹.۹	۴	۰.۰۱	۶۷	۴.۳	۸	۱۰۷۴	۱۵۶
نروژ	۱۱۶.۷	۵	۰.۰۱۹	۶۰	۰.۰۱۱	۱۵۵	۲۹۱۵	۳۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۳۹: نرخ تعرفه کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۵	-	-	۰.۰۵	۱۰۴	۱۹۸۸	۶۶
تاجیکستان	۲۰۱۳	۸.۶	-	-	۰.۱۳	۷۳	۸۳۵	۱۸۴
یمن	۲۰۱۴	۹.۳	-	-	۰.۵۳	۴۳	۱۴۷۷	۱۱۵
روسیه	۲۰۱۲	۵۱.۱	۰.۴۹	۲۶	۱.۳۶	۱۹	۱۴۱۳	۱۲۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، در میان کشورهای که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند مونتنگرو کمترین سهم را در واردات گوشت مرغ داشته است. در میان کشورهای که بیشترین نرخ تعرفه را بر گوشت مرغ وضع کرده اند نروژ کمترین و مکزیک بیشترین سهم را در واردات این محصول داشته اند.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی گوشت مرغ می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۴۰: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی گوشت مرغ

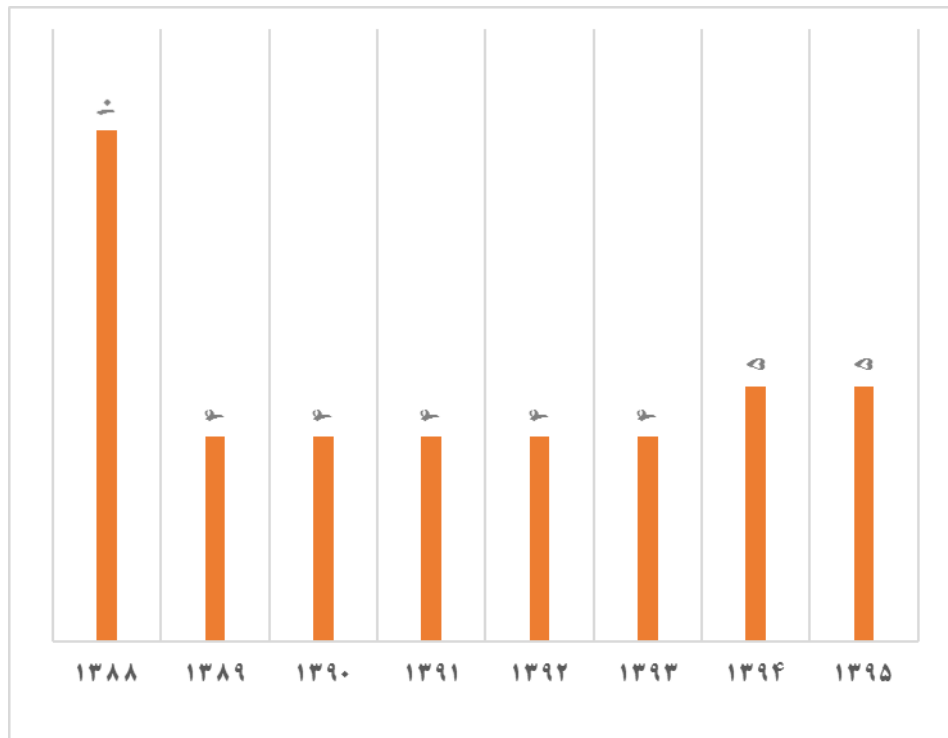
میزان	شرح
۵۶۱	کشور دارای بالاترین تعرفه
۲۴۵	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲۱.۸	میانگین کشورهای که به تازگی عضو WTO شدند.
۵	میانگین ایران
۱۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۴	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی گوشت مرغ در جهان به میزان ۵۶۱ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول کشوری که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول گوشت مرغ به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است

۲۳- تخم مرغ

نمودار زیر نرخ تعرفه شیر در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین نرخ تعرفه برای این محصول طی این دوره ۱۰ درصد و کمترین میزان آن ۴ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۰۹: نرخ تعرفه تخم مرغ کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه تخم مرغ در سال ۲۰۱۶ متعلق به کشورهای نروژ با ۱۲۳ درصد، کانادا با ۸۹ درصد، سوئیس با نرخ ۸۴ درصد، باربادوس با نرخ ۷۱ درصد و کریباتی با نرخ ۶۵ درصد بوده است. همچنین تعرفه‌های کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته‌اند به صورت مونتنگرو با ۱۸/۴ درصد، تاجیکستان ۴/۳ درصد، یمن ۴/۶ درصد و روسیه ۵/۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۴۱: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته‌اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
نروژ	۱۲۳.۵	۱	۰.۰۰۳	۸۷	۰.۱	۷۳	۴۳۸۸	۴۶
کانادا	۸۹.۲	۲	۱.۲	۱۳	۲.۲	۱۱	۲۱۸۰	۱۰۱
سوئیس	۸۴.۲	۳	۰.۰۰۴	۸۲	۱.۵	۱۴	۱۹۷۱	۱۰۷
باربادوس	۷۱.۵	۴	۰.۰۰۱	۹۴	۰.۱۶	۵۷	۵۸۵۸	۳۲
کریباتی	۶۵	۵	-	-	۸۳	۱۷۶	۱۱۸۵۷	۱۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۴۲: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۱۸.۴	-	-	۰.۰۶	۹۳	۱۰۶۳	۱۷۱
تاجیکستان	۲۰۱۳	۴.۳	۰.۰۰۰۲	۱۰۴	۰.۰۸	۸۲	۷۸۴	۱۸۲
یمن	۲۰۱۴	۴.۶	-	-	۰.۰۲	۱۲۴	۲۶۷	۱۹۰
روسیه	۲۰۱۲	۵.۵	۰.۴۷	۲۶	۶.۰۹	۴	۲۳۸۱	۹۲

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، در میان کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند روسیه با نرخ تعرفه ۵/۵ درصد سهم بیشتری در واردات تخم مرغ داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی تخم مرغ می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۴۳: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی تخم مرغ

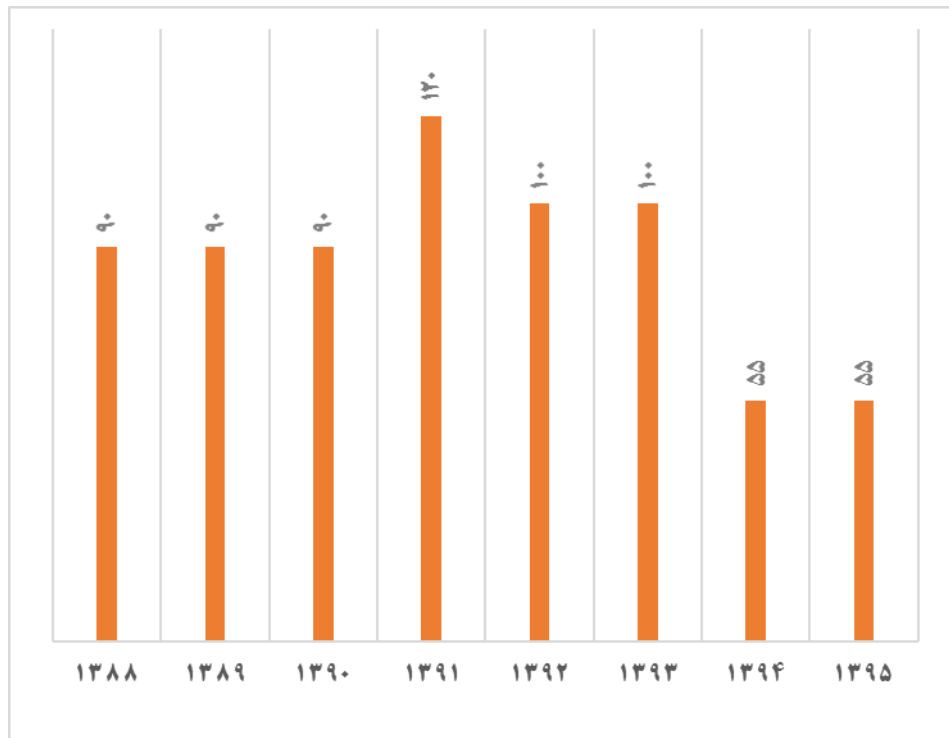
میزان	شرح
۱۲۳.۵	کشور دارای بالاترین تعرفه
۸۶.۶۸	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۸.۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۲۵.۳۲	میانگین ایران
۳۲	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۱۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی تخم مرغ در جهان به میزان ۱۲۳.۵ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۸/۲ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود. محصول تخم مرغ به دلیل اینکه یک محصول استراتژیک بوده و در کشور برای آن سبد حمایتی لحاظ می شود و سهم هر یک از ابزارهای لحاظ شده نیازمند مدل سازی است.

۲۴- عسل

نمودار زیر نرخ تعرفه شیر در کشور را طی دوره ۱۳۸۸ الی ۱۳۹۵ به تصویر کشانده است. بیشترین نرخ تعرفه برای این محصول طی این دوره ۱۲۰ درصد و کمترین میزان آن ۵۵ درصد بوده است.

نمودار ۴-۱۱: نرخ تعرفه عسل کشور طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۹۵

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

بیشترین میزان نرخ تعرفه عسل در سال ۲۰۱۶ متعلق به کشورهای کره با نرخ ۲۴۱ درصد، ایران با نرخ ۹۰ درصد، اسرائیل با نرخ ۵۶ درصد، هند با نرخ ۵۱ درصد و بوتان با نرخ ۵۰ درصد بوده است. همچنین نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند به صورت مونتنگرو ۳۶ درصد، تاجیکستان ۱۳ درصد، یمن ۲۳/۲ درصد و روسیه ۹/۵ درصد بوده است.

جدول ۴-۲۴۴: کشورهای که در سال ۲۰۱۶ بیشترین نرخ تعرفه را داشته اند

کشور	میانگین نرخ تعرفه	رتبه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
کره	۲۴۱.۶	۱	۰.۰۰۷	۷۷	۰.۳۹	۲۹	۹۴۸۳	۱۱
ایران	۹۰	۲	۰.۰۴	۶۱	۰.۰۳	۸۰	۳۳۲۹	۱۱۸
اسرائیل	۵۶.۲	۳	۰.۰۱	۷۳	۰.۲	۴۳	۲۹۱۹	۱۳۶
هند	۵۱.۱	۴	۳.۱	۱۳	۰.۰۵	۶۱	۶۵۶۸	۲۶
بوتان	۴۹.۸	۵	۰.۰۰۰۳	۱۱۵	۰.۰۰۳	۱۲۷	۳۰۰۰	۱۳۱

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

جدول ۴-۲۴۵: نرخ تعرفه کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند

کشور	سال پیوستن	میانگین نرخ تعرفه	سهم از صادرات	رتبه	سهم در واردات	رتبه	قیمت وارداتی	رتبه
مونتنگرو	۲۰۱۲	۳۶.۱	۰.۰۰۰۲	۱۱۹	۰.۰۴	۶۹	۳۹۰۰	۹۸
تاجیکستان	۲۰۱۳	۱۲.۹	۰.۰۰۰۸	۱۰۴	۰.۰۰۰۲	۱۷۹	۵۰۰۰	۶۰
یمن	۲۰۱۴	۲۳.۲	۰.۱۵	۴۵	۰.۲۸	۳۴	۴۳۳۷	۷۷
روسیه	۲۰۱۲	۹.۵	۰.۲۴	۳۹	۰.۰۳۴	۷۵	۴۳۳۷	۷۷

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به جداول فوق، کشور بوتان با تعرفه ۵۰ درصد میزان واردات اندکی دارد. کشور هند نسبت به سایر کشورهایی که بیشترین میزان نرخ تعرفه را وضع کرده اند سهم صادرات بیشتری دارد. همچنین در میان چهار کشوری که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوسته اند تاجیکستان میزان واردات بسیار کم و نرخ تعرفه به میزان ۱۳ درصد داشته است.

با توجه به نتایج فوق برای تعیین تعرفه ی عسل می توان محدوده ی زیر را پیشنهاد کرد:

جدول ۴-۲۴۶: خلاصه ی نتایج بررسی تعرفه ی عسل

میزان	شرح
۲۴۱.۶	کشور دارای بالاترین تعرفه
۹۷.۷	میانگین کشورهای داری بیشترین تعرفه
۰	میانگین کشورهای داری کمترین تعرفه
۲۰.۴۲	میانگین کشورهایی که به تازگی عضو WTO شدند.
۸۷.۵	میانگین ایران
۱۲۰	بیشترین مقدار تعرفه ایران
۵۵	کمترین مقدار تعرفه ایران

منبع: سازمان تجارت جهانی، محاسبات پژوهش

با توجه به مشاهدات فوق حداکثر نرخ تعرفه ی عسل در جهان به میزان ۲۱۲/۴ درصد و حداقل تعرفه ی در نظر گرفته شده صفر بوده است. با توجه به اینکه تعرفه ی محصول کشورهایی که بتازگی به تجارت جهانی پیوستند به میزان ۲۰/۴ درصد بوده است می توان نتیجه گرفت که میزان تعرفه از این محدوده خارج نخواهد بود.

۴-۵- جمع بندی بررسی محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی

در بخش های قبل به تفکیک به بررسی تعیین محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی در چهار گروه زراعی، باغی، فراوری و دامی پرداخته شد.

جدول زیر محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات زراعی را به تصویر کشانده است.

جدول ۴-۲۴۷: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات زراعی

محصول	وضعیت نرخ تعرفه در ایران			وضعیت نرخ تعرفه در جهان		وضعیت کشورهای تازه پیوسته
	کمترین	بیشترین	میانگین	بیشترین	میانگین ۵ کشور برتر	میانگین ۴ کشور تازه پیوسته
گندم	۲	۵۰	۱۳	۸۲.۶	۶۵.۳۸	۲۰.۸
جو	۲	۵	۴	۳۵۰.۵	۱۰۹.۶	۴.۵
شلتوک	۲۲	۴۵	۳۴			
ذرت	۲	۵	۴	۳۹۶.۲	۱۳۹.۳	۲.۲۵
نخود	۵	۹۰	۵.۳	۵۴.۵	۴۲.۶۸	۸.۱
لوبیا	۲۰	۶۰	۳۵.۷	۵۶۸.۳	۱۴۶.۰۸	۳۵.۶
عدس	۵	۷	۵.۵	۵۱.۵	۴۳.۹۸	۸.۳
پنبه	۴	۵	۴.۲	۶۸.۶	۳۸.۷۲	۱۱.۴۷
توتون و تنباکو	۴	۵	۴.۲	۹۸۲.۵	۳۲۲.۹	۹.۷۵
چغندر قند	۴	۵	۴.۲	۲۴.۹	۲۰.۲۴	-
سویا	۴	۵	۴.۲	۴۷۷	۱۳۵	۲.۲۲
آفتابگردان	۴	۵	۴.۲	۳۳.۴	۲۹.۴	۳.۸۳
کلزا	۴	۲۰	۷.۸	۳۲.۹	۲۴.۷	۲.۲
سیب زمینی	۴۵	۷۵	۵۶.۷	۲۹۸.۴	۱۴۷.۱	۱۳.۱۷
پیاز	۲۰	۷۵	۵۳.۳	۱۴۱.۱	۸۶.۰۸	۹.۰۵
گوچه فرنگی	۲۰	۶۰	۵۰.۰	۱۸۹.۸	۹۰.۲	۱۷.۸۵
باقلا	۲۰	۵۵	۳۹.۲	۸۳.۵	۴۵.۲۲	۵
سیر	۵۵	۱۵۰	۹۶.۷	۳۵۸.۱	۱۵۳.۸	۱۳.۸
هویج فرنگی	۲۰	۹۰	۷۶.۷	۱۰۱.۴	۸۱.۵۶	۱۵.۰۵
خربزه	۴۵	۹۰	۷۶.۷	۱۴۰.۲	۸۸.۵	۸.۱۶
هندوانه	۴۰	۹۰	۷۶.۷	۱۴۰.۲	۹۴.۸	۱۳.۲
خیار	۴۰	۵۰	۴۸.۳	۸۰.۱	۵۹.۷	۱۳.۱
یونجه	۴	۵	۴.۲	۷۳.۱	۴۳.۸	۳.۲
ذرت علوفه ای	۴	۵	۴.۲	۳۹۹.۹	۱۴۳	۴.۴
ارزن	۴	۱۰	۵.۵	۳۰۱.۶	۹۰.۴۶	۹.۲
زیره	۳۲	۴۵	۴۲.۸	۴۹.۸	۳۳.۷	۴

همچنین جدول زیر محدوده ی محصولات باغی را به تصویر کشانده است:

جدول ۴-۲۴۸: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات باغی

وضعیت کشورهای تازه پیوسته	وضعیت نرخ تعرفه در جهان		وضعیت نرخ تعرفه در ایران			محصول
	میانگین ۵ کشور برتر	بیشترین	میانگین	بیشترین	کمترین	
میانگین ۴ کشور تازه پیوسته	۱۸۳.۰۴	۲۰۷.۸	۸.۷۵	۱۰	۴	شیرخشک
۱۰.۲	۶۵.۷۲	۱۰۴.۹	۴.۲۵	۵	۴	روغن
۱۶	۱۸۳.۰۴	۱۶۹.۱۶	۶۲.۵	۷۰	۵۵	کره
۹.۴۵	۶۴.۵۲	۹۴	۴.۲۵	۵	۴	آب میوه
۲۰.۱۲۵	۳۷۹.۳۲	۹۹۸.۶	۴.۲۵	۵	۴	نوشابه
۹.۲۵	۵۶.۳۲	۷۴.۳	۴۲.۵	۴۵	۴۰	بیسکویت
۹.۲۵	۵۳.۵۲	۷۴.۳	۴۲.۵	۴۵	۴۰	نان
۷.۰۷	۱۰۳.۷۸	۱۳۴.۴	۲۰	۲۶	۱۰	قند و شکر
۱۱.۴۷	۶۲.۲	۸۰	۷۰	۷۵	۵۵	شیرینی
۱۲.۳	۵۶.۲۲	۱۰۲.۸	۳۰.۵	۴۰	۲۰	سرکه
۹.۷۵	۳۸.۶۴	۵۱.۵	۴۲.۵	۴۵	۴۰	سس
۹.۹	۸۰.۵۲	۱۲۵.۹	۱۱.۵	۱۵	۸	مریبا
۱۵.۱۷	۱۱۶.۸۸	۲۴۵.۵	۶۲.۵	۷۰	۵۵	پنیر
۱۶.۷۲	۲۰۰.۵۴	۳۴۱.۸	۲۳.۵	۳۲	۱۵	خامه
۱۳.۰۷۵	۸۱.۸۴	۱۴۱.۲	۴۲.۵	۴۵	۴۰	بستنی
۹.۱۷	۷۰.۳۴	۸۷.۶	۵۷.۵	۷۵	۴۰	شکلات
۱۱.۴۷	۱۳۴.۶۲	۲۲۵.۲	۴.۲۵	۵	۴	ماست
۸.۷۵	۷۴.۶۸	۹۶.۷	۳۹.۵	۵۵	۱۵	آرد
۲.۳۲	۶۹.۸۴	۱۳۴.۴	۳۱	۳۲	۳۰	شربت

همچنین جدول زیر محدوده ی محصولات فراوری را به تصویر کشانده است:

جدول ۴-۲۴۹: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات فراوری

وضعیت کشورهای تازه پیوسته	وضعیت نرخ تعرفه در جهان		وضعیت نرخ تعرفه در ایران			محصول
	میانگین ۵ کشور برتر	بیشترین	میانگین	بیشترین	کمترین	
میانگین ۴ کشور تازه پیوسته						
۹.۸	۸۹.۰۷	۲۲۶.۱	۷۱.۲۵	۱۲۰	۴۰	انار
۱۱.۵۷	۵۴.۳۴	۶۹.۱	۸۱.۲۵	۱۰۰	۴۰	انگور
۱۰.۶۵	۴۷.۹۲	۷۷.۸	۷۰	۹۰	۴۰	آلبالو
۱.۵	۱۰۸.۳۲	۲۲۳.۲	۳۶.۸۷۵	۴۵	۳۰	بادام
۳.۸۵	۵۲.۸۸	۶۴.۳	۶۳.۱۲۵	۹۰	۴۵	به
۱۰.۸۵	۶۵.۷۲	۸۵.۴	۶۳.۱۲۵	۹۰	۴۵	پرتقال
۲.۹۲	۴۰.۴۶	۵۰	۸۲.۵	۹۰	۷۵	پسته
۳.۲۷	۸۳.۵۶	۱۴۴.۱	۵۲.۵	۶۰	۲۰	چای
۹.۵۷	۵۷.۳۶	۸۱.۴	۷۹.۷۵	۹۳	۵۵	خرما
۸.۴	۶۳.۶	۹۰	۷۰	۹۰	۴۰	زردآلو و قیسی
۹.۸	۸۹.۷	۲۲۶.۱	۶۸.۷۵	۱۲۰	۴۰	زرشک
۳.۷	۴۸.۳۸	۹۰	۷۷.۵	۹۰	۵۵	زعفران
-	۴۱.۹۸	۶۳.۳	۵۰	۹۰	۴۰	زیتون
۱۱.۲۷۵	۵۸.۰۴	۷۸.۹	۶۳.۱۲۵	۹۰	۴۵	سیب
۱۰.۲۲	۵۰.۸۸	۵۸	۳۵.۸۷۵	۷۵	۲۰	شفتالو
۸.۹	۵۳.۴	۶۳.۵	۳۵.۸۷۵	۷۵	۲۰	شلیل
۱۲.۴۷	۵۴.۴۴	۶۷	۷۱.۲۵	۱۲۰	۴۰	کیوی
۳.۲	۳۳.۸	۳۸.۱	۸۰	۹۰	۵۵	گردو
۸.۷۲	۵۹.۰۶	۸۱.۴	۶۱.۲۵	۹۰	۴۰	گریپ فروت
۱۲.۱	۶۰.۰۴	۷۴	۶۱.۲۵	۹۰	۴۰	گلابی
۱۰.۰۲	۵۵.۷۶	۶۳.۵	۶۱.۲۵	۹۰	۴۰	لیموترش
۱.۴۵	۱۰۷.۰۴	۱۴۴.۶	۶.۷۵	۲۶	۴	موز
۵.۶	۵۴.۰۴	۹۰	۴۰	۴۰	۴۰	نارگیل
۸.۵	۸۰.۵۶	۱۴۰.۹	۶۳.۱۲۵	۹۰	۴۵	نارنگی
۸.۹	۵۳.۴	۶۳.۵	۳۵.۸۷۵	۷۵	۲۰	هلو
۳	۴۸.۴	۶۶	۸۰	۹۰	۵۵	فندق

همچنین جدول زیر محدوده ی محصولات فراوری را به تصویر کشانده است:

جدول ۴-۲۵۰: محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات دامی

وضعیت کشورهای تازه پیوسته	وضعیت نرخ تعرفه در جهان		وضعیت نرخ تعرفه در ایران			محصول
	میانگین ۵ کشور برتر	بیشترین	میانگین	بیشترین	کمترین	
۱۱.۴۷	۱۳۴.۶۲	۲۲۵.۲	۴.۲۵	۵	۴	شیر
۲۰.۶	۱۶۳.۳۲	۲۱۲.۴	۵	۱۰	۴	گوشت قرمز
۲۱.۸	۲۴۵	۵۶۱	۵	۱۰	۴	گوشت مرغ
۸.۲	۸۶.۶۸	۱۲۳.۵	۲۵.۳۷	۳۲	۱۵	تخم مرغ
۲۰.۴۲	۹۷.۷	۲۴۱.۶	۸۷.۵	۱۲۰	۵۵	عسل

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۵-۱- مقدمه:

بخش نتیجه آخرین بخش از انجام پژوهش می باشد که در آن، پژوهشگر براساس اطلاعات آماری که به دست می آید می تواند نسبت به پژوهشی که انجام داده اظهار نظر و نتیجه گیری کند. این نتیجه گیری آخرین تأثیر را، هم از حیث سبک نگارش هم از جهت محتوا باید به خواننده القا نماید. نتیجه گیری، باوری مبتنی بر استدلال و بر مبنای شواهد حاصل از پژوهش است که پژوهشگر در اختیار خوانندگان پژوهش، علاقه مندان به اجرای پژوهش های آتی مبتنی بر پژوهش کنونی و در نهایت استفاده کنندگان کاربردی، قرار می دهد. از این رو در این فصل، با توجه به تجزیه و تحلیل های صورت گرفته از مدل های ارائه شده در فصل سوم و چهارم پژوهش، یافته های اصلی و جانبی پژوهش ارائه می گردد. همچنین پیشنهادهایی به منظور انجام پژوهش های آینده ارائه می گردد. در این راستا، فصل حاضر از سه قسمت تشکیل شده است: در بخش اول خلاصه ای از پژوهش بیان می گردد. بخش دوم به نتایج و یافته های پژوهش می پردازد. در بخش آخر پیشنهادهای اجرایی و پیشنهادهایی برای مطالعات و پژوهش های آینده ارائه می گردد.

۵-۲- خلاصه مطالب ارائه شده

هدف اصلی این مطالعه تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی در چارچوب مذاکرات WTO است که به صورت اهداف جزئی تر مانند محاسبه ی شاخص های مناسب تعیین کالاهای خاص و حساس، تعیین سطح مناسب تعرفه حمایتی واردات کالاهای خاص و حساس و همچنین اولویت بندی محصولات خاص و حساس مورد بررسی قرار گرفت. از این رو در فصل اول کلیاتی از پژوهش بیان شد و در فصل دوم به ادبیات و پیشینه ی پژوهش پرداخته شد. در فصل سوم با توجه به مطالعات پیشین و ادبیات پژوهش متدولوژی تعیین کالای خاص و حساس مشخص شد و در فصل چهارم به تجزیه و تحلیل پرداخته شد به طوریکه به سه روش کالای خاص و حساس در بخش کشاورزی شناسایی شد. در بخش اول به تعیین کالاهای خاص و حساس در اسناد بالا دستی پرداخته شد. در بخش دوم به اولویت بندی کالاهای کشاورزی به روش میانگین وزنی و در بخش سوم به اولویت بندی به روش سلسه مراتبی اختصاص داده شد و در نهایت برای هر کالای کشاورزی محدوده ی سطح تعرفه ی بهینه مشخص گردید. در ادامه با توجه به سوال ها و اهداف پژوهش خلاصه ای از پژوهش ارائه می شود.

۵-۳- خلاصه نتایج پژوهش

خلاصه نتایج پژوهش با توجه به اهداف پژوهش بررسی می شود. همانطور که در بخش اول بیان شد هدف اول پژوهش محاسبه ی شاخص های مناسب تعیین کالاهای خاص کشاورزی بوده است. در بررسی و تعیین کالای خاص به سه روش و در چهار گروه اقدام به تعیین کالای خاص در بخش کشاورزی شد. جدول زیر جمع بندی کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات را به تصویر کشانده است. همانطور که ملاحظه می شود در گروه محصولات زراعی به روش وزنی در سال ۱۳۹۴ محصولات گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه ای، سویا، چغندر نیشکر، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، کنجد هندوانه به عنوان کالای خاص انتخاب شدند. همچنین مشاهدات گروه باغی به روش وزنی نشان دهنده ی این بوده است که پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش، سیب، پرتقال، خرما، نارنگی، لیموشیرین، هلو، انگور، سیب، شلیل، بادام به عنوان کالای خاص در گروه باغی انتخاب شدند.

در محصولات فراوری محصولاتی مانند شیر خشک، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست، پنیر و نان محصولات خاص محسوب شدند هر چهار محصول دامی نیز به عنوان کالای خاص می باشند.

جدول ۵-۱: جمع بندی کالاهای خاص به تفکیک گروه محصولات

گروه محصولات	محصولات کشاورزی
محصولات زراعی	گندم، شلتوک، گوجه فرنگی، جو و یونجه، سیب زمینی، نخود، هندوانه، چغندر قند، پیاز، لوبیا و ذرت علوفه ای، سویا، چغندر نیشکر، آفتابگردان، پنبه، عدس، ذرت دانه ای، کنجد هندوانه
محصولات باغی	پرتقال، انار، پسته، زردآلو و قیسی، گردو و لیمو ترش سیب، پرتقال، خرما، نارنگی، لیمو شیرین، هلو، انگور، سیب، شلیل، بادام
محصولات فراوری	شیر خشک، نان، روغن، کره، آب میوه، آرد و نوشابه، ماست و پنیر
محصولات دامی	گوشت قرمز، شیر، تخم مرغ، گوشت سفید، عسل

منبع: محاسبات پژوهش

بررسی کالاهای حساس نشان دهنده ی این بوده است که در گروه محصولات زراعی محصولاتی مانند: گوجه فرنگی، شلتوک، گندم، نخود، جو، یونجه، لوبیا، پیاز، سیب زمینی، هندوانه و چغندر قند، در گروه محصولات باغی محصولاتی مانند: پسته، گردو، بادام، فندق، زردآلو و قیسی، گلابی، موز، لیمو ترش، زرشک و در گروه محصولات فراوری کالاهایی مانند: آرد، شیر و خامه، نان، سس، شیر خشک، سرکه، نوشابه، پنیر، آب

میوه، شکلات ده محصول حساس فراوری و محصولاتی مانند: گوشت قرمز، گوشت مرغ، تخم مرغ، شیر و عسل حساس ترین محصولات دامی می باشند.

جدول ۵-۲: جمع بندی کالاهای حساس به تفکیک گروه محصولات

گروه محصولات	محصولات کشاورزی
محصولات زراعی	گوجه فرنگی، شلتوک، گندم، نخود، جو، یونجه، لوبیا، پیاز، سیب زمینی، هندوانه و چغندر قند
محصولات باغی	پسته، گردو، بادام، فندق، زردآلو و قیسی، گلابی، موز، لیمو ترش، زرشک
محصولات فراوری	آرد، شیر و خامه، نان، سس، شیرخشک، سرکه، نوشابه، پنیر، آب میوه، شکلات ده محصول حساس فراوری
محصولات دامی	گوشت قرمز، گوشت مرغ، تخم مرغ، شیر و عسل

منبع: محاسبات پژوهش

همچنین یک از اهداف نگارش پژوهش حاضر تعیین محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی بوده است. لذا در بخشی از پژوهش به تعیین محدوده ی نرخ تعرفه ی محصولات کشاورزی در چهار گروه زراعی، باغی، فراوری و دامی پرداخته شد و ارتباط نرخ تعرفه با تولید، سهم در صادرات و واردات و قیمت وارداتی سنجیده شد.

نتایج نشان دهنده ی این بوده است که کشورهایی که به تازگی به سازمان تجارت جهانی پیوستند دارای نرخ تعرفه ی کمتری بوده اند و محدوده ی نرخ تعرفه محصولات کشاورزی در دامنه هایی که برای هر محصول در نظر گرفته شده است فراتر نمی رود. همچنین از مقایسه ی نرخ تعرفه و تولید، سهم در صادرات و واردات و قیمت وارداتی ارتباط مستقیمی سنجیده نشده است لذا برای تعیین نرخ تعرفه ی بهینه لازم است در مطالعات آتی مورد بررسی قرار گیرد.

۵-۴- پیشنهادات پژوهش

با توجه به نتایج، پیشنهادات پژوهش عبارتند از:

- برای محاسبه ی شاخص های کالای خاص و حساس تعدادی از شاخص ها به دلیل محدودیت آماری قابل محاسبه نبوده اند بنابراین پیشنهاد می شود سامانه ی آماری جامع برای همه محصولات در نظر گرفته شود و اطلاعات بروز شود تا بتوان برای محاسبه ی شاخص ها آن محصولات را در نظر گرفت و همچنین شاخص های بیشتری برای تعیین کالاهای خاص و حساس لحاظ کرد. این امر سبب

- می‌شود که علاوه بر روش‌های وزنی و رتبه‌ای برای تجزیه و تحلیل از روش‌هایی از قبیل روش‌های رگرسیونی و روش‌های جامع‌تر آماری استفاده کرد.
- در تعیین کالاهای خاص و حساس در بخش کشاورزی مشاهده شد که در سال‌های مختلف این کالاهای خاص و حساس دارای نوسان است. عبارتی تولیدات کشاورزی و به عبارتی شاخص‌های کشاورزی دارای ثبات نیستند و مشکلات ساختاری در بخش کشاورزی وجود دارد بنابراین پیشنهاد می‌شود عوامل ایجادکننده‌ی نوسان شناسایی شوند و در صورت امکان برای رفع این مشکلات اقدام کرد.
 - در این پژوهش تعرفه به عنوان یک ابزار حمایتی مورد بررسی قرار گرفت و محدوده‌ی نرخ تعرفه در داخل و جهان مشخص شد. اما در کشور محدودیت‌های غیر تعرفه‌ای از قبیل مجوزها و محدودیت‌های وارداتی وجود دارد که این‌ها موانع غیر تعرفه‌ای می‌باشند بنابراین پیشنهاد می‌شود که موانع غیر تعرفه‌ای به صورت شاخص عددی در تعرفه لحاظ شود.
 - از سویی دولت‌ها برای حمایت از بخش کشاورزی علاوه بر تعرفه از بسته‌های حمایتی دیگری مانند یارانه‌ی سبز، تعرفه‌ی یارانه، ابزارهای تحقیق و توسعه R&D استفاده می‌کنند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که در ابتدا این ابزارهای حمایتی شناسایی شوند. به خصوص حمایت‌هایی که در سازمان تجارت جهانی پذیرفته شده است. اگر در کشور وجود داشته است که در روش‌های تعیین نرخ بهینه‌ی تعرفه در هر کالا مشخص شوند و اگر این ابزارها وجود نداشته است باید بررسی شود که ایجاد این بسته‌های حمایتی تا چه قدر می‌تواند از محصولات کشاورزی در داخل کشور حمایت کند؟ بنابراین برای محصولات کشاورزی در کشور، سبد حمایتی لحاظ شود و مدل‌سازی‌های لازم در جهت سهم بکارگیری هر یک از ابزارهای حمایتی مشخص گردد.

منابع

۱. اسماعیلی، عبدالکریم. (۱۳۹۴). تعیین چارچوب مذاکرات تعرفه ای برای محصولات حساس و خاص کشاورزی، موسسه ی پژوهشهای برنامه ریزی اقتصاد کشاورزی و توسعه ی روستایی.
۲. رحمانی، میترا، رحیمی بدر، بیتا. (۱۳۹۳). معرفی متدولوژی تعیین کالای خاص بخش کشاورزی ایران، شماره ۶۴، صفحات ۱۸-۱.
۳. رحیمی بدر، بیتا. (۱۳۹۲). تعیین و رتبه بندی فهرست محصولات خاص کشاورزی ایران در چارچوب مذاکرات دور دوحه (کاربرد تاکسونومی عدد)، پژوهشنامه بازرگانی، پاییز، ۱۳۹۲، دوره ۱۷، شماره ۶۸، صفحات ۱۱۲-۸۳.
۴. رحیمی بدر، بیتا. (۱۳۸۸). بررسی تجربیات کشورهای منتخب در فرآیند الحاق به wto، بررسی های بازرگانی، دوره ۷، شماره ۳۹، صفحه ی ۳۱-۱۷.
۵. کرباسی، علیرضا، مهدی، پیروی. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر آزادسازی تجاری بر کشاورزی ایران، اقتصاد و کشاورزی، جلد ۲، شماره ۲، صفحه ۱۹-۳۴.
۶. کاکوند قلعه نویی، ثاقب، حسن. (۱۳۸۷). ارائه ی روشی برای تعیین کالاهای حساس تجاری ایران در موافقتنامه های تجارت منطقه ای: مطالعه ی موردی موافقتنامه اکوتا، پژوهشنامه بازرگانی، ۱۳۸۷، دوره ۱۲، شماره ۴۷، صفحه ۸۲-۴۷.
۷. فاضل، ماندانا. (۱۳۸۶). مروری بر موضوع کالاهای حساس و خاص در مذاکرات تجاری بین المللی، فصلنامه پژوهشهای تجارت جهانی، شماره ۶ و ۷، ص ۶۶-۶۴.
۸. واعظی، لیلا، یزدانی، سعید، بررسی سیاستهای حمایتی دولت از تولید و مصرف گندم در ایران، مجله اقتصاد و کشاورزی، جلد دوم، شماره ۲، صفحه ۶۷-۵۱.
۹. Cheong, D., Jansen, M. and Peters, R (eds.). ۲۰۱۳. Shared Harvests: Agriculture, Trade, and Employment. International Labour Office and United Nations Conference on Trade and Development". The edited volume was produced with the support of the European Union. The contents of this chapter are the sole responsibility of the authors and can in no way be taken to reflect the views of the ILO, UNCTAD, or the European Union
۱۰. FAO, (۲۰۰۴), Socio-economic Analysis and Policy Implications of the Roles of Agriculture in Developing Countries, Research Program Summary Report. Roles of Agriculture Project, FAO, Rome, Italy.
۱۱. Huan-Niemi, E. (۲۰۰۸), Sensitive Agricultural Products in the EU under the Doha Round, ۱۲th Congress of the European Association of Agricultural Economists.

۱۲. Ibañez & et. al., (۲۰۰۸), Implications of the July ۲۰۰۸ Draft Agricultural Modalities for Sensitive Products, ICTSD, Institute for International Agricultural Negotiations (Fundación INAI), Argentina
۱۳. Laura Bloodgood, Joanna Bonarriva, John Fry, John Giamalva, Katherine Linton, Brendan Lynch, and Marin Weaver(۲۰۰۹), Effects of Tariffs and Nontariff Measures on U.S. Agricultural Exports, This report was prepared principally by the Office of Industries,
۱۴. Listorti G, Kempen M, Girardin J and Kränzlein(۲۰۱۱). *"Evidence-Based Agricultural and Rural Policy Making, Ancona - 1۲nd EAAE Seminar*
۱۵. Pierre Boulanger, Hasan Dudu, Emanuele Ferrari, Mihaly Himics, Robert M'barek(۲۰۱۶),JRC SINCE FOR policy Report,European commission,
۱۶. *Sebastien Jean, David Laborde and Will Martin(۲۰۰۷)*,Formulas and Flexibilities in Trade Negotiations: The Case of Sensitive Agricultural Products in the WTO,paper.

Determination of special and sensitive agricultural products in the WTO negotiations

Abstract

The main objective of this study is to determine Special and sensitive agricultural commodities within the framework of the WTO negotiations, which are aimed at more detailed purposes, such as the calculation of appropriate indicators for determining special and sensitive commodities, the determination of the appropriate level of supportive import tariffs for the special and sensitive goods, and the prioritization of Special and sensitive products were studied. Therefore, using upstream documents and statistical methods such as weighted methods, hierarchy during the period of ۱۳۸۴-۱۳۹۴ attempted to rank and select special and sensitive products and also tried to determine the tariff rate of agricultural products according to World level. The results show that products such as red meat, wheat, white meat, milk, rice and rough rice, tomatoes, eggs, barley, alfalfa, skim milk, potatoes, pea, watermelon, beetroot, as a specific product and products such as wheat, Syrup, biscuits, corn, Fodder, , soda, tomatoes, alfalfa, beetroot, watermelon, bread, potatoes, flour, juice, barley, butter, oil, sugar, onion, Rice and rough rice, skim mill, lentils, garlic, pomegranate were ranked as sensitive commodities. The results also indicate that countries that have recently joined the World Trade Organization have lower tariff rates, and the range of agricultural tariff rates in the range is considered for each product is not exceeded.

جمهوری اسلامی ایران

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

الزامات الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) و بخش کشاورزی

گفتار پنجم:

مقایسه ساختار تعرفه محصولات منتخب بخش کشاورزی ایران و
کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۱۵

(اردیبهشت ۱۳۹۷)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵۶۹	خلاصه مدیریتی
۵۷۵	۱- مقدمه
۵۷۷	۲- مقایسه تعرفه محصولات منتخب بخش کشاورزی ایران و کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی
۵۷۷	۱-۲- جو
۵۷۹	۲-۲- شکر خام
۵۸۱	۳-۲- شیر خشک صنعتی
۵۸۳	۴-۲- کنجاله سویا
۵۸۵	۵-۲- دانه‌های روغنی
۵۸۹	۶-۲- روغن‌های خام
۵۹۴	۳- محصولات عمده وارداتی ایران در سال ۱۳۹۴ و مقایسه نرخ تعرفه آنها در ایران و کشورهای منتخب
۵۹۷	۴- محصولات عمده صادراتی ایران در سال ۱۳۹۴ و مقایسه نرخ تعرفه آنها در ایران و کشورهای منتخب
۶۰۱	۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۶۰۳	منابع و مأخذ

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۵۷۸.....	جدول ۱-۲: نرخ تعرفه واردات جو در کشورهای منتخب
۵۸۰.....	جدول ۲-۲: نرخ تعرفه واردات شکر خام در کشورهای منتخب
۵۸۲.....	جدول ۳-۲: نرخ تعرفه واردات شیر خشک صنعتی در کشورهای منتخب
۵۸۴.....	جدول ۴-۲: نرخ تعرفه واردات کنجاله سویا در کشورهای منتخب
۵۸۶.....	جدول ۵-۲: نرخ تعرفه واردات دانه‌های روغنی در کشورهای منتخب
۵۹۰.....	جدول ۶-۲: نرخ تعرفه واردات روغن‌های خام در کشورهای منتخب
۵۹۵.....	جدول ۷-۲: نرخ تعرفه محصولات عمده وارداتی بخش کشاورزی کشور در کشورهای منتخب
۵۹۸.....	جدول ۸-۲: نرخ تعرفه محصولات عمده صادراتی بخش کشاورزی کشور در کشورهای منتخب

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۵۷۹.....	نمودار ۱-۲: نرخ تعرفه واردات جو (۱۰۰۳) در کشورهای منتخب
۵۸۱.....	نمودار ۲-۲: نرخ تعرفه واردات شکر (۱۷۰۱۱) در کشورهای منتخب
۵۸۳.....	نمودار ۳-۲: نرخ تعرفه واردات شیر خشک صنعتی در کشورهای منتخب
۵۸۵.....	نمودار ۴-۲: نرخ تعرفه واردات کنجاله سویا در کشورهای منتخب
۵۸۷.....	نمودار ۵-۲: نرخ تعرفه واردات لوبیای سویا در کشورهای منتخب
۵۸۸.....	نمودار ۶-۲: نرخ تعرفه واردات دانه آفتابگردان در کشورهای منتخب
۵۸۹.....	نمودار ۷-۲: نرخ تعرفه واردات دانه کنجد در کشورهای منتخب
۵۹۱.....	نمودار ۸-۲: نرخ تعرفه واردات روغن خام سویا در کشورهای منتخب
۵۹۲.....	نمودار ۹-۲: نرخ تعرفه واردات روغن خام دانه آفتابگردان در کشورهای منتخب
۵۹۳.....	نمودار ۱۰-۲: نرخ تعرفه واردات روغن خام پالم در کشورهای منتخب
۵۹۶.....	نمودار ۱۱-۲: نرخ تعرفه واردات ذرت دامی در کشورهای منتخب
۵۹۷.....	نمودار ۱۲-۲: نرخ تعرفه واردات سایر به صورت دانه به جز گندم دامی در کشورهای منتخب
۵۹۹.....	نمودار ۱۳-۲: نرخ تعرفه واردات پسته در کشورهای منتخب
۵۹۹.....	نمودار ۱۴-۲: نرخ تعرفه واردات سیب زمینی در کشورهای منتخب
۶۰۰.....	نمودار ۱۵-۲: نرخ تعرفه واردات رب گوجه فرنگی در کشورهای منتخب

خلاصه مدیریتی

مقدمه:

تعرفه مالیاتی است که بر کالاهای قابل تجارت وضع می‌شود. تعرفه متداولترین مانع تجاری مورد استفاده در کشورهاست. تعرفه سه نوع عملکرد اصلی دارد: یک منبع درآمدی برای دولت بوده، از صنایع داخلی در مقابل واردات حمایت می‌کند و ابزاری است برای مقابله با تحریف تجارت. (سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۷)

تعرفه‌ها به‌طور کلی به دو شکل تعرفه ارزشی و غیر ارزشی مورد استفاده واقع می‌شوند. تعرفه ارزشی^۱ که شایع‌ترین نوع تعرفه است، درصد معینی از ارزش کالای وارداتی است که به‌عنوان حقوق گمرکی اخذ می‌شود. تعرفه غیرارزشی انواع مختلفی دارد که عبارتند از تعرفه خاص^۲، تعرفه مخلوط^۳، تعرفه مرکب^۴ و تعرفه سهمیه‌ای^۵. تعرفه خاص بر روی مقدار فیزیکی کالای وارداتی محاسبه می‌شود. تعرفه مخلوط بسته به میزان درآمد حاصل از تعرفه ارزشی یا تعرفه خاص استفاده می‌شود. تعرفه مرکب از ترکیب تعرفه ارزشی و تعرفه خاص حاصل می‌شود. تعرفه سهمیه‌ای نیز شامل نرخ تعرفه پایین برای یک سهمیه معین (نرخ تعرفه درون سهمیه) و تعرفه بسیار بالا برای مقادیر خارج از سهمیه تعیین شده است. **تعرفه فصلی^۶** یکی دیگر از انواع ابزارهای تعرفه‌ای است که در آن از نرخ‌های تعرفه مختلف در طول یک سال برای حمایت از کالاهای تولید داخل در زمان خاصی از سال (به‌عنوان مثال هنگام برداشت و عرضه محصول داخل) به‌کار می‌رود. (بانک جهانی، ۲۰۱۰)

گزارش حاضر با هدف مقایسه نرخ‌های تعرفه برخی محصولات وارداتی بخش کشاورزی کشور با نرخ‌های تعیین شده توسط سایر کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی تدوین شده است. مقایسه نشان می‌دهد که در برخی کشورها نرخ‌های بسیار بالا برای این محصولات وضع شده و عضویت در سازمان تجارت جهانی به منزله کاهش بیش از پیش نرخ تعرفه این محصولات نخواهد بود. بلکه ضروری است با توجه به معیارهای کمی و کیفی مناسب نرخ تعرفه مطلوب برای هر محصول بخش کشاورزی تعیین شود.

در این گزارش به بررسی نرخ‌های تعرفه محصولات جو، شکر، شیرخشک صنعتی، کنجاله سویا، دانه‌های روغنی شامل سویا، دانه آفتابگردان و دانه کنجد، روغن‌های خام شامل روغن سویا، روغن آفتابگردان و روغن

^۱. Ad - Valorem

^۲. Specific

^۳. Mixed

^۴. Compound

^۵. Tariff quotas

^۶. Seasonal

پالم، محصولات عمده وارداتی شامل ذرت دامی، گندم به جز گندم دامی و لوبیای سویا، محصولات عمده صادراتی شامل پسته، سیبزمینی و رب گوجه فرنگی برای کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی شامل اتحادیه اروپا، آمریکا، استرالیا، آرژانتین، نیوزیلند، چین، هند، مصر، تایلند، مجارستان، ترکیه، کره جنوبی، ژاپن، کانادا، روسیه، اکراین، برزیل و پاکستان پرداخته شده است.

خلاصه یافته‌ها:

- حداکثر و حداقل نرخ تعرفه کره جنوبی برای جو قابل توجه و معادل ۵۱۳ و ۲۹۹.۷ درصد تعیین شده است. کانادا و کره جنوبی علاوه بر تعرفه ارزشی، تعرفه غیرارزشی نیز برای این محصول تعیین کرده‌اند. اتحادیه اروپا و ایالات متحده برای این محصول تعرفه غیرارزشی تعیین کرده‌اند. استرالیا، مصر، نیوزیلند، ژاپن و هند دارای تعرفه صفر درصد برای این محصول هستند. نرخ تعرفه ایران برای این محصول به صورت فصلی و از تاریخ ۲/۱ هر سال تا تاریخ ۷/۳۰ همان سال به میزان ۱۰ درصد و در سایر مواقع سال ۵ درصد تعیین شده است.
- در بین کشورهای منتخب ترکیه دارای بیشترین سطح نرخ تعرفه برای شکر خام و معادل ۱۳۵ درصد است. اتحادیه اروپا و روسیه برای این محصول تعرفه غیر ارزشی وضع کرده‌اند. کشورهای استرالیا، ژاپن، کانادا و نیوزیلند دارای تعرفه صفر درصد برای شکر هستند. نرخ تعرفه ایران در سال ۱۳۹۵ برای شکر معادل ۲۶ درصد بوده است.
- اتحادیه اروپا، ایالات متحده و کانادا تعرفه غیرارزشی برای شیرخشک صنعتی قرار داده‌اند. استرالیا و مصر تعرفه صفر درصد وضع کرده‌اند. بالاترین نرخ تعرفه در گروه کشورهای منتخب در سال ۲۰۱۵ مربوط به تایلند، ترکیه و کره جنوبی با نرخ تعرفه‌ای معادل به ترتیب ۲۱۶، ۱۸۰ و ۱۷۶ است. نرخ تعرفه شیرخشک در ایران در سال ۱۳۹۵ معادل ۴۰ درصد تعیین شده اما در سال‌های اخیر واردات این محصول منوط به اخذ مجوز از وزارت جهاد کشاورزی شده است.
- اتحادیه اروپا، استرالیا، روسیه، ژاپن، کانادا، مجارستان و نیوزیلند برای کنجاله سویا نرخ تعرفه صفر درصد قرار داده‌اند. ایالات متحده نیز تعرفه غیرارزشی بر این محصول قرار داده است. بالاترین متوسط نرخ تعرفه‌های گروه کشورهای منتخب مربوط به تایلند، هند، ایران و پاکستان به ترتیب معادل ۶۴.۵، ۱۵، ۱۰ و ۱۰ درصد است.

- کشورهای تایلند و هند، بالاترین نرخ تعرفه برای لوبیای سویا در گروه منتخب را دارا هستند. براین اساس تایلند ۸۰ درصد و هند ۳۰ درصد تعرفه برای لوبیای سویا تعیین کرده‌اند. تعرفه ایران برای این محصول ۱۰ درصد است.
- درخصوص دانه آفتابگردان نیز دو کشور تایلند و هند بالاترین نرخ تعرفه (معادل ۳۰ درصد) را در گروه کشورهای منتخب دارا هستند. ایران که در بین کشورهای تولیدکننده دانه آفتابگردان در جهان در سال ۲۰۱۵ در رتبه ۳۹ قرار گرفته، نرخ تعرفه ۱۰ درصد را برای دانه آفتابگردان تعیین کرده است.
- بالاترین نرخ تعرفه درخصوص کنجد در بین کشورهای منتخب متعلق به کشورهای تایلند و هند با نرخ ۳۰ درصد است. این درحالی است که هند دومین تولیدکننده عمده کنجد در جهان در سال ۲۰۱۵ بوده و تایلند در ردیف بیست و ششمین کشور در این رده‌بندی قرار دارد. ترکیه با نرخ تعرفه ۱۶.۹ درصد و ایران با نرخ تعرفه ۱۰ درصد پس از تایلند و هند قرار می‌گیرند.
- در بین کشورهای منتخب، بالاترین نرخ تعرفه روغن سویا مربوط به تایلند با نرخ ۱۴۶ درصد است. نرخ تعرفه روغن خام سویا در ایران معادل ۲۰ درصد در سال ۱۳۹۵ تعیین شده است. ایران سومین کشور واردکننده روغن خام سویا در جهان در سال ۲۰۱۳ بوده که در سال ۲۰۱۶ در ردیف یازدهمین واردکننده قرار گرفته است.
- در بین کشورهای مورد بررسی هند، مجارستان و ایران با نرخ‌های تعرفه معادل ۴۱.۳، ۲۵ و ۲۰ بالاترین نرخ تعرفه را برای روغن دانه آفتابگردان دارند. ایران به‌لحاظ تولید روغن دانه آفتابگردان در رتبه ۳۱ و به‌لحاظ واردات در رتبه هفتم در جهان قرار دارد. تایلند، ژاپن، ایالات متحده و پاکستان تعرفه غیر ارزشی و کشورهای مصر و نیوزیلند تعرفه صفر درصد برای این محصول تعیین کرده‌اند.
- تایلند نرخ تعرفه ۱۴۳ درصد و هند نرخ تعرفه ۱۰۰ درصد برای روغن پالم تعیین کرده است. شایان ذکر است که تایلند سومین کشور تولید روغن پالم در جهان است. کشور هند نیز بزرگترین واردکننده این محصول در جهان در سال ۲۰۱۶ بوده است. ایران در رتبه ۳۲ واردکنندگان این محصول در جهان در سال ۲۰۱۳ بوده است اما در سال‌های اخیر به‌علت محدودیت واردات این محصول، آمار واردات آن در واردات جهانی مشخص نیست. نرخ تعرفه روغن پالم در ایران ۴۰ درصد تعیین شده است.

- بالاترین نرخ تعرفه برای ذرت دامی مربوط به کشور کره جنوبی و به میزان ۴۲۸.۷ درصد است. این کشور دومین واردکننده ذرت در جهان در سال ۲۰۱۶ است. کشور ژاپن اولین واردکننده ذرت در جهان در سال ۲۰۱۶ محسوب می‌شود، نرخ تعرفه ذرت دامی را ۰.۵ درصد همراه با یک تعرفه غیرارزشی تعیین کرده است. ذرت دامی از جمله محصولات عمده وارداتی کشور است که برای آن تعرفه فصلی تعیین شده است. ایران برای ذرت دامی تعرفه فصلی تعیین کرده است. بر این اساس تعرفه ارزشی تعیین شده برای این محصول ۵ درصد و از ۷/۱ تا ۱۰/۳۰ تعرفه به میزان ۱۰ درصد تغییر می‌کند.
- نرخ تعرفه گندم به‌جز گندم دامی در بین کشورهای منتخب در کشورهای ترکیه، کانادا و چین به‌ترتیب معادل ۱۳۰، ۴۹ و ۳۳ درصد تعیین شده است. این سه کشور به‌لحاظ تولید گندم در جهان به‌ترتیب در رتبه یازدهم، ششم و اول در سال ۲۰۱۵ قرار گرفته‌اند. تعرفه ایران برای این محصول معادل ۱۰ درصد تعیین شده است.
- ایران، ایالات متحده و ترکیه به‌ترتیب بزرگترین تولیدکنندگان پسته در جهان هستند. آمریکا برای پسته تعرفه غیرارزشی قرار داده و ترکیه نرخ تعرفه ۴۳.۲ درصد را تعیین کرده است. ایران و ایالات متحده مجموعاً ۷۰ درصد از تولید این محصول را در اختیار دارند. نرخ تعرفه ایران برای پسته ۵۵ درصد در سال ۱۳۹۵ تعیین شده است.
- کره جنوبی، تایلند و مجارستان به‌ترتیب بالاترین نرخ تعرفه برای سیب‌زمینی در بین کشورهای مورد بررسی را دارند. بر این اساس کره جنوبی با نرخ تعرفه ۳۰.۴ درصد برای این محصول، در بین کشورهای تولیدکننده سیب‌زمینی در جهان در رتبه ۳۵ قرار دارد. تایلند رتبه ۹۸ و مجارستان رتبه ۶۸ را در بین تولیدکنندگان سیب‌زمینی در جهان داراست و نرخ تعرفه آنها برای این محصول به‌ترتیب معادل ۱۲۵ و ۴۴.۲ درصد است. ایران علاوه بر اینکه صادرکننده این محصول محسوب می‌شود، سیزدهمین تولیدکننده سیب‌زمینی در سال ۲۰۱۵ در جهان بوده است. نرخ تعرفه تعیین شده در کشور برای سیب‌زمینی معادل ۱۰ درصد است.
- در بین کشورهای منتخب ترکیه، ایران و مجارستان بالاترین نرخ تعرفه را برای محصول رب گوجه فرنگی دارند که به‌ترتیب معادل ۱۳۵.۹ درصد، ۵۵ درصد و ۴۰ درصد است. کشور نیوزیلند تعرفه صفر درصد تعیین کرده و کشورهای روسیه و تایلند تعرفه غیرارزشی بر این محصول صنایع غذایی قرار داده‌اند. رب گوجه فرنگی از جمله محصولات عمده صادراتی ایران محسوب می‌شود.

پیشنهادها:

۱. مقایسه ساختار تعرفه محصولات منتخب بخش کشاورزی در کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی که در این گزارش مورد بررسی قرار گرفت، نشان می‌دهد که این کشورها تنها به تعیین تعرفه ارزشی اکتفا نکرده و علاوه بر آن برای برخی کالاها تعرفه غیر ارزشی و یا ترکیبی از هر دو تعرفه ارزشی و غیر ارزشی را استفاده کرده‌اند. به‌عنوان مثال کره جنوبی با وجود تعیین نرخ تعرفه ۴۰۶.۴ درصد برای محصول جو، علاوه بر آن ترکیبی از ۴ تعرفه غیرارزشی نیز برای این محصول قرار داده است. این در حالی است که کره جنوبی شصت و چهارمین کشور تولیدکننده جو در جهان در سال ۲۰۱۵ بوده است. سایر کشورهایی که هم تعرفه ارزشی و هم تعرفه غیرارزشی برای محصولات تعیین کرده‌اند به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- ↔ کانادا برای جو نرخ تعرفه ۵۷.۸ درصد و ۴ تعرفه غیر ارزشی تعیین کرده است. همچنین برای دانه گندم به‌جز گندم دامی تعرفه ۴۹ درصد و ۱ عدد تعرفه غیر ارزشی قرار داده است.
- ↔ ژاپن برای شیرخشک صنعتی ۲۰ درصد نرخ تعرفه و ۴ تعرفه غیر ارزشی قرار داده است.
- ↔ روسیه برای روغن خام سویا ۱۴ درصد تعرفه ارزشی و ۲ عدد تعرفه غیر ارزشی تعیین کرده است.

بنابراین اکتفا به یک نوع ابزار تعرفه‌ای و یا یک نوع حمایتی ایجاد محدودیت در حمایت از کالاهای بخش کشاورزی است و به‌طوریکه در کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی نیز مرسوم است، مناسب است سیاست‌های بخش کشاورزی کشور به سمت تنوع بخشی به ابزارهای حمایتی به‌طور عام و ابزارهای تعرفه‌ای به‌طور خاص، تغییر یابد.

۲. اگرچه عضویت در سازمان تجارت جهانی مستلزم کاهش متوسط نرخ تعرفه بخش کشاورزی است اما مطالعه حاضر نشان می‌دهد که استفاده از نرخ‌های بالای تعرفه برای حمایت از محصولات بخش کشاورزی همچنان در بین کشورهای عضو سازمان متداول است. به‌عنوان مثال می‌توان به نرخ تعرفه ۴۰۶.۴ درصد برای جو در کره جنوبی، ۱۳۵ درصد برای شکر خام در ترکیه، نرخ‌های ۲۱۶، ۱۸۰ و ۱۷۶ درصد برای شیر خشک صنعتی به‌ترتیب در کشورهای تایلند، ترکیه و کره جنوبی، نرخ تعرفه ۱۴۶ درصد برای روغن خام سویا، ۴۲۸.۷ درصد برای ذرت دامی و ۳۰۴ درصد برای سیب‌زمینی در کره جنوبی، نرخ تعرفه ۱۴۳ درصد برای روغن پالم در تایلند و ۱۰۰ درصد در هند و همچنین نرخ تعرفه ۱۳۰ درصد برای دانه گندم به‌جز گندم دامی و ۱۳۵.۹ درصد برای رب گوجه فرنگی در ترکیه اشاره کرد. این در حالی است که در ایران نه‌تنها ترکیب ابزارهای تعرفه‌ای مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، بلکه بالاترین نرخ تعرفه به‌کار برده شده نیز سطح ۵۵ درصد بوده است. بنابراین اگرچه

پیوستن به سازمان تجارت جهانی الزام کاهش متوسط تعرفه‌ها را به همراه دارد اما با استفاده از امتیازاتی که سازمان برای حمایت از کالاهای خاص و حساس بخش کشاورزی در نظر گرفته است، می‌توان از نرخ‌های بالای تعرفه نیز درخصوص برخی کالاها که شرایط مورد نظر را داشته باشند، استفاده کرد.

۳. مطالعه حاضر نشان می‌دهد که کشورها از طبقات تعرفه‌ای متعددی استفاده می‌کنند و ارقام اعشار در این نرخ‌ها نشان‌دهنده آزادی عمل در استفاده از نرخ‌های متفاوت تعرفه‌ای است. این در حالی است که طبقات تعرفه‌ای ایران محدود به ۸ طبقه است. لذا حذف محدودیت طبقات تعرفه‌ای نیز می‌تواند در تعیین نرخ‌های مناسب‌تر برای حمایت و یا تنظیم بازار کالاهای بخش کشاورزی مؤثر باشد.

۴. نکته دیگر که از گزارش حاضر استنباط شده و ضروری است مورد توجه قرار گیرد این است که ایران از ممنوعیت و محدودیت‌های فصلی نیز برای برخی محصولات کشاورزی استفاده می‌کند که نوعی اقدام غیرتعرفه‌ای است و پیوستن به سازمان تجارت جهانی الزام حذف موانع غیرتعرفه‌ای را به همراه خواهد داشت.

۱- مقدمه

تعرفه مالیاتی است که بر واردات یا صادرات کالاها وضع می‌شود. تعرفه متداولترین مانع تجاری مورد استفاده در کشورهاست. در واقع یکی از اهداف سازمان جهانی تجارت نیز فراهم آوردن امکانی برای مذاکرات تعرفه‌ای بین کشورهاست. تعرفه سه نوع عملکرد اصلی دارد: یک منبع درآمدی برای دولت بوده، از صنایع داخلی در مقابل واردات حمایت می‌کند و ابزاری است برای مقابله با تحریف تجارت. (سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۷)

در گذشته، اعمال تعرفه به‌عنوان منبع درآمدی مهمترین دلیل کاربرد آن بود اما توسعه اقتصادی و ایجاد قوانین مالیاتی داخلی سیستماتیک^۱ باعث کاهش اهمیت آن به‌ویژه در کشورهای توسعه یافته شد. تعرفه همچنین یک ابزار سیاستی برای حمایت از تولیدات داخلی با ایجاد شرایطی است که کالاها در شرایطی رقابت کنند که واردات سودمند نباشد. (وزارت اقتصاد، تجارت و صنعت ژاپن، ۲۰۱۷)

اولین اثر نرخ‌های تعرفه افزایش قیمت داخلی کالاها در کشوری است که این نرخ را بر واردات خود وضع کرده است. در اقتصادهای کوچک (کشوری که بر روی قیمت‌های جهانی تأثیری ندارد) افزایش در قیمت داخلی متناسب با میزان نرخ تعرفه است. اما در اقتصادهای بزرگ (آنها که بر قیمت‌های جهانی اثرگذارند) قیمت‌ها کمتر از میزان تعرفه افزایش می‌یابند. زیرا که بخشی از تعرفه در کاهش قیمت‌های بین‌المللی منعکس می‌شود. (وزارت اقتصاد، تجارت و صنعت ژاپن، ۲۰۱۷)

با توجه به اینکه تعرفه هزینه و فایده‌های متفاوتی برای گروه‌های مختلف ذینفع دارد، هزینه خالص برای کشور واردکننده برابر است با هزینه مصرف‌کننده منهای سود تولیدکننده منهای درآمد دولت. این مقدار معادل مجموع بهره‌وری از دست رفته در نتیجه انحراف در سازوکار قیمت‌ها و سود حاصل از بهبود وضعیت تجارت که در نتیجه کاهش قیمت‌های جهانی رخ می‌دهد، است. (وزارت اقتصاد، تجارت و صنعت ژاپن، ۲۰۱۷)

بنابراین اقتصادهای کوچک که تعرفه آنها تأثیری بر قیمت‌های جهانی ندارد، پیشرفت چندانی در تجارت خود مشاهده نمی‌کنند و اثر نرخ تعرفه برای آنها منفی خواهد بود. در عین حال، برای اقتصادهای بزرگ به علت آنکه تعرفه‌های آنها اثر کاهشی بر قیمت‌های جهانی می‌گذارد، بهبود تجارت رخ می‌دهد. (وزارت اقتصاد، تجارت و صنعت ژاپن، ۲۰۱۷)

^۱. Systematic domestic tax codes

تعرفه‌ها به‌طور کلی به دو شکل تعرفه ارزشی و غیر ارزشی مورد استفاده واقع می‌شوند. تعرفه ارزشی^۱ که شایع‌ترین نوع تعرفه است، درصد معینی از ارزش کالای وارداتی است که به‌عنوان حقوق گمرکی اخذ می‌شود. (بانک جهانی، ۲۰۱۰)

تعرفه غیرارزشی انواع مختلفی دارد که عبارتند از تعرفه خاص^۲، تعرفه مخلوط^۳، تعرفه مرکب^۴ و تعرفه سهمیه‌ای^۵. تعرفه خاص بر روی مقدار فیزیکی کالای وارداتی محاسبه می‌شود. تعرفه مخلوط بسته به میزان درآمد حاصل، از تعرفه ارزشی یا تعرفه خاص استفاده می‌شود. تعرفه مرکب از ترکیب تعرفه ارزشی و تعرفه خاص حاصل می‌شود. تعرفه سهمیه‌ای نیز شامل نرخ تعرفه پایین برای یک سهمیه معین (نرخ تعرفه درون سهمیه) و تعرفه بسیار بالا برای مقادیر خارج از سهمیه تعیین شده است. تعرفه سهمیه‌ای ابزاری برای ایجاد تعادل بین دسترسی به بازار و سطح حمایت از صنایع داخلی است. (سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۰)

تعرفه فصلی^۶ یکی دیگر از انواع ابزارهای تعرفه‌ای است که در آن از نرخ‌های تعرفه مختلف در طول یک سال برای حمایت از کالاهای تولید داخل در زمان خاصی از سال (به‌عنوان مثال هنگام برداشت و عرضه محصول داخل) به‌کار می‌رود. (بانک جهانی، ۲۰۱۰)

با وجود اینکه اقتصاددانان معتقدند که تعرفه‌های غیرارزشی از شفافیت کمتر و در عین حال تحریف بیشتر در تجارت برخوردارند و می‌توانند شکاف بیشتری بین قیمت‌های داخلی و قیمت‌های جهانی ایجاد کنند، کشورهای مختلف همچنان از انواع ابزارهای تعرفه‌ای بهره می‌گیرند. (بانک جهانی، ۲۰۱۰)

گزارش حاضر با هدف مقایسه تعرفه برخی محصولات وارداتی بخش کشاورزی کشور با نرخ‌های تعیین شده توسط سایر کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی تدوین شده است. مقایسه نشان می‌دهد که در برخی کشورها نرخ‌های بسیار بالا برای این محصولات وضع شده و اقدام در جهت پیوستن به سازمان تجارت جهانی به منزله کاهش بیش از پیش نرخ تعرفه این محصولات نخواهد بود. بلکه ضروری است با توجه به معیارهای کمی و کیفی مناسب نرخ تعرفه مطلوب برای هر محصول بخش کشاورزی تعیین شود. نرخ مطلوب می‌تواند از نرخ‌های حاضر کمتر یا بیشتر باشد.

با این دیدگاه، در گزارش حاضر به بررسی نرخ‌های تعرفه محصولات جو، شکر، شیرخشک صنعتی، کنجاله سویا، دانه‌های روغنی شامل سویا، دانه آفتابگردان و دانه کنجد، روغن‌های خام شامل روغن سویا،

^۱. Ad - Valorem

^۲. Specific

^۳. Mixed

^۴. Compound

^۵. Tariff quotas

^۶. Seasonal

روغن آفتابگردان و روغن پالم، محصولات عمده وارداتی شامل ذرت دامی، گندم به جز گندم دامی و لوبیای سویا، محصولات عمده صادراتی شامل پسته، سیبزمینی و رب گوجه فرنگی برای کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی شامل اتحادیه اروپا، آمریکا، استرالیا، آرژانتین، نیوزیلند، چین، هند، مصر، تایلند، مجارستان، ترکیه، کره جنوبی، ژاپن، کانادا، روسیه، اکراین، برزیل و پاکستان پرداخته شده است.

۲- مقایسه تعرفه محصولات منتخب بخش کشاورزی ایران و کشورهای عضو سازمان تجارت

جهانی

در این بخش محصولات جو، شکر، شیرخشک صنعتی، کنجاله سویا، دانه‌های روغنی شامل سویا، دانه آفتابگردان و دانه کنجد و روغن‌های خام شامل روغن خام سویا، روغن دانه آفتابگردان و روغن پالم مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس ابتدا نرخ‌های تعرفه محصولات مذکور در ایران و کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی تبیین و سپس بررسی مقایسه‌ای صورت گرفته است.

۲-۱- جو

در جدول ۲-۱ متوسط نرخ تعرفه محصول جو در اتحادیه اروپا و شانزده کشور عضو سازمان تجارت جهانی و حداکثر و حداقل نرخ‌های تعیین شده ارایه شده است. به طوری که ملاحظه می‌شود، کره جنوبی، کانادا، ترکیه و تایلند به ترتیب با متوسط نرخ تعرفه ۴۰۶.۴، ۵۷.۸، ۶۵ و ۲۷ بالاترین نرخ‌های تعرفه را در گروه مورد بررسی در سال ۲۰۱۵ اتخاذ کرده‌اند. حداکثر و حداقل نرخ تعرفه کره جنوبی برای جو قابل توجه و معادل ۵۱۳ و ۲۹۹.۷ درصد تعیین شده است. کانادا و کره جنوبی علاوه بر تعرفه ارزشی، تعرفه غیرارزشی نیز برای این محصول تعیین کرده‌اند.

نرخ تعرفه ایران برای این محصول به صورت فصلی و از تاریخ ۲/۱ هر سال تا تاریخ ۷/۳۰ همان سال به میزان ۱۰ درصد و در سایر مواقع سال ۵ درصد تعیین شده است.

اتحادیه اروپا و ایالات متحده برای این محصول تعرفه غیرارزشی تعیین کرده‌اند. استرالیا، مصر، نیوزیلند، ژاپن و هند دارای تعرفه صفر درصد برای این محصول هستند.

جدول ۲-۱: نرخ تعرفه واردات جو در کشورهای منتخب

نام کشور	متوسط تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی
اتحادیه اروپا	-	-	-	۲
آمریکا	-	-	-	۳
استرالیا	۰	۰	۰	۰
آرژانتین	۵	۱۰	۰	۰
اکراین	۵	۵	۵	۰
برزیل	۵	۱۰	۰	۰
روسیه	۵	۵	۵	۰
پاکستان	۵	۵	۵	۰
تایلند	۲۷	۲۷	۲۷	۰
ترکیه	۶۵	۱۳۰	۰	۰
چین	۱.۵	۳	۰	۰
ژاپن	۰	۰	۰	۰
کانادا	۵۷.۸	۹۴.۵	۲۱	۴
کره جنوبی	۴۰.۶.۴	۵۱۳	۲۹۹.۷	۴
مجارستان	۲۶.۵	۳۲.۵	۲۰.۵	۰
مصر	۰	۰	۰	۰
نیوزیلند	۰	۰	۰	۰
هند	۰	۰	۰	۰
ایران	۵			
و ۱۰ از تاریخ ۲/۱ تا ۷/۳۰ همان سال (در زمان ترخیص)				

مأخذ: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

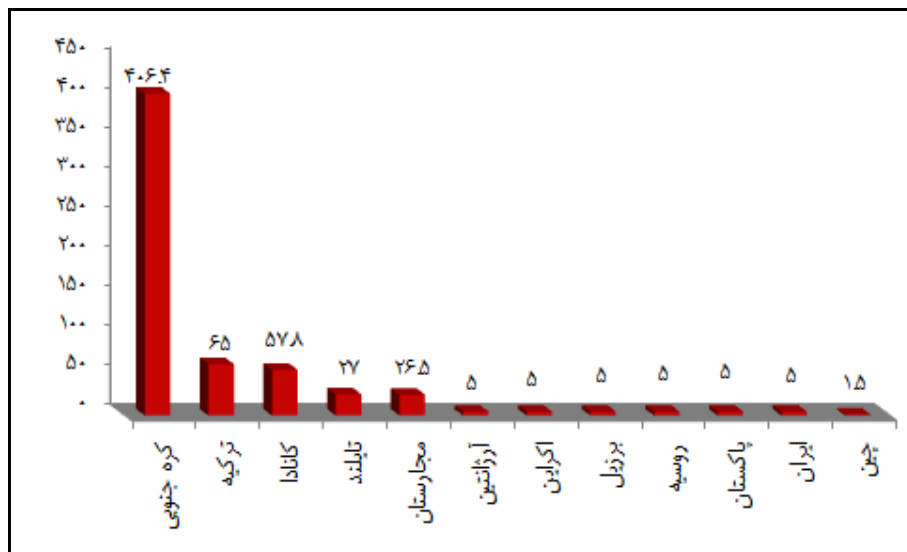
براساس آمار فائو، روسیه، فرانسه، آلمان، استرالیا، اکراین، کانادا، ترکیه، انگلستان و اسپانیا عمده‌ترین تولیدکنندگان محصول جو در سال ۲۰۱۵ بوده‌اند که مجموعاً ۶۰ درصد از تولید جهان را در اختیار دارند.

ایران چهاردهمین تولیدکننده این محصول در رده‌بندی جهانی در همان سال بوده است که ۲ درصد از تولید جهانی را پوشش می‌دهد. (فائو، ۲۰۱۷)

لازم به ذکر است که کره جنوبی که از تعرفه بالایی برای جو برخوردار است، این کشور با ۷۶ هزارتن تولید در رتبه‌بندی جهانی شصت و چهارمین کشور تولیدکننده جو در سال ۲۰۱۵ بوده است. (فائو، ۲۰۱۷)

کره جنوبی به لحاظ واردات جو در سال ۲۰۱۵ در رتبه ۳۶ قرار می‌گیرد. (Trade map، ۲۰۱۸)

چین با نرخ تعرفه ۱.۵ درصد، در رده کشورهای با نرخ تعرفه پایین برای جو قرار می‌گیرد. این در حالی است که این کشور با وارداتی در حدود ۱۱ میلیون تن در سال ۲۰۱۵ بزرگترین واردکننده جو در جهان بوده است. (Trade map، ۲۰۱۸)

نمودار ۱-۲: نرخ تعرفه واردات جو (۱۰۰۳) در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

۲-۲- شکر خام

نرخ‌های تعیین شده تعرفه محصول شکر برای ایران و کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی در جدول ۲-۲ آرایه شده است.

به طوری که ملاحظه می‌شود، با در نظر گرفتن متوسط تعرفه این محصول، ترکیه دارای بیشترین سطح نرخ تعرفه و معادل ۱۳۵ درصد است. تایلند نرخ ۹۴ و مجارستان ۶۷ درصد را بر روی واردات این محصول وضع کرده‌اند.

همانطور که ملاحظه می‌شود نرخ تعرفه ایران در سال ۱۳۹۵ برای شکر معادل ۲۶ درصد بوده است. شایان ذکر است که اتحادیه اروپا و روسیه برای این محصول تعرفه غیر ارزشی وضع کرده‌اند. کشورهای استرالیا، ژاپن، کانادا و نیوزلند دارای تعرفه صفر درصد برای شکر هستند.

جدول ۲-۲: نرخ تعرفه واردات شکر خام در کشورهای منتخب

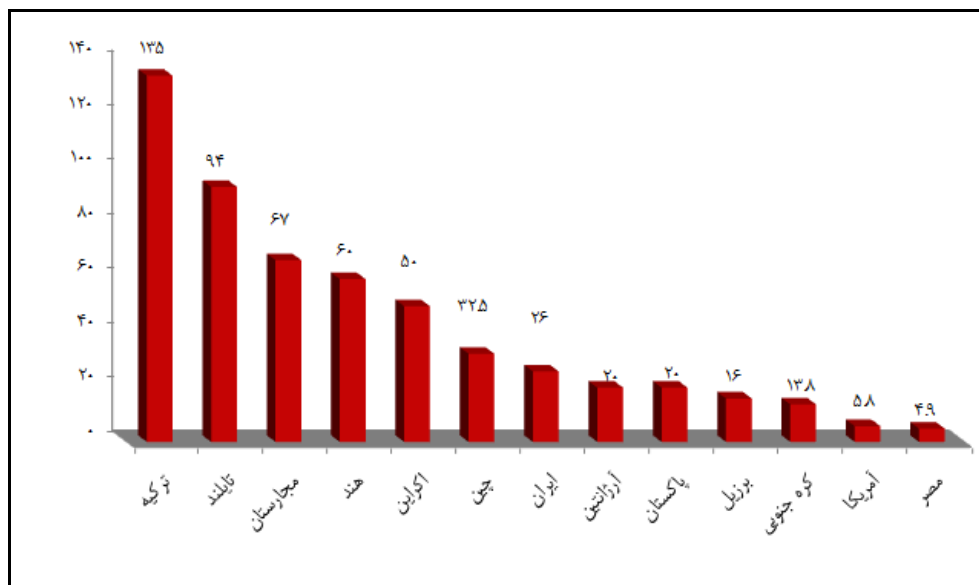
نام کشور / محصول	متوسط تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی
اتحادیه اروپا	-	-	-	۹
آمریکا	۵.۸	۶	۵.۱	۱۹
استرالیا	۰	۰	۰	۰
آرژانتین	۲۰	۲۰	۲۰	۰
اکراین	۵۰	۵۰	۵۰	۰
برزیل	۱۶	۱۶	۱۶	۰
روسیه	-	-	-	۹۳
پاکستان	۲۰	۲۵	۱۰	۰
تایلند	۹۴	۹۴	۹۴	۰
ترکیه	۱۳۵	۱۳۵	۱۳۵	۰
چین	۳۲.۵	۵۰	۱۵	۰
ژاپن	۰	۰	۰	۰
کانادا	۰	۰	۰	۶
کره جنوبی	۱۳.۸	۳۰	۳	۰
مجارستان	۶۷	۶۸	۶۳.۸	۰
مصر	۴.۹	۱۰	۲	۰
نیوزیلند	۰	۰	۰	۰
هند	۶۰	۶۰	۶۰	۰
ایران	۲۶			

مأخذ: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

نگاهی به وضعیت تولید شکر خام در کشورهای مورد بررسی نشان می‌دهد که برزیل، هند، چین، تایلند، ایالات متحده، پاکستان، مکزیک، روسیه، فرانسه و آلمان عمده‌ترین تولیدکننده‌های شکر خام در جهان با دارا بودن مجموع حدود ۷۰ درصد از کل تولید جهانی در سال ۲۰۱۴ (آخرین به‌روزرسانی فائو برای این محصول) هستند.

ایران با تولید ۱۳۸۰ هزار تن در سال ۲۰۱۴، در رتبه بیست و ششمین کشور تولیدکننده شکر خام در جهان قرار دارد. (فائو، ۲۰۱۷) همچنین در بین واردکنندگان شکر در سال ۲۰۱۵ ایران در رتبه بیستم قرار گرفته است. (Trade map، ۲۰۱۸)

شایان ذکر است که کشورهای ترکیه، تایلند، مجارستان، هند و اکراین که در فهرست کشورهای مورد بررسی بالاترین نرخ تعرفه را برای شکر وضع کرده‌اند به ترتیب رتبه ۱۸، ۴، ۷۸، ۲ و ۱۶ را در بین کشورهای تولیدکننده شکر در جهان دارند. همچنین کانادا در حالی برای این محصول تعرفه صفر درصد قرار داده که هشتاد و دومین کشور تولیدکننده شکر در جهان در بین ۱۲۵ کشور است. (فائو، ۲۰۱۷) کشور چین با نرخ تعرفه ۳۲.۵ درصد بزرگترین واردکننده شکر خام در جهان محسوب می‌شود. (Trade map، ۲۰۱۸)

نمودار ۲-۲: نرخ تعرفه واردات شکر (۱۷۰۱۱) در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

۲-۳- شیر خشک صنعتی

سطوح نرخ تعرفه شیر خشک صنعتی ایران و کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی در جدول ۲-۳ ارائه شده است. بر این اساس اتحادیه اروپا، ایالات متحده و کانادا تعرفه غیرارزشی برای این محصول قرار داده‌اند. استرالیا و مصر تعرفه صفر درصد وضع کرده‌اند.

بالاترین نرخ تعرفه در گروه کشورهای منتخب در سال ۲۰۱۵ مربوط به تایلند، ترکیه و کره جنوبی با نرخ تعرفه‌ای معادل به ترتیب ۲۱۶، ۱۸۰ و ۱۷۶ است.

شایان ذکر است که در سال‌های اخیر واردات شیرخشک در ایران ممنوع بوده و واردات آن منوط به صدور مجوز از سوی وزارت جهاد کشاورزی بوده است.

جدول ۲-۳: نرخ تعرفه واردات شیر خشک صنعتی در کشورهای منتخب

نام کشور / محصول	متوسط تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی
اتحادیه اروپا	-	-	-	۴
آمریکا	-	-	-	۲
استرالیا	۰	۰	۰	۰
آرژانتین	۲۸	۲۸	۲۸	۰
اکراین	۱۰	۱۰	۱۰	۰
برزیل	۲۸	۲۸	۲۸	۰
پاکستان	۲۰	۲۰	۲۰	۰
روسیه	۱۶.۷	۱۶.۷	۱۶.۷	۰
تایلند	۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	۰
ترکیه	۱۸۰	۱۸۰	۱۸۰	۰
چین	۱۰	۱۰	۱۰	۰
ژاپن	۲۰	۳۵	۰	۴
کانادا	-	-	-	۲
کره جنوبی	۱۷۶	۱۷۶	۱۷۶	۰
مجارستان	۵۱.۲	۵۱.۲	۵۱.۲	۰
مصر	۰	۰	۰	۰
نیوزیلند	۵	۵	۵	۰
هند	۶۰	۶۰	۶۰	۰
ایران	۴۰			

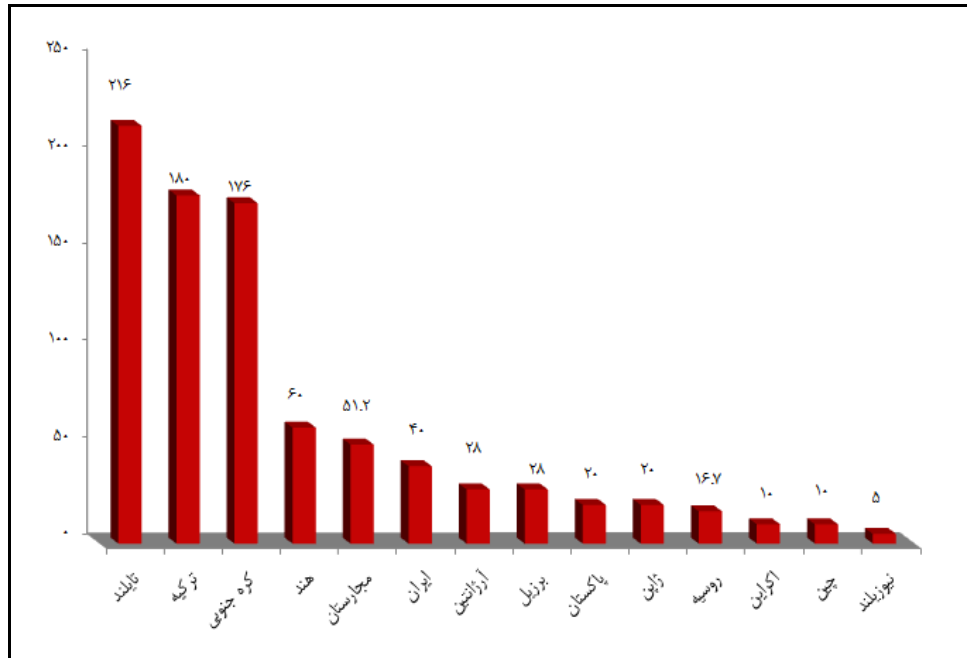
مأخذ: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

عمده‌ترین تولیدکنندگان شیرخشک صنعتی^۱ در جهان عبارتند از نیوزیلند، ایالات متحده، برزیل، فرانسه، آلمان، استرالیا، آرژانتین، هند، لهستان و هلند که مجموعاً ۷۱ درصد از کل تولید شیرخشک جهان را در سال ۲۰۱۴ در اختیار داشته‌اند. (فائو، ۲۰۱۷)

آمار جهانی مربوط به تولید شیرخشک ایران در این سال موجود نیست.

^۱ برای محاسبه میزان تولید شیرخشک از مجموع شیرخشک کم چرب و شیر خشک پرچرب استفاده شده است.

همچنین برای تایلند و ترکیه که دارای بالاترین نرخ تعرفه برای شیرخشک در گروه منتخب هستند، مقادیر تولید مشخص نیست. لیکن کره جنوبی با تولید ۴۳۲۹۸ تن، ۰.۶ درصد از تولید شیرخشک جهان را در سال ۲۰۱۴ به خود اختصاص داده است. (فائو، ۲۰۱۷)

نمودار ۲-۳: نرخ تعرفه واردات شیر خشک صنعتی در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

۲-۴- کنجاله سویا

در جدول ۲-۴ نرخ تعرفه کشورهای منتخب برای کنجاله سویا ارایه شده است. به طوری که ملاحظه می شود اتحادیه اروپا، استرالیا، روسیه، ژاپن، کانادا، مجارستان و نیوزیلند برای این محصول نرخ تعرفه صفر درصد قرار داده اند. ایالات متحده نیز تعرفه غیرارزشی بر این محصول قرار داده است.

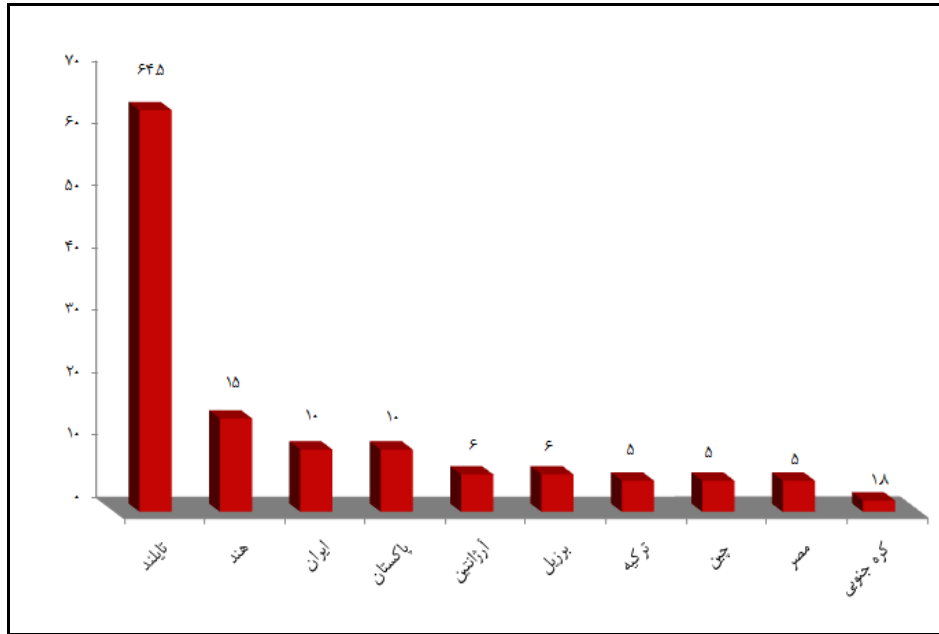
بالاترین متوسط نرخ تعرفه های گروه کشورهای منتخب مربوط به تایلند، هند، ایران و پاکستان به ترتیب معادل ۶۴.۵، ۱۵، ۱۰ و ۱۰ درصد است. شایان ذکر است که تایلند ششمین واردکننده کنجاله سویا در جهان است. ایران نیز در این رتبه بندی در سال ۲۰۱۵ شانزدهمین واردکننده این محصول به شمار می رود.

(Trade map، ۲۰۱۸)

جدول ۲-۴: نرخ تعرفه واردات کنجاله سویا در کشورهای منتخب

تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	نام کشور / محصول
۰	۰	۰	۰	اتحادیه اروپا
۱	-	-	-	آمریکا
۰	۰	۰	۰	استرالیا
۰	۶	۶	۶	آرژانتین
۰	۰	۰	۰	اکراین
۰	۶	۶	۶	برزیل
۰	۰	۰	۰	روسیه
۰	۱۰	۱۰	۱۰	پاکستان
۰	۱۰	۱۱۹	۶۴.۵	تایلند
۰	۵	۵	۵	ترکیه
۰	۵	۵	۵	چین
۰	۰	۰	۰	ژاپن
۰	۰	۰	۰	کانادا
۰	۱.۸	۱.۸	۱.۸	کره جنوبی
۰	۰	۰	۰	مجارستان
۰	۵	۵	۵	مصر
۰	۰	۰	۰	نیوزیلند
۰	۱۵	۱۵	۱۵	هند
			۱۰	ایران

مأخذ: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

نمودار ۲-۴: نرخ تعرفه واردات کنجاله سویا در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

عمده‌ترین کشورهای تولیدکننده کنجاله سویا در جهان به ترتیب کشورهای چین، آمریکا، آرژانتین، برزیل و اتحادیه اروپا هستند که به ترتیب سهمی معادل ۲۹، ۱۹، ۱۵ و ۵ درصد از تولید جهانی این نهاده را به خود اختصاص داده‌اند. آمریکا، برزیل، آرژانتین، چین و هند همچنین بزرگترین تولیدکنندگان دانه سویا در جهان هستند. (فائو، ۲۰۱۸)

۲-۵- دانه‌های روغنی

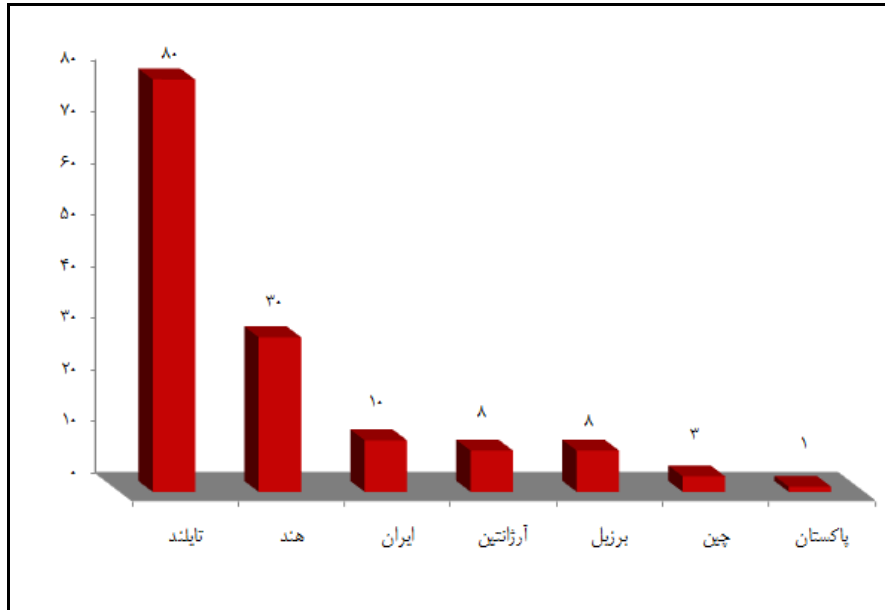
در جدول شماره ۲-۵ نرخ‌های تعرفه دانه‌های سویا، آفتابگردان و کنجد ارایه شده است. همانطور که ملاحظه می‌شود، نرخ تعرفه محصولات مذکور در اتحادیه اروپا، آمریکا، استرالیا، ژاپن، کانادا، مجارستان، مصر و نیوزلند معادل صفر درصد است.

نمودارهای ۲-۵، ۲-۶ و ۲-۷ کشورهایایی که بالاترین نرخ تعرفه را برای محصولات عمده گروه دانه‌های روغنی در بین کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی وضع کرده‌اند را نشان می‌دهند.

جدول ۲-۵: نرخ تعرفه واردات دانه‌های روغنی در کشورهای منتخب*

دانه کنجد (۱۲۰۷۴۰)				دانه آفتابگردان (۱۲۰۶۰۰)				لوبیای سویا (۱۲۰۱۹۰)				نام کشور / محصول
تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	اتحادیه اروپا
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	آمریکا
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	استرالیا
۰	۰	۸	۴	۰	۰	۸	۴	۰	۸	۸	۸	آرژانتین
۰	۵	۵	۵	۰	۰	۱۰	۶.۷	۰	۰	۰	۰	اکراین
۰	۰	۸	۴	۰	۰	۸	۴	۰	۸	۸	۸	برزیل
۰	۰	۰	۰	۰	۲.۵	۵	۴.۲	۰	۰	۰	۰	روسیه
۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	پاکستان
۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۸۰	۸۰	۸۰	تایلند
۰	۴	۲۳.۴	۱۶.۹	۰	۰	۲۷	۲۱.۶	۰	۰	۰	۰	ترکیه
۰	۰	۱۰	۵	۰	۰	۱۵	۷.۵	۰	۳	۳	۳	چین
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	ژاپن
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	کانادا
۱	-	-	-	۰	۲۵	۲۵	۲۵	۴	-	-	-	کره جنوبی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	-	-	-	-	مجارستان
۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	مصر
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نیوزیلند
۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۳۰	۳۰	۳۰	هند
			۱۰				۱۰				۱۰	ایران

مأخذ: پروفایل تعرفه کشورهای سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

نمودار ۲-۵: نرخ تعرفه واردات لوبیای سویا در کشورهای منتخب

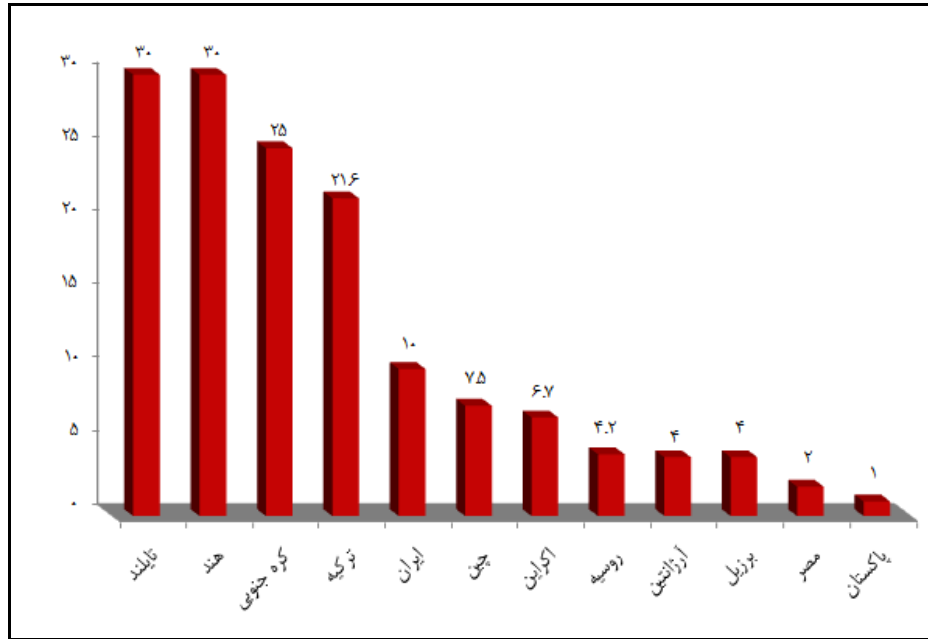
(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

کشورهای تایلند، هند، ایران، آرژانتین و برزیل بالاترین نرخ تعرفه برای لوبیای سویا در گروه منتخب را دارا هستند. براین اساس تایلند ۸۰ درصد، هند ۳۰ درصد، ایران ۱۰ درصد، آرژانتین ۸ درصد و برزیل نیز ۸ درصد تعرفه برای لوبیای سویا تعیین کرده‌اند. همانطور که ذکر شد، هند، آرژانتین و برزیل جزو کشورهای عمده تولیدکننده این محصول در جهان هستند. (فائو، ۲۰۱۸)

تایلند با بیشترین نرخ تعرفه در گروه منتخب برای لوبیای سویا، در رتبه‌بندی جهانی تولیدکنندگان این محصول در سال ۲۰۱۵ در رتبه ۴۱ قرار گرفته است. (فائو، ۲۰۱۸)

سویا از جمله محصولات عمده وارداتی ایران محسوب می‌شود و در بین کشورهای واردکننده لوبیای سویا در جهان در سال ۲۰۱۶، با ۲ میلیون تن واردات در ردیف دوازدهم قرار دارد. (Trade map، ۲۰۱۸)

چین با تعرفه ۳ درصد و هند با تعرفه ۳۰ درصد عمده‌ترین واردکنندگان لوبیای سویا در جهان در سال‌های اخیر بوده‌اند. (Trade map، ۲۰۱۸)

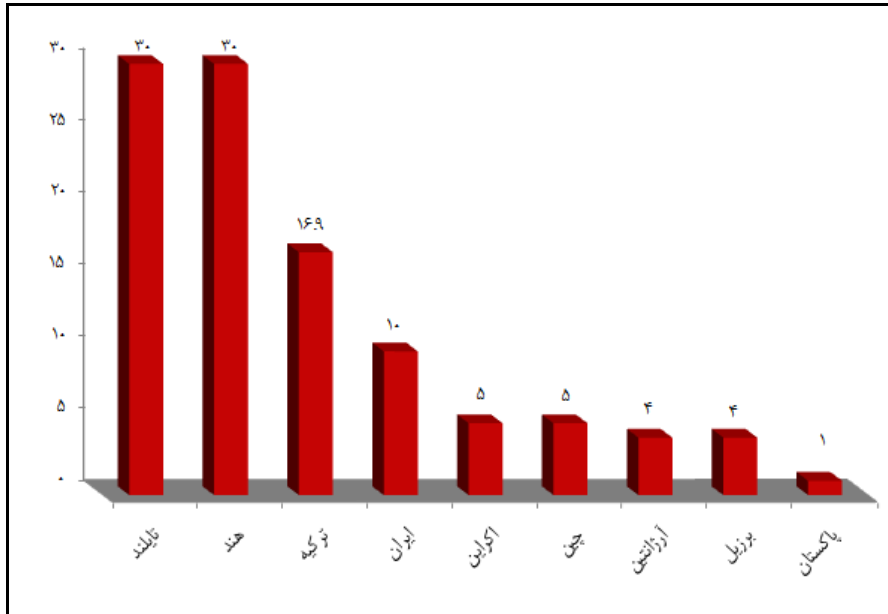
نمودار ۲-۶: نرخ تعرفه واردات دانه آفتابگردان در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

درخصوص دانه آفتابگردان نیز دو کشور تایلند و هند بالاترین نرخ تعرفه (معادل ۳۰ درصد) را در گروه کشورهای منتخب دارا هستند. پس از آن کره جنوبی و ترکیه به ترتیب با نرخ تعرفه ۲۵ و ۲۱.۶ درصد قرار دارند. شایان ذکر است که تایلند در رتبه ۵۰ و هند در رتبه ۱۸ در بین تولیدکنندگان دانه آفتابگردان در جهان قرار می‌گیرند. (فائو، ۲۰۱۸)

ایران که در بین کشورهای تولیدکننده دانه آفتابگردان در جهان در سال ۲۰۱۵ در رتبه ۳۹ قرار گرفته، نرخ تعرفه ۱۰ درصد را برای دانه آفتابگردان تعیین کرده است. (فائو، ۲۰۱۸) همچنین سیزدهمین کشور در بین واردکنندگان دانه آفتابگردان در سال ۲۰۱۶ بوده است. (Trade map، ۲۰۱۸)

مهمترین کشورهای تولیدکننده دانه آفتابگردان در جهان عبارتند از اکراین با سهمی معادل ۲۵ درصد از کل تولید جهانی، فدراسیون روسیه حدود ۲۱ درصد، آرژانتین ۷ درصد، تانزانیا ۶.۴ و چین ۶ درصد. (فائو، ۲۰۱۸)

نمودار ۲-۷: نرخ تعرفه واردات دانه کنجد در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

همانطور که در نمودار ۲-۷ ملاحظه می‌شود، بالاترین نرخ تعرفه درخصوص کنجد در بین کشورهای منتخب متعلق به کشورهای تایلند و هند با نرخ ۳۰ درصد است. این درحالی است که هند دومین تولیدکننده عمده کنجد در جهان در سال ۲۰۱۵ بوده و تایلند در ردیف بیست و ششمین کشور در این رده‌بندی قرار دارد. (فائو، ۲۰۱۸)

ترکیه با نرخ تعرفه ۱۶.۹ درصد و ایران با نرخ تعرفه ۱۰ درصد پس از تایلند و هند قرار می‌گیرند. ایران هجدهمین و ترکیه سی‌امین تولیدکننده کنجد در جهان هستند. (فائو، ۲۰۱۸) ترکیه و ایران به ترتیب سومین و چهارمین کشور واردکننده دانه کنجد در سال ۲۰۱۶ بوده‌اند. (Trade map، ۲۰۱۸)

۲-۶- روغن‌های خام

در این بخش به بررسی مقایسه‌ای نرخ تعرفه عمده‌ترین روغن‌های خام وارداتی کشور (در سال ۱۳۹۴) با کشورهای منتخب عضو سازمان تجارت جهانی پرداخته شده است. بر این اساس نرخ تعرفه روغن خام سویا، روغن آفتابگردان و روغن پالم در کشورهای منتخب در جدول ۲-۶ آرایه شده است. به طوری که ملاحظه می‌شود مصر و نیوزلند جزو کشورهایی هستند که برای هر سه روغن نام برده تعرفه صفر درصد قرار داده‌اند.

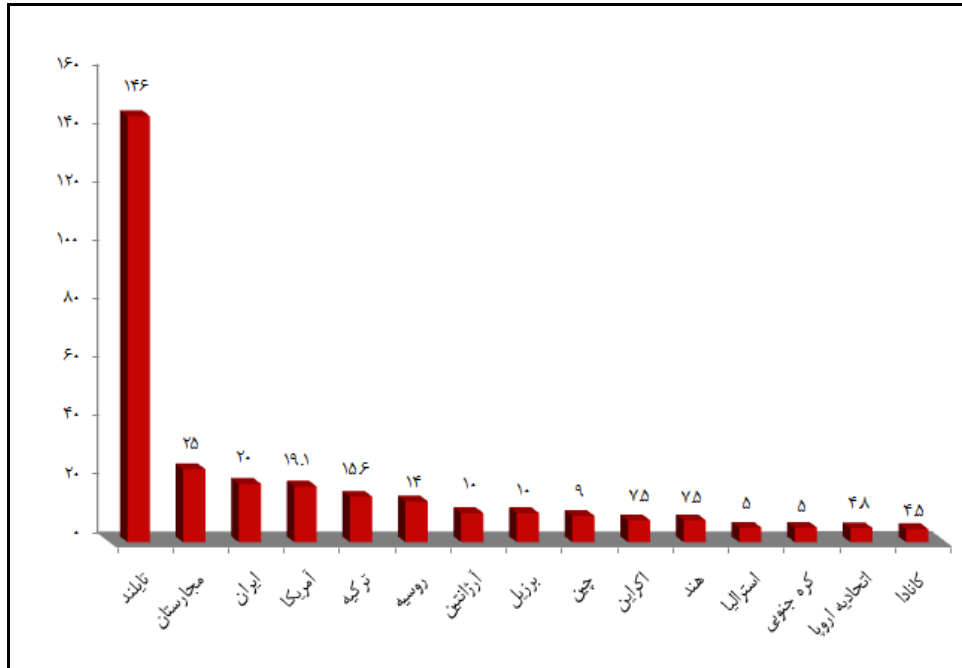
کشور پاکستان یک تعرفه غیرارزشی برای هر سه نوع روغن تعیین نموده و کشور ژاپن نیز برای روغن سویا ۲ عدد و برای روغن آفتابگردان ۳ عدد تعرفه غیرارزشی تعیین کرده است.

برای مقایسه بهتر نرخ‌های تعرفه کشورهای منتخب برای روغن سویا، آفتابگردان و پالم نمودارهای ۲-۸، ۲-۹ و ۲-۱۰ ترسیم شده است.

جدول ۲-۶: نرخ تعرفه واردات روغن‌های خام در کشورهای منتخب

روغن خام پالم (۱۵۱۱۰)				روغن خام دانه آفتابگردان (۱۵۱۲۱)				روغن خام سویا (۱۵۰۷۱۰)				نام کشور / محصول
تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	
۰	۰	۳.۸	۱.۹	۰	۳.۲	۶.۴	۵.۳	۰	۳.۲	۶.۴	۴.۸	اتحادیه اروپا
۰	۰	۰	۰	۱	-	-	-	۰	۱۹.۱	۱۹.۱	۱۹.۱	آمریکا
۰	۰	۰	۰	۰	۵	۵	۵	۰	۵	۵	۵	استرالیا
۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	آرژانتین
۰	۰	۰	۰	۰	۸	۲۰	۱۶	۰	۵	۱۰	۷.۵	اکراین
۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	برزیل
۱	-	-	-	۰	۱۵	۱۵	۱۵	۲	۱۴	۱۴	۱۴	روسیه
۱	-	-	-	۱	-	-	-	۱	-	-	-	پاکستان
۰	۱۴۳	۱۴۳	۱۴۳	۱	-	-	-	۰	۱۴۶	۱۴۶	۱۴۶	تایلند
۰	۰	۳۱.۲	۱۵.۶	۰	۰	۳۶	۱۶	۰	۰	۳۱.۲	۱۵.۶	ترکیه
۰	۹	۹	۹	۰	۹	۹	۹	۰	۹	۹	۹	چین
۰	۳.۵	۳.۵	۳.۵	۴	-	-	-	۲	-	-	-	ژاپن
۰	۶	۶	۶	۰	۴.۵	۴.۵	۴.۵	۰	۴.۵	۴.۵	۴.۵	کانادا
۰	۳	۳	۳	۰	۵	۵	۵	۰	۵	۵	۵	کره جنوبی
۰	۶.۸	۶.۸	۶.۸	۰	۲۵	۲۵	۲۵	۰	۲۵	۲۵	۲۵	مجارستان
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	مصر
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نیوزیلند
۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۷.۵	۷.۵	۴۱.۳	۰	۷.۵	۷.۵	۷.۵	هند
-	-	-	۴۰	-	-	-	۲۰	-	-	-	۲۰	ایران

مأخذ: پروفایل تعرفه کشورهای سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

نمودار ۲-۸: نرخ تعرفه واردات روغن خام سویا در کشورهای منتخب

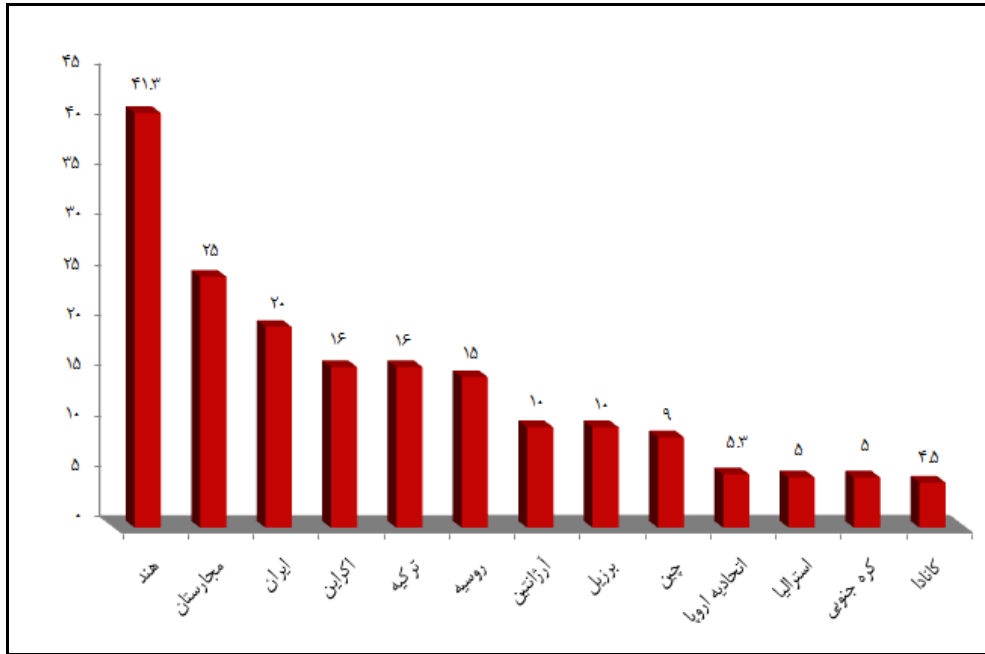
(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

در بین کشورهای منتخب، بالاترین نرخ تعرفه روغن سویا مربوط به تایلند با نرخ ۱۴۶ درصد است. این در حالی است که در بین کشورهای واردکننده این محصول تایلند در رتبه ۶۵ قرار گرفته و به لحاظ تولید نیز در رتبه ۱۹ در جهان قرار دارد. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸)

نرخ تعرفه روغن خام سویا در ایران معادل ۲۰ درصد در سال ۱۳۹۵ تعیین شده است. ایران یازدهمین کشور واردکننده روغن خام سویا در جهان در سال ۲۰۱۶ بوده است. (Trade map، ۲۰۱۸)

چین و ایالات متحده دو کشور عمده تولیدکننده روغن سویا در جهان هستند که مجموعاً ۴۶ درصد از روغن خام سویا در جهان را تولید می‌کنند و نرخ‌های ۹ درصد و ۱۹.۱ درصد برای این محصول در سال ۲۰۱۵ تعیین کرده‌اند. (فائو، ۲۰۱۸) چین همچنین چهارمین و ایالات متحده سی و یکمین واردکننده روغن سویا در سال ۲۰۱۶ بوده است. (Trade map، ۲۰۱۸)

کشور هند به‌عنوان بزرگترین واردکننده عمده روغن سویا در جهان در سال ۲۰۱۶ با ۳.۸۹۳ میلیون تن واردات نرخ تعرفه ۷.۵ درصد برای این محصول تعیین کرده است. (Trade map، ۲۰۱۸)

نمودار ۲-۹: نرخ تعرفه واردات روغن خام دانه آفتابگردان در کشورهای منتخب

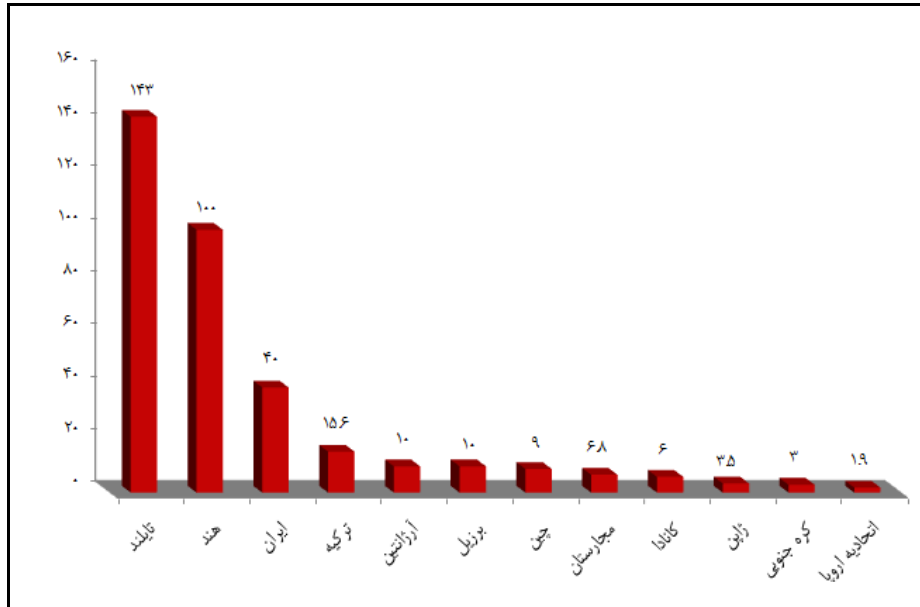
(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

همان طور که در نمودار ۲-۹ ملاحظه می‌شود، در بین کشورهای مورد بررسی هند مجارستان و ایران بالاترین نرخ تعرفه را برای روغن دانه آفتابگردان دارند. این در حالی است که هند پانزدهمین تولیدکننده و بزرگترین واردکننده روغن دانه آفتابگردان در جهان است. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸) مجارستان نیز با سهم ۳.۵ درصد از کل تولید روغن آفتابگردان در رتبه ششمین تولیدکننده جهان در سال ۲۰۱۴ قرار گرفته است. (فائو، ۲۰۱۸)

ایران به لحاظ تولید روغن دانه آفتابگردان در رتبه ۳۱ و به لحاظ واردات در رتبه هفتم در جهان قرار دارد. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸)

اکراین به عنوان بزرگترین تولیدکننده روغن آفتابگردان و روسیه به عنوان دومین تولیدکننده این محصول در جهان با تولید به ترتیب ۲۷ و ۲۵ درصد از کل تولید جهانی نرخ‌های تعرفه ۱۶ و ۱۵ درصد برای این محصول تعیین کرده‌اند. (فائو، ۲۰۱۸)

تایلند، ژاپن، ایالات متحده و پاکستان تعرفه غیر ارزشی و کشورهای مصر و نیوزیلند تعرفه صفر درصد برای این محصول تعیین کرده‌اند.

نمودار ۲-۱۰: نرخ تعرفه واردات روغن خام پالم در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

نرخ تعرفه تعیین شده برای روغن پالم در کشورهای تایلند و هند قابل توجه است. مطابق نمودار فوق، تایلند نرخ تعرفه ۱۴۳ درصد و هند نرخ تعرفه ۱۰۰ درصد برای روغن پالم تعیین کرده است. شایان ذکر است که تایلند سومین کشور تولیدکننده روغن پالم در جهان است که خودکفا بوده و وارداتی نداشته است. کشور هند نیز بزرگترین واردکننده این محصول در جهان در سال ۲۰۱۶ بوده است. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸)

اندونزی با تولید بیش از ۵۰ درصد روغن پالم جهان بزرگترین تولیدکننده این محصول در سال ۲۰۱۴ بوده است.

ایران واردکننده روغن پالم است و بدین لحاظ در رتبه ۳۲ واردکنندگان این محصول در جهان در سال ۲۰۱۳ بوده است اما در سال‌های اخیر به علت محدودیت واردات این محصول، آمار واردات آن در واردات جهانی مشخص نیست. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸) نرخ تعرفه روغن پالم در ایران ۴۰ درصد تعیین شده است.

۳- محصولات عمده وارداتی ایران در سال ۱۳۹۴ و مقایسه نرخ تعرفه آنها در ایران و کشورهای

منتخب

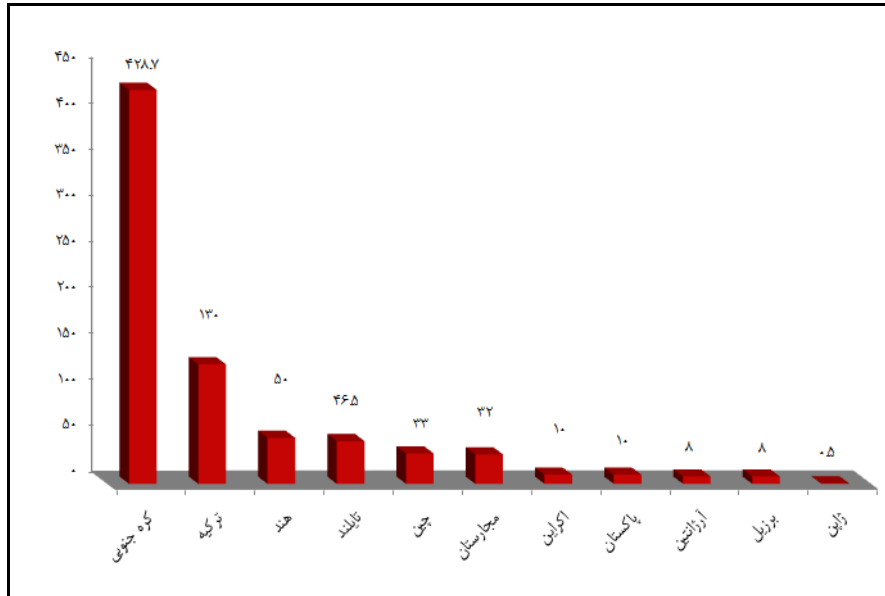
ذرت دامی، گندم به‌جز گندم دامی و لوبیای سویا از جمله واردات عمده بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۴ بوده است. نرخ تعرفه این محصولات برای ایران و کشورهای منتخب منتخب عضو سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۱۵ در جدول ۲-۷ نشان داده شده است.

همانطور که ملاحظه می‌شود، اتحادیه اروپا، استرالیا، مصر و نیوزلند برای هر سه محصول تعرفه صفر درصد قرار داده‌اند. ایالات متحده برای ذرت دامی و گندم به‌جز گندم دامی تعرفه غیر ارزشی و برای لوبیای سویا تعرفه صفر درصد تعیین کرده است. همچنین کشور کانادا برای ذرت دامی و لوبیای سویا تعرفه صفر درصد تعیین کرده است. هند و تایلند نیز برای محصول گندم به‌جز گندم دامی تعرفه صفر درصد قرار داده‌اند. در ادامه نمودارهای مربوط به مقایسه نرخ تعرفه کشورهای منتخب برای محصولات مذکور رسم شده است. شایان ذکر است به‌علت بررسی وضعیت نرخ تعرفه‌های تعیین شده در کشورهای مورد نظر در خصوص لوبیای سویا در بخش‌های پیشین، از بیان مجدد آن در این بخش خودداری شده است.

جدول ۲-۷: نرخ تعرفه محصولات عمده وارداتی بخش کشاورزی کشور در کشورهای منتخب*

لوبیای سویا به جز بذر (۱۲۰۱۹۰)				سایر به صورت دانه بجز گندم دامی (۱۰۰۱۱۹)				ذرت دامی (۱۰۰۵۹۰۱۰)				نام کشور / محصول
تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	اتحادیه اروپا
۰	۰	۰	۰	۱	-	-	-	۲	-	-	-	آمریکا
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	استرالیا
۰	۸	۸	۸	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۸	۸	۸	آرژانتین
۰	۰	۰	۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	اکراین
۰	۸	۸	۸	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۸	۸	۸	برزیل
۰	۰	۰	۰	۰	۵	۵	۵	۰	۰	۰	۰	روسیه
۰	۱	۱	۱	۷	-	-	-	۰	۱۰	۱۰	۱۰	پاکستان
۰	۸۰	۸۰	۸۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰	۷۳	۴۶.۵	تایلند
۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰	۰	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰	ترکیه
۰	۳	۳	۳	۰	۱	۶۵	۳۳	۰	۱	۶۵	۳۳	چین
۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰.۵	ژاپن
۰	۰	۰	۰	۱	۴۹	۴۹	۴۹	۰	۰	۰	۰	کانادا
۴	-	-	-	۰	۳	۳	۳	۰	۳۲۸	۶۲۰	۴۲۸.۷	کره جنوبی
-	-	-	-	-	-	-	-	۰	۳۲	۳۲	۳۲	مجارستان
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	مصر
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نیوزیلند
۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۵۰	۵۰	هند
			۱۰				۱۰				۵	ایران

مأخذ: پروفایل تعرفه کشورهای سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

نمودار ۲-۱۱: نرخ تعرفه واردات ذرت دامی در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

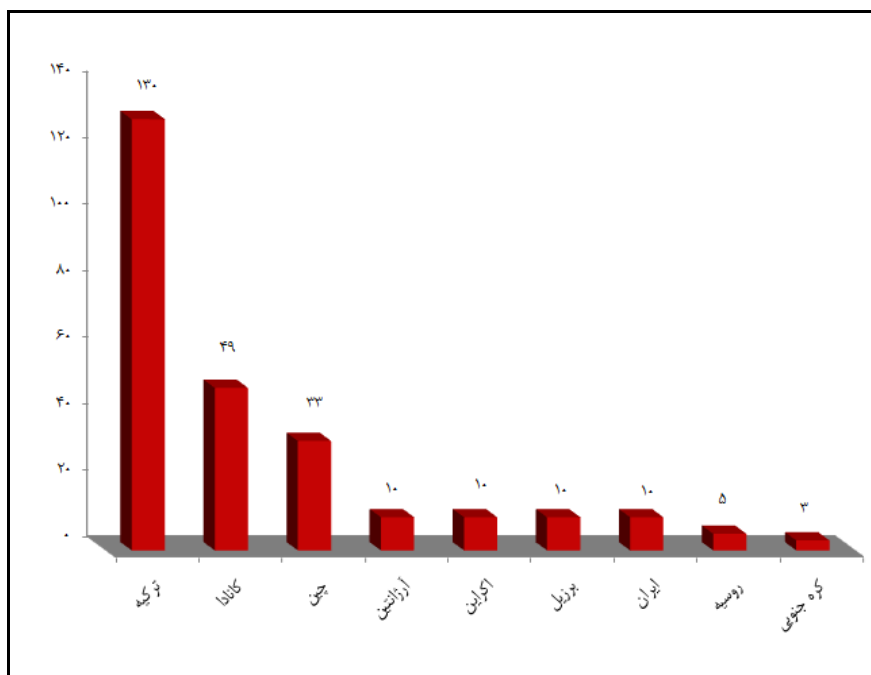
بالاترین نرخ تعرفه برای ذرت دامی مربوط به کشور کره جنوبی و به میزان ۴۲۸٫۷ درصد است. کره جنوبی دومین کشور واردکننده ذرت در جهان در سال ۲۰۱۳ و سومین کشور در سال ۲۰۱۶ بوده است. این در حالی است که این کشور به لحاظ تولید از جایگاه مناسبی برخوردار نبوده و در رتبه ۱۱۰ در بین کشورهای تولیدکننده ذرت قرار گرفته است. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸)

کشور ژاپن بزرگترین واردکننده ذرت در جهان در سال‌های اخیر محسوب می‌شود، نرخ تعرفه ذرت دامی را ۰٫۵ درصد همراه با یک تعرفه غیرارزشی تعیین کرده است. همچنین به لحاظ تولید در رتبه ۱۵۹ در جهان قرار دارد. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸)

کشور ترکیه با نرخ تعرفه ۱۳۰ درصد برای ذرت دامی به لحاظ تولید ذرت در رتبه ۲۱ جهانی قرار دارد. (فائو، ۲۰۱۸)

بزرگترین تولیدکنندگان ذرت در جهان در سال ۲۰۱۵ کشورهای ایالات متحده، چین و برزیل بوده‌اند که به ترتیب تعرفه غیرارزشی، تعرفه ۳۰ درصد و تعرفه ۸ درصد بر واردات ذرت قرار داده‌اند.

ایران برای ذرت دامی تعرفه فصلی تعیین کرده است. بر این اساس تعرفه ارزشی تعیین شده برای این محصول ۵ درصد و از ۷/۱ تا ۱۰/۳۰ تعرفه به میزان ۱۰ درصد تغییر می‌کند. ایران ششمین واردکننده ذرت در سال ۲۰۱۶ بوده است. (Trade map، ۲۰۱۸)

نمودار ۲-۱۲: نرخ تعرفه واردات سایر به صورت دانه به جز گندم دامی در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

در نمودار ۲-۱۲ ملاحظه می‌شود که نرخ تعرفه گندم به جز گندم دامی در بین کشورهای منتخب در کشورهای ترکیه، کانادا و چین به ترتیب معادل ۱۳۰، ۴۹ و ۳۳ درصد تعیین شده است. این سه کشور به لحاظ تولید گندم در جهان به ترتیب در رتبه یازدهم، ششم و اول در سال ۲۰۱۵ قرار گرفته‌اند. (فائو، ۲۰۱۸)

تعرفه ایران برای این محصول معادل ۱۰ درصد تعیین شده است. ایران در رتبه پانزدهم تولیدکنندگان گندم در جهان در سال ۲۰۱۵ و ششمین واردکننده این محصول بوده است. (فائو و Trade map، ۲۰۱۸)

۴- محصولات عمده صادراتی ایران در سال ۱۳۹۴ و مقایسه نرخ تعرفه آنها در ایران و کشورهای

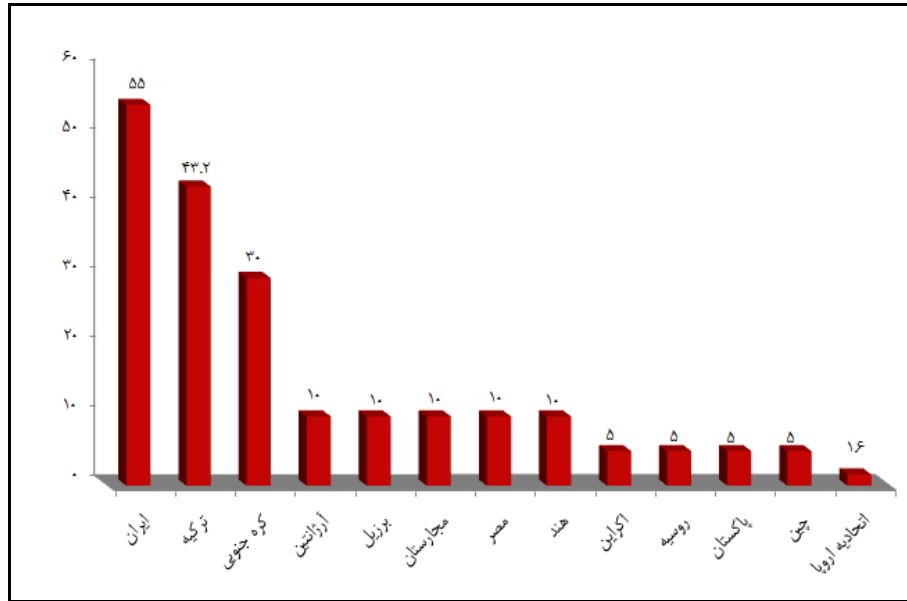
منتخب

محصولات مورد بررسی در این بخش عبارتند از پسته، سیب‌زمینی و رب گوجه فرنگی که طبق آمار گمرک ج.ا. در سال ۱۳۹۴ در صدر محصولات صادراتی بخش کشاورزی کشور قرار گرفته‌اند. نرخ تعرفه این محصولات در کشورهای مورد بررسی در جدول ۲-۸ ارائه شده است.

جدول ۲-۸: نرخ تعرفه محصولات عمده صادراتی بخش کشاورزی کشور در کشورهای منتخب

رب گوجه فرنگی (۲۰۰۲۹۰۱۰)				سیبزمینی (۰۷۰۱۹۰)				پسته (۰۸۰۲۵)				نام کشور / محصول
تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	تعداد تعرفه غیرارزشی	حداقل تعرفه ارزشی	حداکثر تعرفه ارزشی	متوسط تعرفه ارزشی	
۰	۱۴.۴	۱۴.۴	۱۴.۴	۰	۵.۸	۱۱.۵	۹	۰	۱.۶	۱.۶	۱.۶	اتحادیه اروپا
۰	۱۱.۶	۱۱.۶	۱۱.۶	۲	-	-	-	۱	-	-	-	آمریکا
۰	۵	۵	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	استرالیا
۰	۱۴	۳۵	۲۴.۵	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	آرژانتین
۰	۱۲	۱۲	۱۲	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۵	۵	۵	اکراین
۰	۱۴	۱۴	۱۴	۰	۱۰	۱۰	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	برزیل
۶	-	-	-	۰	۱۳.۳	۱۳.۳	۱۳.۳	۰	۵	۵	۵	روسیه
۰	۲۵	۲۵	۲۵	۰	۱	۱	۱	۰	۵	۵	۵	پاکستان
۳	-	-	-	۰	۱۲۵	۱۲۵	۱۲۵	۱	-	-	-	تایلند
۰	۱۳۵.۹	۱۳.۹	۱۳۵.۹	۰	۱۹.۳	۱۹.۳	۱۹.۳	۰	۴۳.۲	۴۳.۲	۴۳.۲	ترکیه
۰	۱۸	۲۰	۱۹.۳	۰	۱۳	۱۳	۱۳	۰	۵	۵	۵	چین
۰	۰	۱۶	۹.۱	۰	۴.۳	۴.۳	۴.۳	۰	۰	۰	۰	ژاپن
۰	۱۱.۵	۱۱.۵	۱۱.۵	۱	-	-	-	۰	۰	۰	۰	کانادا
۰	۵	۸	۶.۵	۰	۳۰.۴	۳۰.۴	۳۰.۴	۰	۳۰	۳۰	۳۰	کره جنوبی
۰	۴۰	۴۰	۴۰	۰	۴۴.۲	۴۴.۲	۴۴.۲	۰	۱۰	۱۰	۱۰	مجارستان
۰	۵	۵	۵	۰	۵	۵	۵	۰	۱۰	۱۰	۱۰	مصر
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نیوزیلند
۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰	۱۰	۱۰	۱۰	هند
			۵۵				۱۰				۵۵	ایران

مأخذ: پروفایل تعرفه کشورهای سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵ و کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۵

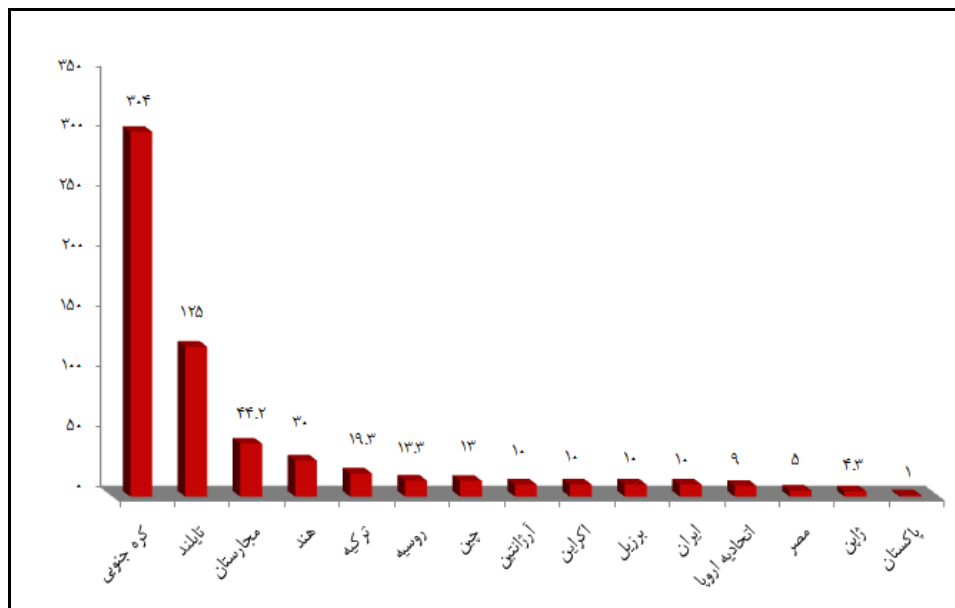

نمودار ۲-۱۳: نرخ تعرفه واردات پسته در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

ایران، ایالات متحده و ترکیه به ترتیب بزرگترین تولیدکنندگان پسته در جهان هستند. به همین دلیل ایران برای این محصول بالاترین نرخ تعرفه ممکن در کشور معادل ۵۵ درصد را تعیین کرده است. آمریکا برای پسته تعرفه غیرارزشی قرار داده و ترکیه نرخ تعرفه ۴۳.۲ درصد را تعیین کرده است. ایران و ایالات متحده مجموعاً ۷۰ درصد از تولید این محصول را در اختیار دارند. (فائو، ۲۰۱۸)

با وجود آنکه کره جنوبی تولیدکننده پسته محسوب نمی‌شود، اما نرخ تعرفه‌ای که برای این محصول در سال ۲۰۱۵ قرار داده معادل ۳۰ درصد است. استرالیا، ژاپن، نیوزیلند و کانادا نیز تعرفه صفر درصد برای پسته قرار داده‌اند.

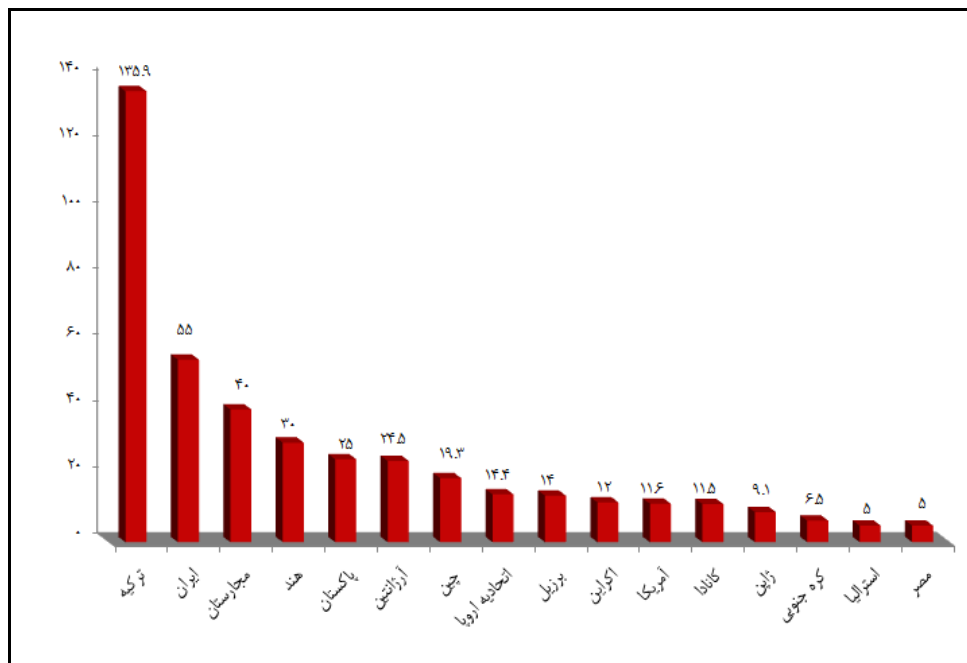
نمودار ۲-۱۴: نرخ تعرفه واردات سیب‌زمینی در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

کره جنوبی، تایلند و مجارستان به ترتیب بالاترین نرخ تعرفه برای سیبزمینی در بین کشورهای مورد بررسی را دارند. بر این اساس کره جنوبی با نرخ تعرفه ۳۰۴ درصد برای این محصول، در بین کشورهای تولیدکننده سیبزمینی در جهان در رتبه ۳۵ قرار دارد. تایلند رتبه ۹۸ و مجارستان رتبه ۶۸ را در بین تولیدکنندگان سیبزمینی در جهان داراست. (فائو، ۲۰۱۸)

ایران علاوه بر اینکه صادرکننده این محصول محسوب می‌شود، سیزدهمین تولیدکننده سیبزمینی در سال ۲۰۱۵ در جهان بوده است. (فائو، ۲۰۱۸) نرخ تعرفه تعیین شده در کشور برای سیبزمینی معادل ۱۰ درصد است.

چین و هند که بزرگترین تولیدکنندگان سیبزمینی در جهان هستند نرخ‌های تعرفه معادل ۱۳ و ۳۰ درصد را بر واردات این محصول قرار داده‌اند. (فائو، ۲۰۱۸)

نمودار ۲-۱۵: نرخ تعرفه واردات رب گوجه‌فرنگی در کشورهای منتخب

(منبع: گزارش تعرفه سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵)

برای محصول رب گوجه فرنگی کشور نیوزیلند تعرفه صفر درصد تعیین کرده است. همچنین کشورهای روسیه و تایلند تعرفه غیرارزشی بر این محصول صنایع غذایی قرار داده‌اند. در بین کشورهای منتخب ترکیه، ایران و مجارستان بالاترین نرخ تعرفه را برای این محصول دارند که به ترتیب معادل ۱۳۵.۹ درصد، ۵۵ درصد و ۴۰ درصد است.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱. مقایسه ساختار تعرفه محصولات منتخب بخش کشاورزی در کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی که در این گزارش مورد بررسی قرار گرفت، نشان می‌دهد که این کشورها تنها به تعیین تعرفه ارزشی اکتفا نکرده و علاوه بر آن برای برخی کالاها تعرفه غیر ارزشی و یا ترکیبی از هر دو تعرفه ارزشی و غیر ارزشی را استفاده کرده‌اند. به‌عنوان مثال کره جنوبی با وجود تعیین نرخ تعرفه ۴۰۶.۴ درصد برای محصول جو، علاوه بر آن ترکیبی از ۴ تعرفه غیرارزشی نیز برای این محصول قرار داده است. این در حالی است که کره جنوبی شصت و چهارمین کشور تولیدکننده جو در جهان در سال ۲۰۱۵ بوده است. سایر کشورهایی که هم تعرفه ارزشی و هم تعرفه غیرارزشی برای محصولات تعیین کرده‌اند به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- ↔ کانادا برای جو نرخ تعرفه ۵۷.۸ درصد و ۴ تعرفه غیر ارزشی تعیین کرده است. همچنین برای دانه گندم به‌جز گندم دامی تعرفه ۴۹ درصد و ۱ عدد تعرفه غیر ارزشی قرار داده است.
- ↔ ژاپن برای شیرخشک صنعتی ۲۰ درصد نرخ تعرفه و ۴ تعرفه غیر ارزشی قرار داده است.
- ↔ روسیه برای روغن خام سویا ۱۴ درصد تعرفه ارزشی و ۲ عدد تعرفه غیر ارزشی تعیین کرده است.

بنابراین اکتفا به یک نوع ابزار تعرفه‌ای و یا یک نوع حمایتی ایجاد محدودیت در حمایت از کالاهای بخش کشاورزی است و به‌طوریکه در کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی نیز مرسوم است، مناسب است سیاست‌های بخش کشاورزی کشور به سمت تنوع بخشی به ابزارهای حمایتی به‌طور عام و ابزارهای تعرفه‌ای به‌طور خاص، تغییر یابد.

۲. اگرچه عضویت در سازمان تجارت جهانی مستلزم کاهش متوسط نرخ تعرفه بخش کشاورزی است اما مطالعه حاضر نشان می‌دهد که استفاده از نرخ‌های بالای تعرفه برای حمایت از محصولات بخش کشاورزی همچنان در بین کشورهای عضو سازمان متداول است. به‌عنوان مثال می‌توان به نرخ تعرفه ۴۰۶.۴ درصد برای جو در کره جنوبی، ۱۳۵ درصد برای شکر خام در ترکیه، نرخ‌های ۲۱۶، ۱۸۰ و ۱۷۶ درصد برای شیر خشک صنعتی به‌ترتیب در کشورهای تایلند، ترکیه و کره جنوبی، نرخ تعرفه ۱۴۶ درصد برای روغن خام سویا، ۴۲۸.۷ درصد برای ذرت دامی و ۳۰۴ درصد برای سیب‌زمینی در کره جنوبی، نرخ تعرفه ۱۴۳ درصد برای روغن پالم در تایلند و ۱۰۰ درصد در هند و همچنین نرخ تعرفه ۱۳۰ درصد برای دانه گندم به‌جز گندم دامی و ۱۳۵.۹ درصد برای رب گوجه فرنگی در ترکیه اشاره کرد. این در حالی است که در ایران نه‌تنها ترکیب ابزارهای تعرفه‌ای مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، بلکه بالاترین نرخ تعرفه به‌کار برده شده نیز سطح ۵۵ درصد بوده است. بنابراین اگرچه

پیوستن به سازمان تجارت جهانی الزام کاهش متوسط تعرفه‌ها را به همراه دارد اما با استفاده از امتیازاتی که سازمان برای حمایت از کالاهای خاص و حساس بخش کشاورزی در نظر گرفته است، می‌توان از نرخ‌های بالای تعرفه نیز درخصوص برخی کالاها که شرایط مورد نظر را داشته باشند، استفاده کرد.

۳. مطالعه حاضر نشان می‌دهد که کشورها از طبقات تعرفه‌ای متعددی استفاده می‌کنند و ارقام اعشار در این نرخ‌ها نشان‌دهنده آزادی عمل در استفاده از نرخ‌های متفاوت تعرفه‌ای است. این در حالی است که طبقات تعرفه‌ای ایران محدود به ۸ طبقه است. لذا حذف محدودیت طبقات تعرفه‌ای نیز می‌تواند در تعیین نرخ‌های مناسب‌تر برای حمایت و یا تنظیم بازار کالاهای بخش کشاورزی مؤثر باشد.

۴. نکته دیگر که از گزارش حاضر استنباط شده و ضروری است مورد توجه قرار گیرد این است که ایران از ممنوعیت و محدودیت‌های فصلی نیز برای برخی محصولات کشاورزی استفاده می‌کند که نوعی اقدام غیرتعرفه‌ای است و پیوستن به سازمان تجارت جهانی الزام حذف موانع غیرتعرفه‌ای را به همراه خواهد داشت.

منابع و مأخذ

۱. بانک جهانی. (۲۰۱۰). *پیشینه/قدمات سیاستی تجارت در WITS*. بازیابی شده از پایگاه اینترنتی به آدرس:
https://wits.worldbank.org/wits/wits/witshelp/Content/Data_Retrieval/P/Intro/C۲.Background_on_Trade_Policy.htm
۲. پایگاه آماری Trade map به آدرس: <https://www.trademap.org/Index.aspx>
۳. سازمان تجارت جهانی. (۲۰۱۶). *پروفایل تعرفه کشورها*. بازیابی شده از پایگاه اینترنتی به آدرس:
<http://tariffdata.wto.org/ReportersAndProducts.aspx>
۴. سازمان خوار و بار جهانی (فائو). (۲۰۱۸ و ۲۰۱۷). *آمار تولید و تجارت محصولات*. بازیابی شده از پایگاه اینترنتی به آدرس: <http://www.fao.org/faostat/en/#data>
۵. گمرک جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۵). *آمار واردات و صادرات بخش کشاورزی*. بازیابی شده از آدرس: <http://www.irica.ir/Portal/home/?۴۵۹۹/>
۶. وزارت اقتصاد، تجارت و صنعت ژاپن، (۲۰۱۸). *تعرفه‌ها*. بازیابی شده از پایگاه اینترنتی به آدرس:
www.meti.go.jp/english/report/downloadfiles/gCT۰۰۰۴e.pdf